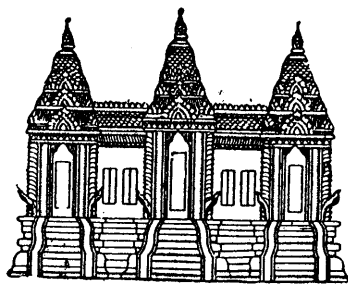

ព្រះ
ព្រះបិតាបាទ
និង
សេចក្តីប្រាប់កាសាង
អភិធម្មបិដក
វិភង្គ តតិយភាគ
៨២

បោះពុម្ពលើកទី-១

ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ភ្នំពេញ

ត.ស. ២៥០៨

អភិធម្មបិដកេ

វិភង្គស្ស តតិយោ ភាគោ

សិក្ខាបទវិភង្គោ

(១) បញ្ច សិក្ខាបទានិ ចាណាតិចាតា វេរមណី-
សិក្ខាបទំ អនិដ្ឋានា វេរមណីសិក្ខាបទំ កាមេសុ
មិច្ឆាចារា វេរមណីសិក្ខាបទំ មុសាវាទា វេរមណី-
សិក្ខាបទំ សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា វេរមណី-
សិក្ខាបទំ ។

(២) តត្ថ កតមំ ចាណាតិចាតា វេរមណី-
សិក្ខាបទំ ។ យស្មី សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ
ធិប្បន្នំ ហោតិ សោមនស្សសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ
ចាណាតិចាតា វិរមន្តស្ស យា តស្មី សមយេ ចាណា-
តិចាតា អារតិ វិរតិ បដិវិរតិ វេរមណី អភិរិយា
អករណំ អនុជ្ឈាបតិ វេលាអនតិក្កមោ សេតុយា-
តោ ឥទំ វុច្ចតិ ចាណាតិចាតា វេរមណីសិក្ខាបទំ

អភិធម្មបិដក

វិភង្គ តតិយភាគ

សិក្ខាបទវិភង្គ

(១) សិក្ខាបទ ៥ គឺ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយា ញ៉ាំងសត្វមានជីវិត ឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង ១ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុ វៀរ ចាកកិរិយាកាន់យកនូវវត្ថុដែលគេមិនបានឲ្យ ១ សិក្ខាបទ គឺ ចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាប្រព្រឹត្តិខុស ក្នុងកាមទាំងឡាយ ១ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាពោលនូវពាក្យកុហក ១ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផឹកនូវទឹកស្រវឹងគឺសុរាទិន្នមេរ័យ ១ ។

(២) បណ្តាសិក្ខាបទទាំង ៥ នោះ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុ វៀរ ចាកកិរិយាញ៉ាំងសត្វមានជីវិត ឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាតាមារចរកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស សម្បយុត្តដោយញ្ញាណ កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ការវៀរ ការចៀសវាង ការវៀរស្រឡះ ការបណ្តេញនូវពៀរ ចាកបាណាតិបាត គឺការមិនធ្វើ ការមិនសាង ការមិនល្មើស ការមិនប្រព្រឹត្តិកន្លងវេលា ការសម្លាប់ហេតុ ណា របស់បុគ្គលដែលវៀរ ចាកបាណាតិបាត នេះហៅថា សិក្ខាបទ

អរិយធម៌បំផុត វិវត្ត

អរិយធម៌ ធម៌ វេទនា យា សម្បយុត្តា ។
 តត្ថ កតមំ ចាណាតិចាតា វេទនា សិក្ខាបដិ ។
 យស្មី សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ សោមនស្សសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ ចា-
 ណាតិចាតា វេទនា យា តស្មី សមយេ ចេត-
 នា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្តំ វេទនំ វុត្ថុតិ ចាណា-
 តិចាតា វេទនា សិក្ខាបដិ អរិយធម៌ ធម៌ ចេត-
 នាយ សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតមំ ចាណាតិចា-
 តា វេទនា សិក្ខាបដិ ។ យស្មី សមយេ កា-
 មាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សោមនស្ស-
 សហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ ចាណាតិចាតា វេ-
 ទនា យា តស្មី សមយេ ចេតនា ចក្ខុហោ អរិក្ខេហោ
 វេទនំ វុត្ថុតិ ចាណាតិចាតា វេទនា សិក្ខាបដិ ។
 តត្ថ កតមំ ចាណាតិចាតា វេទនា សិក្ខាបដិ ។

អភិធម្មបទ វិវាទ

គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាញ៉ាំងសត្វមានជីវិតឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា សម្បយុត្តដោយចេតនាជាហេតុវៀរ ។
 បណ្តាសិក្ខាបទទាំង ៥ នោះ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាក
 កិរិយាញ៉ាំងសត្វមានជីវិត ឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា ចិត្តជាតាមារចរកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស សម្បយុត្តដោយ
 ញាណ កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ការគិត អាការគិត សេចក្តីគិត
 ណា របស់បុគ្គលដែលវៀរ ចាកបាណាតិបាត នេះហៅថា សិក្ខាបទ
 គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាញ៉ាំងសត្វមានជីវិត ឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា សម្បយុត្តដោយចេតនា ។ បណ្តា
 សិក្ខាបទទាំង ៥ នោះ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយា
 ញ៉ាំងសត្វមានជីវិត ឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ចិត្តជាតាមារចរកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស សម្បយុត្តដោយញាណ
 កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ការពាល់ត្រូវ ។ បេ ។ ការផ្គងឡើង ការ
 មិនរាយមាយ របស់បុគ្គលដែលវៀរ ចាកបាណាតិបាត នេះហៅថា
 សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាញ៉ាំងសត្វមានជីវិត ឲ្យធ្លាក់
 ចុះកន្លង ។ បណ្តាសិក្ខាបទទាំង ៥ នោះ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជា
 ហេតុវៀរ ចាកកិរិយាញ៉ាំងសត្វមានជីវិត ឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង តើដូចម្តេច ។

សិក្ខាបទវិវត្តន្ត អភិធម្មាដន្ត

យស្មី សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
សោមនស្សសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន
។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ ។ បេ ។
សោមនស្សសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន
។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧ-
បេក្ខាសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន ។ បេ ។
ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
សហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន ចាណាតិចាតា
វិរមន្តស្ស យា តស្មី សមយេ ចាណាតិចាតា អារតិ
វិរតិ បដិវិរតិ វេមណី អករិយា អករណំ អនជ្ឈបតិ
វេលាអនតិក្កមោ សេតុយាតោ វេទំ វុច្ចតិ ចាណាតិ-
ចាតា វេមណីសិក្ខាបទំ អវសេសា ធម្មា វេមណី-
យា សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតថំ ចាណាតិចាតា វេម-
ណីសិក្ខាបទំ ។ យស្មី សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ
ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ
សសង្ខារេន ចាណាតិចាតា វិរមន្តស្ស យា តស្មី សម-
យេ ចេតថា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្ថំ វេទំ វុច្ចតិ

សិក្ខាបទវិវត្ត អភិធម្មកាដ៏សំយ

ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាតាមាវចរកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស សម្បយុត្តដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវក្ខន្ធ សម្បយុត្តដោយញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវក្ខន្ធ សម្បយុត្តដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវក្ខន្ធ ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវក្ខន្ធ ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ការវៀរ ការចៀសវាង ការវៀរស្រឡះ ការបណ្តាញនូវវៀរ ចាកបាណាតិបាត គឺការមិនធ្វើ ការមិនសាង ការមិនល្មើស ការមិនប្រព្រឹត្តិ កន្លងវេលា ការសម្លាប់ហេតុ ណា របស់បុគ្គលដែលវៀរចាកបាណាតិបាត នេះហៅថា សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាញ៉ាំងសត្វមានជីវិត ឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា សម្បយុត្តដោយចេតនាជាហេតុវៀរ ។ បណ្តាសិក្ខាបទទាំង៥ នោះ សិក្ខាបទគឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាញ៉ាំងសត្វមានជីវិត ឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាតាមាវចរកុសល ច្រឡំដោយទេវក្ខន្ធ ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ការគិត អាការគិត សេចក្តីគិត ណា របស់បុគ្គលដែលវៀរ ចាកបាណាតិបាត នេះហៅថា សិក្ខាបទ

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋាន

ចាណាតិចាតា វេរមណីសិក្ខាបទំ អវសេសា ធម្មា
 ចេតនាយ សម្មយុត្តា ។ ឥត្ត កតមំ ចាណាតិចាតា
 វេរមណីសិក្ខាបទំ ។ យស្មី សមយេ កាមាវចំ
 កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ
 ញាណវិប្បយុត្តំ^(១) សសង្ខារេន ចាណាតិចាតា វិរ-
 មន្តស្ស ជស្សោ ។ បេ ។ បត្តាហោ អវិក្ខេបោ
 វិទំ វុត្ថតិ ចាណាតិចាតា វេរមណីសិក្ខាបទំ ។

[៣] ឥត្ត កតមំ អធិដ្ឋានា វេរមណីសិក្ខា-
 បទំ ។ បេ ។ កាមេស្ស មិច្ឆាចារា វេរមណីសិក្ខា-
 បទំ ។ បេ ។ មុសាវាទា វេរមណីសិក្ខាបទំ
 ។ បេ ។ សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា វេរមណីសិក្ខា-
 បទំ ។ យស្មី សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ
 ឧប្បន្នំ ហោតិ សោមនស្សសហគតំ ញាណសម្ម-
 យុត្តំ សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា វិរមន្តស្ស យា
 តស្មី សមយេ សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា អារតិ វិរតិ

១ ១. ញាណសម្មយុត្តន្តិ ទិស្សន្តិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាញ៉ាំងសត្វមានជីវិត ឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា សម្បយុត្តដោយចេតនា ។ បណ្តា
 សិក្ខាបទទាំង ៥ នោះ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយា
 ញ៉ាំងសត្វមានជីវិត ឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ចិត្ត
 ជាតាមាវចរកុសល ប្រកបដោយទេវតា ប្រាសចាកញាណ ប្រកប
 ដោយសង្ខារ កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ការប៉ះពាល់ ។ បេ ។ ការ
 ផ្គងឡើង ការមិនរាយមាយ របស់បុគ្គលដែលវៀរ ចាកបាណាតិបាត
 នេះហៅថា សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាញ៉ាំងសត្វមាន
 ជីវិត ឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង ។

(៣) បណ្តា សិក្ខាបទទាំង ៥ នោះ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុ
 វៀរ ចាកកិរិយាតាំងយកនូវវត្ថុដែលគេមិនបានឲ្យ តើដូចម្តេច ។ បេ ។
 សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាប្រព្រឹត្តិខុស ក្នុងតាមទាំង
 ឡាយ ។ បេ ។ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាពោល
 នូវពាក្យកុហក ។ បេ ។ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកហេតុ
 ជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺជីកនូវទឹកស្រវឹង គឺស្មុំរន្ធិងមេរ័យ ។ ក្នុង
 សម័យណា ចិត្តជាតាមាវចរកុសល ប្រឡងដោយសោមនស្ស សម្ប-
 យុត្តដោយញាណ កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ការវៀរ ការចៀសវាង

សិក្ខាបទវិរាដ្តេ អភិធម្មរាជន័យំ

បដិវិភិ វេរមណី អតិរិយា អករណំ អនជ្ឈាបត្ថំ

វេលាអនតិក្កមោ សេតុយានោ វេទំ វុត្ថតិ សុរាមេ-

រយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា វេរមណីសិក្ខាបទំ អវសេសា

ធម្មា វេរមណីយា សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតមំ

សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា វេរមណីសិក្ខាបទំ ។

យស្មី សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ទប្បន្នំ

ហោតិ សោមនស្សសហគតំ ញ្ញាណសម្បយុត្តំ

សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា វិរមន្តស្ស យា តស្មី

សមយេ ចេតនា សញ្ជេតនា សញ្ជេតយិតតំ វេទំ

វុត្ថតិ សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា វេរមណីសិក្ខាបទំ

អវសេសា ធម្មា ចេតនាយ សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កត-

មំ សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា វេរមណីសិក្ខាបទំ ។

សិក្ខាបទវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយ

ការវៀរស្រឡះ ការបណ្តាញនូវវៀរ ចាកហេតុជាទីតាំង នៃសេចក្តី
 ប្រមាទ គឺផឹកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យ បានដល់ការមិនធ្វើ ការ
 មិនសាង ការមិនល្មើស ការមិនប្រព្រឹត្តិកន្លងវេលា ការសម្លាប់ហេតុ
 ណា របស់បុគ្គលដែលវៀរ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផឹក
 នូវទឹកស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យ នេះហៅថា សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុ
 វៀរ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផឹកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យ
 មេរ័យ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា សម្បយុត្តដោយចេតនាជា
 ហេតុវៀរ ។ បណ្តាសិក្ខាបទទាំង ៥ នោះ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុ
 វៀរ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផឹកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យ
 មេរ័យ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាតាមាវចរកុសល ច្រឡំ
 ដោយសោមនស្ស សម្បយុត្តដោយញាណ កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ
 ការគិត អាការគិត សេចក្តីគិត ណា របស់បុគ្គលដែលវៀរ ចាក
 ហេតុជាទីតាំង នៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផឹកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យ
 នេះហៅថា សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃ
 សេចក្តីប្រមាទ គឺផឹកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យ ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា សម្បយុត្តដោយចេតនា ។ បណ្តាសិក្ខាបទ
 ទាំង ៥ នោះ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃ
 សេចក្តីប្រមាទ គឺផឹកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យ តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបទិកា វិរាត្តោ

យស្មី សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ សោមនស្សសហគតំ ញ្ញាណសម្បយុត្តំ សុរា-
 មេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា វិរមន្តស្ស ជស្សោ ។ បេ ។
 បត្តាហោ អវិក្ខោហោ វេទំ វុច្ឆតិ សុរាមេរយ-
 មជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា វេរមណីសិក្ខាបទំ ។ តត្ថ កតមំ
 សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា វេរមណីសិក្ខាបទំ ។
 យស្មី សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ សោមនស្សសហគតំ ញ្ញាណសម្បយុត្តំ
 សសង្ខារេន ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញ្ញាណ-
 វិប្បយុត្តំ ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញ្ញាណ-
 វិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ
 ញ្ញាណសម្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញ្ញាណ-
 សម្បយុត្តំ សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ
 ញ្ញាណវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញ្ញាណ-
 វិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាតាមារចរកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស សម្បយុត្តដោយញាណ កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ការប៉ះពាល់ ។ បេ ។ ការផ្គងឡើង ការមិនរាយមាយ របស់បុគ្គលដែលរៀរ ចាកហេតុជាតំនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផឹកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុរាទិនមេរ័យ នេះហៅថា សិក្ខាបទ គឺចតតាជាហេតុរៀរ ចាកហេតុជាតំនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផឹកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុរាទិនមេរ័យ ។ បណ្តាសិក្ខាបទទាំង ៥ នោះ សិក្ខាបទគឺចតតាជាហេតុរៀរ ចាកហេតុជាតំនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផឹកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុរាទិនមេរ័យ តែដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាតាមារចរកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស សម្បយុត្តដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ កើតឡើង ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវតា សម្បយុត្តដោយញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវតា សម្បយុត្តដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវតា ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវតា ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ការរៀរ ការចៀសវាង ការរៀរស្រឡះ ការបណ្តេញនូវពៀរ ចាកហេតុជាតំនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផឹកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុរាទិនមេរ័យ

សិក្ខាបទវិរុទ្ធ អភិធម្មកាជនីយ៍

វិរមន្តស្ស យា តស្មី សមយេ សុរាមេយមជ្ជប្បមា-
 ទដ្ឋានា អារតិ វិរតិ បដិវិរតិ វេរមណី អភិវិយា
 អករណំ អនជ្ឈាបត្តិ វេលាអនតិក្កមោ សេតុយា-
 តោ ឥទំ វុត្តតិ សុរាមេយមជ្ជប្បមាទដ្ឋានា វេរណី-
 សិក្ខាបទំ អវសេសា ធម្មា វេរមណីយា សម្ម-
 យុត្តា ។ តត្ថ កតមំ សុរាមេយមជ្ជប្បមាទដ្ឋានា
 វេរមណីសិក្ខាបទំ ។ យស្មី សមយេ កាមាវចំ
 កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតិ
 ញ្ញាលាវិប្បយុត្តិ សសម្ពាទេន សុរាមេយមជ្ជប្ប-
 មាទដ្ឋានា វិរមន្តស្ស យា តស្មី សមយេ ចេត-
 នា សញ្ជេតនា សញ្ជេតយិតត្តំ ឥទំ វុត្តតិ សុរា-
 មេយមជ្ជប្បមាទដ្ឋានា វេរណីសិក្ខាបទំ អវសេសា
 ធម្មា ចេតនាយ សម្មយុត្តា ។ តត្ថ កតមំ
 សុរាមេយមជ្ជប្បមាទដ្ឋានា វេរមណីសិក្ខាបទំ ។

សិក្ខាបទវិរាដ្ឋ អភិធម្មរាជនិយម

បានដល់ការមិនធ្វើ ការមិនសាង ការមិនល្មើស ការមិនប្រព្រឹត្តកិច្ចនឹង
 វេលា ការសម្លាប់ហេតុ ណា របស់បុគ្គលដែលវៀរចាកហេតុជាទីតាំងនៃ
 សេចក្តីប្រមាទ គឺជីកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យ ខេរហៅថា សិក្ខាបទ
 គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺជីកនូវទឹក
 ស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា សម្ប-
 យុត្តដោយចេតនាជាហេតុវៀរ ។ បណ្តាសិក្ខាបទទាំង ៥ នោះ សិក្ខា-
 បទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺជីក
 នូវទឹកស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យ តែដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ចិត្តជា
 កាមាវចារុសល ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាសចាកឡាណ ប្រគល់ដោយ
 សង្ខារ កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ការគិត អាការគិត សេចក្តីគិត ណា
 របស់បុគ្គលដែលវៀរ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺជីកនូវទឹក
 ស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យ ខេរហៅថា សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ
 ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺជីកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យ
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា សម្បយុត្តដោយចេតនា ។ បណ្តា
 សិក្ខាបទទាំង ៥ នោះ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកហេតុជាទី
 តាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺជីកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យ តែដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដក វិវដ្តន្ត

យស្មី សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ សសង្ខា-
 រេន សុរាមេរយមជ្ជប្បមាទដ្ឋានា វិរមន្តស្ស ដស្សោ
 ។ បេ ។ បត្តាហោ អវត្តោចោ វេទំ វុត្ថុតិ សុរា-
 មេរយមជ្ជប្បមាទដ្ឋានា វេរមណីសិក្ខាបទំ ។

[២] បញ្ច សិក្ខាបទានិ ចាណាតិចាតា
 វេរមណីសិក្ខាបទំ អទិន្នានានា វេរមណីសិក្ខាបទំ
 កាមេសុ មិច្ឆាចារក វេរមណីសិក្ខាបទំ មុសាវាទា
 វេរមណីសិក្ខាបទំ សុរាមេរយមជ្ជប្បមាទដ្ឋានា វេរ-
 មណីសិក្ខាបទំ ។

[៣] ឥត្ត កាតមំ ចាណាតិចាតា វេរមណី-
 សិក្ខាបទំ ។ យស្មី សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ
 ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សោមនស្សសហគតំ ញាណ-
 សង្ខយុត្តំ វាទំ វជ្ជីមំ ចណីតំ វេទានិបតេយ្យំ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាតាមាវចរកុសល ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាស
 ចាកញ្ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ការប៉ះ
 ពាល់ ។ បេ ។ ការផ្គងឡើង ការមិនរាយមាយ របស់បុគ្គលដែល
 វៀរ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផ្នែកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុរា
 និងមេរ័យ នេះហៅថា សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកហេតុជា
 ទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផ្នែកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុរានិងមេរ័យ ។

(៤) សិក្ខាបទ ៥ គឺ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយា
 ញ៉ាំងសត្វមានជីវិត ឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង ១ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ
 ចាកកិរិយាកាន់យកនូវវត្ថុដែលគេមិនបានឲ្យ ១ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជា
 ហេតុវៀរ ចាកកិរិយាប្រព្រឹត្តិខុស ក្នុងតាមទាំងឡាយ ១ សិក្ខាបទ
 គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាពោលនូវពាក្យកុហក ១ សិក្ខាបទ
 គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផ្នែកនូវទឹក
 ស្រវឹង គឺសុរានិងមេរ័យ ១ ។

(៥) បណ្តា សិក្ខាបទទាំង ៥ នោះ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ
 ចាកកិរិយាញ៉ាំងសត្វមានជីវិតឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង គេដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា ចិត្តជាតាមាវចរកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស សម្បជ្ឈត្តដោយ
 ញ្ញាណ ជាចិត្តថោកទាប កណ្តាល រត្នប ជាចិត្តមានឆន្ទៈជាអធិបតី

សិក្ខាបទវិវត្ត អភិធម្មកាជនីយំ

វិវិយាធិបតេយ្យំ ចិត្តាធិបតេយ្យំ វិមំសាធិបតេយ្យំ
 ធន្ទាធិបតេយ្យំ ហំនំ មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ វិវិយាធិបតេយ្យំ
 ហំនំ មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ ចិត្តាធិបតេយ្យំ ហំនំ មជ្ឈិមំ
 បណ្ឌិតំ វិមំសាធិបតេយ្យំ ហំនំ មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ
 ចាណាតិចាតា វិមជ្ជសង្ឃ យា តស្មី សមយេ ចាណា-
 តិចាតា ភារតិ វិវតិ បដិវតិ វេមណី អភិវិយា
 អភិវណំ អនុជ្ឈាបត្តិ វេលាអនុតិក្កមោ សេតុយា.
 តោ វេនំ វុត្តតំ ចាណាតិចាតា វេមណីសិក្ខាបទំ
 អវសេសា ធម្មា វេមណីយា សម្មយុត្តា ។ តត្ថ
 តាតមំ ចាណាតិចាតា វេមណីសិក្ខាបទំ ។ យស្មី
 សមយេ តាតាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 សោមនស្សសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ ហំនំ មជ្ឈិមំ
 បណ្ឌិតំ ធន្ទាធិបតេយ្យំ វិវិយាធិបតេយ្យំ ចិត្តាធិប-
 តេយ្យំ វិមំសាធិបតេយ្យំ ធន្ទាធិបតេយ្យំ ហំនំ មជ្ឈិ-
 មំ បណ្ឌិតំ វិវិយាធិបតេយ្យំ ហំនំ មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ

សិក្ខាបទវិវាទ អភិធម្មភាជនីយ

មានវិរិយៈជាអធិបតី មានចិត្តជាអធិបតី មានវិមុស្តជាអធិបតី ជាចិត្ត
 មានឆន្ទៈជាអធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល ឧត្តម ជាចិត្តមានវិរិយៈ
 ជាអធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល ឧត្តម ជាចិត្តមានចិត្តជាអធិបតី
 តែថោកទាប កណ្តាល ឧត្តម ជាចិត្តមានវិមុស្តជាអធិបតី តែថោកទាប
 កណ្តាល ឧត្តម កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ការវៀរ ការចៀសវាង
 ការវៀរស្រឡះ ការបណ្តេញនូវចៀវ ចាកបាណាតិបាត គឺការមិនធ្វើ
 ការមិនសាង ការមិនល្មើស ការមិនប្រព្រឹត្តិកន្លងវេលា ការសម្លាប់
 ហេតុ ណា របស់បុគ្គលដែលវៀរ ចាកបាណាតិបាត នេះហៅថា
 សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាញ៉ាំងសត្វមានជីវិតឲ្យធ្លាក់
 ចុះកន្លង ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា សម្បយុត្ត ដោយចេតនា
 ជាហេតុវៀរ ។ បណ្តាសិក្ខាបទទាំង៥ នោះ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជា
 ហេតុវៀរ ចាកកិរិយាញ៉ាំងសត្វមានជីវិតឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាតាមាវចរកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស
 សម្បយុត្តដោយញាណ ជាចិត្តថោកទាប កណ្តាល ឧត្តម ជាចិត្ត
 មានឆន្ទៈជាអធិបតី មានវិរិយៈជាអធិបតី មានចិត្តជាអធិបតី មាន
 វិមុស្តជាអធិបតី ជាចិត្តមានឆន្ទៈជាអធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល
 ឧត្តម ជាចិត្តមានវិរិយៈជាអធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល ឧត្តម

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ចិត្តាធិបតេយ្យំ ហំនំ មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ វីរីយាធិបតេយ្យំ
 ហំនំ មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ ចាណាតិចាតា វីរមន្តស្ស យា
 តស្មី សមយេ ចេតនា សញ្ជេតនា សញ្ជេតយិតតំ ឥទ្ធ
 វុត្តតិ ចាណាតិចាតា វីរមណី សិក្ខាបទំ អវសេសា
 ធម្មា ចេតនាយ សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតមំ ចាណា-
 តិចាតា វីរមណី សិក្ខាបទំ ។ យស្មី សមយេ
 កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សោមនស្ស-
 សហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ ហំនំ មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ
 ធន្ទាធិបតេយ្យំ វីរីយាធិបតេយ្យំ ចិត្តាធិបតេយ្យំ វីរីយា-
 ធិបតេយ្យំ ធន្ទាធិបតេយ្យំ ហំនំ មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ វីរីយា-
 ធិបតេយ្យំ ហំនំ មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ ចិត្តាធិបតេយ្យំ ហំនំ
 មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ វីរីយាធិបតេយ្យំ ហំនំ មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ
 ចាណាតិចាតា វីរមន្តស្ស ជស្សោ ។ បេ ។ បត្តាហោ អវិ-
 ត្តោចា ឥទ្ធ វុត្តតិ ចាណាតិចាតា វីរមណី សិក្ខាបទំ ។

អភិធម្មប្បដិក វិរាដ្ឋ

ជាចិត្តមានចិត្តៈជាអធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល ឧត្តម ជាចិត្តមានវិម័-
 សាជាអធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល ឧត្តម កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ
 ការគិត អាការគិត សេចក្តីគិត ណា របស់បុគ្គលដែលវៀរចាកបាណា-
 តិបាត នេះហៅថា សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាញ៉ាំង
 សត្វមានជីវិតឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា សម្ប-
 យុត្តដោយចេតនា ។ បណ្តាសិក្ខាបទទាំង ៥ នោះ សិក្ខាបទ គឺចេតនា
 ជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាញ៉ាំងសត្វមានជីវិតឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង តើដូច
 ម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាការវិចារកុសល ប្រឡំដោយសោមនស្ស
 សម្បយុត្តដោយញាណ ជាចិត្តថោកទាប កណ្តាល ឧត្តម ជាចិត្ត
 មានឆន្ទៈជាអធិបតី មានវិរិយៈជាអធិបតី មានចិត្តៈជាអធិបតី មានវិ-
 ម័សាជាអធិបតី ជាចិត្តមានឆន្ទៈជាអធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល
 ឧត្តម ជាចិត្តមានវិរិយៈជាអធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល ឧត្តម
 ជាចិត្តមានចិត្តៈជាអធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល ឧត្តម ជាចិត្តមាន
 វិម័សាជាអធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល ឧត្តម កើតឡើង ក្នុង
 សម័យនោះ ការប៉ះពាល់ ។ បេ ។ ការផ្គុំឡើង ការមិនរាយមាយ
 របស់បុគ្គលដែលវៀរ ចាកបាណាតិបាត នេះហៅថា សិក្ខាបទ
 គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាញ៉ាំងសត្វមានជីវិតឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង ។

សិក្ខាបទវិវត្ត អភិធម្មភាគដំបូង

តត្ថ កតមំ ចាណាតិចាតា វេរមណី សិក្ខាបទំ ។
យស្មី សមយេ កាហាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ
ហោតិ សោមនស្សសហគតំ ញាណាសម្បយុត្តំ
សសម្ពាវេន ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញាណាវិប្ប-
យុត្តំ ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញាណាវិប្បយុត្តំ
សសម្ពាវេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណាសម្ប-
យុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណាសម្បយុត្តំ
សសម្ពាវេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណាវិប្ប-
យុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណាវិប្បយុត្តំ
សសម្ពាវេន ហំនំ មជ្ឈិមំ បណីតំ ធម្មាធិបតេយ្យំ
វិរិយាធិបតេយ្យំ ចិត្តាធិបតេយ្យំ ធម្មាធិបតេយ្យំ ហំនំ
មជ្ឈិមំ បណីតំ វិរិយាធិបតេយ្យំ ហំនំ មជ្ឈិមំ បណីតំ
ចិត្តាធិបតេយ្យំ ហំនំ មជ្ឈិមំ បណីតំ ចាណាតិចាតា
វិរមន្តស្ស យា តស្មី សមយេ ចាណាតិចាតា អារតិ
វិរតិ បដិវិរតិ វេរមណី អភិវិយា អភរណំ អន-
ជ្ឈាបតិ វេលាអនតិក្កមោ សេតុយាតោ វេនំ វុត្ថតិ

សិក្ខាបទវិរាដ្ឋ អភិធម្មកាជនីយ

បណ្តាសិក្ខាបទទាំង ៥ នោះ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយា
 ញ៉ាំងសត្វមានជីវិតឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ចិត្តជា
 កាមាចារកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស សម្បយុត្តដោយញាណ ប្រកប
 ដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ
 ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ
 ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា សម្បយុត្តដោយញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំ
 ដោយឧបេក្ខា សម្បយុត្តដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។
 ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា
 ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ជាចិត្តថោកទាប កណ្តាល ឧត្តម
 ជាចិត្តមានឆន្ទៈជាអធិបតី មានវិរិយៈជាអធិបតី មានចិត្តៈជាអធិបតី ជាចិត្ត
 មានឆន្ទៈជាអធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល ឧត្តម ជាចិត្តមានវិរិយៈជា
 អធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល ឧត្តម ជាចិត្តមានចិត្តៈជាអធិបតី តែថោក
 ទាប កណ្តាល ឧត្តម កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ការវៀរ ការចៀស-
 វាង ការវៀរស្រឡះ ការបណ្តេញនូវពៀរ ចាកបាណាតិបាត គឺការមិនធ្វើ
 ការមិនសាង ការមិនល្មើស ការមិនប្រព្រឹត្តិកន្លងវេលា ការសម្លាប់ហេតុ
 ណា របស់បុគ្គលដែលវៀរ ចាកបាណាតិបាត នេះហៅថា សិក្ខាបទ

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

ចាណាតិចាតា វេរមណី សិក្ខាបទំ អវសេសា ធម្មា
 វេរមណីយា សម្បយុត្តា ។ បេ ។ អវសេសា ធម្មា
 ចេតនាយ សម្បយុត្តា ។ បេ ។ ជស្សោ ។ បេ ។
 បត្តាហោ អវិក្ខោចា ឥទំ វុត្ថុតិ ចាណាតិចាតា វេរ-
 មណី សិក្ខាបទំ ។

(៦) តត្ថ កត្តមំ អធិដ្ឋានាណា វេរមណី សិក្ខា-
 បទំ ។ បេ ។ កាមេស្មំ មិច្ឆាចារា វេរមណី សិក្ខាបទំ
 ។ បេ ។ មុសាវាទា វេរមណី សិក្ខាបទំ ។ បេ ។
 សុរាមេរយមជ្ជប្បមាទដ្ឋានា វេរមណី សិក្ខាបទំ ។
 យស្មី សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ សោមនស្សសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ ហំនំ
 មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ ធម្មាធិបតេយ្យំ វិរិយាធិបតេយ្យំ ចិត្តា-
 ធិបតេយ្យំ វីរិយាធិបតេយ្យំ ធម្មាធិបតេយ្យំ ហំនំ
 មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ វិរិយាធិបតេយ្យំ ហំនំ មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាញ៉ាំងសត្វមានជីវិត ឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាសម្បយុត្តដោយចេតនា ជាហេតុ
 វៀរ ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាសម្បយុត្តដោយ
 ចេតនា ។ បេ ។ ការប៉ះពាល់ ។ បេ ។ ការផ្គងឡើង ការមិនរាយមាយ
 នេះហៅថា សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាញ៉ាំងសត្វ
 មានជីវិតឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លង ។

[៦] បណ្ណាសិក្ខាបទទាំង ៥ នោះ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជា
 ហេតុវៀរ ចាកកិរិយាកាន់យកនូវវត្ថុដែលគេមិនបានឲ្យ តើដូចម្តេច
 ។ បេ ។ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាប្រព្រឹត្តិខុសក្នុង
 តាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយា
 ពោលនូវពាក្យកុហក ។ បេ ។ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ
 ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺជំនួញទឹកស្រវឹង គឺសុរាទិន្ន
 មេរ័យ ។ ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាតាមារចរកុសល ច្រឡំដោយ
 សោមនស្ស សម្បយុត្តដោយញ្ញាណ ជាចិត្តថោកទាប កណ្តាល
 ឧត្តម ជាចិត្តមានឆន្ទៈជាអធិបតី មានវិរយៈជាអធិបតី មានចិត្តជាអធិបតី
 មានវិមសាជាអធិបតី ជាចិត្តមានឆន្ទៈជាអធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល
 ឧត្តម ជាចិត្តមានវិរយៈជាអធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល ឧត្តម

សិក្ខាបទវិវត្ត អភិធម្មភាគទីបី

ចិត្តាធិបតេយ្យំ ហំនំ មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ វិមំសាធិបតេយ្យំ
 ហំនំ មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា
 វេមន្តស្សយា តស្មី សមយេ សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋា-
 នា អារតិ វិរតិ បដិវិរតិ វេមណី អភិវិយា អភិរណំ
 អនិជ្ឈាបត្តិ វេលាអនតិក្កមោ សេតុយាតោ ឥទំ វុត្ថតិ
 សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា វេមណី សិក្ខាបទំ អវ-
 សេសា ធម្មា វេមណីយា សម្បយុត្តា ។ បេ ។ អវ-
 សេសា ធម្មា ចេតនាយ សម្បយុត្តា ។ បេ ។ ជស្សោ
 ។ បេ ។ បត្តាហោ អវិក្ខោចោ ឥទំ វុត្ថតិ សុរាមេរយមជ្ឈប្ប-
 មាទដ្ឋានា វេមណី សិក្ខាបទំ ។ តត្ថ កតមំ សុរា-
 មេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា វេមណី សិក្ខាបទំ ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 សោមនស្សសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន
 ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។

សិក្ខាបទវិវត្ត អភិធម្មភាគទី២

ជាចិត្តមានចិត្តៈជាអធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល ឧត្តម ជាចិត្តមាន
 វិម័សាជាអធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល ឧត្តម កើតឡើង ក្នុងសម័យ
 នោះ ការវៀរ ការចៀសវាង ការវៀរស្រឡះ ការបណ្តេញនូវពៀរ
 ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផឹកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យ
 មេរ័យ បានដល់ការមិនធ្វើ ការមិនសាង ការមិនល្មើស ការមិនប្រ-
 ព្រឹត្តិកន្លងវេលា ការសម្លាប់ហេតុ ណា របស់បុគ្គលដែលវៀរ ចាកហេតុ
 ជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផឹកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យមេរ័យ នេះហៅ
 ថា សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ
 គឺផឹកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យមេរ័យ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
 សម្បយុត្តដោយចេតនាជាហេតុវៀរ ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថា សម្បយុត្តដោយចេតនា ។ បេ ។ ការប៉ះពាល់ ។ បេ ។
 ការផ្គងឡើង ការមិនរាយមាយ នេះហៅថា សិក្ខាបទ គឺចេតនាជា
 ហេតុវៀរ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផឹកនូវទឹកស្រវឹង គឺ
 សុភវិនិច្ឆ័យមេរ័យ ។ បណ្តាសិក្ខាបទទាំង ៥ នោះ សិក្ខាបទ គឺចេតនា
 ជាហេតុវៀរ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផឹកនូវទឹកស្រវឹង
 គឺសុភវិនិច្ឆ័យមេរ័យ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាតាមារិចរកុសល
 ច្រឡំដោយសោមនស្ស សម្បយុត្តដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ
 ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។

អភិធម្មបទិកា វិរាដ្ឋោ

សោមនស្សសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន
 ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន
 ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន ហំនំ
 មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ ធម្មាធិបតេយ្យំ វិរិយាធិបតេយ្យំ ចិត្តា-
 ធិបតេយ្យំ ធម្មាធិបតេយ្យំ ហំនំ មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ វិរិ-
 យាធិបតេយ្យំ ហំនំ មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ ចិត្តាធិបតេយ្យំ
 ហំនំ មជ្ឈិមំ បណ្ឌិតំ សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា វិរ-
 មន្តស្ស យា តស្មី សមយេ សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋា-
 នា អារតិ វិរតិ បដិវិរតិ វេរមណី អតិរិយា អករ-
 ណំ អនុជ្ឈាបត្តិ វេលាអនតិក្កមោ សេតុយាតោ វេនំ
 វុត្តតិ សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា វេរមណី សិក្ខាបទំ
 អវសេសា ធម្មា វេរមណីយា សម្បយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា ចេតនាយ សម្បយុត្តា ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។

ច្រឡំដោយទេវេត្ថា សម្បយុត្តដោយញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយ

ទេវេត្ថា សម្បយុត្តដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំ

ដោយទេវេត្ថា ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវេត្ថា ប្រាស

ចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ជាចិត្តថោកទាប កណ្តាល ទុត្តម

ជាចិត្តមានឆន្ទៈជាអធិបតី មានវិរិយៈជាអធិបតី មានចិត្តជាអធិបតី ជាចិត្ត

មានឆន្ទៈជាអធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល ទុត្តម ជាចិត្តមានវិរិយៈជា

អធិបតី តែថោកទាប កណ្តាល ទុត្តម ជាចិត្តមានចិត្តជាអធិបតី តែថោក

ទាប កណ្តាល ទុត្តម កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ការវៀរ ការចៀសវាង

ការវៀរស្រឡះ ការបណ្តេញនូវច្បាប់ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ

គឺផ្នែកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុរាទិន្នមេរ័យ បានដល់ការមិនធ្វើ ការមិនសាង

ការមិនល្មើស ការមិនប្រព្រឹត្តិកន្លងវេលា ការសម្លាប់ហេតុណា របស់

បុគ្គលដែលវៀរ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផ្នែកនូវទឹកស្រវឹង

គឺសុរាទិន្នមេរ័យ នេះហៅថា សិទ្ធិបាទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកហេតុ

ជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺផ្នែកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុរាទិន្នមេរ័យ ធម៌ទាំង

ឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា សម្បយុត្តដោយចេតនាជាហេតុវៀរ ។ បេ ។

ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា សម្បយុត្តដោយចេតនា ។ បេ ។

សិក្ខាបទវិភង្គេ អភិធម្មភាជនីយំ

ដស្សោ ។ បេ ។ បត្តាហោ អវិត្តោចោ ឥទំ វុច្ចតិ
សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានា វេរមណី សិក្ខាបទំ ។

[៧] កតមេ ធម្មា សិក្ខា ។ យស្មី សមយេ កាមា-
វចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សោមនស្សសហគតំ
ញ្ញាណសម្បយុត្តំ រូបារម្មណំ វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ
វា យំ យំ វា បធារត្ត តស្មី សមយេ ដស្សោ ហោតិ ។
បេ ។ អវិត្តោចោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា សិក្ខា ។ កតមេ
ធម្មា សិក្ខា ។ យស្មី សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ
ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សោមនស្សសហគតំ ញ្ញាណ-
សម្បយុត្តំ សសដ្ឋានេ ។ បេ ។ សោមនស្សសហ-
គតំ ញ្ញាណវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ
ញ្ញាណវិប្បយុត្តំ សសដ្ឋានេ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហ-
គតំ ញ្ញាណសម្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ
ញ្ញាណសម្បយុត្តំ សសដ្ឋានេ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
សហគតំ ញ្ញាណវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ
ញ្ញាណវិប្បយុត្តំ សសដ្ឋានេ រូបារម្មណំ វា ។ បេ ។

សិក្ខាបទវិរាដ្ឋ អភិធម្មភាជនីយ

ការប៉ះពាល់ ។ បេ ។ ការផ្គងឡើង ការមិនរាយមាយ នេះហៅថា សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺ ផ្នែកនូវទឹកស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យ ។

[៧] ធម៌ទាំងឡាយ ដូចម្តេច ឈ្មោះថា សិក្ខា ។ ក្នុងសម័យ ណា ចិត្តជាតាមាវចរកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស សម្បយុត្តដោយ ញាណ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាសព្វនូវអារម្មណ៍ណាៗ កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ការប៉ះពាល់ ក៏ កើតមាន ។ បេ ។ ការមិនរាយមាយ ក៏កើតមាន ធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា សិក្ខា ។ ធម៌ទាំងឡាយ ដូចម្តេច ឈ្មោះថា សិក្ខា ។ ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាតាមាវចរកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស សម្បយុត្តដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា សម្បយុត្តដោយញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា សម្បយុត្តដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរត្តោ

ធម្មាវម្ពណំ វា យំ យំ វា បដាវត្ត តស្មី សមយេ
 ដស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិត្តោហោ ហោតិ ឥមេ
 ធម្មា សិក្ខា ។ កតមេ ធម្មា សិក្ខា ។ យស្មី
 សមយេ រុក្ខបបត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ ។ បេ ។ អរុក្ខប-
 បត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ ។ បេ ។ លោកុត្តរំ ឈានំ
 ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហា-
 នាយ បវេមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិដ្ឋេវ កាមេហិ
 ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខា-
 បដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ដស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិត្តោហោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា សិក្ខា ។

អភិធម្មកាជីវិយំ ។

សិក្ខាបទវិរត្តោ បញ្ញាបបកំ

(៨) បញ្ច សិក្ខាបទានិ ចាលាភិចាតា វេរ-
 មណី សិក្ខាបទំ អទិន្នាទានា វេរមណី សិក្ខា-
 បទំ កាមេសុ មិច្ឆាចារក វេរមណី សិក្ខាបទំ

អភិធម្មបិដក វិក័ត្ត

មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ប្រាសន្តនូវអារម្មណ៍ណាៗ កើតឡើង ក្នុងសម័យ
 នោះ ការប៉ះពាល់ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ ការមិនរាយមាយ ក៏កើតមាន
 ធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា សិក្ខា ។ ធម៌ទាំងឡាយ ដូចម្តេច ឈ្មោះ
 ថា សិក្ខា ។ ក្នុងសម័យណា ឬគ្រប់ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
 ។ បេ ។ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ។ បេ ។ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន
 ជានិយ្យានិកធម៌ មិនដល់នូវការសន្សំ (កិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះបង់នូវ
 ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មានសេចក្តីប្រតិបត្តិដ៏លំបាក មានការត្រាសដឹងដ៏
 យឺតយូរ កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ការប៉ះពាល់ ក៏កើតមាន ។ បេ ។
 ការមិនរាយមាយ ក៏កើតមាន ធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា សិក្ខា ។

ចប់ អភិធម្មកាជនីយ ។

សិក្ខាបទវិក័ត្ត បញ្ញាបច្ចកៈ

[៨] សិក្ខាបទ ៥ គឺ សិក្ខាបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ
 ចាកកិរិយាញ៉ាំងសត្វមានជីវិតឱ្យធ្លាក់ចុះកន្លង ១ សិក្ខាបទ គឺចេតនា
 ជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាកាន់យកនូវវត្ថុដែលគេមិនបានឱ្យ ១ សិក្ខាបទ
 គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាប្រព្រឹត្តិខុសក្នុងកាមទាំងឡាយ ១

សិក្ខាបទវិកង្គេ បញ្ញាបុច្ចកំ

មុសាវតា វេរមណី សិក្ខាបទំ សុរាមេរយមជ្ឈប្បមា-
 ធិដ្ឋានា វេរមណី សិក្ខាបទំ ។ បញ្ចន្ធី សិក្ខា-
 បទានំ កតិ កុសលា កតិ អកុសលា កតិ អព្យា-
 កតា ។ បេ ។ កតិ សរណា កតិ អរណា ។

(៧) កុសលាយេវ សិយា សុខាយ វេទនាយ
 សម្បយុត្តា សិយា អនុត្តមសុខាយ វេទនាយ
 សម្បយុត្តា វិហាកជម្មធម្មា អនុបាទិន្នបាទានិយា អ-
 សង្កេតិដ្ឋសង្កេតេសិកា សវិតក្កសវិចារ សិយា បីតិ-
 សហគតា សិយា សុខសហគតា សិយា ឧបេក្ខា-
 សហគតា នេវ ទិស្សនេន ន ភាវនាយ បហាវត្ថា
 នេវ ទិស្សនេន ន ភាវនាយ បហាវត្ថុហេតុកា
 អាចយកាមិនោ នេវ សេក្ខា នាសេក្ខា បរិត្តា បរិត្តា-
 រម្មណា មជ្ឈិមា អនិយតា ន វត្ថុញ មត្តារម្មណាតិបិ
 មត្តហេតុកាតិបិ មត្តាធិបតិនោតិបិ សិយា ឧប្បជ្ជា

សិទ្ធិបទវិក័ត្ត បញ្ញាបុច្ឆកៈ

សិទ្ធិបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកកិរិយាពោលនូវពាក្យកុហក ១
 សិទ្ធិបទ គឺចេតនាជាហេតុវៀរ ចាកហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ
 គឺផ្គុំនូវទឹកស្រវឹង គឺសុភវិនិច្ឆ័យ ១ ។ បណ្តាសិទ្ធិបទទាំង ៥
 សិទ្ធិបទ ជាកុសលប៉ុន្មាន ជាអកុសលប៉ុន្មាន ជាអព្យាក្រឹតប៉ុន្មាន
 ។ បេ ។ ជាសរណៈប៉ុន្មាន ជាអរណៈប៉ុន្មាន ។

(៧) សិទ្ធិបទទាំង ៥ ជាកុសលតែម្យ៉ាង ប្រកបដោយវេទនា
 ក៏មាន ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនា មានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី មិន
 មានកម្ម ប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យក តែជា
 ប្រយោជន៍ដល់ទុបាទាន មិនប្រកបដោយសេចក្តីសៅហ្មង តែគួរដល់នូវ
 សេចក្តីសៅហ្មង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងវិតក្កៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងវិចារៈ ក៏មាន កើតព្រមដោយបីតិ ក៏មាន កើតព្រមដោយសុខៈ
 ក៏មាន កើតព្រមដោយឧបេកា តែមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះ
 ដោយការវិនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយការវិនា
 ដល់នូវការសន្សំ មិនមែនជារបស់សេដ្ឋកិច្ច ទាំងមិនមែនជារបស់
 អសេដ្ឋកិច្ច មានសភាពតូចឆ្មារ មានអារម្មណ៍តូចឆ្មារ ជាកណ្តាល
 មានសភាពមិនទៀង ពោលថា មានមគ្គជាអារម្មណ៍ផង ថាមានមគ្គ-
 ជាហេតុផង ថាមានមគ្គជាអធិបតីផង ក៏មាន កើតឡើងហើយក៏មាន

អភិធម្មបិដកេ វិរត្តោ

សិយា អនុប្បដ្ឋានំ ន វត្តញ្ចា ឧប្បាទិណោតិ សិយា
 អតីតា សិយា អនាគតា សិយា បច្ចុប្បដ្ឋានំ បច្ចុប្បដ្ឋា-
 រម្មណា សិយា អជ្ឈតា សិយា ពហិទ្ធា សិយា
 អជ្ឈត្តពហិទ្ធា ពហិទ្ធារម្មណា អនិទស្សនាប្បដិយា ។

(១០) ន ហេតុ សហេតុកា ហេតុសម្បយុត្តា
 ន វត្តញ្ចា ហេតុ ថេវ សហេតុកា ចាតិ សហេតុកា
 ថេវ ន ច ហេតុ ន វត្តញ្ចា ហេតុ ថេវ ហេតុសម្ប-
 យុត្តា ចាតិ ហេតុសម្បយុត្តា ថេវ ន ច ហេតុ ន
 ហេតុ សហេតុកា ។ សប្បច្ចយា សង្ខតា អនិទស្ស-
 នា អប្បដិយា អរូចា លោកិយា កេនចិ វិញ្ញយ្យា
 កេនចិ ន វិញ្ញយ្យា ។ នោ អាសវំ សាសវំ អា-
 សវិប្បយុត្តា ន វត្តញ្ចា អាសវំ ថេវ សាសវំ ចាតិ
 សាសវំ ថេវ នោ ច អាសវំ ន វត្តញ្ចា អាសវំ
 ថេវ អាសវសម្បយុត្តា ចាតិចិ អាសវសម្បយុត្តា ថេវ
 នោ ច អាសវំតិចិ អាសវិប្បយុត្តសាសវំ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

មិនទាន់កើតឡើង តែមិនគួរពោលថា បំរុងនឹងកើតឡើងក៏មាន ជាអធិបត្តិ-
 ក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្ន មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នក៏មាន
 ជាខាងក្នុងក៏មាន ជាខាងក្រៅក៏មាន ជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ មាន
 អារម្មណ៍ជាខាងក្រៅ មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយ
 ការប៉ះពាល់ក៏មាន ។

[១០] ពួកសិក្ខាបទមិនមែនហេតុ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ
 ប្រកបដោយហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹង
 ហេតុទេ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនហេតុ មិនគួរពោលថា
 ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយហេតុឡើយ ប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែន
 ហេតុ មិនមែនហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ។ ពួកសិក្ខាបទ
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងបច្ច័យ ត្រូវបច្ច័យតាក់តែង មិនប្រកបដោយការ
 ឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ មិនមានរូប ជាលោកិយ គួរដឹង
 ច្បាស់ដោយវិញ្ញាណណាមួយ មិនគួរដឹងច្បាស់ដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។
 ពួកសិក្ខាបទមិនមែនអាសវៈ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ ប្រាសចាក
 អាសវៈ មិនគួរពោលថាជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈទេ
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈ មិនគួរពោលថា ជា
 អាសវៈ ទាំងប្រកបដោយអាសវៈ ផងថាប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនជា
 អាសវៈផងឡើយ គឺប្រាសចាកអាសវៈ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ ។

សិក្ខាបទវិវត្តោ បញ្ញាបុច្ចកំ

ឆោ សត្តោជនោ ។ បេ ។ ឆោ កន្តោ ។ បេ ។ ឆោ
 ឌីយោ ។ បេ ។ ឆោ យោតា ។ បេ ។ ឆោ ឈីវណោ ។ បេ ។
 ឆោ បរាមាសា ។ បេ ។ សាវម្ពណោ ឆោ ចិត្តា ចេត-
 សិកា ចិត្តសម្បយុត្តា ចិត្តសំសជ្ជា ចិត្តសម្មជ្ជាណ
 ចិត្តសហកុដោ ចិត្តានុបរិវត្តិដោ ចិត្តសំសជ្ជសម្មជ្ជាណ
 ចិត្តសំសជ្ជសម្មជ្ជានសហកុដោ ចិត្តសំសជ្ជសម្មជ្ជាណ-
 ានុបរិវត្តិដោ តាហិរា នុបាទា អនុបាទិន្នា ។ នុបា-
 ទាណា ។ បេ ។ ឆោ កិលេសា ។ បេ ។ ន ទិស្ស-
 នេន បហាតត្វា ន ភាវនាយ បហាតត្វា ន ទិស្សនេន
 បហាតត្វហេតុកា ន ភាវនាយ បហាតត្វហេតុកា
 សវិតក្កា សវិចារា សិយា សម្បវិតកា សិយា អម្ប-
 វិតកា សិយា បីតិសហគតា សិយា ន បីតិសហគតា
 សិយា សុខសហគតា សិយា ន សុខសហគតា
 សិយា ឧបេក្ខាសហគតា សិយា ន ឧបេក្ខាសហ-
 គតា កាមាវចរា ន រូចាវចរា ន អរូចាវចរា បរិយា-
 បដ្ឋា អនិយ្យាទិកា អនិយតា សឧត្តរា អរណាតិ ។

បញ្ញាបុច្ចកំ ។

សិក្ខាបទវិវត្តោ សមត្តោ ។

សិក្ខាបទវិវត្ត បញ្ញាបុច្ឆកៈ

ពួកសិក្ខាបទមិនមែនសញ្ញាជនៈ ។ បេ ។ មិនមែនគន្លងៈ ។ បេ ។ មិនមែន
 ឈ្មោះ ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។ មិនមែននីវរណៈ ។ បេ ។ មិន
 មែនបរាមាសៈ ។ បេ ។ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងការម្នាក់ មិនមែនចិត្ត
 ជាចេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត ច្រឡំដោយចិត្ត តាំងឡើងដោយចិត្ត
 កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ច្រឡំទាំងតាំងឡើងដោយចិត្ត
 ច្រឡំទាំងតាំងឡើងទាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត ច្រឡំទាំងតាំងឡើងទាំងប្រ-
 ព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ជាខាងក្រៅ មិនមែនទុក្ខទេ មិនមានកម្ម ប្រកបដោយ
 កិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់យកទេ ។ ពួកសិក្ខាបទមិនមែនទុក្ខទាន
 ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស ។ បេ ។ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរ
 លះដោយការវិនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរ
 លះដោយការវិនា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងវិតក្កៈ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងវិចារៈ
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងបីតិ ក៏មាន មិនមានបីតិ ក៏មាន កើតព្រមដោយ
 បីតិ ក៏មាន មិនកើតព្រមដោយបីតិ ក៏មាន ប្រកបដោយសុខៈ ក៏មាន
 មិនកើតព្រមដោយសុខៈ ក៏មាន កើតព្រមដោយទុក្ខ ក៏មាន មិនកើត
 ព្រមដោយទុក្ខ ជាតាមវិចារៈ មិនមែនរូបាវចរៈ មិនមែនជាអរូបាវចរៈ
 ជាបរិយាបន្នៈ ជាអនិយ្យាទិកៈ ជាអនិយតៈ ជាសុទ្ធក្នុង ជាអវណៈ ។

ចប់ បញ្ញាបុច្ឆកៈ ។

ចប់ សិក្ខាបទវិវត្ត ។

បដិសម្ពិទ្ធាវិភង្គោ

(១១) ចតុស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា
ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា វិរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិកាលាប្បដិ-
សម្ពិទ្ធា ។ អត្ថោ ញ្ញាណំ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ធម្ម
ញ្ញាណំ ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា តត្រ ធម្មវិរុត្តាភិលាបេ
ញ្ញាណំ វិរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា ញ្ញាលោកុ ញ្ញាណំ បដិ-
កាលាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។

(១២) ចតុស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា
ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា វិរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិកាលាប្បដិ-
សម្ពិទ្ធា ។ ទុក្ខោ ញ្ញាណំ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ទុក្ខសមុ-
ទយេ ញ្ញាណំ ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា ទុក្ខនិរោធ�េ ញ្ញាណំ
អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ទុក្ខនិរោធតាមិនិយា បដិបទាយ
ញ្ញាណំ ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា តត្រ ធម្មវិរុត្តាភិលាបេ
ញ្ញាណំ វិរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា ញ្ញាលោកុ ញ្ញាណំ បដិ-
កាលាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។

បដិសម្ពិទ្ធាវិភង្គ

[១១] បដិសម្ពិទ្ធា ៤ គឺ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា
និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិភាណប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ សេចក្តីដឹងក្នុងអត្ថ
ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ ឈ្មោះថា ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា
សេចក្តីដឹងក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងអត្ថនិងធម៌នោះ ឈ្មោះថា
និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយ ឈ្មោះថា បដិភា-
ណប្បដិសម្ពិទ្ធា ។

[១២] បដិសម្ពិទ្ធា ៤ គឺ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា
និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិភាណប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ សេចក្តីដឹងក្នុងទុក្ខ ឈ្មោះថា
អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា សេចក្តីដឹង ក្នុងការកើតឡើងនៃទុក្ខ ឈ្មោះថា
ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា សេចក្តីដឹងក្នុងការរលត់ទុក្ខ ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា
សេចក្តីដឹងក្នុងបដិបទ ជាដំណើររកាន់ទ័ររលត់ទុក្ខ ឈ្មោះថា ធម្មប្បដិ-
សម្ពិទ្ធា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងអត្ថនិងធម៌នោះ ឈ្មោះថា
និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយ ឈ្មោះថា បដិ-
ភាណប្បដិសម្ពិទ្ធា ។

បដិសម្ព័ទវិក្កេ សុត្តន្តកដ្ឋវគ្គ

(១៣) ចតុស្សោ បដិសម្ព័ទា អត្ថប្បដិសម្ព័ទា
 ធម្មប្បដិសម្ព័ទា ជិវត្តប្បដិសម្ព័ទា បដិកាលាប្បដិ-
 សម្ព័ទា ។ ហេតុម្ហំ ញាណំ ធម្មប្បដិសម្ព័ទា
 ហេតុផលេ ញាណំ អត្ថប្បដិសម្ព័ទា តត្រ ធម្មជិវ-
 ត្តាភិលាមេ ញាណំ ជិវត្តប្បដិសម្ព័ទា ញាលោសុ
 ញាណំ បដិកាលាប្បដិសម្ព័ទា ។

(១៤) ចតុស្សោ បដិសម្ព័ទា អត្ថប្បដិសម្ព័ទា
 ធម្មប្បដិសម្ព័ទា ជិវត្តប្បដិសម្ព័ទា បដិកាលាប្បដិ-
 សម្ព័ទា ។ យេ ធម្មា ជាតា ភ្លតា សញ្ញាតា និព្វ-
 ត្តា អភិនិព្វត្តា ហេតុភ្លតា វេស្សេសុ ធម្មេសុ ញាណំ
 អត្ថប្បដិសម្ព័ទា យេហំ ធម្មេហំ^(១) តេ ធម្មា ជាតា
 ភ្លតា សញ្ញាតា និព្វត្តា អភិនិព្វត្តា ហេតុភ្លតា
 តេសុ ធម្មេសុ ញាណំ ធម្មប្បដិសម្ព័ទា តត្រ ធម្ម-
 ជិវត្តាភិលាមេ ញាណំ ជិវត្តប្បដិសម្ព័ទា ញាលោសុ
 ញាណំ បដិកាលាប្បដិសម្ព័ទា ។

១ ឃ. យម្ហ ធម្មា ។

បដិសម្ពិទាវិក័ត្ត សុត្តន្តរាជនីយ

[១៣] បដិសម្ពិទា ៤ គឺ អត្ថប្បដិសម្ពិទា ធម្មប្បដិសម្ពិទា
 និរុត្តិប្បដិសម្ពិទា បដិភាណប្បដិសម្ពិទា ។ សេចក្តីដឹងហេតុ ឈ្មោះថា
 ធម្មប្បដិសម្ពិទា សេចក្តីដឹងផលនៃហេតុ ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ពិទា
 សេចក្តីដឹងក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងធម៌និងអត្ថនោះ ឈ្មោះថា
 និរុត្តិប្បដិសម្ពិទា សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយ ឈ្មោះថា បដិភា
 ណប្បដិសម្ពិទា ។

[១៤] បដិសម្ពិទា ៤ គឺ អត្ថប្បដិសម្ពិទា ធម្មប្បដិសម្ពិទា និរុត្តិប្ប-
 ដិសម្ពិទា បដិភាណប្បដិសម្ពិទា ។ ធម៌ទាំងឡាយណា កើត ចំរើន
 លូតលាស់ ដុះដាល ចំរុះចំរើន កើតប្រាកដហើយ សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌
 ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ពិទា ធម៌ទាំងឡាយនោះ កើត
 ចំរើន លូតលាស់ ដុះដាល ចំរុះចំរើន កើតប្រាកដហើយ អំពីធម៌
 ទាំងឡាយណា សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនោះ ឈ្មោះថា ធម្មប្បដិ-
 សម្ពិទា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងអត្ថនិងធម៌នោះ ឈ្មោះ
 ថា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទា សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយ ឈ្មោះថា
 បដិភាណប្បដិសម្ពិទា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដិកា

(១៥) ចតុស្សោ បដិសម្ពាទា អត្ថប្បដិសម្ពាទា
 ធម្មប្បដិសម្ពាទា និរុត្តិប្បដិសម្ពាទា បដិកាលាប្បដិសម្ពា-
 ទា ។ ជរាមរណោ ញាណំ អត្ថប្បដិសម្ពាទា ជរាម-
 រណសមុទយេ ញាណំ ធម្មប្បដិសម្ពាទា ជរាមរណ-
 និរោធន ញាណំ អត្ថប្បដិសម្ពាទា ជរាមរណនិរោធន-
 តាមិទិយា បដិបទាយ ញាណំ ធម្មប្បដិសម្ពាទា តត្រ
 ធម្មនិរុត្តានិរោធន ញាណំ និរុត្តិប្បដិសម្ពាទា ញាណោ-
 សុ ញាណំ បដិកាលាប្បដិសម្ពាទា ។

(១៦) ចតុស្សោ បដិសម្ពាទា អត្ថប្បដិសម្ពាទា
 ធម្មប្បដិសម្ពាទា និរុត្តិប្បដិសម្ពាទា បដិកាលាប្បដិសម្ពា-
 ទា ។ ជាតិយា ញាណំ ។ បេ ។ ភវេ ញាណំ ។ បេ ។
 ឧទានានេ ញាណំ ។ បេ ។ តណ្ហាយ ញាណំ ។ បេ ។
 វេទនាយ ញាណំ ។ បេ ។ ដស្ស ញាណំ ។ បេ ។
 សឡាយតនេ ញាណំ ។ បេ ។ ធាម្យុបេ ញាណំ
 ។ បេ ។ វិញ្ញាណោ ញាណំ ។ បេ ។ សង្ខារេសុ ញាណំ
 អត្ថប្បដិសម្ពាទា សង្ខារសមុទយេ ញាណំ ធម្មប្ប-
 ដិសម្ពាទា សង្ខារនិរោធន ញាណំ អត្ថប្បដិសម្ពាទា

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[១៥] បដិសម្មិតា ៤ គឺ អត្ថប្បដិសម្មិតា ធម្មប្បដិសម្មិតា
 និរុត្តិប្បដិសម្មិតា បដិភាណប្បដិសម្មិតា ។ សេចក្តីដឹងក្នុងដរាវនិងមរណៈ
 ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្មិតា សេចក្តីដឹងក្នុងការកើតឡើងនៃដរាវនិងមរណៈ
 ឈ្មោះថា ធម្មប្បដិសម្មិតា សេចក្តីដឹងក្នុងការរលត់នៃដរាវ និងមរណៈ
 ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្មិតា សេចក្តីដឹងក្នុងបដិបទា ជាដំណើរទៅកាន់
 ទីរលត់នៃដរាវនិងមរណៈ ឈ្មោះថា បដិភាណប្បដិសម្មិតា សេចក្តីដឹងក្នុង
 ការពោល នូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងអត្ថនិងធម៌នោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិ-
 ប្បដិសម្មិតា សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយ ឈ្មោះថា បដិភាណ-
 ប្បដិសម្មិតា ។

[១៦] បដិសម្មិតា ៤ គឺ អត្ថប្បដិសម្មិតា ធម្មប្បដិសម្មិតា និរុត្តិប្បដិ-
 សម្មិតា បដិភាណប្បដិសម្មិតា ។ សេចក្តីដឹងក្នុងជាតិ ។ បេ ។ សេចក្តីដឹង
 ក្នុងភព ។ បេ ។ សេចក្តីដឹងក្នុងឧបាទាន ។ បេ ។ សេចក្តីដឹងក្នុងតណ្ហា
 ។ បេ ។ សេចក្តីដឹងក្នុងវេទនា ។ បេ ។ សេចក្តីដឹងក្នុងផស្សៈ ។ បេ ។
 សេចក្តីដឹងក្នុងសឡាយភនៈ ។ បេ ។ សេចក្តីដឹងក្នុងនាមរូប ។ បេ ។
 សេចក្តីដឹងក្នុងវិញ្ញាណ ។ បេ ។ សេចក្តីដឹងក្នុងសង្ខារទាំងឡាយ ឈ្មោះ
 ថា អត្ថប្បដិសម្មិតា សេចក្តីដឹងក្នុងការកើតឡើងនៃសង្ខារ ឈ្មោះថា ធម្ម-
 ប្បដិសម្មិតា សេចក្តីដឹងក្នុងការរលត់នៃសង្ខារ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្មិតា
 ។

បដិសម្ពិទ្ធាវិវត្តេ សុត្តន្តភាគដំបូង

សង្ខារនិរោធតាមិនិយោ បដិបទាយ ញាណំ ធម្មប្បដិ-
 សម្ពិទ្ធា តត្រ ធម្មនិរុត្តាភិលាបេ ញាណំ និរុត្តិប្បដិ-
 សម្ពិទ្ធា ញាណោសុ ញាណំ បដិកាលាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។

(១៧) ធនស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា
 ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិកាលាប្បដិស-
 ម្ពិទ្ធា ។ តត្ថ កតមា ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 ធម្មំ ជាធាតិ សុត្ថំ កេយ្យំ វេយ្យាករណំ តាមិ
 ឧទានំ ឥតិវុត្តកំ ជាតកំ អក្ខតធម្មំ វេទល្លំ អយំ
 វុច្ឆតិ ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា សោ តស្ស តស្សេវ ភាសិត-
 ស្ស អត្ថំ ជាធាតិ អយំ ឥមស្ស ភាសិតស្ស អត្តោ
 អយំ ឥមស្ស ភាសិតស្ស អត្តោតិ អយំ វុច្ឆតិ
 អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា តត្រ ធម្មនិរុត្តាភិលាបេ ញាណំ
 និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា ញាណោសុ ញាណំ បដិកាលាប្ប-
 ដិសម្ពិទ្ធា ។

សុត្តន្តភាគដំបូង ។

បដិសម្ពិទាវិវត្ត សុត្តន្តភិក្ខុ

សេចក្តីដឹងក្នុងបដិបទា ជាដំណើរទៅកាន់ទីលត់នៃសង្ខារ ឈ្មោះថា
 ធម្មប្បដិសម្ពិទា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងអត្ថនិងធម៌នោះ
 ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទា សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយ ឈ្មោះថា
 បដិភាណប្បដិសម្ពិទា ។

(១៧) បដិសម្ពិទា ៤ គឺ អត្ថប្បដិសម្ពិទា ធម្មប្បដិសម្ពិទា
 និរុត្តិប្បដិសម្ពិទា បដិភាណប្បដិសម្ពិទា ។ បណ្តាបដិសម្ពិទាទាំង ៤ នោះ
 ធម្មប្បដិសម្ពិទា តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ដឹងនូវធម៌ គឺសុត្តៈ
 គេយ្យៈ វេយ្យាករណៈ គាថា ទទានៈ ឥតិវុត្តកៈ ជាតកៈ អព្ភតធម្មៈ
 វេទល្លៈ នេះឈ្មោះថា ធម្មប្បដិសម្ពិទា ភិក្ខុនោះ ដឹងនូវសេចក្តីនៃភាសិត
 នោះ ។ ថា នេះសេចក្តីនៃភាសិតនេះ នេះសេចក្តីនៃភាសិតនេះ នេះ
 ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ពិទា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងអត្ថនិង
 ធម៌នោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទា សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយ
 ឈ្មោះថា បដិភាណប្បដិសម្ពិទា ។

ចប់ សុត្តន្តភិក្ខុ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

(១៨) ចតុស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា
 ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា ជីវត្តប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិកាលាប្បដិសម្ពិ-
 ទា ។ កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី សម-
 យេ កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 សោមនស្សសហគតំ ញ្ញាណសម្បយុត្តំ រូបារម្មណំ
 វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បទារត្ត
 តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោទោ
 ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា ឥមេសុ ធម្មេសុ
 ញ្ញាណំ ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា តេសំ វិចារកេ ញ្ញាណំ
 អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា យាយ ជីវត្តយា តេសំ ធម្មានំ
 បញ្ញតិ ហោតិ តត្រ ធម្មជីវត្តាភិលាបេ ញ្ញាណំ
 ជីវត្តប្បដិសម្ពិទ្ធា យេន ញ្ញាលោន តានិ ញ្ញាលា-
 និ ជានាតិ ឥមានិ ញ្ញាលានិ ឥនមត្តដ្ឋោតកា-
 និតិ ញ្ញាលោសុ ញ្ញាណំ បដិកាលាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។
 ចតុស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ធម្មប្បដិ-
 សម្ពិទ្ធា ជីវត្តប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិកាលាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

(១៨) បដិសម្ពិទ្ធ ៤ គឺ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធ ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធ
 និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធ បដិភាណប្បដិសម្ពិទ្ធ ។ ពួកធម៌ជាកុសល តើដូច
 ម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាតាមារចរកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស
 សម្បយុត្តដោយញ្ញាណ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជា
 អារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ណាៗ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យ
 នោះ ផស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ សេចក្តីមិនរាយមាយ ក៏កើតមាន
 នេះពួកធម៌ជាកុសល សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា
 ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធ សេចក្តីដឹងក្នុងវិបាកនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ឈ្មោះថា
 អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធ បញ្ញត្តិនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិណា សេចក្តី
 ដឹងក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងនិរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធ
 សេចក្តីដឹងនូវញ្ញាណទាំងឡាយថា ឬគ្គលដឹងក្នុងញ្ញាណទាំងឡាយនោះ
 ដោយញ្ញាណណា ញ្ញាណទាំងឡាយនេះ ជាធម្មជាតិញ្ញាតអត្ថនេះឲ្យ
 ភ្លឺ ឈ្មោះថា បដិភាណប្បដិសម្ពិទ្ធ ។ បដិសម្ពិទ្ធ ៤ គឺ អត្ថប្ប-
 ដិសម្ពិទ្ធ ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធ និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធ បដិភាណប្បដិសម្ពិទ្ធ ។

បដិសម្ព័ទ្ធវិវត្តន្ត អភិធម្មកាជីវិយំ

កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី សមយេ កាមា.
 វចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សោមនស្សសហ-
 គតំ ញាណាសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន ។ បេ ។ សោម-
 នស្សសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។ សោមនស្ស-
 សហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧ-
 បេក្ខាសហគតំ ញាណាសម្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ ញាណាសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន រូបារម្មណំ
 វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា វេទារត្ត តស្មី
 សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោ ហោតិ
 ឥមេ ធម្មា កុសលា ឥមេសុ ធម្មេសុ ញាណំ ធម្ម-
 ប្បដិសម្ព័ទ្ធា តេសំ វិចារកេ ញាណំ អត្ថប្បដិសម្ព័-
 ទា យាយ ជិវត្តិយា តេសំ ធម្មានំ បញ្ចត្តិ ហោតិ
 តត្រ ធម្មជិវត្តាភិលាបេ ញាណំ ជិវត្តប្បដិសម្ព័ទ្ធា

បដិសម្ពិទ្ធិវិវាទ អភិធម្មភាគនិយម

ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាតាមាវចរកុសល
 ច្រឡំដោយសោមនស្ស សម្បយុត្តដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ
 ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយ
 សោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។
 ច្រឡំដោយទេវតា សម្បយុត្តដោយញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយ
 ទេវតា សម្បយុត្តដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំ
 ដោយទេវតា ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវតា ប្រាស
 ចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌
 ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាសចាកអារម្មណ៍ណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យ
 នោះ ផស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ សេចក្តីមិនរាយមាយ ក៏កើត
 មាន នេះពួកធម៌ជាកុសល សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា
 ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធិ សេចក្តីដឹងក្នុងវិបាកនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ឈ្មោះថា
 អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធិ បញ្ញាក្តីនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិណា សេចក្តី
 ដឹងក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងនិរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធិ

អភិធម្មបិដកេ វិរាត្តោ

យេន ញាណេន តានិ ញាណានិ ជាធាតុ ឥមាទិ
 ញាណានិ ឥន្ទមត្តដ្ឋោតកានីតិ ញាណេសុ ញាណំ
 បដិកាណាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ ចតុស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា អត្ត-
 ប្បដិសម្ពិទ្ធា ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិ-
 កាណាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ កតមេ ធម្មា កុសលា ។
 យស្មី សមយេ រូបបឋក្ខយា មត្តំ ការេតិ វិវិច្ឆេ
 កាមេហិ ។ បេ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធវ វិហារតិ
 បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ។
 អវិត្តោចា ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា ឥមេសុ
 ធម្មេសុ ញាណំ ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា តេសំ វិចារកេ
 ញាណំ អត្តប្បដិសម្ពិទ្ធា យាយ និរុត្តិយា តេសំ
 ធម្មានំ បញ្ចតិ ហោតិ តក្រ ធម្មនិរុត្តាភិលាបេ ញាណំ
 និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា យេន ញាណេន តានិ ញាណា-
 និ ជាធាតុ ឥមាទិ ញាណានិ ឥន្ទមត្តដ្ឋោតកា-
 នីតិ ញាណេសុ ញាណំ បដិកាណាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។

អភិធម្មបិដក វិវដ្ត

សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយថា បុគ្គលដឹងនូវញាណទាំងឡាយនោះ
 ដោយញាណណា ញាណទាំងឡាយនេះ ជាធម្មជាតិញ្ចាត់អត្តនេះឲ្យភ្លឺ
 ឈ្មោះថា បដិភាណប្បដិសម្ភិទា ។ បដិសម្ភិទា ៤ គឺ អត្ថប្បដិសម្ភិទា
 ធម្មប្បដិសម្ភិទា និរុត្តិប្បដិសម្ភិទា បដិភាណប្បដិសម្ភិទា ។ ពួកធម៌ជា
 កុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា បុគ្គលចំរើននូវមគ្គ ដើម្បី
 កើតក្នុងរូបភព ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន
 មានបឋវិកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏កើតមាន
 ។ បេ ។ សេចក្តីមិនរាយមាយ ក៏កើតមាន នេះពួកធម៌ជាកុសល
 សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា ធម្មប្បដិសម្ភិទា សេចក្តីដឹងក្នុង
 វិបាកនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ភិទា បញ្ចត្តិនៃធម៌
 ទាំងឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិណា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុង
 និរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ភិទា សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយថា
 បុគ្គលដឹងនូវញាណទាំងឡាយនោះ ដោយញាណណា ញាណទាំងឡាយ
 នេះ ជាធម្មជាតិញ្ចាត់អត្តនេះឲ្យភ្លឺ ឈ្មោះថា បដិភាណប្បដិសម្ភិទា ។

បដិសម្ពិទ្ធាវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយំ

ចតុស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ធម្មប្បដិសម្ពិ-
 ទា វិរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិភាណប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ កត-
 មេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី សមយេ អរូបបបត្តិយា
 មក្ខំ ភាវេតិ សព្វសោ អាត្មញ្ញញ្ញាយតនំ សមត្ថក្កម្ម
 នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច
 បហានា ។ បេ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្ពជ្ជ វិហារតិ
 តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ។ អវិក្ខោ
 ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា ឥមេសុ ធម្មេសុ ញ្ញាណំ
 ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា តេសំ វិចារកេ ញ្ញាណំ អត្ថប្បដិ-
 សម្ពិទ្ធា យាយ វិរុត្តិយា តេសំ ធម្មានំ បញ្ញត្តិ
 ហោតិ តត្រ ធម្មវិរុត្តាភិលាបេ ញ្ញាណំ វិរុត្តិប្បដិ-
 សម្ពិទ្ធា យេន ញ្ញាលោន តានិ ញ្ញាលានិ ជាតានិ
 ឥហានិ ញ្ញាលានិ ឥនមត្តដ្ឋោតកានិ ញ្ញាលោសុ
 ញ្ញាណំ បដិភាណប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ ចតុស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា
 អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា វិរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា
 បដិភាណប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ កតមេ ធម្មា កុសលា ។

បដិសម្ពិទ្ធិវិវាទ អភិធម្មកាជីយ

បដិសម្ពិទ្ធិ ៤ គឺ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធិ ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធិ និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធិ
 បដិកាណប្បដិសម្ពិទ្ធិ ។ ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុង
 សម័យណា បុគ្គលចំរើននូវមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងអរូបភព ព្រោះកិរិយា
 កន្លងនូវអាកាញាយតនៈ ដោយប្រការទាំងពួង ហើយលះបង់
 នូវសុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ប្រកបដោយនេវសញ្ញា-
 នាសញ្ញាយតនសញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។
 សេចក្តីមិនរាយមាយ ក៏កើតមាន នេះពួកធម៌ជាកុសល សេចក្តីដឹងក្នុង
 ធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធិ សេចក្តីដឹងក្នុងវិបាកនៃធម៌
 ទាំងឡាយនោះ ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធិ បញ្ចត្តិនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ
 ដោយនិរុត្តិណា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងនិរុត្តិនោះ
 ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធិ សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយថា បុគ្គល
 ដឹងនូវញាណទាំងឡាយនោះ ដោយញាណណា ញាណទាំងឡាយ
 នេះ ជាធម្មជាតិញ្ញាតអត្តនេះឲ្យភ្លឺ ឈ្មោះថា បដិកាណប្បដិសម្ពិទ្ធិ ។
 បដិសម្ពិទ្ធិ ៤ គឺ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធិ ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធិ និរុត្តិប្បដិ-
 សម្ពិទ្ធិ បដិកាណប្បដិសម្ពិទ្ធិ ។ ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

យស្មី សមយេ លោក្ខត្ថំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យ-
 និកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បវេ-
 មាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បវេមំ ឈានំ ឧបសម្ពជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្ខេហោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា ឥមេសុ
 ធម្មេសុ ញាណំ ធម្មប្បដិសម្ពិទា តេសំ វិចារកេ
 ញាណំ អត្ថប្បដិសម្ពិទោ យាយ ជិវត្តិយា តេសំ
 ធម្មានំ បញ្ញត្តិ ហោតិ តក្រ ធម្មជិវត្តាភិលាបេ
 ញាណំ ជិវត្តិប្បដិសម្ពិទា យេន ញាណោន តានិ
 ញាណានិ ជានាតិ ឥមានិ ញាណានិ ឥទមត្តន្នោ
 តកានីតិ ញាណេសុ ញាណំ បដិភាណប្បដិសម្ពិទា ។

[១៩] ចតុស្សោ បដិសម្ពិទោ អត្ថប្បដិសម្ពិទា
 ធម្មប្បដិសម្ពិទា ជិវត្តិប្បដិសម្ពិទោ បដិភាណ-
 ប្បដិសម្ពិទា ។ កតមេ ធម្មា អកុសលា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ក្នុងសម័យណា បុគ្គលចំរើននូវលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យនិកធម៌ ដល់នូវ
 ការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះបង់នូវទិដ្ឋតាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមតាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋ-
 មជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទនាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏កើតមាន
 ។ បេ ។ សេចក្តីមិនរាយមាយ ក៏កើតមាន នេះពួកធម៌អកុសល
 សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌តាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា ធម្មប្បដិសម្ពិទា សេចក្តីដឹង
 ក្នុងវិបាក នៃធម៌តាំងឡាយនោះ ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ពិទា បញ្ញា
 នៃធម៌តាំងឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិណា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោលនូវ
 ធម្មនិរុត្តិ ក្នុងនិរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទា សេចក្តីដឹងក្នុង
 ញាណតាំងឡាយថា បុគ្គលដឹងនូវញាណតាំងឡាយនោះ ដោយញាណ
 ណា ញាណតាំងឡាយនេះ ជាធម្មជាតិញាំងអត្ថនេះឲ្យភ្លឺ ឈ្មោះថា
 បដិសាណប្បដិសម្ពិទា ។

(១៩) បដិសម្ពិទា ៤ គឺ អត្ថប្បដិសម្ពិទា ធម្មប្បដិសម្ពិទា និរុត្តិ-
 ប្បដិសម្ពិទា បដិសាណប្បដិសម្ពិទា ។ ពួកធម៌អកុសល តើដូចម្តេច ។

បដិសម្ពិទ្ធាវិវត្ត អភិធម្មភាពនីយ

ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាអកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស សម្បយុត្ត
 ដោយទិដ្ឋិ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏
 ប្រាព្វនូវអារម្មណ៍ណា។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ
 ក៏កើតមាន ។ បេ ។ សេចក្តីមិនរាយមាន ក៏កើតមាន នេះពួកធម៌ជា
 អកុសល សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា
 សេចក្តីដឹងក្នុងវិបាកនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា
 បញ្ញត្តិនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិណា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោល
 នូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងនិរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា សេចក្តីដឹងក្នុង
 ញាណទាំងឡាយថា បុគ្គលដឹងនូវញាណទាំងឡាយនោះ ដោយ
 ញាណណា ញាណទាំងឡាយនេះ ជាធម្មជាតិញ្ញាតអត្ថនេះឲ្យក្តី ឈ្មោះ
 ថា បដិភាណប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ បដិសម្ពិទ្ធា ៤ គឺ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ធម្ម-
 ប្បដិសម្ពិទ្ធា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិភាណប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ ពួកធម៌ជា
 អកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាអកុសល ច្រឡំដោយ
 សោមនស្ស សម្បយុត្តដោយទិដ្ឋិ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិហារធម្មោ

សោមនស្សសហគតំ ទិដ្ឋិកតវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។ សោម-
 នស្សសហគតំ ទិដ្ឋិកតវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហគតំ ទិដ្ឋិកតសម្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ ទិដ្ឋិកតសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហគតំ ទិដ្ឋិកតវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ ទិដ្ឋិកតវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន ។ បេ ។ ទោម-
 នស្សសហគតំ បដិយសម្បយុត្តំ ។ បេ ។ ទោមនស្ស-
 សហគតំ បដិយសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេ-
 ក្ខាសហគតំ វិចិត្រិក្ខាសម្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ ឧទុច្ចសម្បយុត្តំ រូបារម្មណំ វា ។ បេ ។
 ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បធារត្ថ តស្មី សមយេ
 ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិគ្គេហោ ហោតិ ឥមេ
 ធម្មា អកុសលា ឥមេសុ ធម្មេសុ ញ្ញាណំ ធម្មប្បដិ-
 សម្ពិទា តេសំ វិចារកេ ញ្ញាណំ អត្ថប្បដិសម្ពិទា
 យាយ ធិរុតិយា តេសំ ធម្មាជំ បព្វាតិ ហោតិ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកទិដ្ឋិ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស
 ប្រាសចាកទិដ្ឋិ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវេត្តា
 សម្បយុត្តដោយទិដ្ឋិ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវេត្តា សម្បយុត្តដោយទិដ្ឋិ
 ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវេត្តា ប្រាសចាកទិដ្ឋិ ។ បេ ។
 ច្រឡំដោយទេវេត្តា ប្រាសចាកទិដ្ឋិ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។
 ច្រឡំដោយសោមនស្ស សម្បយុត្តដោយបដិមៈ បេ ។ ច្រឡំដោយ
 សោមនស្ស សម្បយុត្តដោយបដិមៈ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រ
 ឡំដោយទេវេត្តា សម្បយុត្តដោយវិចិត្រចិត្ត បេ ។ ច្រឡំដោយទេវេត្តា
 សម្បយុត្តដោយទុច្ច័ត្តៈ មានរូបជាភារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជា
 ភារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវត្តនូវភារម្មណ៍ណា។ ហើយកើតឡើង ក្នុង
 សម័យនោះ ផស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ សេចក្តីមិនរាយមាយ
 ក៏កើតមាន នេះពួកធម៌ជាអកុសល សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ
 ឈ្មោះថា ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា សេចក្តីដឹងក្នុងវិបាកនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ
 ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា បញ្ចត្តិនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ដោយនិវត្តិណា

បដិសម្ពិទ្ធាវិវត្ត អភិធម្មាជនីយំ

តត្រ ធម្មនិរុត្តាភិលាបេ ញាណំ និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា
យេន ញាលោន តានិ ញាលានិ ជាតានិ ឥមានិ
ញាលានិ ឥនមត្តជ្ជោតកានិ ញាលោសុ ញាណំ
បដិកាលាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។

[២០] តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា
និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិកាលាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ កតមេ
ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី សមយេ កាមាវចរស្ស
កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិតត្តា វិចារកំ
ចក្កវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧ បក្ខាសហកនំ រូបា-
រម្មណំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ វេទនា
ហោតិ សញ្ញា ហោតិ ចេតនា ហោតិ ចិត្តំ ហោតិ
ឧបេក្ខា ហោតិ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ហោតិ មនិទ្រ្ទិយំ
ហោតិ ឧបេក្ខិទ្រ្ទិយំ ហោតិ ជីវិតិទ្រ្ទិយំ ហោតិ
យេន វា បន តស្មី សមយេ អញ្ញាបិ អត្ថិ បដិច្ច
សមុប្បដ្ឋា អរូបិនោ ធម្មា ឥមេ ធម្មា អព្យា-
កតា ឥមេសុ ធម្មេសុ ញាណំ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា

បដិសម្ពិទាវិវត្ត អភិធម្មកាយធម៌

សេចក្តីដឹងក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងនិរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិ-
 សម្ពិទា ។ សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយថា បុគ្គលដឹងនូវញាណទាំង
 ឡាយនោះ ដោយញាណណា ញាណទាំងឡាយនេះ ជាធម្មជាតិ
 ញ្ញាំងអត្តនេះឡើយ ឈ្មោះថា បដិសាណប្បដិសម្ពិទា ។

(២០) បដិសម្ពិទា ៣ គឺ អត្តប្បដិសម្ពិទា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទា បដិសា-
 ណប្បដិសម្ពិទា ។ ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ចក្ខុវិញ្ញាណជាវិបាក ព្រោះកម្មជាតាមាវចរកុសល ដែលបុគ្គលធ្វើហើយ
 សន្សំហើយ ជាចក្ខុវិញ្ញាណ ប្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍
 កើតឡើងហើយ ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ កើតមាន វេទនា កើតមាន
 សញ្ញា កើតមាន ចេតនា កើតមាន ចិត្ត កើតមាន ឧបេក្ខា កើតមាន ចិត្ត
 កត្តតា កើតមាន មនិន្ទ្រិយ កើតមាន ឧបេក្ខិន្ទ្រិយកើតមាន ជីវិតន្ទ្រិយ
 កើតមាន ឬក៏ ក្នុងសម័យនោះ ធម៌ទាំងឡាយដទៃណា មិន
 មានរូបស្រ័យនឹងគ្នា ហើយកើតឡើង ក៏កើតមាន នេះពួកធម៌
 ជាអព្យាក្រឹត សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា អត្តប្បដិសម្ពិទា

អភិធម្មបិដកេ វិរដ្ឋោ

យាយ និរុត្តិយា តេសំ ធម្មានំ បញ្ញត្តិ ហោតិ តត្រ
ធម្មនិរុត្តានិលាបេ ញាណំ និរុត្តិប្បជិសម្ពិទ្ធា យេន
ញាណោន តានិ ញាណានិ ជាតានិ ឥមាទំ ញាណា-
និ ឥនមត្តន្ទោតកានិទំ ញាណោសុ ញាណំ បដិភា-
ណាប្បជិសម្ពិទ្ធា ។ តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា អត្ថប្បជិ-
សម្ពិទ្ធា និរុត្តិប្បជិសម្ពិទ្ធា បដិភាណាប្បជិសម្ពិទ្ធា ។
កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី សមយេ កាមា-
វចរស្មី កុសលស្មី កម្មស្មី កតត្តា ឧបចិតត្តា
វិហាកំ សោតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហ-
គតំ សន្តារម្បណំ ។ បេ ។ យានិវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ កន្តារម្បណំ ។ បេ ។ ជីវ្ហាវិ-
ញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ រសារម្បណំ
។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សុខសហគតំ
ដោជ្ជញ្ញាម្បណំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
វេទនា ហោតិ សញ្ញា ហោតិ ចេតនា ហោតិ ចិត្តំ
ហោតិ សុខំ ហោតិ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ហោតិ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

បញ្ចត្តិនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិណា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោល
នូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងនិរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ភិទា សេចក្តីដឹងក្នុង
ញាណទាំងឡាយថា បុគ្គលដ៏នូវញាណទាំងឡាយនោះ ដោយញាណ
ណា ញាណទាំងឡាយនេះ ជាធម្មជាតិញ្ចាត់អត្តនេះឲ្យភ្លឺ ឈ្មោះថា
បដិភាណប្បដិសម្ភិទា ។ បដិសម្ភិទា ៣ គឺ អត្តប្បដិសម្ភិទា និរុត្តិប្បដិ-
សម្ភិទា បដិភាណប្បដិសម្ភិទា ។ ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។
ក្នុងសម័យណា សោតវិញ្ញាណ ជាវិបាក ព្រោះកម្មជាតាមវិចារកុសល
ដែលបុគ្គលធ្វើហើយ សន្សំហើយ ជាសោតវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា
មានសំឡេងជាអារម្មណ៍ កើតឡើងហើយ ។ បេ ។ យានវិញ្ញាណ ច្រឡំ
ដោយឧបេក្ខា មានភ្លឺនជាអារម្មណ៍ កើតឡើងហើយ ។ បេ ។ ជីវ្ហវិញ្ញាណ
ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរសជាអារម្មណ៍ កើតឡើងហើយ ។ បេ ។ កាយ-
វិញ្ញាណ ច្រឡំដោយសុខ មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍ កើតឡើងហើយ
ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ កើតមាន វេទនា កើតមាន សញ្ញា កើតមាន
ចេតនា កើតមាន ចិត្ត កើតមាន សុខ កើតមាន ចិត្តកក្កតា កើតមាន

បដិសម្ព័ទ្ធវិវត្តេ អភិធម្មកាដនីយំ

មនិទ្រ្តិយំ ហោតិ សុខិទ្រ្តិយំ ហោតិ ជីវិតិទ្រ្តិយំ
 ហោតិ យេ វា បន តស្មី សមយេ អពោបិ
 អត្ថិ បដិច្ចសមុប្បដ្ឋា អរូបិនោ ធម្មា ឥមេ ធម្មា
 អព្យាកតា ឥមេសុ ធម្មេសុ ញ្ញាណំ អត្ថប្បដិ-
 សម្ព័ទ្ធា យាយ និរុត្តិយា តេសំ ធម្មានំ បញ្ញត្តិ
 ហោតិ តត្រ ធម្មនិរុត្តានិកលាបេ ញ្ញាណំ និរុត្តិប្បដិ-
 សម្ព័ទ្ធា យេន ញ្ញាលោន តានិ ញ្ញាលានិ ជាតានិ
 ឥមានិ ញ្ញាលានិ ឥនមត្តដ្ឋោតកានីតិ ញ្ញាលោសុ
 ញ្ញាណំ បដិកាលាប្បដិសម្ព័ទ្ធា ។ តិស្សេ បដិសម្ព័ទ្ធា
 អត្ថប្បដិសម្ព័ទ្ធា និរុត្តិប្បដិសម្ព័ទ្ធា បដិកាលាប្បដិ-
 សម្ព័ទ្ធា ។ កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
 កតត្តា ឧបចិត្តត្តា វិចាកា មនោជានុ ឧប្បដ្ឋា
 ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។
 ដោដ្ឋញ្ញារម្មណា វា យំ យំ វា បដានត្ត តស្មី សមយេ
 ធម្មេស្ស ហោតិ វេទនា ហោតិ សញ្ញា ហោតិ

បដិសម្ពិទ្ធាវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយ

មន្ត្រីយ កើតមាន សុខ្ខ័យ កើតមាន ជីវិត្រិយ កើតមាន
 ប្តីក៏ ក្នុងសម័យនោះ ធម៌ទាំងឡាយដទៃណា មិនមានរូប អាស្រ័យ
 នឹងគ្នាហើយកើតឡើង ក៏កើតមាន នេះពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត សេចក្តី
 ដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា បញ្ញត្តិនៃធម៌ទាំង
 ឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិណា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុង
 និរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយ
 ថា បុគ្គលដឹងនូវញាណទាំងឡាយនោះ ដោយញាណណា ញាណទាំង
 ឡាយនេះ ជាធម្មជាតិញ្ញាតអត្តនេះឲ្យភ្លឺ ឈ្មោះថា បដិភាណប្ប-
 ដិសម្ពិទ្ធា ។ បដិសម្ពិទ្ធា ៣ គឺ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា
 បដិភាណប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា មនោធាតុ ជាវិបាក ព្រោះកម្មជាតាមាវចរកុសល
 ដែលបុគ្គលធ្វើហើយ សន្សំហើយ ជាមនោធាតុ ច្រឡំដោយ
 ទេវតាមានរូបជាភារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានផ្សព្វ ជាភារម្មណ៍ក្តី
 ប្តីក៏ ប្រារព្ធនូវភារម្មណ៍ណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យ
 នោះ ផស្សៈ កើតមាន វេទនា កើតមាន សញ្ញា កើតមាន

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ចេតនា ហោតិ ចិត្តំ ហោតិ វិតត្តោ ហោតិ វិចារោ
 ហោតិ ឧបេត្តា ហោតិ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ហោតិ
 មនិជ្ឈ័យំ ហោតិ ឧបេត្តិជ្ឈ័យំ ហោតិ ជីវិតិជ្ឈ័យំ
 ហោតិ យេ វា បន តស្មី សមយេ អពោច្ច
 អត្ថិ បដិច្ចសមុប្បដ្ឋា អរូបនោ ធម្មា ឥមេ ធម្មា
 អព្យាកតា ឥមេសុ ធម្មេសុ ញ្ញាណំ អត្ថប្ប-
 ដិសម្ពិទា យាយ និរុត្តិយា តេសំ ធម្មានំ បញ្ចតិ
 ហោតិ តត្រ ធម្មនិរុត្តានិកលាបេ ញ្ញាណំ និរុត្តិប្បដិ-
 សម្ពិទា យេន ញ្ញាលោន តានិ ញ្ញាលានិ ជាតានិ
 ឥមានិ ញ្ញាលានិ ឥទមត្តជ្ជោតកានីតិ ញ្ញាលោសុ
 ញ្ញាណំ បដិកាលាប្បដិសម្ពិទា ។ តិស្សេ បដិ-
 សម្ពិទា អត្ថប្បដិសម្ពិទា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទា បដិកា-
 លាប្បដិសម្ពិទា ។ កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។
 យស្មី សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
 កតត្តា ឧបចិតត្តា វិចារកា មនោវិញ្ញាណាធាតុ
 ឧបដ្ឋា ហោតិ សោមនស្សសហកតា រូបារម្មណា
 វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បនាវត្ត

អភិធម្មបិដក វិវដ្ត

ចេតនា កើតមាន ចិត្ត កើតមាន វិតក្កៈ កើតមាន វិចារៈ កើត
 មាន ឧបេក្ខា កើតមាន ចិត្តកត្តតា កើតមាន មនិទ្រ្ទិយ កើតមាន
 ឧបេក្ខិទ្រ្ទិយ កើតមាន ជីវិតទ្រ្ទិយ កើតមាន ប្តី ក្នុងសម័យនោះ
 ធម៌ទាំងឡាយដទៃណា មិនមានរូប អាស្រ័យនឹងគ្នាហើយកើតឡើង
 ក៏កើតមាន នេះពួកធម៌ ជាអព្យាក្រឹត សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ
 ឈ្មោះថា អត្ថប្បវិសម្ពិទ្ធ បញ្ញត្តិនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិណា
 សេចក្តីដឹងក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងនិរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្ប-
 វិសម្ពិទ្ធ សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយថា បុគ្គលដឹងនូវញាណទាំង-
 ឡាយនោះ ដោយញាណណា ញាណទាំងឡាយនេះ ជាធម្មជាតិញ្ញាត
 អត្ថនេះឲ្យភ្លឺ ឈ្មោះថា បដិភាណប្បវិសម្ពិទ្ធ ។ បដិសម្ពិទ្ធ ៣ គឺ
 អត្ថប្បវិសម្ពិទ្ធ និរុត្តិប្បវិសម្ពិទ្ធ បដិភាណប្បវិសម្ពិទ្ធ ។ ពួកធម៌ជា
 អព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក
 ព្រោះកម្មជាតាមវិចារកុសល ដែលបុគ្គលធ្វើហើយ សន្សំហើយ ជាមនោ-
 វិញ្ញាណធាតុ ច្រឡំដោយសោមនស្ស មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។
 មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ណាមួយ ហើយកើតឡើង

បដិសម្ព័ន្ធវិវត្តន៍ អភិធម្មភាជនីយំ

តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ វេទនា ហោតិ
 សញ្ញា ហោតិ ចេតនា ហោតិ ចិត្តំ ហោតិ វិតក្កោ
 ហោតិ វិចារោ ហោតិ បីតិ ហោតិ សុខំ ហោតិ
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ហោតិ មនិជ្ឈ័យំ ហោតិ សោម-
 នស្ស័ជ្ឈ័យំ ហោតិ ជីវិត្ត័ជ្ឈ័យំ ហោតិ យេ វា បន
 តស្មី សមយេ អញ្ចេបិ អត្ថំ បដិច្ចសមុប្បន្នា អរូបិយោ
 ធម្មា ឥមេ ធម្មា អព្យាកតា ឥមេសុ ធម្មេសុ ញ្ញាណំ
 អត្ថប្បដិសម្ព័ន្ធា យាយ និរុត្តិយា តេសំ ធម្មានំ បញ្ញត្តិ
 ហោតិ តត្រ ធម្មនិរុត្តានិកលាបេ ញ្ញាណំ និរុត្តិប្ប-
 ដិសម្ព័ន្ធា យេន ញ្ញាលោន តានិ ញ្ញាលានិ ជា-
 នាតិ ឥមានិ ញ្ញាលានិ ឥនមត្តជ្ជោតកានីតិ ញ្ញា-
 លោសុ ញ្ញាណំ បដិភាណប្បដិសម្ព័ន្ធា ។ តិស្សោ
 បដិសម្ព័ន្ធា អត្ថប្បដិសម្ព័ន្ធា និរុត្តិប្បដិសម្ព័ន្ធា បដិ-
 ភាណប្បដិសម្ព័ន្ធា ។ កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។
 យស្មី សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
 កតត្តា ឧបចិតត្តា វិចារកា មនោវិញ្ញាណាទតុ

បដិសម្ពិទ្ធិវិវាទ អភិធម្មកាជនីយ

ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ កើតមាន វេទនា កើតមាន សញ្ញា កើត
 មាន ចេតនា កើតមាន ចិត្ត កើតមាន វិតក្កៈ កើតមាន វិចារៈ
 កើតមាន បីតិ កើតមាន សុខ កើតមាន ចិត្តកត្តតា កើតមាន
 មនិទ្រិយ កើតមាន សោមនស្សទ្រិយ កើតមាន ជីវិតទ្រិយ កើត
 មាន ប្លក្ក ក្នុងសម័យនោះ ធម៌ទាំងឡាយដទៃ ណា មិនមានរូប
 អាស្រ័យនឹងគ្នាហើយកើតឡើង ក៏កើតមាន នេះពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត
 សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធិ បញ្ញត្តិនៃ
 ធម៌ទាំងឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិណា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ
 ក្នុងនិរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធិ សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំង-
 ឡាយថា បុគ្គល ដឹងនូវញាណទាំងឡាយនោះ ដោយញាណណា
 ញាណទាំងឡាយនេះ ជាធម្មជាតិញ្ញាំងអត្ថនេះឲ្យភ្លឺ ឈ្មោះថា បដិ-
 ភាណប្បដិសម្ពិទ្ធិ ។ បដិសម្ពិទ្ធិ ៣ គឺ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធិ និរុត្តិប្បដិ-
 សម្ពិទ្ធិ បដិភាណប្បដិសម្ពិទ្ធិ ។ ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុង
 សម័យណា មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ព្រោះកម្មជាតាមាវចរកុសល

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ឧប្បន្នា ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតា រូបារម្មណា វា
 ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បនារត្ត តស្មី
 សមយេ ជស្សោ ហោតិ វេទនា ហោតិ សញ្ញា
 ហោតិ ចេតនា ហោតិ ចិត្តំ ហោតិ វិតក្កោ ហោតិ
 វិចារោ ហោតិ ឧបេក្ខា ហោតិ ចិត្តស្ស ឯកគុតា
 ហោតិ មនិជ្ជ្ជយំ ហោតិ ឧបេក្ខិជ្ជ្ជយំ ហោតិ
 ជីវិតិជ្ជ្ជយំ ហោតិ យេ វា បន តស្មី សមយេ
 អញ្ញាបិ អត្ថិ បដិច្ចសមុប្បន្នា អរូបិណោ ធម្មា ឥមេ
 ធម្មា អព្យាកតា ឥមេសុ ធម្មេសុ ញ្ញាណំ អត្ថប្ប-
 ដិសម្ព័ន្ធា យាយ និរុត្តិយា តេសំ ធម្មានំ បញ្ញាតិ
 ហោតិ តត្រ ធម្មនិរុត្តានិលាបេ ញ្ញាណំ និរុត្តិប្ប-
 ដិសម្ព័ន្ធា យេន ញ្ញាលោន តានិ ញ្ញាណានិ ជាតានិ
 ឥមាទិ ញ្ញាណានិ ឥទមត្តដោតកានីតិ ញ្ញាលោសុ
 ញ្ញាណំ បដិកាលាប្បដិសម្ព័ន្ធា ។ តិស្សោ បដិស-
 ម្ព័ន្ធា អត្ថប្បដិសម្ព័ន្ធា និរុត្តិប្បដិសម្ព័ន្ធា បដិកាលា-
 ប្បដិសម្ព័ន្ធា ។ កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ដែលបុគ្គលធ្វើហើយ សន្សំហើយ ជាមនោវិញ្ញាណធាតុ ច្រឡំដោយ
 ទម្រង់ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ព្រាហ្ម
 នូវអារម្មណ៍ណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ កើត
 មាន វេទនា កើតមាន សញ្ញា កើតមាន ចេតនា កើតមាន ចិត្ត
 កើតមាន វិតក្កៈ កើតមាន វិចារៈ កើតមាន ទម្រង់ កើតមាន ចិត្ត-
 កត្តតា កើតមាន មនិទ្រ្ទិយ កើតមាន ទម្រង់ទ្រ្ទិយ កើតមាន ជីវិ-
 តិទ្រ្ទិយ កើតមាន ឬក៏ ក្នុងសម័យនោះ ធម៌ទាំងឡាយដទៃណា មាន
 រូបអាស្រ័យនឹងគ្នាហើយកើតឡើង ក៏កើតមាន នេះពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត
 សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ព័ត បញ្ញត្តិនៃធម៌
 ទាំងឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិណា សេចក្តីដឹង ក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ
 ក្នុងនិរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ព័ត សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំង-
 ឡាយថា បុគ្គលដឹងនូវញាណទាំងឡាយនោះ ដោយញាណណា ញាណ
 ទាំងឡាយនេះ ជាធម្មជាតិញ្ញាតអត្ថនេះឲ្យភ្លឺ ឈ្មោះថា បដិភាណ-
 ប្បដិសម្ព័ត ។ បដិសម្ព័ត ៣ គឺ អត្ថប្បដិសម្ព័ត និរុត្តិប្បដិសម្ព័-
 ត បដិភាណប្បដិសម្ព័ត ។ ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។

បដិសម្ពិទ្ធវិវត្ត អភិធម្មកាជីវិយំ

យស្មី សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
កតត្តា ឧបកតត្តា វិចាកា មណេវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បន្នា
ហោតិ សោមនស្សសហគតា ញាណសម្បយុត្តា
។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា ញាណសម្បយុត្តា ស-
សង្ខារេន ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា ញាណវិប្បយុត្តា
។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា ញាណវិប្បយុត្តា
សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា ញាណសម្ប-
យុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា ញាណសម្បយុត្តា
សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា ញាណវិប្ប-
យុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា ញាណវិប្បយុត្តា
សសង្ខារេន រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា
វា យំ យំ វា បទាវត្ថ តស្មី សមយេ ជស្សោ
ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោទោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា
អព្យាកតា ឥមេសុ ធម្មេសុ ញាណំ អត្ថប្បជិស-
ម្ពិទ្ធា យាយ និរុត្តិយា តេសំ ធម្មានំ បញ្ចតិ ហោតិ
តក្រ ធម្មនិរុត្តានិលាបេ ញាណំ និរុត្តិប្បជិសម្ពិទ្ធា

បដិសម្ព័ទាវិក្ខង្គ អភិធម្មកាជនីយ

ក្នុងសម័យណា មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ព្រោះកម្មជាតាមាវចរ-
 កុសល ដែលបុគ្គលធ្វើហើយ សន្សំហើយ ជាធាតុច្រឡំដោយសោម-
 នស្ស សម្បយុត្តដោយញ្ញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស
 សម្បយុត្តដោយញ្ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយ
 សោមនស្ស ប្រាសចាកញ្ញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស
 ប្រាសចាកញ្ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវេត្តា
 សម្បយុត្តដោយញ្ញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវេត្តា សម្បយុត្តដោយ
 ញ្ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវេត្តា ប្រាស
 ចាកញ្ញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវេត្តា ប្រាសចាកញ្ញាណ ប្រកប
 ដោយសង្ខារ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី
 ឬក៏ ប្រាវព្វនូវអារម្មណ៍ណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ
 ផស្សៈ កើតមាន ។ បេ ។ សេចក្តីមិនរាយមាយ កើតមាន នេះពួក
 ធម៌ជាអព្យាក្រឹត សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា អត្ថប្ប-
 ដិសម្ព័ទា បញ្ញត្តិនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិណ សេចក្តីដឹង
 ក្នុងការពោលនូវធម៌និរុត្តិ ក្នុងនិរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ព័ទា

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

យេន ញាណោន តានិ ញាណានិ ជាតានិ សមាទិ
 ញាណានិ សធមត្ថដ្ឋោតកានិទានិ ញាណោស្ស ញាណំ
 បដិកាលាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា
 អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ទិវុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិកាលាប្បដិ-
 សម្ពិទ្ធា ។ កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
 សមយេ រូប្បបត្តិយោ មក្កំ ភាវេតិ វិវិធ្មេវ កាមេ-
 ហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធវ វិហារតិ បឋវីក-
 សិណំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិ-
 ត្ថោចោ ហោតិ សមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ រូចា-
 វចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិតត្តា
 វិចាកំ វិវិធ្មេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ
 ឧបសម្ព័ន្ធវ វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ
 ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិត្ថោចោ ហោតិ សមេ
 ធម្មា អព្យាកតា សមេសុ ធម្មេសុ ញាណំ អត្ថប្បដិ-
 សម្ពិទ្ធា យាយ ទិវុត្តិយា តេសំ ធម្មានំ បញ្ញតិ ហោតិ
 តត្រ ធម្មទិវុត្តាភិលាបេ ញាណំ ទិវុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា

អភិធម្មបិដក វិក័ត្ត

សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយថា បុគ្គល ដឹងនូវញាណទាំងឡាយ
 ដោយញាណណា ញាណទាំងឡាយនេះ ជាធម្មជាតិញ្ចាត់អត្តនេះឲ្យភ្លឺ
 ឈ្មោះថា បដិភាណប្បដិសម្ពិតា ។ បដិសម្ពិតា ៣ គឺ អត្តប្បដិសម្ពិតា
 និរុត្តិប្បដិសម្ពិតា បដិភាណប្បដិសម្ពិតា ។ ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត
 តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា បុគ្គលចំរើននូវមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូប-
 ភព ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មាន
 បរិវេកសិណ ជាអារម្មណ៍ ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ កើតមាន
 ។ បេ ។ សេចក្តីមិនរាយមាយ កើតមាន នេះពួកធម៌ជាកុសល ជា
 វិបាក ព្រោះកម្មជាប្រាថ្នារបស់កុសលនោះ ដែលបុគ្គលធ្វើហើយ សន្សំ
 ហើយ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន
 មានបរិវេកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ កើត
 មាន ។ បេ ។ សេចក្តីមិនរាយមាយ កើតមាន នេះពួកធម៌ជា
 អព្យាក្រឹត សេចក្តីដឹង ក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា អត្តប្បដិ-
 សម្ពិតា បញ្ចត្តិនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិណ សេចក្តីដឹង
 ក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងនិរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ពិតា

បដិសម្ព័ទ្ធវិវត្ត អភិធម្មភាជនីយំ

យេន ញាណេន តានិ ញាណានិ ជាតានិ ឥមាជិ
 ញាណានិ ឥន្ទមន្តរោតកានិ ញាណេសុ ញាណំ
 បដិកាលាប្បដិសម្ព័ទ្ធា ។ តិស្សោ បដិសម្ព័ទ្ធា
 អត្ថប្បដិសម្ព័ទ្ធា ធិរុតិប្បដិសម្ព័ទ្ធា បដិកាលាប្បដិ-
 សម្ព័ទ្ធា ។ កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
 សមយេ អរូបបតិយា មក្ខំ ភាវេតិ សព្វសោ
 អាកិញ្ចញ្ញាយនំ សមតិក្កម្ម លេសញ្ញាណសញ្ញា-
 យននសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាជា
 ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ តស្មី
 សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោ
 ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ អរូចាវច-
 រស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបចតត្តា
 វិចាកំ សព្វសោ អាកិញ្ចញ្ញាយនំ សមតិក្កម្ម
 លេសញ្ញាណសញ្ញាយននសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស
 ច បហាជា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ
 វិហារតិ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។

បដិសម្ពិទ្ធាវិវត្ត អភិធម្មកាជនីយ

សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយថា បុគ្គលដឹងនូវញាណទាំងឡាយនោះ
 ដោយញាណណា ញាណទាំងឡាយនេះ ជាធម្មជាតិញ្ចាំងអត្តនេះ
 ឲ្យភ្លឺ ឈ្មោះថា បដិកាណប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ បដិសម្ពិទ្ធា ៣ គឺ
 អត្តប្បដិសម្ពិទ្ធា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិកាណប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ ពួក
 ធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា បុគ្គលចំរើននូវ
 មគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងអរូបភព ព្រោះកិរិយាកន្លង នូវអាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ
 ដោយប្រការទាំងពួង ហើយលះបង់នូវសុខផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ប្រកបដោយនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញា ក្នុង
 សម័យនោះ ផស្សៈ កើតមាន ។ បេ ។ សេចក្តីមិនរាយមាយ
 កើតមាន នេះពួកធម៌ជាគុសល ជាវិបាក ព្រោះកម្មជាអប្បបរមា
 គុសលនោះឯង ដែលបុគ្គលធ្វើហើយ សន្សំហើយ ព្រោះកិរិយា
 កន្លងនូវអាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ ដោយប្រការទាំងពួង ហើយលះបង់នូវ
 សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ប្រកបដោយនេវសញ្ញា-
 នាសញ្ញាយតនសញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ កើតមាន ។ បេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិកង្កោ

អវិក្ខេបោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា អព្យាកតា ឥមេសុ
 ធម្មេសុ ញ្ញាណំ អត្ថប្បដិសម្ព័ន្ធោ យាយ និរុត្តិយា
 តេសំ ធម្មានំ បញ្ញត្តិ ហោតិ តត្រ ធម្មនិរុត្តាភិ-
 លាបេ ញ្ញាណំ និរុត្តិប្បដិសម្ព័ន្ធោ យេន ញ្ញាលោន
 តានិ ញ្ញាណានិ វាជានតិ ឥមាទិ ញ្ញាណានិ ឥន-
 មត្តដ្ឋោតកានីតិ ញ្ញាលោសុ ញ្ញាណំ បដិកាលាប្ប-
 ដិសម្ព័ន្ធោ ។ តិស្សោ បដិសម្ព័ន្ធោ អត្ថប្បដិសម្ព័ន្ធោ
 និរុត្តិប្បដិសម្ព័ន្ធោ បដិកាលាប្បដិសម្ព័ន្ធោ ។ កតមេ
 ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ
 លានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ
 បហានាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ
 កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ លានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ធម្មេសុ
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុស-
 លា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស លានស្ស
 កតត្តា ភាវិតត្តា វិហាកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

សេចក្តីមិនរាយមាយ កើតមាន នេះពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត សេចក្តីដឹង
 ក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ពិតា បញ្ចត្តិនៃធម៌ទាំង-
 ឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិណា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោលនូវធម៌និរុត្តិ ក្នុង
 និរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ពិតា សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយ
 ថា បុគ្គលដឹងនូវញាណទាំងឡាយនោះ ដោយញាណណា ញាណទាំង-
 ឡាយនេះ ជាធម្មជាតិញ្ញាំងអត្ថនេះឲ្យភ្លឺ ឈ្មោះថា បដិភាណប្បដិ-
 សម្ពិតា ។ បដិសម្ពិតា ៣ គឺ អត្ថប្បដិសម្ពិតា និរុត្តិប្បដិសម្ពិតា បដិ-
 ភាណប្បដិសម្ពិតា ។ ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា បុគ្គលចំរើននូវលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ដល់នូវការមិន
 សន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះបង់នូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ទាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ
 កើតមាន ។ បេ ។ សេចក្តីមិនរាយមាយ កើតមាន ពួកធម៌
 ជាភូសល ជាវិបាក ព្រោះឈានជាលោកុត្តរភូសលនោះឯង ដែល
 បុគ្គលធ្វើហើយ ចំរើនហើយ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។

បដិសម្ពិទ្ធិវិវត្តន៍ អភិធម្មភាគនិយម

បឋមំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទន្ធាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា អព្យាកតា
 ឥមេសុ ធម្មេសុ ញ្ញាណំ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា យាយ
 ជីវតិយា តេសំ ធម្មានំ បញ្ញតិ ហោតិ តត្រ
 ធម្មជីវតាភិណ្ហេ ញ្ញាណំ ជីវតិប្បដិសម្ពិទ្ធា យេន
 ញ្ញាលោន តានិ ញ្ញាលានិ ជានាតិ ឥមានិ
 ញ្ញាលានិ ឥនមត្តជ្ជោតកានីតិ ញ្ញាលោសុ ញ្ញាណំ
 បដិកាលាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា
 អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ជីវតិប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិកាលាប្បដិ-
 សម្ពិទ្ធា ។ កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។
 យស្មី សមយេ អកុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិតត្តា វិចារកំ ចក្កវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ វិចារម្ពណំ ។ បេ ។ សោត-
 វិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ
 សន្ធាវម្ពណំ ។ បេ ។ យានវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ កន្ធាវម្ពណំ ។ បេ ។

បដិសម្ពិទ្ធវិវាទ អភិធម្មភាជនីយ

ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាសុញ្ញត្ថៈ ជាទូតាបដិបទទន្ធាតិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ
 ផស្សៈ កើតមាន ។ បេ ។ សេចក្តីមិនរាយមាយ កើតមាន នេះពួកធម៌
 ជាអព្យាក្រឹត សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធ
 បញ្ញាតិនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិណា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោល
 ទូរធម្មនិរុត្តិ ក្នុងនិរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធ សេចក្តីដឹងក្នុង
 ញ្ញាណទាំងឡាយថា បុគ្គលដឹងទូរញ្ញាណទាំងឡាយនោះ ដោយញ្ញាណ
 ណា ញ្ញាណទាំងឡាយនេះ ជាធម្មជាតិញ្ញាណអត្ថនេះឲ្យភ្លឺ ឈ្មោះថា
 បដិភាណប្បដិសម្ពិទ្ធ ។ បដិសម្ពិទ្ធាឯគឺ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធ និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធ
 បដិភាណប្បដិសម្ពិទ្ធ ។ ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុង
 សម័យណា ចក្ខុវិញ្ញាណ ជាវិបាក ព្រោះកម្មជាអកុសល ដែល
 បុគ្គលធ្វើហើយ សន្សំហើយ ជាវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា
 មានរូបជាភារម្មណ៍ កើតហើយ ។ បេ ។ សោតវិញ្ញាណ ច្រឡំ
 ដោយឧបេក្ខា មានសំឡេងជាភារម្មណ៍ កើតហើយ ។ បេ ។ ឃាន-
 វិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានភ្លិនជាភារម្មណ៍ កើតហើយ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរដ្ឋោ

ជីវ្ហាញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ
 រសារម្មណំ ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ទុក្ខសហគតំ ដោជ្ជព្វារម្មណំ តស្មី សមយេ ធម្មស្សា
 ហោតិ វេទនា ហោតិ សញ្ញា ហោតិ ចេតនា
 ហោតិ ចិត្តំ ហោតិ ទុក្ខំ ហោតិ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា
 ហោតិ មជ្ឈិម្មិយំ ហោតិ ទុក្ខិម្មិយំ ហោតិ ជីវិតិ-
 ម្មិយំ ហោតិ យេ វា បន តស្មី សមយេ អញ្ញាបិ
 អត្ថិ បដិច្ចសមុប្បន្នា អរូបិណោ ធម្មា វេមេ ធម្មា
 អព្យាកតា វេមេសុ ធម្មេសុ ញ្ញាណំ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា
 យាយ ជីវិតិយា តេសំ ធម្មានំ បញ្ញតិ ហោតិ
 តត្រ ធម្មជីវិត្តាភិលាបេ ញ្ញាណំ ជីវិតិប្បដិសម្ពិទ្ធា
 យេន ញ្ញាលោន តានិ ញ្ញាលានិ ជាតានិ វេមា-
 និ ញ្ញាលានិ វេទមត្តជ្ជោតកានីតិ ញ្ញាលោសុ
 ញ្ញាណំ បដិភាលាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ តិស្សោ បដិស-
 ម្ពិទ្ធា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ជីវិតិប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិភា-
 លាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ដ៏ក្លាញាណ ច្រឡំដោយទេវក្ខ មានសាសនាមូលំ កើតហើយ
 ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយទុក្ខ មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍ កើត
 ហើយ ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ កើតមាន វេទនា កើតមាន សញ្ញា
 កើតមាន ចេតនា កើតមាន ចិត្ត កើតមាន ទុក្ខ កើតមាន ចិត្តកត្តតា
 កើតមាន មន្ត្រីយ កើតមាន ទុក្ខន្ត្រីយ កើតមាន ជីវិតន្ត្រីយ
 កើតមាន ឬក៏ ក្នុងសម័យនោះ ធម៌ទាំងឡាយដទៃណា មិនមានរូប
 ដែលអាស្រ័យនឹងគ្នា ហើយកើតឡើង ក៏កើតមាន នេះពួកធម៌ជា
 អព្យាក្រឹត សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធ
 បញ្ញត្តិនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិណា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោល
 នូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងនិរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធ សេចក្តីដឹងក្នុង
 ញាណទាំងឡាយថា បុគ្គលដឹងនូវញាណទាំងឡាយនោះ ដោយញាណ
 ណា ញាណទាំងឡាយនេះ ជាធម្មជាតិញ្ញាតអត្តនេះឱ្យភ្លឺ ឈ្មោះថា
 បដិសាណប្បដិសម្ពិទ្ធ ។ បដិសម្ពិទ្ធ ៣ គឺ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធ និរុត្តិប្ប-
 ដិសម្ពិទ្ធ បដិសាណប្បដិសម្ពិទ្ធ ។ ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។

បដិសម្ពិទ្ធវិវាទ្តេ អភិធម្មកាជនីយំ

យស្មី សមយេ អកុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិតត្តា វិចារកា មនោណាតុ ឧប្បន្នា ហោតិ ឧបេក្ខា-
 សហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ដោដ្ឋព្វារម្មណា វា
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាណាតុ ឧប្បន្នា ហោតិ ឧបេក្ខា-
 សហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា
 យំ យំ វា បដាវត្ត តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 វេទនា ហោតិ សញ្ញា ហោតិ ចេតនា ហោតិ ចិត្ត
 ហោតិ វិតត្តោ ហោតិ វិចារោ ហោតិ ឧបេក្ខា
 ហោតិ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ហោតិ មន្ត្រីយំ ហោតិ
 ឧបេក្ខាម្ត្រីយំ ហោតិ ជីវិតម្ត្រីយំ ហោតិ យេ វា បន
 តស្មី សមយេ អពោចិ អតិ បដិច្ចសមុប្បន្នា អរូបិ-
 នោ ធម្មា ឥមេ ធម្មា អព្យាកតា ឥមេសុ ធម្មេសុ
 ញាណំ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា យាយ និរុត្តិយា តេសំ
 ធម្មានំ បញ្ចតិ ហោតិ តត្រ ធម្មនិរុត្តានិលាបេ
 ញាណំ និរុត្តប្បដិសម្ពិទ្ធា យេន ញាណោន តានិ
 ញាណានិ ជាតានិ ឥមានិ ញាណានិ ឥនមត្តដ្ឋោត-
 កានីតិ ញាណេសុ ញាណំ បដិកាលាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។

បដិសម្មាទិវង្គ អភិធម្មភាជនីយ

ក្នុងសម័យណា មនោធាតុ ជាវិបាក ព្រោះកម្មជាអកុសល ដែលបុគ្គល
ធ្វើហើយ សន្សំហើយ ជាធាតុ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអា-
រម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍ក្តី កើតឡើងហើយ ។ បេ ។
មនោវិញ្ញាណធាតុ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។
មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ណា ។ ហើយកើតឡើង
ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ កើតមាន វេទនា កើតមាន សញ្ញា កើតមាន
ចេតនា កើតមាន ចិត្ត កើតមាន វិតក្កៈ កើតមាន វិចារៈ កើតមាន
ឧបេក្ខា កើតមាន ចិត្តកត្តតា កើតមាន មនិន្ទ្រិយ កើតមាន ឧបេក្ខា-
ន្ទ្រិយ កើតមាន ជីវិតន្ទ្រិយ កើតមាន ឬក៏ ក្នុងសម័យនោះ ធម៌ទាំង
ឡាយដទៃណា មិនមានរូប ដែលអាស្រ័យនឹងគ្នា ហើយកើតឡើង
ក៏កើតមាន នេះពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ
ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្មិទា បញ្ញត្តិនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិ-
ណា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងនិរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា
និរុត្តិប្បដិសម្មិទា សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយថា បុគ្គលដឹងនូវ
ញាណទាំងឡាយនោះ ដោយញាណណា ញាណទាំងឡាយនេះ ជា
ធម្មជាតិញ្ញាតអត្ថនេះឲ្យក្តី ឈ្មោះថា បដិភាណប្បដិសម្មិទា ។

អភិធម្មបិដក វិវដ្ត

(២០) តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា អនុប្បដិសម្ពិទ្ធា
 និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិកាលាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ កតមេ
 ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី សមយេ មនោនាគ
 ឧប្បដ្ឋា ហោតិ តិរិយា នេវ កុសលា នាកុលា
 ន ច កម្មវិហាកា ឧបេក្ខាសហគតា រូបារម្មណា
 វា ។ បេ ។ ដោជ្ជព្យារម្មណា វា យំ យំ វា បនាតុ
 តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ វេទនា ហោតិ សញ្ញា
 ហោតិ ចេតនា ហោតិ ចិត្តំ ហោតិ វិតក្កោ ហោតិ
 វិចារោ ហោតិ ឧបេក្ខា ហោតិ ចិត្តស្ស ឯកកុតា
 ហោតិ មនិជ្ឈ័យំ ហោតិ ឧបេក្ខិត្តិយំ ហោតិ ជីវិត-
 ជ្ឈ័យំ ហោតិ យេ វា បន តស្មី សមយេ អញ្ញេបិ អត្ថ
 បដិច្ចសមុប្បដ្ឋា អរូបំនោ ធម្មា ឥមេ ធម្មា អព្យាកតា
 ឥមេសុ ធម្មេសុ ញ្ញាណំ អនុប្បដិសម្ពិទ្ធា យាយ និរុ-
 ត្តិយា តេសំ ធម្មានំ បញ្ញតិ ហោតិ តត្រ ធម្មនិរុត្តា-
 ភិលាបេ ញ្ញាណំ និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា យេន ញ្ញាលោន
 តានិ ញ្ញាណានិ ឥមានិ ញ្ញាណានិ ឥនមត្តដ្ឋោត-
 កានីតិ ញ្ញាលោសុ ញ្ញាណំ បដិកាលាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

(២១) បដិសម្ព័ត្តា ៣ គឺ អត្ថប្បដិសម្ព័ត្តា និរុត្តិប្បដិសម្ព័ត្តា
 បដិសាណប្បដិសម្ព័ត្តា ។ ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុង
 សម័យណា មនោធាតុ ជាកិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល
 ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក ច្រឡំដោយទេវេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេះ
 មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ណា ។ ហើយកើត
 ឡើង ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ កើតមាន វេទនា កើតមាន សញ្ញា
 កើតមាន ចេតនា កើតមាន ចិត្ត កើតមាន វិតក្កៈ កើតមាន វិហារៈ
 កើតមាន ទេវេក្ខា កើតមាន ចិត្តកត្តតា កើតមាន មនិទ្រ្ទិយ កើតមាន
 ទេវេក្ខិទ្រ្ទិយ កើតមាន ជីវិតទ្រ្ទិយ កើតមាន ឬក៏ ក្នុងសម័យនោះ ធម៌
 ទាំងឡាយដទៃណា មិនមានរូប ដែលអាស្រ័យនឹងគ្នាហើយកើតឡើង
 ក៏កើតមាន នេះពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ
 ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ព័ត្តា បញ្ញត្តិនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិ
 ណា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោលនូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងនិរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា
 និរុត្តិប្បដិសម្ព័ត្តា សេចក្តីដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយថា បុគ្គលដឹង
 នូវញាណទាំងឡាយនោះ ដោយញាណណា ញាណទាំងឡាយនេះ
 ជាធម្មជាតិញ្ញាតអត្ថនេះឲ្យក្តី ឈ្មោះថា បដិសាណប្បដិសម្ព័ត្តា ។

បដិសម្ព័ន្ធវិកង្គេ អភិធម្មភាជនីយំ

តិស្សោ បដិសម្ព័ន្ធា អត្ថប្បដិសម្ព័ន្ធា ធិរុត្តិប្បដិសម្ព័ន្ធា
 បដិគាលាប្បដិសម្ព័ន្ធា ។ កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។
 យស្មី សមយេ មនោវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បន្នា ហោតិ
 តិរិយា នេវ កុសលា នាកុសលា ន ច កម្មវិចា-
 កា សោមនស្សសហគតា រូចារម្មណា វា ។ បេ ។
 ធម្មារម្មណា វា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បន្នា
 ហោតិ តិរិយា នេវ កុសលា នាកុសលា ន
 ច កម្មវិចាកា ឧបេក្ខាសហគតា រូចារម្មណា វា
 ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បនាវត្ថុ តស្មី
 សមយេ ជស្សោ ហោតិ វេទនា ហោតិ សញ្ញា
 ហោតិ ចេតនា ហោតិ ចិត្តំ ហោតិ វិតក្កោ ហោតិ
 វិចារោ ហោតិ ឧបេក្ខា ហោតិ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា
 ហោតិ វិរិយន្ទ្រិយំ ហោតិ សមាធិន្ទ្រិយំ ហោតិ
 មនិទ្ធិយំ ហោតិ ឧបេក្ខន្ទ្រិយំ ហោតិ ដីវិតិ-
 ន្ទ្រិយំ ហោតិ យេ វា បន តស្មី សមយេ អញ្ចេបិ
 អត្ថិ បដិច្ចសមុប្បន្នា អរូបិណេ ធម្មា ឥមេ ធម្មា
 អព្យាកតា ឥមេសុ ធម្មេសុ ញាណំ អត្ថប្បដិសម្ព័ន្ធា

បដិសម្ពិទ្ធាវិវត្ត អភិធម្មភាពនិយម

បដិសម្ពិទ្ធា ៣ គឺ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិភាណប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាភិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក ច្រឡំដោយសោមនស្ស មានរូបជាភារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។

មានធម៌ជាភារម្មណ៍ក្តី កើតឡើង ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាភិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាភារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាភារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវព្វនូវភារម្មណ៍ណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ កើតមាន វេទនា កើតមាន សញ្ញា កើតមាន ចេតនា កើតមាន ចិត្ត កើតមាន វិតក្កៈ កើតមាន វិចារៈ កើតមាន ឧបេក្ខា កើតមាន ចិត្តកក្កតា កើតមាន វិរិយទ្រិយ កើតមាន សមាធិទ្រិយ កើតមាន មនិទ្រិយ កើតមាន ឧបេក្ខិទ្រិយ កើតមាន ជីវិតទ្រិយ កើតមាន ឬក៏ ក្នុងសម័យនោះ ធម៌ទាំងឡាយដទៃណា មិនមានរូបដែលអាស្រ័យនឹងគ្នាហើយកើតឡើងក៏កើតមាន នេះពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

យាយ និរុត្តិយា តេសំ ធម្មានំ បញ្ញតិ ហោតិ តត្រ
 ធម្មនិរុត្តាកិលាបេ ញាណំ និរុត្តិប្បជិសម្ពិទ្ធា យេន
 ញាណេន តានិ ញាណានិ ជាតានិ ឥមានិ ញាណានិ
 ឥនមត្តដ្ឋោតកាជិតិ ញាណោសុ ញាណំ បដិកាណា-
 ប្បជិសមិទា ។ តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា អត្ថប្បជិសម្ពិទ្ធា
 និរុត្តិប្បជិសម្ពិទ្ធា បដិកាណាប្បជិសម្ពិទ្ធា ។ កតមេ
 ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី សមយេ មនោវិញ្ញា-
 ណាទានុ ឧប្បជ្ជា ហោតិ កិរិយា នេវ កុសលា
 ធាកុសលា ន ច កម្មវិទាកា សោមនស្សសហ-
 កតា ញាណាសម្បយុត្តា ។ បេ ។ សោមនស្សសហ-
 កតា ញាណាសម្បយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។ សោម-
 នស្សសហកតា ញាណាវិប្បយុត្តា ។ បេ ។ សោមន-
 ស្សសហកតា ញាណាវិប្បយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហកតា ញាណាសម្បយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេ-
 ក្ខាសហកតា ញាណាសម្បយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហកតា ញាណាវិប្បយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេ-
 ក្ខាសហកតា ញាណាវិប្បយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

បញ្ចត្តិនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិណា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោល
 នូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងនិរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ភិទា សេចក្តីដឹងក្នុង
 ញាណទាំងឡាយថា បុគ្គលដឹងនូវញាណទាំងឡាយនោះ ដោយញាណ
 ណា ញាណទាំងឡាយនោះ ជាធម្មជាតិញ្ញាតអត្តនេះឲ្យភ្លឺ ឈ្មោះថា
 បដិភាណប្បដិសម្ភិទា ។ បដិសម្ភិទា ៣ គឺ អត្តប្បដិសម្ភិទា និរុត្តិប្បដិ-
 សម្ភិទា បដិភាណប្បដិសម្ភិទា ។ ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាភិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែន
 អកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក ច្រឡំដោយសោមនស្ស សម្បយុត្ត
 ដោយញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស សម្បយុត្តដោយញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ
 ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ
 ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា សម្បយុត្តដោយញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំ
 ដោយឧបេក្ខា សម្បយុត្តដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។
 ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា
 ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ កើតឡើងហើយ ។ បេ ។

បដិសម្ពិទ្ធវិវាទ អភិធម្មាធិដ័យ

អរូចាវចរំ ឈានំ ភាវេតិ ។ បេ ។ អរូចាវចរំ ឈានំ
 ភាវេតិ តិរិយំ នេវ កុសលំ នាកុសលំ ន ច
 កម្មវិបាកំ ទិដ្ឋិធម្មសុខវិហារំ សព្វសោ អាភិញ្ច-
 ញាយុតនំ សមតិក្កម្ម នេវសញ្ញាណសញ្ញាយុតន-
 សញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាណ ។ បេ ។
 ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធំ វិហារតិ តស្មី សមយេ
 ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ វេមេ
 ធម្មា អព្យាកតា វេមេសុ ធម្មេសុ ញ្ញាណំ អត្ថប្បជិ-
 សម្ពិទ្ធា យាយ និរុត្តិយា តេសំ ធម្មានំ បញ្ចត្តិ ហោតិ
 តត្រ ធម្មនិរុត្តាភិលាបេ ញ្ញាណំ និរុត្តិប្បជិសម្ពិទ្ធា
 យេន ញ្ញាលោន តានិ ញ្ញាលានិ ជានាតិ វេមាដិ
 ញ្ញាលានិ វេទមត្តដ្ឋោតកានិទិ ញ្ញាលោសុ ញ្ញាណំ
 បដិកាលាប្បជិសម្ពិទ្ធា ។

[២២] ចតស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា អត្ថប្បជិសម្ពិទ្ធា
 ធម្មប្បជិសម្ពិទ្ធា និរុត្តិប្បជិសម្ពិទ្ធា បដិកាលាប្បជិ-
 សម្ពិទ្ធា ។ តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា កាមាវចរកុស-
 លតោ ចតុសុ ញ្ញាណសម្ពយុត្តេសុ ចិត្តប្បទេសុ

បដិសម្ពិទ្ធិវិវាទ អភិធម្មភាជនីយ

បុគ្គលចំរើននូវប្បប្បាវចរជ្ឈាន ។ បេ ។ បុគ្គលចំរើននូវអប្បប្បាវចរជ្ឈាន ជា
 ភិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក ជា
 គ្រឿងនៅជាសុខ ក្នុងបច្ចុប្បន្ន ព្រោះការកន្លងអាកិញ្ចាញាយតនៈ ដោយ
 ប្រការទាំងពួង ហើយលះបង់នូវសុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន
 ប្រកបដោយនូវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញា ។ បេ ។ ក្នុងសម័យនោះ
 ផស្សៈ កើតមាន ។ បេ ។ សេចក្តីមិនរាយមាយ កើតមាន នេះពួកធម៌
 ជាអព្យាក្រឹត សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ទាំងឡាយនេះ ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធ
 បញ្ញាត្តិនៃធម៌ទាំងឡាយនោះ ដោយនិរុត្តិណា សេចក្តីដឹងក្នុងការពោល
 នូវធម្មនិរុត្តិ ក្នុងនិរុត្តិនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធ សេចក្តីដឹងក្នុង
 ញាណទាំងឡាយថា បុគ្គលដឹងនូវញាណទាំងឡាយនោះ ដោយ
 ញាណណា ញាណទាំងឡាយនេះ ជាធម្មជាតិញ្ញាំងអត្តនេះឲ្យភ្លឺ ឈ្មោះ
 ថា បដិភាណប្បដិសម្ពិទ្ធ ។

(២២) បដិសម្ពិទ្ធ ៤ គឺ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធ ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធ និរុត្តិប្ប-
 ដិសម្ពិទ្ធ បដិភាណប្បដិសម្ពិទ្ធ ។ បដិសម្ពិទ្ធ ៣ កើតក្នុងចិត្ត-
 ប្បាទ ៤ ជញ្ញាណសម្បយុត្ត ខាងការវាចាកុសល កើតក្នុងចិត្តប្បាទ ៤

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

កិរិយតោ ចត្វសុ ញ្ញាណសម្បយុត្តេសុ ចិត្តប្បុរេសុ
ឧប្បជ្ជន្តិ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ឯតេសុ ចេវ ឧប្បជ្ជន្តិ
ចត្វសុ ច មក្កេសុ ចត្វសុ ច ជលេសុ ឧប្បជ្ជន្តិ ។

អភិធម្មភាជនីយំ ។

[២៣] ចតស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា
ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា និរុត្តប្បដិសម្ពិទ្ធា បដិកាលាប្បដិ-
សម្ពិទ្ធា ។ ចតុន្នំ បដិសម្ពិទ្ធានំ កតិ កុសលា
កតិ អកុសលា កតិ អព្យាកតតា ។ បេ ។ កតិ
សរណា កតិ អរណា ។

[២៤] សិយា កុសលា សិយា អព្យា-
កតតា សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា
សិយា អនុត្តមសុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា ។
តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា សិយា វិចាកធម្មធម្មា
សិយា នេវិចាកនវិចាកធម្មធម្មា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា
សិយា វិចាកា សិយា វិចាកធម្មធម្មា សិយា
នេវិចាកនវិចាកធម្មធម្មា ។ តិស្សោ បដិស-
ម្ពិទ្ធា អនុចាទិន្ទចាទានិយា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា សិយា

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ជាញាណសម្បយុត្ត ខាងកិរិយា អត្ថប្បវិសម្ពិទ្ធ កើតក្នុងចិត្តប្បទេ
ទាំងនេះផង កើតក្នុងមគ្គ ៤ ផល ៤ ផង ។

ចប់ អភិធម្មភាជនីយ ។

(២៣) បដិសម្ពិទ្ធ ៤ គឺ អត្ថប្បវិសម្ពិទ្ធ ធម្មប្បវិសម្ពិទ្ធ
និរុត្តិប្បវិសម្ពិទ្ធ បដិភាណប្បវិសម្ពិទ្ធ ។ បណ្តាបដិសម្ពិទ្ធទាំង ៤
បដិសម្ពិទ្ធ ជាកុសលប៉ុន្មាន ជាអកុសលប៉ុន្មាន ជាអព្យាក្រឹតប៉ុន្មាន
។ បេ ។ ជាសរណៈប៉ុន្មាន ជាអរណៈប៉ុន្មាន ។

(២៤) បដិសម្ពិទ្ធ ជាកុសល ក៏មាន ជាអព្យាក្រឹត ក៏មាន
ប្រកបដោយវេទនាជាសុខ ក៏មាន ប្រកបដោយវេទនាមិនមែនទុក្ខ មិន
មែនសុខ ក៏មាន ។ បដិសម្ពិទ្ធ ៣ មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន
មិនមែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន អត្ថប្បវិ-
សម្ពិទ្ធជាវិបាក ក៏មាន មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន មិនមែនជាវិបាក
ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន ។ បដិសម្ពិទ្ធ ៣ មានកម្ម
ប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យកហើយ ទាំងជាប្រ-
យោជន៍ដល់ទុក្ខបាន អត្ថប្បវិសម្ពិទ្ធ មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមាន

បដិសម្ពិទ្ធិវិវត្តោ បញ្ញាបុច្ចកំ

អនុចាទិន្នចាទានិយា សិយា អនុចាទិន្នាអនុចាទា-
 និយា ។ តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធិនា អសន្តិលិង្គសន្តិលេ-
 សិកា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធិនា សិយា អសន្តិលិង្គសន្តិ-
 លេសិកា សិយា អសន្តិលិង្គសន្តិលេសិកា ។
 តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធិនា សវិតត្តសវិចារា អត្ថប្បដិ-
 សម្ពិទ្ធិនា សិយា សវិតត្តសវិចារា សិយា អវិតត្ត-
 វិចារមត្តា សិយា អវិតត្តាវិចារា ។ សិយា មតិ-
 សហគតា សិយា សុខសហគតា សិយា ឧបេក្ខា-
 សហគតា នេវ ទិស្សនេន ន ភាវនាយ បហា-
 តញ្ចា នេវ ទិស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតញ្ចហេតុ-
 កា ។ តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធិនា សិយា អាចយតាមិនោ
 សិយា នេវាចយតាមិនោ នាបចយតាមិនោ អត្ថប្ប-
 ដិសម្ពិទ្ធិនា សិយា អាចយតាមិនី សិយា អបចយ-
 តាមិនី សិយា នេវាចយតាមិនី នាបចយតាមិនី ។

បដិសម្ពិទ្ធិវិវាទ បញ្ញាបុព្វកៈ

តណ្ហាជាដើមមិនកាន់យកហើយ តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ក៏មាន
 មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យកហើយ ទាំង
 មិនជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ក៏មាន ។ បដិសម្ពិទ្ធិ ៣ ជាធម៌មិនសៅ
 ហ្មឺន តែគួរដល់នូវសេចក្តីសៅហ្មឺន អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធិ ជាធម៌មិនសៅហ្មឺន
 តែគួរដល់នូវសេចក្តីសៅហ្មឺន ក៏មាន ជាធម៌មិនសៅហ្មឺន ទាំងមិនគួរ
 ដល់នូវសេចក្តីសៅហ្មឺន ក៏មាន ។ បដិសម្ពិទ្ធិ ៣ ប្រព្រឹត្តទៅ ជាមួយ
 នឹងវិតក្កៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងវិចារៈ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធិ ប្រព្រឹត្តទៅ
 ជាមួយនឹងវិតក្កៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ
 មានត្រឹមតែវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈ ក៏មាន ។
 បដិសម្ពិទ្ធិ កើតព្រមដោយបីតិ ក៏មាន កើតព្រមដោយសុខ ក៏មាន
 កើតព្រមដោយឧបេក្ខាក៏មាន មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយ
 ការវិនា មានហេតុដែលមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយការវិនា
 ក៏មាន ។ បដិសម្ពិទ្ធិ ៣ ដល់នូវការសន្សំកត្វនឡើង (ដោយ
 កម្មកិលេស) ក៏មាន មិនដល់នូវការសន្សំកត្វនឡើង ទាំងមិនដល់នូវ
 ការមិនសន្សំកត្វនឡើង ក៏មាន អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធិ ដល់នូវការសន្សំកត្វ
 នឡើង ក៏មាន ដល់នូវការមិនសន្សំកត្វនឡើង ក៏មាន មិនដល់នូវការ
 សន្សំកត្វនឡើង ទាំងមិនដល់នូវការមិនសន្សំកត្វនឡើង ក៏មាន ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា នេវ សេត្វា នាសេត្វា អត្ថប្ប-
 ដិសម្ពិទ្ធា សិយា សេត្វា សិយា អសេត្វា សិយា
 នេវ សេត្វា នាសេត្វា ។ តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា បរិត្តា
 អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា សិយា បរិត្តា សិយា អប្បមាណា ។
 និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា បរិត្តាវម្ពណា តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា
 សិយា បរិត្តាវម្ពណា សិយា មហក្កតាវម្ពណា សិយា
 អប្បមាណាវម្ពណា ។ តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា មជ្ឈិមា
 អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា សិយា មជ្ឈិមា សិយា បណ្ឌិតា ។
 តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា អនិយតា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា សិយា
 សម្មត្តនិយតា សិយា អនិយតា ។ និរុត្តិប្បដិសម្ពិទ្ធា
 ន វត្ថុញ មក្កាវម្ពណាតិបិ មក្កហេតុកាតិបិ មក្កាជិប-
 តិដ៍តិបិ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ន មក្កាវម្ពណា សិយា មក្ក-
 ហេតុកា សិយា មក្កាជិបតិដ៍ សិយា ន វត្ថុញ មក្ក-
 ហេតុកាតិបិ មក្កាជិបតិដ៍តិបិ ទ្វេ បដិសម្ពិទ្ធា សិយា
 មក្កាវម្ពណា ន មក្កហេតុកា សិយា មក្កាជិបតិដ៍នា
 សិយា ន វត្ថុញ មក្កាវម្ពណាតិបិ មក្កាជិបតិដ៍នាតិបិ ។

អភិធម្មបិដក វិក្កង្គ

បដិសម្មិតា ៣ មិនមែនជាបស់សេក្ខបុគ្គល ទាំងមិនមែនជាបស់អសេក្ខ-
 បុគ្គល អត្ថប្បដិសម្មិតា ជាបស់សេក្ខបុគ្គល ក៏មាន មិនមែនជាបស់
 អសេក្ខបុគ្គល ក៏មាន មិនមែនជាបស់សេក្ខបុគ្គល ទាំងមិនមែនជាបស់
 អសេក្ខបុគ្គល ក៏មាន ។ បដិសម្មិតា ៣ មានសភាពតូចឆ្មារ អត្ថប្បដិសម្មិតា
 មានសភាពតូចឆ្មារ ក៏មាន ប្រមាណមិនបាន ក៏មាន ។ និរុត្តិប្បដិសម្មិតា
 មានអារម្មណ៍តូចឆ្មារ បដិសម្មិតា ៣ មានអារម្មណ៍តូចឆ្មារ ក៏មាន មានអា-
 រម្មណ៍ដល់នូវសភាពធំ ក៏មាន មានអារម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន ក៏មាន ។
 បដិសម្មិតា ៣ ជាកណ្តាល អត្ថប្បដិសម្មិតា ជាកណ្តាល ក៏មាន ឧត្តម
 ក៏មាន ។ បដិសម្មិតា ៣ មានសភាពមិនទៀង អត្ថប្បដិសម្មិតា មាន
 សភាពត្រូវ និងទៀង ក៏មាន មានសភាពមិនទៀង ក៏មាន ។ និរុត្តិប្បដិ-
 សម្មិតា មិនគួរពោលថា មានមគ្គជាអារម្មណ៍ផង ថា មានមគ្គជាហេតុផង
 ថា មានមគ្គជាអធិបត្តិផងឡើយ អត្ថប្បដិសម្មិតា មិនមានមគ្គជាអារម្មណ៍
 ទេ តែមានមគ្គជាហេតុ ក៏មាន មានមគ្គជាអធិបត្តិ ក៏មាន មិនគួរពោល
 ថាមានមគ្គជាហេតុផង ថាមានមគ្គជាអធិបត្តិផង ក៏មាន បដិសម្មិតា ២ មាន
 មគ្គជាអារម្មណ៍ តែមិនមានមគ្គជាហេតុ ក៏មាន មានមគ្គជាអធិបត្តិ ក៏មាន
 មិនគួរពោលថា មានមគ្គជាអារម្មណ៍ផង ថា មានមគ្គជាអធិបត្តិផង ក៏មាន ។

បដិសម្ពិទ្ធិវិវត្តំ បញ្ញាបុព្វកំ

តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា សិយា ឧប្បន្នា សិយា
 អនុប្បន្នា ន វត្ថុញ ឧប្បន្និទោតិ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា
 សិយា ឧប្បន្នា សិយា អនុប្បន្នា សិយា ឧប្បន្និទំ ។
 សិយា អតីតា សិយា អនាគតា សិយា បច្ចុប្បន្នា ។
 ឆិរុតិប្បដិសម្ពិទ្ធា បច្ចុប្បន្នារម្មណា ទ្វេ បដិសម្ពិទ្ធា
 សិយា អតីតារម្មណា សិយា អនាគតារម្មណា
 សិយា បច្ចុប្បន្នារម្មណា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា សិយា
 អតីតារម្មណា សិយា អនាគតារម្មណា សិយា
 បច្ចុប្បន្នារម្មណា សិយា ន វត្ថុញ អតីតារម្មណា-
 តិបិ អនាគតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បន្នារម្មណាតិបិ ។
 សិយា អជ្ឈតា សិយា ពហិទ្ធា សិយា អជ្ឈត-
 ពហិទ្ធា ។ ឆិរុតិប្បដិសម្ពិទ្ធា ពហិទ្ធារម្មណា តិស្សោ
 បដិសម្ពិទ្ធា សិយា អជ្ឈតារម្មណា សិយា ពហិទ្ធា-
 រម្មណា សិយា អជ្ឈតពហិទ្ធារម្មណា ។ អនិ-
 ទស្សនាអប្បដិយា ។

បដិសម្ព័ទវិវត្ត បញ្ចាប្បច្ចកៈ

បដិសម្ព័ទ ៣ កើតឡើងហើយ ក៏មាន មិនទាន់កើតឡើង ក៏មាន មិន
 គួរពោលថា បម្រុងនឹងកើតឡើងទេ អត្ថប្បដិសម្ព័ទ កើតឡើងហើយ
 ក៏មាន មិនទាន់កើតឡើង ក៏មាន បម្រុងនឹងកើតឡើង ក៏មាន ។ បដិសម្ព័ទ
 ជាអតីត ក៏មាន ជាអនាគត ក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្ន ក៏មាន ។ និរុត្តិប្បដិ-
 សម្ព័ទ មានការម្នាក់ជាបច្ចុប្បន្ន បដិសម្ព័ទ ២ មានការម្នាក់ជាអតីត
 ក៏មាន មានការម្នាក់ជាអនាគត ក៏មាន មានការម្នាក់ជាបច្ចុប្បន្ន ក៏មាន
 អត្ថប្បដិសម្ព័ទ មានការម្នាក់ជាអតីត ក៏មាន មានការម្នាក់ជាអនាគត
 ក៏មាន មានការម្នាក់ជាបច្ចុប្បន្ន ក៏មាន មិនគួរពោលថា មានការម្នាក់
 ជាអតីតផង ថា មានការម្នាក់ជាអនាគតផង ថា មានការម្នាក់ជាបច្ចុប្បន្ន
 ផង ក៏មាន ។ បដិសម្ព័ទ ជាខាងក្នុង ក៏មាន ជាខាងក្រៅ ក៏មាន
 ជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ ក៏មាន ។ និរុត្តិប្បដិសម្ព័ទ មានការម្នាក់ខាង
 ក្រៅ បដិសម្ព័ទ ៣ មានការម្នាក់ខាងក្នុង ក៏មាន មានការម្នាក់ខាង
 ក្រៅ ក៏មាន មានការម្នាក់ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ ក៏មាន ។ បដិស-
 ម្ព័ទ មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

(២៥) ហេតុ សហេតុកា ហេតុសម្បយុត្តា ហេតុ
 ចេវ សហេតុកា ច ហេតុ ចេវ ហេតុសម្បយុត្តា
 ច ន វត្ថុញ ន ហេតុ សហេតុកាតិបំ ន ហេតុ
 អហេតុកាតិបំ ។ សប្បច្ចយា សង្ខតា អនិទស្សនា
 អប្បជិយា អរូទា តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា លោកិយា
 អត្ថប្បជិសម្ពិទ្ធា សិយា លោកិយា សិយា លោកុត្តរា
 កេនចិ វិញ្ញេយ្យា កេនចិ ន វិញ្ញេយ្យា ។

(២៦) ឆោ អាសវំ ។ តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា សាសវំ
 អត្ថប្បជិសម្ពិទ្ធា សិយា សាសវំ សិយា អនាសវំ ។
 អាសវំវិប្បយុត្តា ។ តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា ន វត្ថុញ
 អាសវំ ចេវ សាសវំ ចាតិ សាសវំ ចេវ ឆោ ច
 អាសវំ អត្ថប្បជិសម្ពិទ្ធា ន វត្ថុញ អាសវំ ចេវ
 សាសវំ ចាតិ សិយា សាសវំ ចេវ ឆោ ច អាសវំ
 សិយា ន វត្ថុញ សាសវំ ចេវ ឆោ ច អាសវំតិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

(២៥) បដិសម្ពិទ្ធាតាំងឡាយ ជាហេតុ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ ជាហេតុផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង
 ជាហេតុផង ប្រកបដោយហេតុផង មិនគួរពោល ថា មិនមែនជាហេតុ
 តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង ថា មិនមែនជាហេតុ ទាំងមិនមាន
 ហេតុផងឡើយ ។ បដិសម្ពិទ្ធា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងបច្ច័យ ត្រូវបច្ច័យ
 គាត់តែង មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ មិន
 មានរូប បដិសម្ពិទ្ធា ៣ ជាលោកិយ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ជាលោកិយ ក៏មាន
 ជាលោកុត្តរ ក៏មាន បុគ្គលឥប្បវឌ្ឍន៍ច្បាស់ដោយវិញ្ញាណណាមួយ មិន
 ឥប្បវឌ្ឍន៍ច្បាស់ដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។

(២៦) បដិសម្ពិទ្ធាតាំងឡាយ មិនមែនអាសវៈ ។ បដិសម្ពិទ្ធា ៣ ប្រ-
 ព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ
 ក៏មាន មិនមានអាសវៈ ក៏មាន ។ បដិសម្ពិទ្ធាតាំងឡាយ ប្រាសចាកអា-
 សវៈ ។ បដិសម្ពិទ្ធា ៣ មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងអាសវៈឡើយ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈទេ
 អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា មិនគួរពោលថាជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអា-
 សវៈទេ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈ ក៏មាន មិន
 គួរពោលថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈ ក៏មាន ។

បដិសម្ព័ទ្ធវិវត្តេ បញ្ញាបុព្វកំ

ន វត្តញ្ចា អាសវា ចេវ អាសវសម្បយុត្តា ចាតិបិ
 អាសវសម្បយុត្តា ចេវ នោ ច អាសវាតិបិ ។
 តិស្សេន បដិសម្ពិទ្ធា អាសវវិប្បយុត្តសាសវា អត្ថប្បដិ-
 សម្ពិទ្ធា សិយា អាសវវិប្បយុត្តសាសវា សិយា
 អាសវវិប្បយុត្តអនាសវា ។

[២៧] នោ សញ្ញាជនា ។ បេ ។ នោ គុណា
 ។ បេ ។ នោ ឡិយា ។ បេ ។ នោ យោតា ។ បេ ។
 នោ ធម្មវណ្ណា ។ បេ ។ នោ បរាមាសា ។ បេ ។
 សារម្មណ្ណា នោ ចិត្តា ចេតសិកា ចិត្តសម្បយុត្តា
 ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសម្មដ្ឋានា ចិត្តសហគុណោ ចិត្តានុ-
 បរិវត្តិនោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានា ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋា-
 នសហគុណោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានានុបរិវត្តិនោ ពាហិរា
 នុចាទា អនុចាទិដ្ឋា ។ នុចាទានា ។ បេ ។ នោ
 កិលេសា ។ បេ ។

បដិសម្ពិទ្ធាវិវត្ត បញ្ញាបុព្វកៈ

បដិសម្ពិទ្ធាតាំងឡើយ មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ តាំងប្រកបដោយ
 អាសវៈផងថា ប្រកបដោយ អាសវៈតែមិនមែនជាអាសវៈផងឡើយ ។
 បដិសម្ពិទ្ធា ៣ ប្រាសចាកអាសវៈ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ
 អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ប្រាសចាកអាសវៈ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ
 ក៏មាន ប្រាសចាកអាសវៈ តាំងមិនមានអាសវៈ ក៏មាន ។

(២៧) បដិសម្ពិទ្ធាតាំងឡើយ មិនមែនសញ្ញាជនៈ ។ បេ ។ មិន
 មែនគន្លះ ។ បេ ។ មិនមែនធុយៈ ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។ មិន
 មែននីវរណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរាមាសៈ ។ បេ ។ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងការម្មណ៍ មិនមែនចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត ច្រឡំក្រឡំ
 ដោយចិត្ត តាំងឡើងដោយចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត
 ច្រឡំ តាំងតាំងឡើងដោយចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងកើតជាមួយ
 នឹងចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ជាខាងក្រៅ មិន
 មែនទុប្បាទ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់
 យកហើយ ។ មិនមែនទុប្បាទ ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស ។ បេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិកង្កោ

(២៨) ន ទស្សនេន បហាតត្វា ន ភាវនាយ
 បហាតត្វា ន ទស្សនេន បហាតត្វាហេតុកា ន
 ភាវនាយ បហាតត្វាហេតុកា ។ តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា
 សវិតក្កា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា សិយា សវិតក្កា សិយា
 អវិតក្កា ។ តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា សវិតាវា អត្ថប្បដិ-
 សម្ពិទ្ធា សិយា សវិតាវា សិយា អវិតាវា ។ សិយា
 សប្បតិកា សិយា អប្បតិកា សិយា បីតិសហគតា
 សិយា ន បីតិសហគតា សិយា សុខសហគតា
 សិយា ន សុខសហគតា សិយា ឧបេក្ខាសហគតា
 សិយា ន ឧបេក្ខាសហគតា ។ តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា
 កាមាវចរា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា សិយា កាមាវចរា
 សិយា ន កាមាវចរា ។ ន រូចាវចរា ន អរូចា-
 វចរា ។ តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា បរិយាបដ្ឋា អត្ថប្បដិសម្ពិ-
 ទ្ធា សិយា បរិយាបដ្ឋា សិយា អបរិយាបដ្ឋា ។
 តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា អនិយ្យាធិកា អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា
 សិយា អនិយ្យាធិកា សិយា អនិយ្យាធិកា ។

អភិធម្មបិណ្ឌ វិភង្គ

(២៨) បដិសម្មិតាទាំងឡាយ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះ

ដោយការវិនា មានហេតុមិនគួរលះ ដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរលះ

ដោយការវិនា ។ បដិសម្មិតា ៣ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងវិតក្កៈ អត្ថប្បដិសម្មិតា

ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងវិតក្កៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ ក៏មាន ។ បដិ-

សម្មិតា ៣ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងវិចារៈ អត្ថប្បដិសម្មិតា ប្រព្រឹត្តទៅជា

មួយនឹងវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិចារៈ ក៏មាន ។ បដិសម្មិតាទាំងឡាយ

ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងបីតិ ក៏មាន មិនមានបីតិ ក៏មាន ច្រឡំដោយបីតិ

ក៏មាន មិនច្រឡំដោយបីតិ ក៏មាន ច្រឡំដោយសុខ ក៏មាន មិនច្រឡំ

ដោយសុខ ក៏មាន ច្រឡំដោយទុក្ខភាព ក៏មាន មិនច្រឡំដោយទុក្ខភាព

ក៏មាន ។ បដិសម្មិតា ៣ ជាតាមាវចរ អត្ថប្បដិសម្មិតា ជាតាមាវចរ

ក៏មាន មិនមែនជាតាមាវចរ ក៏មាន ។ បដិសម្មិតាទាំងឡាយ មិនមែនជា

ប្រាវចរ មិនមែនអប្រាវចរ ។ បដិសម្មិតា ៣ ជាបរិយាបន្នៈ អត្ថប្បដិសម្មិតា

ជាបរិយាបន្នៈ ក៏មាន ជាអបរិយាបន្នៈ ក៏មាន ។ បដិសម្មិតា ៣ ជាអ-

និយ្យានិកៈ អត្ថប្បដិសម្មិតា ជានិយ្យានិកៈ ក៏មាន ជាអនិយ្យានិកៈ ក៏មាន ។

បដិសម្ព័ទ្ធវិកង្គេ បញ្ញាបុព្វតំ

តិស្សោ បដិសម្ព័ទ្ធា អនិយតា អត្ថប្បដិសម្ព័ទ្ធា សិយា
 និយតា សិយា អនិយតា ។ តិស្សោ បដិសម្ព័ទ្ធា
 សឧត្តរា អត្ថប្បដិសម្ព័ទ្ធា សិយា សឧត្តរា សិយា
 អនុត្តរា ។ អរណាតិ ។

បញ្ញាបុព្វតំ ។

បដិសម្ព័ទ្ធវិកង្គេ សមញ្ញោ ។

បដិសម្ពិទាវិវត្ត បញ្ញាបុច្ចកៈ

បដិសម្ពិទា ៣ មានសភាពមិនទៀង អត្ថប្បដិសម្ពិទា មានសភាពទៀង
ក៏មាន មានសភាពមិនទៀង ក៏មាន ។ បដិសម្ពិទា ៣ ប្រកប
ដោយទុក្ខៈ (ការវេទន៍) អត្ថប្បដិសម្ពិទា ប្រកបដោយទុក្ខៈ ក៏មាន
មិនមានទុក្ខៈ ក៏មាន ។ បដិសម្ពិទាទាំងឡាយ មិនមានសត្រូវទេ ។

ចប់ បញ្ញាបុច្ចកៈ ។

ចប់ បដិសម្ពិទាវិវត្ត ។

ញាណវិក័ដោ

[២៩] ឯកវិជេន ញាណវត្ថុ បញ្ចវិញ្ញាណា ន

ហេតុ អហេតុកា ហេតុវិប្បយុត្តា សប្បដ្ឋយា

សង្ខតា អរូថា លោកិយា សាសវា សញ្ញាជនិយា

កន្លងិយា ឱយនិយា យោគនិយា ជីវរណិយា

បរាមដ្ឋា ឧបាទានិយា សង្ខិលេសិកា អព្យាកតា

សារម្មណា អនេតសិកា វិមាតា ឧបាទិដ្ឋុបាទា-

និយា អសង្ខិលេសសង្ខិលេសិកា នសវិតក្កសវិចារា

នអវិតក្កវិចារមត្តា អវិតក្កាវិចារា ន បីតិសហគតា

នេវ ទស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតញ្ច នេវ ទស្សនេន

ន ភាវនាយ បហាតញ្ចហេតុកា នេវ ចយតាមិ-

នោ នាបចយតាមិនោ នេវ សេត្វា នាសេ-

ក្ខា បរិត្តា កាមាវចរា ន រូបាវចរា ន អរូបាវចរា

ញាណវិភង្គ

(២៩) ញាណវត្ថុ មានប្រការ ១ គឺញាណ ៥ មិនមែនហេតុ
មិនមានហេតុ ប្រាសចាកហេតុ ប្រកបដោយបច្ច័យ ត្រូវបច្ច័យប្រជុំតាក់
តែង មិនមានរូប ជាលោកិយៈ ប្រកបដោយអាសវៈ ជាប្រយោជន៍
ដល់សញ្ញាជនៈ ដែលគន្លះគប្បីដោតក្រង ដែលឈ្នះគប្បីប្រព្រឹត្ត
កន្លង ដែលយោគៈគប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង ជាប្រយោជន៍ដល់និវរណៈ ដែល
បរាមាសៈស្នាបអង្គ្គល ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន គួរដល់នូវសេចក្តី
សៅហ្មង ជាអព្យាក្រឹត ប្រកបដោយអារម្មណ៍ មិនមែនចេតសិក
ជាវិបាក មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យក
ហើយ ទាំងជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន មិនសៅហ្មង តែគួរដល់នូវ
សេចក្តីសៅហ្មង មិនប្រកបដោយវិតក្កៈ តែប្រកបដោយវិចារៈ មិនមែន
មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ មិនមានវិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈ មិន
កើតព្រមដោយបីតិ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះដោយ
ការវិនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះដោយការវិនា
មិនដល់នូវការសន្សំ (កិលេសវដ្តៈ) ទាំងមិនដល់ នូវការមិនសន្សំ
មិនមែនជាបស្ចេសក្ខបុគ្គល ទាំងមិនមែនជាបស្ចេសក្ខបុគ្គល មាន
សភាពតូចត្រូវ ជាតាមាវចរ មិនមែនជាប្លាវចរ មិនមែនជាអប្លាវចរ

ញាណវិរុដ្ត មាតិកា

បរិយាបដ្ឋា នោ អបរិយាបដ្ឋា អនិយតា អនិយ្យានិកា
 ឧប្បដ្ឋា មនោវិញ្ញាណវិញ្ញេយ្យា អនិច្ចា ជរាភិក្ខុតា ។
 បញ្ចវិញ្ញាណា ឧប្បន្នវត្ថុកា ឧប្បន្នារម្មណា ប្បរេ-
 ជាវត្ថុកា ប្បរេជាតារម្មណា អន្ស័ត្តកវត្ថុកា
 ពាហិរម្មណា អសម្ព័ន្ធវត្ថុកា អសម្ព័ន្ធរម្មណា
 មាណវត្ថុកា មាណារម្មណា ន អញ្ញមញ្ញស្ស តោ-
 ចរិសយំ បក្កនុកោន្តិនំ ន អសមដ្ឋាហារា ឧប្បជ្ឈន្តិនំ
 ន អមនសិការា ឧប្បជ្ឈន្តិនំ ន អព្រោតិណា
 ឧប្បជ្ឈន្តិនំ ន អបុត្តំ អចរិមំ ឧប្បជ្ឈន្តិនំ ន អញ្ញ-
 មញ្ញស្ស សមនន្តរា ឧប្បជ្ឈន្តិនំ បញ្ចវិញ្ញាណា
 អនាគោតា បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន កក្កំ ធម្មំ
 បដិវិជានតិ អញ្ញត្រ អភិនិបាតមត្តា បញ្ចន្តិ
 វិញ្ញាណានំ សមនន្តរាបិ ន កក្កំ ធម្មំ បដិវិជា-
 នតិ បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន កក្កំ ឥរិយាបថំ
 កប្បេតិ បញ្ចន្តិ វិញ្ញាណានំ សមនន្តរាបិ ន
 កក្កំ ឥរិយាបថំ កប្បេតិ បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ

ញាណវិវត្ត មាតិកា

ជាបរិយាបន្នៈ មិនមែនជាអបរិយាបន្នៈ មិនទៀង មិនមែនជានិយ្យានិកៈ
 ដែលកើតឡើងហើយ ដែលគួរដឹងដោយមរណវិញ្ញាណ មិនទៀង
 ដែលត្រូវដកគ្របសន្តត៌ ។ វិញ្ញាណ ៥ មានវត្ថុកើតហើយ មាន
 អារម្មណ៍កើតហើយ មានវត្ថុកើតហើយក្នុងកាលមុន មានអារម្មណ៍
 កើតហើយក្នុងកាលមុន មានវត្ថុខាងក្នុង មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ មាន
 វត្ថុមិនច្រឡំគ្នា មានអារម្មណ៍មិនច្រឡំគ្នា មានវត្ថុផ្សេងៗ មានអារម្មណ៍
 ផ្សេងៗ មិនរងអារម្មណ៍ជាទីគោចរ នៃគ្នានឹងគ្នាទេ មិនកើតឡើង
 ព្រោះការមិនប្រមូលមក (នូវអារម្មណ៍) មិនកើតឡើង ព្រោះការមិន
 ធ្វើទុកក្នុងចិត្ត (នូវអារម្មណ៍) មិនកើតឡើង ព្រោះការមិនច្រឡំក
 ច្រឡំ (ដោយវិញ្ញាណដទៃ) មិនកើតឡើង មិនមុន មិនក្រោយ
 មិនកើតឡើងក្នុងលំដាប់នៃគ្នានឹងគ្នា វិញ្ញាណ ៥ មិនមានគ្រឿងអាង
 បុគ្គលបើវៀរចាកការប៉ះពាល់នូវអារម្មណ៍ ក៏មិនដឹងច្បាស់នូវធម៌ណាមួយ
 ដោយវិញ្ញាណទាំង ៥ ទាំងមិនដឹងច្បាស់នូវធម៌ណាមួយ ក្នុងលំដាប់
 នៃវិញ្ញាណទាំង ៥ មិនសម្រេចឥរិយាបថណាមួយ ដោយវិញ្ញាណ
 ទាំង ៥ ទាំងមិនសម្រេចឥរិយាបថណាមួយ ក្នុងលំដាប់នៃវិញ្ញាណទាំង៥

អភិធម្មបិដកេ វិកង្កោ

ន កាយកម្មំ ន វជ្ជកម្មំ បដ្ឋបេតិ បញ្ចន្ធិ វិញ្ញាណានំ
 សមនន្តរាបិ ន កាយកម្មំ ន វជ្ជកម្មំ បដ្ឋបេតិ
 បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន កុសលាកុសលំ ធម្មំ
 សមាទិយតិ បញ្ចន្ធិ វិញ្ញាណានំ សមនន្តរាបិ ន
 កុសលាកុសលំ ធម្មំ សមាទិយតិ បញ្ចហិ វិញ្ញា-
 ណោហិ ន សមាបជ្ជតិ ន វុដ្ឋាតិ បញ្ចន្ធិ វិញ្ញា-
 ណានំ សមនន្តរាបិ ន សមាបជ្ជតិ ន វុដ្ឋាតិ
 បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន ចរតិ ន ឧបបជ្ជតិ
 បញ្ចន្ធិ វិញ្ញាណានំ សមនន្តរាបិ ន ចរតិ ន
 ឧបបជ្ជតិ បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន សុបតិ ន បដិ-
 ពុជ្ឈតិ ន សុបិទំ បស្សតិ បញ្ចន្ធិ វិញ្ញាណានំ
 សមនន្តរាបិ ន សុបតិ ន បដិពុជ្ឈតិ ន សុបិទំ
 បស្សតិ ។ យាថាវក្កវត្ថុវិភាវនា បញ្ញា ។ ឯវំ ឯក-
 វិជេន ញាណាវត្ថុ ។

[៣០] ឡិវិជេន ញាណាវត្ថុ លោកិយា បញ្ញា
 លោកុត្តរា បញ្ញា កេនេនី វិញ្ញាយ្យា បញ្ញា

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

មិនតាំងផ្ដើមកាយកម្ម មិនតាំងផ្ដើមវចីកម្ម ដោយវិញ្ញាណទាំង ៥
 ទាំងមិនតាំងផ្ដើមកាយកម្ម មិនតាំងផ្ដើមវចីកម្ម ក្នុងលំដាប់នៃវិញ្ញាណ
 ទាំង ៥ មិនកាន់យកនូវធម៌ជាកុសលនិងអកុសល ដោយវិញ្ញាណទាំង ៥
 ទាំងមិនកាន់យកនូវធម៌ជាកុសលនិងអកុសល ក្នុងលំដាប់នៃវិញ្ញាណ
 ទាំង ៥ មិនចូលឈាន មិនចេញចាកឈាន ដោយវិញ្ញាណទាំង ៥
 ទាំងមិនចូលឈាន មិនចេញចាកឈាន ក្នុងលំដាប់នៃវិញ្ញាណទាំង ៥
 មិនច្យុត មិនកើត ដោយវិញ្ញាណទាំង ៥ ទាំងមិនច្យុត មិនកើត ក្នុង
 លំដាប់នៃវិញ្ញាណទាំង ៥ មិនលក់ មិនភ្ញាក់ មិនឃើញសុបិន ដោយ
 វិញ្ញាណទាំង ៥ ទាំងមិនលក់ មិនភ្ញាក់ មិនឃើញសុបិន ក្នុងលំដាប់
 នៃវិញ្ញាណទាំង ៥ ។ បញ្ញាជាគ្រឿងសំដែងនូវវត្ថុ តាមលំដាប់នៃ
 មាតិកា ។ ញាណវត្ថុ មានប្រការ ១ យ៉ាងនេះឯង ។

(៣០) ញាណវត្ថុ មាន ២ គឺ បញ្ញាជាលោកិយៈ និង

បញ្ញាជាលោកុត្តរៈ បញ្ញាដែលបុគ្គលភ័យជំងឺ ដោយញាណណាមួយ

ញាណវិភង្គ មាតិកា

កេនចិ ន វិញ្ញយ្យា បញ្ញា សាសវា បញ្ញា
 អនាសវា បញ្ញា អាសវិប្បយុត្តសាសវា បញ្ញា
 អាសវិប្បយុត្តអនាសវា បញ្ញា សុញ្ញោជនិយា បញ្ញា
 អសុញ្ញោជនិយា បញ្ញា សុញ្ញោជនិប្បយុត្តសុញ្ញោ-
 ជនិយា បញ្ញា សុញ្ញោជនិប្បយុត្តអសុញ្ញោជនិយា
 បញ្ញា កន្ទនិយា បញ្ញា អកន្ទនិយា បញ្ញា
 កន្ទវិប្បយុត្តកន្ទនិយា បញ្ញា កន្ទវិប្បយុត្តអកន្ទ-
 និយា បញ្ញា ឱយនិយា បញ្ញា អនោយនិយា
 បញ្ញា ឱយវិប្បយុត្តឱយនិយា បញ្ញា ឱយវិប្បយុត្ត-
 អនោយនិយា បញ្ញា យោគនិយា បញ្ញា អយោគ-
 និយា បញ្ញា យោគវិប្បយុត្តយោគនិយា បញ្ញា
 យោគវិប្បយុត្តអយោគនិយា បញ្ញា ជីវរណិយា
 បញ្ញា អជីវរណិយា បញ្ញា ជីវរណិប្បយុត្តជីវរ-
 ណិយា បញ្ញា ជីវរណិប្បយុត្តអជីវរណិយា បញ្ញា

ញាណវិភង្គ មាតិកា

និងបញ្ញាដែលបុគ្គលមិនគប្បីដឹង ដោយវិញ្ញាណណាមួយ បញ្ញាប្រព្រឹត្ត
 ទៅជាមួយនឹងអាសវៈ និងបញ្ញាមិនមានអាសវៈ បញ្ញាប្រាសចាកអាសវៈ
 តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ និងបញ្ញាប្រាសចាកអាសវៈ ទាំងមិនមាន
 អាសវៈ បញ្ញាជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញាជនៈ និងបញ្ញាមិនជាប្រយោជន៍
 ដល់សញ្ញាជនៈ បញ្ញាប្រាសចាកសញ្ញាជនៈ តែជាប្រយោជន៍ដល់
 សញ្ញាជនៈ និងបញ្ញាប្រាសចាកសញ្ញាជនៈ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់
 សញ្ញាជនៈ បញ្ញាដែលគន្លុះគប្បីដោយតក្រង និងបញ្ញាដែលគន្លុះមិន
 គប្បីដោយតក្រង បញ្ញាប្រាសចាកគន្លុះ តែគន្លុះគប្បីដោយតក្រង និងបញ្ញា
 ប្រាសចាកគន្លុះ ទាំងគន្លុះមិនគប្បីដោយតក្រង បញ្ញាដែលឈ្នះគប្បីប្រ-
 ព្រឹត្តកន្លង និងបញ្ញាដែលឈ្នះមិនគប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង បញ្ញាប្រាសចាក
 ឈ្នះ តែឈ្នះគប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង និងបញ្ញាប្រាសចាកឈ្នះ ទាំងឈ្នះ
 មិនគប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង បញ្ញាដែលយោគៈគប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង និងបញ្ញា
 ដែលយោគៈមិនគប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង បញ្ញាប្រាសចាកយោគៈ តែយោគៈ
 គប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង និងបញ្ញាប្រាសចាកយោគៈ ទាំងយោគៈមិនគប្បី
 ប្រព្រឹត្តកន្លង បញ្ញាជាប្រយោជន៍ដល់វិវរណៈ និងបញ្ញាមិនជាប្រ-
 យោជន៍ដល់វិវរណៈ បញ្ញាប្រាសចាកវិវរណៈ តែជាប្រយោជន៍ដល់
 វិវរណៈ និងបញ្ញាប្រាសចាកវិវរណៈ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់វិវរណៈ

អរិយធម៌ជីវិត វិវត្ត

បរាមដ្ឋា បញ្ញា អបរាមដ្ឋា បញ្ញា បរាមាស-
 វិប្បយុត្តបរាមដ្ឋា បញ្ញា បរាមាសវិប្បយុត្តអបរាមដ្ឋា
 បញ្ញា ឧបាទិដ្ឋា បញ្ញា អនុបាទិដ្ឋា បញ្ញា ឧបាទា-
 និយា បញ្ញា អនុបាទានិយា បញ្ញា ឧបាទានវិប្ប-
 យុត្តឧបាទានិយា បញ្ញា ឧបាទានវិប្បយុត្តអនុបាទានិ-
 យា បញ្ញា សង្ខិលេសិកា បញ្ញា អសង្ខិលេសិកា
 បញ្ញា កិលេសវិប្បយុត្តសង្ខិលេសិកា បញ្ញា កិលេ-
 សវិប្បយុត្តអសង្ខិលេសិកា បញ្ញា សវិត្តកា បញ្ញា
 អវិត្តកា បញ្ញា សវិចារា បញ្ញា អវិចារា បញ្ញា
 សប្បវិត្តកា បញ្ញា អប្បវិត្តកា បញ្ញា បីតិសហគតា
 បញ្ញា ន បីតិសហគតា បញ្ញា សុខសហគតា បញ្ញា
 ន សុខសហគតា បញ្ញា ឧបេក្ខាសហគតា បញ្ញា
 ន ឧបេក្ខាសហគតា បញ្ញា កាមាវចរា បញ្ញា ន
 កាមាវចរា បញ្ញា រូចាវចរា បញ្ញា ន រូចាវចរា បញ្ញា

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

បញ្ញាដែលបរាមាសៈស្តាបអវិជ្ជា និងបញ្ញាដែលបរាមាសៈមិនស្តាប
អវិជ្ជា បញ្ញាប្រាសចាកបរាមាសៈ តែបរាមាសៈស្តាបអវិជ្ជា និង
បញ្ញាប្រាសចាកបរាមាសៈ ទាំងបរាមាសៈមិនស្តាបអវិជ្ជា បញ្ញា
ដែលកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ និង
បញ្ញាដែលកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យកហើយ
បញ្ញាជាប្រយោជន៍ដល់ទុក្ខាន និងបញ្ញាមិនជាប្រយោជន៍ដល់ទុក្ខាន
បញ្ញាប្រាសចាកទុក្ខាន តែជាប្រយោជន៍ដល់ទុក្ខាន និងបញ្ញា
ប្រាសចាកទុក្ខាន ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់ទុក្ខាន បញ្ញាគួរដល់
សេចក្តីសៅហ្មង និងបញ្ញាមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង បញ្ញាប្រាស
ចាកសេចក្តីសៅហ្មង តែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង និងបញ្ញាប្រាសចាក
សេចក្តីសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង បញ្ញាប្រកបដោយ
វិតក្កៈ និងបញ្ញាមិនមានវិតក្កៈ បញ្ញាប្រកបដោយវិចារៈ និងបញ្ញាមិន
មានវិចារៈ បញ្ញាប្រកបដោយបីតិ និងបញ្ញាមិនមានបីតិ បញ្ញាកើត
ព្រមដោយបីតិ និងបញ្ញាមិនកើតព្រមដោយបីតិ បញ្ញាកើតព្រមដោយ
សុខ និងបញ្ញាមិនកើតព្រមដោយសុខ បញ្ញាកើតព្រមដោយទេវភាព
និងបញ្ញាមិនកើតព្រមដោយទេវភាព បញ្ញាជាភាវាចារ និងបញ្ញា
មិនមែនជាភាវាចារ បញ្ញាជាវុច្ចារ និងបញ្ញាមិនមែនជាវុច្ចារ

ញាណវិវដ្ត មាតិកា

អរូចាវចរ បញ្ញា ន អរូចាវចរ បញ្ញា បរិយាបដ្ឋា
 បញ្ញា អបរិយាបដ្ឋា បញ្ញា និយ្យានិកា បញ្ញា
 អនិយ្យានិកា បញ្ញា និយតា បញ្ញា អនិយតា
 បញ្ញា សឧត្តរ បញ្ញា អឧត្តរ បញ្ញា អត្តជាបិកា
 បញ្ញា ជាបិកត្តា បញ្ញា ឯវំ ឧវិជេន ញាណាវុត្ត ។

[៣០] តិវិជេន ញាណាវុត្ត និត្តាមយា បញ្ញា
 សុតាមយា បញ្ញា ការៈនាមយា បញ្ញា នាទមយា
 បញ្ញា សីលមយា បញ្ញា ការៈនាមយា បញ្ញា
 អធិសីល បញ្ញា អធិចិត្ត បញ្ញា អធិប្បញ្ញាយ
 បញ្ញា អាយកោសល្យំ អហាយកោសល្យំ ឧហាយ-
 កោសល្យំ ។ វិហាកា បញ្ញា វិហាកធម្មធម្មា
 បញ្ញា លេវ វិហាកធម្មធម្មា បញ្ញា ឧហានិទ្ធ-
 ហានានិយា បញ្ញា អនុហានិទ្ធហានានិយា បញ្ញា

ញាណវិវត្ត មាតិកា

បញ្ញាជាអរូបារាវចរ និងបញ្ញាមិនមែនជាអរូបារាវចរ បញ្ញាជាបរិយាបន្នៈ
 និងបញ្ញាជាអបរិយាបន្នៈ បញ្ញាជានិយ្យានិកៈ និងបញ្ញាជាអនិយ្យានិកៈ
 បញ្ញាទៀង និងបញ្ញាមិនទៀង បញ្ញាប្រកបដោយឧត្តរៈ និងបញ្ញា
 មិនមែនជាឧត្តរៈ បញ្ញាញាំងប្រយោជន៍ឲ្យកើត និងបញ្ញាមានប្រ-
 យោជន៍កើតហើយ ញាណវត្ថុ មានប្រការ ២ យ៉ាងនេះឯង ។

(៣១) ញាណវត្ថុ មាន ៣ គឺ ចិន្តាមយប្បញ្ញា (បញ្ញាសម្រេច
 ដោយការគិត) សុតាមយប្បញ្ញា (បញ្ញាសម្រេចដោយការស្តាប់) និង
 ការនាមយប្បញ្ញា (បញ្ញាសម្រេចដោយការចម្លើង) ទានមយប្បញ្ញា
 (បញ្ញាសម្រេចដោយទាន) សីលមយប្បញ្ញា (បញ្ញាសម្រេចដោយ
 សីល) និងការនាមយប្បញ្ញា (បញ្ញាសម្រេចដោយការនា) បញ្ញា
 ក្នុងអធិសីល បញ្ញាក្នុងអធិចិត្ត និងបញ្ញាក្នុងអធិប្បញ្ញា សេចក្តីឆ្ងាសក្នុង
 ការចម្លើង សេចក្តីឆ្ងាសក្នុងការមិនចម្លើង និងសេចក្តីឆ្ងាសក្នុងឧបាយ ។
 បញ្ញាជាវិបាក បញ្ញាមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី និងបញ្ញាមិនមែនជាវិបាក
 ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី បញ្ញាដែលកម្មប្រកបដោយកិលេស
 មានគល្លាជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងជាប្រយោជន៍ដល់វេទនាទាន បញ្ញា
 ដែលកម្មប្រកបដោយកិលេស មានគល្លាជាដើមមិនកាន់យកហើយ

អភិធម្មបិដក វិរាដ្ឋ

អនុបាទិដ្ឋានុបាទានិយា បញ្ញា សរិតក្កសរិបាវ
 បញ្ញា អរិតក្កវិបាវមត្តា បញ្ញា អរិតក្កវិបាវ បញ្ញា
 បរិសហគតា បញ្ញា សុខសហគតា បញ្ញា ឧបេក្ខា-
 សហគតា បញ្ញា អាចយតាមិទ្ធិ បញ្ញា អបចយតា-
 មិទ្ធិ បញ្ញា លោចយតាមិទ្ធិ លាបចយតាមិទ្ធិ បញ្ញា
 សេក្ខា បញ្ញា អសេក្ខា បញ្ញា លេវ សេក្ខា
 លាសេក្ខា បញ្ញា បរិត្តា បញ្ញា មហាគតា បញ្ញា
 អប្បមាណា បញ្ញា បរិត្តាម្ពណា បញ្ញា មហាគតា-
 ម្ពណា បញ្ញា អប្បមាណាម្ពណា បញ្ញា មត្តាម្ពណា
 បញ្ញា មត្តហេតុកា បញ្ញា មត្តាធិបតីនិ បញ្ញា ឧប្បដ្ឋា
 បញ្ញា អនុប្បដ្ឋា បញ្ញា ឧប្បនិទ្ធិ បញ្ញា អតីតា បញ្ញា
 អនាគតា បញ្ញា បច្ចុប្បដ្ឋា បញ្ញា អតីតាម្ពណា បញ្ញា
 អនាគតាម្ពណា បញ្ញា បច្ចុប្បដ្ឋាម្ពណា បញ្ញា
 អជ្ឈតា បញ្ញា តហិដ្ឋា បញ្ញា អជ្ឈតហិដ្ឋា បញ្ញា

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

តែជាប្រយោជន៍ដល់។ បុព្វបទ និងបញ្ញាដែលកម្មប្រកបដោយតិលេស
 មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់។ បុព្វបទ
 បញ្ញាប្រកបដោយវិតក្កៈទាំងប្រកបដោយវិចារៈ បញ្ញាមិនមានវិតក្កៈ មាន
 ត្រឹមតែវិចារៈ និងបញ្ញាមិនមានវិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈ បញ្ញាកើត
 ព្រមដោយបីតិ បញ្ញាកើតព្រមដោយសុខ និងបញ្ញាកើតព្រមដោយ
 ទេវតា បញ្ញាដល់នូវការសន្សំ (កម្មតិលេស) បញ្ញាដល់នូវការមិន
 សន្សំ (កម្មតិលេស) និងបញ្ញាមិនដល់នូវការសន្សំ ទាំងមិនដល់នូវការ
 មិនសន្សំ បញ្ញាជាបេសសេក្ខបុគ្គល បញ្ញាជាបេសសេក្ខបុគ្គល និង
 បញ្ញាមិនមែនជាបេសសេក្ខបុគ្គល ទាំងមិនមែនជាបេសសេក្ខបុគ្គល
 បញ្ញាតូចត្រូវ បញ្ញាមានសភាពធំ និងបញ្ញាមានប្រមាណមិនបាន បញ្ញា
 មានការម្ស្នាក់តូចត្រូវ បញ្ញាមានការម្ស្នាក់ដល់នូវសភាពធំ និងបញ្ញាមាន
 ការម្ស្នាក់មានប្រមាណមិនបាន បញ្ញាមានមគ្គជាអារម្មណ៍ បញ្ញាមាន
 មគ្គជាហេតុ និងបញ្ញាមានមគ្គជាអធិបតី បញ្ញាដែលកើតឡើងហើយ
 បញ្ញាដែលមិនទាន់កើតឡើង និងបញ្ញាដែលប្រុងនឹងកើតឡើង បញ្ញាជា
 អតីត បញ្ញាជាអនាគត និងបញ្ញាជាបច្ចុប្បន្ន បញ្ញាមានអារម្មណ៍ជា
 អតីត បញ្ញាមានអារម្មណ៍ជាអនាគត និងបញ្ញាមានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន
 បញ្ញាជាខាងក្នុង បញ្ញាជាខាងក្រៅ និងបញ្ញាជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ

ញាណវិវត្ត មាតិកា

អដ្ឋត្ថារម្មណា បញ្ញា តហិទ្ធារម្មណា បញ្ញា

អដ្ឋត្ថតហិទ្ធារម្មណា បញ្ញា ។ សវិតក្កសវិចារា

បញ្ញា អត្ថំ វិចារកា អត្ថំ វិចារកធម្មធម្មា អត្ថំ

នេវ វិចារកនវិចារកធម្មធម្មា អត្ថំ ឧបាទិទ្ធិបាទានិយា

អត្ថំ អនុបាទិទ្ធិបាទានិយា អត្ថំ អនុបាទិទ្ធិនុបា-

ទានិយា អត្ថំ បិទិសហកតា អត្ថំ សុខសហកតា

អត្ថំ ឧបេក្ខាសហកតា អត្ថំ អាចយតាមិទី

អត្ថំ អបចយតាមិទី អត្ថំ នេវចយតាមិទី នាប-

ចយតាមិទី អត្ថំ សេក្ខា អត្ថំ អសេក្ខា អត្ថំ នេវ

សេក្ខា នាសេក្ខា អត្ថំ បរិត្តា អត្ថំ មហក្កតា

អត្ថំ អប្បមាណា អត្ថំ បរិត្តារម្មណា អត្ថំ មហក្ក-

តារម្មណា អត្ថំ អប្បមាណារម្មណា អត្ថំ មត្តា-

រម្មណា អត្ថំ មត្តហេតុកា អត្ថំ មត្តាធិបតិទី អត្ថំ

ញាណវិវត្ត មាតិកា

បញ្ញាមានអារម្មណ៍ខាងក្នុង បញ្ញាមានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ និងបញ្ញា
 មានអារម្មណ៍ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ ។ បញ្ញាប្រកបដោយវិតក្កៈ និង
 ប្រកបដោយវិចារៈ ជាវិបាក ក៏មាន មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន
 មិនមែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន ដែលកម្ម
 ប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងជាប្រយោជន៍
 ដល់ទុបាទាន ក៏មាន ដែលកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់
 យកហើយ តែជាប្រយោជន៍ដល់ទុបាទាន ក៏មាន ដែលកម្មប្រកបដោយ
 កិលេសមានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់
 ទុបាទានក៏មាន កើតព្រមដោយបីតិ ក៏មាន កើតព្រមដោយសុខ ក៏មាន
 កើតព្រមដោយទុក្ខកា ក៏មាន ដល់នូវការសន្សំ (កម្មកិលេស) ក៏មាន
 ដល់នូវការមិនសន្សំ ក៏មាន មិនមែនដល់នូវការសន្សំ ទាំងមិនដល់នូវ
 ការមិនសន្សំ ក៏មាន ជាបស្ចេកបុគ្គល ក៏មាន ជាបស្ចេកសក្ខីបុគ្គល
 ក៏មាន មិនមែនជាបស្ចេកបុគ្គល ទាំងមិនមែនជាបស្ចេកសក្ខីបុគ្គល
 ក៏មាន មានសភាពតូចឆ្មារ ក៏មាន ដល់នូវសភាពធំ ក៏មាន មានប្រ-
 មាណមិនបាន ក៏មាន មានអារម្មណ៍តូចឆ្មារ ក៏មាន មានអារម្មណ៍ដល់
 នូវសភាពធំ ក៏មាន មានអារម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន ក៏មាន មានមគ្គជា
 អារម្មណ៍ ក៏មាន មានមគ្គជាហេតុ ក៏មាន មានមគ្គជាអធិបតី ក៏មាន

អភិធម្មបិដក វិរាដ្ឋោ

ឧប្បន្នា អត្ថំ អនុប្បន្នា អត្ថំ ឧប្បាទិនំ អត្ថំ អតីតា
 អត្ថំ អនាគតា អត្ថំ បច្ចុប្បន្នា អត្ថំ អតីតារម្ម-
 ណា អត្ថំ អនាគតារម្មណា អត្ថំ បច្ចុប្បន្នារម្មណា
 អត្ថំ អជ្ឈតា អត្ថំ ពហិទ្វា អត្ថំ អជ្ឈតពហិទ្វា
 អត្ថំ អជ្ឈតារម្មណា អត្ថំ ពហិទ្វារម្មណា អត្ថំ
 អជ្ឈតពហិទ្វារម្មណា ។ អវិតក្កវិហារមត្តា បញ្ចា
 អត្ថំ វិហាកា អត្ថំ វិហាកធម្មធម្មា អត្ថំ នេវ
 វិហាកនវិហាកធម្មធម្មា អត្ថំ ឧបាទិន្ទុបាទានិយា
 អត្ថំ អនុបាទិន្ទុបាទានិយា អត្ថំ អនុបាទិន្ទុបាទា-
 នានិយា អត្ថំ អាចយតាមិនំ អត្ថំ អបចយតាមិនំ
 អត្ថំ នេវាចយតាមិនំ នាបចយតាមិនំ អត្ថំ សេត្វា
 អត្ថំ អសេត្វា អត្ថំ នេវ សេត្វា នាសេត្វា អត្ថំ

អភិធម្មបិដក វិវដ្ត

ដែលកើតឡើងហើយ ក៏មាន មិនទាន់កើតឡើង ក៏មាន ប្រុងនឹង
 កើតឡើង ក៏មាន ជាអតីត ក៏មាន ជាអនាគត ក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្ន
 ក៏មាន មានការម្ស៊ីជាអតីត ក៏មាន មានការម្ស៊ីជាអនាគត
 ក៏មាន មានការម្ស៊ីជាបច្ចុប្បន្ន ក៏មាន ជាខាងក្នុង ក៏មាន ជា
 ខាងក្រៅ ក៏មាន ជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ ក៏មាន មានការម្ស៊ីជា
 ខាងក្នុង ក៏មាន មានការម្ស៊ីជាខាងក្រៅ ក៏មាន មានការម្ស៊ីជាខាង
 ក្នុងនិងខាងក្រៅ ក៏មាន ។ បញ្ញាមិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ ជា
 វិបាក ក៏មាន មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន មិនមែនជាវិបាក ទាំងមិន
 មែនមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន ដែលកម្មប្រកបដោយកិលេសមាន
 តណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ក៏មាន
 ដែលកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យកហើយ តែ
 ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ក៏មាន ដែលកម្មប្រកបដោយកិលេសមាន
 តណ្ហាជាដើមមិនកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន
 ក៏មាន ដល់នូវការសន្សំ (កម្មកិលេស) ក៏មាន ដល់នូវការមិន
 សន្សំ ក៏មាន មិនដល់នូវការសន្សំ ទាំងមិនដល់នូវការមិនសន្សំ
 ក៏មាន ជាវរបស់សេក្ខបុគ្គល ក៏មាន ជាវរបស់អសេក្ខបុគ្គល ក៏មាន មិន
 មែនជាវរបស់សេក្ខបុគ្គល ទាំងមិនមែនជាវរបស់អសេក្ខបុគ្គល ក៏មាន

ញាណវិវដ្ត មាតិកា

ឧប្បដ្ឋាន អត្ថំ អនុប្បដ្ឋាន អត្ថំ ឧប្បទិន្នំ អត្ថំ អតីតា
 អត្ថំ អនាគតា អត្ថំ បច្ចុប្បដ្ឋាន អត្ថំ អជ្ឈតា អត្ថំ
 តហិទ្ធំ អត្ថំ អជ្ឈត្តតហិទ្ធំ ។ អវិភក្កាវិចារា បញ្ញា
 អត្ថំ វិចារកា អត្ថំ វិចារកធម្មធម្មា អត្ថំ នេវ វិចា-
 កធនវិចារកធម្មធម្មា អត្ថំ ឧទាទិន្នទាទានិយា អត្ថំ
 អនុទាទិន្នទាទានិយា អត្ថំ អនុទាទិន្នាទុទាទានិយា
 អត្ថំ បីតិសហគតា អត្ថំ សុខសហគតា អត្ថំ
 ឧបេក្ខាសហគតា អត្ថំ អាចយតាមិនំ អត្ថំ អបច-
 យតាមិនំ អត្ថំ នេវាចយតាមិនំ នាបចយតាមិនំ
 អត្ថំ សេក្ខា អត្ថំ អសេក្ខា អត្ថំ នេវ សេក្ខា
 នាសេក្ខា អត្ថំ បរិត្តារម្មណា អត្ថំ មហាគុតា-
 រម្មណា អត្ថំ អប្បមាណារម្មណា អត្ថំ មត្តា-
 រម្មណា អត្ថំ មត្តហេតុកា អត្ថំ មត្តាធិបតីនំ អត្ថំ

ញាណវិវត្ត មាតិកា

កើតឡើងហើយ ក៏មាន មិនទាន់កើតឡើង ក៏មាន បម្រុងកើតឡើង ក៏មាន
 ជាអតីត ក៏មាន ជាអនាគត ក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្ន ក៏មាន ជាខាងក្នុង ក៏
 មាន ជាខាងក្រៅ ក៏មាន ជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ ក៏មាន ។ បញ្ហាមិនមាន
 វិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ វេវិបាក ក៏មាន មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន
 មិនមែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន ដែលកម្ម
 ប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងជាប្រយោជន៍
 ដល់ទុពុទ្ធាន ក៏មាន ដែលកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើម
 មិនកាន់យកហើយ តែជាប្រយោជន៍ដល់ទុពុទ្ធាន ក៏មាន ដែលកម្ម
 ប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រ
 យោជន៍ដល់ទុពុទ្ធាន ក៏មាន កើតព្រមដោយបីតិ ក៏មាន កើតព្រម
 ដោយសុខ ក៏មាន កើតព្រមដោយទុក្ខ ក៏មាន ដល់នូវការសន្សំ
 (កម្មកិលេស) ក៏មាន ដល់នូវការមិនសន្សំ ក៏មាន ដល់នូវការមិន
 សន្សំ ទាំងមិនដល់នូវការមិនសន្សំ ក៏មាន ជារបស់សេក្ខបុគ្គល ក៏មាន
 ជារបស់អសេក្ខបុគ្គល ក៏មាន មិនមែនជារបស់សេក្ខបុគ្គល និងមិនមែនជា
 របស់អសេក្ខបុគ្គល ក៏មាន មានការម្នាក់តូចៗ ក៏មាន មានការម្នាក់
 ដល់នូវសភាពធំ ក៏មាន មានការម្នាក់ប្រមាណមិនបាន ក៏មាន មាន
 មគ្គជាអារម្មណ៍ ក៏មាន មានមគ្គជាហេតុ ក៏មាន មានមគ្គជាអធិបតី ក៏មាន

អភិធម្មបិដកេ វិរដ្ឋោ

ឧប្បន្នា អត្ថំ អនុប្បន្នា អត្ថំ ឧប្បន្នំ អត្ថំ
អត្ថតា អត្ថំ អនាគតា អត្ថំ បច្ចុប្បន្នា អត្ថំ
អត្ថតារម្មណា អត្ថំ អនាគតារម្មណា អត្ថំ បច្ចុ-
ប្បន្នារម្មណា អត្ថំ អជ្ឈតា អត្ថំ តហិទ្ធា អត្ថំ
អជ្ឈតតហិទ្ធា អត្ថំ អជ្ឈតារម្មណា អត្ថំ តហិទ្ធា-
រម្មណា អត្ថំ អជ្ឈតតហិទ្ធារម្មណា ។ បីតិសហគតា
បញ្ញា សុខសហគតា បញ្ញា អត្ថំ វិចាកា អត្ថំ
វិចាកធម្មធម្មា អត្ថំ លេវ វិចាកធនវិចាកធម្មធម្មា
អត្ថំ ឧបាទិន្នបាទានិយា អត្ថំ អនុបាទិន្នបាទានិយា
អត្ថំ អនុបាទិន្នានុបាទានិយា អត្ថំ សវិតក្កសវិចាក
អត្ថំ អវិតក្កវិចារមត្តា អត្ថំ អវិតក្កវិចាក អត្ថំ
អាចយតាមិនំ អត្ថំ អបចយតាមិនំ អត្ថំ លេវ-
ចយតាមិនំ ជាបចយតាមិនំ អត្ថំ សេក្ខា អត្ថំ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

កើតឡើងហើយ ក៏មាន មិនទាន់កើតឡើង ក៏មាន បម្រុងនឹងកើត
ឡើង ក៏មាន ជាអតីត ក៏មាន ជាអនាគត ក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្ន ក៏មាន
មានការម្នាក់ ជាអតីត ក៏មាន មានការម្នាក់ ជាអនាគត ក៏មាន មាន
ការម្នាក់ ជាបច្ចុប្បន្ន ក៏មាន ជាខាងក្នុង ក៏មាន ជាខាងក្រៅ ក៏មាន ជា
ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ ក៏មាន មានការម្នាក់ជាខាងក្នុង ក៏មាន មានការ
ម្នាក់ជាខាងក្រៅ ក៏មាន មានការម្នាក់ជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ ក៏មាន ។
បញ្ញា កើតព្រមដោយបីតិ បញ្ញា កើតព្រមដោយសុខ ជាវិបាក ក៏មាន
មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន មិនមែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាក-
ធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន ដែលកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើម
កាន់យកហើយ ទាំងជាប្រយោជន៍ដល់ទុក្ខទាន ក៏មាន ដែលកម្មប្រ-
កបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យកហើយ តែជាប្រយោជន៍
ដល់ទុក្ខទាន ក៏មាន ដែលកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើម
មិនកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់ទុក្ខទាន ក៏មាន ប្រកប
ដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹម
តែវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈ ក៏មាន ដល់នូវ
ការសន្សំ ក៏មាន ដល់នូវការមិនសន្សំ ក៏មាន មិនដល់នូវការសន្សំ
ទាំងមិនដល់នូវការមិនសន្សំ ក៏មាន ជារបស់សក្ខុបុគ្គល ក៏មាន

ប្បាលវិក្កេ មគ្គិកា

អសេត្វា អត្ថំ នេវ សេត្វា បាសេត្វា អត្ថំ បរិត្តា
អត្ថំ មហាគតា អត្ថំ អប្បមាណា អត្ថំ បរិត្តារម្ម-
ណា អត្ថំ មហាគតារម្មណា អត្ថំ អប្បមាណារម្មណា
អត្ថំ មត្តារម្មណា អត្ថំ មត្តហេតុកា អត្ថំ មត្តា-
ធិបតីនំ អត្ថំ ឧប្បដ្ឋា អត្ថំ អនុប្បដ្ឋា អត្ថំ ឧប្ប-
ទិនំ អត្ថំ អតីតា អត្ថំ អនាគតា អត្ថំ បច្ចុប្បដ្ឋា
អត្ថំ អតីតារម្មណា អត្ថំ អនាគតារម្មណា អត្ថំ
បច្ចុប្បដ្ឋារម្មណា អត្ថំ អជ្ឈតា អត្ថំ ពហិទ្ធា អត្ថំ
អជ្ឈតពហិទ្ធា អត្ថំ អជ្ឈតារម្មណា អត្ថំ ពហិទ្ធា-
រម្មណា អត្ថំ អជ្ឈតពហិទ្ធារម្មណា ។ ឧបេត្វា-
សហគតា បញ្ញា អត្ថំ វិចាកា អត្ថំ វិចាកធម្ម-
ធម្មា អត្ថំ នេវ វិចាកនវិចាកធម្មធម្មា អត្ថំ ឧ-
ចាទិន្ទចាទានិយា អត្ថំ អនុចាទិន្ទចាទានិយា អត្ថំ

ប្រាណវិក្ក មាតិកា

ជារបស់អាស្រ័យត្ថវត្ថុល ក៏មាន មិនមែនជារបស់អាស្រ័យត្ថវត្ថុល ទាំងមិនមែន
 ជារបស់អាស្រ័យត្ថវត្ថុល ក៏មាន មានសភាពតូចធ្លាវ ក៏មាន ដល់ទូរ
 សភាពធំ ក៏មាន មានប្រមាណមិនបាន ក៏មាន មានការម្ស្នាក់តូចធ្លាវ ក៏មាន
 មានការម្ស្នាក់ដល់ទូរសភាពធំ ក៏មាន មានការម្ស្នាក់ប្រមាណមិនបាន
 ក៏មាន មានមគ្គជាអារម្មណ៍ ក៏មាន មានមគ្គជាហត្ថ ក៏មាន មានមគ្គ
 ជាអធិបតី ក៏មាន កើតឡើងហើយ ក៏មាន មិនទាន់កើតឡើង ក៏មាន
 បម្រុងនឹងកើតឡើង ក៏មាន ជាអតីត ក៏មាន ជាអនាគត ក៏មាន ជា
 បច្ចុប្បន្ន ក៏មាន មានអារម្មណ៍ជាអតីត ក៏មាន មានអារម្មណ៍ជាអនាគត
 ក៏មាន មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន ក៏មាន ជាខាងក្នុង ក៏មាន ជាខាងក្រៅ
 ក៏មាន ជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ ក៏មាន មានអារម្មណ៍ជាខាងក្នុង ក៏មាន
 មានអារម្មណ៍ជាខាងក្រៅ ក៏មាន មានអារម្មណ៍ជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ
 ក៏មាន ។ បញ្ចេញ កើតព្រមដោយឧបេក្ខា ជាវិបាក ក៏មាន មានវិបាកធម៌
 ជាប្រក្រតី ក៏មាន មិនមែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី
 ក៏មាន ដែលកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ
 ទាំងជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ក៏មាន ដែលកម្មប្រកបដោយកិលេស
 មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ក៏មាន

អវិជ្ជាបិដកេ វិវត្តោ

អនុចាទិណ្ឌុចាទានិយា អត្ថំ អាចយតាមិនំ អត្ថំ
 អបចយតាមិនំ អត្ថំ នេវាចយតាមិនំ នាបចយតា-
 មិនំ អត្ថំ សេត្វា អត្ថំ អសេត្វា អត្ថំ នេវ
 សេត្វា នាសេត្វា អត្ថំ បរិត្តា អត្ថំ មហាក្កតា
 អត្ថំ អប្បមាណា អត្ថំ បរិត្តារម្មណា អត្ថំ មហាក្ក-
 តារម្មណា អត្ថំ អប្បមាណារម្មណា អត្ថំ មត្តា-
 រម្មណា អត្ថំ មត្តហេតុតា អត្ថំ មត្តាធិបតិនំ
 អត្ថំ ឧប្បន្នា អត្ថំ អនុប្បន្នា អត្ថំ ឧប្បន្និនំ អត្ថំ
 អតីតា អត្ថំ អនាគតា អត្ថំ បច្ចុប្បន្នា អត្ថំ
 អតីតារម្មណា អត្ថំ អនាគតារម្មណា អត្ថំ បច្ចុប្បន្នា-
 រម្មណា អត្ថំ អជ្ឈតា អត្ថំ តហិទ្ធា អត្ថំ អជ្ឈ-
 តតហិទ្ធា អត្ថំ អជ្ឈតារម្មណា អត្ថំ តហិទ្ធារម្ម-
 ណា អត្ថំ អជ្ឈតតហិទ្ធារម្មណា ។ ឯវំ តិវិធន
 ញាណាវត្ថុ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ដែលកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហា ជាដើមមិនកាន់យកហើយ ទាំង
មិនជាប្រយោជន៍ដល់ទុក្ខទាន ក៏មាន ដល់នូវការសន្សំ ក៏មាន ដល់
នូវការមិនសន្សំ ក៏មាន មិនដល់នូវការសន្សំ ទាំងមិនដល់នូវការមិនសន្សំ
ក៏មាន ជាវបស្សន្តបុគ្គល ក៏មាន ជាវបស្សន្តអសេក្ខបុគ្គល ក៏មាន
មិនមែនជាវបស្សន្តបុគ្គល ទាំងមិនមែនជាវបស្សន្តអសេក្ខបុគ្គល ក៏មាន
មានសភាពតូចឆ្មារ ក៏មាន ដល់នូវសភាពធំ ក៏មាន ប្រមាណមិនបាន
ក៏មាន មានការម្ស្នាក់តូចឆ្មារ ក៏មាន មានការម្ស្នាក់ដល់នូវសភាពធំ
ក៏មាន មានការម្ស្នាក់ប្រមាណមិនបាន ក៏មាន មានមគ្គជាអារម្មណ៍
ក៏មាន មានមគ្គជាហេតុ ក៏មាន មានមគ្គជាអធិបតី ក៏មាន កើតឡើង
ហើយ ក៏មាន មិនទាន់កើតឡើង ក៏មាន បម្រុងនឹងកើតឡើង ក៏មាន
ជាអតីត ក៏មាន ជាអនាគត ក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្ន ក៏មាន មានអារម្មណ៍
ជាអតីត ក៏មាន មានអារម្មណ៍ជាអនាគត ក៏មាន មានអារម្មណ៍ជា
បច្ចុប្បន្ន ក៏មាន ជាខាងក្នុង ក៏មាន ជាខាងក្រៅ ក៏មាន ជាខាងក្នុង
និងខាងក្រៅ ក៏មាន មានអារម្មណ៍ជាខាងក្នុង ក៏មាន មានអារម្មណ៍ជា
ខាងក្រៅ ក៏មាន មានអារម្មណ៍ជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ ក៏មាន ។
ញាណវត្ថុ មានប្រការ ៣ យ៉ាងនេះឯង ។

ញាណវិរុដ្ត មាតិកា

[៣២] ចតុត្វីជេន ញាណវត្ថុ កម្មស្សកតំ
 ញាណំ សទ្ធានុលោមិតំ ញាណំ មក្កសមន្តីស្ស
 ញាណំ ដលសមន្តីស្ស ញាណំ ធុត្ថេ ញាណំ
 ធុត្ថសមុទយេ ញាណំ ធុត្ថនិរោធ�េ ញាណំ ធុត្ថ-
 និរោធតាមិនិយា បដិបទាយ ញាណំ កាមាវចរ
 បញ្ញា រូបាវចរ បញ្ញា អរូបាវចរ បញ្ញា អបរិយា-
 បដ្ឋា បញ្ញា ធម្មេ ញាណំ អន្ធយេ ញាណំ
 បរិច្ឆេ ញាណំ សម្មតំញាណំ អត្ថំ បញ្ញា អាច-
 យាយ នោ អបចយាយ អត្ថំ បញ្ញា អបចយាយ
 នោ អាចយាយ អត្ថំ បញ្ញា អាចយាយ ចេវ
 អបចយាយ ច អត្ថំ បញ្ញា នេវចយាយ នោ
 អបចយាយ អត្ថំ បញ្ញា និព្វិទាយ នោ បដិវេ-
 ជាយ អត្ថំ បញ្ញា បដិវេជាយ នោ និព្វិទាយ
 អត្ថំ បញ្ញា និព្វិទាយ ចេវ បដិវេជាយ ច អត្ថំ
 បញ្ញា ចេវ និព្វិទាយ នោ បដិវេជាយ ហានភាគិនី
 បញ្ញា វិភិភាគិនី បញ្ញា វិសេសភាគិនី បញ្ញា

ញាណវង្គ មាតិកា

(៣២) ញាណវត្ថុ មាន ៤ គឺ កម្មស្សកតញាណ (សេចក្តីដឹងថា
សត្វមានកម្មជាប់ស្លូន) សច្ចានុលោមិកញាណ (សេចក្តីដឹងប្រព្រឹត្តទៅ
តាមសច្ចៈ ៤) ញាណរបស់បុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយមគ្គ ញាណ
របស់បុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយផល សេចក្តីដឹងក្នុងទុក្ខ សេចក្តីដឹងក្នុង
ហេតុដែលនាំឲ្យកើតទុក្ខ សេចក្តីដឹងក្នុងការរលត់នៃទុក្ខ សេចក្តីដឹងក្នុងប-
ដិបទជាដំណើរដល់នូវការរលត់នៃទុក្ខ បញ្ញាជាតាមាវចរ បញ្ញាជាប្បុរា-
វចរ បញ្ញាជាអប្បុរាវចរ បញ្ញាជាអបរិយាបន្នៈ សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ សេចក្តី
ដឹងក្នុងការប្រព្រឹត្តទៅតាម សេចក្តីដឹងក្នុងការកំណត់ សេចក្តីដឹងក្នុងការ
សន្មតិ បញ្ញាក្នុងការសន្សំ (កម្មកិលេស) មិនមែនក្នុងការមិនសន្សំ
ក៏មាន បញ្ញាក្នុងការមិនសន្សំ មិនមែនក្នុងការសន្សំ ក៏មាន បញ្ញាក្នុង
ការសន្សំផង ក្នុងការមិនសន្សំផង ក៏មាន បញ្ញាមិនមែនក្នុងការសន្សំ
ទាំងមិនមែនក្នុងការមិនសន្សំ ក៏មាន បញ្ញាក្នុងសេចក្តីនឿយណាយ
មិនមែនក្នុងការត្រាស់ដឹង ក៏មាន បញ្ញាក្នុងការត្រាស់ដឹង មិនមែនក្នុង
សេចក្តីនឿយណាយ ក៏មាន បញ្ញាក្នុងសេចក្តីនឿយណាយផង ក្នុង
ការត្រាស់ដឹងផង ក៏មាន បញ្ញាមិនមែនក្នុងសេចក្តីនឿយណាយ មិន
មែនក្នុងការត្រាស់ដឹង ក៏មាន បញ្ញាមានចំណែកនៃសេចក្តីសាបសូន្យ
បញ្ញាមានចំណែក នៃការតាំងនៅ បញ្ញាមានចំណែក នៃសេចក្តីវិសេស

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

និព្វេជគាភិដំ បញ្ញា ចតុស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា ចតុស្សោ
 បដិបទា ចត្តារិ អារម្មណានិ ជនមរណោ ញ្ញាណំ
 ជនមរណសមុទយេ ញ្ញាណំ ជនមរណានិរោធន
 ញ្ញាណំ ជនមរណានិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ
 ញ្ញាណំ ជាតិយា ញ្ញាណំ ។ បេ ។ ភវេ ញ្ញាណំ
 ។ បេ ។ ឧបាទានេ ញ្ញាណំ ។ បេ ។ តណ្ហាយ
 ញ្ញាណំ ។ បេ ។ វេទនាយ ញ្ញាណំ ។ បេ ។ ដស្សោ
 ញ្ញាណំ ។ បេ ។ សន្មាយតនេ ញ្ញាណំ ។ បេ ។
 ធាម្រូបេ ញ្ញាណំ ។ បេ ។ វិញ្ញាណោ ញ្ញាណំ ។ បេ ។
 សង្ខារេសុ ញ្ញាណំ សង្ខារសមុទយេ ញ្ញាណំ
 សង្ខារនិរោធន ញ្ញាណំ សង្ខារនិរោធគាមិនិយា បដិ-
 បទាយ ញ្ញាណំ ឯវំ ចតុត្ថិយេន ញ្ញាណាវត្ថុ ។

[៣៣] បញ្ចវិដេន ញ្ញាណាវត្ថុ បញ្ចង្គិកោ
 សម្មាសមាធិ បញ្ចញ្ញាណិកោ សម្មាសមាធិ ឯវំ
 បញ្ចវិដេន ញ្ញាណាវត្ថុ ។ ធាតុយេន ញ្ញាណាវត្ថុ ធាតុ
 អភិញ្ញាសុ បញ្ញា ឯវំ ធាតុយេន ញ្ញាណាវត្ថុ ។
 សត្តវិដេន ញ្ញាណាវត្ថុ សត្តសត្តរិ ញ្ញាណាវត្ថុនិ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

បញ្ជាមានចំណែក នៃសេចក្តីឡើយណាយ បដិសម្ពាទ ៤ បដិបទ ៤
 ការម្នាក់ ៤ សេចក្តីដឹងក្នុងជននិមរណៈ សេចក្តីដឹងក្នុងការកើតឡើង
 នៃជននិមរណៈ សេចក្តីដឹងក្នុងការរលត់នៃជននិមរណៈ សេចក្តីដឹង
 ក្នុងបដិបទជាដំណើរដល់នូវការរលត់នៃជននិមរណៈ សេចក្តីដឹងក្នុង
 ជាតិ ។ បេ ។ សេចក្តីដឹងក្នុងភព ។ បេ ។ សេចក្តីដឹងក្នុងទុប្បាទាន
 ។ បេ ។ សេចក្តីដឹងក្នុងតណ្ហា ។ បេ ។ សេចក្តីដឹងក្នុងវេទនា ។ បេ ។
 សេចក្តីដឹងក្នុងផស្សៈ ។ បេ ។ សេចក្តីដឹងក្នុងសឡាយតនៈ ។ បេ ។
 សេចក្តីដឹងក្នុងនាមរូប ។ បេ ។ សេចក្តីដឹងក្នុងវិញ្ញាណ ។ បេ ។ សេចក្តី
 ដឹងក្នុងសង្ខារទាំងឡាយ សេចក្តីដឹងក្នុងការកើតឡើងនៃសង្ខារ សេចក្តី
 ដឹងក្នុងការរលត់នៃសង្ខារ សេចក្តីដឹងក្នុងបដិបទជាដំណើរដល់នូវការ
 រលត់នៃសង្ខារ ញ្ញាណវត្ថុ មានប្រការ ៤ យ៉ាងនេះឯង ។

(៣៣) ញ្ញាណវត្ថុ មាន ៥ គឺ សម្មាសមាធិ ប្រកបដោយអង្គ ៥
 សម្មាសមាធិ ប្រកបដោយញ្ញាណ ៥ ញ្ញាណវត្ថុមានប្រការ ៥ យ៉ាងនេះ
 ឯង ។ ញ្ញាណវត្ថុមាន ៦ គឺ បញ្ចក្កន្ធអភិកោ ៦ ញ្ញាណវត្ថុមាន
 ប្រការ ៦ យ៉ាងនេះឯង ។ ញ្ញាណវត្ថុមាន ៧ គឺ ញ្ញាណវត្ថុ ៧៧

ព្យាណវិរុទ្ត មាតិកា

ឯវំ សត្តវិជេន ញាណវត្ថុ ។ អដ្ឋវិជេន ញាណវត្ថុ
 ចត្វស្កុ មក្កេស្កុ ចត្វស្កុ ជលេស្កុ បញ្ញា ឯវំ អដ្ឋវិជេន
 ញាណវត្ថុ ។ ឈវិជេន ញាណវត្ថុ ឈវស្កុ អនុប្បត្តិ-
 ហារសមាបត្តិស្កុ បញ្ញា ឯវំ ឈវិជេន ញាណវត្ថុ ។

(៣៤) ធិសវិជេន ញាណវត្ថុ ធិស តថាគតស្ស
 តថាគតតលាធិ យេហិ ពលេហិ សមន្តាគតោ
 តថាគតោ អាសកណ្ណំ^១ បដិជាធាតិ បរិសាស្កុ
 សីហនាធិំ ននតិ ព្រហ្មចក្កំ បរិត្តតិ ។ កតមាធិ
 ធិស ។ ឥធិ តថាគតោ ហំនញ្ច ហំនតោ អដ្ឋានញ្ច
 អដ្ឋានតោ យថាក្ខតំ បដិជាធាតិ យម្បិ តថាគតោ
 ហំនញ្ច ហំនតោ អដ្ឋានញ្ច អដ្ឋានតោ យថាក្ខតំ
 បដិជាធាតិ ឥធិម្បិ តថាគតស្ស តថាគតតលំ ហោតិ
 យំ ពលំ អាគម្ម តថាគតោ អាសកណ្ណំ បដិ-
 ជាធាតិ បរិសាស្កុ សីហនាធិំ ននតិ ព្រហ្មចក្កំ
 បរិត្តតិ ។ វុន ច បរំ តថាគតោ អតីតានាគ-
 តប្បុត្តប្បដ្ឋានំ កក្កសមាទានំ ហំនតោ ហេតុសោ

១ ឧ. សព្វត្ថ អាសកណ្ណំ វិស្សតិយេវ ។

ញាណវិរុទ្ធ មាតិកា

ញាណវត្ថុ មានប្រការ ៧ យ៉ាងនេះឯង ។ ញាណវត្ថុមាន ៨ គឺ
 បញ្ញាក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ញាណវត្ថុមានប្រការ ៨ យ៉ាងនេះឯង ។
 ញាណវត្ថុ មាន ៩ គឺ បញ្ញាក្នុងអនុប្បព្វវិហារសមាបត្តិ ៩ ញាណវត្ថុមាន
 ប្រការ ៩ យ៉ាងនេះឯង ។

[៣៤] ញាណវត្ថុ មាន ១០ បានដល់ តថាគតពលៈ ១០
 របស់ព្រះតថាគត ជាពលៈដែលព្រះតថាគតបានប្រកបហើយ ទើប
 ប្តេជ្ញានូវឋានៈដ៏ប្រសើរ ទើបបន្លឺសីហនាទក្នុងពួកបរិស័ទ ទើបញ្ជាវង់
 ចក្រដ៏ប្រសើរឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ។ ពលៈ ១០ ដូចម្តេចខ្លះ ។ ព្រះតថាគត
 ក្នុងលោកនេះ ជ្រាបច្បាស់តាមពិតនូវហេតុ ថាជាហេតុផល ជ្រាបច្បាស់
 តាមពិតនូវអំពើមិនមែនហេតុ ថាជាអំពើមិនមែនហេតុផល នេះឯងជា
 តថាគតពលៈ (ទី ១) របស់ព្រះតថាគត ជាពលៈដែលព្រះតថាគត
 អាស្រ័យហើយ ទើបប្តេជ្ញានូវឋានៈដ៏ប្រសើរ ទើបបន្លឺសីហនាទក្នុងពួក
 បរិស័ទ ទើបញ្ជាវង់ចក្រដ៏ប្រសើរឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ។ មួយទៀត ព្រះត-
 ថាគតជ្រាបច្បាស់តាមពិត នូវវិបាកនៃកម្មសមាទាន (ការកាន់យកកម្ម
 ជាតុសល) ជាអតីត អនាគតនិងបច្ចុប្បន្ន តាមបច្ច័យ តាមហេតុ

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

វិហាកំ យថាក្ខតំ បដាធាតិ យម្បិ តថាកតោ
 អតីតាធាកតប្បប្បដ្ឋានំ កម្មសមាទានំ ហនេសោ
 ហេតុសោ វិហាកំ យថាក្ខតំ បដាធាតិ ឥធម្មិ
 តថាកតស្ស តថាកតពលំ ហោតិ យំ ពលំ អាកម្ម
 តថាកតោ អាសកណ្ណំ បដិដាធាតិ បរិសាសុ
 សីហនាទំ ននតិ ព្រហ្មចក្ខំ បរត្ថេតិ ។ បុន ច បរំ
 តថាកតោ សព្វត្ថតាមិជំ បដិបទំ យថាក្ខតំ បដា-
 ធាតិ យម្បិ តថាកតោ សព្វត្ថតាមិជំ បដិបទំ យថា-
 ក្ខតំ បដាធាតិ ឥធម្មិ តថាកតស្ស តថាកតពលំ
 ហោតិ យំ ពលំ អាកម្ម តថាកតោ អាសកណ្ណំ
 បដិដាធាតិ បរិសាសុ សីហនាទំ ននតិ ព្រហ្មចក្ខំ
 បរត្ថេតិ ។ បុន ច បរំ តថាកតោ អនេកធាតុំ ធានា-
 ធាតុំ លោកំ យថាក្ខតំ បដាធាតិ យម្បិ តថាកតោ
 អនេកធាតុំ ធានាធាតុំ លោកំ យថាក្ខតំ បដាធាតិ
 ឥធម្មិ តថាកតស្ស តថាកតពលំ ហោតិ យំ
 ពលំ អាកម្ម តថាកតោ អាសកណ្ណំ បដិដាធាតិ
 បរិសាសុ សីហនាទំ ននតិ ព្រហ្មចក្ខំ បរត្ថេតិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ត្រង់ដែលព្រះតថាគត ជ្រាបច្បាស់តាមពិត នូវវិបាកនៃកម្មសមាទាន
 ជាអតីត អនាគតនិងបច្ចុប្បន្ន តាមបច្ច័យ តាមហេតុ នេះឯង ជាតថា-
 គតពលៈ (ទី ២) របស់ព្រះតថាគត ជាពលៈដែលព្រះតថាគតអាស្រ័យ
 ហើយ ទើបប្តេជ្ញានូវឋានៈដ៏ប្រសើរ ទើបបន្ធិសីហនាទក្ខន្ធញ្ញកបរិស័ទ
 ទើបញ្ចាំងចក្រដ៏ប្រសើរឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ។ មួយទៀត ព្រះតថាគត ជ្រាប
 ច្បាស់តាមពិត នូវបដិបទជាដំណើរទៅ (កាន់សុគតិនិងទុគ្គតិ) ក្នុងទីទាំង
 ពួង ត្រង់ដែលព្រះតថាគត ជ្រាបច្បាស់តាមពិតនូវបដិបទជាដំណើរទៅ
 កាន់សុគតិនិងទុគ្គតិក្នុងទីទាំងពួង នេះឯង ជាតថាគតពលៈ (ទី ៣)
 របស់ព្រះតថាគត ជាពលៈដែលព្រះតថាគតអាស្រ័យហើយ ទើបប្តេជ្ញា
 នូវឋានៈដ៏ប្រសើរ ទើបបន្ធិសីហនាទក្ខន្ធញ្ញកបរិស័ទ ទើបញ្ចាំងចក្រដ៏
 ប្រសើរឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ។ មួយទៀត ព្រះតថាគត ជ្រាបច្បាស់តាម
 ពិត នូវលោកដែលមានធាតុច្រើន មានធាតុផ្សេងៗគ្នា ត្រង់ដែលតថា-
 គតជ្រាបច្បាស់តាមពិត នូវលោកដែលមានធាតុច្រើន មានធាតុផ្សេងៗ
 គ្នា នេះឯង ជាតថាគតពលៈ (ទី ៤) របស់ព្រះតថាគត ជាពលៈ
 ដែលព្រះតថាគតអាស្រ័យហើយ ទើបប្តេជ្ញានូវឋានៈដ៏ប្រសើរ ទើបបន្ធិ
 សីហនាទក្ខន្ធញ្ញកបរិស័ទ ទើបញ្ចាំងចក្រដ៏ប្រសើរឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ។

ញាណវិវដ្ត មាតិកា

បុន ច បរំ តថាគតោ សត្តានំ នាណាធិប្បត្តិកតំ
 យថាភូតំ បដាណាតិ យម្បំ តថាគតោ សត្តានំ
 នាណាធិប្បត្តិកតំ យថាភូតំ បដាណាតិ ឥទម្បំ
 តថាគតស្ស តថាគតាលំ ហោតិ យំ ពលំ
 អាគម្ម តថាគតោ អាសកណ្ណានំ បដិដាណាតិ
 បរិសាស្ស សីហនានំ ននតិ ព្រហ្មចក្កំ បរត្ថេតិ ។
 បុន ច បរំ តថាគតោ បរសត្តានំ បរហុត្ថលានំ
 ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តំ យថាភូតំ បដាណាតិ យម្បំ
 តថាគតោ បរសត្តានំ បរហុត្ថលានំ ឥន្ទ្រិយបរោ-
 បរិយត្តំ យថាភូតំ បដាណាតិ ឥទម្បំ តថា-
 គតស្ស តថាគតាលំ ហោតិ យំ ពលំ អាគម្ម
 តថាគតោ អាសកណ្ណានំ បដិដាណាតិ បរិសាស្ស
 សីហនានំ ននតិ ព្រហ្មចក្កំ បរត្ថេតិ ។ បុន
 ច បរំ តថាគតោ ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តិនំ
 សង្កិលេសំ វេទានំ វុជ្ជានំ យថាភូតំ បដាណាតិ
 យម្បំ តថាគតោ ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តិនំ

ញាណវិវត្ត មាតិកា

មួយទៀត ព្រះតថាគត ជ្រាបច្បាស់តាមពិតនូវអធិដ្ឋានស្រ័យផ្សេងៗ គ្នា
របស់សត្វទាំងឡាយ ត្រង់ដែលព្រះតថាគត ជ្រាបច្បាស់តាមពិតនូវ
អធិដ្ឋានស្រ័យផ្សេងៗ គ្នា របស់សត្វទាំងឡាយ នេះឯង ជាតថាគតពលៈ

(ទី ៥) របស់ព្រះតថាគត ជាពលៈដែលព្រះតថាគតអាស្រ័យហើយ
ទើបប្តេជ្ញានូវឋានៈដ៏ប្រសើរ ទើបបន្ធិសីហនាទក្ខន្ធិកបរិស័ទ ទើប
ញ៉ាំងចក្រដ៏ប្រសើរឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ។ មួយទៀត ព្រះតថាគត ជ្រាប
ច្បាស់តាមពិតនូវឥន្ទ្រិយចាស់ក្លានិទន៍ របស់ពួកសត្វដទៃ របស់ពួក
បុគ្គលដទៃ ត្រង់ដែលព្រះតថាគតជ្រាបច្បាស់តាមពិតនូវឥន្ទ្រិយចាស់ក្លា
និទន៍ របស់ពួកសត្វដទៃ របស់ពួកបុគ្គលដទៃ នេះឯង ជាតថាគតពលៈ

(ទី ៦) របស់ព្រះតថាគត ជាពលៈដែលព្រះតថាគតអាស្រ័យហើយ ទើប
ប្តេជ្ញានូវឋានៈដ៏ប្រសើរ ទើបបន្ធិសីហនាទក្ខន្ធិកបរិស័ទ ទើបញ៉ាំងចក្រ
ដ៏ប្រសើរឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ។ មួយទៀត ព្រះតថាគតជ្រាបច្បាស់តាមពិត
នូវសេចក្តីសៅហ្មង នូវសេចក្តីផ្សេងៗ នូវការចេញនៃឈានវិមោក្ខ សមាធិ
និងសមាបត្តិ ត្រង់ដែលព្រះតថាគតជ្រាបច្បាស់តាមពិត នូវសេចក្តីសៅ-
ហ្មង នូវសេចក្តីផ្សេងៗ នូវការចេញនៃឈាន វិមោក្ខ សមាធិនិងសមាបត្តិ

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

សង្ក្ខារេសំ វេទានំ វុដ្ឋានំ យថាក្ខតំ បដាណតិ ឥទម្បំ
 តថាកតស្ស តថាកតពលំ ហោតិ យំ ពលំ អាគម្ម
 តថាកតោ អាសកណ្ណំ បដិដាណតិ បរិសាស្ស
 សីហនាទំ ននតិ ព្រហ្មចក្កំ បរត្ថេតិ ។ ឫន ច បរំ
 តថាកតោ បុព្វេនិវាសានុស្សតំ យថាក្ខតំ បដាណតិ
 យម្បិ តថាកតោ បុព្វេនិវាសានុស្សតំ យថាក្ខតំ បដា-
 ណតិ ឥទម្បំ តថាកតស្ស តថាកតពលំ ហោតិ យំ
 ពលំ អាគម្ម តថាកតោ អាសកណ្ណំ បដិដាណតិ
 បរិសាស្ស សីហនាទំ ននតិ ព្រហ្មចក្កំ បរត្ថេតិ ។
 ឫន ច បរំ តថាកតោ សត្តានំ ចុត្តបចានំ យថាក្ខតំ
 បដាណតិ យម្បិ តថាកតោ សត្តានំ ចុត្តបចានំ យថា-
 ក្ខតំ បដាណតិ ឥទម្បំ តថាកតស្ស តថាកតពលំ
 ហោតិ យំ ពលំ អាគម្ម តថាកតោ អាសកណ្ណំ
 បដិដាណតិ បរិសាស្ស សីហនាទំ ននតិ ព្រហ្មចក្កំ
 បរត្ថេតិ ។ ឫន ច បរំ តថាកតោ អាសវានំ ឧយំ
 យថាក្ខតំ បដាណតិ យម្បិ តថាកតោ អាសវានំ ឧយំ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

នេះឯង ជាតថាគតពលៈ (ទី៧) របស់ព្រះតថាគត ជាពលៈដែលព្រះ
តថាគតអាស្រ័យហើយ ទើបប្តេជ្ញាឲ្យឋានៈដ៏ប្រសើរ ទើបបន្លឺសីហនាទ
ក្នុងពួកបរិស័ទ ទើបញ្ចាំងចក្រដ៏ប្រសើរឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ។ មួយទៀត
ព្រះតថាគត ជ្រាបច្បាស់តាមពិត ឲ្យការរលឹកជាតិដែលនៅអាស្រ័យ
ក្នុងកតមុន ត្រង់ដែលព្រះតថាគតជ្រាបច្បាស់តាមពិត ឲ្យការរលឹក
ជាតិដែលបាននៅអាស្រ័យក្នុងកតមុន នេះឯង ជាតថាគតពលៈ (ទី៨)
របស់ព្រះតថាគត ជាពលៈដែលព្រះតថាគតអាស្រ័យហើយ ទើបប្តេជ្ញា
ឲ្យឋានៈដ៏ប្រសើរ ទើបបន្លឺសីហនាទក្នុងពួកបរិស័ទ ទើបញ្ចាំងចក្រដ៏
ប្រសើរឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ។ មួយទៀត ព្រះតថាគត ជ្រាបច្បាស់តាមពិត
ឲ្យការច្យុតនិងការកើត របស់សត្វទាំងឡាយ ត្រង់ដែលព្រះតថាគត
ជ្រាបច្បាស់តាមពិត ឲ្យការច្យុតនិងការកើត របស់សត្វទាំងឡាយ នេះឯង
ជាតថាគតពលៈ (ទី៩) របស់ព្រះតថាគត ជាពលៈដែលព្រះតថាគត
អាស្រ័យហើយ ទើបប្តេជ្ញាឲ្យឋានៈដ៏ប្រសើរ ទើបបន្លឺសីហនាទក្នុង
ពួកបរិស័ទ ទើបញ្ចាំងចក្រដ៏ប្រសើរឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ។ មួយវិញទៀត
ព្រះតថាគតជ្រាបច្បាស់តាមពិត ឲ្យការអស់នៃអាសវៈទាំងឡាយ ត្រង់
ដែលព្រះតថាគតជ្រាបច្បាស់តាមពិត ឲ្យការអស់នៃអាសវៈទាំងឡាយ

ញាណវិវត្តោ ឯកកន្តិទ្កេសោ

យថាភ្នំតំ បដិដាធាតុំ ឥទ្ធម្មំ តថាកតស្ស តថាកតតលំ
 ហោតិ យំ តលំ អាកម្ម តថាកតោ អាសកណ្ណំ
 បដិដាធាតុំ បរិសាសុ សីហនាទំ ននតិ ព្រហ្មចក្កំ
 បរិត្តតិ ។ ឥមាទំ ទស តថាកតស្ស តថាកតតលា-
 ទំ យេហិ តលេហិ សម្មាសាគោ តថាកតោ អាស-
 កណ្ណំ បដិដាធាតុំ បរិសាសុ សីហនាទំ ននតិ
 ព្រហ្មចក្កំ បរិត្តតិ វិ ទសវិជេន ញាណវត្ថុ ។

មាតិកា ។

(៣៥) បញ្ចវិញ្ញាណំ ន ហេតុមេវ អហេតុកមេវ
 ហេតុវិប្បយុត្តមេវ សប្បច្ចយមេវ សង្ខតមេវ អរូបមេវ
 លោភិយមេវ សាសវមេវ សញ្ញាជនិយមេវ កន្លងិ-
 យមេវ ឌីយនិយមេវ យោកនិយមេវ ដីវរណិយមេវ
 បរាមជ្ឈមេវ ឧបាទានិយមេវ សង្ខីលេសិកមេវ អព្យា-
 កតមេវ សាវច្ឆណមេវ អចេតសិកមេវ វិចាកមេវ
 ឧបាទិដ្ឋុបាទានិយមេវ អសង្ខីលេសង្ខីលេសិកមេវ
 ន សវិតក្កសវិចារមេវ ន អវិតក្កវិចារមត្តមេវ

ញាណវិក័ត្ត ឯកកន្ថិទ្ធេស

នេះឯង ជាតថាគតពលៈ (ទី ១០) របស់ព្រះតថាគត ជាពលៈដែលព្រះ
តថាគតអាស្រ័យហើយ ទើបប្តេជ្ញានូវឋានៈដ៏ប្រសើរ ទើបបន្លឺសីហនាទ
ក្នុងពួកបរិស័ទ ទើបញ្ចាំងចក្រដ៏ប្រសើរឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ។ តថាគតពលៈ
ទាំង ១០ នេះ របស់ព្រះតថាគត ជាពលៈដែលព្រះតថាគតប្រកបហើយ
ទើបប្តេជ្ញានូវឋានៈដ៏ប្រសើរ ទើបបន្លឺសីហនាទក្នុងពួកបរិស័ទ ទើបញ្ចាំង
ចក្រដ៏ប្រសើរឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ញាណវត្ថុមានប្រការ ១០ យ៉ាងនេះឯង ។

ចប់ មាតិកា ។

(៣៥) វិញ្ញាណ ៥ មិនមែនហេតុ មិនមានហេតុ ប្រាសចាកហេតុ
ប្រកបដោយបច្ច័យ ត្រូវបច្ច័យប្រជុំតាក់តែង ជាអរូប ជាលោកិយ
ប្រកបដោយអាសវៈ ជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញាជនៈ ដែលគន្លះគប្បី
ដោតក្រុង ដែលធុរៈគប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង ដែលយោគៈគប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង
ជាប្រយោជន៍ដល់និវរណៈ ដែលបរាមាសៈស្លាបអង្គ្គល ជាប្រយោជន៍
ដល់ឧបាទាន គួរដល់នូវសេចក្តីសៅហ្មង ជាអព្យាក្រឹត ប្រកប
ដោយអារម្មណ៍ មិនមែនចេតសិក ជាវិបាក មានកម្មប្រកបដោយ
កិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងជាប្រយោជន៍ដល់ឧបា-
ទាន មិនសៅហ្មង តែគួរដល់នូវសេចក្តីសៅហ្មង មិនប្រកបដោយ
វិតក្កៈ តែប្រកបដោយវិចារៈ មិនមែនជាមិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ

អភិធម្មបិដកេ វិរាត្តោ

អវិភត្តាវិចារមេវ ន បីតិសហគតមេវ នេវ ទស្ស-
 នេន ន ភាវនាយ បហាតត្វមេវ នេវ ទស្សនេន
 ន ភាវនាយ បហាតត្វហេតុកមេវ នេវ ចយតាមីនា-
 បចយតាមីមេវ នេវ សេត្តនាសេត្តមេវ បរិត្តមេវ
 កាមាវចរមេវ ន រូបាវចរមេវ ន អរូបាវចរមេវ
 បរិយាបន្នមេវ នោ អបរិយាបន្នមេវ អនិយតមេវ
 អនិយ្យានិកមេវ ឧប្បន្នំ មនោវិញ្ញាណាវិញ្ញាយ្យមេវ
 អនិច្ចមេវ ជរាភិក្ខុតមេវ ។

(៣៦) បញ្ចវិញ្ញាណា ឧប្បន្នវត្ថុកា ឧប្បន្នារម្មណាតិ
 ឧប្បន្នស្មី វត្ថុស្មី អារម្មណេ ឧប្បជ្ឈន្តិ ។ បុរេជាត-
 វត្ថុកា បុរេជាតារម្មណាតិ បុរេ ជាតស្មី វត្ថុស្មី បុរេ
 ជាតេ អារម្មណេ ឧប្បជ្ឈន្តិ ។ អជ្ឈតិកវត្ថុកា ពាហិ-
 រាម្មណាតិ បញ្ចន្នំ វិញ្ញាណានំ វត្ថុ អជ្ឈតិកា អា-
 រម្មណា ពាហិរា ។ អសម្ព័ន្ធវត្ថុកា អសម្ព័ន្ធរម្មណាតិ
 អសម្ព័ន្ធស្មី វត្ថុស្មី អសម្ព័ន្ធ អារម្មណេ ឧប្បជ្ឈន្តិ ។

អភិធម្មបិដក វិញ្ញាណ

មិនមានវិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈ មិនកើតព្រមដោយបីតិ ដែល
 មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយការវិនា មានហេតុមិនគួរ
 លះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះដោយការវិនា មិនដល់នូវការសន្សំ
 (កម្មកិលេស) ទាំងមិនដល់នូវការមិនសន្សំ មិនមែនជារបស់សេក្ខបុគ្គល
 ទាំងមិនមែនជារបស់អសេក្ខបុគ្គល មានសភាពតូចត្មារ ជាកាមាវចរ
 មិនមែនរូបាវចរ មិនមែនអរូបាវចរ ជាបរិយាបន្នៈ មិនមែនអបរិយាបន្នៈ
 ជាសភាពមិនទៀង ជាអនិយ្យានិកៈ ដែលកើតឡើងហើយ ដែលគួរផឹង
 ដោយមរណវិញ្ញាណ មិនទៀង ដែលត្រូវដកគ្របសង្កត់ ។

(៣៦) ត្រង់ពាក្យថា វិញ្ញាណ ៥ មានវត្ថុកើតហើយ មានអារម្មណ៍កើត
 ហើយ គឺ កាលបើវត្ថុនិងអារម្មណ៍កើតហើយ វិញ្ញាណទាំងឡាយ ក៏កើត
 ឡើងដែរ ។ ពាក្យថា (វិញ្ញាណ៥) មានវត្ថុកើតហើយក្នុងកាលមុន មាន
 អារម្មណ៍កើតហើយក្នុងកាលមុន គឺ កាលបើវត្ថុកើតហើយក្នុងកាលមុននិង
 អារម្មណ៍កើតហើយក្នុងកាលមុន វិញ្ញាណទាំងឡាយ ក៏កើតឡើងដែរ ។
 ពាក្យថា (វិញ្ញាណ ៥) មានវត្ថុខាងក្នុង មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ គឺវិញ្ញាណ
 ទាំង ៥ មានវត្ថុខាងក្នុង មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ ។ ពាក្យថា (វិញ្ញាណ ៥)
 មានវត្ថុមិនច្រឡំគ្នា មានអារម្មណ៍មិនច្រឡំគ្នា គឺ កាលបើវត្ថុមិនច្រឡំគ្នា
 កាលបើអារម្មណ៍មិនច្រឡំគ្នា វិញ្ញាណទាំងឡាយ ក៏កើតឡើងដែរ ។

ញាណវិក័ត្ត ឯកកន្លែងសោ

ធានាវត្ថុកា ធានាវត្ថុណាតិ អញ្ច ចក្កវិញ្ញាណស្ស
 វត្ថុ ច អារម្មណញ្ច អញ្ច សោតវិញ្ញាណស្ស វត្ថុ ច
 អារម្មណញ្ច អញ្ច យានវិញ្ញាណស្ស វត្ថុ ច អារម្ម-
 ណញ្ច អញ្ច ជីវ្ហវិញ្ញាណស្ស វត្ថុ ច អារម្មណញ្ច
 អញ្ច កាយវិញ្ញាណស្ស វត្ថុ ច អារម្មណញ្ច ។ ន
 អញ្ចមញ្ញស្ស តោចរិសយំ បច្ចុទុកោតិ ចក្កវិញ្ញា-
 ណស្ស តោចរិសយំ សោតវិញ្ញាណំ ន បច្ចុទុកោតិ
 សោតវិញ្ញាណស្ស តោចរិសយំ ច ចក្កវិញ្ញាណំ
 ន បច្ចុទុកោតិ ចក្កវិញ្ញាណស្ស តោចរិសយំ យាន-
 វិញ្ញាណំ ន បច្ចុទុកោតិ យានវិញ្ញាណស្ស តោចរ-
 ិសយំ ច ចក្កវិញ្ញាណំ ន បច្ចុទុកោតិ ចក្កវិញ្ញា-
 ណស្ស តោចរិសយំ ជីវ្ហវិញ្ញាណំ ន បច្ចុទុកោតិ
 ជីវ្ហវិញ្ញាណស្ស តោចរិសយំ ច ចក្កវិញ្ញាណំ ន
 បច្ចុទុកោតិ កាយវិញ្ញាណស្ស តោចរិសយំ ច ចក្ក-
 វិញ្ញាណំ ន បច្ចុទុកោតិ សោតវិញ្ញាណស្ស ។ បេ ។
 យានវិញ្ញាណស្ស ។ បេ ។ ជីវ្ហវិញ្ញាណស្ស ។ បេ ។
 កាយវិញ្ញាណស្ស តោចរិសយំ ចក្កវិញ្ញាណំ

ញាណវិភង្គ ឯកកន្ថិទ្ធស

ពាក្យថា (វិញ្ញាណ ៥) មានវត្ថុផ្សេងៗ មានអារម្មណ៍ផ្សេងៗ គឺ វត្ថុនិង
អារម្មណ៍ របស់ចក្ខុវិញ្ញាណ ដោយឡែក វត្ថុនិងអារម្មណ៍របស់សោត
វិញ្ញាណ ដោយឡែក វត្ថុនិងអារម្មណ៍របស់យានវិញ្ញាណ ដោយឡែក
វត្ថុនិងអារម្មណ៍របស់ជីវ្ហវិញ្ញាណ ដោយឡែក វត្ថុនិងអារម្មណ៍របស់
កាយវិញ្ញាណ ដោយឡែក ។ ពាក្យថា (វិញ្ញាណ ៥) មិនរងអារម្មណ៍
ជាទីគោចរនៃគ្នានិងគ្នាទេ គឺ សោតវិញ្ញាណ មិនរងអារម្មណ៍ជាទីគោចរ
របស់ចក្ខុវិញ្ញាណ ចក្ខុវិញ្ញាណ មិនរងអារម្មណ៍ជាទីគោចរ របស់សោត-
វិញ្ញាណ យានវិញ្ញាណ មិនរងអារម្មណ៍ជាទីគោចរ របស់ចក្ខុ-
វិញ្ញាណ ចក្ខុវិញ្ញាណ មិនរងអារម្មណ៍ជាទីគោចរ របស់យានវិញ្ញាណ
ជីវ្ហវិញ្ញាណ មិនរងអារម្មណ៍ជាទីគោចរ របស់ចក្ខុវិញ្ញាណ ចក្ខុ-
វិញ្ញាណ មិនរងអារម្មណ៍ជាទីគោចរ របស់ជីវ្ហវិញ្ញាណ ចក្ខុវិញ្ញាណ
មិនរងអារម្មណ៍ជាទីគោចរ របស់កាយវិញ្ញាណ របស់សោតវិញ្ញាណ
។ បេ ។ របស់យានវិញ្ញាណ ។ បេ ។ របស់ជីវ្ហវិញ្ញាណ
។ បេ ។ ចក្ខុវិញ្ញាណ មិនរងអារម្មណ៍ជាទីគោចរ របស់កាយវិញ្ញាណ

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ន បច្ចុទុកោតិ ចក្កវិញ្ញាណាស្ស តោចរវិសយំបិ
 កាយវិញ្ញាណំ ន បច្ចុទុកោតិ កាយវិញ្ញាណាស្ស
 តោចរវិសយំ សោតវិញ្ញាណំ ន បច្ចុទុកោតិ
 សោតវិញ្ញាណាស្ស តោចរវិសយំបិ កាយវិញ្ញាណំ
 ន បច្ចុទុកោតិ កាយវិញ្ញាណាស្ស តោចរវិសយំ
 យាធិវិញ្ញាណំ ន បច្ចុទុកោតិ យាធិវិញ្ញាណាស្ស
 តោចរវិសយំបិ កាយវិញ្ញាណំ ន បច្ចុទុកោតិ
 កាយវិញ្ញាណាស្ស តោចរវិសយំ ជីវាវិញ្ញាណំ
 ន បច្ចុទុកោតិ ជីវាវិញ្ញាណាស្ស តោចរវិសយំបិ
 កាយវិញ្ញាណំ ន បច្ចុទុកោតិ ។ ន អសមន្មា-
 ហារា ឧប្បជ្ឈន្តិតិ សមន្មាហារន្តស្ស ឧប្បជ្ឈន្តិ ។
 ន អមនសិការា ឧប្បជ្ឈន្តិតិ មនសិការន្តស្ស
 ឧប្បជ្ឈន្តិ ។ ន អញ្ចេកិល្លា ឧប្បជ្ឈន្តិតិ ន បដិ-
 ចាដិយា ឧប្បជ្ឈន្តិ ។ ន អប្បុរ្នំ អចរិមំ ឧប្បជ្ឈន្តិតិ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

កាយវិញ្ញាណ មិនរងអារម្មណ៍ជាទីគោចរ របស់ចក្ខុវិញ្ញាណ សោត-
 វិញ្ញាណ មិនរងអារម្មណ៍ជាទីគោចរ របស់កាយវិញ្ញាណ កាយ-
 វិញ្ញាណ មិនរងអារម្មណ៍ជាទីគោចរ របស់សោតវិញ្ញាណ យានវិញ្ញាណ
 មិនរងអារម្មណ៍ជាទីគោចរ របស់កាយវិញ្ញាណ កាយវិញ្ញាណ មិន
 រងអារម្មណ៍ជាទីគោចរ របស់យានវិញ្ញាណ ជីវ្ហវិញ្ញាណ មិនរង
 អារម្មណ៍ជាទីគោចរ របស់កាយវិញ្ញាណ កាយវិញ្ញាណ មិនរង
 អារម្មណ៍ជាទីគោចរ របស់ជីវ្ហវិញ្ញាណ ។ ពាក្យថា (វិញ្ញាណ ៥) មិន
 កើតឡើង ព្រោះការមិនប្រមូលមក (នូវអារម្មណ៍) គឺ កាលបុគ្គល
 ប្រមូលមក (នូវអារម្មណ៍មានរូបារម្មណ៍ជាដើម) វិញ្ញាណទាំងឡាយ
 ក៏កើតឡើង ។ ពាក្យថា (វិញ្ញាណ ៥) មិនកើតឡើង ព្រោះ
 ការមិនធ្វើទុកក្នុងចិត្ត (នូវអារម្មណ៍) គឺ កាលបុគ្គលធ្វើទុកក្នុងចិត្ត (នូវ
 អារម្មណ៍) វិញ្ញាណទាំងឡាយ ក៏កើតឡើង ។ ពាក្យថា (វិញ្ញាណ ៥)
 មិនកើតឡើង ព្រោះការមិនច្រឡំគ្នា គឺ មិនកើតឡើងតាមលំដាប់គ្នា
 ទេ ។ ពាក្យថា (វិញ្ញាណ ៥) មិនកើតឡើង មិនមុន មិនក្រោយ

ប្រាណវិក្កេ ឯកកន្ថិទ្ធេសោ

ន ឯកត្តុលោ ឧប្បជ្ឈន្តិ ។ ន អញ្ញមញ្ញស្ស សមនន្តរា
ឧប្បជ្ឈន្តិតិ ចក្កវិញ្ញាណស្ស ឧប្បន្នសមនន្តរា សោត-
វិញ្ញាណំ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ សោតវិញ្ញាណស្ស ឧប្បន្នសម-
នន្តរាបិ ចក្កវិញ្ញាណំ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ ចក្កវិញ្ញាណស្ស
ឧប្បន្នសមនន្តរា យានវិញ្ញាណំ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ យាន-
វិញ្ញាណស្ស ឧប្បន្នសមនន្តរាបិ ចក្កវិញ្ញាណំ ន
ឧប្បជ្ឈន្តិ ចក្កវិញ្ញាណស្ស ឧប្បន្នសមនន្តរា ជីវា
វិញ្ញាណំ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ ជីវាវិញ្ញាណស្ស ឧប្បន្នសម-
នន្តរាបិ ចក្កវិញ្ញាណំ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ ចក្កវិញ្ញាណស្ស
ឧប្បន្នសមនន្តរា កាយវិញ្ញាណំ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ កាយ-
វិញ្ញាណស្ស ឧប្បន្នសមនន្តរាបិ ចក្កវិញ្ញាណំ ន
ឧប្បជ្ឈន្តិ សោតវិញ្ញាណស្ស ។ បេ ។ យានវិញ្ញាណស្ស
។ បេ ។ ជីវាវិញ្ញាណស្ស ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណស្ស
ឧប្បន្នសមនន្តរា ចក្កវិញ្ញាណំ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ
ចក្កវិញ្ញាណស្ស ឧប្បន្នសមនន្តរាបិ កាយវិញ្ញាណំ

ញាណវិភង្គ ឯកកន្តិទេស

គឺ មិនកើតក្នុងខណៈជាមួយគ្នាទេ ។ ពាក្យថា (វិញ្ញាណ ៥) មិនកើត
ឡើង ក្នុងលំដាប់នៃគ្នាទិន្នា គឺ សោតវិញ្ញាណ មិនកើតក្នុងលំដាប់ នៃ
ចក្ខុវិញ្ញាណដែលកើតហើយ ទាំងចក្ខុវិញ្ញាណ ក៏មិនកើតក្នុងលំដាប់
នៃសោតវិញ្ញាណដែលកើតហើយដែរ យានវិញ្ញាណមិនកើតក្នុងលំដាប់
នៃចក្ខុវិញ្ញាណដែលកើតហើយ ទាំងចក្ខុវិញ្ញាណ ក៏មិនកើតក្នុងលំដាប់
នៃយានវិញ្ញាណដែលកើតហើយដែរ ជីវ្ហវិញ្ញាណ មិនកើតក្នុងលំដាប់
នៃចក្ខុវិញ្ញាណដែលកើតហើយ ទាំងចក្ខុវិញ្ញាណ ក៏មិនកើតក្នុងលំដាប់
នៃជីវ្ហវិញ្ញាណដែលកើតហើយដែរ កាយវិញ្ញាណ មិនកើតក្នុងលំដាប់
នៃចក្ខុវិញ្ញាណដែលកើតហើយ ទាំងចក្ខុវិញ្ញាណ ក៏មិនកើតក្នុងលំដាប់
នៃកាយវិញ្ញាណដែលកើតហើយដែរ ចក្ខុវិញ្ញាណ មិនកើតក្នុងលំដាប់
នៃសោតវិញ្ញាណ ។ បេ ។ នៃយានវិញ្ញាណ ។ បេ ។ នៃជីវ្ហ-
វិញ្ញាណ ។ បេ ។ នៃកាយវិញ្ញាណដែលកើតហើយ ទាំងកាយ
វិញ្ញាណ ក៏មិនកើតក្នុងលំដាប់ នៃចក្ខុវិញ្ញាណដែលកើតហើយដែរ

អភិម្មបិដកេ វិរាត្តោ

ន ឧប្បជ្ជតិ កាយវិញ្ញាណស្ស ឧប្បន្នសមនន្តរា
សោតវិញ្ញាណំ ន ឧប្បជ្ជតិ សោតវិញ្ញាណស្ស
ឧប្បន្នសមនន្តរាបិ កាយវិញ្ញាណំ ន ឧប្បជ្ជតិ
កាយវិញ្ញាណស្ស ឧប្បន្នសមនន្តរា យាធិវិញ្ញាណំ
ន ឧប្បជ្ជតិ យាធិវិញ្ញាណស្ស ឧប្បន្នសមនន្តរាបិ
កាយវិញ្ញាណំ ន ឧប្បជ្ជតិ កាយវិញ្ញាណស្ស
ឧប្បន្នសមនន្តរា ជីវ្ហវិញ្ញាណំ ន ឧប្បជ្ជតិ ជីវ្ហ-
វិញ្ញាណស្ស ឧប្បន្នសមនន្តរាបិ កាយវិញ្ញាណំ ន
ឧប្បជ្ជតិ ។ បញ្ច វិញ្ញាណា អនាគោតាតិ បញ្ចន្នំ
វិញ្ញាណានំ នត្ថំ អវជ្ជនា វា អាកោតោ វា សមន្នា-
ហារោ វា មនសិការោ វា ។ បញ្ចហិ វិញ្ញា-
ណោហិ ន កក្កំ ធម្មំ បដិវិជានាតីតិ បញ្ចហិ
វិញ្ញាណោហិ ន កក្កំ ធម្មំ បដិវិជានាតិ ។
អញ្ញាត្រ អភិវិចារមត្តាតិ អញ្ញាត្រ អាចារមត្តា ។
បញ្ចន្នំ វិញ្ញាណានំ សមនន្តរាបិ ន កក្កំ
ធម្មំ បដិវិជានាតីតិ បញ្ចន្នំ វិញ្ញាណានំ សមនន្តរា
មនោជានុយាបិ ន កក្កំ ធម្មំ បដិវិជានាតិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

សោតវិញ្ញាណ មិនកើតក្នុងលំដាប់ នៃកាយវិញ្ញាណដែលកើតហើយ ទាំង
 កាយវិញ្ញាណ ក៏មិនកើតក្នុងលំដាប់ នៃសោតវិញ្ញាណដែលកើតហើយដែរ
 ឃានវិញ្ញាណ មិនកើតក្នុងលំដាប់ នៃកាយវិញ្ញាណដែលកើតហើយ
 ទាំងកាយវិញ្ញាណ ក៏មិនកើតក្នុងលំដាប់ នៃឃានវិញ្ញាណដែលកើត
 ហើយដែរ ជីវ្ហវិញ្ញាណ មិនកើតក្នុងលំដាប់ នៃកាយវិញ្ញាណដែលកើត
 ហើយ ទាំងកាយវិញ្ញាណ ក៏មិនកើតក្នុងលំដាប់ នៃជីវ្ហវិញ្ញាណដែល
 កើតហើយដែរ ។ ពាក្យថា វិញ្ញាណ ៥ មិនមានគ្រឿងអាង គឺ វិញ្ញាណ
 ទាំង ៥ មិនមានការនឹក មិនមានគ្រឿងអាង មិនមានការប្រមូល
 មក មិនមានការធ្វើទុកក្នុងចិត្តទេ ។ ពាក្យថា បុគ្គលមិនដឹងច្បាស់នូវ
 ធម៌ណាមួយ ដោយវិញ្ញាណទាំង ៥ គឺ បុគ្គលមិនដឹងច្បាស់ នូវធម៌
 ណាមួយ ដោយវិញ្ញាណទាំង ៥ ។ ពាក្យថា បើវៀរចាកការប៉ះ
 ពាល់នូវអារម្មណ៍ គឺ បើវៀរចាកអារម្មណ៍មានរូបារម្មណ៍ជាដើម ដែល
 មកកាន់គន្លងនៃទ្វារមានចក្ខុទ្វារជាដើម ។ ពាក្យថា បុគ្គលមិនដឹងច្បាស់
 នូវធម៌ណាមួយ ក្នុងលំដាប់នៃវិញ្ញាណទាំង ៥ គឺ បុគ្គលមិនដឹងច្បាស់
 នូវធម៌ណាមួយ ដោយមនោធាតុ ក្នុងលំដាប់នៃវិញ្ញាណទាំង ៥ ។

ញាណវិភង្គេ ឯកកន្តិទ្ទេសោ

បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន កត្វា វិវិយាបដំ កប្បេ-
 ត័តិ បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន កត្វា វិវិយាបដំ
 កប្បេតិ កមនំ វា ហំនំ វា និសង្ខំ វា សេយ្យំ
 វា ។ បញ្ចន្នំ វិញ្ញាណានំ សមនន្តរាបិ ន
 កត្វា វិវិយាបដំ កប្បេត័តិ បញ្ចន្នំ វិញ្ញាណានំ
 សមនន្តរា មនោជានុយាបិ ន កត្វា វិវិយាបដំ
 កប្បេតិ កមនំ វា ហំនំ វា និសង្ខំ វា
 សេយ្យំ វា ។ បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន កាយកម្មំ
 ន វេទកម្មំ បដ្ឋបេត័តិ បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន
 កាយកម្មំ វេទកម្មំ បដ្ឋបេតិ ។ បញ្ចន្នំ វិញ្ញាណានំ
 សមនន្តរាបិ ន កាយកម្មំ ន វេទកម្មំ បដ្ឋបេត័តិ
 បញ្ចន្នំ វិញ្ញាណានំ សមនន្តរា មនោជានុយាបិ ន
 កាយកម្មំ វេទកម្មំ បដ្ឋបេតិ ។ បញ្ចហិ វិញ្ញាណោ-
 ហិ ន កុសលាកុសលំ ធម្មំ សមាទិយត័តិ
 បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន កុសលាកុសលំ ធម្មំ
 សមាទិយតិ ។ បញ្ចន្នំ វិញ្ញាណានំ សមនន្ត-
 រាបិ ន កុសលាកុសលំ ធម្មំ សមាទិយត័តិ

ញាណវិភង្គ ឯកកន្តិទ្ទេស

ពាក្យថា មិនសម្រេចនូវឥរិយាបថណាមួយ ដោយវិញ្ញាណទាំង ៥
 ឥរិយាបថ សេចក្តីថា មិនសម្រេចឥរិយាបថណាមួយ គឺ ការដើរក្តី
 ការឈរក្តី ការអង្គុយក្តី ការដេកក្តី ដោយវិញ្ញាណទាំង ៥ ។ ពាក្យថា
 មិនសម្រេចឥរិយាបថណាមួយ ក្នុងលំដាប់នៃវិញ្ញាណទាំង ៥ សេចក្តី
 ថា មិនសម្រេចឥរិយាបថណាមួយ គឺ ការដើរក្តី ការឈរក្តី ការ
 អង្គុយក្តី ការដេកក្តី ដោយមនោធាតុ ក្នុងលំដាប់នៃវិញ្ញាណ
 ទាំង ៥ ។ ពាក្យថា មិនតាំងផ្ដើមកាយកម្ម មិនតាំងផ្ដើមវចីកម្ម ដោយ
 វិញ្ញាណទាំង ៥ គឺ មិនតាំងផ្ដើមនូវកាយកម្ម និងវចីកម្ម ដោយវិញ្ញាណ
 ទាំង ៥ ។ ពាក្យថា មិនតាំងផ្ដើមកាយកម្ម មិនតាំងផ្ដើមវចីកម្មក្នុងលំដាប់
 នៃវិញ្ញាណទាំង ៥ គឺ មិនតាំងផ្ដើមនូវកាយកម្ម និងវចីកម្ម ដោយមនោ-
 ធាតុ ក្នុងលំដាប់នៃវិញ្ញាណទាំង ៥ ។ ពាក្យថា មិនកាន់យកនូវធម៌
 ជាកុសលនិងអកុសល ដោយវិញ្ញាណទាំង ៥ គឺ មិនសមាទាននូវ
 ធម៌ជាកុសលនិងអកុសល ដោយវិញ្ញាណទាំង ៥ ។ ពាក្យថា មិន
 កាន់យកនូវធម៌ជាកុសលនិងអកុសល ក្នុងលំដាប់នៃវិញ្ញាណទាំង ៥

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

បញ្ចន្ធិ វិញ្ញាណានំ សមនន្តរា មនោជានុយាបិ ន
 កុសលាកុសលំ ធម្មំ សមាទិយតិ ។ បញ្ចហិ
 វិញ្ញាណោហិ ន សមាបជ្ជតិ ន វុដ្ឋាត័តិ បញ្ចហិ
 វិញ្ញាណោហិ ន សមាបជ្ជតិ ន វុដ្ឋាតិ ។ បញ្ចន្ធិ
 វិញ្ញាណានំ សមនន្តរាបិ ន សមាបជ្ជតិ ន វុដ្ឋាត័តិ
 បញ្ចន្ធិ វិញ្ញាណានំ សមនន្តរា មនោជានុយាបិ ន
 សមាបជ្ជតិ ន វុដ្ឋាតិ ។ បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន
 ចរ័តិ ន ឧបបជ្ជត័តិ បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន ចរ័តិ
 ន ឧបបជ្ជតិ ។ បញ្ចន្ធិ វិញ្ញាណានំ សមនន្តរាបិ ន
 ចរ័តិ ន ឧបបជ្ជត័តិ បញ្ចន្ធិ វិញ្ញាណានំ សមនន្តរា
 មនោជានុយាបិ ន ចរ័តិ ន ឧបបជ្ជតិ ។ បញ្ចហិ
 វិញ្ញាណោហិ ន សុបតិ ន បដិពុជ្ឈតិ ន សុបិទំ បស្សៈ
 ត័តិ បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន សុបតិ ន បដិពុជ្ឈតិ
 ន សុបិទំ បស្សៈ ។ បញ្ចន្ធិ វិញ្ញាណានំ សមនន្ត-
 រាបិ ន សុបតិ ន បដិពុជ្ឈតិ ន សុបិទំ បស្សៈត័តិ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

គឺមិនសមាទាន នូវធម៌ជាកុសលនិងអកុសល ដោយមនោធាតុ ក្នុង
 លំដាប់នៃវិញ្ញាណទាំង ៥ ។ ពាក្យថា មិនចូលឈាន មិនចេញចាក
 ឈាន ដោយវិញ្ញាណទាំង ៥ គឺ មិនចូល មិនចេញ ដោយវិញ្ញាណ
 ទាំង ៥ ។ ពាក្យថា មិនចូលឈាន មិនចេញចាកឈាន ក្នុងលំដាប់នៃ
 វិញ្ញាណទាំង ៥ គឺ មិនចូល មិនចេញ ដោយមនោធាតុ ក្នុងលំដាប់
 នៃវិញ្ញាណទាំង ៥ ។ ពាក្យថា មិនច្យុត មិនកើត ដោយវិញ្ញាណ
 ទាំង ៥ គឺ មិនឃ្លាត មិនកកើត ដោយវិញ្ញាណទាំង ៥ ។ ពាក្យថា
 មិនច្យុត មិនកើត ក្នុងលំដាប់នៃវិញ្ញាណទាំង ៥ គឺ មិនឃ្លាត មិន
 កកើត ដោយមនោធាតុ ក្នុងលំដាប់នៃវិញ្ញាណទាំង ៥ ។ ពាក្យថា
 មិនលក់ មិនភ្ញាក់ មិនឃើញសុបិន ដោយវិញ្ញាណទាំង ៥ គឺ មិនដក
 លក់ មិនដឹងស្មារតី មិនយល់សប្តិ ដោយវិញ្ញាណទាំង ៥ ។ ពាក្យ
 ថា មិនលក់ មិនភ្ញាក់ មិនឃើញសុបិន ក្នុងលំដាប់នៃវិញ្ញាណទាំង ៥

ប្រាណវិក្កេ ទុក្ខនិទ្ទេសោ

បញ្ចន្ធិ វិញ្ញាណានំ សមនន្តរា មនោធាតុយាមិ ន
សុបតិ ន បដិពុជ្ឈតិ ន សុបិនំ វស្សតិ ។

ឯវំ យាថាវក្កវត្ថុវិការវនា បញ្ញា ។

ឯវំ ឯកវិជេន ប្រាណវិក្កេ ។

(៣៧) តីសុ ភូមីសុ កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា
លោកិយា បញ្ញា ចត្វុសុ មក្កេសុ ចត្វុសុ ជលេសុ
បញ្ញា លោកុត្តរា បញ្ញា ។ សញ្ញាវ បញ្ញា កេនចិ
វិញ្ញេយ្យា កេនចិ ន វិញ្ញេយ្យា ។ តីសុ ភូមីសុ
កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា សាសវា បញ្ញា ចត្វុសុ
មក្កេសុ ចត្វុសុ ជលេសុ បញ្ញា អនាសវា បញ្ញា ។
តីសុ ភូមីសុ កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា អាសវីវិប្ប-
យុត្តសាសវា បញ្ញា ចត្វុសុ មក្កេសុ ចត្វុសុ ជលេសុ
បញ្ញា អាសវីវិប្បយុត្តអនាសវា បញ្ញា ។ តីសុ ភូមីសុ
កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា សញ្ញោជនិយា បញ្ញា ចត្វុ-
សុ មក្កេសុ ចត្វុសុ ជលេសុ បញ្ញា អសញ្ញោជនិយា
បញ្ញា ។ តីសុ ភូមីសុ កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា

ញាណវិវត្ត ទុក្ខនិរុទ្ទ

គឺ មិនដេកលក់ មិនដឹងស្មារតី មិនយល់សប្តិ ដោយមនោធាតុ ក្នុង
លំដាប់វិញ្ញាណទាំង ៥ ។

បញ្ញាជាគ្រឿងសំដែងតាមលំដាប់នៃមាតិកា យ៉ាងនេះឯង ។

ញាណវត្ថុ មានប្រការ ១ យ៉ាងនេះ ។

(៣៧) បញ្ញា ក្នុងកុសលនិងអព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣
ឈ្មោះថា បញ្ញា ជាលោកិយ បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា
បញ្ញា ជាលោកុត្តរ ។ បញ្ញាទាំងអស់ ឬគ្រប់គ្រងដោយវិញ្ញាណនីមួយ
មិនត្រូវដឹងដោយវិញ្ញាណនីមួយ ។ បញ្ញា ក្នុងកុសលនិងអព្យាក្រឹត ប្រ-
ព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា ប្រកបដោយអាសវៈ បញ្ញាក្នុងមគ្គ ៤
ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញា មិនមានអាសវៈ ។ បញ្ញា ក្នុងកុសល
និងអព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា ប្រាសចាកអាសវៈ
តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ បញ្ញាក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា
បញ្ញា ប្រាសចាកអាសវៈ ទាំងមិនមានអាសវៈ ។ បញ្ញា ក្នុងកុសលនិង
អព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា ជាប្រយោជន៍ដល់
សញ្ញាជនៈ បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញាមិនជាប្រយោជន៍
ដល់សញ្ញាជនៈ ។ បញ្ញា ក្នុងកុសលនិងអព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋាន

សញ្ញាជនវិប្បយុត្តសញ្ញាជនិយា បញ្ញា ចត្វុស្ស
 មក្កេស្ស ចត្វុស្ស ជលេស្ស បញ្ញា សញ្ញាជនវិប្បយុត្ត-
 អសញ្ញាជនិយា បញ្ញា ។ តីស្ស ភ្លមីស្ស កុសលា-
 ព្យាកតេ បញ្ញា កន្លងិយា បញ្ញា ចត្វុស្ស មក្កេស្ស
 ចត្វុស្ស ជលេស្ស បញ្ញា អកន្លងិយា បញ្ញា ។ តីស្ស
 ភ្លមីស្ស កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា កន្លងវិប្បយុត្តកន្លងិយា
 បញ្ញា ចត្វុស្ស មក្កេស្ស ចត្វុស្ស ជលេស្ស បញ្ញា កន្ល-
 ងវិប្បយុត្តអកន្លងិយា បញ្ញា ។ តីស្ស ភ្លមីស្ស កុសលា-
 ព្យាកតេ បញ្ញា ឱយនិយា បញ្ញា ចត្វុស្ស មក្កេស្ស
 ចត្វុស្ស ជលេស្ស បញ្ញា អនោយនិយា បញ្ញា ។
 តីស្ស ភ្លមីស្ស កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា ឱយវិប្ប-
 យុត្តឱយនិយា បញ្ញា ចត្វុស្ស មក្កេស្ស ចត្វុស្ស ជលេស្ស
 បញ្ញា ឱយវិប្បយុត្តអនោយនិយា បញ្ញា ។ តីស្ស
 ភ្លមីស្ស កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា យោគនិយា បញ្ញា

អភិធម្មបិដក វិវាទ

ឈ្មោះថា បញ្ញា ប្រាសចាកសញ្ញាជនៈ តែជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញា-
 ជនៈ បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញា ប្រាសចាក
 សញ្ញាជនៈ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់សញ្ញាជនៈ ។ បញ្ញា ក្នុង
 កុសលនិងអព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា ដែល
 គន្លះគប្បីដោតក្រង បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា
 បញ្ញា ដែលគន្លះមិនគប្បីដោតក្រង ។ បញ្ញា ក្នុងកុសលនិងអព្យាក្រឹត
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញាប្រាសចាកគន្លះ តែគន្លះគប្បី
 ដោតក្រង បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញាប្រាស
 ចាកគន្លះ ទាំងគន្លះ មិនគប្បីដោតក្រង ។ បញ្ញា ក្នុងកុសលនិង
 អព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា ដែលឈ្មោះគប្បី
 ប្រព្រឹត្តកន្លង បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញា ដែល
 ឈ្មោះមិនគប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង ។ បញ្ញា ក្នុងកុសលនិងអព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្ត
 ទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា ប្រាសចាកឈ្មោះ តែឈ្មោះគប្បីប្រ-
 ព្រឹត្តកន្លង បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញាប្រាសចាក
 ឈ្មោះ ទាំងឈ្មោះមិនគប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង ។ បញ្ញា ក្នុងកុសលនិងអព្យាក្រឹត
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា ដែលយោគៈគប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង

ញាណវិក្កេ ទុក្ខនិទ្ទេសោ

ចត្វសុ មក្កេសុ ចត្វសុ ជលេសុ បញ្ញា អយោគនិយា
 បញ្ញា ។ តីសុ ភូមីសុ កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា
 យោគវិប្បយុត្តយោគនិយា បញ្ញា ចត្វសុ មក្កេសុ
 ចត្វសុ ជលេសុ បញ្ញា យោគវិប្បយុត្តអយោគនិយា
 បញ្ញា ។ តីសុ ភូមីសុ កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា
 ជីវេណិយា បញ្ញា ចត្វសុ មក្កេសុ ចត្វសុ ជលេសុ
 បញ្ញា អជីវេណិយា បញ្ញា ។ តីសុ ភូមីសុ កុស-
 លាព្យាកតេ បញ្ញា ជីវេណវិប្បយុត្តជីវេណិយា
 បញ្ញា ចត្វសុ មក្កេសុ ចត្វសុ ជលេសុ បញ្ញា
 ជីវេណវិប្បយុត្តអជីវេណិយា បញ្ញា ។ តីសុ ភូមីសុ
 កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា បរមដ្ឋា បញ្ញា ចត្វសុ
 មក្កេសុ ចត្វសុ ជលេសុ បញ្ញា អបរមដ្ឋា បញ្ញា ។
 តីសុ ភូមីសុ កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា បរមាស-
 វិប្បយុត្តបរមដ្ឋា បញ្ញា ចត្វសុ មក្កេសុ ចត្វសុ
 ជលេសុ បញ្ញា បរមាសវិប្បយុត្តអបរមដ្ឋា បញ្ញា ។

ញាណវិភង្គ ទុកនិទ្ទេស

បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញា ដែលយោគៈមិនគប្បី
 ប្រព្រឹត្តកន្លង ។ បញ្ញា ក្នុងកុសលនិងអព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តៈទៅក្នុងភូមិ ៣
 ឈ្មោះថា បញ្ញា ប្រាសចាកយោគៈ តែយោគៈគប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង
 បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញា ប្រាសចាកយោគៈ ទាំង
 យោគៈមិនគប្បីប្រព្រឹត្តកន្លង ។ បញ្ញា ក្នុងកុសលនិងអព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្ត
 ទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា ជាប្រយោជន៍ដល់និវរណៈ បញ្ញា
 ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញា មិនជាប្រយោជន៍ដល់និវរណៈ ។
 បញ្ញា ក្នុងកុសលនិងអព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា
 ប្រាសចាកនិវរណៈ តែជាប្រយោជន៍ដល់និវរណៈ បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤
 ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញា ប្រាសចាកនិវរណៈ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍
 ដល់និវរណៈ ។ បញ្ញា ក្នុងកុសលនិងអព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣
 ឈ្មោះថា បញ្ញាដែលបរមាសៈស្លាបអង្គ្រល បញ្ញាក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤
 ឈ្មោះថា បញ្ញា ដែលបរមាសៈមិនស្លាបអង្គ្រល ។ បញ្ញា ក្នុង
 កុសលនិងអព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា ប្រាស
 ចាកបរមាសៈ តែបរមាសៈស្លាបអង្គ្រល បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤
 ឈ្មោះថា បញ្ញាប្រាសចាកបរមាសៈ ទាំងបរមាសៈមិនស្លាបអង្គ្រល ។

អភិធម្មប្បដិពោ វិរាជោ

តីស្ស ភ្លមីស្ស វិហាកេ បញ្ញា ឧបាទិដ្ឋា បញ្ញា
 តីស្ស ភ្លមីស្ស កុសលេ តីស្ស ភ្លមីស្ស កិរិយា.
 ព្យាកតេ ចត្វស្ស មក្កេស្ស ចត្វស្ស ដលេស្ស បញ្ញា
 អនុបាទិដ្ឋា បញ្ញា ។ តីស្ស ភ្លមីស្ស កុសលា.
 ព្យាកតេ បញ្ញា ឧបាទានិយា បញ្ញា ចត្វស្ស មក្កេស្ស
 ចត្វស្ស ដលេស្ស បញ្ញា អនុបាទានិយា បញ្ញា ។
 តីស្ស ភ្លមីស្ស កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា ឧបាទាន-
 វិប្បយុត្តឧបាទានិយា បញ្ញា ចត្វស្ស មក្កេស្ស ចត្វស្ស
 ដលេស្ស បញ្ញា ឧបាទានវិប្បយុត្តអនុបាទានិយា
 បញ្ញា ។ តីស្ស ភ្លមីស្ស កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា
 សង្កិលេសិកា បញ្ញា ចត្វស្ស មក្កេស្ស ចត្វស្ស ដលេស្ស
 បញ្ញា អសង្កិលេសិកា បញ្ញា ។ តីស្ស ភ្លមីស្ស
 កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា កិលេសវិប្បយុត្តសង្កិលេ-
 សិកា បញ្ញា ចត្វស្ស មក្កេស្ស ចត្វស្ស ដលេស្ស
 បញ្ញា កិលេសវិប្បយុត្តអសង្កិលេសិកា បញ្ញា ។

អភិធម្មបិដក វិវាទ

បញ្ញា ក្នុងវិបាក ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា ដែលកិលេស
 មានគណ្ណាជាដើមកាន់យកហើយ បញ្ញា ក្នុងកុសល ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ
 ៣ ក្នុងកិរិយានិងអព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤
 ឈ្មោះថា បញ្ញា ដែលកិលេសមានគណ្ណាជាដើមមិនកាន់យកហើយ ។
 បញ្ញា ក្នុងកុសលនិងអព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា
 ជាប្រយោជន៍ដល់ទុប្បាទាន បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា
 បញ្ញាមិនជាប្រយោជន៍ដល់ទុប្បាទាន ។ បញ្ញា ក្នុងកុសលនិងព្យាក្រឹត
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា ប្រាសចាកទុប្បាទាន តែជា
 ប្រយោជន៍ដល់ទុប្បាទាន បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញា
 ប្រាសចាកទុប្បាទាន ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់ទុប្បាទាន ។ បញ្ញា
 ក្នុងកុសលនិងអព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា គួរ
 ដល់នូវសេចក្តីសៅហ្មង បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញា
 មិនគួរដល់នូវសេចក្តីសៅហ្មង ។ បញ្ញា ក្នុងកុសលនិងអព្យាក្រឹត ប្រ-
 ព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញាប្រាសចាកសេចក្តីសៅហ្មង តែ
 គួរដល់នូវសេចក្តីសៅហ្មង បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា
 បញ្ញាប្រាសចាកសេចក្តីសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់នូវសេចក្តីសៅហ្មង ។

ញាណវិក្កេ ទុក្ខខ្មែរ

វិភក្តសម្បយុត្តា បញ្ញា សវិតក្កា បញ្ញា វិភក្តវិប្ប-
 យុត្តា បញ្ញា អវិតក្កា បញ្ញា ។ វិចារសម្បយុត្តា
 បញ្ញា សវិចារ បញ្ញា វិចារវិប្បយុត្តា បញ្ញា អវិចារ
 បញ្ញា ។ បិទិសម្បយុត្តា បញ្ញា សប្បិទិកា បញ្ញា
 បិទិវិប្បយុត្តា បញ្ញា អប្បិទិកា បញ្ញា ។ បិទិសម្ប-
 យុត្តា បញ្ញា បិទិសហគតា បញ្ញា បិទិវិប្បយុត្តា
 បញ្ញា ន បិទិសហគតា បញ្ញា ។ សុខសម្បយុត្តា
 បញ្ញា សុខសហគតា បញ្ញា សុខវិប្បយុត្តា បញ្ញា
 ន សុខសហគតា បញ្ញា ។ ឧបេក្ខាសម្បយុត្តា
 បញ្ញា ឧបេក្ខាសហគតា បញ្ញា ឧបេក្ខាវិប្បយុត្តា
 បញ្ញា ន ឧបេក្ខាសហគតា បញ្ញា ។ កាមាវចរ-
 កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា កាមាវចរ បញ្ញា រូចាវចរ
 បញ្ញា អរូចាវចរ បញ្ញា អបរិយាបដ្ឋា បញ្ញា ន
 កាមាវចរ បញ្ញា ។ រូចាវចរកុសលាព្យាកតេ
 បញ្ញា រូចាវចរ បញ្ញា កាមាវចរ បញ្ញា អរូចាវចរ
 បញ្ញា អបរិយាបដ្ឋា បញ្ញា ន រូចាវចរ បញ្ញា ។

ញាណវិភង្គ ទុកនិទ្ទេស

បញ្ញា សម្បយុត្តដោយវិតក្កៈ ឈ្មោះថា បញ្ញាប្រកបដោយវិតក្កៈ បញ្ញា
 ប្រាសចាកវិតក្កៈ ឈ្មោះថា បញ្ញា មិនមានវិតក្កៈ ។ បញ្ញាសម្បយុត្ត
 ដោយវិចារៈ ឈ្មោះថា បញ្ញា ប្រកបដោយវិចារៈ បញ្ញា ប្រាសចាកវិចារៈ
 ឈ្មោះថា បញ្ញា មិនមានវិចារៈ ។ បញ្ញា សម្បយុត្តដោយបីតិ ឈ្មោះថា
 បញ្ញា ប្រកបដោយបីតិ បញ្ញា ប្រាសចាកបីតិ ឈ្មោះថា បញ្ញា មិន
 មានបីតិ ។ បញ្ញាសម្បយុត្តដោយបីតិ ឈ្មោះថា បញ្ញា កើតព្រម
 ដោយបីតិ បញ្ញាប្រាសចាកបីតិ ឈ្មោះថា បញ្ញា មិនកើតព្រមដោយ
 បីតិ ។ បញ្ញា សម្បយុត្តដោយសុខ ឈ្មោះថា បញ្ញា កើតព្រមដោយ
 សុខ បញ្ញា ប្រាសចាកសុខ ឈ្មោះថា បញ្ញា មិនកើតព្រមដោយ
 សុខ ។ បញ្ញា សម្បយុត្តដោយឧបេក្ខា ឈ្មោះថា បញ្ញា កើតព្រម
 ដោយឧបេក្ខា បញ្ញា ប្រាសចាកឧបេក្ខា ឈ្មោះថា បញ្ញា មិនកើតព្រម
 ដោយឧបេក្ខា ។ បញ្ញា ក្នុងកាមាវចរកុសលនិងអព្យាក្រឹត ឈ្មោះថា
 បញ្ញា ជាកាមាវចរ ឯបញ្ញា ជាវុច្ចារវចរ បញ្ញា ជាអវុច្ចារវចរ បញ្ញាជា
 អបរិយាបន្នៈ មិនឈ្មោះថា បញ្ញា ជាកាមាវចរទេ ។ បញ្ញា ក្នុងវុច្ចារវចរ-
 កុសលនិងអព្យាក្រឹត ឈ្មោះថា បញ្ញាជាវុច្ចារវចរ ឯបញ្ញា ជាកាមាវចរ បញ្ញា
 ជាអវុច្ចារវចរ បញ្ញាជាអបរិយាបន្នៈ មិនឈ្មោះថា បញ្ញាជាវុច្ចារវចរទេ ។

អភិធម្មប្បដិសេស វិវាទ

អរូបាវចនកុសលាព្យាកតេ បញ្ញា អរូបាវចន បញ្ញា
 កាមាវចន បញ្ញា រូបាវចន បញ្ញា អបរិយាបន្នា
 បញ្ញា ន អរូបាវចន បញ្ញា ។ ភីសុ ភ្លមីសុ
 កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា បរិយាបន្នា បញ្ញា ចត្វុសុ
 មគ្គេសុ ចត្វុសុ ដលេសុ បញ្ញា អបរិយាបន្នា
 បញ្ញា ។ ចត្វុសុ មគ្គេសុ ចត្វុសុ ដលេសុ បញ្ញា
 អនិយ្យាធិកា បញ្ញា ភីសុ ភ្លមីសុ កុសលេ ចត្វុសុ
 ភ្លមីសុ វិហាកេ ភីសុ ភ្លមីសុ កិរិយាព្យាកតេ បញ្ញា
 អនិយ្យាធិកា បញ្ញា ។ ចត្វុសុ មគ្គេសុ បញ្ញា អនិយតា
 បញ្ញា ភីសុ ភ្លមីសុ កុសលេ ចត្វុសុ ភ្លមីសុ វិហាកេ
 ភីសុ ភ្លមីសុ កិរិយាព្យាកតេ បញ្ញា អនិយតា
 បញ្ញា ។ ភីសុ ភ្លមីសុ កុសលាព្យាកតេ បញ្ញា
 សឧត្តរ បញ្ញា ចត្វុសុ មគ្គេសុ ចត្វុសុ ដលេសុ
 បញ្ញា អនុត្តរ បញ្ញា ។ តត្ថ កតមា អត្តជាបិកា
 បញ្ញា ។ ចត្វុសុ ភ្លមីសុ កុសលេ អរហតោ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

បញ្ញា ក្នុងអរូបាវចរកុសលនិងអព្យាក្រឹត ឈ្មោះថា បញ្ញា ជាអរូបាវចរ
 ឯបញ្ញា ជាតាមាវចរ បញ្ញា ជារូបាវចរ បញ្ញា ជាអបរិយាបន្នៈ មិន
 ឈ្មោះថា បញ្ញា ជាអរូបាវចរទេ ។ បញ្ញា ក្នុងកុសលនិងអព្យាក្រឹត
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា ជាបរិយាបន្នៈ បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤
 ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញា ជាអបរិយាបន្នៈ ។ បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤
 ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញា ជានិយ្យានិកៈ បញ្ញា ក្នុងកុសល ប្រ-
 ព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ក្នុងវិបាកប្រព្រឹត្តទៅ ក្នុងភូមិ ៤ ក្នុងភិរិយានិង
 អព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា ជាអនិយ្យានិកៈ ។
 បញ្ញាក្នុងមគ្គ ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញា ទៀង បញ្ញាក្នុងកុសល ប្រព្រឹត្តទៅ
 ក្នុងភូមិ ៣ ក្នុងវិបាកប្រព្រឹត្តក្នុងភូមិ ៤ ក្នុងភិរិយាអព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅ
 ក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា មិនទៀង ។ បញ្ញា ក្នុងកុសលនិងអព្យា-
 ក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា ប្រកបដោយទុក្ខរៈ
 បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញា ជាអនុក្ខរៈ ។ បណ្តា
 បញ្ញាទាំងនោះ បញ្ញា ញ៉ាំងប្រយោជន៍ឲ្យកើត តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា
 ជាភិរិយាអព្យាក្រឹត ក្នុងកុសលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៤ របស់ព្រះអរហន្ត

ប្រាណវិក្កេ ទុក្ខនិទ្ទេសោ

អភិព្វា ឧប្បាទេន្តស្ស សមាបត្តិ ឧប្បាទេន្តស្ស
 តិរិយាព្យាកតា^(១) បញ្ញា អត្ថជាបិកា បញ្ញា ចត្វសុ
 ភូមិសុ វិហាកេ អរហតោ ឧប្បន្នាយ អភិព្វាយ
 ឧប្បន្នាយ សមាបត្តិយា តិរិយាព្យាកតា^(២) បញ្ញា
 ជាបិកត្តា បញ្ញា ។

ឯវំ ទុក្ខនេន ប្រាណវិក្កុ ។

[៣៨] តត្ថ កតមា ចិន្ទាមយា បញ្ញា ។
 យោគវិហិតេសុ វា កម្មាយតនេសុ យោគវិហិតេសុ
 វា សិប្បាយតនេសុ យោគវិហិតេសុ វា វិជ្ជដ្ឋានេ-
 សុ កម្មស្សកតំ វា សច្ចានុលោមិកំ វា រូបំ
 អនិច្ចន្តំ វា វេទនា អនិច្ចាតិ វា សញ្ញា អនិច្ចាតិ
 វា សម្មារា អនិច្ចាតិ វា វិញ្ញាណំ អនិច្ចន្តំ
 វា យំ ឯវុក្ខំ អនុលោមិកំ ខន្តំ ទិដ្ឋំ រុច្ចំ
 មុត្តំ បេក្ខំ ធម្មនិដ្ឋានក្ខន្តំ បរតោ អស្សត្វា
 បដិលកតិ អយំ វុច្ចតិ ចិន្ទាមយា បញ្ញា ។

១ ឧ. ម. កិរិយាព្យាកតេ ។ ២ ឧ. ម. កិរិយាព្យាកតេ ។

បញ្ហាណវិក័ត្ត តិកនិទ្ទេស

កាលញ្ញាវិក័ត្តាឱ្យកើតឡើង កាលញ្ញាវិក័ត្តសមាបត្តិឱ្យកើតឡើង ឈ្មោះ
 ថា បញ្ញាញាវិក័ត្តប្រយោជន៍ឱ្យកើត បញ្ញាជាភិរិយាអព្យាក្រឹត ក្នុងអភិញ្ញា-
 ដែលកើតហើយ ក្នុងសមាបត្តិដែលកើតហើយ របស់ព្រះអរហន្ត ក្នុង
 វិបាកប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញាមានប្រយោជន៍កើតហើយ ។

បញ្ហាវត្ថុ មានប្រការ ២ យ៉ាងនេះឯង ។

[៣៨] បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ ចិន្តាមយប្បញ្ញា តើដូចម្តេច ។
 បុគ្គលមិនបានស្តាប់ (ឡូតាភ្នក្សព្យាបាល) អំពីសំណាកបុគ្គលដទៃទេ តែ
 បាន ឡូសេចក្តីតាមចិត្ត ឡូសេចក្តីយល់ឃើញ ឡូសេចក្តីពេញចិត្ត
 ឡូការឈ្វេងយល់ ឡូសេចក្តីពិនិត្យឃើញ ឡូការចូលចិត្តក្នុងការ
 សំឡឹងមើលឡូធម៌ ដ៏សមគួរ ណា យ៉ាងនេះ ក្នុងការងារប្រកប
 ដោយទុបាយបញ្ញាភ័ក្តិ ក្នុងសិល្បៈសាស្ត្រ ប្រកបដោយទុបាយបញ្ញាភ័ក្តិ
 ក្នុងវិជ្ជាស្ថាន ប្រកបដោយទុបាយបញ្ញាភ័ក្តិ ថា សត្វមានកម្ម ជារបស់
 ខ្លួនភ័ក្តិ ថា សត្វប្រព្រឹត្តទៅតាមមគ្គសច្ចភ័ក្តិ ថា ប្រមិនទៀងភ័ក្តិ ថា
 វេទនាមិនទៀងភ័ក្តិ ថា សញ្ញាមិនទៀងភ័ក្តិ ថា សង្ខារទាំងឡាយ
 មិនទៀងភ័ក្តិ ថា វិញ្ញាណមិនទៀងភ័ក្តិ នេះហៅថា ចិន្តាមយប្បញ្ញា ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

តត្ថ កតតមា សុតមយា បញ្ញា ។ យោគវិហិតេសុ
 វា កម្មាយតនេសុ យោគវិហិតេសុ វា សិប្បាយត-
 នេសុ យោគវិហិតេសុ វា វិជ្ជជ្ជានេសុ កម្មស្សកតំ
 វា សទ្ធានុលោមិតំ វា វ្យាបំ អនិច្ចន្តំ វា វេទនា
 អនិច្ចាតិ វា សញ្ញា អនិច្ចាតិ វា សង្ខារ អនិច្ចាតិ
 វា វិញ្ញាណំ អនិច្ចន្តំ វា យំ ឯវ្យាបំ អនុលោមិតំ
 ខន្តំ ទិដ្ឋំ វុច្ចំ មុតំ បេត្តំ ធម្មនិជ្ឈានក្ខន្តំ បរតោ
 សុត្វា បដិលភតិ អយំ វុច្ចតិ សុតមយា បញ្ញា ។
 សញ្ញាបំ សមាបន្នស្ស បញ្ញា ភាវនាមយា បញ្ញា ។

[៣៩] តត្ថ កតតមា នាទមយា បញ្ញា ។
 នាទំ អារត្តំ នាទាធិកច្ឆ យា ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា
 បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មា-
 ទិដ្ឋំ អយំ វុច្ចតិ នាទមយា បញ្ញា ។ តត្ថ កតតមា
 សីលមយា បញ្ញា ។ សីលំ អារត្តំ សីលាធិកច្ឆ
 យា ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ សុតមយប្បញ្ញា តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលបានស្តាប់
 (នូវភាគត្រូវឲ្យល់) អំពីសំណាក់នៃបុគ្គលដទៃ ហើយបាន នូវសេចក្តី
 គាប់ចិត្ត នូវសេចក្តីយល់ឃើញ នូវសេចក្តីពេញចិត្ត នូវការឈ្វេង
 យល់ នូវសេចក្តីពិនិត្យឃើញ នូវការចូលចិត្តក្នុងការសម្លឹងមើលនូវធម៌
 ដ៏សមគួរ យ៉ាងនេះ ក្នុងការងារប្រកបដោយទុក្ខប្រាជ្ញាភ័ក្តិ ក្នុងសិល្ប-
 សាស្ត្រប្រកបដោយទុក្ខប្រាជ្ញាភ័ក្តិ ក្នុងវិជ្ជាស្ថានប្រកបដោយទុក្ខប្រាជ្ញា
 ប្រាជ្ញាភ័ក្តិ ថា សត្វមានកម្មជាបស់ខ្លួនក្តី ថា សត្វប្រព្រឹត្តទៅតាមមគ្គ-
 សច្ចក្តី ថា រូបមិនទៀងក្តី ថា វេទនាមិនទៀងក្តី ថា សញ្ញា មិន
 ទៀងក្តី ថា សង្ខារទាំងឡាយមិនទៀងក្តី ថា វិញ្ញាណមិនទៀងក្តី
 នេះហៅថា សុតមយប្បញ្ញា ។ បញ្ញាទាំងអស់ របស់បុគ្គលចូលកាន់
 សមាបត្តិ ឈ្មោះថាភាវនាមយប្បញ្ញា ។

[៣៩] បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ ទានមយប្បញ្ញា តើដូចម្តេច ។
 បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌
 ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង ព្រោះប្រាជ្ញាទាន ព្រោះបានទាន នេះ
 ហៅថា ទានមយប្បញ្ញា ។ បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ សីលមយប្បញ្ញា
 តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង

ញាណវិរុទ្ត វិភង្គិក

ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ សីលមយោ បញ្ញា ។

សញ្ញាបិ សមាបន្នស្ស បញ្ញា ភាវនាមយោ បញ្ញា ។

[៤០] ឥត្ត កតមា អធិសីលេ បញ្ញា ។

ចាតិមោក្ខសំវេសីវុតស្ស យា ឧប្បជ្ឈតិ បញ្ញា

បដិទនា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មា-

ទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ អធិសីលេ បញ្ញា ។ ឥត្ត កតមា

អធិចិត្តេ បញ្ញា ។ វូចាវចរវូចាវចរសមាបន្តិ សមា-

បន្ថេនស្ស យា ឧប្បជ្ឈតិ បញ្ញា បដិទនា ។ បេ ។

អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ អធិចិត្តេ

បញ្ញា ។ ឥត្ត កតមា អធិប្បញ្ញាយ បញ្ញា ។

ចត្វសុ មក្ខេសុ ចត្វសុ វេលេសុ បញ្ញា អយំ

វុច្ចតិ អធិប្បញ្ញាយ បញ្ញា ។

[៤១] ឥត្ត កតមំ អាយតោសង្ឃំ ។ ឥមេ ធម្មេ

មនសីករោតោ អនុប្បដ្ឋា ចេវ អកុសលា ធម្មា

ន ឧប្បជ្ឈន្តិ ឧប្បដ្ឋា ច អកុសលា ធម្មា បហ័យន្តិ

ញាណវិវត្ត តិកនិទ្ទេស

ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង ព្រោះប្រាជ្ញាសីល
ព្រោះបាទសីល នេះហៅថា សីលមយប្បញ្ញា ។ បញ្ញា ទាំងអស់
របស់បុគ្គល ដែលចូលកាន់សមាបត្តិ ឈ្មោះថាភាវនាមយប្បញ្ញា ។

(២០) បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ បញ្ញា ក្នុងអធិសីល តើដូចម្តេច ។
កាលដែលបុគ្គលសង្រួមក្នុងបាតិមោក្ខសំវារៈ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។
ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង នេះ
ហៅថា បញ្ញា ក្នុងអធិសីល ។ បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ បញ្ញា ក្នុង
អធិចិត្ត តើដូចម្តេច ។ កាលបុគ្គលចូលកាន់រូបាវចរសមាបត្តិ និង
អរូបាវចរសមាបត្តិ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការ
ពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង នេះហៅថា បញ្ញា ក្នុង
អធិចិត្ត ។ បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ បញ្ញា ក្នុងអធិប្បញ្ញា តើដូចម្តេច ។
បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ នេះហៅថា បញ្ញា ក្នុងអធិប្បញ្ញា ។

(២១) បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ សេចក្តីឈ្លាសក្នុងការចម្រើន តើដូច
ម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌
ការឃើញត្រូវ ណា ក្នុងធម៌ទាំងឡាយនោះថា កាលបុគ្គលធ្វើទុកក្នុង
ចិត្ត នូវធម៌ពួកនេះ ធម៌ទាំងឡាយជាអកុសលដែលមិនទាន់កើត ក៏មិន
កើតឡើង ទាំងពួកធម៌ជាអកុសលដែលកើតហើយ ក៏សាបសូន្យទៅវិញ

អភិធម្មប្បដិពោ វិវត្តោ

ឥមេ វា បនិមេ ធម្មេ មនសិករោតោ អនុប្បដ្ឋា
 ថេវ កុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ ឧប្បដ្ឋា ច កុសលា
 ធម្មា ភិយ្យោភារាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ ចារិច្ចរិយា
 សំវត្ថន្តិ យា តត្ថ បញ្ញា បដាទនា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ វុត្ថនិ
 អាយកោសល្លំ ។ តត្ថ កតមំ អហាយកោសល្លំ ។
 ឥមេ ធម្មេ មនសិករោតោ អនុប្បដ្ឋា ថេវ
 កុសលា ធម្មា ន ឧប្បជ្ឈន្តិ ឧប្បដ្ឋា ច កុសលា
 ធម្មា និវុត្តន្តិ ឥមេ វា បនិមេ ធម្មេ មនសិករោតោ
 អនុប្បដ្ឋា ថេវ អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ ឧប្បដ្ឋា
 ច អកុសលា ធម្មា ភិយ្យោភារាយ វេបុល្លាយ
 សំវត្ថន្តិ យា តត្ថ បញ្ញា បដាទនា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ វុត្ថនិ
 អហាយកោសល្លំ ។ សព្វាបិ តត្រហាយា បញ្ញា
 ឧហាយកោសល្លំ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ពុំនោះសោត កាលបុគ្គលធ្វើទុកក្នុងចិត្តនូវធម៌ពួកនេះ ។ ធម៌ទាំងឡាយ
 ជាភុស្តល ដែលមិនទាន់កើត ក៏កើតឡើង ទាំងពួកធម៌ជាភុស្តល
 ដែលកើតហើយ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីភាពដ៏ក្រៃលែង ដើម្បីធន្ទូលាយ
 ដើម្បីសេចក្តីចម្រើន ដើម្បីពេញលេញ នេះហៅថា សេចក្តីឈ្លាស
 ក្នុងការចម្រើន ។ បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ សេចក្តីឈ្លាសក្នុងការ
 មិនចម្រើន តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង
 ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា ក្នុងធម៌ទាំងឡាយនោះ ថា
 កាលបុគ្គលធ្វើទុកក្នុងចិត្តនូវធម៌ពួកនេះ ធម៌ទាំងឡាយជាភុស្តល ដែល
 មិនទាន់កើត ក៏មិនកើតឡើង ទាំងពួកធម៌ជាភុស្តលដែលកើតហើយ
 ក៏រលត់ទៅវិញ ពុំនោះសោត កាលបុគ្គលធ្វើទុកក្នុងចិត្តនូវធម៌ពួកនេះ ។
 ធម៌ទាំងឡាយជាភុស្តល ដែលមិនទាន់កើត ក៏កើតឡើង ទាំងពួក
 ធម៌ជាភុស្តល ដែលកើតហើយ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីភាពដ៏ក្រៃលែង
 ដើម្បីធន្ទូលាយ នេះហៅថា សេចក្តីឈ្លាស ក្នុងការមិនចម្រើន ។
 បញ្ញាទាំងអស់ ជាទុបាយក្នុងធម៌ទាំងនោះ ឈ្លោះថាសេចក្តីឈ្លាស
 ក្នុងទុបាយ ។

ញាណវិភង្គេ ឥកធិទ្ទេសោ

[២២] ចត្វសុ ភូមីសុ វិហាកេ បញ្ញា វិហាកា
 បញ្ញា ចត្វសុ ភូមីសុ តុសលេ បញ្ញា វិហាកធម្ម-
 ធម្មា បញ្ញា ភីសុ ភូមីសុ តិរិយាព្យាកតេ បញ្ញា
 លេវ វិហាកធម្មធម្មធម្មា បញ្ញា ។

[២៣] ភីសុ ភូមីសុ វិហាកេ បញ្ញា ឧបាទិដ្ឋ-
 ថាទានិយា បញ្ញា ភីសុ ភូមីសុ តុសលេ ភីសុ
 ភូមីសុ តិរិយាព្យាកតេ បញ្ញា អនុបាទិដ្ឋថាទានិយា
 បញ្ញា ចត្វសុ មក្កេសុ ចត្វសុ ជលេសុ បញ្ញា
 អនុបាទិដ្ឋានុបាទានិយា បញ្ញា ។

[២៤] វិភក្តវិចារសម្បយុត្តា បញ្ញា សវិភក្ត-
 សវិចារា បញ្ញា វិភក្តវិប្បយុត្តា វិចារសម្បយុត្តា
 បញ្ញា អវិភក្តវិចារមត្តា បញ្ញា វិភក្តវិចារវិប្បយុត្តា
 បញ្ញា អវិភក្តវិចារា បញ្ញា ។

ញាណវិវត្ត ធិតនិទ្ទេស

(២២) បញ្ញា ក្នុងវិបាក ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៤ ឈ្មោះថាបញ្ញាជា
 វិបាក បញ្ញា ក្នុងកុសលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៤ ឈ្មោះថាបញ្ញាមានវិបាក
 ធម៌ជាប្រក្រតី បញ្ញា ក្នុងកិរិយាអព្យាក្រឹតប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះ
 ថាបញ្ញាមិនមែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ។

(២៣) បញ្ញា ក្នុងវិបាកប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថាបញ្ញា
 ដែលកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងជា
 ប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន បញ្ញា ក្នុងកុសលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ក្នុង
 កិរិយាអព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថាបញ្ញាដែលកម្មប្រកប
 ដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យកហើយ តែជាប្រយោជន៍
 ដល់ឧបាទាន បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ២ ក្នុងផល ២ ឈ្មោះថាបញ្ញាដែល
 កម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យកហើយ ទាំងមិន
 ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ។

(២៤) បញ្ញា សម្បយុត្តដោយវិតក្កៈ និងវិចារៈ ឈ្មោះថាបញ្ញា
 ប្រកបដោយវិតក្កៈ ទាំងប្រកបដោយវិចារៈ បញ្ញា ប្រាសចាកវិតក្កៈ
 តែសម្បយុត្តដោយវិចារៈ ឈ្មោះថាបញ្ញា មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែ
 វិចារៈ បញ្ញា ប្រាសចាកវិតក្កៈ និងវិចារៈ ឈ្មោះថាបញ្ញាមិន
 មានវិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

(៤៥) បីតិសម្បយុត្តា បញ្ញា បីតិសហគតា
បញ្ញា សុខសម្បយុត្តា បញ្ញា សុខសហគតា បញ្ញា
ឧបេក្ខាសម្បយុត្តា បញ្ញា ឧបេក្ខាសហគតា បញ្ញា ។

(៤៦) តិសុ ភូមិសុ កុសលេ បញ្ញា អាចយ-
តាមិដំ បញ្ញា ចត្វុសុ មគ្គេសុ បញ្ញា អបចយតាមិដំ
បញ្ញា ចត្វុសុ ភូមិសុ វិហាកេ តិសុ ភូមិសុ
កិរិយាព្យាកតេ បញ្ញា នេវចយតាមិដំ នាមចយតា-
មិដំ បញ្ញា ។

(៤៧) ចត្វុសុ មគ្គេសុ តិសុ ជលេសុ បញ្ញា
សេក្ខា បញ្ញា ឧបរិដ្ឋិមេ អរហត្ថជលេ បញ្ញា
អសេក្ខា បញ្ញា តិសុ ភូមិសុ កុសលេ តិសុ
ភូមិសុ វិហាកេ តិសុ ភូមិសុ កិរិយាព្យាកតេ បញ្ញា
នេវ សេក្ខា នាសេក្ខា បញ្ញា ។

(៤៨) កាមាវចរកុសលាព្យាកតេ បញ្ញា បរិវត្តា
បញ្ញា រូបាវចររូបាវចរកុសលាព្យាកតេ បញ្ញា
មហាគតា បញ្ញា ចត្វុសុ មគ្គេសុ ចត្វុសុ ជលេសុ
បញ្ញា អប្បមាណា បញ្ញា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

(៤៥) បញ្ញា សម្បយុត្តដោយបីតិ ឈ្មោះថា បញ្ញា កើតព្រមដោយ
បីតិ បញ្ញា សម្បយុត្តដោយសុខ ឈ្មោះថា បញ្ញា កើតព្រមដោយសុខ
បញ្ញា សម្បយុត្តដោយទេវតា ឈ្មោះថា បញ្ញា កើតព្រមដោយទេវតា ។

(៤៦) បញ្ញា ក្នុងកុសលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា
ដល់នូវការសន្សំ (កម្មកិលេស) បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញា
ដល់នូវការមិនសន្សំ បញ្ញា ក្នុងវិបាកប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៤ និងក្នុង
កិរិយាអព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា មិនដល់នូវ
ការសន្សំ ទាំងមិនដល់នូវការមិនសន្សំ ។

(៤៧) បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៣ ឈ្មោះថា បញ្ញា ជាវរបស់
សេក្ខបុគ្គល បញ្ញា ក្នុងអវហត្ថផលជាន់លើ ឈ្មោះថា បញ្ញា ជាវរបស់
អសេក្ខបុគ្គល បញ្ញា ក្នុងកុសលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ក្នុងវិបាកប្រព្រឹត្ត
ទៅក្នុងភូមិ ៣ ក្នុងកិរិយាអព្យាក្រឹត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា
បញ្ញា មិនមែនជាវរបស់សេក្ខបុគ្គល ទាំងមិនមែនជាវរបស់អសេក្ខបុគ្គល ។

(៤៨) បញ្ញា ក្នុងកាមាវចរកុសលនិងអព្យាក្រឹត ឈ្មោះថា បញ្ញា
តូចឆ្មារ បញ្ញា ក្នុងវិបាកវិបាកកុសល អវិបាកវិបាកកុសល និងអព្យាក្រឹត
ឈ្មោះថា បញ្ញា មានសភាពធំ បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤
ឈ្មោះថា បញ្ញា មានប្រមាណមិនបាន ។

ញាណវិវត្ត ពិភពធម្មសោ

[២៩] តត្ថ កតតមា បរិត្តារម្មណា បញ្ញា ។

បរិត្តេ ធម្មេ អារត្ត យា ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា បដាន-

នា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ

អយំ វុច្ចតិ បរិត្តារម្មណា បញ្ញា ។ តត្ថ កតតមា

មហាគត្តារម្មណា បញ្ញា ។ មហាគត្តេ ធម្មេ អារត្ត

យោ ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ

ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ មហាគត្តារម្មណា

បញ្ញា ។ តត្ថ កតតមា អប្បមាណារម្មណា បញ្ញា ។

អប្បមាលោ ធម្មេ អារត្ត យា ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា

បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មា-

ទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ អប្បមាណារម្មណា បញ្ញា ។

[៣០] តត្ថ កតតមា មត្តារម្មណា បញ្ញា ។ អរិ-

យមក្ខំ អារត្ត យា ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។

អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ

មត្តារម្មណា បញ្ញា ។ ចត្វសុ មក្ខេសុ បញ្ញា

ញាណវិវត្ត តិកនិទ្ទេស

(៤៩) បណ្ណាបញ្ញាទាំងនោះ បញ្ញា មានអារម្មណ៍តូចឆ្មារ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការ ពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង ព្រោះប្រាជ្ញធម៌ទាំង ឡាយតូចឆ្មារ នេះហៅថា បញ្ញា មានអារម្មណ៍តូចឆ្មារ ។ បណ្ណា បញ្ញា ទាំងនោះ បញ្ញា មានអារម្មណ៍ដល់នូវសភាពធំ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង ព្រោះប្រាជ្ញធម៌ទាំងឡាយដល់នូវស- ភាពធំ នេះហៅថា បញ្ញា មានអារម្មណ៍ដល់នូវសភាពធំ ។ បណ្ណា បញ្ញា ទាំងនោះ បញ្ញា មានអារម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង ព្រោះប្រាជ្ញធម៌មានប្រមាណមិនបាន នេះហៅថា បញ្ញា មានអារម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន ។

(៥០) បណ្ណាបញ្ញាទាំងនោះ បញ្ញាមានមគ្គជាអារម្មណ៍ តើដូច ម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង ព្រោះប្រាជ្ញ អរិយមគ្គ នេះហៅថា បញ្ញាមានមគ្គជាអារម្មណ៍ ។ បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤

ញាណវិវត្តំ ពិភពិទ្ធេសោ

មក្កហេតុកា បញ្ញា ។ តត្ថ កតមា មត្តាធិបតីនី
 បញ្ញា ។ អរិយមក្កំ អធិបតី កតត្វា យា ឧប្បជ្ជតិ
 បញ្ញា បដិទដា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ
 សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ មត្តាធិបតីនី បញ្ញា ។

[៥០] ចត្វសុ, ភូមីសុ, វិចារកេ បញ្ញា សិយា
 ឧប្បជ្ជា សិយា ឧប្បាទិនី ន វត្តញា អនុប្បជ្ជាតិ
 ចត្វសុ, ភូមីសុ, កុសលេ ត័សុ, ភូមីសុ, តិរិយា-
 ព្យាកតេ បញ្ញា សិយា ឧប្បជ្ជា សិយា អនុប្បជ្ជា
 ន វត្តញា ឧប្បាទិនីតិ ។

[៥១] សព្វាវ បញ្ញា សិយា អតីតា សិយា
 អនាគតា សិយា បន្តប្បជ្ជា ។

[៥២] តត្ថ កតមា អតីតារម្មណា បញ្ញា ។
 អតីតេ ធម្មេ អារត្ត យា ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា បដិទដា
 ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ
 វុច្ចតិ អតីតារម្មណា បញ្ញា ។ តត្ថ កតមា
 អនាគតារម្មណា បញ្ញា ។ អនាគតេ ធម្មេ អារត្ត
 យា ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា បដិទដា ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិក័ត្ត

ឈ្មោះថាបញ្ញា មានមគ្គជាហេតុ ។ បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ បញ្ញា
មានមគ្គជាអធិបតី តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។
ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង
ព្រោះធ្វើអោយមគ្គឲ្យជាអធិបតី នេះហៅថា បញ្ញា មានមគ្គជាអធិបតី ។

(៥១) បញ្ញា ក្នុងវិបាកប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៤ កើតឡើងហើយ
ក៏មាន បម្រុងនឹងកើតឡើង តែមិនគួរពោលថា មិនទាន់កើតឡើង
ក៏មាន បញ្ញា ក្នុងកុសលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៤ និងក្នុងភិរិយាសព្យាក្រឹត
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ កើតឡើងហើយ ក៏មាន មិនទាន់កើតឡើង
តែមិនគួរពោលថា បម្រុងនឹងកើតឡើង ក៏មាន ។

(៥២) បញ្ញាទាំងអស់ ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន ជា
បច្ចុប្បន្នក៏មាន ។

(៥៣) បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ បញ្ញា មានអារម្មណ៍ជាអតីត តើ
ដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណា
ធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើងព្រោះប្រារព្ធធម៌ទាំងឡាយជាអតីត
នេះហៅថា បញ្ញា មានអារម្មណ៍ជាអតីត ។ បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ បញ្ញា
មានអារម្មណ៍ជាអនាគត តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។

ញាណវិភង្គេ តិកនិទ្ទេសោ

អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុត្ថតិ អនា-
 គត្តារម្មណា បញ្ញា ។ តត្ថ កតមា បច្ចុប្បន្នារម្មណា
 បញ្ញា ។ បច្ចុប្បន្នេ ធម្មេ អារត្ត យា ឧប្បជ្ជតិ
 បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ
 សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុត្ថតិ បច្ចុប្បន្នារម្មណា បញ្ញា ។

[៥៤] សត្វា បញ្ញា សិយា អជ្ឈតា សិយា
 ពហិទ្ធា សិយា អជ្ឈតពហិទ្ធា ។

[៥៥] តត្ថ កតមា អជ្ឈតារម្មណា បញ្ញា ។
 អជ្ឈតេ ធម្មេ អារត្ត យា ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា បដា-
 ននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ
 អយំ វុត្ថតិ អជ្ឈតារម្មណា បញ្ញា ។ តត្ថ កតមា
 ពហិទ្ធារម្មណា បញ្ញា ។ ពហិទ្ធា ធម្មេ អារត្ត យា
 ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិច-
 យោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុត្ថតិ ពហិទ្ធារម្មណា បញ្ញា ។
 តត្ថ កតមា អជ្ឈតពហិទ្ធារម្មណា បញ្ញា ។ អជ្ឈតពហិ-
 ទ្ធា ធម្មេ អារត្ត យា ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។

បញ្ហាវិវាទ ពិភពលោក

ការមិនរំលែង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង ព្រោះ
 ប្រាសចិត្តនូវធម៌ទាំងឡាយជាអនាគត នេះហៅថា បញ្ញាមានអារម្មណ៍
 ជាអនាគត ។ បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ បញ្ញា មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន
 តែដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនរំលែង
 ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង ព្រោះប្រាសចិត្តនូវធម៌
 ទាំងឡាយជាបច្ចុប្បន្ន នេះហៅថា បញ្ញា មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន ។

(៥៤) បញ្ញាទាំងអស់ ជាខាងក្នុង ក៏មាន ជាខាងក្រៅ ក៏
 មាន ជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ ក៏មាន ។

(៥៥) បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ បញ្ញាមានអារម្មណ៍ខាងក្នុង តើដូច
 ម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនរំលែង ការពិចារណា
 ធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង ព្រោះប្រាសចិត្តនូវធម៌ទាំងឡាយ
 ជាខាងក្នុង នេះហៅថា បញ្ញា មានអារម្មណ៍ខាងក្នុង ។ បណ្តាបញ្ញា
 ទាំងនោះ បញ្ញាមានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹង
 ច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនរំលែង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា
 កើតឡើង ព្រោះប្រាសចិត្តនូវធម៌ទាំងឡាយជាខាងក្រៅ នេះហៅថា បញ្ញា
 មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅ ។ បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ បញ្ញា មានអារម្មណ៍
 ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរត្តោ

អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុត្ថតិ

អដ្ឋត្តហិទ្ធារម្មណា បញ្ញា ។

ឯវំ តិរិទេន ញាណវត្ថុ ។

[៥៦] តត្ថ កតមំ កម្មស្សកតំ ញាណំ ។

អត្ថំ ទិដ្ឋំ អត្ថំ យដ្ឋំ អត្ថំ ហុតំ អត្ថំ សុកដទុក្ក-

ដានំ កម្មានំ ដលវិចារកោ អត្ថំ អយំ លោកោ

អត្ថំ បរោ លោកោ អត្ថំ មាតា អត្ថំ បិតា អត្ថំ

សត្វា ឌីបចាតិកា អត្ថំ លោកេ សមណព្រាហ្មណា

សម្មត្តតា សម្មាបដិបដ្ឋា យេ ឥមញ្ច លោកំ បរញ្ច

លោកំ សយំ អភិញ្ញា សច្ច្ហកត្វា បវេទេន្តិតិ យា

វិវរុចា បញ្ញា បដាធនា ។ បេ ។ អមោហោ

ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ វុត្ថតិ កម្មស្សកតំ

ញាណំ វេបេត្វា សទ្ធានុលោមិតំ ញាណំ សព្វាបិ

សាសវា ក្យសលា បញ្ញា កម្មស្សកតំ ញាណំ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង
ព្រោះប្រារព្ធទូរធម៌ទាំងឡាយ ជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ នេះហៅថា
បញ្ញា មានអារម្មណ៍ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ ។

ញាណវត្ថុ មានប្រការ ៣ យ៉ាងនេះឯង ។

{ ៥៦ } បណ្តាញាណទាំងនោះ កម្មសូត្រតញ្ញាណ តែដូចម្តេច ។
បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការ
ឃើញត្រូវ ណា មានសភាពយ៉ាងនេះ ថា ទានដែលបុគ្គលឲ្យហើយមាន
ផល ការបូជាធំមានផល ការបូជាក្រៅមានផល ផលវិបាករបស់កម្មទាំង
ឡាយ ដែលបុគ្គលធ្វើឬធ្វើអាក្រក់មាន លោកនេះមាន លោកខាងមុខ
មាន ការប្រព្រឹត្តិខុសឬត្រូវក្នុងមាតិកាមានផល (បាបបុណ្យ) ការប្រព្រឹត្តិ
ខុសឬត្រូវក្នុងបិតាមានផល (បាបបុណ្យ) ពួកសត្វជាឧបបាតិកៈកំណើត
មាន ពួកសមណព្រាហ្មណ៍ ក្នុងលោក ដែលប្រព្រឹត្តិគ្រឹមត្រូវ ប្រតិបត្តិ
ប្រពៃ ធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ នូវលោកនេះនិងលោកខាងមុខ ដោយប្រាជ្ញា
ដ៏ទុត្តមរបស់ខ្លួន ហើយប្រកាស ក៏មាន នេះហៅថា កម្មសូត្រតញ្ញាណ
សូម្បីបញ្ញាជាកុសល ដែលប្រកបដោយអាសវៈទាំងអស់ រៀបរៀង
តែសច្ចានុលោមិកញ្ញាណចេញ ក៏ឈ្មោះថា កម្មសូត្រតញ្ញាណដែរ ។

ញាណវិកង្គេ បក្កក្កនិទ្ទេសោ

តត្ថ កតមំ សច្ចានុលោមិតំ ញាណំ ។ រូបំ
 អនិច្ចន្តំ វា វេទនា អនិច្ចាតំ វា សញ្ញា អនិច្ចាតំ
 វា សង្ខារា អនិច្ចាតំ វា វិញ្ញាណំ អនិច្ចន្តំ វា
 យា ឯវរូបំ អនុលោមិតា ខន្តំ ទិដ្ឋំ រុចំ មុតំ
 បេក្ខា ធម្មនិដ្ឋានក្ខន្តំ ឥទំ វុច្ចតិ សច្ចានុលោមិតំ
 ញាណំ ។ ចត្វសុ មក្កេសុ បញ្ញា មក្កសមដ្ឋិស្ស
 ញាណំ ។ ចត្វសុ ផលេសុ បញ្ញា ផលសមដ្ឋិស្ស
 ញាណំ ។

[៥៧] មក្កសមដ្ឋិស្ស ញាណំ ទុក្ខេបេតំ
 ញាណំ ទុក្ខសមុទយេបេតំ ញាណំ ទុក្ខនិរោធី-
 បេតំ ញាណំ ទុក្ខនិរោធតាមិនិយា បដិបទាយេបេតំ
 ញាណំ ។ តត្ថ កតមំ ទុក្ខេ ញាណំ ។ ទុក្ខំ
 អារត្ត យា ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ វុច្ចតិ
 ទុក្ខេ ញាណំ ។ ទុក្ខសមុទយំ អារត្ត ។ បេ ។

ញាណវិវត្ត ចក្កក្ខន្ធទេស

បណ្តាញាណទាំងនោះ សុទ្ធានុលោមិកញាណ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ចូលចិត្ត សេចក្តីយល់ឃើញ សេចក្តីពេញចិត្ត ការឈ្វេងយល់ ការ
 ពិនិត្យឃើញ សេចក្តីចូលចិត្តក្នុងការសំឡឹងមើលនូវធម៌ ដ៏សមគួរ ណា
 មានសភាពយ៉ាងនេះ ថា រូបមិនទៀងក្តី ថា វេទនាមិនទៀងក្តី ថា
 សញ្ញាមិនទៀងក្តី ថា សង្ខារទាំងឡាយមិនទៀងក្តី ថា វិញ្ញាណ
 មិនទៀងក្តី នេះហៅថា សុទ្ធានុលោមិកញាណ ។ បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤
 ឈ្មោះថា ញាណរបស់បុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយមគ្គ ។ បញ្ញា ក្នុង
 ផល ៤ ឈ្មោះថា ញាណរបស់បុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយផល ។

(៥៧) ញាណរបស់បុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយមគ្គ ឈ្មោះថា
 សេចក្តីដឹងក្នុងកងទុក្ខ ឈ្មោះថា សេចក្តីដឹងកងហេតុនាំឲ្យកើតកង
 ទុក្ខ ឈ្មោះថា សេចក្តីដឹងកងធម៌ជាទីរលត់នៃកងទុក្ខ ឈ្មោះថា
 សេចក្តីដឹងកងបដិបទជាដំណើរទៅកាន់ទីរលត់ទុក្ខ ។ បណ្តាញាណ
 ទាំងនោះ សេចក្តីដឹងក្នុងកងទុក្ខ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹង
 ច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនឆ្គើង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ
 ណា កើតឡើង ព្រោះប្រារព្ធនូវទុក្ខ នេះហៅថា សេចក្តីដឹងក្នុង
 កងទុក្ខ ។ ព្រោះប្រារព្ធនូវហេតុនាំឲ្យកើតកងទុក្ខ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ទុក្ខនិរោធំ អារត្ត ។ បេ ។ ទុក្ខនិរោធកាមិនី
បដិបទំ អារត្ត យា ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។
អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ វុត្ថតិ ទុក្ខ-
និរោធកាមិនិយា បដិបទាយ ញាណំ ។

[៥៨] កាមាវចរកុសលាព្យាកតេ បញ្ញា
កាមាវចរ បញ្ញា រូចាវចរកុសលាព្យាកតេ បញ្ញា
រូចាវចរ បញ្ញា អរូចាវចរកុសលាព្យាកតេ បញ្ញា
អរូចាវចរ បញ្ញា ចត្វសុ មក្កេសុ ចត្វសុ ដលេសុ
បញ្ញា អបរិយាបដ្ឋា បញ្ញា ។

[៥៩] តត្ថ កតមំ ធម្មេ ញាណំ ។ ចត្វសុ
មក្កេសុ ចត្វសុ ដលេសុ បញ្ញា ធម្មេ ញាណំ ។
សោ ឥមិនា ធម្មេន ញាតេន ទិដ្ឋេន បត្តេន
វិទិតេន បរិយោកាឡេន អតីតានាកតេ នយំ នេតិ
យេ ហិ កេចិ អតីតមន្វាទំ សមណា វា ព្រាហ្ម-
ណា វា ទុក្ខំ អពញីសុ ទុក្ខសមុទយំ អពញីសុ
ទុក្ខនិរោធំ អពញីសុ ទុក្ខនិរោធកាមិនី បដិបទំ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ព្រោះប្រាជ្ញា នូវធម៌ជាទីរលត់នៃកងទុក្ខ ។ បេ ។ បញ្ញា ការដឹង
ច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា
កើតឡើង ព្រោះប្រាជ្ញា នូវបដិបទា ជាដំណើរទៅកាន់ទីរលត់កងទុក្ខ
នេះហៅថា សេចក្តីដឹងក្នុងបដិបទាជាដំណើរទៅកាន់ទីរលត់ទុក្ខ ។

(៥៨) បញ្ញា ក្នុងកាមាវចរកុសលនិងអព្យាក្រឹត ឈ្មោះថា បញ្ញា
ជាកាមាវចរ បញ្ញា ក្នុងអូបាវចរកុសលនិងអព្យាក្រឹត ឈ្មោះថា បញ្ញា
ជាអូបាវចរ បញ្ញា ក្នុងអូបាវចរកុសលនិងអព្យាក្រឹត ឈ្មោះថា បញ្ញា
ជាអូបាវចរ បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញាជា
អបរិយាបន្នៈ ។

(៥៩) បណ្តាញាណទាំងនោះ សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ តើដូចម្តេច ។
បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ឈ្មោះថា សេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ ។ អ្នកផងតែង
ណែនាំនូវសេចក្តីពន្យល់ ក្នុងកាលជាអតីតនិងកាលជាអនាគត តាមធម៌
នេះ ដែលខ្លួនបានដឹង បានឃើញ បានសម្រេច បានដឹងច្បាស់ បាន
ជឿជាក់ហើយ មិនពិត បុគ្គលណាមួយ ទោះជាសមណៈក្តី ព្រាហ្មណ៍ក្តី
ក្នុងកាលជាអតីត បានដឹងច្បាស់នូវទុក្ខ បានដឹងច្បាស់នូវទុក្ខសមុទ័យ
បានដឹងច្បាស់នូវទុក្ខនិរោធ បានដឹងច្បាស់នូវទុក្ខនិរោធតាមនិបដិបទា

ញាណវិភង្គ បុព្វកុដិទេសោ

អត្ថញ្ញាស្ថំ ឥមញ្ញោ តេ ទុក្ខំ អត្ថញ្ញាស្ថំ ឥមញ្ញោ
 តេ ទុក្ខសមុទយំ អត្ថញ្ញាស្ថំ ឥមញ្ញោ តេ ទុក្ខ-
 និរោធំ អត្ថញ្ញាស្ថំ ឥមញ្ញោ តេ ទុក្ខនិរោធតាមិនី
 បដិបទំ អត្ថញ្ញាស្ថំ យេ ហិ កេចិ អនាគតមន្ទានំ
 សមណា វា ព្រាហ្មណា វា ទុក្ខំ អភិជាតិស្សន្តិ
 ទុក្ខសមុទយំ អភិជាតិស្សន្តិ ទុក្ខនិរោធំ អភិ-
 ជាតិស្សន្តិ ទុក្ខនិរោធតាមិនី បដិបទំ អភិជាតិស្សន្តិ
 ឥមញ្ញោ តេ ទុក្ខំ អភិជាតិស្សន្តិ ឥមញ្ញោ
 តេ ទុក្ខសមុទយំ អភិជាតិស្សន្តិ ឥមញ្ញោ
 តេ ទុក្ខនិរោធំ អភិជាតិស្សន្តិ ឥមញ្ញោ តេ
 ទុក្ខនិរោធតាមិនី បដិបទំ អភិជាតិស្សន្តិតិ យា
 តត្ថ បញ្ចា បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្ម-
 វិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ វុត្ថតិ អន្ធរេ ញាណំ ។
 តត្ថ កតមំ បរិវេទំ ញាណំ ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 បរសន្តានំ បរមុក្កលានំ ចេតសា ចេតោ បរិវេ-
 បដានាតិ សរាភំ វា ចិត្តំ សរាភំ ចិត្តន្តិ បដានាតិ
 វីតរាភំ វា ចិត្តំ វីតរាភំ ចិត្តន្តិ បដានាតិ

ញាណវិវត្ត ចក្កនិទ្ទេស

បុគ្គលទាំងនោះ បានដឹងច្បាស់នូវទុក្ខនេះឯង បានដឹងច្បាស់នូវទុក្ខ-
សមុទ័យនេះឯង បានដឹងច្បាស់នូវទុក្ខនិរោធនេះឯង បានដឹងច្បាស់
នូវទុក្ខនិរោធតាមនីបដិបទានេះឯង បុគ្គលណាមួយ ពោះជាសមណៈក្តី
ព្រាហ្មណ៍ក្តី ក្នុងកាលជាអនាគត នឹងដឹងច្បាស់នូវទុក្ខ នឹងដឹង
ច្បាស់នូវទុក្ខសមុទ័យ នឹងដឹងច្បាស់នូវទុក្ខនិរោធ នឹងដឹងច្បាស់នូវទុក្ខ-
និរោធតាមនីបដិបទា បុគ្គលទាំងនោះ នឹងដឹងច្បាស់នូវទុក្ខនេះឯង
នឹងដឹងច្បាស់នូវទុក្ខសមុទ័យនេះឯង នឹងដឹងច្បាស់នូវទុក្ខនិរោធនេះឯង
នឹងដឹងច្បាស់នូវទុក្ខនិរោធតាមនីបដិបទានេះឯង ព្រោះហេតុនោះ បញ្ញា
ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការ
ឃើញត្រូវ ណា ក្នុងធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះហៅថា សេចក្តីដឹង
ក្នុងការប្រព្រឹត្តិទៅតាម ។ បណ្តាញាណទាំងនោះ សេចក្តីដឹង
ក្នុងការកំណត់ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ស្ទាបស្ទង់មើល
នូវចិត្ត របស់សត្វដទៃ របស់បុគ្គលដទៃ ដោយចិត្តរបស់ខ្លួនឯង
តែងដឹងច្បាស់ គឺ ចិត្តប្រកបដោយរាគៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ ថា ចិត្តប្រកប
ដោយរាគៈ ចិត្តប្រាសចាករាគៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ ថា ចិត្តប្រាសចាករាគៈ

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

សុខោសំ វា ចិត្តំ សុខោសំ ចិត្តន្តិ បដាណាតិ
 វីរោសំ វា ចិត្តំ វីរោសំ ចិត្តន្តិ បដាណាតិ សមោ-
 ហំ វា ចិត្តំ សមោហំ ចិត្តន្តិ បដាណាតិ វីរោមោ-
 ហំ វា ចិត្តំ វីរោមោហំ ចិត្តន្តិ បដាណាតិ សង្ខត្តំ
 វា ចិត្តំ សង្ខត្តំ ចិត្តន្តិ បដាណាតិ វីរុត្តំ វា
 ចិត្តំ វីរុត្តំ ចិត្តន្តិ បដាណាតិ មហាក្កតំ វា ចិត្តំ
 មហាក្កតំ ចិត្តន្តិ បដាណាតិ អមហាក្កតំ វា ចិត្តំ
 អមហាក្កតំ ចិត្តន្តិ បដាណាតិ សឡត្តំ វា ចិត្តំ
 សឡត្តំ ចិត្តន្តិ បដាណាតិ អនុត្តំ វា ចិត្តំ អនុត្តំ
 ចិត្តន្តិ បដាណាតិ សមាហិតំ វា ចិត្តំ សមាហិតំ
 ចិត្តន្តិ បដាណាតិ អសមាហិតំ វា ចិត្តំ អសមា-
 ហិតំ ចិត្តន្តិ បដាណាតិ វិមុត្តំ វា ចិត្តំ វិមុត្តំ
 ចិត្តន្តិ បដាណាតិ អវិមុត្តំ វា ចិត្តំ អវិមុត្តំ ចិត្តន្តិ
 បដាណាតិ យា ភត្ត បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋំ ឥទំ វុច្ចតិ បរិច្ឆេ-
 ញ្ញាណំ ។ វេបេត្វា ធម្មេ ញ្ញាណំ អន្ធយេ ញ្ញាណំ
 បរិច្ឆេ ញ្ញាណំ អវសេសា បញ្ញា សម្មតញ្ញាណំ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ចិត្តប្រកបដោយទោសៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ ថា ចិត្តប្រកបទោសៈ ចិត្តប្រាស
 ចាកទោសៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ ថា ចិត្តប្រាសចាកទោសៈ ចិត្តប្រកបដោយ
 មោហៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ ថា ចិត្តប្រកបដោយមោហៈ ចិត្តប្រាសចាកមោហៈ
 ក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ ថា ចិត្តប្រាសចាកមោហៈ ចិត្តរញ្ញក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ ថា
 ចិត្តរញ្ញក ចិត្តរាយមាយក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ ថា ចិត្តរាយមាយ ចិត្តដល់នូវភាព
 ដ៏ប្រសើរក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ ថា ចិត្តដល់នូវភាពដ៏ប្រសើរ ចិត្តដល់នូវភាព
 មិនប្រសើរក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ ថា ចិត្តដល់នូវភាពមិនប្រសើរ ចិត្តប្រកបដោយ
 ទុក្ខៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ ថា ចិត្តប្រកបដោយទុក្ខៈ ចិត្តមិនមានទុក្ខៈក្តី ក៏ដឹង
 ច្បាស់ ថា ចិត្តមិនមានទុក្ខៈ ចិត្តតំកល់មាំក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ ថា ចិត្តតំកល់មាំ
 ចិត្តមិនតំកល់មាំក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ ថា ចិត្តមិនតំកល់មាំ ចិត្តផុតស្រឡះក្តី
 ក៏ដឹងច្បាស់ ថា ចិត្តផុតស្រឡះ ចិត្តមិនផុតស្រឡះក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ ថា
 ចិត្តមិនផុតស្រឡះ ព្រោះហេតុនោះ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការ
 មិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ
 នោះ នេះហៅថា សេចក្តីដឹងក្នុងការកំណត់ ។ បញ្ញា ដ៏សេស វៀរ
 លែងតែសេចក្តីដឹងក្នុងធម៌ សេចក្តីដឹងក្នុងការប្រព្រឹត្តិទៅតាម និង
 សេចក្តីដឹងក្នុងការកំណត់ចេញ ឈ្មោះថា សេចក្តីដឹងក្នុងការសន្មត ។

ញាណវិរុទ្ត បុគ្គលិកទេស

[៦០] តត្ថ កតមា បញ្ញា អាចយាយ

នោ អបចយាយ ។ កាមាវចរកុសលេ បញ្ញា

អាចយាយ នោ អបចយាយ ។ ចត្វស្ស មន្តេស្ស

បញ្ញា អបចយាយ នោ អាចយាយ ។ រូបាវចរ-

រូបាវចរកុសលេ បញ្ញា អាចយាយ ចេវ អបចយាយ

ច ។ អវសេសា បញ្ញា នេវចយាយ នោ

អបចយាយ ។

[៦១] តត្ថ កតមា បញ្ញា និព្វិទាយ នោ

បដិវេទាយ ។ យាយ បញ្ញាយ កាមេស្ស វីតរា-

តោ ហោតិ ន ច អភិញ្ញាយោ បដិវិជ្ជតិ ន ច

សច្ចានិ អយំ វុច្ចតិ បញ្ញា និព្វិទាយ នោ បដិ-

វេទាយ ។ ស្មេវ បញ្ញាយ កាមេស្ស វីតរាតោ

សមាទោ អភិញ្ញាយោ បដិវិជ្ជតិ ន ច សច្ចានិ

អយំ វុច្ចតិ បញ្ញា បដិវេទាយ នោ និព្វិទាយ ។

ញាណវិភង្គ បុគ្គលិកស្វេស

(៦០) បណ្តាញាណទាំងនោះ បញ្ញា ក្នុងការសន្សំ (កម្ម-
 ក្តិលេស) មិនមែនក្នុងការមិនសន្សំ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ក្នុងការ-
 មាវចរកុសល ឈ្មោះថា បញ្ញា ក្នុងការសន្សំ (កម្មក្តិលេស) មិនមែន
 ក្នុងការមិនសន្សំ ។ បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញាក្នុងការ
 មិនសន្សំ មិនមែនក្នុងការសន្សំ ។ បញ្ញា ក្នុងប្រាវចរកុសលនិងអរូបា-
 វចរកុសល ឈ្មោះថា បញ្ញា ក្នុងការសន្សំផង ក្នុងការមិនសន្សំផង ។
 បញ្ញាដ៏សេស ឈ្មោះថា បញ្ញាមិនមែនក្នុងការសន្សំ ទាំងមិនមែនក្នុង
 ការមិនសន្សំ ។

(៦១) បណ្តាញាណទាំងនោះ បញ្ញា ក្នុងសេចក្តីនឿយណាយ
 មិនមែនក្នុងការត្រាស់ដឹង តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលជាអ្នកប្រាសចាកតម្រេក
 ក្នុងកាមទាំងឡាយ ដោយបញ្ញា ណា តែមិនត្រាស់ដឹងនូវអភិញ្ញាទាំង-
 ឡាយ ទាំងមិនត្រាស់ដឹងនូវសច្ចៈទាំងឡាយទេ នេះហៅថា បញ្ញា
 ក្នុងសេចក្តីនឿយណាយ មិនមែនក្នុងការត្រាស់ដឹង ។ បុគ្គលនោះ
 កាលបើប្រាសចាកតម្រេក ក្នុងកាមទាំងឡាយហើយ រមែងត្រាស់ដឹង
 នូវអភិញ្ញាទាំងឡាយ តែមិនត្រាស់ដឹងនូវសច្ចៈទាំងឡាយ ដោយប្រាជ្ញា
 នេះហៅថា បញ្ញា ក្នុងការត្រាស់ដឹង មិនមែនក្នុងសេចក្តីនឿយណាយ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ចត្វស្ស មក្កេស្ស បញ្ញា និព្វិនាយ ចេវ បដិវេ-
 ជាយ ច ។ អវសេសា បញ្ញា ធម៌ និព្វិនាយ
 ធម៌ បដិវេជាយ ។

[៦២] តត្ថ កតតមា ហានភាគីនី បញ្ញា ។
 បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី^(១) កាមសហគតា
 សញ្ញាមនសិកាវា សមុទាចរន្តិ ហានភាគីនី បញ្ញា
 តទនុធម្មតា សតិ សន្តិដ្ឋតិ វិភិកាគីនី បញ្ញា
 អវិភក្តសហគតា សញ្ញាមនសិកាវា សមុទាចរន្តិ
 វិសេសភាគីនី បញ្ញា និព្វិនាសហគតា សញ្ញាមន-
 សិកាវា សមុទាចរន្តិ វិរាគ្យបសញ្ញិតា និព្វេជភាគីនី
 បញ្ញា ។ ធុតិយស្ស ឈានស្ស លាភី វិភក្តស-
 ហគតា សញ្ញាមនសិកាវា សមុទាចរន្តិ ហានភាគីនី
 បញ្ញា តទនុធម្មតា សតិ សន្តិដ្ឋតិ វិភិកាគីនី បញ្ញា

១ ម. សព្វត្ថ លាភីតិ ទិស្សតិយេវ ។

អភិធម្មបដិក វិវាទ

បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ឈ្មោះថា បញ្ញា ក្នុងសេចក្តីនឿយណាយផង
 ក្នុងការត្រាស់ដឹងផង ។ បញ្ញា ដ៏សេស ឈ្មោះថា បញ្ញា
 មិនមែនក្នុងសេចក្តីនឿយណាយ មិនមែនក្នុងការត្រាស់ដឹង ។

(៦៤) បណ្តាញាណទាំងនោះ បញ្ញា មានចំណែកនៃសេចក្តី
 សាបសូន្យ តើដូចម្តេច ។ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ដោយសញ្ញា ប្រកប
 ដោយកាម រមែងជាសំគឿនឲ្យបុគ្គលដែលបានបឋមជ្ឈាន ឈ្មោះថា
 បញ្ញា មានចំណែកនៃសេចក្តីសាបសូន្យ សតិមានសភាពដ៏សមគួរដល់
 បញ្ញានោះ តាំងនៅស្មើ ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែកនៃការតាំងនៅ
 ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយសញ្ញា មិនប្រកបដោយវិតក្កៈ រមែងជាសំគឿន
 (ឲ្យបុគ្គលដែលបានបឋមជ្ឈាននោះ) ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែក
 នៃសេចក្តីសេស ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយសញ្ញា ប្រកបដោយនិព្វិទា
 ប្រកបដោយវិភគៈ រមែងជាសំគឿន (ឲ្យបុគ្គលដែលបានបឋមជ្ឈាន
 នោះ) ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែកនៃសេចក្តីនឿយណាយ ។
 ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយសញ្ញា ប្រកបដោយវិតក្កៈ រមែងជាសំគឿន
 ឲ្យបុគ្គលដែលបានទុតិយជ្ឈាន ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែក
 នៃសេចក្តីសាបសូន្យ សតិ មានសភាពដ៏សមគួរ ដល់បញ្ញានោះ
 តាំងនៅស្មើ ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែក នៃការតាំងនៅ

ញាណវិវត្តំ បក្កក្កនិទ្ទេសោ

ឧបេក្ខាសហគតា សញ្ញាមនសិកាវា សមុទាចរន្តិ
 វិសេសភាគិនី បញ្ញា និព្វិទាសហគតា សញ្ញា-
 មនសិកាវា សមុទាចរន្តិ វិរាគូបសញ្ញតា និព្វេជ-
 ភាគិនី បញ្ញា ។ តតិយស្ស ឈានស្ស លាភី
 បិទិសហគតា សញ្ញាមនសិកាវា សមុទាចរន្តិ
 ហានភាគិនី បញ្ញា តទទុជម្ពតា សតិ សន្តិដ្ឋតិ
 បិទិភាគិនី បញ្ញា អនុក្កមសុខសហគតា សញ្ញាម-
 នសិកាវា សមុទាចរន្តិ វិសេសភាគិនី បញ្ញា
 និព្វិទាសហគតា សញ្ញាមនសិកាវា សមុទាចរន្តិ
 វិរាគូបសញ្ញតា និព្វេជភាគិនី បញ្ញា ។ ចតុតស្ស
 ឈានស្ស លាភី សុខសហគតា^(១) សញ្ញា-
 មនសិកាវា សមុទាចរន្តិ ហានភាគិនី បញ្ញា
 តទទុជម្ពតា សតិ សន្តិដ្ឋតិ បិទិភាគិនី បញ្ញា

 ១ ម. ឧបេក្ខាសហគតា ។

ញាណវិក័ត្ត ចតុក្កុដិទ្ទេស

ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយសញ្ញា ប្រកបដោយទេវតា រមែងជាសំគៀន (ទូរ
 បុគ្គលដែលបានទុតិយជ្ឈាននោះ) ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែកនៃសេចក្តី
 វិសេស ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយសញ្ញា ប្រកបដោយនិព្វិតា ប្រកបដោយ
 វិរាគៈ រមែងជាសំគៀន (ទូរ បុគ្គលដែលបានទុតិយជ្ឈាននោះ) ឈ្មោះ
 ថា បញ្ញា មានចំណែកនៃសេចក្តីនឿយណាយ ។ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយ
 សញ្ញា ប្រកបដោយបីតិ រមែងជាសំគៀន ទូរ បុគ្គលដែលបានតតិយជ្ឈាន
 ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែកនៃសេចក្តីសាបសូន្យ សតិមានសភាពដ៏
 សមគួរដល់បញ្ញានោះ តាំងនៅស្មើ ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែក
 នៃការតាំងនៅ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយសញ្ញា ប្រកបដោយអទុកម-
 សុខវេទនា រមែងជាសំគៀន (ទូរ បុគ្គលដែលបានតតិយជ្ឈាននោះ)
 ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែកនៃសេចក្តីវិសេស ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយ
 សញ្ញា ប្រកបដោយនិព្វិតា ប្រកបដោយវិរាគៈ រមែងជាសំគៀន
 (ទូរ បុគ្គលដែលបានតតិយជ្ឈាននោះ) ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែក
 នៃសេចក្តីនឿយណាយ ។ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយសញ្ញា ប្រកប
 ដោយសុខ រមែងជាសំគៀន ទូរ បុគ្គលដែលបានចតុត្ថជ្ឈាន ឈ្មោះថា
 បញ្ញា មានចំណែកនៃសេចក្តីសាបសូន្យ សតិមានសភាពដ៏សមគួរដល់
 បញ្ញានោះ តាំងនៅស្មើ ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែកនៃការតាំងនៅ

អភិធម្មបិដកេ វិរដ្ឋោ

អា កា សា ន ញ្ចា យ ត ន ស ហ ក តា ស ញ្ញា ម ន សី កា រា

ស មុ ទា ចរ ន្តិ វិ សេ ស ភា គី នី ប ញ្ញា និ ព្វិ ទា ស ហ ក តា

ស ញ្ញា ម ន សី កា រា ស មុ ទា ចរ ន្តិ វិ រា គូ ប ស ញ្ញា តា

និ ព្វេ ជ ភា គី នី ប ញ្ញា ។ អា កា សា ន ញ្ចា យ ត ន ស ញ្ញ

លា ភី រូ ប ស ហ ក តា ស ញ្ញា ម ន សី កា រា ស មុ ទា ចរ ន្តិ

ហា ន ភា គី នី ប ញ្ញា ត ន ន ជ មុ តា ស តិ ស ន្តិ ដ្ឋ តិ

បី តិ តា គី នី ប ញ្ញា វិ ញ្ញា ណ ញ្ចា យ ត ន ស ហ ក តា

ស ញ្ញា ម ន សី កា រា ស មុ ទា ចរ ន្តិ វិ សេ ស ភា គី នី ប ញ្ញា

និ ព្វិ ទា ស ហ ក តា ស ញ្ញា ម ន សី កា រា ស មុ ទា ចរ ន្តិ

វិ រា គូ ប ស ញ្ញា តា និ ព្វេ ជ ភា គី នី ញ្ញា ។ វិ ញ្ញា ណ ញ្ចា -

យ ត ន ស ញ្ញ លា ភី អា កា សា ន ញ្ចា យ ត ន ស ហ ក តា

ស ញ្ញា ម ន សី កា រា ស មុ ទា ចរ ន្តិ ហា ន ភា គី នី ប ញ្ញា

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ការធ្វើទុក្ខក្នុងចិត្តដោយសញ្ញា ប្រកបដោយ អាកាសានញ្ចាយតនៈ
 រមែងជាសុត្វ័ន (នូវបុគ្គលដែលបានចតុត្ថជ្ឈាននោះ) ឈ្មោះថា
 បញ្ញា មានចំណែកនៃសេចក្តីវិសេស ការធ្វើទុក្ខក្នុងចិត្តដោយសញ្ញា
 ប្រកបដោយនិព្វិទា ប្រកបដោយវិភគៈ រមែងជាសុត្វ័ន (នូវបុគ្គល
 ដែលបានចតុត្ថជ្ឈាននោះ) ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែកនៃសេចក្តី
 នឿយណាយ ។ ការធ្វើទុក្ខក្នុងចិត្តដោយសញ្ញា ប្រកបដោយរូប រមែង
 ជាសុត្វ័ននូវបុគ្គល ដែលបានអាកាសានញ្ចាយតនៈ ឈ្មោះថា បញ្ញា
 មានចំណែកនៃសេចក្តីសាបសូន្យ សតិ មានសភាពដ៏សមគួរដល់បញ្ញា
 នោះ តាំងនៅស្មើ ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែកនៃការតាំង
 នៅ ការធ្វើទុក្ខក្នុងចិត្តដោយសញ្ញា ប្រកបដោយវិញ្ញាណញ្ចាយតនៈ
 រមែងជាសុត្វ័ន (នូវបុគ្គលដែលបានអាកាសានញ្ចាយតនៈនោះ)
 ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែកនៃសេចក្តីវិសេស ការធ្វើទុក្ខក្នុងចិត្ត
 ដោយសញ្ញា ប្រកបដោយនិព្វិទា ប្រកបដោយវិភគៈ រមែងជាសុត្វ័
 ត្វ័ន (នូវបុគ្គលដែលបានអាកាសានញ្ចាយតនៈ) ឈ្មោះថា បញ្ញា
 មានចំណែកនៃសេចក្តីនឿយណាយ ។ ការធ្វើទុក្ខក្នុងចិត្តដោយសញ្ញា
 ប្រកបដោយអាកាសានញ្ចាយតនៈ រមែងជាសុត្វ័ននូវបុគ្គលដែលបាន
 វិញ្ញាណញ្ចាយតនៈ ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែកនៃសេចក្តីសាបសូន្យ

ញាណវិរុទ្ត បុគ្គលិកសោ

តទទ្ធជម្ពតា សតិ សន្តិដ្ឋតិ វិភិកាភិដ្ឋិ បញ្ញា

អាភិក្ខុញ្ញាយតនសហគតា សញ្ញាមនសិកាវា ស-

មុទាចរន្តិ វិសេសភាគិដ្ឋិ បញ្ញា និព្វិទាសហគតា

សញ្ញាមនសិកាវា សមុទាចរន្តិ វិរាគូបសញ្ញតា

និព្វេជភាគិដ្ឋិ បញ្ញា ។ អាភិក្ខុញ្ញាយតនស្ស

លាភី វិញ្ញាណញ្ញាយតនសហគតា សញ្ញាមនសិ-

កាវា សមុទាចរន្តិ ហានភាគិដ្ឋិ បញ្ញា តទទ្ធជម្ពតា

សតិ សន្តិដ្ឋតិ វិភិកាភិដ្ឋិ បញ្ញា ទេវសញ្ញាណ-

សញ្ញាយតនសហគតា សញ្ញាមនសិកាវា សមុ-

ទាចរន្តិ វិសេសភាគិដ្ឋិ បញ្ញា និព្វិទាសហគតា

សញ្ញាមនសិកាវា សមុទាចរន្តិ វិរាគូបសញ្ញតា

និព្វេជភាគិដ្ឋិ បញ្ញា ។

ញាណវិវត្ត ចតុក្កន្ធន្តរ

សតិ មានសភាពដ៏សមគួរដល់បញ្ញានោះ តាំងនៅស្មើ ឈ្មោះថា បញ្ញា
 មានចំណែកនៃការតាំងនៅ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយសញ្ញា ប្រកប
 ដោយអាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ រមែងជាសំគឿន (នូវបុគ្គលដែលបាន
 វិញ្ញាណញ្ញាយតនៈ) ឈ្មោះថា បញ្ញាមានចំណែកនៃសេចក្តីវិសេស
 ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយសញ្ញា ប្រកបដោយនិព្វិទា ប្រកបដោយវិវត្តៈ
 រមែងជាសំគឿន នូវបុគ្គលដែលបានវិញ្ញាណញ្ញាយតនៈ ឈ្មោះថា
 បញ្ញា មានចំណែកនៃសេចក្តីនឿយណាយ ។ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយ
 សញ្ញា ប្រកបដោយវិញ្ញាណញ្ញាយតនៈ រមែងជាសំគឿននូវបុគ្គលដែល
 បានអាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែកនៃសេចក្តីសាប
 សូន្យ សតិ មានសភាពដ៏សមគួរដល់បញ្ញានោះ តាំងនៅស្មើ ឈ្មោះ
 ថា បញ្ញា មានចំណែកនៃការតាំងនៅ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយសញ្ញា
 ប្រកបដោយនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ រមែងជាសំគឿន (នូវបុគ្គល
 ដែលបានអាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ) ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែកនៃសេចក្តី
 វិសេស ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយសញ្ញា ប្រកបដោយនិព្វិទា ប្រកប
 ដោយវិវត្តៈ រមែងជាសំគឿន (នូវបុគ្គលដែលបានអាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ)
 ឈ្មោះថា បញ្ញា មានចំណែកនៃសេចក្តីនឿយណាយ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[៦៣] តត្ថ កតមា ចតស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា ។
 អត្ថប្បដិសម្ពិទ្ធា ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា ជិវត្តប្បដិសម្ពិទ្ធា
 បដិកាលាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ អត្ថ ញ្ញាណំ អត្ថប្បដិ-
 សម្ពិទ្ធា ធម្ម ញ្ញាណំ ធម្មប្បដិសម្ពិទ្ធា តត្ថ
 ធម្មជិវត្តភិក្ខុណាមេ ញ្ញាណំ ជិវត្តប្បដិសម្ពិទ្ធា ញ្ញា-
 ណោស្ស ញ្ញាណំ បដិកាលាប្បដិសម្ពិទ្ធា ។ ឥមា
 ចតស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា ។

[៦៤] តត្ថ កតមា ចតស្សោ បដិបទា ។
 ទុក្ខា បដិបទា ទទ្ធភកិញ្ញា បញ្ញា ទុក្ខា បដិបទា
 ខិប្បាភិញ្ញា បញ្ញា សុខា បដិបទា ទទ្ធភកិញ្ញា បញ្ញា
 សុខា បដិបទា ខិប្បាភិញ្ញា បញ្ញា ។ តត្ថ កតមា
 ទុក្ខា បដិបទា ទទ្ធភកិញ្ញា បញ្ញា ។ កិច្ចេន
 កសិវេន សមាធិ ឧប្បាទេន្តស្ស ទន្ធ�ំ តណ្ហានំ
 អភិជានន្តស្ស យា ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា បដាននា
 ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ
 វុត្ថតិ ទុក្ខា បដិបទា ទទ្ធភកិញ្ញា បញ្ញា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

(៦៣) បណ្តាញាណទាំងនោះ បដិសម្ព័ត្តា ៤ តើដូចម្តេច ។
 អត្ថប្បដិសម្ព័ត្តា ១ ធម្មប្បដិសម្ព័ត្តា ១ និរុត្តិប្បដិសម្ព័ត្តា ១ បដិភាណប្ប-
 ដិសម្ព័ត្តា ១ ។ ការដឹងក្នុងអត្ថ ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ព័ត្តា ការ
 ដឹងក្នុងធម៌ ឈ្មោះថា ធម្មប្បដិសម្ព័ត្តា ការដឹងក្នុងការពោលនូវ
 ធម្មនិរុត្តិ ក្នុងអត្ថនិងធម៌ទាំងនោះ ឈ្មោះថា និរុត្តិប្បដិសម្ព័ត្តា
 ការដឹងក្នុងញាណទាំងឡាយ ឈ្មោះថា បដិភាណប្បដិសម្ព័ត្តា ។
 នេះ បដិសម្ព័ត្តា ៤ ។

(៦៤) បណ្តាញាណទាំងនោះ បដិបទា ៤ តើដូចម្តេច ។
 បញ្ញា ដែលប្រតិបត្តិលំបាកមានការត្រាស់ដឹងយូរ ១ បញ្ញា ដែលប្រតិ-
 បត្តិលំបាកមានការត្រាស់ដឹងឆាប់ ១ បញ្ញា ដែលប្រតិបត្តិដោយមានការ
 ត្រាស់ដឹងយូរ ១ បញ្ញា ដែលប្រតិបត្តិដោយមានការត្រាស់ដឹងឆាប់ ១ ។
 បណ្តាបញ្ញា ទាំង ៤ នេះ បញ្ញា ដែលប្រតិបត្តិលំបាកមានការត្រាស់
 ដឹងយូរ តើដូចម្តេច ។ កាលបុគ្គល ញ៉ាំងលោកុត្តរសមាធិឲ្យកើត
 ដោយលំបាក ដោយកម្រ កាលត្រាស់ដឹងនូវហេតុ គឺ លោកុត្តរ-
 សមាធិនោះ ដោយយឺតយូរ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។
 ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង
 នេះហៅថា បញ្ញា ដែលប្រតិបត្តិលំបាកមានការត្រាស់ដឹងយូរ ។

ញាណវិភង្គ ចតុក្កន្តិទ្វេសោ

តត្ថ កតមា ធុត្តា បដិបទា វិប្បាភិញ្ញា បញ្ញា ។
 កក្កិច្ឆន កកសិវេន សមាធិ ឧប្បាទេន្តស្ស វិប្បំ
 តណ្ហានំ អភិជានន្តស្ស យា ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា បជា-
 ននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ
 អយំ វុច្ចតិ ធុត្តា បដិបទា វិប្បាភិញ្ញា បញ្ញា ។
 តត្ថ កតមា សុខា បដិបទា ធុត្តាភិញ្ញា បញ្ញា ។
 អក្កិច្ឆន អកសិវេន សមាធិ ឧប្បាទេន្តស្ស នន្តំ
 តណ្ហានំ អភិជានន្តស្ស យា ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា
 បជាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ
 អយំ វុច្ចតិ សុខា បដិបទា ធុត្តាភិញ្ញា បញ្ញា ។
 តត្ថ កតមា សុខា បដិបទា វិប្បាភិញ្ញា បញ្ញា ។
 អក្កិច្ឆន អកសិវេន សមាធិ ឧប្បាទេន្តស្ស វិប្បំ
 តណ្ហានំ អភិជានន្តស្ស យា ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា បជាននា
 ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ
 វុច្ចតិ សុខា បដិបទា វិប្បាភិញ្ញា បញ្ញា ។ ឥមា
 ចតស្ស្ស បដិបទា ។

បញ្ហាទាំងនោះ បញ្ហា ដែលប្រតិបត្តិលំបាកមានការត្រាស់ដឹងឆាប់

តើដូចម្តេច ។ កាលបុគ្គលញ្ញាំងលោកុត្តរសមាធិឲ្យកើត ដោយលំបាក ដោយកម្រ កាលត្រាស់ដឹងនូវហេតុ គឺ លោកុត្តរសមាធិនោះ ដោយឆាប់ បញ្ហា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង នេះហៅថា បញ្ហា ដែលប្រតិបត្តិលំបាក មានការត្រាស់ដឹងឆាប់ ។ បណ្តាបញ្ហាទាំងនោះ បញ្ហា ដែលប្រតិបត្តិ ងាយមានការត្រាស់ដឹងយូរ តើដូចម្តេច ។ កាលបុគ្គលញ្ញាំងលោកុត្តរសមាធិឲ្យកើត ដោយមិនលំបាក ដោយមិនក្រ កាលដឹងច្បាស់នូវហេតុ គឺលោកុត្តរសមាធិនោះ ដោយយឺតយូរ បញ្ហា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង នេះហៅថា បញ្ហា ដែលប្រតិបត្តិងាយមានការត្រាស់ដឹងយូរ ។ បណ្តា បញ្ហាទាំងនោះ បញ្ហា ដែលប្រតិបត្តិងាយមានការត្រាស់ដឹងឆាប់ តើ ដូចម្តេច ។ កាលបុគ្គល ញ្ញាំងលោកុត្តរសមាធិឲ្យកើតដោយមិនលំបាក ដោយមិនក្រ កាលដឹងច្បាស់នូវហេតុ គឺ លោកុត្តរសមាធិនោះដោយ ឆាប់ បញ្ហា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង នេះហៅថា បញ្ហាដែលប្រតិបត្តិងាយ មានការត្រាស់ដឹងឆាប់ ។ នេះ បដិបទា ២ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរដ្ឋោ

[២៥] ឥត្ថ កតមាទិ ចត្តារិ អារម្មណាទិ ។
 បរិត្តា បរិត្តារម្មណា បញ្ញា បរិត្តា អប្បមាណារម្ម-
 ណា បញ្ញា អប្បមាណា បរិត្តារម្មណា បញ្ញា
 អប្បមាណា អប្បមាណារម្មណា បញ្ញា ។ ឥត្ថ
 កតមា បរិត្តា បរិត្តារម្មណា បញ្ញា ។ សមាធិស្ស
 ន និកាមលាភិស្ស អារម្មណំ ថោកំ ជវន្តស្ស យា
 ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា បដាទនា ។ បេ ។ អមោហោ
 ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ បរិត្តា បរិត្តារម្ម-
 ណា បញ្ញា ។ ឥត្ថ កតមា បរិត្តា អប្បមាណា-
 រម្មណា បញ្ញា ។ សមាធិស្ស ន និកាមលាភិស្ស
 អារម្មណំ វិបុលំ ជវន្តស្ស យា ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា
 បដាទនា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ
 អយំ វុច្ចតិ បរិត្តា អប្បមាណារម្មណា បញ្ញា ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

(៦៥) បណ្តាញាណទាំងនោះ ការម្មណ៍ ៤ តើដូចម្តេច ។

បញ្ញា មានសភាពតូចន្តរៈ ទាំងមានការម្មណ៍តូចន្តរៈ ១ បញ្ញា មាន
 សភាពតូចន្តរៈ តែមានការម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន ១ បញ្ញា ប្រមាណ
 មិនបាន តែមានការម្មណ៍តូចន្តរៈ ១ បញ្ញា ប្រមាណមិនបាន ទាំង
 មានការម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន ១ ។ បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ បញ្ញា
 មានសភាពតូចន្តរៈ ទាំងមានការម្មណ៍តូចន្តរៈ តើដូចម្តេច ។ កាល
 បុគ្គល មិនបាននូវសមាធិតាមសេចក្តីប្រាថ្នា ទាំងផ្សាយទៅនូវការម្មណ៍
 តិចតួច បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារ-
 ណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង នេះហៅថា បញ្ញា
 មានសភាពតូចន្តរៈ ទាំងមានការម្មណ៍តូចន្តរៈ ។ បណ្តាបញ្ញាទាំង
 នោះ បញ្ញា មានសភាពតូចន្តរៈ តែមានការម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន
 តើដូចម្តេច ។ កាលបុគ្គល មិនបាននូវសមាធិតាមសេចក្តីប្រាថ្នា តែ
 ផ្សាយទៅនូវការម្មណ៍ដ៏ធំទូលាយ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។
 ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង នេះ
 ហៅថា បញ្ញាមានសភាពតូចន្តរៈ តែមានការម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន ។

ញាណវិរុដ្តេ បញ្ចក្កនិទ្ទេសោ

តត្ថ កតតមា អប្បមាណា បរិត្តារម្មណា បញ្ញា ។
 សមាធិស្ស ជិកាមលាភិស្ស អារម្មណំ ថោកំ
 ជរន្តស្ស យា ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា បដាទនា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុត្ថតិ
 អប្បមាណា បរិត្តារម្មណា បញ្ញា ។ តត្ថ កតតមា
 អប្បមាណា អប្បមាណារម្មណា បញ្ញា ។ សមាធិស្ស
 ជិកាមលាភិស្ស អារម្មណំ វិបុលំ ជរន្តស្ស យា
 ឧប្បជ្ជតិ បញ្ញា បដាទនា ។ បេ ។ អមោហោ
 ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុត្ថតិ អប្បមាណា
 អប្បមាណារម្មណា បញ្ញា ។ ឥមាធិ ចត្តារ
 អារម្មណា និ ។

(៦៦) មត្តសមធិស្ស ញាណំ ជរ-
 មរណាបេតំ ញាណំ ជរមរណាសមុទយេបេតំ
 ញាណំ ជរមរណានិរោធបេតំ ញាណំ ជរ-
 មរណានិរោធតាមិនិយា បដិបទាយបេតំ ញាណំ ។

បញ្ជាក់បន្ថែម ចក្ខុវិស័យ

បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ បញ្ញា ប្រមាណមិនបាន តែមានការម្នាក់
 តូចតាច តើដូចម្តេច ។ កាលបុគ្គល បាននូវសមាធិដូចសេចក្តី
 ប្រាថ្នា តែផ្សាយទៅនូវការម្នាក់តិចតួច បញ្ញា ការដឹងច្បាស់
 ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា
 កើតឡើង នេះហៅថា បញ្ញា ប្រមាណមិនបាន តែមានការម្នាក់តូច
 តាច ។ បណ្តាបញ្ញាទាំងនោះ បញ្ញា ប្រមាណមិនបាន ទាំងមាន
 ការម្នាក់ប្រមាណមិនបាន តើដូចម្តេច ។ កាលបុគ្គលបាននូវសមាធិ
 ដូចសេចក្តីប្រាថ្នា ទាំងផ្សាយទៅនូវការម្នាក់ដឹងច្បាស់ បញ្ញា ការ
 ដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណានូវធម៌ ការឃើញ
 ត្រូវ ណា កើតឡើង នេះហៅថា បញ្ញា ប្រមាណមិនបាន ទាំង
 មានការម្នាក់ប្រមាណមិនបាន ។ នេះ ការម្នាក់ ៤ ។

(៦៦) សេចក្តីដឹងរបស់បុគ្គលព្រមព្រៀងដោយមគ្គ ឈ្មោះថា
 សេចក្តីដឹងក្នុងដកមរណៈ ឈ្មោះថា សេចក្តីដឹងក្នុងហេតុដែលឲ្យកើត
 ដកមរណៈ ឈ្មោះថា សេចក្តីដឹងក្នុងការរលត់ដកមរណៈ ឈ្មោះ
 ថា សេចក្តីដឹងក្នុងបដិបទ ជាដំណើរទៅកាន់ទីរលត់ដកមរណៈ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

តត្ថ កតមំ ជរាមរណោ ញាណំ ។ ជរាមរណំ អារត្ត
 យា ឧប្បជ្ឈតិ បញ្ញា បដាទនា ។ បេ ។ អមោហោ
 ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ វុច្ចតិ ជរាមរណោ
 ញាណំ ។ ជរាមរណាសមុទយំ អារត្ត ។ បេ ។
 ជរាមរណានិរោធំ អារត្ត ។ បេ ។ ជរាមរណានិរោធគា-
 មិនំ បដិបទំ អារត្ត យា ឧប្បជ្ឈតិ បញ្ញា បដាទនា
 ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ វុច្ចតិ
 ជរាមរណានិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ ញាណំ ។
 មគ្គសមន្តីស្ស ញាណំ ជាតិយាបេតំ ញាណំ
 ។ បេ ។ កវេបេតំ ញាណំ ។ បេ ។ ឧទាទានេបេតំ
 ញាណំ ។ បេ ។ តណ្ហាយបេតំ ញាណំ ។ បេ ។
 វេទនាយបេតំ ញាណំ ។ បេ ។ ដស្សេបេតំ
 ញាណំ ។ បេ ។ សន្នាយតនេបេតំ ញាណំ ។ បេ ។
 នាមរូបេបេតំ ញាណំ ។ បេ ។ វិញ្ញាណេបេតំ
 ញាណំ ។ បេ ។ សង្ខារេសុបេតំ ញាណំ សង្ខារ-
 សមុទយេបេតំ ញាណំ សង្ខារនិរោធបេតំ ញាណំ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

បណ្តាញាណទាំងនោះ សេចក្តីដឹងក្នុងដរាបណាៈ តើដូចម្តេច ។
 បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការ
 ឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង ព្រោះប្រាជ្ញាជរាមរណៈ នេះហៅថា
 សេចក្តីដឹងក្នុងដរាបណាៈ ។ ព្រោះប្រាជ្ញាហេតុដែលឲ្យកើតដរាបណាៈ
 ។ បេ ។ ព្រោះប្រាជ្ញាការលត់ដរាបណាៈ ។ បេ ។ បញ្ញា ការដឹង
 ច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ
 ណា កើតឡើង ព្រោះប្រាជ្ញាបដិបទជាដំណើរទៅកាន់ទីលត់ដរាប
 ណាៈ នេះហៅថា សេចក្តីដឹងក្នុងបដិបទជាដំណើរទៅកាន់ទីលត់
 ដរាបណាៈ ។ សេចក្តីដឹងរបស់បុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយមគ្គ ឈ្មោះ
 ថា សេចក្តីដឹងក្នុងជាតិ ។ បេ ។ ឈ្មោះថា សេចក្តីដឹងក្នុងភព ។ បេ ។
 ឈ្មោះថា សេចក្តីដឹងក្នុងឧបាទាន ។ បេ ។ ឈ្មោះថា សេចក្តី
 ដឹងក្នុងតណ្ហា ។ បេ ។ ឈ្មោះថា សេចក្តីដឹងក្នុងវេទនា ។ បេ ។
 ឈ្មោះថា សេចក្តីដឹងក្នុងផស្សៈ ។ បេ ។ ឈ្មោះថា សេចក្តី
 ដឹងក្នុងសឡាយតនៈ ។ បេ ។ ឈ្មោះថា សេចក្តីដឹងក្នុងនាមរូប
 ។ បេ ។ ឈ្មោះថា សេចក្តីដឹងក្នុងវិញ្ញាណ ។ បេ ។ ឈ្មោះថា
 សេចក្តីដឹងក្នុងសង្ខារទាំងឡាយ ឈ្មោះថា សេចក្តីដឹងក្នុងហេតុ
 ដែលឲ្យកើតសង្ខារ ឈ្មោះថា សេចក្តីដឹងក្នុងការលត់នៃសង្ខារ

ញាណវិវត្តេ បញ្ចកន្ត្រេសោ

សង្ខារនិរោធតាមិនិយា បដិបទាយបេតំ ញាណំ ។
 តត្ថ កតមំ សង្ខារេសុ ញាណំ ។ សង្ខារេ
 អារត្ត យា ឧប្បជ្ឈតិ បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ វុច្ចតិ
 សង្ខារេសុ ញាណំ ។ សង្ខារសមុទយំ អារត្ត
 ។ បេ ។ សង្ខារនិរោធំ អារត្ត ។ បេ ។ សង្ខារ-
 និរោធតាមិនី បដិបទំ អារត្ត យា ឧប្បជ្ឈតិ បញ្ញា
 បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មា-
 ទិដ្ឋិ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារនិរោធតាមិនិយា បដិបទាយ
 ញាណំ ។

ឯវំ បព្ភត្តិធនេ ញាណវត្ថុ ។

(៦៧) តត្ថ កតមោ បញ្ញាដ្ឋិតោ សម្មា-
 សមាធិ ។ បីតិដរណតា សុខដរណតា ចេតនាដរ-
 ណតា អាលោកិដរណតា បច្ចវេក្ខណានិមិត្តំ ។

ញាណវិរុទ្ត បញ្ចកន្ត្រៃស

ឈ្មោះថា សេចក្តីដឹងក្នុងបដិបទ ជាដំណើរទៅកាន់ទីរលត់សង្ខារ ។

បណ្តាញាណទាំងនោះ សេចក្តីដឹងក្នុងសង្ខារទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។

បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង ព្រោះប្រាព្វនូវសង្ខារទាំងឡាយ នេះហៅថា សេចក្តីដឹងក្នុងសង្ខារទាំងឡាយ ។ ព្រោះប្រាព្វហេតុដែលឲ្យកើតសង្ខារ ។ បេ ។ ព្រោះប្រាព្វការរលត់នៃសង្ខារ ។ បេ ។

បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា កើតឡើង ព្រោះប្រាព្វនូវបដិបទ ជាដំណើរទៅកាន់ទីរលត់នៃសង្ខារ នេះហៅថា សេចក្តីដឹងក្នុងបដិបទ ជាដំណើរទៅកាន់ទីរលត់នៃសង្ខារ ។

ញាណវិរុទ្ធមានប្រការ ៤ យ៉ាងនេះឯង ។

(៦៧) បណ្តាញាណទាំងនោះ សម្មាសមាធិ ប្រកបដោយអង្គ ៥ តើដូចម្តេច ។ បីតិវេរណតា (ការផ្សាយបីតិ) ១ សុខវេរណតា (ការផ្សាយសុខ) ១ ចេតនាវេរណតា (ការផ្សាយចិត្ត) ១ អារលាភវេរណតា (ការផ្សាយពន្លឺ) ១ បច្ចុវេក្ខណនិមិត្ត (ការកំណត់ការពិចារណា) ១ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ទ្ធិស្ស ឈានេស្ស បញ្ញា បីតិដរណាតា ភីស្ស ឈានេស្ស
 បញ្ញា សុខដរណាតា បរចិត្តេ ញាណំ ចេតោដរណាតា
 ទិព្វចក្ខុ អាណេកដរណាតា តម្មា តម្មា សមាធិម្មា
 វុដ្ឋិតស្ស បច្ចុវេក្ខណាញាណំ បច្ចុវេក្ខណាធិមិត្តំ ។
 អយំ វុដ្ឋិតិ បញ្ចដ្ឋិតោ សម្មាសមាធិ ។

[៦៨] តត្ថ កតមោ បញ្ចញាណីកោ សម្មា-
 សមាធិ ។ អយំ សមាធិ បច្ចុប្បន្នសុខោ ចេរ
 អាយតី ច សុខវិចារកោតិ បច្ចុត្តញ្ញោ ញាណំ
 ឧប្បជ្ឈតិ អយំ សមាធិ អរិយោ ធិរមិសោតិ បច្ចុត្ត-
 ញ្ញោ ញាណំ ឧប្បជ្ឈតិ អយំ សមាធិ អតាបុរិស-
 សេវិតោតិ^(១) បច្ចុត្តញ្ញោ ញាណំ ឧប្បជ្ឈតិ អយំ
 សមាធិ សន្តោ បណីតោ បដិប្បស្សន្ធិលទ្ធោ ឯកោ-
 ទិការាធិកតោ ន ច សសម្ពារធិកប្បវរិតវិតោតិ^(២)
 បច្ចុត្តញ្ញោ ញាណំ ឧប្បជ្ឈតិ សោ ខោ បនាហំ
 ភីមំ សមាធិ សតោវ សមាបជ្ឈាមិ សតោវ
 វុដ្ឋហមិតិ បច្ចុត្តញ្ញោ ញាណំ ឧប្បជ្ឈតិ ។

១ ម. មហាបុរិសសេវិតោតិ ទិស្សតិ ។ ២ ម. សសម្ពារធិកប្បវរិតវិតោតិ ទិស្សតិ ។

អភិធម្មបដិក វិវាទ

បញ្ញា ក្នុងឈាន ២ ឈ្មោះថា បីតិវណ្ណតា បញ្ញា ក្នុងឈាន ៣
 ឈ្មោះថា សុខវណ្ណតា បញ្ញា ផ្សាយទៅក្នុងចិត្តនៃបុគ្គលដទៃ
 ឈ្មោះថា ចេតនាវណ្ណតា ទិព្វចក្ខុ ឈ្មោះថា អាណេកវណ្ណតា
 បច្ចវេក្ខណញ្ញាណ របស់បុគ្គលដែលចេញចាកសមាធិនោះ ។ ឈ្មោះ
 ថា បច្ចវេក្ខណនិមិត្ត ។ នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ប្រកប
 ដោយអង្គ ៥ ។

(៦៨) បណ្តាញ្ញាណទាំងនោះ សម្មាសមាធិ ប្រកបដោយ
 ញ្ញាណ ៥ តើដូចម្តេច ។ ញ្ញាណកើតឡើង ជាក់ច្បាស់ថា សមាធិនេះ
 មានសេចក្តីសុខក្នុងបច្ចុប្បន្នផង មានសេចក្តីសុខ ជាវិបាកក្នុងខាងមុខ
 ផង ១ ញ្ញាណកើតឡើងជាក់ច្បាស់ថា សមាធិនេះ ប្រសើរ
 មិនមានអារម្មណៈ ១ ញ្ញាណកើតឡើងជាក់ច្បាស់ថា សមាធិនេះ
 មិនមែនបុរសលាមកសេពឡើយ ១ ញ្ញាណកើតឡើង ជាក់ច្បាស់ថា
 សមាធិនេះ ជាធម៌ស្ងប់ ដ៏ទុក្ខម បាននូវសេចក្តីស្ងប់រម្ងាប់ បាននូវ
 ភាពនៃចិត្តដ៏ខ្ពស់ឯក តែមិនដល់នូវការសង្កត់សង្កិន (ធម៌ជាសត្រូវ)
 និងការរារាំង (កិលេស) ដោយចិត្ត ដែលប្រកបដោយសង្ខារ
 គឺ ព្យាយាម ១ ញ្ញាណកើតឡើងជាក់ច្បាស់ថា អាត្មាអញនោះ
 មានស្មារតី ចូលកាន់សមាធិនេះ មានស្មារតី ចេញចាកសមាធិនេះ ១ ។

ប្រាណវិក្កេ សត្តកនិទ្ទេសោ

អយំ បញ្ចក្ខណំ កោ សម្មាសមាធិ ។

ឯវំ បញ្ចវិជេន ប្រាណវិក្កុ ។

[៦៩] តត្ថ កកតមា ធម្មំ អភិក្ខាស្មំ បញ្ចក្ខណំ ។
 ឥន្ទ្រិយេ ប្រាណំ សោតតាត្ថិក្ខុន្ទិយា ប្រាណំ
 បរចិត្តេ ប្រាណំ បុព្វេនិវាសាទ្ធិស្សន្ទិក្ខាណំ សត្តានំ
 តុត្ថបមាតេ ប្រាណំ អាសវានំ ខយេ ប្រាណំ
 ឥមា ធម្មំ អភិក្ខាស្មំ បញ្ចក្ខណំ ។

ឯវំ ធម្មិជេន ប្រាណវិក្កុ ។

[៧០] តត្ថ កកតមាធិ សត្តសត្តិ ប្រាណា-
 វត្ថុនំ ។ ជាតិប្បក្ខយា ជរាមរណាន្តិ ប្រាណំ អសតិ
 ជាតិយា នត្ថិ ជរាមរណាន្តិ ប្រាណំ អតីតម្បី
 អន្ធានំ ជាតិប្បក្ខយា ជរាមរណាន្តិ ប្រាណំ អសតិ
 ជាតិយា នត្ថិ ជរាមរណាន្តិ ប្រាណំ អនាគតម្បី
 អន្ធានំ ជាតិប្បក្ខយា ជរាមរណាន្តិ ប្រាណំ
 អសតិ ជាតិយា នត្ថិ ជរាមរណាន្តិ ប្រាណំ

ញាណវិវត្ត សព្វកន្លែង

នេះឈ្មោះថា សម្មាសមាធិ ប្រកបដោយញាណ ៥ ។

ញាណវត្ថុ មានប្រការ ៥ យ៉ាងនេះឯង ។

(៦៩) បណ្តាញាណទាំងនោះ បញ្ញា ក្នុងអភិញ្ញា ៦ តើ ដូចម្តេច ។ សេចក្តីដឹងក្នុងចំណែកនៃប្ញទ្ធិ ១ សេចក្តីដឹងក្នុងសោតធាតុ ដ៏បរិសុទ្ធិ ១ សេចក្តីដឹងក្នុងការកំណត់ចិត្តរបស់សត្វដទៃ ១ សេចក្តីដឹង ប្រកបដោយការព្យាករណ៍ឱ្យខ្លួនរបស់សត្វដទៃ ដែលនៅអាស្រ័យក្នុង កាលមុន ១ សេចក្តីដឹងក្នុងការច្យុតនិងការកើតរបស់សត្វទាំងឡាយ ១ សេចក្តីដឹងក្នុងការអស់អាកាសវៈទាំងឡាយ ១ នេះឈ្មោះថា បញ្ញា ក្នុងអភិញ្ញា ៦ ។

ញាណវត្ថុ មានប្រការ ៦ យ៉ាងនេះឯង ។

(៧០) បណ្តាញាណទាំងនោះ ញាណវត្ថុ ៧៧ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីដឹងថា ជរាមរណៈ (កើតមាន) ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ១ សេចក្តីដឹងថា កាលបើជាតិមិនមាន ជរាមរណៈក៏មិនមាន ១ សេចក្តី ដឹងថា ជរាមរណៈ (កើតមាន) ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ក្នុងកាល អតីត ១ សេចក្តីដឹងថា កាលបើជាតិមិនមាន ជរាមរណៈក៏មិនមាន ១ សេចក្តីដឹងថា ជរាមរណៈ (កើតមាន) ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ក្នុងកាល អនាគត ១ សេចក្តីដឹងថា កាលបើជាតិមិនមាន ជរាមរណៈ ក៏មិនមាន ១

អភិធម្មបិដក វិវត្តោ

យម្បីស្ស តំ ធម្មដ្ឋិតិញ្ញាណំ តម្បី ខយធម្មំ វយ-
 ធម្មំ វិវាតធម្មំ និរោធធម្មន្តំ ញ្ញាណំ ។ កវប្បត្ថយា
 ជាតីតិ ញ្ញាណំ ។ បេ ។ ឧបាទានប្បត្ថយា ករោតិ
 ញ្ញាណំ ។ បេ ។ តណ្ហាបត្ថយា ឧបាទានន្តំ ញ្ញាណំ
 ។ បេ ។ វេទនាបត្ថយា តណ្ហាតិ ញ្ញាណំ ។ បេ ។
 ជស្សប្បត្ថយា វេទនាតិ ញ្ញាណំ ។ បេ ។ សឡា-
 យតនប្បត្ថយា ជស្សាតិ ញ្ញាណំ ។ បេ ។ នាម-
 រូបប្បត្ថយា សឡាយតនន្តំ ញ្ញាណំ ។ បេ ។ វិញ្ញា-
 ណាប្បត្ថយា នាមរូបន្តំ ញ្ញាណំ ។ បេ ។ សង្ខារប្ប-
 ត្ថយា វិញ្ញាណាន្តំ ញ្ញាណំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាបត្ថយា
 សង្ខារាតិ ញ្ញាណំ អសតិ អវិជ្ជាយ នត្ថិ សង្ខារាតិ
 ញ្ញាណំ អតីតម្បី អន្តរំ អវិជ្ជាបត្ថយា សង្ខារាតិ
 ញ្ញាណំ អសតិ អវិជ្ជាយ នត្ថិ សង្ខារាតិ ញ្ញាណំ

អភិធម្មបិដក វិវាទ

សេចក្តីដឹងថា ធម្មដ្ឋិតិញ្ញាណ ណា របស់បុគ្គលនោះ ធម្មដ្ឋិតិញ្ញាណ
នោះ មានសភាពអស់ទៅ មានសភាពស្ងួតទៅ មានសភាពប្រាស
ពាក្យក្រម មានសភាពរលត់ ១ ។ សេចក្តីដឹងថា ជាតិ
(កើតមាន) ព្រោះកតជាបច្ច័យ ១ ។ បេ ។ សេចក្តីដឹងថា ភព
(កើតមាន) ព្រោះទុក្ខទានជាបច្ច័យ ១ ។ បេ ។ សេចក្តីដឹង
ថា ទុក្ខទាន (កើតមាន) ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ១ ។ បេ ។
សេចក្តីដឹងថា តណ្ហា (កើតមាន) ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ១ ។ បេ ។
សេចក្តីដឹងថា វេទនា (កើតមាន) ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ១ ។ បេ ។
សេចក្តីដឹងថា ផស្សៈ (កើតមាន) ព្រោះសឡាយតនៈជាបច្ច័យ ១
។ បេ ។ សេចក្តីដឹងថា សឡាយតនៈ (កើតមាន) ព្រោះនាម-
រូបជាបច្ច័យ ១ ។ បេ ។ សេចក្តីដឹងថា នាមរូប (កើតមាន)
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ១ ។ បេ ។ សេចក្តីដឹងថា វិញ្ញាណ (កើត
មាន) ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ១ ។ បេ ។ សេចក្តីដឹងថា សង្ខារ
(កើតមាន) ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ១ សេចក្តីដឹងថា កាលបើអវិជ្ជា
មិនមាន សង្ខារទាំងឡាយ ក៏មិនមាន ១ សេចក្តីដឹងថា សង្ខារ
ទាំងឡាយ (កើតមាន) ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យក្នុងកាលអតីត ១ សេចក្តី
ដឹងថា កាលបើអវិជ្ជា មិនមាន សង្ខារទាំងឡាយ ក៏មិនមាន ១

ញាណវិរុទ្តេ ឥរិកនិទ្ទេសោ

អនាគតម្បី អន្ធានំ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្មាសម្ពុទ្ធិ ញាណំ
 អសតិ អវិជ្ជាយ នត្ថំ សម្មាសម្ពុទ្ធិ ញាណំ យម្បីស្ស
 តំ ធម្មដ្ឋិតិញាណំ តម្បី ខយធម្មំ វយធម្មំ វិរាគធម្មំ
 និរោធធម្មន្តំ ញាណំ ។ ឥមាចិ សត្តសត្តវិ ញាណា-
 វត្ថុនិ ។

ឯវំ សង្ករិធនេ ញាណវត្ថុ ។

[៧១] តត្ថ កតមា ចត្វសុ មក្កេសុ ចត្វសុ
 ដលេសុ បញ្ញា ។ សោតាបត្តិមក្កេ បញ្ញា សោតា-
 បត្តិដលេ បញ្ញា សកទាតាមិមក្កេ បញ្ញា សកទា-
 តាមិដលេ បញ្ញា អនាតាមិមក្កេ បញ្ញា អនាតាមិដ-
 លេ បញ្ញា អវហត្ថមក្កេ បញ្ញា អវហត្ថដលេ បញ្ញា
 ឥមា ចត្វសុ មក្កេសុ ចត្វសុ ដលេសុ បញ្ញា ។

ឯវំ អន្ធានិធនេ ញាណវត្ថុ ។

[៧២] តត្ថ កតមា នវសុ អនុប្បត្តិវិហារសមាបត្តិសុ
 បញ្ញា ។ បឋមជ្ឈា នសមាបត្តិយា បញ្ញា ទុតិយជ្ឈា ន-
 សមាបត្តិយា បញ្ញា តតិយជ្ឈា នសមាបត្តិយា បញ្ញា

ញាណវិភង្គ នវិកនិទ្ទេស

សេចក្តីដឹងថា សង្ខារទាំងឡាយ (កើតមាន) ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យក្នុង
 កាលអនាគត ១ សេចក្តីដឹងថា កាលបើអវិជ្ជាមិនមាន សង្ខារទាំង
 ឡាយក៏មិនមាន ១ សេចក្តីដឹងថា ធម្មដ្ឋតិញ្ញាណ ណា របស់បុគ្គល
 នោះ ធម្មដ្ឋតិញ្ញាណនេះនា មានសភាពអស់ទៅ មានសភាពស្ងួតទៅ
 មានសភាពប្រាសចាកតម្រេក មានសភាពរលត់ ១ ។ នេះ ឈ្មោះ
 ថា ញាណវត្ថុ ៧៧ ។

ញាណវត្ថុ មានប្រការ ៧ យ៉ាងនេះឯង ។

(៧១) បណ្តាញាណទាំងនោះ បញ្ញា ក្នុងមគ្គ ៤ ក្នុង
 ផល ៤ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ក្នុងសោតាបត្តិមគ្គ ១ បញ្ញា
 ក្នុងសោតាបត្តិផល ១ បញ្ញា ក្នុងសកទាតាមិមគ្គ ១ បញ្ញា ក្នុងសកទា-
 តាមិផល ១ បញ្ញា ក្នុងអនាតាមិមគ្គ ១ បញ្ញា ក្នុងអនាតាមិផល ១
 បញ្ញា ក្នុងអវហត្ថមគ្គ ១ បញ្ញា ក្នុងអវហត្ថផល ១ នេះ បញ្ញា ក្នុង
 មគ្គ ៤ ក្នុងផល ៤ ។

ញាណវត្ថុ មានប្រការ ៨ យ៉ាងនេះឯង ។

(៧២) បណ្តាញាណទាំងនោះ បញ្ញា ក្នុងអនុបច្ចវិហារ-
 សមាបត្តិ ៨ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ក្នុងបឋមជ្ឈានសមាបត្តិ ១
 បញ្ញា ក្នុងទុតិយជ្ឈានសមាបត្តិ ១ បញ្ញា ក្នុងតតិយជ្ឈានសមាបត្តិ ១

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ចតុត្ថជ្ឈានសមាបត្តិយា បញ្ញា អាកាសានញ្ញាយ-
 តនសមាបត្តិយា បញ្ញា វិញ្ញាណញ្ញាយនសមាបត្តិយា
 បញ្ញា អាកិញ្ញញ្ញាយតនសមាបត្តិយា បញ្ញា ទេវ-
 សញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា បញ្ញា សញ្ញា-
 វេទយិតនិរោធនសមាបត្តិយា វុដ្ឋិតស្ស បច្ចុវេក្ខណា-
 ញ្ញាលំ ឥមា នវស្ស អនុប្បត្តិហារសមាបត្តិស្ស
 បញ្ញា ។

ឯវំ ឥរិយេន ញ្ញាណវត្ថុ ។

[៧៣] តត្ថ កតមំ តថាភតស្ស ហំនញ្ច
 ហំនតោ អដ្ឋានញ្ច អដ្ឋានតោ យថាភ្នំតំ ញ្ញាលំ ។
 ឥធន តថាភតោ អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ
 និដ្ឋិសម្បជ្ជោ បុក្កលោ កញ្ចំ សុទ្ធារំ និច្ចតោ
 ឧបកក្កេយ្យ នេតំ ហំនំ វិជ្ជតីតិ បជាធាតិ ហំនញ្ច
 ទោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ បុព្វជ្ជនោ កញ្ចំ សុទ្ធារំ
 និច្ចតោ ឧបកក្កេយ្យ ហំនមេតំ វិជ្ជតីតិ បជាធាតិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

បញ្ញា ក្នុងចតុត្ថជ្ឈានសមាបត្តិ ១ បញ្ញា ក្នុងអាកាសានញ្ញាយតនសមា-
 បត្តិ ១ បញ្ញា ក្នុងវិញ្ញាណញ្ញាយតនសមាបត្តិ ១ បញ្ញា ក្នុងអភិញ្ញាណ-
 យតនសមាបត្តិ ១ បញ្ញា ក្នុងនេវេសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិ ១
 បច្ចវេក្ខណញ្ញាណ របស់បុគ្គល ដែលចេញចាកសញ្ញាវេទនាតនិរោធសមាបត្តិ ១ នេះ បញ្ញា ក្នុងអនុបុព្វវិហារសមាបត្តិ ៨ ។

ញាណវត្ថុ មានប្រការ ៨ យ៉ាងនេះឯង ។

(៧៣) បណ្តាញាណទាំងនោះ ព្រះតថាគត មានការ
 ជ្រាបច្បាស់តាមពិត នូវហេតុ ថា ជាហេតុផង នូវអំពើមិនមែនហេតុ
 ថា ជាអំពើមិនមែនហេតុផង តើដូចម្តេច ។ ព្រះតថាគត ក្នុងលោក
 នេះ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ដំណើរ⁺នុ៎ះ មិនមែនជាហេតុ មិនមែនជា
 បច្ច័យទេ ត្រង់ដែលបុគ្គលដល់ព្រមដោយទិដ្ឋិ (សម្មាទិដ្ឋិ) ហើយ
 ប្រកាន់នូវសង្ខារណាមួយ ថាទៀង ការណ៍⁺នុ៎ះមិនមានឡើយ ទ្រង់
 ជ្រាបច្បាស់ថា ហេតុ⁺នុ៎ះមានប្រាកដ ត្រង់ដែលបុគ្គលជាបុគ្គជន តែង
 ប្រកាន់នូវសង្ខារណាមួយ ថាទៀង ការណ៍⁺នុ៎ះ ទើបមាន ។

ញាណវិរុទ្ធ ទស្សនវិស័យ

អដ្ឋានមេតំ អនុកាសោ យំ ឱដ្ឋិសម្បជ្ជោ បុគ្គលោ
 កញ្ចំ សង្ខារំ សុខតោ ឧបកន្ធយ្យ ទេតំ ហំនំ
 វិជ្ជត្តតិ បដាធាតិ ហំនញ្ច ទោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ បុគ្គជ្ជ-
 លោ កញ្ចំ សង្ខារំ សុខតោ ឧបកន្ធយ្យ ហំនមេតំ
 វិជ្ជត្តតិ បដាធាតិ ។ អដ្ឋានមេតំ អនុកាសោ
 យំ ឱដ្ឋិសម្បជ្ជោ បុគ្គលោ កញ្ចំ ធម្មំ អត្ថតោ
 ឧបកន្ធយ្យ ទេតំ ហំនំ វិជ្ជត្តតិ បដាធាតិ ហំនញ្ច
 ទោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ បុគ្គជ្ជលោ កញ្ចំ ធម្មំ អត្ថតោ
 ឧបកន្ធយ្យ ហំនមេតំ វិជ្ជត្តតិ បដាធាតិ ។ អដ្ឋា-
 នមេតំ អនុកាសោ យំ ឱដ្ឋិសម្បជ្ជោ បុគ្គលោ
 មាតិ ជីវិតា វេរោមេយ្យ ទេតំ ហំនំ វិជ្ជត្តតិ
 បដាធាតិ ហំនញ្ច ទោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ បុគ្គជ្ជលោ
 មាតិ ជីវិតា វេរោមេយ្យ ហំនមេតំ វិជ្ជត្តតិ
 បដាធាតិ ។ អដ្ឋានមេតំ អនុកាសោ យំ
 ឱដ្ឋិសម្បជ្ជោ បុគ្គលោ មាតិ ជីវិតា វេរោមេយ្យ
 ។ បេ ។ អរហន្តំ ជីវិតា វេរោមេយ្យ ។ បេ ។

ញាណវិភង្គ វេសកនិទ្ទេស

ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ដំណើរ⁺នុ៎ះ មិនមែនជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យទេ
ត្រង់ដែលបុគ្គលដល់ព្រមដោយទិដ្ឋិ ហើយប្រកាន់នូវសង្ខារណាមួយ
ថាជាសុខ ការណ៍⁺នុ៎ះមិនមានឡើយ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ហេតុ⁺
មានប្រាកដ ត្រង់ដែលបុគ្គលជាបុថុជ្ជន តែងប្រកាន់នូវសង្ខារណា
មួយ ថាជាសុខ ការណ៍⁺នុ៎ះ ទើបមាន ។ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា
ដំណើរ⁺នុ៎ះ មិនមែនជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យទេ ត្រង់ដែលបុគ្គលដល់
ព្រមដោយទិដ្ឋិ ហើយប្រកាន់នូវធម៌ណាមួយ ថាជាខ្លួន ការណ៍⁺
មិនមានឡើយ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ហេតុ⁺នុ៎ះមានប្រាកដ ត្រង់ដែល
បុគ្គលជាបុថុជ្ជន តែងប្រកាន់នូវធម៌ណាមួយ ថាជាខ្លួន ការណ៍⁺
ទើបមាន ។ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ដំណើរ⁺នុ៎ះ មិនមែនជាហេតុ មិន
មែនជាបច្ច័យទេ ត្រង់ដែលបុគ្គលដល់ព្រមដោយទិដ្ឋិ ហើយផ្តាច់បង់
នូវមាតាបាគជីវិត ការណ៍⁺នុ៎ះមិនមានឡើយ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ហេតុ⁺
នុ៎ះមានប្រាកដ ត្រង់ដែលបុគ្គលជាបុថុជ្ជន រមែងផ្តាច់បង់នូវមាតាបាគ
ជីវិត ការណ៍⁺នុ៎ះទើបមាន ។ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ដំណើរ⁺នុ៎ះមិនមែន
ជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យទេ ត្រង់ដែលបុគ្គលដល់ព្រមដោយទិដ្ឋិ ហើយ
ផ្តាច់បង់នូវមាតាបាគជីវិត ។ បេ ។ ផ្តាច់បង់នូវព្រះអរហន្តបាគជីវិត ។ បេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ឧប្បជ្ឈន ចិត្តេន តថាភតស្ស លោហិតំ ឧប្បនេយ្យ
 ។ បេ ។ សង្ឃំ ភិណ្ឌេយ្យ ។ បេ ។ អញ្ចំ សត្តារំ
 ឧទ្ទិសេយ្យ ។ បេ ។ អដ្ឋមំ ភរំ និព្វត្តេយ្យ នេតំ
 ហំនំ វិជ្ជតីតិ បដាធាតិ ហំនញ្ច ទោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ
 បុត្តជ្ឈនោ អដ្ឋមំ ភរំ និព្វត្តេយ្យ ហំនមេតំ វិជ្ជតីតិ
 បដាធាតិ ។ អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ ឯតិស្សា
 លោកធាតុយា ទ្វេ អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា អប្បព្វំ
 អចរិមំ ឧប្បជ្ឈេយ្យំ នេតំ ហំនំ វិជ្ជតីតិ បដាធាតិ
 ហំនញ្ច ទោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ ឯតិស្សា លោកធាតុយា
 ឯកោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធា ឧប្បជ្ឈេយ្យ ហំន-
 មេតំ វិជ្ជតីតិ បដាធាតិ ។ អដ្ឋានមេតំ អនវកា-
 សោ យំ ឯតិស្សា លោកធាតុយា ទ្វេ រាជាធា
 ចក្កវតីនោ អប្បព្វំ អចរិមំ ឧប្បជ្ឈេយ្យំ នេតំ ហំនំ
 វិជ្ជតីតិ បដាធាតិ ហំនញ្ច ទោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ
 ឯតិស្សា លោកធាតុយា ឯកោ រាជា ចក្កវតី
 ឧប្បជ្ឈេយ្យ ហំនមេតំ វិជ្ជតីតិ បដាធាតិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ញ្ញាវ័ត្តព្រះលោហិតរបស់ព្រះតថាគត ឲ្យកើតឡើង ដោយចិត្តប្រមូស
 ។ បេ ។ បំបែកសង្ឃ ។ បេ ។ ទទួលនូវគ្រងដៃ ។ បេ ។ ធ្វើកត
 ទី ៨ ឲ្យកើតឡើង ការណ៍⁺នុ៎ះមិនមានឡើយ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា
 ហេតុ⁺នុ៎ះមានប្រាកដ ត្រង់ដែលបុគ្គលជាបុប្ផន តែងញ្ញាវ័ត្តកតទី ៨
 ឲ្យកើត ការណ៍⁺នុ៎ះទើបមាន ។ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ដំណើរ⁺នុ៎ះ
 មិនមែនជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យទេ ត្រង់ដែលព្រះអរហន្តសម្មាសម្ពុទ្ធ
 ពីរព្រះអង្គ កើតឡើងក្នុងលោកធាតុមួយ មិនមុន មិនក្រោយ ការណ៍⁺
⁺នុ៎ះមិនមានឡើយ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ហេតុនេះមានប្រាកដ ត្រង់
 ដែលព្រះអរហន្តសម្មាសម្ពុទ្ធ មួយព្រះអង្គ កើតឡើងក្នុងលោកធាតុ
 មួយ ការណ៍⁺នុ៎ះទើបមាន ។ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ដំណើរ⁺នុ៎ះ មិន
 មែនជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យទេ ត្រង់ដែលស្តេចចក្រពត្តិពីរព្រះអង្គ
 កើតឡើងក្នុងលោកធាតុមួយ មិនមុន មិនក្រោយ ការណ៍⁺នុ៎ះមិនមាន
 ឡើយ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ហេតុនេះមានប្រាកដ ត្រង់ដែលស្តេចចក្រ-
 ពត្តិ មួយព្រះអង្គ កើតឡើងក្នុងលោកធាតុមួយ ការណ៍⁺នុ៎ះទើបមាន ។

ប្រាណវិក្កេ ទស្សនិទ្ទេសោ

អដ្ឋានមេតំ អនុវត្តានសោ យំ ឥត្ថំ អរហំ អស្ស
សម្មាសម្ពុទ្ធោ នេតំ ហំនំ វិជ្ជតីតិ បដាធាតិ ហំនព្វ
ទោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ បុរិសោ អរហំ អស្ស សម្មា-
សម្ពុទ្ធោ ហំនមេតំ វិជ្ជតីតិ បដាធាតិ ។ អដ្ឋានមេតំ
អនុវត្តានសោ យំ ឥត្ថំ រាជា អស្ស ចក្កវត្ថិ នេតំ
ហំនំ វិជ្ជតីតិ បដាធាតិ ហំនព្វ ទោ ឯតំ វិជ្ជតិ
យំ បុរិសោ រាជា អស្ស ចក្កវត្ថិ ហំនមេតំ វិជ្ជតីតិ
បដាធាតិ ។ អដ្ឋានមេតំ អនុវត្តានសោ យំ ឥត្ថំ
សក្កតំ ករេយ្យ មារត្ថំ ករេយ្យ ព្រហ្មត្ថំ ករេយ្យ
នេតំ ហំនំ វិជ្ជតីតិ បដាធាតិ ហំនព្វ ទោ ឯតំ
វិជ្ជតិ យំ បុរិសោ សក្កតំ ករេយ្យ មារត្ថំ ករេ-
យ្យ^(១) ព្រហ្មត្ថំ ករេយ្យ ហំនមេតំ វិជ្ជតីតិ បដា-
ធាតិ ។ អដ្ឋានមេតំ អនុវត្តានសោ យំ កាយទុក្ខ-
វិនាស្ស ឥដ្ឋោ កក្កោ មនាទោ វិចារកោ និព្វត្តេយ្យ
នេតំ ហំនំ វិជ្ជតីតិ បដាធាតិ ហំនព្វ ទោ ឯតំ វិជ្ជតិ
យំ កាយទុក្ខវិនាស្ស អនិដ្ឋោ អកក្កោ អមនាទោ
វិចារកោ និព្វត្តេយ្យ ហំនមេតំ វិជ្ជតីតិ បដាធាតិ ។

១ ឧ. សក្កតំ ករេយ្យ មារត្ថំ ករេយ្យតិ ន ទិស្សតិ ។

ញាណវិក័ត្ត ទេសកនិទ្ទេស

ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ដំណើរ⁺នុ៎ះ មិនមែនជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យទេ
 ត្រង់ដែលស្រ្តី បានជាព្រះអរហន្តសម្មាសម្ពុទ្ធ ការណ៍⁺នុ៎ះ មិនមាន
 ឡើយ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ហេតុ⁺នុ៎ះមានប្រាកដ ត្រង់ដែលបុរស
 បានជាព្រះអរហន្តសម្មាសម្ពុទ្ធ ការណ៍⁺នុ៎ះទើបមាន ។ ទ្រង់ជ្រាប
 ច្បាស់ថា ដំណើរ⁺នុ៎ះ មិនមែនជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យទេ ត្រង់ដែល
 ស្រ្តីបានជាស្តេចចក្រពត្តិ ការណ៍⁺នុ៎ះមិនមានឡើយ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា
 ហេតុ⁺នុ៎ះមានប្រាកដ ត្រង់ដែលបុរសបានជាស្តេចចក្រពត្តិ ការណ៍⁺នុ៎ះ
 ទើបមាន ។ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ដំណើរ⁺នុ៎ះ មិនមែនជាហេតុ មិន
 មែនជាបច្ច័យទេ ត្រង់ដែលស្រ្តីបានអត្តភាពជាព្រះឥន្ទ្រ បានអត្តភាព
 ជាមារ បានអត្តភាពជាព្រហ្ម ការណ៍⁺នុ៎ះមិនមានឡើយ ទ្រង់ជ្រាប
 ច្បាស់ថា ហេតុ⁺នុ៎ះមានប្រាកដ ត្រង់ដែលបុរសបានអត្តភាពជាព្រះ
 ឥន្ទ្រ បានអត្តភាពជាមារ បានអត្តភាពជាព្រហ្ម ការណ៍⁺នុ៎ះទើបមាន ។
 ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ដំណើរ⁺នុ៎ះ មិនមែនជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យទេ
 ត្រង់ដែលវិបាករបស់កាយទុច្ចរិត ជាទីប្រាថ្នា ជាទីត្រេកអរ ជាទីពេញ
 ចិត្ត គប្បីកើតឡើង ការណ៍⁺នុ៎ះមិនមានឡើយ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ហេតុ
⁺នុ៎ះមានប្រាកដ ត្រង់ដែលវិបាករបស់កាយទុច្ចរិត មិនជាទីប្រាថ្នា មិន
 ជាទីត្រេកអរ មិនជាទីពេញចិត្ត គប្បីកើតឡើង ការណ៍⁺នុ៎ះទើបមាន ។

អភិធម្មបដិពេ វិវត្តោ

អដ្ឋានមេតំ អនុកាសោ យំ វច្ឆិទុច្ឆរិតស្ស យំ
 មនោទុច្ឆរិតស្ស ឥដ្ឋោ កក្កោ មនាទោ វិហាកោ
 និព្វត្តេយ្យ ទេតំ ហំនំ វិជ្ជត្តិ បដានាតិ
 ហំនព្វ ទោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ វច្ឆិទុច្ឆរិតស្ស^(១) យំ
 មនោទុច្ឆរិតស្ស អនិដ្ឋោ អកក្កោ អមនាទោ
 វិហាកោ និព្វត្តេយ្យ ហំនមេតំ វិជ្ជត្តិ បដានាតិ ។
 អដ្ឋានមេតំ អនុកាសោ យំ កាយសុច្ឆរិតស្ស
 អនិដ្ឋោ អកក្កោ អមនាទោ វិហាកោ និព្វត្តេយ្យ
 ទេតំ ហំនំ វិជ្ជត្តិ បដានាតិ ហំនព្វ ទោ ឯតំ
 វិជ្ជតិ យំ កាយសុច្ឆរិតស្ស ឥដ្ឋោ កក្កោ មនាទោ
 វិហាកោ និព្វត្តេយ្យ ហំនមេតំ វិជ្ជត្តិ បដា-
 នាតិ ។ អដ្ឋានមេតំ អនុកាសោ យំ វច្ឆិសុច្ឆ-
 រិតស្ស យំ មនោសុច្ឆរិតស្ស អនិដ្ឋោ អកក្កោ
 អមនាទោ វិហាកោ និព្វត្តេយ្យ ទេតំ ហំនំ
 វិជ្ជត្តិ បដានាតិ ហំនព្វ ទោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ

១ ខ. យំ វច្ឆិទុច្ឆរិតស្សតិ ន ទិស្សត្តិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាទ

ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ដំណើរ⁺នុះមិនមែនជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យទេ
 ត្រង់ដែលវិបាក របស់វិច្ចុច្ឆរិត និងមនោទុច្ឆរិត ជាទីប្រាថ្នា ជាទី
 ត្រេកអរ ជាទីពេញចិត្ត គប្បីកើតឡើង ការណ៍⁺នុះមិនមានឡើយ
 ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ហេតុនេះមានប្រាកដ ត្រង់ដែលវិបាករបស់វិច្ចុច្ឆរិត
 និងមនោទុច្ឆរិត មិនជាទីប្រាថ្នា មិនជាទីត្រេកអរ មិនជាទីពេញចិត្ត
 គប្បីកើតឡើង ការណ៍⁺នុះទើបមាន ។ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ដំណើរ⁺
⁺នុះមិនមែនជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យទេ ត្រង់ដែលវិបាក របស់
 កាយសុចរិត មិនជាទីប្រាថ្នា មិនជាទីត្រេកអរ មិនជាទីពេញចិត្ត
 គប្បីកើតឡើង ការណ៍⁺នុះមិនមានឡើយ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ហេតុ
 នេះមានប្រាកដ ត្រង់ដែលវិបាក របស់កាយសុចរិត ជាទីប្រាថ្នា
 ជាទីត្រេកអរ ជាទីពេញចិត្ត គប្បីកើតឡើង ការណ៍⁺នុះទើបមាន ។
 ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ដំណើរ⁺នុះមិនមែនជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យ
 ទេ ត្រង់ដែលវិបាក របស់វិច្ចុច្ឆរិត និងមនោទុច្ឆរិត មិន
 ជាទីប្រាថ្នា មិនជាទីត្រេកអរ មិនជាទីពេញចិត្ត គប្បីកើតឡើង
 ការណ៍⁺នុះមិនមានឡើយ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ហេតុនេះមានប្រាកដ

ញាណវិរុទ្ត ទសកន្ត្រៃសោ

វិចីសុចរិតស្ស(១) យំ មនោសុចរិតស្ស ឥដ្ឋោ កន្តោ
 មនាថោ វិចាភោ ធិព្វត្ថេយ្យ ហំនមេតំ វិជ្ជតីតិ
 បដាជាតិ ។ អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ យំ កាយទុច្ច-
 រិតសមដ្ឋំ តដ្ឋិនាមំ(២) តប្បច្ចយា កាយស្ស ភេទា
 បរំ មរណា សុគតី សក្កំ លោកំ ឧបបជ្ជេយ្យ នេតំ
 ហំនំ វិជ្ជតីតិ បដាជាតិ ហំនព្វា ទោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ
 កាយទុច្ចរិតសមដ្ឋំ តដ្ឋិនាមំ តប្បច្ចយា កាយស្ស
 ភេទា បរំ មរណា អថាយំ ទុក្ខតី វិចិតាតំ និរយំ
 ឧបបជ្ជេយ្យ ហំនមេតំ វិជ្ជតីតិ បដាជាតិ ។ អដ្ឋា-
 នមេតំ អនវកាសោ យំ វិចីទុច្ចរិតសមដ្ឋំ យំ
 មនោទុច្ចរិតសមដ្ឋំ តដ្ឋិនាមំ តប្បច្ចយា កាយស្ស
 ភេទា បរំ មរណា សុគតី សក្កំ លោកំ
 ឧបបជ្ជេយ្យ នេតំ ហំនំ វិជ្ជតីតិ បដាជាតិ

១ ឧ. យំ វិចីសុចរិតស្សតិ ន ទិស្សន្តិ ។ ២ ឧ. តដ្ឋិនាមាតិ សព្វត្ថ ទិស្សតិយេវ ។

ញាណវិវត្ត ទស្សនវិស័យ

ត្រង់ដែលវិបាក របស់វិចិត្រចរិត និងមនោស្សចរិត ជាទីប្រាថ្នា ជាទី
 ត្រេកអរ ជាទីពេញចិត្ត គប្បីកើតឡើង ការណ៍⁺នេះ ទើបមាន ។
 ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ដំណើរ⁺នេះមិនមែនជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យទេ
 ត្រង់ដែលបុគ្គល ប្រកបដោយកាយទុច្ចរិត លុះបែកធ្លាយរាងកាយ ខាង
 មុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ នឹងទៅកើតក្នុងលោក គឺមនុស្សសុគតិ និង
 ស្ថានសួគ៌ ព្រោះមានកាយទុច្ចរិត នោះជាហេតុ ព្រោះមានកាយទុច្ចរិត
 នោះជាបច្ច័យ ការណ៍⁺នេះមិនមានឡើយ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ហេតុ
 នេះមានប្រាកដ ត្រង់ដែលបុគ្គល ប្រកបដោយកាយទុច្ចរិត លុះ
 បែកធ្លាយរាងកាយ ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ នឹងទៅកើតក្នុងអបាយ
 ទុគ្គតិ វិនិបាត នរក ព្រោះមានកាយទុច្ចរិតនោះជាហេតុ ព្រោះមាន
 កាយទុច្ចរិតនោះជាបច្ច័យ ការណ៍⁺នេះទើបមាន ។ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា
 ដំណើរ⁺នេះមិនមែនជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យទេ ត្រង់ដែលបុគ្គល
 ប្រកបដោយវិចិត្រចរិត ប្រកបដោយមនោទុច្ចរិត លុះបែកធ្លាយរាង
 កាយខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ នឹងទៅកើតក្នុងលោក គឺមនុស្សសុគតិ
 និងស្ថានសួគ៌ ព្រោះមានវិចិត្រចរិត និងមនោទុច្ចរិតនោះជាហេតុ ព្រោះ
 មានវិចិត្រចរិត និងមនោទុច្ចរិតនោះជាបច្ច័យ ការណ៍⁺នេះមិនមានឡើយ

អភិធម្មបិដកេ វិកង្កោ

ហំ នញ្ច ទោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ វច្ឆុច្ឆរិតសមង្គី^(១) យំ
 មនោធុច្ឆរិតសមង្គី តន្ថិនានំ តប្បច្ចយា កាយស្ស
 ភេទា បរំ មរណា អថាយំ ទុក្ខតំ វិនិច្ឆាតំ
 និរយំ ឧបបន្នេយ្យ ហំ នមេតំ វិជ្ជតិ បជាធាតិ ។
 អដ្ឋានមេតំ អនុកាសោ យំ កាយសុច្ឆរិតសមង្គី
 តន្ថិនានំ តប្បច្ចយា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា
 អថាយំ ទុក្ខតំ វិនិច្ឆាតំ និរយំ ឧបបន្នេយ្យ នេតំ
 ហំ វិជ្ជតិ បជាធាតិ ហំ នញ្ច ទោ ឯតំ វិជ្ជតិ
 យំ កាយសុច្ឆរិតសមង្គី តន្ថិនានំ តប្បច្ចយា
 កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុកតំ សក្កំ លោកំ
 ឧបបន្នេយ្យ ហំ នមេតំ វិជ្ជតិ បជាធាតិ ។ អដ្ឋាន-
 មេតំ អនុកាសោ យំ វច្ឆុច្ឆរិតសមង្គី យំ មនោ-
 សុច្ឆរិតសមង្គី^(២) តន្ថិនានំ តប្បច្ចយា កាយស្ស ភេទា

១ ឧ. យំ វច្ឆុច្ឆរិតសមង្គីតិ ន ខាយតិ ។ ២ ឧ. យំ មនោសុច្ឆរិតសមង្គីតិ ន ខាយតិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ហេតុនេះមានប្រាកដ ត្រង់ដែលបុគ្គល ប្រកប
ដោយវិច្ឆិកា ប្រកបដោយមនោវិច្ឆិកា លុះបែកឆ្ងាយរាងកាយ ខាង
មុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ នឹងទៅកើតក្នុងអបាយ ទុគ្គតិ វិនិបាត នរក
ព្រោះមានវិច្ឆិកា និងមនោវិច្ឆិកានោះជាហេតុ ព្រោះមានវិច្ឆិកា
និងមនោវិច្ឆិកានោះជាបច្ច័យ ការណ៍នេះទើបមាន ។ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់
ថា ដំណើរនេះមិនមែនជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យទេ ត្រង់ដែល
បុគ្គល ប្រកបដោយកាយសុចរិត លុះបែកឆ្ងាយរាងកាយ ខាងមុខ
អំពីសេចក្តីស្លាប់ នឹងទៅកើតក្នុងអបាយ ទុគ្គតិ វិនិបាត នរក
ព្រោះមានកាយសុចរិតនោះជាហេតុ ព្រោះមានកាយសុចរិតនោះជា-
បច្ច័យ ការណ៍នេះ មិនមានឡើយ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ហេតុនេះមាន
ប្រាកដ ត្រង់ដែលបុគ្គល ប្រកបដោយកាយសុចរិត លុះបែកឆ្ងាយរាង-
កាយ ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ នឹងទៅកើតក្នុងលោក គឺមនុស្សសុគតិ
និងស្ថានសួគ៌ ព្រោះមានកាយសុចរិតនោះជាហេតុ ព្រោះមានកាយ-
សុចរិតនោះជាបច្ច័យ ការណ៍នេះទើបមាន ។ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា
ដំណើរនេះមិនមែនជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យទេ ត្រង់ដែលបុគ្គល
ប្រកបដោយវិច្ឆិកា ប្រកបដោយមនោវិច្ឆិកា លុះបែកឆ្ងាយរាងកាយ

ញាណវិរុទ្ធ ទស្សនវិសោ

បរិ មរណា អនាយំ ទុក្ខតិ វិនិច្ឆ័យំ និរយំ
 ឧបបដ្ឋេយ្យ ទេតំ ហំនំ វិជ្ជតិ បដាធាតិ ហំនញ្ច
 ខោ ឯតំ វិជ្ជតិ យំ វិចិត្តសុចរិតសមដ្ឋំ យំ
 មនោសុចរិតសមដ្ឋំ តដ្ឋានំ តប្បច្ចយា កាយស្ស
 កេនា បរិ មរណា សុក្ខតិ សក្កំ លោកំ
 ឧបបដ្ឋេយ្យ ហំនមេតំ វិជ្ជតិ បដាធាតិ ។
 យេ យេ ធម្មា យេសំ យេសំ ធម្មានំ ហេតុ
 បច្ចយា ឧប្បាទាយ តំ តំ ហំនំ យេ យេ
 ធម្មា យេសំ យេសំ ធម្មានំ ន ហេតុ ន
 បច្ចយា ឧប្បាទាយ តំ តំ អដ្ឋានន្តំ យា តត្ថ
 បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ
 សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ តថាគតស្ស ហំនញ្ច ហំនតោ
 អដ្ឋានញ្ច អដ្ឋានតោ យថាភូតំ ញាណំ ។

ញាណវិភង្គ ទស្សនវិស័យ

ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ នឹងទៅកើត ក្នុងអបាយ ទុគ្គតិ វិនិបាត
 នរក ព្រោះមានវិចីសុចរិត និងមនោសុចរិតនោះជាហេតុ ព្រោះមាន
 វិចីសុចរិត និងមនោសុចរិតនោះជាបច្ច័យ ការណ៍⁺នេះមិនមានឡើយ
 ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ហេតុនេះមានប្រាកដ ត្រង់ដែលបុគ្គលប្រកប
 ដោយវិចីសុចរិត ប្រកបដោយមនោសុចរិត លុះបែកឆ្ងាយរាងកាយ
 ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ នឹងទៅកើតក្នុងលោក គឺមនុស្សសុគតិ និង
 ស្ថានសួគ៌ ព្រោះមានវិចីសុចរិត និងមនោសុចរិតនោះជាហេតុ ព្រោះ
 មានវិចីសុចរិត និងមនោសុចរិតនោះជាបច្ច័យ ការណ៍⁺នេះទើបមាន ។
 ពួកធម៌ណា ។ ជាហេតុ ជាបច្ច័យ ដើម្បីកើតឡើងនៃពួកធម៌ណា ។
 ពួកធម៌នោះ ។ ឈ្មោះថាជាហេតុ ពួកធម៌ណា ។ មិនមែនហេតុ
 មិនមែនបច្ច័យ ដើម្បីកើតឡើងនៃពួកធម៌ណា ។ ទេ ពួកធម៌នោះ ។
 ឈ្មោះថា មិនមែនហេតុ ព្រោះហេតុនោះ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់
 ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា
 ក្នុងធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះ ឈ្មោះថា ព្រះតថាគត មានការជ្រាប
 ច្បាស់តាមពិត នូវហេតុ ថា ជាហេតុផង នូវអំពើមិនមែនហេតុ
 ថា ជាអំពើមិនមែនហេតុផង ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[៧៤] តត្ថ កតមំ តថាភតស្ស អតីតានា-
 ភតប្បច្ចប្បដ្ឋានំ កម្មសមាទានានំ ហិណសោ ហេតុ-
 សោ វិចាគំ យថាភ្នំ ញាណំ ។ ឥធិ តថាភតោ
 បជាធាតិ អត្ថេកទ្វានិ ចាបកានិ កម្មសមាទានានិ
 ភតិសម្បត្តិប្បដិពាឡានិ ន វិបច្ចន្តិ អត្ថេកទ្វានិ
 ចាបកានិ កម្មសមាទានានិ ឧបធិសម្បត្តិប្បដិពា-
 ឡានិ ន វិបច្ចន្តិ អត្ថេកទ្វានិ ចាបកានិ កម្ម-
 សមាទានានិ កាលសម្បត្តិប្បដិពាឡានិ ន វិបច្ចន្តិ
 អត្ថេកទ្វានិ ចាបកានិ កម្មសមាទានានិ បយោ-
 ភសម្បត្តិប្បដិពាឡានិ ន វិបច្ចន្តិ អត្ថេកទ្វានិ
 ចាបកានិ កម្មសមាទានានិ ភតិវិបត្តិ អាភម្ម
 វិបច្ចន្តិ អត្ថេកទ្វានិ ចាបកានិ កម្មសមាទានានិ
 ឧបធិវិបត្តិ អាភម្ម វិបច្ចន្តិ អត្ថេកទ្វានិ ចាបកានិ
 កម្មសមាទានានិ កាលវិបត្តិ អាភម្ម វិបច្ចន្តិ
 អត្ថេកទ្វានិ ចាបកានិ កម្មសមាទានានិ បយោ-
 ភវិបត្តិ អាភម្ម វិបច្ចន្តិ អត្ថេកទ្វានិ កល្យាណានិ
 កម្មសមាទានានិ ភតិវិបត្តិប្បដិពាឡានិ ន វិបច្ចន្តិ

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

(៧៤) បណ្តាញាណទាំងនោះ ព្រះតថាគត មានការជ្រាប
ច្បាស់តាមពិត នូវវិបាក របស់កម្មសមាទាន (ការកាន់យកនូវកម្មជា
កុសលនិងអកុសល) ជាអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្ន តាមបច្ច័យ
តាមហេតុ តើដូចម្តេច ។ ព្រះតថាគតក្នុងលោកនេះ ទ្រង់ជ្រាប
ច្បាស់ថា កម្មសមាទានដ៏លាមកពួកខ្លះ មានគតិសម្បត្តិរវាង មិន
ឲ្យផល ក៏មាន កម្មសមាទាន ដ៏លាមកពួកខ្លះ មានឧបធិសម្បត្តិ
រវាង មិនឲ្យផល ក៏មាន កម្មសមាទានដ៏លាមកពួកខ្លះ មានកាល-
សម្បត្តិរវាង មិនឲ្យផល ក៏មាន កម្មសមាទានដ៏លាមកពួកខ្លះ មាន
បរយោគសម្បត្តិរវាង មិនឲ្យផលក៏មាន កម្មសមាទានដ៏លាមកពួកខ្លះ
ឲ្យផល ព្រោះអាស្រ័យនូវគតិវិបត្តិ ក៏មាន កម្មសមាទានដ៏លាមកពួកខ្លះ
ឲ្យផល ព្រោះអាស្រ័យ នូវឧបធិវិបត្តិ ក៏មាន កម្មសមាទាន
ដ៏លាមកពួកខ្លះ ឲ្យផល ព្រោះអាស្រ័យ នូវកាលវិបត្តិ ក៏មាន កម្មស-
មាទានដ៏លាមកពួកខ្លះ ឲ្យផល ព្រោះអាស្រ័យនូវបរយោគវិបត្តិ ក៏មាន
កម្មសមាទានដ៏ល្អពួកខ្លះ មានគតិវិបត្តិរវាង មិនឲ្យផល ក៏មាន

ញាណវិវត្ត វស្សនិទ្ទេសោ

អត្ថេកទ្វានិ កល្យាណានិ កម្មសមាទានានិ ឧប-
 ដវិបត្តិប្បដិពាឡានិ ន វិបត្តន្តិ អត្ថេកទ្វានិ កល្យា-
 ណានិ កម្មសមាទានានិ កាលវិបត្តិប្បដិពាឡានិ
 ន វិបត្តន្តិ អត្ថេកទ្វានិ កល្យាណានិ កម្មសមា-
 ទានានិ បយោកវិបត្តិប្បដិពាឡានិ ន វិបត្តន្តិ អត្ថេ-
 កទ្វានិ កល្យាណានិ កម្មសមាទានានិ កត្តិ-
 សម្បត្តិ អាគម្ម វិបត្តន្តិ អត្ថេកទ្វានិ កល្យាណានិ
 កម្មសមាទានានិ ឧបដិសម្បត្តិ អាគម្ម វិបត្តន្តិ
 អត្ថេកទ្វានិ កល្យាណានិ កម្មសមាទានានិ
 កាលសម្បត្តិ អាគម្ម វិបត្តន្តិ អត្ថេកទ្វានិ កល្យា-
 ណានិ កម្មសមាទានានិ បយោកសម្បត្តិ អាគម្ម
 វិបត្តន្តិតិ ។ យា តត្ថ ចញ្ញា បដាននា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ តថាកតស្ស
 អតីតានកតប្បដ្ឋប្បដ្ឋានំ កម្មសមាទានានំ វានសោ
 ហេតុសោ វិហាកំ យថាក្ខតំ ញាណំ ។

ញាណវិក័ត្ត ទសកនិទ្ទេស

កម្មសមាទានដ៏ល្អក្នុង៖ មានទុបធិវិបត្តិរាវ័ន មិនឲ្យផល ក៏មាន

កម្មសមាទានដ៏ល្អក្នុង៖ មានកាលវិបត្តិរាវ័ន មិនឲ្យផល ក៏មាន កម្ម-

សមាទានដ៏ល្អក្នុង៖ មានបរយោគវិបត្តិរាវ័ន មិនឲ្យផល ក៏មាន កម្ម-

សមាទានដ៏ល្អក្នុង៖ ឲ្យផល ព្រោះអាស្រ័យ នូវគតិសម្បត្តិ ក៏មាន

កម្មសមាទានដ៏ល្អក្នុង៖ ឲ្យផល ព្រោះអាស្រ័យ នូវទុបធិសម្បត្តិ ក៏មាន

កម្មសមាទានដ៏ល្អក្នុង៖ ឲ្យផល ព្រោះអាស្រ័យ នូវកាលសម្បត្តិ ក៏មាន

កម្មសមាទានដ៏ល្អក្នុង៖ ឲ្យផល ព្រោះអាស្រ័យ នូវបរយោគសម្បត្តិ

ក៏មាន ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារ-

ណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា ក្នុងធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះឈ្មោះថា

ព្រះតថាគត មានការជ្រាបច្បាស់តាមពិត នូវវិបាករបស់កម្មសមាទាន

ជាអតីត អនាគត និងបច្ចុប្បន្ន តាមបច្ច័យ តាមហេតុ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

(៧៥) តត្ថ កតមំ តថាភតស្ស សព្វត្ថតាមិនី
 បដិបទំ យថាភ្នតំ ញ្ញាណំ ។ ឥធន តថាភតោ អយំ
 មត្តោ អយំ បដិបទា និរយតាមិនីតិ បដាធាតិ អយំ
 មត្តោ អយំ បដិបទា តិរច្ឆានតាមិនីតិ^(១) បដាធាតិ
 អយំ មត្តោ អយំ បដិបទា បិត្តិសយតាមិនីតិ បដា-
 ធាតិ អយំ មត្តោ អយំ បដិបទា មនុស្សលោកតា-
 មិនីតិ បដាធាតិ អយំ មត្តោ អយំ បដិបទា ទេវ-
 លោកតាមិនីតិ បដាធាតិ អយំ មត្តោ អយំ បដិ-
 បទា និព្វានតាមិនីតិ បដាធាតិ ។ យា តត្ថ បញ្ញា
 បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មា-
 ទិដ្ឋិ ឥទំ តថាភតស្ស សព្វត្ថតាមិនី បដិបទំ
 យថាភ្នតំ ញ្ញាណំ ។

(៧៦) តត្ថ កតមំ តថាភតស្ស អនេក-
 ធាតុំ នាធាធាតុំ លោកំ យថាភ្នតំ ញ្ញាណំ ។

១ ម. តិរច្ឆានយោគីតាមិនីតិ វិស្សុតិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

(៧៥) បណ្តាញាណទាំងនោះ ព្រះតថាគត មានការជ្រាបច្បាស់
តាមពិត នូវបដិបទាជាដំណើរទៅក្នុងទីទាំងពួង តើដូចម្តេច ។ ព្រះ
តថាគតក្នុងលោកនេះ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា នេះផ្លូវ នេះសេចក្តីប្រ-
តិបត្តិ ជាដំណើរទៅកាន់នរក ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា នេះផ្លូវ នេះ
សេចក្តីប្រតិបត្តិ ជាដំណើរទៅកាន់តិរច្ឆាន ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា នេះ
ផ្លូវ នេះសេចក្តីប្រតិបត្តិ ជាដំណើរទៅកាន់ប្រេតវិស័យ ទ្រង់ជ្រាប
ច្បាស់ថា នេះផ្លូវ នេះសេចក្តីប្រតិបត្តិ ជាដំណើរទៅកាន់មនុស្ស-
លោក ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា នេះផ្លូវ នេះសេចក្តីប្រតិបត្តិ ជា
ដំណើរទៅកាន់ទេវលោក ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា នេះផ្លូវ នេះសេចក្តី
ប្រតិបត្តិ ជាដំណើរទៅកាន់ព្រះនិព្វាន ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។
ការមិនវង្វេង ការពិចារណានូវធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា ក្នុងធម៌
ទាំងឡាយនោះ នេះ ឈ្មោះថា ព្រះតថាគត មានការជ្រាប
ច្បាស់តាមពិត នូវបដិបទា ជាដំណើរទៅក្នុងទីទាំងពួង ។

(៧៦) បណ្តាញាណទាំងនោះ ព្រះតថាគត មានការជ្រាបច្បាស់
តាមពិត នូវលោកដែលមានធាតុច្រើន មានធាតុផ្សេងៗ គ្នា តើដូចម្តេច ។

ព្យាណវិរុទ្ឋ ទសកនិទ្ទេសោ

ឥធិ តថាគតោ ខន្ធជានន្តំ បដាធាតិ អាយតនេវានន្តំ
 បដាធាតិ ធាតុជានន្តំ បដាធាតិ អនេកធាតុ
 ធានាធាតុំ លោកំ បដាធាតិ ។ យា តត្ថ បញ្ញា
 បដាធានា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មា-
 ទិដ្ឋិ ឥទំ តថាគតស្ស អនេកធាតុំ ធានាធាតុំ
 លោកំ យថាក្ខនំ ព្យាណំ ។

[៧៧] តត្ថ កតមំ តថាគតស្ស សត្តានំ ធា-
 នាធិមុត្តិកតំ យថាក្ខនំ ព្យាណំ ។ ឥធិ តថាគតោ
 បដាធាតិ សន្និ សត្តា ហីនាធិមុត្តិកា សន្និ សត្តា
 បណីតាធិមុត្តិកា ហីនាធិមុត្តិកា សត្តា ហីនាធិ-
 មុត្តិកេ សត្តេ សេវន្តិ ភជន្តិ បយុទាសន្តិ បណី-
 តាធិមុត្តិកា សត្តា បណីតាធិមុត្តិកេ សត្តេ សេវន្តិ
 ភជន្តិ បយុទាសន្តិ អត្ថតម្បិ អន្ធានំ ហីនាធិមុត្តិកា
 សត្តា ហីនាធិមុត្តិកេ សត្តេ សេវីសុ ភជីសុ

ប្រាណវិក្កុ ទសកនិទ្ទេស

ព្រះតថាគត ក្នុងលោកនេះ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់នូវសេចក្តីផ្សេងគ្នាខ្លះ
 ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ នូវសេចក្តីផ្សេងគ្នាខ្លះអាយតនៈ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ នូវ
 សេចក្តីផ្សេងគ្នាខ្លះធាតុ ឈ្មោះថា ជ្រាបច្បាស់នូវលោកដែលមានធាតុ
 ច្រើន មានធាតុផ្សេង ។ ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិន
 វង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា ក្នុងធម៌ទាំងឡាយនោះ
 នេះឈ្មោះថា ព្រះតថាគត មានការជ្រាបច្បាស់តាមពិត នូវលោក
 ដែលមានធាតុច្រើន មានធាតុផ្សេងៗគ្នា ។

(៧៧) បណ្តាប្រាណទាំងនោះ ព្រះតថាគត មានការជ្រាប
 ច្បាស់តាមពិត នូវអធ្យាស្រ័យផ្សេងៗ គ្នា ខ្លះពួកសត្វ តែដូចម្តេច ។
 ព្រះតថាគត ក្នុងលោកនេះ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់ថា ពួកសត្វមានអធ្យា-
 ស្រ័យថោកទាប ក៏មាន ពួកសត្វមានអធ្យាស្រ័យខ្ពង់ខ្ពស់ ក៏មាន
 ក្នុងបច្ចុប្បន្នកាល ពួកសត្វមានអធ្យាស្រ័យថោកទាប តែងសេពគប់
 គប់រក ចូលទៅអង្គុយជិតនឹងពួកសត្វ ដែលមានអធ្យាស្រ័យថោកទាប
 ដូចគ្នា ពួកសត្វមានអធ្យាស្រ័យខ្ពង់ខ្ពស់ តែងសេពគប់ គប់រក ចូល
 ទៅអង្គុយជិតនឹងពួកសត្វ ដែលមានអធ្យាស្រ័យខ្ពង់ខ្ពស់ដូចគ្នា សូម្បីក្នុង
 អតីតកាល ពួកសត្វមានអធ្យាស្រ័យថោកទាប បានសេពគប់ គប់រក
 ចូលទៅអង្គុយជិត នឹងពួកសត្វ ដែលមានអធ្យាស្រ័យថោកទាបដូចគ្នា

អភិធម្មបិដកេ វិរុទ្ធា

បយ្សោហសីស្ស បណ្ឌិតាធិម្មតិកា សត្តា បណ្ឌិតា-
 ធិម្មតិកេ សត្តេ សេវីស្ស ភជីស្ស បយ្សោហសីស្ស
 អនាគតម្បី អន្ធានំ ហំនាធិម្មតិកា សត្តា ហំនាធិ-
 ម្មតិកេ សត្តេ សេវីស្សនំ ភជីស្សនំ បយ្សោហសីស្សនំ
 បណ្ឌិតាធិម្មតិកា សត្តា បណ្ឌិតាធិម្មតិកេ សត្តេ
 សេវីស្សនំ ភជីស្សនំ បយ្សោហសីស្សនំ ។ យា
 តត្ថ បញ្ញា បដាធនា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិ-
 ចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ តថាគតស្ស សត្តានំ នា-
 នាធិម្មតិកតំ យថាភ្នតំ ញាណំ ។

(៧៨) តត្ថ កតមំ តថាគតស្ស បរសត្តានំ
 បរម្បត្តលានំ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តំ យថាភ្នតំ ញាណំ ។
 ឥធិ តថាគតោ សត្តានំ អាសយំ បដានាតិ អនុ-
 សយំ បដានាតិ ចរិតំ បដានាតិ អធិម្មតំ បដានាតិ

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ពួកសត្វដែលមានអធ្យាស្រ័យខ្ពង់ខ្ពស់ បានសេពគប់ គប់រក ចូលទៅ
 អង្គុយជិតហើយនឹងពួកសត្វ ដែលមានអធ្យាស្រ័យខ្ពង់ខ្ពស់ដូចគ្នា សូម្បី
 ក្នុងអនាគតកាល ពួកសត្វ ដែលមានអធ្យាស្រ័យថោកទាប នឹង
 សេពគប់ គប់រក ចូលទៅអង្គុយជិតនឹងពួកសត្វ ដែលមានអធ្យាស្រ័យ
 ថោកទាបដូចគ្នា ពួកសត្វ ដែលមានអធ្យាស្រ័យខ្ពង់ខ្ពស់ នឹងសេពគប់
 គប់រក ចូលទៅអង្គុយជិតនឹងពួកសត្វ ដែលមានអធ្យាស្រ័យខ្ពង់ខ្ពស់
 ដូចគ្នា ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារ-
 ណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា ក្នុងធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះ ឈ្មោះ
 ថា ព្រះតថាគត មានការជ្រាបច្បាស់តាមពិត នូវអធ្យាស្រ័យផ្សេងៗ គ្នា
 នៃពួកសត្វ ។

(៧៨) បណ្តាញាណទាំងនោះ ព្រះតថាគត មានការជ្រាបច្បាស់
 តាមពិត នូវឥន្ទ្រិយចាស់ក្លានិងទំន់ របស់ពួកសត្វដទៃ របស់ពួកបុគ្គល
 ដទៃ តើដូចម្តេច ។ ព្រះតថាគត ក្នុងលោកនេះ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់នូវ
 អាសយៈ (ធម៌ជាទីនៅអាស្រ័យរបស់ពួកសត្វ) ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់នូវអនុ-
 សយៈ (កិលេសដែលដេកត្រាំនៅក្នុងសន្តានរបស់ពួកសត្វ) ទ្រង់ជ្រាប
 ច្បាស់នូវចរិតរបស់ពួកសត្វ ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់នូវអធ្យាស្រ័យរបស់ពួកសត្វ

ញាណវិរុទ្តេ ទសកនិទ្ទេសោ

អប្បវជនេត្ថ មហាវជនេត្ថ តិក្ខុទ្ធិយេ មុទិទ្ធិយេ
 ស្វាការេ ទ្វាការេ សុវិញ្ញាបយេ ធុរិញ្ញាបយេ
 កញ្ចកញ្ចេ សន្តេ បដាណតិ ។ កតមោ ច សត្តា-
 នំ អាសយោ ។ សស្សតោ លោកោតិ វា អ-
 សស្សតោ លោកោតិ វា អន្តវា លោកោតិ វា
 អនន្តវា លោកោតិ វា តំ ជីវំ តំ សវ័រន្តិ វា
 អញ្ចំ ជីវំ អញ្ចំ សវ័រន្តិ វា ហោតិ តថាគតោ
 បរម្មរណាតិ វា ន ហោតិ តថាគតោ បរម្មរ-
 ណាតិ វា ហោតិ ច ន ច ហោតិ តថាគតោ
 បរម្មរណាតិ វា នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ ត-
 ថាគតោ បរម្មរណាតិ វា ឥតិ កវទិដ្ឋិសន្និស្សិតា វា
 សត្តា ហោន្តិ វិកវទិដ្ឋិសន្និស្សិតា វា ឯតេ វា បន
 ឧតោ អន្តេ អនុបកម្ម ឥទប្បច្ចយតាបដិវុស្សប្ប-
 រុទ្ធសុ ធម្មេសុ អនុលោមិតោ ខន្តិ បដិលទ្ធា ហោតិ
 យថាភូតំ វា ញាណំ អយំ សត្តានំ អាសយោ ។

ញាណវិវត្ត សេកនិទ្ទេស

ទ្រង់ជ្រាបច្បាស់នូវពួកសត្វ ដែលមានធូលីតិចក្នុងភ្នែក មានធូលីច្រើន
ក្នុងភ្នែក មានឥន្ទ្រិយចាស់ៗ មានឥន្ទ្រិយទំន់ មានអាការល្អ មាន
អាការអាក្រក់ ដែលឲ្យត្រាស់ដឹងឆ្ងាយ ដែលឲ្យត្រាស់ដឹងក្រ មានភ័ព្វ
និងឥតភ័ព្វ ។ ចុះអាសយៈ (ធម៌ជាទីនៅអាស្រ័យ) របស់
ពួកសត្វ តើដូចម្តេច ។ សត្វទាំងឡាយ អាស្រ័យនូវភវទិដ្ឋិ
(សេចក្តីយល់ថា មាន) ក្តី អាស្រ័យនូវវិភវទិដ្ឋិ (សេចក្តីយល់ថា មិន
មាន) ក្តី ដូច្នេះថា លោកទៀងខ្លះ ថា លោកមិនទៀងខ្លះ ថា
លោកមានទីបំផុតខ្លះ ថា លោកមិនមានទីបំផុតខ្លះ ថា ជីវិតនោះក៏គឺ
សរីរៈនោះខ្លះ ថា ជីវិតដទៃសរីរៈក៏ដទៃខ្លះ ថា សត្វស្លាប់ហើយកើត
ទៀតខ្លះ ថា សត្វស្លាប់ហើយមិនកើតទៀតខ្លះ ថា សត្វស្លាប់ហើយ
កើតទៀត ក៏មាន មិនកើតទៀត ក៏មានខ្លះ ថា សត្វស្លាប់ហើយកើត
ទៀត ក៏មិនមែន មិនកើតទៀត ក៏មិនមែនខ្លះ ឬក៏ សេចក្តីពេញចិត្ត
ដែលអនុលោមទៅក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ដែលកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យ
នូវធម៌នេះ ជាបច្ច័យក្តី សេចក្តីដឹងតាមពិតក្តី ជាការណ៍ដែលសត្វ
ទាំងឡាយ បានចំពោះហើយ ព្រោះមិនពឹងផ្អែក នូវអន្តធម៌ទាំងពីរគឺ
ភវទិដ្ឋិ និងវិភវទិដ្ឋិ⁺នេះ នេះ ឈ្មោះថា អាសយៈរបស់ពួកសត្វ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

តតមោ ច សត្តានំ អនុសយោ ។ សត្តានុសយោ
 កាមរតានុសយោ បដិយានុសយោ មាធានុសយោ
 ទិដ្ឋានុសយោ វិចិត្តិក្ខានុសយោ កវរតានុសយោ
 អវិជ្ជានុសយោ ។ យំ លោកេ បិយ្យបំ សាត្រុបំ
 ឯត្ថ សត្តានំ រតានុសយោ អនុសេតិ យំ លោកេ
 អប្បិយ្យបំ អសាត្រុបំ ឯត្ថ សត្តានំ បដិយានុស-
 យោ អនុសេតិ ឥតិ ឥមេសុ ទ្ធិសុ ធម្មេសុ
 អវិជ្ជា អនុបតិកា តទេកដ្ឋោ មាធា ច ទិដ្ឋិ ច
 វិចិត្តិក្ខា ច ទដ្ឋព្វា អយំ សត្តានំ អនុសយោ ។
 តតមំ ច សត្តានំ ចរិតំ ។ បុញ្ញាភិសង្ខារោ
 អបុញ្ញាភិសង្ខារោ អនេញាភិសង្ខារោ បរិតក្ខមកោ
 វា មហាក្ខមកោ វា ឥទំ សត្តានំ ចរិតំ ។ ក-
 តមា ច សត្តានំ អធិម្ពតិ ។ សន្តិ សត្តា ហ៍-
 ធាធិម្ពតិកា សន្តិ សត្តា បណីតាធិម្ពតិកា ហ៍ធា-
 ធិម្ពតិកា សត្តា ហ៍ធាធិម្ពតិកេ សត្តេ សេវនំ កដនំ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ចុះអនុសយៈរបស់ពួកសត្វ តើដូចម្តេច ។ អនុសយៈ ៧ គឺ កាម-
 រាគានុសយៈ ១ បដិឃានុសយៈ ១ មានានុសយៈ ១ ទិដ្ឋានុសយៈ ១
 វិចិត្តានុសយៈ ១ កវរាគានុសយៈ ១ អវិជ្ជានុសយៈ ១ ។ ឥដ្ឋា-
 រម្មណ៍ណា ក្នុងលោក មានសភាពគួរស្រឡាញ់ មានសភាពគួរ
 ត្រេកអរ រាគានុសយៈរបស់ពួកសត្វ រមែងដេកត្រាំក្នុងឥដ្ឋារម្មណ៍នោះ
 អនិដ្ឋារម្មណ៍ណា ក្នុងលោក មានសភាពមិនគួរស្រឡាញ់ មាន
 សភាពមិនគួរត្រេកអរ បដិឃានុសយៈរបស់ពួកសត្វ រមែងដេកត្រាំក្នុង
 អនិដ្ឋារម្មណ៍នោះ ព្រោះហេតុនោះ អវិជ្ជា រមែងធ្លាក់ចុះតាម ក្នុងធម៌
 ទាំងពីរនេះ មានៈក្តី ទិដ្ឋក្តី វិចិត្តក្តី បុគ្គលគប្បីឃើញថា តាំងនៅ
 ក្នុងទីជាមួយគ្នាទីនឹងអវិជ្ជានោះ នេះ ឈ្មោះថា អនុសយៈ របស់ពួក
 សត្វ ។ ចុះចរិតរបស់ពួកសត្វ តើដូចម្តេច ។ បុញ្ញាកិសង្ខារ
 អបុញ្ញាកិសង្ខារ និងអនេញ្ញាកិសង្ខារ មានជាន់តូចតាចក្តី មានជាន់
 ធំដុំក្តី នេះ ឈ្មោះថា ចរិតរបស់ពួកសត្វ ។ ចុះអធ្យាស្រ័យ
 របស់ពួកសត្វ តើដូចម្តេច ។ ពួកសត្វ មានអធ្យាស្រ័យថោកទាប
 ក៏មាន ពួកសត្វ មានអធ្យាស្រ័យខ្ពង់ខ្ពស់ ក៏មាន ក្នុងបច្ចុប្បន្ន-
 កាល ពួកសត្វ មានអធ្យាស្រ័យថោកទាប រមែងសេពគប់ គប់រក
 ចូលទៅអង្គុយជិត នឹងពួកសត្វ ដែលមានអធ្យាស្រ័យថោកទាបដូចគ្នា

ញាណវិភង្គ វស្សនិទ្ទេសោ

បយ្យុចាសន្តិ បណ៌តាធិមុត្តិកា សត្តា បណ៌តា-
 ធិមុត្តិកេ សត្តេ សេវន្តិ កជន្តិ បយ្យុចាសន្តិ
 អត្ថតម្បិ អទ្ធានំ ហំនាធិមុត្តិកា សត្តា ហំនា-
 ធិមុត្តិកេ សត្តេ សេវីសុ កជីសុ បយ្យុចាសីសុ
 បណ៌តាធិមុត្តិកា សត្តា បណ៌តាធិមុត្តិកេ សត្តេ
 សេវីសុ កជីសុ បយ្យុចាសីសុ អនាគតម្បិ អទ្ធានំ
 ហំនាធិមុត្តិកា សត្តា ហំនាធិមុត្តិកេ សត្តេ សេ-
 វីស្សន្តិ កជីស្សន្តិ បយ្យុចាសីស្សន្តិ បណ៌តាធិមុត្តិ-
 កា សត្តា បណ៌តាធិមុត្តិកេ សត្តេ សេវីស្សន្តិ
 កជីស្សន្តិ បយ្យុចាសីស្សន្តិ អយំ សត្តានំ អធិ-
 មុត្តិ ។ កតមេ តេ សត្តា មហារជក្ខា ។ ទស
 កិលេសវត្ថុនិ លោកោ ធាសោ មោហោ មាណា
 ទិដ្ឋិ វិចិត្តោ មីនំ ឧទ្ធច្ចំ អហិកំ អនោត្តប្បំ យេសំ
 សត្តានំ ឥមាទិ ទស កិលេសវត្ថុនិ អាសេវិតានិ
 ភាវិតានិ ពហុលីកតានិ ឧស្សទកតានិ ឥមេ តេ
 សត្តា មហារជក្ខា ។ កតមេ តេ សត្តា អប្បរជក្ខា ។

ប្រាណវិក្ក ទស្សនវិស័យ

ពួកសត្វ មានអធ្យាស្រ័យខ្ពង់ខ្ពស់ រមែងសេពគប់ គប់រក ចូលទៅអង្គុយ
 ជិត នឹងពួកសត្វ ដែលមានអធ្យាស្រ័យខ្ពង់ខ្ពស់ដូចគ្នា សូម្បីក្នុងអតីត-
 កាល ពួកសត្វ មានអធ្យាស្រ័យថោកទាប បានសេពគប់ គប់រក
 ចូលទៅអង្គុយជិតហើយ នឹងពួកសត្វ ដែលមានអធ្យាស្រ័យថោកទាប
 ដូចគ្នា ពួកសត្វមានអធ្យាស្រ័យខ្ពង់ខ្ពស់ បានសេពគប់ គប់រក ចូលទៅ
 អង្គុយជិតហើយនឹងពួកសត្វ ដែលមានអធ្យាស្រ័យខ្ពង់ខ្ពស់ដូចគ្នា សូម្បី
 ក្នុងអនាគតកាល ពួកសត្វ មានអធ្យាស្រ័យថោកទាប នឹងសេពគប់
 គប់រក ចូលទៅអង្គុយជិតនឹងពួកសត្វ ដែលមានអធ្យាស្រ័យថោកទាប
 ដូចគ្នា ពួកសត្វមានអធ្យាស្រ័យខ្ពង់ខ្ពស់ នឹងសេពគប់ គប់រក ចូលទៅ
 អង្គុយជិតនឹងពួកសត្វ ដែលមានអធ្យាស្រ័យខ្ពង់ខ្ពស់ដូចគ្នា នេះ ឈ្មោះ
 ថា អធ្យាស្រ័យរបស់ពួកសត្វ ។ ចុះពួកសត្វ មានធូលីច្រើនក្នុងភ្នែក
 នោះ តើដូចម្តេច ។ កិលេសវត្ថុ ១០ គឺ លោភៈ ទោសៈ មោហៈ
 មានៈ ទិដ្ឋិ វិចិក្ខា មីនៈ ទទ្ធច្ចៈ អហិរិកៈ អនោគប្បៈ កិលេសវត្ថុ
 ទាំង ១០ នេះ ពួកសត្វ ណា បានសេពគប់ បានអប់រំ បានធ្វើឲ្យ
 ច្រើន បានធ្វើឲ្យដុះដាលហើយ ពួកសត្វនោះ ឈ្មោះថា មានធូលី
 ច្រើនក្នុងភ្នែក ។ ពួកសត្វ មានធូលីតិចក្នុងភ្នែកនោះ តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

យេសំ សត្តានំ ឥមា និ ទស កិលេសវត្ថុនិ
អនាសេវិតានិ អភាវិតានិ អតហុល្លកតានិ អនុ-
ស្សនកតានិ ឥមេ តេ សត្តា អប្បវជក្ខា ។
កតមេ តេ សត្តា មុទិន្ទ្រិយា ។ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ
សទ្ធិន្ទ្រិយំ វីរិយន្ទ្រិយំ សត្តិន្ទ្រិយំ សមាធិន្ទ្រិយំ
បញ្ចិន្ទ្រិយំ យេសំ សត្តានំ ឥមា និ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ
អនាសេវិតានិ អភាវិតានិ អតហុល្លកតានិ អនុស្ស-
នកតានិ ឥមេ តេ សត្តា មុទិន្ទ្រិយា ។ កតមេ
តេ សត្តា វិត្តិន្ទ្រិយា ។ យេសំ សត្តានំ ឥមា និ
បញ្ចិន្ទ្រិយានិ អនាសេវិតានិ អភាវិតានិ អតហុល្លកតានិ
ឧស្សនកតានិ ឥមេ តេ សត្តា វិត្តិន្ទ្រិយា ។
កតមេ តេ សត្តា ប្រាគារា ។ យេ តេ សត្តា
បាបាសយា បាបាទុសយា បាបាវិសា បាបា-
ធិមុត្តិកា មហាវជក្ខា មុទិន្ទ្រិយា ឥមេ តេ សត្តា
ប្រាគារា ។ កតមេ តេ សត្តា ស្វាគារា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

កិលេសវត្ថុ ១០ នេះ ពួកសត្វណា មិនបានសេពគប់ មិនបានអប់រំ មិន
បានធ្វើឲ្យច្រើន មិនបានធ្វើឲ្យដុះដាលហើយ ពួកសត្វនោះឯង ឈ្មោះ
ថា មានធូលីតិចក្នុងភ្នែក ។ ពួកសត្វមានឥន្ទ្រិយទាំង៥នោះ តើដូចម្តេច ។
ឥន្ទ្រិយ ៥ គឺ សង្ខន្ទ្រិយ វិរិយន្ទ្រិយ សត្តន្ទ្រិយ សមាធិន្ទ្រិយ បញ្ញាន្ទ្រិយ
ឥន្ទ្រិយទាំង៥ នេះ ពួកសត្វណា មិនបានសេពគប់ មិនបានអប់រំ មិន
បានធ្វើឲ្យច្រើន មិនបានធ្វើឲ្យដុះដាលហើយ ពួកសត្វនោះឯង ឈ្មោះ
ថា មានឥន្ទ្រិយទាំង៥ ។ ពួកសត្វមានឥន្ទ្រិយចាស់ៗនោះ តើដូចម្តេច ។
ឥន្ទ្រិយទាំង៥ នេះ ពួកសត្វណា បានសេពគប់ បានអប់រំ បានធ្វើឲ្យច្រើន
បានធ្វើឲ្យដុះដាលហើយ ពួកសត្វនោះឯង ឈ្មោះថា មានឥន្ទ្រិយចាស់
ៗ ។ ពួកសត្វមានអាការអាក្រក់នោះ តើដូចម្តេច ។ ពួកសត្វណា មាន
អាសយៈអាក្រក់ មានអនុសយៈអាក្រក់ មានចរិតអាក្រក់ មានអធ្យា-
ស្រ័យអាក្រក់ មានធូលីច្រើនក្នុងភ្នែក មានឥន្ទ្រិយទាំង៥ ពួកសត្វនោះឯង
ឈ្មោះថា មានអាការអាក្រក់ ។ ពួកសត្វមានអាការល្អនោះ តើដូចម្តេច ។

ញាណវិរុទ្ត ទស្សនវិស័យ

យេ តេ សត្តា កល្យាណាសយា កល្យាណ-
 ចរិតា កល្យាណាធិប្បត្តិកា អប្បវជន្តា តិក្ខុប្រ័យា
 ឥមេ តេ សត្តា ស្វាការា ។ កតមេ តេ
 សត្តា ធុរីញាបយា ។ យេ ច តេ សត្តា
 ទ្វាការា តេ តេ សត្តា ធុរីញាបយា យេ ច តេ
 សត្តា ស្វាការា តេ តេ សត្តា ស្ុរីញាបយា ។
 កតមេ តេ សត្តា អកញ្ចា ។ យេ តេ សត្តា
 កម្មារវណោន សមដ្ឋានតា កិលេសារវណោន ស-
 មដ្ឋានតា វិចាការវណោន សមដ្ឋានតា អស្សទ្វា
 អន្ធនិកា ធុរីញា អកញ្ចា និយាមំ ឌីក្កមនំ កុស-
 លេសុ ធម្មេសុ សម្មតំ ឥមេ តេ សត្តា អកញ្ចា ។
 កតមេ តេ សត្តា កញ្ចា ។ យេ តេ សត្តា ន
 កម្មារវណោន សមដ្ឋានតា ន កិលេសារវណោន
 សមដ្ឋានតា ន វិចាការវណោន សមដ្ឋានតា សទ្វា
 ធនិកា បញ្ញាវន្តោ កញ្ចា និយាមំ ឌីក្កមនំ កុស-
 លេសុ ធម្មេសុ សម្មតំ ឥមេ តេ សត្តា កញ្ចាតិ

ញាណវិភង្គ ទេសកន្ត្រែក

ពួកសត្វណា មានអាសយៈល្អ មានចរិតល្អ មានអធ្យាស្រ័យល្អ មាន
 គូល័តិចក្នុងភ្នែក មានឥទ្ធិយថាសក្កា ពួកសត្វនោះឯង ឈ្មោះថា មាន
 អាការល្អ ។ ពួកសត្វដែលឲ្យត្រាស់ដឹងក្រនោះ តើដូចម្តេច ។ ពួកសត្វ
 ណា មានអាការអាក្រក់ ពួកសត្វនោះ ឈ្មោះថា ឲ្យត្រាស់ដឹងក្រ ពួក
 សត្វណា មានអាការល្អ ពួកសត្វនោះ ឈ្មោះថា ឲ្យត្រាស់ដឹងងាយ ។
 ពួកសត្វឥតភក្ត្រនោះ តើដូចម្តេច ។ ពួកសត្វណា ប្រកបដោយការរារាំង
 គឺអនន្តរិយកម្ម ប្រកបដោយការរារាំងគឺនិយតមិច្ឆាទិដ្ឋិ ប្រកបដោយការ
 រារាំងគឺអហេតុកបដិសន្ធិ ជាអ្នកមិនមានសត្វ មិនមានសេចក្តីប្រាថ្នា ឥត
 ប្រាថ្នា មិនគួរចុះកាន់សម្បត្តិវិយាម ក្នុងកុសលធម៌ទាំងឡាយ ពួកសត្វ
 នោះឯង ឈ្មោះថា ឥតភក្ត្រ ។ ពួកសត្វមានភក្ត្រនោះ តើដូចម្តេច ។
 ពួកសត្វណា ជាអ្នកមិនប្រកបដោយការរារាំងគឺអនន្តរិយកម្ម មិនប្រកប
 ដោយការរារាំងគឺនិយតមិច្ឆាទិដ្ឋិ មិនប្រកបដោយការរារាំងគឺអហេតុកបដិ-
 សន្ធិ ជាអ្នកមានសត្វ មានសេចក្តីប្រាថ្នា មានប្រាថ្នា គួរចុះកាន់សម្បត្តិ-
 វិយាម ក្នុងកុសលធម៌ទាំងឡាយ ពួកសត្វនោះឯង ឈ្មោះថា មានភក្ត្រ

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

យា តត្ថ បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ
 ធម្មវិចយោ សមាទិដ្ឋី ឥទំ តថាគតស្ស បរសត្តានំ
 បរុក្ខណំ ឥន្ទ្រិយបរេបរិយត្តំ យថាភូតំ ញាណំ ។

[៧៩] តត្ថ កតមំ តថាគតស្ស ឈានវិ-
 មោក្ខសមាទិសមាបត្តំ សង្កលេសំ រោទានំ វុដ្ឋានំ
 យថាភូតំ ញាណំ ។ ឈាយីតិ ចត្តារោ ឈាយី
 អន្តកក្ខោ ឈាយី សម្បត្តិយេវ សមាទំ វិបត្តិតិ
 បច្ចេតិ អន្តកក្ខោ ឈាយី វិបត្តិយេវ សមាទំ
 សម្បត្តិតិ បច្ចេតិ អន្តកក្ខោ ឈាយី សម្បត្តិយេវ
 សមាទំ សម្បត្តិតិ បច្ចេតិ អន្តកក្ខោ ឈាយី
 វិបត្តិយេវ សមាទំ វិបត្តិតិ បច្ចេតិ ឥមេ ចត្តារោ
 ឈាយី ។ អបរេបិ ចត្តារោ ឈាយី អន្តកក្ខោ
 ឈាយី ទន្ធិ សមាបជ្ជតិ ឱប្បំ វុដ្ឋាតិ អន្តកក្ខោ
 ឈាយី ឱប្បំ សមាបជ្ជតិ ទន្ធិ វុដ្ឋាតិ អន្តកក្ខោ
 ឈាយី ទន្ធិ សមាបជ្ជតិ ទន្ធិ វុដ្ឋាតិ អន្តកក្ខោ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ព្រោះហេតុនោះ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង
ការពិចារណាឱ្យធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា ក្នុងធម៌ទាំងឡាយនោះ
នេះឈ្មោះថា ព្រះតថាគត មានការជ្រាបច្បាស់តាមពិត ឱ្យឥន្ទ្រិយ
ចាស់ក្លានឹងទង់ របស់ពួកសត្វដទៃ របស់ពួកបុគ្គលដទៃ ។

[៧៩] បណ្តាញាណទាំងនោះ ព្រះតថាគត មានការជ្រាប
ច្បាស់តាមពិត ឱ្យសេចក្តីសៅហ្មង ឱ្យសេចក្តីផ្លូវផង ឱ្យការចេញ
នៃឈាន វិមោក្ខ សមាធិ និងសមាបត្តិ តើដូចម្តេច ។ ពាក្យ
ថា បុគ្គលមានឈាន បានដល់បុគ្គលមានឈាន ៤ ពួក គឺបុគ្គល
មានឈានពួកមួយ សំគាល់ឱ្យសម្បត្តិ ថាជាវិបត្តិ ក៏មាន បុគ្គលមាន
ឈានពួកមួយ សំគាល់ឱ្យវិបត្តិ ថាជាសម្បត្តិ ក៏មាន បុគ្គលមានឈាន
ពួកមួយ សំគាល់ឱ្យវិបត្តិ ថាជាសម្បត្តិ ក៏មាន បុគ្គលមានឈានពួក
មួយ សំគាល់ឱ្យវិបត្តិ ថាជាវិបត្តិ ក៏មាន នេះ ឈ្មោះថា បុគ្គលមាន
ឈាន ៤ ពួក ។ បុគ្គលមានឈាន ៤ ពួក ដទៃទៀត គឺបុគ្គលមានឈាន
ពួកមួយ ចូលឈានយឺតយូរ តែចេញរហ័ស ក៏មាន បុគ្គលមានឈាន
ពួកមួយ ចូលឈានរហ័ស តែចេញយឺតយូរ ក៏មាន បុគ្គលមានឈាន
ពួកមួយ ចូលឈានយឺតយូរ ចេញក៏យឺតយូរ ក៏មាន បុគ្គលមានឈាន

ញាណវិរុទ្ត ទស្សនិទ្ទេសោ

ឈាយំ វិប្បំ សមាបដ្ឋតិ វិប្បំ វុដ្ឋាតិ ឥមេ
 ចត្តារោ ឈាយំ ។ អបរេច ចត្តារោ ឈាយំ
 អត្ថេកោ ឈាយំ សមាធិស្មី សមាធិកុសលោ
 ហោតិ ន សមាធិស្មី សមាបត្តិកុសលោ អត្ថេ-
 កោ ឈាយំ សមាធិស្មី សមាបត្តិកុសលោ ហោតិ
 ន សមាធិស្មី សមាធិកុសលោ អត្ថេកោ ឈាយំ
 សមាធិស្មី សមាធិកុសលោ ច ហោតិ សមាធិស្មី
 សមាបត្តិកុសលោ ច អត្ថេកោ ឈាយំ នេវ
 សមាធិស្មី សមាធិកុសលោ ហោតិ ន សមាធិស្មី
 សមាបត្តិកុសលោ ឥមេ ចត្តារោ ឈាយំ ។ ឈាននិ
 ចត្តារិ ឈានានិ បឋមំ ឈានំ ទុតិយំ ឈានំ តតិយំ
 ឈានំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។ វិមោក្ខាតិ អដ្ឋ វិមោក្ខា
 វ្យបំ វ្យចានិ បស្សតិ អយំ បឋមោ វិមោក្ខោ អដ្ឋត្ថំ
 អវ្យបសញ្ញំ ពហិម្ហា វ្យចានិ បស្សតិ អយំ ទុតិ-
 យោ វិមោក្ខោ សុភន្ទេវ អធិមុត្តោ ហោតិ អយំ
 តតិយោ វិមោក្ខោ សព្វសោ វ្យបសញ្ញានំ សម-
 តិក្កមា បដិបសញ្ញានំ អត្ថជ័មា ធានតសញ្ញានំ

បញ្ហាវិវាទ ទសកន្ត្រៃស

ពួកមួយ ចូលឈានហ័ស ចេញក៏ហ័ស ក៏មាន នេះឈ្មោះថា បុគ្គល
 មានឈាន ៤ ពួក ។ បុគ្គលមានឈាន ៤ ពួក ដទៃទៀត គឺបុគ្គល
 មានឈានពួកមួយ ជាអ្នកឈ្លាសក្នុងការធ្វើចិត្តឱ្យនឹងធីន ក្នុងសមាធិ
 តែមិនឈ្លាសក្នុងការចូលក្នុងសមាធិ ក៏មាន បុគ្គលមានឈានពួកមួយ
 ជាអ្នកឈ្លាសក្នុងការចូលក្នុងសមាធិ តែមិនឈ្លាសក្នុងការធ្វើចិត្តឱ្យនឹង
 ធីន ក្នុងសមាធិ ក៏មាន បុគ្គលមានឈានពួកមួយ ជាអ្នកឈ្លាសក្នុង
 ការធ្វើចិត្តឱ្យនឹងធីនក្នុងសមាធិផង ជាអ្នកឈ្លាសក្នុងការចូលក្នុងសមាធិ
 ផង ក៏មាន បុគ្គលមានឈានពួកមួយ ជាអ្នកមិនឈ្លាសក្នុងការធ្វើចិត្តឱ្យ
 នឹងធីន ក្នុងសមាធិ ទាំងមិនឈ្លាសក្នុងការចូលក្នុងសមាធិ ក៏មាន នេះ
 ឈ្មោះថា បុគ្គលមានឈាន ៤ ពួក ។ ពាក្យថា ឈាន បានដល់
 ឈាន ៤ គឺ បឋមជ្ឈាន ទុតិយជ្ឈាន តតិយជ្ឈាន ចតុត្ថជ្ឈាន ។
 ពាក្យថា វិមោក្ខ បានដល់វិមោក្ខ ៨ គឺបុគ្គលមានរូប ឃើញនូវ
 រូប នេះវិមោក្ខទី ១ បុគ្គលមានសេចក្តីសំគាល់ថា មិនមានរូបខាងក្នុង
 ឃើញនូវរូបខាងក្រៅ នេះវិមោក្ខទី ២ បុគ្គលមានអធ្យាស្រ័យ (សំគាល់)
 ថារូបល្អ នេះវិមោក្ខទី ៣ បុគ្គលកន្លងបង់នូវរូបសញ្ញា ដល់នូវការរលត់
 បដិយសញ្ញា មិនធ្វើទុកក្នុងចិត្ត នូវនានត្ថសញ្ញា ដោយប្រការទាំងពួង

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

អមនសិកាក អនន្តោ អាត្មាសោតិ អាត្មាសា-
 នញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ អយំ បតុត្តោ
 វិមោត្តោ សព្វសោ អាត្មាសានញ្ចាយតនំ សម-
 តិក្កម្ម អនន្តំ វិញ្ញាណានិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ អយំ បញ្ចមោ វិមោត្តោ សព្វ-
 សោ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្ម នត្ថំ តិព្វតិ
 អាតិញ្ចញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ អយំ នដ្ឋោ
 វិមោត្តោ សព្វសោ អាតិញ្ចញ្ចាយតនំ សមតិ-
 ក្កម្ម នេវសញ្ញាណសញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 អយំ សត្តមោ វិមោត្តោ សព្វសោ នេវសញ្ញាណ-
 សញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម សញ្ញាវេទយិតនិរោធំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ អយំ អដ្ឋមោ វិមោត្តោ ។
 សមាធិតិ តយោ សមាធិ សវិតក្កសវិចារោ
 សមាធិ អវិតក្កវិចារបត្តោ សមាធិ អវិតក្កាវិចារោ
 សមាធិ ។ សមាបត្តិតិ នេវ អនុប្បវិហារសមា-
 បតិយោ បវេមជ្ឈានសមាបតិ ធុតិយជ្ឈានសមា-
 បតិ ធុតិយជ្ឈានសមាបតិ កតុត្ថជ្ឈានសមាបតិ

អភិធម្មបិដក វិក័ត្ត

ក៏ចូល អាកាសានញ្ចាយតនជ្ឈាន ដោយធ្វើទុកក្នុងចិត្តថា អាកាសមិនមាន
 ទីបំផុត នេះវិមោក្ខទី ៤ បុគ្គលកន្លងបង្គំ នូវអាកាសានញ្ចាយតនជ្ឈាន
 ដោយប្រការទាំងពួង ក៏ចូលវិញ្ញាណញ្ចាយតនៈ ដោយធ្វើទុកក្នុងចិត្តថា
 វិញ្ញាណមិនមានទីបំផុត នេះវិមោក្ខទី ៥ បុគ្គលកន្លងបង្គំ នូវវិញ្ញាណ-
 ញ្ចាយតនជ្ឈាន ដោយប្រការទាំងពួង ក៏ចូល អាកាញញ្ចាយតនជ្ឈាន
 ដោយធ្វើទុកក្នុងចិត្តថា អ្វីតិចតួចមិនមាន នេះវិមោក្ខទី ៦ បុគ្គលកន្លង
 នូវអាកាញញ្ចាយតនជ្ឈាន ដោយប្រការទាំងពួង ក៏ចូលនេវសញ្ញា-
 នាសញ្ញាយតនជ្ឈាន នេះវិមោក្ខទី ៧ បុគ្គលកន្លង នូវនេវសញ្ញា-
 នាសញ្ញាយតនជ្ឈាន ដោយប្រការទាំងពួង ក៏ចូលសញ្ញាវេទយត្ត-
 និរោធិ នេះវិមោក្ខទី ៨ ។ ពាក្យថា សមាធិ បានដល់សមាធិ ៣
 គឺ សមាធិប្រកបដោយវិតក្កៈ ទាំងប្រកបដោយវិចារៈ សមាធិមិនមាន
 វិតក្កៈមានត្រឹមតែវិចារៈ សមាធិមិនមានទាំងវិតក្កៈមិនមានទាំងវិចារៈ ។
 ពាក្យថា សមាបត្តិ បានដល់អនុបុព្វវិហារសមាបត្តិ គឺបឋមជ្ឈានស-
 មាបត្តិ ទុតិយជ្ឈានសមាបត្តិ តតិយជ្ឈានសមាបត្តិ ចតុត្ថជ្ឈានសមាបត្តិ

ញាណវិវដ្ត ទស្សនវិចារ

អាគារសា នញ្ញាយតនសមាបត្តិ វិញ្ញាណញ្ញាយតន-
 សមាបត្តិ អាគារញ្ញាយតនសមាបត្តិ ធម្មសញ្ញា-
 នាសញ្ញាយតនសមាបត្តិ សញ្ញាវេទយតនិរោធស-
 មាបត្តិ ។ សង្កលេសន្តិ ហោនភាគិយោ ធម្មោ ។
 វេទានន្តិ វិសេសភាគិយោ ធម្មោ ។ វុដ្ឋានន្តិ
 វេទានម្បី វុដ្ឋានំ តម្លា តម្លា សមាធិតម្លា វុដ្ឋានម្បី
 វុដ្ឋានន្តិ យា តត្ថ បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចារោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ តថាគតស្ស
 យា នវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តិនំ(១) សង្កលេសំ វេ-
 ទានំ វុដ្ឋានំ យថាក្ខតំ ញាណំ ។

[៨០] តត្ថ កតមំ តថាគតស្ស បុព្វេនិវាសា-
 នុស្សតំ យថាក្ខតំ ញាណំ ។ ឥធិ តថាគតោ
 អនេកវិហិតំ បុព្វេនិវាសំ អនុស្សតំ សេយ្យថីទំ
 ឯកម្បី ជាតិ ទ្វេបិ ជាតិយោ តិស្សេបិ ជាតិ-
 យោ ចតស្សេបិ ជាតិយោ បញ្ចបិ ជាតិយោ
 ទសបិ ជាតិយោ វីសំបិ ជាតិយោ តីសំបិ ជាតិយោ

១ ទ.ម. ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តិន្តិ ទិស្សតិ ។

ញាណវិភង្គ ទសកន្ត្រៃស

អាគាសានិព្វាយតនសមាបត្តិ វិញ្ញាណនិព្វាយតនសមាបត្តិ អាភិញ្ញាណ-
 យតនសមាបត្តិ នៅសញ្ញានិព្វាយតនសមាបត្តិ សញ្ញាវេទយតនិព្វា-
 សមាបត្តិ ។ ពាក្យថា សេចក្តីសៅហ្មង បានដល់ធម៌ជាចំណែក
 នៃសេចក្តីសាបសូន្យ ។ ពាក្យថា សេចក្តីផ្លូវផង បានដល់ធម៌ ជា
 ចំណែកនៃគុណវិសេស ។ ពាក្យថា ការចេញ គឺសេចក្តីផ្លូវផង
 ឈ្មោះថា ការចេញ ទាំងការចេញចាកសមាធិនោះ ។ ក៏ឈ្មោះថា
 ការចេញដែរ ព្រោះហេតុនោះ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។
 ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា ក្នុងធម៌ទាំង-
 ឡាយនោះ នេះឈ្មោះថា ព្រះតថាគត មានការជ្រាបច្បាស់តាម
 ពិត នូវសេចក្តីសៅហ្មង នូវសេចក្តីផ្លូវផង នូវការចេញ នៃឈាន
 វិមោក្ខ សមាធិនិងសមាបត្តិ ។

[៨០] បណ្តាញាណទាំងនោះ ព្រះតថាគត មានការជ្រាប
 ច្បាស់តាមពិត នូវការរលឹកជាតិដែលនៅអាស្រ័យក្នុងភពមុន តើដូច
 ម្តេច ។ ព្រះតថាគត ក្នុងលោកនេះ រលឹកជាតិដែលបាននៅ
 អាស្រ័យក្នុងភពមុន ជាអនេកជាតិ គឺរលឹកបាន ១ ជាតិ ២ ជាតិ
 ៣ ជាតិ ៤ ជាតិ ៥ ជាតិ ១០ ជាតិ ២០ ជាតិ ៣០ ជាតិ

អរិយធម៌បិដក វិរាដ្ឋ

ចត្តាឡីស័ក ជាតិយោ បញ្ញាស័ក ជាតិយោ
 ជាតិសត្វ ជាតិសហស្ស ជាតិសត្វសហស្ស
 អនេកេបិ សំវដ្តកល្យ អនេកេបិ វិវដ្តកល្យ
 អនេកេបិ សំវដ្តវិវដ្តកល្យ អមុត្រាសី ឯវិ-
 ណាមោ ឯវិគោត្តោ ឯវិវណ្ណោ ឯវិមាហារោ ឯវិ-
 សុខទុក្ខប្បដិសំវេទី ឯវិមាយុបរិយន្តោ សោ តតោ
 ចុតោ អមុត្រា ឧទទាទី តត្រាចាសី ឯវិណាមោ
 ឯវិគោត្តោ ឯវិវណ្ណោ ឯវិមាហារោ ឯវិសុខទុក្ខប្ប-
 ដិសំវេទី ឯវិមាយុបរិយន្តោ សោ តតោ ចុតោ
 ឥន្ទបបន្នាតិ ឥតិ សាការំ សុខុទ្ធសំ អនេក-
 វិហិតំ បុព្វេនិវាសំ អនុស្សតិ ។ យា តត្ថ បញ្ញា
 បដាធនា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មា-
 ទិដ្ឋិ ឥទំ តថាភក្កស្ស បុព្វេនិវាសានុស្សតិ យថា-
 ភូតំ ញាណំ ។

អភិធម្មចិនិត វិភង្គ

៤០ ជាតិ ៥០ ជាតិ ១០០ ជាតិ ១ ពាន់ជាតិ ១ សែនជាតិ ក៏បាន
 រលឹកបានច្រើនសំដែងក្បួន ច្រើនវិវដ្តក្បួន ច្រើនសំដែងវិវដ្តក្បួន ក៏បាន
 ដូច្នេះថា តថាគត បានកើតក្នុងភពឯណោះ មានឈ្មោះយ៉ាងនេះ មាន
 គោត្រយ៉ាងនេះ មានសម្បទាយ៉ាងនេះ មានអាហារយ៉ាងនេះ ទទួល
 សុខទុក្ខយ៉ាងនេះ មានកំណត់អាយុប៉ុណ្ណោះ តថាគត លុះច្បាតចាក
 អត្តភាពនោះហើយ បានទៅកើតក្នុងភពឯណោះ ដែលទៅកើតក្នុងភព
 នោះ តថាគត ក៏មានឈ្មោះយ៉ាងនេះ មានគោត្រយ៉ាងនេះ មាន
 សម្បទាយ៉ាងនេះ មានអាហារយ៉ាងនេះ បានទទួលសុខទុក្ខយ៉ាងនេះ
 មានកំណត់អាយុប៉ុណ្ណោះ តថាគតនោះ លុះច្បាតចាកអត្តភាពនោះ
 ហើយ មកកើតក្នុងភពនេះ ព្រះតថាគត រលឹកតាមនូវជាតិ ដែល
 នៅអាស្រ័យក្នុងភពមុន បានច្រើនជាតិ ព្រមទាំងអាការៈ ព្រមទាំង
 ទទួលយ៉ាងនេះ ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិន
 វង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការបើញត្រូវ ណា ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ
 នោះ នេះឈ្មោះថា ព្រះតថាគត មានការជ្រាបច្បាស់តាមពិត
 នូវការរលឹកជាតិដែលនៅអាស្រ័យក្នុងភពមុន ។

ញាណវិវដ្ត ទស្សនឌ្ឍសោ

[៨១] តត្ថ កតមំ តថាភក្កស្ស សត្តានំ ចុ-
ត្វបថាតំ យថាក្ខតំ ញាណំ ។ ឥធិ តថាភតោ
ទិព្វេន ចក្កោ វិស្សន្ធន អតិក្កន្ធមាទ្គសកេន
សត្តេ បស្សតិ ចរមារេ ឧបបជ្ជមារេ ហីរេ
បណ្ឌិតេ សុវណ្ណេ ទុព្វណ្ណេ សុភតេ ទុក្ខតេ យ-
ថាកម្មបកេ សត្តេ បដាធាតិ ឥមេ វត កោត្តោ
សត្តា កាយទុច្ចរិតេន សមម្ពាគតា វច្ឆិទុច្ចរិតេន
សមម្ពាគតា មហេទុច្ចរិតេន សមម្ពាគតា អរិយានំ
ឧបវាទកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកម្មសមាទាណា
តេ កាយស្ស ភេទា បរម្មរណា អហាយំ ទុក្ខតី
វិនិច្ឆាតំ និរយំ ឧបបជ្ជា ឥមេ វា បន កោត្តោ
សត្តា កាយសុចរិតេន សមម្ពាគតា វច្ឆិសុច-
រិតេន សមម្ពាគតា មហេសុចរិតេន សមម្ពាគតា
អរិយានំ អនុបវាទកា សម្មាទិដ្ឋិកា សម្មាទិដ្ឋិ-
កម្មសមាទាណា តេ កាយស្ស ភេទា បរម្ម-
រណា សុភតី សក្កំ លោកិ ឧបបជ្ជាតិ ឥតិ

ញាណវិវាទ ទសកន្ត្រេស

[៨១] បណ្តាញាណទាំងនោះ ព្រះតថាគត មានការជ្រាប
 ច្បាស់តាមពិត នូវការច្បុត និងការកើតរបស់ពួកសត្វ តើដូចម្តេច ។
 ព្រះតថាគត ក្នុងលោកនេះ មានទិព្វចក្ខុដ៏បរិសុទ្ធ កន្លងហួសចក្ខុ
 របស់មនុស្សធម្មតា រមែងឃើញពួកសត្វដែលច្បុត ដែលកើត ជា
 សត្វថោកទាប ខ្ពង់ខ្ពស់ មានវណ្ណៈល្អ មានវណ្ណៈអាក្រក់ មានគតិ
 ល្អ មានគតិអាក្រក់ ក៏ដឹងច្បាស់នូវពួកសត្វ ដែលប្រព្រឹត្តទៅតាម
 កម្ម (របស់ខ្លួន) ថា អើហ្ន៎ សត្វទាំងឡាយនេះ ប្រកបដោយកាយ-
 ទុច្ចរិត ប្រកបដោយវច័ទ្ធចុច្ចរិត ប្រកបដោយមនោទុច្ចរិត ជាអ្នកតិះ
 ដៀលនូវពួកព្រះអរិយបុគ្គល មានសេចក្តីយល់ខុស ប្រកាន់នូវអំពើ
 តាមសេចក្តីយល់ខុស សត្វទាំងនោះលុះបែកឆ្ងាយរាងកាយ ខាងមុខ
 អំពើសេចក្តីស្លាប់ ក៏បានចូលទៅកាន់កំណើតអបាយ ទុគ្គតិ វិនិបាត
 នរក មួយទៀត អើហ្ន៎ សត្វទាំងឡាយអម្បាលនេះ ប្រកបដោយ
 កាយសុច្ចរិត ប្រកបដោយវច័សុច្ចរិត ប្រកបដោយមនោសុច្ចរិត ជាអ្នក
 មិនតិះដៀលនូវពួកព្រះអរិយៈ មានសេចក្តីយល់ត្រូវ ប្រកាន់នូវអំពើតាម
 សេចក្តីយល់ត្រូវ សត្វទាំងនោះ លុះបែកឆ្ងាយរាងកាយ ខាងមុខអំពើ
 សេចក្តីស្លាប់ ក៏បានចូលទៅកាន់លោក គឺមនុស្សសុគតិ និងស្ថានសួគ៌

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋាន

ទិព្វន ចក្កនា វិសុទ្ធន អភិក្កន្ធមានុសកេន
 សត្តេ បស្សតិ ចរិមានេ ឧបបជ្ជមានេ វារីនេ
 បណ្ឌិតេ សុវណ្ណេ ទិព្វណ្ណេ សុភតេ ទុក្ខតេ
 យថាកម្មបកេ សត្តេ បដាធាតិ ។ យា តត្ថ
 បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ
 សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ តថាកតស្ស សត្តានំ ចុត្តបចានំ
 យថាក្ខតំ ញាណំ ។

[៨២] តត្ថ កតមំ តថាកតស្ស អាសវានំ
 ខយំ យថាក្ខតំ ញាណំ ។ ឥធិ តថាកតោ
 អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិ បញ្ញាវិមុត្តិ
 ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សន្និកត្វា ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ ។ យា តត្ថ បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ តថាកត-
 ស្ស អាសវានំ ខយំ យថាក្ខតំ ញាណានំ ។

ញាណវិវាដ្ឋាន សមត្តោ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ព្រះតថាគត មានទិព្វចក្ខុ ដ៏បរិសុទ្ធ កន្លងហួសចក្ខុ របស់មនុស្ស
 ធម្មតា វេមនឃើញពួកសត្វ ដែលច្យុត ដែលកើត ជាសត្វថេកទាប
 ខ្ពង់ខ្ពស់ មានវណ្ណៈល្អ មានវណ្ណៈអាក្រក់ មានគតិល្អ មានគតិ
 អាក្រក់ ក៏ជឿច្បាស់នូវពួកសត្វ ដែលប្រព្រឹត្តៈ៧តាមកម្ម (របស់ខ្លួន)
 ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិន
 វង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ ណា ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ
 នោះ នេះឈ្មោះថា ព្រះតថាគត មានការជ្រាបច្បាស់តាមពិត នូវ
 ការច្យុត និងការកើត របស់ពួកសត្វ ។

(៨២) បណ្តាញាណទាំងនោះ ព្រះតថាគត មានការជ្រាប
 ច្បាស់តាមពិត នូវការអស់ទៅនៃអាសវៈទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។
 ព្រះតថាគត ក្នុងលោកនេះ ព្រោះការអស់ទៅនៃអាសវៈ ក៏ធ្វើឲ្យដាក់
 ច្បាស់ នូវចេតនាវិមុត្តិ បញ្ញាវិមុត្តិ ដែលមិនមានអាសវៈ ដោយ
 ប្រាជ្ញាដ៏ទុតិមរបស់ខ្លួន ក្នុងបច្ចុប្បន្ន ហើយសម្រេចសម្មាសម្ពុទ្ធនៅ ។
 បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌
 ការឃើញត្រូវ ណា ក្នុងធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះឈ្មោះថា ព្រះតថា-
 គត មានការជ្រាបច្បាស់តាមពិត នូវការអស់ទៅនៃអាសវៈទាំងឡាយ ។

ចប់ ញាណវិភង្គ ។

ខ្មែរក្រហម

[៨៣] ជាតិមនោ តោតមនោ អាហេក្យមនោ

យោព្វនមនោ ជីវិតមនោ លាភមនោ សក្ការមនោ

កុក្ការមនោ បុរេក្ការមនោ បរិវារមនោ ភោគមនោ

វណ្ណមនោ សុតមនោ បដិកាលាមនោ រត្តញ្ញមនោ

បិណ្ឌបាតិកមនោ អនុញ្ញាតិមនោ(១) ឥរិយាបថមនោ

ឥន្ទ្រមនោ យសមនោ សីលមនោ ឈានមនោ សិច្ច-

មនោ អាហេហមនោ បរិណាហមនោ សណ្ឋានមនោ

ចារិប្បិមនោ មនោ បមាមនោ ជម្ពូ ភារម្ពូ អ-

តិច្ឆតា មហិច្ឆតា ចាបិច្ឆតា សិទ្ធិ តិច្ឆិណំ ចាបល្យំ

អសភាកុត្តិ អរតិ តន្តិ វិជ្ជម្ពិកា កត្តសម្មនោ

១ ម. អនុញ្ញាតមហេតិបិ បាលី ។

ខ្ញុំកំពុងរំលឹក

(៨៣) សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះជាតិ សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះគោត្រ
សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះការមិនមានរោគ សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះវ័យ សេចក្តី
ស្រវឹង ព្រោះជីវិត សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះលាភ សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះ
សក្ការៈ សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះការគោរព សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះខ្លួនជា
ប្រធាន សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះបរិវារ សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះភោគៈ សេចក្តី
ស្រវឹង ព្រោះវណ្ណៈ សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះការចេះដឹង សេចក្តីស្រវឹង
ព្រោះបញ្ញា សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះដឹងព្រឹត្តិ សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះប្រព្រឹត្ត
បិណ្ឌបាត សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះការណ៍គេមើលងាយមិនបាន សេចក្តី
ស្រវឹង ព្រោះឥរិយាបថ សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះប្តី សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះ
យស សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះសីល សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះឈាន សេចក្តី
ស្រវឹង ព្រោះសិល្បសាស្ត្រ សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះកំពស់ សេចក្តី
ស្រវឹង ព្រោះទំហំ សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះទ្រង់ទ្រាយ សេចក្តី
ស្រវឹង ព្រោះសរីរៈពេញលេញ សេចក្តីស្រវឹង សេចក្តីប្រមាទ សេចក្តី
ចរចា សេចក្តីប្រណាំងរំលោភ សេចក្តីប្រាថ្នាគ្រៃពេក សេចក្តីប្រាថ្នាធំ
សេចក្តីប្រាថ្នាលាមក កិលេសជាតដូចស្មៅ សេចក្តីតិះដៀល ការ
យូងយោង (ហីហា) សេចក្តីប្រព្រឹត្តិមិនស្មោះស្មើ សេចក្តីមិនត្រេក
អរ សេចក្តីខ្ជិលច្រអូស សេចក្តីមិនត្រង់ សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះភក្តិ

អភិធម្មបិដក វិរាដ្ឋ

ចេតសោលីន្ត្រំ^(១) កុហនា លបនា នេមិត្តកតា
 និប្បសិកតា លាភេន លាភំ និធិសនតា^(២) សេ-
 យ្យោហមស្ម័តិ មាណោ សទិសោហមស្ម័តិ មាណោ
 ហីនោហមស្ម័តិ មាណោ សេយ្យស្ស សេយ្យោហម-
 ស្ម័តិ មាណោ សេយ្យស្ស សទិសោហមស្ម័តិ មាណោ
 សេយ្យស្ស ហីនោហមស្ម័តិ មាណោ សទិសស្ស សេ-
 យ្យោហមស្ម័តិ មាណោ សទិសស្ស សទិសោហមស្ម័តិ
 មាណោ សទិសស្ស ហីនោហមស្ម័តិ មាណោ ហីនស្ស
 សេយ្យោហមស្ម័តិ មាណោ ហីនស្ស សទិសោហម-
 ស្ម័តិ មាណោ ហីនស្ស ហីនោហមស្ម័តិ មាណោ មាណោ
 អតិមាណោ មាណតិមាណោ ឌុមាណោ អធិមាណោ
 អស្មិមាណោ មិច្ឆាមាណោ ញាតិវិតក្តោ ជនបទវិត-
 ក្តោ អមវិតក្តោ បរាទុទយតាបដិសំយុត្តោ វិតក្តោ

១ ម. ចេតសោ ចលីន្ត្រំ ។ ២ ម. លាភេន លាភំ និធិសនតា ។

អភិធម្មបិដក វិវេក

ភាពនៃចិត្តញ្ញា ការកុហក ការស្រវាយ ការធ្វើនូវនិមិត្ត ការធ្វើ
 នូវសេចក្តីគម្រាម ការទាក់លាក់ដោយលាភ សេចក្តីប្រកាន់ថា អញ
 ប្រសើរជាងគេ សេចក្តីប្រកាន់ថា អញស្មើនឹងគេ សេចក្តីប្រកាន់ថា
 អញថោកទាបជាងគេ សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលប្រសើរជាងគេថា អញប្រ-
 សើរជាងគេ សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលប្រសើរជាងគេថា អញស្មើនឹង
 គេ សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលប្រសើរជាងគេថា អញថោកទាបជាងគេ
 សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលស្មើនឹងគេថា អញប្រសើរជាងគេ សេចក្តី
 ប្រកាន់នៃបុគ្គលស្មើនឹងគេថា អញស្មើនឹងគេ សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គល
 ស្មើនឹងគេថា អញថោកទាបជាងគេ សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលថោក
 ទាបជាងគេថា អញប្រសើរជាងគេ សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលថោក
 ទាបជាងគេថា អញស្មើនឹងគេ សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលថោកទាប
 ជាងគេថា អញថោកទាបជាងគេ សេចក្តីប្រកាន់ សេចក្តីមើលងាយ
 គេ សេចក្តីប្រកាន់ក្រៃលែង សេចក្តីប្រកាន់ថោកថយ សេចក្តី
 ប្រកាន់លើសលុប សេចក្តីប្រកាន់ថា អញមាន សេចក្តីប្រកាន់ខុស
 សេចក្តីនឹកដល់ញាតិ សេចក្តីនឹកដល់ជនបទ សេចក្តីនឹកដល់ការ
 មិនស្លាប់ សេចក្តីនឹកប្រកបដោយសេចក្តីអាណិត អាសូរដល់អ្នកដទៃ

ខ្មែរក្រហម មាតិកា

លាភសក្ការសិលោកប្បដិសំយុត្តោ វិតក្កោ អនេ-
ញតិប្បដិសំយុត្តោ វិតក្កោ ។

[៨២] កោដោ ច ឧបនាហោ ច មក្ខោ
ច បលាសោ ច ឥស្សា ច មច្ឆរិយញ្ច មាយា
ច សាដេយ្យញ្ច អវិជ្ជា ច កវតត្ថា ច កវទិដ្ឋិ
ច វិកវទិដ្ឋិ ច សស្សតទិដ្ឋិ ច ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ច
អន្តរទិដ្ឋិ ច អនន្តរទិដ្ឋិ ច បុព្វនាទិដ្ឋិ ច
អបរនាទិដ្ឋិ ច អហរិកញ្ច អនោត្តប្បញ្ច ទោ-
វចស្សតា ច ចាបមិត្តា ច អនាជ្ឈរោ ច អម-
ន្តរោ ច អត្តន្តិ ច អសោរច្ឆញ្ច អសាខល្យញ្ច
អប្បដិសន្ធារោ ច ឥន្ទ្រិយេសុ អកុត្តន្ធារតា ច
កោដនេ អមត្តញ្ចាតា ច មជ្ឈស្សច្ឆញ្ច អសម្បជ-
ញ្ចាញ វិលរិបត្តិ ច ទិដ្ឋិវិបត្តិ ច អជ្ឈតំ ស-
ញ្ញោជនញ្ច ពហិន្ទា សញ្ញោជនញ្ច ។

ទូរព័ត៌មាន មាតិកា

សេចក្តីនឹក ប្រកបដោយលាភសក្ការៈ និងសេចក្តីសរសើរ សេចក្តីនឹក
ប្រកបដោយការណ៍ដែលគេមើលឆ្ងាយមិនបាន ។

[៨៤] សេចក្តីក្រោធ ១ ការចងសេចក្តីក្រោធទុក ១ សេចក្តី
លុបគុណ ១ ការវាយបូកស្មើ ១ សេចក្តីច្រវែល ១ សេចក្តី
កំណាញ់ ១ សេចក្តីបិទបាំងទោសរបស់ខ្លួន ១ សេចក្តីអួតអាង ១
អវិជ្ជា ១ កវត្តណា ១ កវទិដ្ឋិ ១ វិកវទិដ្ឋិ ១ សស្រ្តទិដ្ឋិ ១
ទរេច្ឆទិដ្ឋិ ១ អន្តរទិដ្ឋិ ១ អនន្តរទិដ្ឋិ ១ បុព្វនាទិដ្ឋិ ១ អបរនា-
នទិដ្ឋិ ១ សេចក្តីមិនខ្មាសបាប ១ សេចក្តីមិនក្តៅនឹងបាប ១ ការ
ប្រដៅគ្រូ ១ ភាពអ្នកមានមិត្តភាពក្រីកៗ ១ អាការមិនត្រង់ ១ សេចក្តី
មិនទន់ភ្លន់ ១ សេចក្តីមិនអត់សង្កត់ ១ សេចក្តីមិនស្ងួតបូត ១ សំដី
មិនពីរោះ ១ ការមិនទទួលរាក់ទាក់ ១ ភាពអ្នកមិនគ្រប់គ្រងទ្វារក្នុង
ផ្ទៃយ ១ ភាពអ្នកមិនដឹងប្រមាណក្នុងកោដន ១ ភាពអ្នកភ្លេចស្មារតី ១
ភាពអ្នកមិនដឹងខ្លួន ១ វិបត្តិនៃសីល ១ វិបត្តិនៃទិដ្ឋិ ១ សញ្ញាជនៈ
ខាងក្នុង ១ សញ្ញាជនៈខាងក្រៅ ១ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

(៨៥) តីណិ អកុសលមូលានិ តយោ អ-
 កុសលវិតត្តា តិស្សោ អកុសលសញ្ញា តិស្សោ
 អកុសលជាតុយោ តីណិ ធុទ្ធវិតានិ តយោ អា-
 សវា តីណិ សញ្ញាជនានិ តិស្សោ តណ្ហា អបរាមិ
 តិស្សោ តណ្ហា អបរាមិ តិស្សោ តណ្ហា^(១) តិស្សោ
 ឯសនា តិស្សោ វិជា តីណិ កយានិ តីណិ ត-
 មានិ តីណិ តិត្តាយតនានិ តយោ កត្តាណា តី-
 ណិ អន្តរាណិ តីណិ មលានិ តីណិ វិសមានិ
 អបរាមិមិ តីណិ វិសមានិ តយោ អក្ខំ តយោ
 កសាវា អបរាមិ តយោ កសាវា អស្សាធិធិ
 អត្តានុធិធិ មិច្ឆាធិធិ អរតិ វិហាសា អធម្មចរិយា
 ទោវចស្សតា ចាបមិត្តតា ធានត្តសញ្ញា ឧទ្ធច្ចំ កោ-
 សជ្ជំ បមាទោ អសន្តជ្ជតា អសម្បជញ្ញតា មហិន្ទ-
 តា អហិរិកំ អនោត្តប្បំ បមាទោ អនាធរិយំ
 ទោវចស្សតា ចាបមិត្តតា អស្សន្តិយំ អវទតាតា
 កោសជ្ជំ ឧទ្ធច្ចំ អសំវារោ ធុស្ស័ល្យំ អរិយានំ

១ ម. អបរាមិ តិស្សោ គណ្ហតិ ន ទិស្សតិ ។

អភិធម្មបិដក វិរាដ្ឋ

(៨៥) អកុសលមូល ព អកុសលវិតក្កៈ ព អកុសល-
សញ្ញា ព អកុសលធាតុ ព ទុច្ចរិត ព អាសវៈ ព សញ្ញា-
ជនៈ ព ភព្វា ព ភព្វាដទៃទៀត ព ភព្វាដទៃទៀត ព
ការស្វែងរក ព ការឆ្លើងឆ្លង ព ភយ ព ឆឺត ព លទ្ធិដូចជា
កំពង់ ព កង្វល់ ព ទីទួល ព មន្ទិល ព ធម្មជាតិមិនរាបស្មើ ព
ធម្មជាតិមិនរាបស្មើដទៃទៀត ព ភ្លើង ព ទឹកចត់ ព ទឹកចត់ដទៃ
ទៀត ព សេចក្តីយល់ឃើញថាគួរត្រេកអរ សេចក្តីយល់ឃើញថាជា
ខ្លួន សេចក្តីយល់ឃើញខុស សេចក្តីមិនត្រេកអរ សេចក្តីបៀតបៀន
ការប្រព្រឹត្តិទូរអំពើមិនមែនធម៌ ការប្រដៅក្រ ភាពអ្នកមានមិត្តអាក្រក់
សញ្ញាផ្សេងៗ សេចក្តីរាយមាយ សេចក្តីខ្ជិល សេចក្តីប្រមាទ សេចក្តី
មិនសន្តោស សេចក្តីមិនជឿខ្លួន សេចក្តីប្រាថ្នាធំ សេចក្តីមិន
ខ្មាសបាប សេចក្តីមិនក្តៅនឹងបាប សេចក្តីប្រមាទ សេចក្តីមិនអើពើ
ការប្រដៅក្រ ភាពនៃបុគ្គលមានមិត្តអាក្រក់ សេចក្តីមិនជឿ ការមិន
ធ្វើដឹងពាក្យ (សូម) សេចក្តីខ្ជិល សេចក្តីរាយមាយ សេចក្តីមិន
សង្រួម សេចក្តីទ្រុស្តស្រួល សេចក្តីមិនប្រាថ្នាដើម្បីឃើញព្រះអរិយៈ

ឧទ្ទករត្ថវិកង្គេ មាតិកា

អនិស្សន្ទកម្មតា សន្ធិម្ហំ អសោតុកម្មតា ឧបាទម្ហ-
 ចិត្តតា មុជ្ជស្សន្ធិំ អសម្បជញ្ញំ ចេតសោ វិក្កេហោ
 អយោនិសោ មនសិកាហេ ក្កម្មក្កសេវនា ចេតសោ
 លីនត្ថំ ។

[៨៦] ចត្តារោ អាសវា ចត្តារោ កុដ្ឋា
 ចត្តារោ ឱយា ចត្តារោ យោតា ចត្តារិ ឧបាទានានិ
 ចត្តារោ តណ្ហាបាទា ចត្តារិ អភតិកមនានិ ចត្តារោ
 វិបរិយេសា ចត្តារោ អនិយោហារា អបរេបិ ចត្តារោ
 អនិយោហារា ចត្តារិ ទុច្ឆរិតានិ អបរាធិបិ ចត្តារិ
 ទុច្ឆរិតានិ ចត្តារិ កយានិ អបរាធិបិ ចត្តារិ កយានិ
 អបរាធិបិ ចត្តារិ កយានិ អបរាធិបិ ចត្តារិ កយានិ
 ចេតស្សោ ទិដ្ឋិយោ ។

[៨៧] បញ្ចារម្ហាភិយានិ សញ្ញោជនានិ
 បញ្ចុទ្ធហាភិយានិ សញ្ញោជនានិ បញ្ច មច្ឆរិយានិ
 បញ្ច សង្កា បញ្ច សល្លា បញ្ច ចេតោទីលា
 បញ្ច ចេតសោ វិនិត្យនា បញ្ច ជីវរណានិ
 បញ្ច កម្មានិ អានន្តរិកានិ បញ្ច ទិដ្ឋិយោ

ខុទ្ទកវិក្កុត្ត មាតិកា

សេចក្តីមិនប្រាថ្នាដើម្បីស្តាប់ព្រះសង្ឃម្នាក់ ភាពនៃបុគ្គលមានចិត្តប្រណាំង
 ប្រជែង សេចក្តីភ្លេចស្មារតី សេចក្តីមិនដឹងខ្លួន សេចក្តីរាយមាយ
 នៃចិត្ត ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយខុសទុបាយ ការសេពផ្លូវខុស ភាព
 នៃចិត្តញ្ញា ។

[៨៦] អាសវៈ ៤ គន្លះ ៤ ធុរៈ ៤ យោគៈ ៤ ទុបាទាន ៤

ភណ្ឌបាទា ៤ ការលុះក្នុងអគតិ ៤ ការស្វែងរកខុស ៤ វេហារ
 មិនប្រសើរ ៤ វេហារមិនប្រសើរដទៃទៀត ៤ ទុច្ចរិត ៤ ទុច្ចរិត
 ដទៃទៀត ៤ ភ័យ ៤ ភ័យដទៃទៀត ៤ ភ័យដទៃទៀត ៤ ភ័យ
 ដទៃទៀត ៤ ទិដ្ឋិ ៤ ។

[៨៧] សញ្ញាជនៈជាចំណែកខាងក្រោម ៥ សញ្ញាជនៈជា

ចំណែកខាងលើ ៥ មច្ចុរិយៈ ៥ កិលេសជាគ្រឿងចំពាក់ ៥ សរ ៥
 បរិវាណចិត្ត ៥ ចំណងរបស់ចិត្ត ៥ និវរណៈ ៥ អនន្តរិយកម្ម ៥ ទិដ្ឋិ ៥

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

បញ្ច វេរា បញ្ច ព្យាសនា បញ្ច អក្ខន្ធិយា អាទីនវា
បញ្ច កយានិ បញ្ច ទិដ្ឋធម្មនិព្វានវាទា ។

[៨៨] ឆ វិវាទមូលានិ ឆ ឆន្ទរកា កេហសិតា
ឆម្ពា ឆ វិរោធរត្ថនិ ឆ តណ្ហាកាយា ឆ អតារា
ឆ បរិហានិយា ឆម្ពា អបរេមិ ឆ បរិហានិយា
ឆម្ពា ឆ សោមនស្សបរិចារា ឆ ទោមនស្សបរិចារា
ឆ ឧបេក្ខបរិចារា ឆ កេហសិតានិ សោមនស្សានិ
ឆ កេហសិតានិ ទោមនស្សានិ ឆ កេហសិតា
ឧបេក្ខា ឆ ទិដ្ឋិយោ ។

[៨៩] សត្ត អនុសយា សត្ត បរិយុដ្ឋានានិ
សត្ត សញ្ញាជនានិ សត្ត អសន្ធម្មា សត្ត ទុច្ចរិតានិ
សត្ត មាទា សត្ត ទិដ្ឋិយោ ។

[៩០] អដ្ឋ កិលេសវត្ថុនិ អដ្ឋ កុសីតវត្ថុនិ
អដ្ឋសុ លោកធម្មេសុ ចិត្តស្ស បដិយាតោ អដ្ឋ
អនិយវេហារា អដ្ឋ មិច្ឆតា អដ្ឋ បុរិសនោសា
អដ្ឋ អសញ្ញាវាទា អដ្ឋ នេវសញ្ញាសញ្ញាវាទា ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ព្យា ៥ សេចក្តីវិនាស ៥ ទោសនៃសេចក្តីមិនអត់ធន់ ៥ ភ័យ ៥
ទិដ្ឋធម្មនិព្វានវាទ ៥ ។

[៨៨] មូលនៃវាទ ៦ ធន្ទភគ ៦ ជាធម៌អាស្រ័យនូវផ្ទះ
គឺកាមគុណ វិរោធវត្ថុ (ហេតុនៃសេចក្តីក្រោធ) ៦ ពួកនៃកណ្តា ៦
អគារវៈ (សេចក្តីមិនគោរព) ៦ បរិហានិយធម៌ (ធម៌ដែលនាំឲ្យ
សាបសូន្យ) ៦ បរិហានិយធម៌ដទៃទៀត ៦ ធម៌ជាទីពិបាកណាដោយ
សោមនស្ស ៦ ធម៌ជាទីពិបាកណាដោយទោមនស្ស ៦ ធម៌ជាទីពិបាក-
ណាដោយឧបេក្ខា ៦ សោមនស្ស ៦ ដែលអាស្រ័យនូវផ្ទះ គឺកាម-
គុណ ទោមនស្ស ៦ ដែលអាស្រ័យនូវផ្ទះ គឺកាមគុណ ឧបេក្ខា ៦
ដែលអាស្រ័យនូវផ្ទះ គឺកាមគុណ ទិដ្ឋ ៦ ។

[៨៩] អនុសយក្កិលេស ៧ បរិយុដ្ឋានក្កិលេស ៧ សញ្ញា-
ជនៈ ៧ អសទ្ធម្ម ៧ ទុច្ចរិត ៧ មានៈ ៧ ទិដ្ឋ ៧ ។

[៩០] កិលេសវត្ថុ ៨ កុសីតវត្ថុ ៨ សេចក្តីចង្អៀតចង្អល់
ចិត្ត ព្រោះលោកធម៌ ៨ វេហារមិនប្រសើរ ៨ មិច្ឆត្តធម៌ ៨
ទោសរបស់បុរស ៨ អសញ្ញាវាទ ៨ នៅសញ្ញានាសញ្ញាវាទ ៨ ។

ឧទ្ធករវិគ្គហន្តោ មាគិកា

(៧១) នវ អាឃាតវត្ថុនិ នវ បុរិសមលានិ នវវិជា
 មាណ នវ តណ្ហាមូលកា ធម្មា នវ ឥញ្ញតានិ នវ
 មញ្ញតានិ នវ ជន្មតានិ នវ បបញ្ញតានិ នវ សង្ខតានិ ។

(៧២) ទស កិលេសវត្ថុនិ ទស អាឃាតវត្ថុនិ
 ទស អកុសលកម្មបថា ទស សញ្ញាជនានិ ទស
 មិច្ឆតា ទសវត្ថុកា មិច្ឆាទិដ្ឋិ ទសវត្ថុកា អន្តតា-
 ហិកា ទិដ្ឋិ ។

(៧៣) អដ្ឋាវស តណ្ហាវិចរិតានិ អដ្ឋតិកស្ស
 ឧបាទាយ អដ្ឋាវស តណ្ហាវិចរិតានិ ពាហិរស្ស
 ឧបាទាយ តទេកជ្ឈំ អភិសញ្ញាហិត្វា អភិសង្ខិបិត្វា
 ធន្តិស តណ្ហាវិចរិតានិ ហោន្តិ ឥតិ អតីតានិ
 ធន្តិស តណ្ហាវិចរិតានិ អនាគតានិ ធន្តិស តណ្ហា-
 វិចរិតានិ បច្ចុប្បន្នានិ ធន្តិស តណ្ហាវិចរិតានិ តទេ-
 កជ្ឈំ អភិសញ្ញាហិត្វា អភិសង្ខិបិត្វា អដ្ឋសត្តំ
 តណ្ហាវិចរិតំ ហោតិ យានិ ច ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិកតានិ
 ព្រហ្មជាលេ វេយ្យាករណេ វត្ថានិ ភកវតា ។

ខុទ្ទកវិគ្គហៈ មាតិកា

(៧១) អាយាតវត្ថុ (ហេតុនៃគំនុំ) ៧ មន្ទិលរបស់បុរស ៧
មានៈ ៧ ធម៌មានតណ្ហាជាមូល ៧ សេចក្តីញាប់ញ័រ ៧ សេចក្តី
សំគាល់ ៧ សេចក្តីយូងយឺត ៧ សេចក្តីយឺតយូរ ៧ សង្ខតធម៌ ៧ ។

(៧២) កិលេសវត្ថុ ១០ អាយាតវត្ថុ ១០ អកុសលកម្មបថ ១០
សញ្ញាជនៈ ១០ មិច្ឆតធម៌ ១០ មិច្ឆាទិដ្ឋិ មានវត្ថុ ១០ អនិគ្គាហិក-
ទិដ្ឋិ មានវត្ថុ ១០ ។

(៧៣) តណ្ហាវិចរិត (ការប្រព្រឹត្តិនៃតណ្ហា) ១៨ អាស្រ័យ
ខន្ធបញ្ចកៈខាងក្នុង តណ្ហាវិចរិត ១៨ អាស្រ័យខន្ធបញ្ចកៈខាងក្រៅ
ត្រូវជាតណ្ហាវិចរិត ព្រោះប្រមូលរូបរួមតណ្ហាវិចរិតទាំងពីរពួកនោះ
ក្នុងទីជាមួយគ្នា តណ្ហាវិចរិត ជាអតីត ព្រោះ តណ្ហាវិចរិត ជាអនាគត
ព្រោះ តណ្ហាវិចរិត ជាបច្ចុប្បន្ន ព្រោះ ត្រូវជាតណ្ហាវិចរិត ១៨ ព្រោះ
ប្រមូលរូបរួមតណ្ហាវិចរិតទាំងអស់នោះ ក្នុងទីជាមួយគ្នា ដោយប្រការ
ដូច្នេះ មួយវិញ្ញាណ ទិដ្ឋិទាំង ៦២ ណា ទិដ្ឋិទាំង ៦២ នោះ
ព្រះមានព្រះភាគបានសំដែងហើយ ក្នុងវេយ្យាករណ៍ ក្នុងព្រហ្មជាល-
សូត្រ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[៧៤] តត្ថ កតមោ ជាតិមនោ ។ ជាតី បដិច្ច
 មនោ មជ្ឈនា មជ្ឈិតតំ មនោ មញ្ញនា មញ្ញិតតំ
 ឧណ្ហិតិ ឧណ្ហាមោ ធម្មោ សម្បត្តាហោ កេតុក-
 ម្យតា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ ជាតិមនោ ។

[៧៥] តត្ថ កតមោ កោត្តមនោ ។ កោត្តំ
 បដិច្ច ។ បេ ។ អាហេក្យំ បដិច្ច ។ បេ ។ យោព្វនំ
 បដិច្ច ។ បេ ។ ជីវិតំ បដិច្ច ។ បេ ។ លាភំ បដិច្ច
 ។ បេ ។ សក្ការំ បដិច្ច ។ បេ ។ កុក្ការំ បដិច្ច
 ។ បេ ។ បុរេក្ការំ បដិច្ច ។ បេ ។ បរិវារំ បដិច្ច
 ។ បេ ។ ភោកំ បដិច្ច ។ បេ ។ វណ្ណំ បដិច្ច ។ បេ ។
 សុតំ បដិច្ច ។ បេ ។ បដិភាណំ បដិច្ច ។ បេ ។
 រត្តញ្ញិតំ បដិច្ច ។ បេ ។ ចិន្ដាបាតិកត្តំ បដិច្ច ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

(៧៤) បណ្តាសេចក្តីស្រវឹងទាំងនោះ សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះជាតិ
 តើដូចម្តេច ។ ការស្រវឹង អាការស្រវឹង ភាពនៃសេចក្តីស្រវឹង
 ការមើលឆាយ អាការមើលឆាយ ភាពនៃសេចក្តីមើលឆាយ ការ
 ឆ្លើងភ្នែក អាការព្រហ័ម ភាពដូចជាទង់ ការលើកកំពស់ សេចក្តី
 ប្រាថ្នានៃចិត្តដូចជាទង់ ព្រោះអាស្រ័យជាតិ នេះហៅថា សេចក្តី
 ស្រវឹង ព្រោះជាតិ ។

(៧៥) បណ្តាសេចក្តីស្រវឹងទាំងនោះ សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះគោត្រ
 តើដូចម្តេច ។ ព្រោះអាស្រ័យគោត្រ ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យ
 ភាពមិនមានរោគ ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យវ័យ ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យ
 ជីវិត ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យលាភ ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យសក្ការៈ
 ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យការគោរព ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យការប្រកាន់
 ខ្លួនថា ជាប្រធាន ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យបរិវារ ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យ
 ភោគៈ ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យវណ្ណៈ ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យការចេះដឹង
 ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យបញ្ញា ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យការដឹង
 រាត្រី ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យ ភាពអ្នកប្រព្រឹត្តិបិណ្ឌបាត ។ បេ ។

ខ្មែរក្រហម ឯកភាពខ្មែរ

អនុញ្ញាត្តិ^(១) បដិច្ច ។ បេ ។ ឥរិយាបថ បដិច្ច
 ។ បេ ។ ឥទ្ធិ បដិច្ច ។ បេ ។ យសំ បដិច្ច ។ បេ ។
 សីលំ បដិច្ច ។ បេ ។ លាជំ បដិច្ច ។ បេ ។ សិប្បំ
 បដិច្ច ។ បេ ។ អាហារំ បដិច្ច ។ បេ ។ បរិណាមំ
 បដិច្ច ។ បេ ។ សណ្ឋានំ បដិច្ច ។ បេ ។ ចារិយ្យំ
 បដិច្ច មនោ មជ្ជនា មជ្ឈិតតំ មនោ មញ្ញា
 មញ្ញិតតំ ឧណ្ហិត ឧណ្ហាមោ ធម៌ សម្មត្តាហោ
 កេតុកម្យតា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ ចារិយ្យមនោ ។

(៧៦) តត្ថ កតមោ មនោ ។ យោ មនោ
 មជ្ជនា មជ្ឈិតតំ មនោ មញ្ញា មញ្ញិតតំ ឧណ្ហិត
 ឧណ្ហាមោ ធម៌ សម្មត្តាហោ កេតុកម្យតា ចិត្តស្ស
 អយំ វុច្ចតិ មនោ ។

(៧៧) តត្ថ កតមោ បមាណោ ។ កាយធុន្តរិតោ វា

ខ្មែរវត្តភ្នំ ឯកកម្មខ្មែរ

ព្រោះអាស្រ័យការមិនមានគេមើលងាយ ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យ
 អរិយាបថ ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យបូជ្ជ ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យ
 យស ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យសីល ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យឈាន
 ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យសិល្បសាស្ត្រ ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យ
 កំពស់ ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យទំហំ ។ បេ ។ ព្រោះអាស្រ័យ
 ទ្រង់ទ្រាយ ។ បេ ។ ការស្រវឹង អាការស្រវឹង ភាពនៃសេចក្តី
 ស្រវឹង ការមើលងាយ អាការមើលងាយ ភាពនៃសេចក្តីមើលងាយ
 ការឆ្លើងឆ្លៃ អាការព្រហ័ម ភាពដូចជាទង់ ការលើកកំពស់ សេចក្តី
 ប្រាថ្នានៃចិត្តដូចជាទង់ ព្រោះអាស្រ័យការពេញលេញ នេះហៅថា
 សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះការពេញលេញ ។

(៧៦) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីស្រវឹង តើដូចម្តេច ។
 ការស្រវឹង អាការស្រវឹង ភាពនៃសេចក្តីស្រវឹង ការមើលងាយ
 អាការមើលងាយ ភាពនៃសេចក្តីមើលងាយ ការឆ្លើងឆ្លៃ អាការ
 ព្រហ័ម ភាពដូចជាទង់ ការលើកកំពស់ សេចក្តីប្រាថ្នានៃចិត្តដូច
 ជាទង់ ណា នេះហៅថា សេចក្តីស្រវឹង ។

(៧៧) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រមាទ តើដូចម្តេច ។ ការ
 បណ្តោយចិត្ត ការឲ្យកម្លាំងដល់ការបណ្តោយចិត្ត ក្នុងកាយចូរិតក្តី

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

វច្ឆុទ្ធិតេ វា មនោទ្ធិតេ វា បព្វាសុ វា
 កាមគុណោសុ ចិត្តសង្ការោស្សតោ វោស្សតោ ទុប្បនាមំ
 កុសលាមំ វា ធម្មាមំ ភាវនាយ អសក្កច្ចតិរិយតា
 អសាតច្ចតិរិយតា អនដ្ឋិតតិរិយតា^(១) ឌីល្លន្តតតា
 ធិត្តតន្តតា ធិត្តតជ្ជតា អនាសេវនា អភាវនា
 អតហ្មល្លកម្មំ អនជិដ្ឋាមំ អនទុយោតោ បមាទោ
 យោ ឯវុចោ បមាទោ បមជ្ឈនា បមជ្ឈិតតំ អយំ
 វុច្ឆតិ បមាទោ ។

[៧៨] តត្ថ កតមោ ថម្លោ ។ យោ ថម្លោ
 ថម្លនា ថម្លិតតំ កត្តឡិយំ ដារុសិយំ ឌុដ្ឋចិត្តតា
 អម្មទុតា អយំ វុច្ឆតិ ថម្លោ ។

[៧៩] តត្ថ កតមោ សារម្លោ ។ យោ
 សារម្លោ បដិសារម្លោ សារម្លនា បដិសារម្លនា បដិ-
 សារម្លិតតំ អយំ វុច្ឆតិ សារម្លោ ។

១ ឧ. អនិដ្ឋិតតិរិយតា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ក្នុងវច្ឆប្បវត្តក្តី ក្នុងមនោវច្ឆប្បវត្តក្តី ក្នុងកាមគុណ ៥ ក្តី ឬ ការធ្វើ
ដោយមិនគោរព ការធ្វើមិនឲ្យរឿយ ។ ការធ្វើមិនខ្ជាប់ខ្ជួន ការប្រ-
ព្រឹត្តិទំរង់ ការដាក់ចុះនូវឆ្មុះ ការដាក់ចុះនូវធុរៈ ការមិនគប់រក
ការមិនអប់រំ ការមិនធ្វើឲ្យច្រើន ការមិនតាំងមាំ ការមិនប្រកប
រឿយ ។ ការធ្វេសប្រហែស ក្នុងការចំរើននូវពួកធម៌ជាតុសល ការ
ធ្វេសប្រហែស អាការធ្វេសប្រហែស ភាពនៃសេចក្តីធ្វេសប្រហែស
មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីប្រមាទ ។

(៧៤) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីចរចស តើដូចម្តេច ។
ការចរចស អាការចរចស ភាពនៃសេចក្តីចរចស សេចក្តីរឹងរូស
សេចក្តីអាក្រក់ ភាពនៃចិត្តរឹងកំព្រឹស ភាពនៃចិត្តមិនទន់ភ្លន់ ណា
នេះហៅថា សេចក្តីចរចស ។

(៧៥) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រណាំងវាស្នា តើដូច
ម្តេច ។ ការប្រណាំងប្រជែង ការប្រណាំងប្រជែងតប អាការប្រ-
ណាំងប្រជែង អាការប្រណាំងប្រជែងតប ភាពនៃសេចក្តីប្រណាំងប្រ-
ជែងតប ណា នេះហៅថា សេចក្តីប្រណាំងវាស្នា ។

ឧទ្ធករវត្ថុវិវត្តន៍ ឯកកន្លែង

[១០០] តត្ថ កតមា អតិច្ឆតា^(១) ។ ឥតវិចារី-

បិណ្ឌាចារតសេនាសនកិលានប្បច្ចយកេសជ្ជបរិក្ខារេហិ
 បញ្ចាហិ វា កាមកុណាហិ អសន្តជ្ជស្ស ភិយ្យាក-
 ម្យតា យា ឯវុចា ឥច្ឆា ឥច្ឆាកតំ^(២) អតិច្ឆតា^(១)
 រាគោ សារាគោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារាគោ អយំ
 វុច្ឆតិ អតិច្ឆតា ។

[១០១] តត្ថ កតមា មហិច្ឆតា ។ ឥតវិចារី-

ចីវរបិណ្ឌាចារតសេនាសនកិលានប្បច្ចយកេសជ្ជបរិក្ខា-
 រេហិ បញ្ចាហិ វា កាមកុណាហិ អសន្តជ្ជស្ស
 ភិយ្យាកម្យតា យា ឯវុចា ឥច្ឆា ឥច្ឆាកតំ^(២)
 មហិច្ឆតា រាគោ សារាគោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារាគោ
 អយំ វុច្ឆតិ មហិច្ឆតា ។

១ ម. អត្ថិច្ឆតា ។ ២ ម. ឥច្ឆាកតា ។

ខុទ្ទកវត្ថុវិភង្គ ឯកវគ្គទី៤

(១០០) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រាថ្នាដ៏ក្រៃលែង តើ
ដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នាដ៏ក្រៃលែង នៃបុគ្គលមិនសន្តោស ដោយ
ចីវរប្បច្ច័យ បិណ្ឌបាតប្បច្ច័យ សេនាសនប្បច្ច័យ និងគិលានប្បច្ច័-
យភេសជ្ជបរិក្ខារ តាមមាន តាមបាន ឬដោយកាមគុណទាំង ៥
សេចក្តីប្រាថ្នា ការប្រព្រឹត្តិទៅដោយសេចក្តីប្រាថ្នា សេចក្តីប្រាថ្នាដ៏
ក្រៃលែង តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត
មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីប្រាថ្នាដ៏ក្រៃលែង ។

(១០១) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រាថ្នាធំ តើដូចម្តេច ។
សេចក្តីប្រាថ្នាដ៏ក្រៃលែង នៃបុគ្គលមិនសន្តោស ដោយចីវរប្បច្ច័យ
បិណ្ឌបាតប្បច្ច័យ សេនាសនប្បច្ច័យ និងគិលានប្បច្ច័យភេសជ្ជបរិក្ខារ
តាមមាន តាមបាន ឬដោយកាមគុណទាំង ៥ សេចក្តីប្រាថ្នា ការ
ប្រព្រឹត្តិទៅដោយសេចក្តីប្រាថ្នា សេចក្តីប្រាថ្នាធំ តម្រេក តម្រេក
ខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា
នេះហៅថា សេចក្តីប្រាថ្នាធំ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

(១០២) តត្ថ កតមា ចាបិច្ឆតា ។ ឥនេកោទ្ធោ
អស្សុទ្ធោ សមាធនោ សន្នោតិ មំ ជនោ ជាធាត្វតិ
ឥច្ឆតិ ទុស្សីលោ សមាធនោ សីលវាតិ មំ ជនោ
ជាធាត្វតិ ឥច្ឆតិ អប្បស្សុតោ សមាធនោ ពហុស្សុ-
តោតិ មំ ជនោ ជាធាត្វតិ ឥច្ឆតិ សង្កណិកាវាមោ
សមាធនោ បរិវិត្តោតិ មំ ជនោ ជាធាត្វតិ ឥច្ឆតិ
កុសីតោ សមាធនោ អារទ្ធវិរិយោតិ មំ ជនោ
ជាធាត្វតិ ឥច្ឆតិ មុជ្ជស្សតិ សមាធនោ ឧបជ្ជិតស្សតិ
មំ ជនោ ជាធាត្វតិ ឥច្ឆតិ អសមាហិតោ សមាធនោ
សមាហិតោតិ មំ ជនោ ជាធាត្វតិ ឥច្ឆតិ ទុប្បញ្ញា
សមាធនោ បញ្ចវាតិ មំ ជនោ ជាធាត្វតិ ឥច្ឆតិ
អត្តីណាសវោ សមាធនោ វីណាសវោតិ មំ ជនោ
ជាធាត្វតិ ឥច្ឆតិ យា ឯវុទា ឥច្ឆា ឥច្ឆាកតំ
ចាបិច្ឆតា វាតោ សាវាតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សា-
វាតោ អយំ វុច្ឆតិ ចាបិច្ឆតា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

(១០២) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រាថ្នាដ៏លាមក តើ

ដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកមិនមានសទ្ធា
 ប្រាថ្នាថា ជនចូរជ័ន្ទនូវអញ ថាជាអ្នកមានសទ្ធា ជាអ្នកទ្រុស្តស័ល
 ប្រាថ្នាថា ជនចូរជ័ន្ទនូវអញ ថាជាអ្នកមានសីល ជាអ្នកចេះជ័ន្ទតិច
 ប្រាថ្នាថា ជនចូរជ័ន្ទនូវអញ ថាជាអ្នកចេះជ័ន្ទច្រើន ជាអ្នកត្រេកអរក្នុង
 ការប្របូកប្របល់ដោយពួក ប្រាថ្នាថា ជនចូរជ័ន្ទនូវអញ ថាជាអ្នកស្ងប់
 ស្ងាត់ ជាអ្នកខ្ជិលច្រអូស ប្រាថ្នាថា ជនចូរជ័ន្ទនូវអញ ថាជាអ្នកមាន
 ព្យាយាមច្រើនប្រែប្រួល ជាអ្នកភ្លេចស្មារតី ប្រាថ្នាថា ជនចូរជ័ន្ទនូវអញ
 ថាជាអ្នកមានស្មារតីតម្កល់ខ្ជាប់ ជាអ្នកមានចិត្តមិនតម្កល់មាំ ប្រាថ្នាថា
 ជនចូរជ័ន្ទនូវអញ ថាជាអ្នកមានចិត្តតម្កល់មាំ ជាអ្នកឥតបញ្ញា ប្រាថ្នា
 ថា ជនចូរជ័ន្ទនូវអញ ថាជាអ្នកមានបញ្ញា ជាអ្នកមិនទាន់អស់អាសវៈ
 ប្រាថ្នាថា ជនចូរជ័ន្ទនូវអញ ថាជាអ្នកអស់អាសវៈ សេចក្តីប្រាថ្នា
 ការប្រព្រឹត្តទៅដោយសេចក្តីប្រាថ្នា សេចក្តីប្រាថ្នាដ៏លាមក គម្រេក
 គម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ គម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត មានសភាពយ៉ាងនេះ
 ណា នេះហៅថា សេចក្តីប្រាថ្នាដ៏លាមក ។

ខ្នងវត្តវិរាដ្ឋ ឯកកន្លែង

[១០៣] តត្ថ កតមំ សិទ្ធិ ។ យំ សិទ្ធិ

សិទ្ធិរតា ចតុរតា ចាតុរិយំ បរិក្ខតតា ចាតុរិយំ

ឥទំ វុច្ឆតិ សិទ្ធិ ។

[១០៤] តត្ថ កតមំ តិទ្ធិណំ ។ យំ តិទ្ធិណំ

តិទ្ធិណាយនា តិទ្ធិណាយិតតំ លោលុប្បំ លោ-

លុប្បាយនា លោលុប្បាយិតតំ បុញ្ញកតា សាធុ-

កម្មតា ឥទំ វុច្ឆតិ តិទ្ធិណំ ។

[១០៥] តត្ថ កតមំ ចាបល្យំ ។ ច័រមណ្ឌ-

នា បត្តមណ្ឌនា សេនាសនមណ្ឌនា ឥមស្ស វា

បូតិកាយស្ស ពាហិរាជំ វា បរិក្ខារាជំ មណ្ឌនា

វិក្កុសនា កេឡនា បរិកេឡនា តិទ្ធិកតា តិទ្ធិ-

កតំ ចបលតា ចាបល្យំ ឥទំ វុច្ឆតិ ចាបល្យំ ។

ខុទ្ទកវត្ថុរិក្ខង្គ ឯកកងខេស

[១០៣] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ កិលេសជាតដូចស្ម័គ្រ តើដូចម្តេច ។ កិលេសជាតដូចស្ម័គ្រ សេចក្តីស្រឡាញ់ ការឈ្លានវៃ សេចក្តីធ្វើវិជ្ជាស អាការប៉ិនប្រសប់ សេចក្តីប៉ិនប្រសប់ ណា នេះហៅថា កិលេសជាតដូចស្ម័គ្រ ។

[១០៤] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីតិះដៀល តើដូចម្តេច ។ ការតិះដៀល អាការតិះដៀល ភាពនៃសេចក្តីតិះដៀល ការលោភ អាការលោភ ភាពនៃសេចក្តីលោភ ការស្វិតស្វាញ សេចក្តីប្រាថ្នាល្អ ណា នេះហៅថា សេចក្តីតិះដៀល ។

[១០៥] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការឃ្លេងឃ្លោង (ហ៊ីហា) តើដូចម្តេច ។ ការតាក់តែងចីវរ ការតាក់តែងបាត្រ ការតាក់តែងសេនាសនៈ ការតាក់តែង ការស្អិតស្អាង នូវកាយដ៏ស្អុយនេះក្តី នូវបរិក្ខារទាំងឡាយខាងក្រៅក្តី ការលេង ការប្រឡែង ការជាប់ចំពាក់ សេចក្តីជាប់ចំពាក់ ការឃ្លេងឃ្លោង សេចក្តីឃ្លេងឃ្លោង នេះហៅថា ការឃ្លេងឃ្លោង ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[១០៦] តត្ថ កតមា អសភាគុតិ ។ មាតរិ
 វា មិតរិ វា ជេដ្ឋេ វា ភាតរិ វា អាតរិយេសុ
 វា ឧបជ្ឈាយេ វា តុទ្ធេ វា សាវកេសុ វា
 អញ្ញាតរញ្ញាតរេសុ កុដ្ឋានិកេសុ វិប្បដិក្ខុលតាហិតា
 វិបត្ថដិកសាតតា អនាទរិយំ អនាទរតា^(១) អតារ-
 វតា អប្បដិស្សវតា អយំ វុច្ចតិ អសភាគុតិ ។

[១០៧] តត្ថ កតមា អរតិ ។ បន្តេសុ វា
 សេនាសនេសុ អញ្ញាតរញ្ញាតរេសុ វា អធិកុសលេសុ
 ធម្មេសុ អរតិ អរតិតា អនភិរតិ អនភិរមនា
 ឧក្កល្ហិតា បរិកសិតា អយំ វុច្ចតិ អរតិ ។

[១០៨] តត្ថ កតមា តន្តិ ។ យា តន្តិ
 តន្តិយនា តន្តិមនកតា អាលស្សំ អាលសាយនា
 អាលសាយិតន្តំ អយំ វុច្ចតិ តន្តិ ។

[១០៩] តត្ថ កតមា វិជម្ពិកា ។ យា
 កាយស្ស ជម្ពនា វិជម្ពនា អានមនា វិនមនា

១ ម. អនាទរិយតា ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[១០៦] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រព្រឹត្តិមិនស្មោះស្មើ តើដូចម្តេច ។ ការកាន់យកដោយមិនអនុលោម ការញ្ចាំងសុខឲ្យប្រព្រឹត្តទៅដោយកិរិយាធ្វើឲ្យជាសត្រូវ ការមិនអើពើ សេចក្តីមិនអើពើ សេចក្តីមិនគោរព សេចក្តីមិនកោតក្រែង ក្នុងមាតាភ្នំ ក្នុងបិតាភ្នំ ក្នុងបុគ្គលច្បងភ្នំ ក្នុងបងប្អូនភ្នំ ក្នុងអាចារ្យទាំងឡាយភ្នំ ក្នុងទេវជ្ឈាយភ្នំ ក្នុងព្រះពុទ្ធភ្នំ ក្នុងសាវ័កទាំងឡាយភ្នំ ក្នុងបុគ្គលដែលគួរគោរពទាំងឡាយណាមួយភ្នំ នេះហៅថា សេចក្តីប្រព្រឹត្តិមិនស្មោះស្មើ ។

[១០៧] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមិនត្រេកអរ តើដូចម្តេច ។ ការមិនត្រេកអរ អាការមិនត្រេកអរ សេចក្តីមិនត្រេកអរចំពោះ អាការមិនត្រេកអរចំពោះ ការអផ្សុក សេចក្តីរសាបរសល់ ក្នុងសេនាសនៈ ដ៏ស្ងាត់ភ្នំ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ជាគុសលដ៏លើសលុបណាមួយភ្នំ នេះហៅថា សេចក្តីមិនត្រេកអរ ។

[១០៨] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីខ្ជិលច្រអូស តើដូចម្តេច ។ ការច្រអូស អាការច្រអូស សេចក្តីច្រអូសនៃចិត្ត ការខ្ជិល អាការខ្ជិល ភាពនៃសេចក្តីខ្ជិល ណា នេះហៅថា សេចក្តីខ្ជិលច្រអូស ។

[១០៩] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមិនតព្វ តើដូចម្តេច ។ ការមិនតព្វ ការមិនតព្វរឿយៗ ការមិនតព្វទៅមុខ ការមិនតព្វទៅក្រោយ

ខ្មែរវត្តវិរាដ្ឋ ឯកកន្លែង

សង្គមនា បណាមនា ព្យាជិយកំ អយំ វុច្ចតិ
វិជម្ពិកា ។

[១១០] តត្ថ កតមា កត្តសម្មនោ ។ យា
កត្តាវិស្ស កត្តមនា កត្តកិលមនោ កត្តបរិណ្ឌហោ
កាយទុដ្ឋល្វំ អយំ វុច្ចតិ កត្តសម្មនោ ។

[១១១] តត្ថ កតមំ ចេតសោ លីនត្តំ ។
យា ចិត្តស្ស អកល្យតា អកម្មញ្ញតា ឌីលីយនា
សន្ធិយនា លីនំ លីយនា លីយិតត្តំ ដីនំ ដីយនា
ដីយិតត្តំ ចិត្តស្ស ឥនំ វុច្ចតិ ចេតសោ លីនត្តំ ។

[១១២] តត្ថ កតមា កុហនា ។ លាភសក្ការៈ
សីលោកសង្ខិស្សិតស្ស ចាបិច្ឆស្ស ឥន្ទាបកតស្ស
បច្ចុយប្បដិសេវនសង្ខារេន វា សាមន្តជប្បិទេន វា
វរិយាបថស្ស វា^(១) អដ្ឋបនា វេបនា សណ្តបនា
ភាកុដិកា ភាកុដិយំ កុហនា កុហាយនា
កុហិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ កុហនា ។

១ វាសនោ ឥន្ទ វា វិស្សតិ ។

ខុទ្ទកវត្ថុវិរាដ្ឋ ឯកកន្ថិទ្ធស

ការមិត្តពត៌ដុំវិញ ការមិត្តពត៌ឲ្យត្រង់ ការលើបាប់នៃកាយ ណា នេះ
ហៅថា សេចក្តីមិត្តពត៌ ។

[១១០] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះភក្ត្រ តើដូចម្តេច ។
បុគ្គលអ្នកបរិភោគ មានសេចក្តីជ្រប់ ព្រោះភក្ត្រ មានសេចក្តីលំបាក ព្រោះ
ភក្ត្រ មានសេចក្តីហលហល់ ព្រោះភក្ត្រ មានភាពនៃកាយមិនគួរដល់ការ
ងារ (ព្រោះអាស្រ័យភក្ត្រ) ណា នេះហៅថា សេចក្តីស្រវឹង ព្រោះភក្ត្រ ។

[១១១] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភាពនៃចិត្តរញ្ជា តើដូចម្តេច ។ ភាព
នៃចិត្តមិនគួរ ភាពនៃចិត្តមិនគួរដល់ការងារ ការរញ្ជាច្រយ ការរញ្ជាចូល
ការលីបល អាការលីបល ភាពនៃសេចក្តីលីបល ការក្រាញនៅ
អាការក្រាញនៅ ភាពនៃសេចក្តីក្រាញនៅ នៃចិត្ត ណា នេះហៅ
ថា ភាពនៃចិត្តរញ្ជា ។

[១១២] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការកុហក តើដូចម្តេច ។ ការប្រងប្រៀប
ខាងដើម អាការប្រងប្រៀប ការរៀបចំនូវឥរិយាបថ ការធ្វើមុខស្រពោន
ការមានមុខស្រពោន ការធ្វើគេឲ្យស្លឹច អាការធ្វើគេឲ្យស្លឹច ភាពនៃ
សេចក្តីធ្វើគេឲ្យស្លឹច ដោយការសេពនូវបច្ច័យក្តី ដោយការខ្សឹបខ្សៀវក្តី
របស់ភិក្ខុអ្នកអាស្រ័យលាភសក្ការៈនិងការសរសើរ មានសេចក្តីប្រាថ្នា
លាមក មានសេចក្តីប្រាថ្នាគ្របសង្កត់ហើយ នេះហៅថា ការកុហក ។

អភិធម្មបិដកេ វិវដ្តោ

[១១៣] តត្ថ កតមា លបនា ។ លាភ-
 សក្ការសិលោកសង្ខិស្សិតស្ស ចាបិច្ឆស្ស ឥន្ទាប-
 កតស្ស យា បរេសំ អាលបនា លបនា សល្ល-
 បនា ឧល្លបនា សមុល្លបនា ឧន្ទហនា សមុន្ទហ-
 នា ឧក្កាបនា^(១) សមុក្កាបនា^(២) អនុប្បិយភាលិតា
 ចាតុកម្សតា មុក្ខស្វបតា បរិកដ្យតា អយំ វុច្ចតិ
 លបនា ។

[១១៤] តត្ថ កតមា ធនេមិត្តិកតា ។ លាភ-
 សក្ការសិលោកសង្ខិស្សិតស្ស ចាបិច្ឆស្ស ឥន្ទាប-
 កតស្ស យំ បរេសំ និមិត្តំ និមិត្តកម្មំ ឌីភាសោ
 ឌីភាសកម្មំ សាមន្តជប្បា បរិកថា អយំ វុច្ចតិ
 ធនេមិត្តិកតា ។

[១១៥] តត្ថ កតមា និបេជ្ជសិកតា ។

១ ឧ. ម. ឧក្កាបនា ។ ២ ឧ. ម. សមុក្កាបនា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[១១៣] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការរួសរាយ តើដូចម្តេច ។
 ការរក់ទាក់រក ការនិយាយរក់ទាក់ ចំពោះជនដទៃ ការនិយាយល្បង
 ការនិយាយលើក ការនិយាយបញ្ជោរ ការនិយាយចង់ចិត្តត្រកូល ការ
 បញ្ជើច ការបញ្ជោរត្រកូល ការបញ្ជើចបញ្ជោរត្រកូលរឿយ ។ ការ
 និយាយចាក់បណ្តាយ ការប្រព្រឹត្តិបន្ទោរបន្ទន់កាយ ការប្រើវាចាដូច
 សម្ផស្សណ្តែកបាយ ការបំពានការបស់ត្រកូល ណា នៃភិក្ខុអ្នកអាស្រ័យ
 លាភសក្ការៈនិងសេចក្តីសរសើរ មានសេចក្តីប្រាថ្នាលាមក មានសេចក្តី
 ប្រាថ្នាគ្របសង្កត់ហើយ នេះហៅថា ការរួសរាយ ។

[១១៤] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការធ្វើនូវនិមិត្ត តើដូចម្តេច ។
 និមិត្ត ការធ្វើនូវនិមិត្ត ការនិយាយបំភ្លឺ ការធ្វើនូវសេចក្តីបញ្ជូត
 បញ្ចៀង ការនិយាយខ្សឹបខ្សៀវ ការនិយាយវាស់វែង ចំពោះពួកជន
 ដទៃ ណា របស់ភិក្ខុអ្នកអាស្រ័យលាភសក្ការៈនិងការសរសើរ មាន
 សេចក្តីប្រាថ្នាលាមក មានសេចក្តីប្រាថ្នាគ្របសង្កត់ហើយ នេះហៅថា
 ការធ្វើនូវនិមិត្ត ។

[១១៥] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការធ្វើនូវសេចក្តីគម្រាម តើដូចម្តេច ។

ឧទ្ធករវត្ថុវិក្កេ ឯកកន្លែង

លាភសក្ការសិលោកសង្ឃិស្សតស្ស ចាបិច្ឆស្ស ឥច្ឆា.
 បកតស្ស យា បរេសំ អក្កោសនា វត្ថុនា ករហណា
 ទុក្ខេបនា សមុក្ខេបនា ទិបនា សង្ខិបនា ចាបនា
 សម្មាបនា អវណ្ណហារិកា បរិបដ្ឋិមិសិកតា អយំ
 វុច្ចតិ ធិប្បសិកតា ។

[១១៦] តត្ថ កតមា លាភេន លាភំ ជីកំ.

សនតា ។ លាភសក្ការសិលោកសង្ឃិស្សតេ ចា.
 បិច្ឆា ឥច្ឆាបកតេ ឥតេ លទ្ធិំ អាមិសំ អមុត្រ
 ហារតិ អមុត្រ វា លទ្ធិំ អាមិសំ ឥធ អាហារតិ
 យា ឯវុច្ចតា អាមិសេន អាមិសស្ស ឯដ្ឋិ ករេដ្ឋិ
 បរិយេដ្ឋិ ឯសនា ករេសនា បរិយេសនា អយំ
 វុច្ចតិ លាភេន លាភំ ជីកិសនតា ។

ខុទ្ទកវគ្គវិភង្គ ឯកកនិទ្ទេស

ការដេរ (ដោយអក្កសវត្ថុ ១០) ការបន្តិះបន្តាប់ ការតិះដៀល ការ
 និយាយយាត់ ការនិយាយយាត់រឿយៗ ការនិយាយចំអកឡកឡើយ
 ការនិយាយចំអកឡកឡើយរឿយៗ ចំពោះជនដទៃ ការញ្ជាំងទាយកឲ្យ
 ដល់នូវទោស ការញ្ជាំងទាយកឲ្យដល់នូវទោសរឿយៗ ការដឹកនាំនូវ
 ទោស ការពោលពាក្យដូចជាស៊ីសាច់ខ្នងនៃជនដទៃ ណា របស់ភិក្ខុ
 អ្នកអាស្រ័យលាភសក្ការៈ និងសេចក្តីសរសើរ មានសេចក្តីប្រាថ្នាលាមក
 មានសេចក្តីប្រាថ្នាគ្របសង្កត់ហើយ នេះហៅថា ការធ្វើនូវសេចក្តី
 គម្រាម ។

(១១៦) ចណ្ណធម៌ទាំងនោះ ការទាក់លាក់ដោយលាភ តើ
 ដូចម្តេច ។ ភិក្ខុអ្នកអាស្រ័យលាភសក្ការៈនិងសេចក្តីសរសើរ មាន
 សេចក្តីប្រាថ្នាលាមក មានសេចក្តីប្រាថ្នាគ្របសង្កត់ហើយ នាំយកនូវ
 អាមិសៈដែលខ្លួនបានហើយ អំពីផ្ទះនេះទៅឲ្យផ្ទះឯណោះ ឬនាំយក
 នូវអាមិសៈដែលខ្លួនបានហើយ អំពីផ្ទះឯណោះ មកឲ្យផ្ទះនេះ ការ
 ប្រាថ្នា ការស្វែងរក ការស្វែងរករឿយៗ ការគន់រក ការរិះរក
 ការស្វែងរកញឹកញាប់ នូវអាមិសៈដោយអាមិសៈ មានសភាពយ៉ាង
 នេះ ណា នេះហៅថា ការទាក់លាក់ដោយលាភ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[១១៧] តត្ថ កតមោ សេយ្យោហមស្ម័តិ
 មាណោ ។ ឥនេកោច្ឆោ ជាតិយា វា តោត្តេន វា
 កោលបុត្តិយេន វា វណ្ណោហោត្តរតាយ វា ធនេន
 វា អដ្ឋេនេន វា កម្មាយតនេន វា សិប្បាយតនេន
 វា វិជ្ជជ្ជានេន វា សុតេន វា បដិកាលោន វា
 អញ្ញាតរញ្ញាតរេន វត្ថុនា មាទំ ជប្បេតិ យោ ឯវុចោ
 មាណោ មញ្ញោ មញ្ញតត្ថំ ឧណ្ហតិ ឧណ្ហាមោ
 ធមោ សម្បត្តាហោ កេតុកម្យតា ចិត្តស្ស អយំ
 វុច្ឆតិ សេយ្យោហមស្ម័តិ មាណោ ។

[១១៨] តត្ថ កតមោ សទិសោហមស្ម័តិ
 មាណោ ។ ឥនេកោច្ឆោ ជាតិយា វា តោត្តេន វា
 កោលបុត្តិយេន វា វណ្ណោហោត្តរតាយ វា ធនេន
 វា អដ្ឋេនេន វា កម្មាយតនេន វា សិប្បាយ-
 តនេន វា វិជ្ជជ្ជានេន វា សុតេន វា បដិកា-
 លោន វា អញ្ញាតរញ្ញាតរេន វត្ថុនា មាទំ ជប្បេតិ
 វុច្ឆតិ សេយ្យោហមស្ម័តិ មាណោ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

(១១៧) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់ថា អញប្រសើរ
 ជាងគេ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ដំឡើង
 មានឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ដោយជាតិក្តី ដោយគោត្រក្តី ដោយភាពនៃ
 ខ្លួនជាកុលបុត្រក្តី ដោយភាពនៃខ្លួនមានសម្បវណ្ណក្តី ដោយទ្រព្យក្តី
 ដោយការរៀនមន្តក្តី ដោយការងារក្តី ដោយសិល្បសាស្ត្រក្តី ដោយ
 ទីតាំងនៃវិជ្ជាក្តី ដោយការចេះដឹងក្តី ដោយបញ្ញាក្តី ដោយវត្ថុណា
 មួយក្តី ការមើលងាយគេ អាការមើលងាយគេ ភាពនៃសេចក្តីមើល
 ងាយគេ ការឆ្លើងខ្លួន អាការព្រហ្មហ័ន ភាពដូចជាទង់ ការលើក
 កំពស់ សេចក្តីប្រាថ្នានៃចិត្តដូចជាទង់ មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា
 នេះហៅថា សេចក្តីប្រកាន់ថា អញប្រសើរជាងគេ ។

(១១៨) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់ថា អញស្មើនឹង
 គេ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ដំឡើងមានឲ្យ
 ប្រព្រឹត្តទៅ ដោយជាតិក្តី ដោយគោត្រក្តី ដោយភាពនៃខ្លួនជាកុល-
 បុត្រក្តី ដោយភាពនៃខ្លួនមានសម្បវណ្ណក្តី ដោយទ្រព្យក្តី ដោយការ
 រៀនមន្តក្តី ដោយការងារក្តី ដោយសិល្បសាស្ត្រក្តី ដោយទីតាំង
 នៃវិជ្ជាក្តី ដោយការចេះដឹងក្តី ដោយបញ្ញាក្តី ដោយវត្ថុណាមួយក្តី

ខ្មែរវត្តអារាម ឯករាជ្យធម៌

យោ ឯវត្ត មាណា មត្តាណា មត្តាតតំ ឧណ្ហាតិ

ឧណ្ហាមោ ធម៌ជា សម្មាសម្ពុទ្ធិ កេតុកម្មតា

ចិត្តស្ស អយំ វត្តតិ សទិសោហមស្ម័តិ មាណា ។

(១០៧) តត្ថ កតមោ ហ័ណោហមស្ម័តិ មាណា ។

សិរិសោ ជាតិយា វា តោត្ថន វា កោលបុត្តិ-

យេន វា វណ្ណោត្តរតាយ វា ធនេន វា អដ្ឋេ-

នេន វា កម្មាយតនេន វា សិប្បាយតនេន វា

វិជ្ជាជ្ជានេន វា សុតេន វា បដិកាណេន វា អត្តា-

តារាតេន វត្តនា ឱមាណំ ជប្បតិ យោ ឯវត្ត មាណា

ឱមាណា ឱមត្តាណា ឱមត្តាតតំ ហិធឿនា ឱហិធឿនា

ឱហិធឿតតំ អត្តាណា អត្តាវត្តា អត្តបរិករោ អយំ

វត្តតិ ហ័ណោហមស្ម័តិ មាណា ។

ខ្នងក្បាលក្បាល ឯកកន្លែង

ការមើលងាយគេ អាការមើលងាយគេ ភាពនៃសេចក្តីមើលងាយគេ
ការឆ្លើងឆ្លៃ អាការព្រហ្មហ័ន ភាពដូចជាទង់ ការលើកកំពស់ សេច-
ក្តីប្រាថ្នានៃចិត្តដូចជាទង់ មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា
សេចក្តីប្រកាន់ថា អញស្មើនឹងគេ ។

(១១៧) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់ថា អញថាក
ទាបជាងគេ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ញ៉ាំង
មានរោគថយឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ដោយជាតិក្តី ដោយគាត្រក្តី ដោយ
ភាពខ្លួនជាកុលបុត្រក្តី ដោយភាពខ្លួនមានសម្បុរល្អក្តី ដោយ
ទ្រព្យក្តី ដោយការរៀនមន្តក្តី ដោយការងារក្តី ដោយសិល្បសាស្ត្រ
ក្តី ដោយទីតាំងនៃវិជ្ជាក្តី ដោយការចេះដឹងក្តី ដោយបញ្ញាក្តី ដោយ
វត្ថុណាមួយក្តី ការប្រកាន់ថាថយ អាការប្រកាន់ថាថយ ភាព
នៃសេចក្តីប្រកាន់ថាថយ ការអៀនអន់ អាការអៀនអន់ ភាព
នៃសេចក្តីអៀនអន់ ការមើលងាយខ្លួន អាការមើលងាយខ្លួន ភាព
នៃសេចក្តីមើលងាយខ្លួន មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា
សេចក្តីប្រកាន់ថា អញថាកទាបជាងគេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[១២០] តត្ថ កតមោ សេយ្យស្ស សេយ្យ-
 ហមស្ម័តិ មាលោ ។ ឥនេកោច្ឆា សេយ្យោ ហោតិ
 ជាតិយា វា កោត្តនេ វា កោលបុត្តិយេន វា វណ្ណា-
 ចោត្តរតាយ វា ជនេន វា អជ្ឈេនេន វា កម្មា-
 យតនេន វា សិប្បាយតនេន វា វិជ្ជដ្ឋានេន វា
 សុតេន វា បដិកាលោន វា អញ្ញាតរាតរេន
 វត្ថុនា បរេហិ សេយ្យំ អត្តានំ ទិហតិ សោ តំ
 និស្សាយ មាទំ ជប្បតិ យោ ឯវុចោ មាលោ
 មញ្ញា មញ្ញតត្ថំ ឧណ្ហតិ ឧណ្ហាមោ ជដោ
 សម្បត្តាហោ កេតុកម្យតា ចិត្តស្ស អយំ វត្ថុតិ
 សេយ្យស្ស សេយ្យោហមស្ម័តិ មាលោ ។

[១២១] តត្ថ កតមោ សេយ្យស្ស សទិ-
 សោហមស្ម័តិ មាលោ ។ ឥនេកោច្ឆា សេយ្យោ
 ហោតិ ជាតិយា វា កោត្តនេ វា កោលបុត្តិយេន
 វា វណ្ណាចោត្តរតាយ វា ជនេន វា អជ្ឈេនេន
 វា កម្មាយតនេន វា សិប្បាយតនេន វា

អភិធម្មបិដក វិវាដ

(១២០) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលប្រសើរ
ជាងគេ ថា អញប្រសើរជាងគេ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុង
លោកនេះ ជាអ្នកប្រសើរជាងគេ ដោយជាតិក្តី ដោយគោត្រក្តី
ដោយភាពនៃខ្លួនជាកុលបុត្រក្តី ដោយភាពនៃខ្លួនមានសម្បុរល្អក្តី ដោយ
ទ្រព្យក្តី ដោយការរៀនមន្តក្តី ដោយការឆ្លារក្តី ដោយសិល្បសាស្ត្រ
ក្តី ដោយទីតាំងនៃវិជ្ជាក្តី ដោយការចេះដឹងក្តី ដោយបញ្ញាក្តី ដោយ
វត្ថុណាមួយក្តី តម្កល់ខ្លួនទុក ថា ប្រសើរជាងជនដទៃ បុគ្គលនោះញ៉ាំង
មានឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះអាស្រ័យនូវការតម្កល់ខ្លួនទុក ថា ប្រសើរជាង
ជនដទៃនោះ ការមើលងាយ អាការមើលងាយ ភាពនៃសេចក្តីមើល
ងាយ ការធ្វើឯងឆ្គង អាការព្រហ័ន ភាពដូចជាទង់ ការលើកកំពស់
សេចក្តីប្រាថ្នានៃចិត្តដូចជាទង់ មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅ
ថា សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលប្រសើរជាងគេ ថា អញប្រសើរជាងគេ ។

(១២១) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលប្រសើរ
ជាងគេ ថា អញស្មើនឹងគេ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុង
លោកនេះ ជាអ្នកប្រសើរជាងគេ ដោយជាតិក្តី ដោយគោត្រក្តី
ដោយភាពនៃខ្លួនជាកុលបុត្រក្តី ដោយភាពនៃខ្លួនមានសម្បុរល្អក្តី ដោយ
ទ្រព្យក្តី ដោយការរៀនមន្តក្តី ដោយការឆ្លារក្តី ដោយសិល្បសាស្ត្រក្តី

ឧទ្ធករវត្ថុវិវត្តន៍ ឯកកន្លែងសោ

វិជ្ជដ្ឋាននេះ វា សុតេន វា បដិកាល្កាន វា អញ្ច-
 តរញ្ចតរេន វត្ថុនា បរេហិ សទិសំ អត្តានំ ធិបាតិ
 សោ តំ និស្សាយ មាណំ ជិប្បតិ យោ ឯវុទ្ធា
 មាណោ មញ្ញា មញ្ញតតំ ឧណ្ហាតិ ឧណ្ហាមោ
 ធជោ សម្បត្តាហោ កេតុកម្យតា ចិត្តស្ស អយំ
 វុត្ថតិ សេយ្យស្ស សទិសោហមស្ម័តិ មាណោ ។

(១២២) តត្ថ កតមោ សេយ្យស្ស ហីនោ-
 ហមស្ម័តិ មាណោ ។ ឥន្ទកន្លោ សេយ្យោ
 ហោតិ ជាតិយា វា កោត្តេន វា កោលបុត្ត-
 យេន វា វណ្ណាហេតុរតាយ វា ធនេន វា
 អជ្ឈេនេន វា កម្មាយតនេន វា សិប្បាយតនេន
 វា វិជ្ជដ្ឋាននេះ វា សុតេន វា បដិកាល្កាន វា
 អញ្ចតរញ្ចតរេន វត្ថុនា បរេហិ ហីនំ អត្តានំ
 ធិបាតិ សោ តំ និស្សាយ ឱមាណំ ជិប្បតិ

ខ្មែរវត្តភ្នំ ឯកកន្លែង

ដោយទីតាំងវិជ្ជាក្តី ដោយការចេះដឹងក្តី ដោយបញ្ញាក្តី ដោយ
 វត្ថុណាមួយក្តី តម្កល់ខ្លួនទុក ថា ស្មើនឹងជនដទៃ បុគ្គលនោះញ៉ាំង
 មានឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះអាស្រ័យនូវការតម្កល់ខ្លួនទុក ថា ស្មើនឹងជន
 ដទៃនោះ ការមើលឆាយ អាការមើលឆាយ ភាពនៃសេចក្តីមើល
 ឆាយ ការឆ្លើងឆ្លៃ អាការព្រហ្មហ័ន ភាពដូចជាទង់ ការលើកកំពស់
 សេចក្តីប្រាថ្នានៃចិត្តដូចជាទង់ មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅ
 ថា សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលប្រសើរជាងគេ ថា អញស្មើនឹងគេ ។

(១២២) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលប្រ-
 សើរជាងគេ ថា អញថោកទាបជាងគេ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួក
 ខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកប្រសើរជាងគេ ដោយជាតិក្តី ដោយគោត្រ
 ក្តី ដោយភាពនៃខ្លួនជាកុលបុត្រក្តី ដោយភាពនៃខ្លួនមានសម្បវណ្ណ
 ក្តី ដោយទ្រព្យក្តី ដោយការរៀនមន្តក្តី ដោយការឆារក្តី ដោយ
 សិល្បសាស្ត្រក្តី ដោយទីតាំងវិជ្ជាក្តី ដោយការចេះដឹងក្តី ដោយ
 បញ្ញាក្តី ដោយវត្ថុណាមួយក្តី តម្កល់ខ្លួនទុក ថា ថោកទាបជាង
 ជនដទៃវិញ បុគ្គលនោះ ញ៉ាំងមានថោកទាប ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ
 ព្រោះអាស្រ័យនូវការតម្កល់ខ្លួនទុក ថា ថោកទាបជាងជនដទៃនោះ

អភិធម្មបិដកេ វិរដ្ឋោ

យោ ឯវុទ្ធា ឱមាណា ឱមញ្ញា ឱមញ្ញតត្ថំ
 ហិឡាណា ឱហិឡាណា ឱហិឡាតត្ថំ អត្តញ្ញា អត្តាវញ្ញា
 អត្តបរិករោ អយំ វុទ្ធិតិ សេយ្យស្ស ហិណាហ-
 មស្មីតិ មាណា ។

[១២៣] តត្ថ កតមោ សទិសស្ស សេយ្យា-
 ហមស្មីតិ មាណា ។ ឥន្ទេកោតោ សទិសោ រោតិ
 ជាតិយា វា តោត្តន វា កោលបុត្តិយេន វា
 ។ បេ ។ អញ្ញតរញ្ញតរេន វុត្ថុនា បរេហិ សេយ្យំ
 អត្តានំ ធម្មតិ សោ តំ និស្សាយ មាណំ ជប្បេតិ
 យោ ឯវុទ្ធា មាណា មញ្ញា មញ្ញតត្ថំ ឧល្លាតិ
 ឧល្លាមោ ធម្មោ សម្មត្តាហោ កេតុកម្យតា
 ចិត្តស្ស អយំ វុទ្ធិតិ សទិសស្ស សេយ្យាហមស្មីតិ
 មាណា ។

អភិធម្មបិណ្ឌ វិភង្គ

ការមើលឆាយថាគឺជាប អាការមើលឆាយថាគឺជាប ភាពនៃសេចក្តី
មើលឆាយថាគឺជាប ការអៀនអន់ អាការអៀនអន់ ភាពនៃសេចក្តី
អៀនអន់ ការមើលឆាយខ្លួន អាការមើលឆាយខ្លួន ភាពនៃសេចក្តី
មើលឆាយខ្លួន មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តី
ប្រកាន់នៃបុគ្គលប្រសើរជាងគេ ថា អញ្ញាថាគឺជាបដាងគេ ។

(១២៣) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលស្មើនឹង
គេ ថា អញ្ញាប្រសើរជាងគេ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុង
លោកនេះ ជាអ្នកស្មើនឹងគេ ដោយជាតិក្តី ដោយគាត្រក្តី ដោយ
ភាពនៃខ្លួនជាកុលបុត្រក្តី ។ បេ ។ ដោយវត្ថុណាមួយក្តី តម្កល់ខ្លួន
ទុក ថា ប្រសើរជាងជនដទៃ បុគ្គលនោះញ៉ាំងមានន័យប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះ
អាស្រ័យនូវការតម្កល់ខ្លួនទុក ថា ប្រសើរជាងគេនោះ ការមើលឆាយ
អាការមើលឆាយ ភាពនៃសេចក្តីមើលឆាយ សេចក្តីឆ្លើងឆ្លៃ អាការ
ព្រះហ័ន ភាពដូចជាទង់ ការលើកកម្ពស់ សេចក្តីប្រាថ្នានៃចិត្តដូច
ជាទង់ មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីប្រកាន់នៃ
បុគ្គលស្មើនឹងគេ ថា អញ្ញាប្រសើរជាងគេ ។

ឧទ្ធករវិញ្ញាណក្ខេប ឯកកន្លែងសោ

[១២៤] តត្ថ កតមោ សទិសស្ស សទិសោ-
 ហមស្ម័តិ មាណោ ។ ឥនេកក្ខោ សទិសោ ហោតិ
 ជាតិយា វា កោត្តន វា កោលបុត្តិយេន វា
 ។ បេ ។ អញ្ញាតរញ្ញាតវេន វត្ថុនា បរេហិ សទិសំ
 អត្តានំ ធិហតិ សោ តំ និស្សាយ មាណំ ជប្បតិ
 យោ ឯវុចោ មាណោ មញ្ញាតា មញ្ញាតតំ ឧណ្ហាតិ
 ឧណ្ហាមោ ធជោ សម្មត្តាហោ កេតុកម្យតា
 ចិត្តស្ស អយំ វុច្ឆតិ សទិសស្ស សទិសោហមស្ម័តិ
 មាណោ ។

[១២៥] តត្ថ កតមោ សទិសស្ស ហីនោ-
 ហមស្ម័តិ មាណោ ។ ឥនេកក្ខោ សទិសោ ហោតិ
 ជាតិយា វា កោត្តន វា កោលបុត្តិយេន វា
 ។ បេ ។ អញ្ញាតរញ្ញាតវេន វត្ថុនា បរេហិ ហីនំ អត្តានំ
 ធិហតិ សោ តំ និស្សាយ ឱមាណំ ជប្បតិ

ទុក្ខវត្ថុវិវត្តន៍ ឯកកតិកា

(១២៤) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលស្មើនឹង
គេ ថា អញស្មើនឹងគេ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោក
នេះ ជាអ្នកស្មើនឹងគេ ដោយជាតិក្តី ដោយគោត្រក្តី ដោយភាព
នៃខ្លួនជាកុលបុត្រក្តី ។ បេ ។ ដោយវត្ថុណាមួយក្តី តម្កល់ខ្លួនទុក ថា
ស្មើនឹងជនដទៃ បុគ្គលនោះញ៉ាំងមានឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះអាស្រ័យ
នូវការតម្កល់ខ្លួនទុក ថា ស្មើនឹងជនដទៃនោះ ការមើលឆ្ងាយ អាការ
មើលឆ្ងាយ ភាពនៃសេចក្តីមើលឆ្ងាយ ការឆ្លើងឆ្លង អាការព្រហ័ន
ភាពដូចជាទង់ ការលើកកំពស់ សេចក្តីប្រាថ្នានៃចិត្តដូចជាទង់ មាន
សភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលស្មើនឹង
គេ ថា អញស្មើនឹងគេ ។

(១២៥) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលស្មើនឹងគេ
ថា អញថោកទាបជាងគេ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោក
នេះ ជាអ្នកស្មើនឹងគេ ដោយជាតិក្តី ដោយគោត្រក្តី ដោយភាព
នៃខ្លួនជាកុលបុត្រក្តី ។ បេ ។ ដោយវត្ថុណាមួយក្តី តម្កល់ខ្លួនទុក ថា
ថោកទាបជាងជនដទៃវិញ បុគ្គលនោះញ៉ាំងមានថោកទាបឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ
ព្រោះអាស្រ័យ នូវការតម្កល់ខ្លួនទុក ថា ថោកទាបជាងជនដទៃនោះ

អភិធម្មបិដកេ វិរាត្តោ

យោ ឯវុទ្ធោ ឌីមាណោ ឌីមញ្ញោ ឌីមញ្ញត្តំ
 ហិឡោ ឌីហិឡោ ឌីហិឡ្ហត្តំ អត្ថញ្ញា អត្ថាវញ្ញា
 អត្ថបរិករោ អយំ វុច្ចតិ សទិសស្ស ហិណោហ-
 មស្មិតិ មាណោ ។

[១២៦] តត្ថ កតមោ ហិណស្ស សេយ្យោ-
 ហមស្មិតិ មាណោ ។ ឥនេកោ ហិណោ ហោតិ
 ជាតិយា វា តោត្ថេន វា កោលបុត្តិយេន វា
 ។ បេ ។ អញ្ញាវញ្ញាវេន វុត្ថោ បរេហិ សេយ្យំ
 អត្តានំ ធម្មតិ សោ តំ និស្សាយ មាណំ ជប្បេតិ
 យោ ឯវុទ្ធោ មាណោ មញ្ញោ មញ្ញត្តំ ឧណ្ហតិ
 ឧណ្ហាមោ ធម្មោ សម្មត្តាហោ កេតុកម្យតា
 ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ ហិណស្ស សេយ្យោហមស្មិតិ
 មាណោ ។

អភិធម្មបិដក វិវាទ

ការមើលឆាយថោកទាប អាការមើលឆាយថោកទាប ភាពនៃសេចក្តី
មើលឆាយថោកទាប ការអៀនអន់ អាការអៀនអន់ ភាពនៃសេចក្តី
អៀនអន់ ការមើលឆាយខ្លួន អាការមើលឆាយខ្លួន ភាពនៃសេចក្តី
មើលឆាយខ្លួន មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តី
ប្រកាន់ នៃបុគ្គលស្មើនឹងគេ ថា អញថោកទាបជាងគេ ។

[១២៦] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលថោកទាប
ជាងគេ ថា អញប្រសើរជាងគេ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុង
លោកនេះ ជាអ្នកថោកទាបជាងគេ ដោយជាតិក្តី ដោយគោត្រក្តី
ដោយភាពនៃខ្លួនជាកុលបុត្រក្តី ។ បេ ។ ដោយវត្ថុណាមួយក្តី តម្កល់
ខ្លួនទុក ថា ប្រសើរជាងជនដទៃ បុគ្គលនោះ ញ៉ាំងមានឲ្យ
ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះអាស្រ័យ នូវការតម្កល់ខ្លួនទុក ថា ប្រសើរជាង
ជនដទៃនោះ ការមើលឆាយ អាការមើលឆាយ ភាពនៃសេចក្តីមើល
ឆាយ ការធ្វើផ្លែថ្លៃ អាការព្រហ័មន ភាពដូចជាទង់ ការលើកកំពស់
សេចក្តីប្រាថ្នានៃចិត្តដូចជាទង់ មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា
សេចក្តីប្រកាន់ នៃបុគ្គលថោកទាបជាងគេ ថា អញប្រសើរជាងគេ ។

ឧទ្ធករវត្ថុវិវត្តន៍ ឯកកន្លែង

(១២៧) តត្ថ កតមោ ហ័នស្ស សទិសោ-
 ហមស្ម័តិ មាណោ ។ ឥនេកត្វោ ហ័នោ ហោតិ
 ជាតិយា វា តោត្តន វា កោលបុត្តិយេន វា
 ។ បេ ។ អញ្ញាតវាតវេន វត្ថុនា បរេហំ សទិសំ
 អត្តនំ ធម្មាតិ សោ តំ និស្សាយ មាណំ
 ជប្បេតិ យោ ឯវុចោ មាណោ មញ្ញាតា មញ្ញាតតំ
 ឧណ្ហាតិ ឧណ្ហាមោ ធម្មោ សម្មត្តាហោ កេតុក-
 ម្យតា ធិត្តស្ស អយំ វត្ថុតិ ហ័នស្ស សទិសោ-
 ហមស្ម័តិ មាណោ ។

(១២៨) តត្ថ កតមោ ហ័នស្ស ហ័នោហមស្ម័តិ
 មាណោ ។ ឥនេកត្វោ ហ័នោ ហោតិ ជាតិយា
 វា តោត្តន វា កោលបុត្តិយេន វា ។ បេ ។
 អញ្ញាតវាតវេន វត្ថុនា បរេហំ ហ័នំ អត្តនំ ធម្មាតិ
 អញ្ញាតតំ

ខ្មែរក្រហម ឯកភាពទូទៅ

(១៦៧) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់ នៃបុគ្គលថោក
 ទាបជាងគេ ថា អញស្មើនឹងគេ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុង
 លោកនេះ ជាអ្នកថោកទាបជាងគេ ដោយជាតិក្តី ដោយគោត្រក្តី
 ដោយភាពនៃខ្លួនជាកុលបុត្រក្តី ។ បេ ។ ដោយវត្ថុណាមួយក្តី គម្កល់
 ខ្លួនទុក ថា ស្មើនឹងជនដទៃ បុគ្គលនោះ ញ៉ាំងមានឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះ
 អាស្រ័យនូវការគម្កល់ខ្លួនទុក ថា ស្មើនឹងជនដទៃនោះ ការមើលឆ្ងាយ
 អាស្រ័យមើលឆ្ងាយ ភាពនៃសេចក្តីមើលឆ្ងាយ ការឆ្លើងឆ្លៃ អាស្រ័យព្រា-
 ហើន ភាពដូចជាទង់ ការលើកកម្ពស់ សេចក្តីប្រាថ្នានៃចិត្តដូចជាទង់
 មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គល
 ថោកទាបជាងគេ ថា អញស្មើនឹងគេ ។

(១៦៨) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់ នៃបុគ្គល
 ថោកទាបជាងគេ ថា អញថោកទាបជាងគេ តើដូចម្តេច ។
 បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកថោកទាបជាងគេ ដោយជាតិ
 ក្តី ដោយគោត្រក្តី ដោយភាពនៃខ្លួនជាកុលបុត្រក្តី ។ បេ ។
 ដោយវត្ថុណាមួយក្តី គម្កល់ខ្លួនទុក ថា ថោកទាបជាងជនដទៃ

អភិធម្មបិដកេ វិភង្គោ

ဟေ့ နံ သိပ္ပာယ် ဒုံဗာသံ ပါးညွန့် ယော မိဖုရား
ဒုံဗာသာ ဒုံမဏ္ဍာ ဒုံမဏ္ဍီနန္တံ ဟံဇျှာ ဒုံဟံဇျှာ
ဒုံဟံဇျှီနန္တံ အတ္တာ အတ္တာ အတ္တဘိက္ခဝံ အယံ
ဂုဏ် ဟံသိပ္ပာယ် ဟံသာဝါဒညွန့် ဗာသာ ။

[၁၆၈] နန္ဒ ကုဏ္ဍ မာဏ ၁ ယော မာဏ

ဗောဓာ ဗောဓိ ဂုဏ် ဂုဏ် သော သော

သောဓာ ကောဓာဓာ သောဓာ သောဓာ သောဓာ

သောဓာ သောဓာ သောဓာ သောဓာ သောဓာ

(១៣០) តត្ថ កតមោ អតិមោ ។ ឥន្ទ្រគ្រូ
 ជាតិយា វា តោត្ថន វា តោល បុត្តិយន វា ។ បេ ។
 អវាសវាសនេន វត្ថុនា បេ អតិមពានិ យោ ឯ-
 រុមោ មាដោ មពាណា មពានិតំ ឧណ្ហាតិ ឧណ្ហាមោ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

បុគ្គលនោះ ញ៉ាំងមានដំបៅកទាប ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះអាស្រ័យនូវការ
 ឥម្បង់ខ្លួនទុក ថា បៅកទាបជាងជនដទៃនោះ ការមើលឆ្ងាយបៅកទាប
 អាការមើលឆ្ងាយបៅកទាប ភាពនៃសេចក្តីមើលឆ្ងាយបៅកទាប ការ
 អៀនអន់ អាការអៀនអន់ ភាពនៃសេចក្តីអៀនអន់ ការមើលឆ្ងាយ
 ខ្លួន អាការមើលឆ្ងាយខ្លួន ភាពនៃសេចក្តីមើលឆ្ងាយខ្លួន មានសភាព
 យ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីប្រកាន់នៃបុគ្គលបៅកទាបជាង
 គេ ថា អញបៅកទាបជាងគេ ។

[១២៩] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់ តើដូចម្តេច ។
 ការប្រកាន់ អាការប្រកាន់ ភាពនៃសេចក្តីប្រកាន់ ការឆ្លើងឆ្លៃ
 អាការព្រហ័ន ភាពដូចជាទង់ ការលើកកំពស់ សេចក្តីប្រាថ្នានៃ
 ចិត្តដូចជាទង់ ណា នេះហៅថា សេចក្តីប្រកាន់ ។

[១៣០] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមើលឆ្ងាយគេ តើដូច
 ម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ រមែងមើលឆ្ងាយបុគ្គល ទាំង-
 ឡាយដទៃ ដោយជាតិក្តី ដោយគោត្រក្តី ដោយភាពនៃខ្លួនជាកុល-
 បុត្រក្តី ។ បេ ។ ដោយវត្ថុណាមួយក្តី ការមើលឆ្ងាយ អាការ
 មើលឆ្ងាយ ភាពនៃសេចក្តីមើលឆ្ងាយ ការឆ្លើងឆ្លៃ អាការព្រហ័ន

ឧទ្ធករវត្ថុវិវត្តន៍ ឯកកន្លែង

ធម៌ជា សម្បត្តិហោ កេតុកម្មតា ចិត្តស្ស អយំ
វត្ថុតិ អតិមាណោ ។

(១៣១) តត្ថ កតមោ មាណាតិមាណោ ។

ឥន្ទេកថោ ជាតិយា វា តោត្តន វា កោលបុត្តិ-
យេន វា ។ បេ ។ អញ្ញាតរាតរេន វត្ថុនា បុព្វ-
កាលំ បរេហិ សទិសំ អត្តានំ ធម្មាតិ អបរកាលំ
អត្តានំ សេយ្យំ ធម្មាតិ បរេហិ ហំនំ ន ធម្មាតិ
យោ វិវត្តោ មាណោ មញ្ញោ មញ្ញាតតំ ឧណ្ហាតិ
ឧណ្ហាមោ ធម៌ជា សម្បត្តិហោ កេតុកម្មតា
ចិត្តស្ស អយំ វត្ថុតិ មាណាតិមាណោ ។

(១៣២) តត្ថ កតមោ ឱមាណោ ។ ឥន្ទេ-

កថោ ជាតិយា វា តោត្តន វា កោលបុត្តិយេន
វា វិញ្ញាចោក្ខរតាយ វា ធម្មេន វា អដ្ឋេនេន វា
កម្មាយតនេន វា សិប្បាយតនេន វា វិជ្ជជ្ជានេន វា

ខុម្មារវត្តិវង្ស ឯកកន្ថីរុស្ស

ភាពដូចជាទង់ ការលើកកំពស់ សេចក្តីប្រាថ្នាដែលដូចជាទង់ មាន
សភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីមើលឆ្ងាយគេ ។

[១៣១] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់ក្រៃលែង តើដូច
ម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ កាលមុន តម្កល់ខ្លួនទុក ថា
ស្មើនឹងជនដទៃ កាលជាខាងក្រោយមក តម្កល់ខ្លួនទុក ថា ប្រសើរជាង
ជនដទៃវិញ មិនតម្កល់ខ្លួនទុក ថា ថោកទាបជាងជនដទៃ ដោយជាតិក្តី
ដោយគោត្រក្តី ដោយភាពនៃខ្លួនជាតុល្យបុត្រក្តី ។ បេ ។ ដោយវត្ថុណា
មួយក្តី ការប្រកាន់ អាការប្រកាន់ ភាពនៃសេចក្តីប្រកាន់ ការឆ្លើងឆ្លៃ
អាការព្រហ័ម ភាពដូចជាទង់ ការលើកកំពស់ សេចក្តីប្រាថ្នាដែលដូចជាទង់
ដូចជាទង់ មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីប្រកាន់
ក្រៃលែង ។

[១៣២] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់ថោកថយ តើ
ដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ញ៉ាំងមានឱ្យប្រព្រឹត្ត
ទៅ ដោយជាតិក្តី ដោយគោត្រក្តី ដោយភាពនៃខ្លួនជាតុល្យបុត្រក្តី
ដោយភាពនៃខ្លួនមានសម្បូរល្អក្តី ដោយទ្រព្យក្តី ដោយការរៀនមន្ត
ក្តី ដោយការស្វាភិក្តី ដោយសិល្បសាស្ត្រក្តី ដោយទំនាស់នៃវិជ្ជាក្តី

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

សុតេន វា បដិភាណេន វា អញ្ញាតវាតវេន
 វត្ថុនា ឌីមាណំ ជប្បតិ យោ ឯវ្យាហោ ឌីមាណោ
 ឌីមញ្ញា ឌីមញ្ញតតំ ហិធឿនា ឌីហិធឿនា ឌីហិធឿ-
 តតំ អគញ្ញា អត្ថាវញ្ញា អត្ថបរិករោ អយំ វុច្ចតិ
 ឌីមាណោ ។

(១៣៣) តត្ថ កតមោ អធិមាណោ ។ អប្បត្តេ
 បត្តសញ្ញតា អកតេ កតសញ្ញតា អនធិកតេ
 អធិកតសញ្ញតា អសង្ខតតេ សង្ខតតសញ្ញតា
 យោ ឯវ្យាហោ មាណោ មញ្ញា មញ្ញតតំ ឧណ្ហតិ
 ឧណ្ហមោ ធម្មោ សម្មត្តាហោ កេតុកម្យតា
 ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ អធិមាណោ ។

(១៣៤) តត្ថ កតមោ អស្មិមាណោ ។ រូបេ
 អស្មិតិ មាណោ អស្មិតិ ធម្មោ អស្មិតិ អនុសយោ

អភិធម្មបដិព វិភង្គ

ដោយការចេះដឹងក្តី ដោយបញ្ញាក្តី ដោយវត្ថុណាមួយក្តី ការប្រកាន់ដ៏
ថោកថយ អាការប្រកាន់ដ៏ថោកថយ ភាពនៃសេចក្តីប្រកាន់ដ៏ថោកថយ
ការអៀនអន់ អាការអៀនអន់ ភាពនៃសេចក្តីអៀនអន់ ការមើល
ងាយខ្លួន អាការមើលងាយខ្លួន ភាពនៃសេចក្តីមើលងាយខ្លួន មាន
សភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីប្រកាន់ថោកថយ ។

(១៣៣) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់លើសលុប តើ
ដូចម្តេច ។ សេចក្តីសំគាល់ក្នុងសច្ចៈទាំង ៤ ដែលខ្លួនមិនទាន់ដល់
ថា បានដល់ហើយ សេចក្តីសំគាល់ក្នុងកិច្ច ដែលខ្លួនមិនទាន់ធ្វើ ថា
បានធ្វើហើយ សេចក្តីសំគាល់ក្នុងសច្ចៈទាំង ៤ ដែលខ្លួនមិនទាន់ត្រាស់
ដឹង ថា បានត្រាស់ដឹងហើយ សេចក្តីសំគាល់ក្នុងសច្ចៈទាំង ៤ ដែល
ខ្លួនមិនទាន់ធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ហើយ ថា បានធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ហើយ ការ
ប្រកាន់ អាការប្រកាន់ ភាពនៃសេចក្តីប្រកាន់ ការឆ្លើងឆ្លៃ អាការ
ព្រហ័ន ភាពដូចជាទង់ ការលើកកំពស់ សេចក្តីប្រាថ្នានៃចិត្តដូចជាទង់
មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីប្រកាន់លើសលុប ។

(១៣៤) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់ ថា អញមាន
តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុងរូប ថា អញមាន សេចក្តី
ពេញចិត្ត ក្នុងរូប ថា អញមាន អនុស័យ ក្នុងរូប ថា អញមាន

ឧទ្ធករវត្ថុវិវត្តន៍ ឯកកម្មធម្មសូត្រ

វេទនាយ ។ បេ ។ សញ្ញាយ ។ បេ ។ សម្មារស្ម
 ។ បេ ។ វិញ្ញាណោ អស្មីតិ មាណោ អស្មីតិ ធម្មោ
 អស្មីតិ អនុសយោ យោ ឯវ្យាចោ មាណោ មញ្ញោ
 មញ្ញាតតំ ឧល្លាតិ ឧល្លាមោ ធម្មោ សម្មត្តាហោ
 កេតុកម្មតា វិត្ថុស្ស អយំ វុត្ថុតិ អស្មិមាណោ ។

[១៣៥] តត្ថ កតមោ មិច្ឆាមាណោ ។ ឥធម៌-

កត្វោ ចាបកេន វា កម្មាយតនេន ចាបកេន វា
 សិប្បាយតនេន ចាបកេន វា វិជ្ជដ្ឋានេន ចាបកេន
 វា សុតេន ចាបកេន វា បដិកាណេន ចាបកេន
 វា សីលេន ចាបកេន វា វតេន ចាបកេន វា
 សីលព្វតេន ចាបិកាយ វា ទិដ្ឋិយា អញ្ញាតតេន
 វត្ថុនា មាណំ ឯវ្យាតិ យោ ឯវ្យាចោ មាណោ មញ្ញោ
 មញ្ញាតតំ ឧល្លាតិ ឧល្លាហោ ធម្មោ សម្មត្តាហោ
 កេតុកម្មតា វិត្ថុស្ស អយំ វុត្ថុតិ មិច្ឆាមាណោ ។

ខ្នងក្បាលរាង ឯកកន្លែង

សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុងវេទនា ។ បេ ។ ក្នុងសញ្ញា ។ បេ ។ ក្នុង
 សន្ធិវិញ្ញាណ ។ បេ ។ ក្នុងវិញ្ញាណ ថា អញមាន សេចក្តីពេញ
 ចិត្ត ក្នុងវិញ្ញាណ ថា អញមាន អនុស្ស ក្នុងវិញ្ញាណ ថា អញមាន
 ការប្រកាន់ អាការប្រកាន់ ភាពនៃសេចក្តីប្រកាន់ ការឆ្លើងឆ្លែ អាការ
 ព្រហ្ម ភាពដូចជាទង់ ការលើកកំពស់ សេចក្តីប្រាថ្នានៃចិត្តដូច
 ជាទង់ មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីប្រកាន់
 ថា អញមាន ។

[១៣៥] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រកាន់ខុស តើដូច
 ម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ញ៉ាំងមានៈ ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ
 ដោយការឆ្លើយដ៏លាមកក្តី ដោយសិល្បសាស្ត្រដ៏លាមកក្តី ដោយទីតាំង
 នៃវិជ្ជាដ៏លាមកក្តី ដោយការចេះដឹងដ៏លាមកក្តី ដោយបញ្ញាដ៏លាមក
 ក្តី ដោយសីលដ៏លាមកក្តី ដោយវត្ថុដ៏លាមកក្តី ដោយសីលនិងវត្ថុ
 ដ៏លាមកក្តី ដោយទិដ្ឋដ៏លាមកក្តី ដោយវត្ថុណាមួយក្តី ការប្រកាន់
 អាការប្រកាន់ ភាពនៃសេចក្តីប្រកាន់ ការឆ្លើងឆ្លែ អាការព្រហ្ម
 ភាពដូចជាទង់ ការលើកកំពស់ សេចក្តីប្រាថ្នានៃចិត្តដូចជាទង់ មាន
 សភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីប្រកាន់ខុស ។

អភិធម្មបិដកេ វិរត្តោ

[១៣៦] តត្ថ កតមោ ញាតិវិតក្កោ ។

ញាតកេ អារត្ត គេហសីតោ តក្កោ វិតក្កោ

។ បេ ។ មិច្ឆាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ ញាតិវិតក្កោ ។

[១៣៧] តត្ថ កតមោ ជនបទវិតក្កោ ។

ជនបទំ អារត្ត គេហសីតោ តក្កោ វិតក្កោ ។ បេ ។

មិច្ឆាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ ជនបទវិតក្កោ ។

[១៣៨] តត្ថ កតមោ អមរវិតក្កោ ។

ទុក្ខរកាវិកាបដិសំយុត្តោ វា ធិដ្ឋិតតប្បដិសំយុត្តោ

វា គេហសីតោ តក្កោ វិតក្កោ ។ បេ ។ មិច្ឆា.

សង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ អមរវិតក្កោ ។

[១៣៩] តត្ថ កតមោ បរាទុទយតាបដិសំ.

យុត្តោ វិតក្កោ ។ ឥនេកោច្ឆោ ភិហិសំសដ្ឋោ

វិហារតិ សហនន្ទ្រំ សហសោកំ សុខិតេសុ សុខិតោ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[១៣៦] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីនឹកដល់ញាតិ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីនឹក សេចក្តីជឿជាក់ ។ បេ ។ សេចក្តីត្រិះរិះខុស អាស្រ័យនូវផ្ទះ គឺកាមគុណ ៥ ប្រារព្ធជួរញាតិ នេះហៅថា សេចក្តីនឹកដល់ញាតិ ។

[១៣៧] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីនឹកដល់ជនបទ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីនឹក សេចក្តីជឿជាក់ ។ បេ ។ សេចក្តីត្រិះរិះខុស អាស្រ័យនូវផ្ទះ គឺកាមគុណ ៥ ប្រារព្ធជនបទ នេះហៅថា សេចក្តីនឹកដល់ជនបទ ។

[១៣៨] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីនឹកដល់ការមិនស្លាប់ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីនឹក សេចក្តីជឿជាក់ ។ បេ ។ សេចក្តីត្រិះរិះខុស អាស្រ័យនូវផ្ទះ គឺកាមគុណ ៥ មិនប្រកបដោយអំពើដែលបុគ្គលធ្វើបានដោយកម្រិត ប្រកបដោយទិដ្ឋភាព នេះហៅថា សេចក្តីនឹកដល់ការមិនស្លាប់ ។

[១៣៩] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីនឹកប្រកបដោយសេចក្តីអាណិត អាសូរដល់អ្នកដទៃ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ នៅច្រឡំក្រឡំដោយគ្រហស្ថ មានសេចក្តីត្រេកអរជាមួយគ្នា មានសេចក្តីសោកជាមួយគ្នា កាលបើគ្រហស្ថដល់នូវសេចក្តីសុខ ខ្លួនក៏ដល់នូវសេចក្តីសុខ

ខ្នងវិញ្ញាណ ឯកកម្មធម្មសោ

ឧត្តរតេស្ត ឧត្តរតោ ឧប្បន្នេស្ត កិច្ចករណីយេស្ត
 អត្តនា វ យោកំ អាបជ្ជតំ យោ តត្ថ គេហសីតោ
 តក្កោ វិតក្កោ ។ បេ ។ មិច្ឆាសង្កប្បោ អយំ
 វុច្ចតិ បរាធម្មតាបដិសំយុត្តោ វិតក្កោ ។

[១២០] តត្ថ កតមោ លាភសក្ការសីលោ-
 កប្បដិសំយុត្តោ វិតក្កោ ។ លាភសក្ការសីលោកំ
 អារត្ត គេហសីតោ តក្កោ វិតក្កោ ។ បេ ។
 មិច្ឆាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ លាភសក្ការសីលោក-
 ប្បដិសំយុត្តោ វិតក្កោ ។

[១២១] តត្ថ កតមោ អនុញ្ញត្តិប្បដិសំយុត្តោ
 វិតក្កោ ។ ឥន្ទេកត្តោ ជាតិយា វ តោត្តន វ
 កោលបុត្តិយេន វ វណ្ណោត្តរតាយ វ ធនេន
 វ អជ្ឈេនេន វ កម្មាយតនេន វ សិប្បាយតនេន
 វ វិជ្ជដ្ឋានេន វ សុតេន វ បដិការណេន វ
 អញ្ញត្តរញ្ញតេន វត្ថុនា មា មំ បរេ អវជានីស្វតិ
 យោ តត្ថ គេហសីតោ តក្កោ វិតក្កោ ។ បេ ។

ខ្នងក្បាលក្នុង ឯកកន្លែង

ដែរ កាលបើគ្រហស្ថដល់នូវសេចក្តីទុក្ខ ខ្លួនក៏ដល់នូវសេចក្តីទុក្ខដែរ
 កាលបើគ្រហស្ថមានកិច្ច ដែលគួរធ្វើកើតឡើងហើយ ក៏ដល់នូវការ
 ជួយប្រកបដោយខ្លួនឯងដែរ សេចក្តីនឹក សេចក្តីជឿជាក់ ។ បេ ។
 សេចក្តីត្រិះរិះខុស អាស្រ័យនូវផ្ទះ គឺតាមគុណ៥ ក្នុងកិច្ចអម្បាលនោះ
 ណា នេះហៅថា សេចក្តីនឹក ប្រកបដោយសេចក្តីអាណិតអាសូរដល់
 អ្នកដទៃ ។

(១៤០) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីនឹក ប្រកបដោយលាភ-
 សក្ការៈនិងសេចក្តីសរសើរ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីនឹក សេចក្តីជឿជាក់
 ។ បេ ។ សេចក្តីត្រិះរិះខុស អាស្រ័យនូវផ្ទះគឺតាមគុណ៥ ប្រាស្រ័យលាភ-
 សក្ការៈនិងសេចក្តីសរសើរ នេះហៅថា សេចក្តីនឹក ប្រកបដោយលាភ-
 សក្ការៈនិងសេចក្តីសរសើរ ។

(១៤១) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីនឹក ប្រកបដោយការណ៍
 ដែលគេមើលឆ្ងាយមិនបាន តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោក
 នេះ គិតថា ជនដទៃ កុំមើលឆ្ងាយអញ ដោយជាតិក្តី ដោយ
 គោត្រក្តី ដោយភាពនៃខ្លួនជាកុលបុត្រក្តី ដោយភាពនៃខ្លួនមានសម្បត្តិ
 ល្អក្តី ដោយទ្រព្យក្តី ដោយការរៀនមន្តក្តី ដោយការងារក្តី ដោយ
 សិល្បសាស្ត្រក្តី ដោយទីតាំងនៃវិជ្ជាក្តី ដោយការចេះដឹងក្តី ដោយ
 បញ្ញាក្តី ដោយវត្ថុណាមួយក្តី សេចក្តីនឹក សេចក្តីជឿជាក់ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

មិច្ឆាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ អនុវត្តាតិប្បដិសំយុត្តោ
វិតត្តោ ។

ឯកកំ ។

(១៤២) តត្ថ កតមោ កោដោ ។ យោ
កោដោ កុដ្ឋោ កុដ្ឋិតតំ ទោសោ ទ្វិសោ
ទ្វិសិតតំ ព្យាបតិ ព្យាបដ្ឋោ ព្យាបដ្ឋិតតំ វិរោដោ
បដិវិរោដោ ចណ្ឌិតំ អសុរោទោ អនត្តមនតា
ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ កោដោ ។ តត្ថ កតមោ
ឧបនាហោ ។ បុព្វកាលំ កោដោ អបរកាលំ
ឧបនាហោ យោ ឯវុទោ ឧបនាហោ ឧបនហនា
ឧបនាហិតតំ អដ្ឋបនា វេបនា សណ្ឌបនា
អនុសំសន្ននា អនុប្បពន្ធនា ទិដ្ឋិកម្មំ កោដស្ស
អយំ វុច្ចតិ ឧបនាហោ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

សេចក្តីត្រិះរិះខុស អាស្រ័យនូវផ្ទះ គឺតាមគុណ ៥ ក្នុងគំនិតថា ជន
ដទៃ កុំមើលងាយអញនោះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីនឹកប្រកបដោយ
ការណ៍ដែលគេមើលងាយមិនបាន ។

ចប់ ធម្មព្វា ទី ១ ។

[១៤២] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីក្រោធ តើដូចម្តេច ។
ការក្រោធ អាការក្រោធ ភាពនៃសេចក្តីក្រោធ ការប្រទូស្ត អាការ
ប្រទូស្ត ភាពនៃសេចក្តីប្រទូស្ត ការព្យាបាទ អាការព្យាបាទ ភាព
នៃសេចក្តីព្យាបាទ សេចក្តីខឹង សេចក្តីខឹងខ្លាំង សេចក្តីកាច ការ
ខឹង សេចក្តីអាក់អន់ចិត្ត ណា នេះហៅថា សេចក្តីក្រោធ ។
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការចងសេចក្តីក្រោធទុក តើដូចម្តេច ។
សេចក្តីក្រោធ ក្នុងកាលជាខាងដើម ការចងសេចក្តីក្រោធទុក ក្នុង
កាលជាខាងក្រោយ ការចងសេចក្តីក្រោធទុក អាការចងសេចក្តីក្រោធ
ទុក ភាពនៃការចងសេចក្តីក្រោធទុក ការតម្កល់សេចក្តីក្រោធ ទុកជា
លំដាប់ ការតម្កល់សេចក្តីក្រោធទុកជាប្រក្រតី ការតម្កល់សេចក្តីក្រោធ
ទុករឿយ ។ ការប្រៀបផ្ទឹម(១)រឿយ ។ ការចងទុក(២)រឿយ ។ ការ
ធ្វើសេចក្តីក្រោធឲ្យមាំ ណា នេះហៅថា ការចងសេចក្តីក្រោធទុក ។

១ ការមិនសំដែងទោសជាមួយនឹងសេចក្តីក្រោធ ដែលកើតឡើងជាដំបូង ហើយលបធ្វើដោយ
ការសម្ងាត់ ។ ២ ការរកសេចក្តីក្រោធខាងក្រោយ ជាមួយនឹងសេចក្តីក្រោធខាងដើម ។ អដ្ឋកថា។

ឧទ្ធករិត្តវិរោធន៍ ឧទ្ធករិត្តវិរោធន៍

[១៤៣] តត្ថ កតមោ មត្តោ ។ យោ
 មត្តោ មត្តិយនា មត្តិយិតត្ថំ និដ្ឋិយំ និដ្ឋិយកម្មំ
 អយំ វុច្ចតិ មត្តោ ។ តត្ថ កតមោ បលាសោ ។
 យោ បលាសោ បលាសាយនា បលាសាយិតត្ថំ
 បលាសាហារោ វិវាទដ្ឋានំ យុត្តាហោ អប្បដិទិស្សត្តោ
 អយំ វុច្ចតិ បលាសោ ។

[១៤៤] តត្ថ កតមោ ឥស្សា ។ យោ
 បរលាភសក្ការកុក្ការមាណវន្តនិព្វជនាសុ ឥស្សា
 ឥស្សាយនា ឥស្សាយិតត្ថំ ឧស្សយា ឧស្សយនា
 ឧស្សយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ ឥស្សា ។ តត្ថ កតមំ
 មច្ឆិយំ ។ បញ្ច មច្ឆិយានិ អារាសមច្ឆិយំ
 កុលមច្ឆិយំ លាភមច្ឆិយំ វណ្ណមច្ឆិយំ ធម្មមច្ឆិយំ
 យំ ឯវុច្ចំ មច្ឆិយំ មច្ឆិយាយនា មច្ឆិយាយិតត្ថំ វេទិកំ
 កណ្តិយំ កណ្តិកញ្ចកតា អត្តបិតត្ថំ ចិត្តស្ស ឥទ្ធិ
 វុច្ចតិ មច្ឆិយំ ។

ឧទ្ទេសក្តីក្នុង ទុក្ខនិទ្ទេស

[១៤៣] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីលុបគុណ តើដូចម្តេច ។
 ការលុបគុណ អាការលុបគុណ ភាពនៃសេចក្តីលុបគុណ សេចក្តី
 វេយ្យាក្កណ ការធ្វើនូវសេចក្តីវេយ្យាក្កណ ណា នេះហៅថា សេចក្តី
 លុបគុណ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការវាយបូកស្មើ តើដូចម្តេច ។
 ការលើកខ្លួនផ្គុំម អាការលើកខ្លួនផ្គុំម ភាពនៃសេចក្តីលើកខ្លួនផ្គុំម
 ការប្រណាំងវាសនា ហេតុនៃសេចក្តីវាង ការប្រកាន់ជាតូ ការមិន
 លះបង់ ណា នេះហៅថា ការវាយបូកស្មើ ។

[១៤៤] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីច្រណែន តើដូចម្តេច ។
 ការច្រណែន អាការច្រណែន ភាពនៃសេចក្តីច្រណែន ការឈ្នានីស
 អាការឈ្នានីស ភាពនៃសេចក្តីឈ្នានីស ណា ក្នុងលាភសក្ការៈ សេចក្តី
 គោរព ការរាប់អាន ការថ្វាយបង្គំ និងការបូជារបស់ផនដ៍នៃ នេះ
 ហៅថា សេចក្តីច្រណែន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីកំណាញ់ តើ
 ដូចម្តេច ។ សេចក្តីកំណាញ់ ៥ យ៉ាង គឺ កំណាញ់អាវាស ១ កំណាញ់
 ត្រកូល ១ កំណាញ់លាភ ១ កំណាញ់សេចក្តីសរសើរ ១ កំណាញ់
 ធម៌ ១ ការកំណាញ់ អាការកំណាញ់ ភាពនៃសេចក្តីកំណាញ់ សេចក្តី
 ប្រាថ្នាផ្សេងៗ សេចក្តីកំណាញ់រឹង សេចក្តីកំណាញ់ស្វិត ភាពនៃចិត្តមិន
 យកចិត្តតែ មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីកំណាញ់ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

(១៤៥) តត្ថ កតមា មាយា ។ ឥនេកោច្ឆា
 កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា
 មនសា ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា តស្ស បដិច្ឆាទនហេតុ
 ចាបកំ ឥច្ឆំ បណ្ឌិទហតិ មា មំ ជញ្ញាតិ ឥច្ឆតិ
 មា មំ ជញ្ញាតិ សង្កប្បតិ មា មំ ជញ្ញាតិ វាចំ
 ភាសតិ មា មំ ជញ្ញាតិ កាយេន បរក្កមតិ យា
 ឯវុចា មាយា មាយាវិតា អច្ចាសរា វញ្ញា
 ជិតតិ វិក័រណា បរិហារណា កុហនា បរិកុហនា
 នាទនា បរិច្ឆាទនា អនុត្តាជិតម្ហំ អនាវិតម្ហំ
 វេច្ឆាទនា ចាបកិរិយា អយំ វុច្ឆតិ មាយា ។
 តត្ថ កតមំ សាដេយ្យំ ។ ឥនេកោច្ឆា សថោ
 ហោតិ បរិសថោ យំ តត្ថ សមំ សថតា សាដេយ្យំ
 កក្ខុឡតា កក្ខុឡិយំ បរិក្ខុតតា ចារិក្ខុតិយំ ឥទំ
 វុច្ឆតិ សាដេយ្យំ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[១៤៥] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីបិទបាំងទោសរបស់ខ្លួន
 តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ប្រព្រឹត្តទុច្ចរិតដោយកាយ
 ប្រព្រឹត្តទុច្ចរិតដោយវាចា ប្រព្រឹត្តទុច្ចរិតដោយចិត្ត គម្កល់ទុកនូវសេចក្តី
 ប្រាថ្នាដ៏លាមក ព្រោះបិទបាំងនូវអំពើទុច្ចរិតនោះ ជាហេតុ ប្រាថ្នាថា
 ពួកជននីមួយ កុំដឹងនូវអាត្មាអញឡើយ ត្រូវរិះថា ពួកជននីមួយ កុំដឹងនូវ
 អាត្មាអញឡើយ ពេលវាចាថា ពួកជននីមួយ កុំដឹងនូវអាត្មាអញឡើយ
 ខ្លះខ្លាំងដោយកាយថា ពួកជននីមួយ កុំដឹងនូវអាត្មាអញឡើយ ការបិទ
 បាំងទោសរបស់ខ្លួន ភាពនៃបុគ្គលបិទបាំងទោសរបស់ខ្លួន ការធ្វើនូវ
 អំពើអាក្រក់ហើយបិទបាំងទុកឲ្យកន្លងហួសទៅ ការបញ្ឆោត ការបោក
 ប្រាស ការគេចវែក ការពង្វេងពង្វាង ការបិទបាំង ការលាក់បំបាំង
 ការគ្របទុក ការគ្របលុប ការមិនធ្វើឲ្យច្បាស់ ការមិនធ្វើឲ្យប្រាកដ
 ការបិទបាំងខ្លាំង ការធ្វើនូវអំពើអាក្រក់ មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា
 នេះហៅថា សេចក្តីបិទបាំងទោសរបស់ខ្លួន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 សេចក្តីអួតអាង តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ជាអ្នក
 អួតអាង ជាអ្នកអួតអាងខ្លាំង ការអួតអាង អាការអួតអាង សេចក្តីអួត
 អាង សេចក្តីរើស អាការរើស អាការប៉ិនប្រសប់ សេចក្តីប៉ិនប្រសប់
 មានក្នុងបុគ្គលនោះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីអួតអាង ។

ខុទ្ទកវគ្គវិរុទ្ធិ ទុក្ខនិរុទ្ធសោ

[១៤៦] ឥត្ត ឥតតមា អវិជ្ជា ។ យំ អត្តាណំ
 អនិស្សន្នំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្ធិ មោហោ អតុសល-
 មូលំ អយំ វុច្ឆតិ អវិជ្ជា ។ ឥត្ត ឥតតមា
 កវតត្ថណា ។ យោ កវេសុ កវច្ឆន្តោ កវាតោ
 កវនិជ្ជំ កវតត្ថណា កវស្សន្ធមោហោ កវបរិទ្បោហោ
 កវមុច្ឆា កវជ្ឈេក្កសានំ អយំ វុច្ឆតិ កវតត្ថណា ។

[១៤៧] ឥត្ត ឥតតមា កវទិដ្ឋិ ។ កវិស្សតិ
 អត្តា ច លោកោ ចាតិ យា ឯវរូចា ទិដ្ឋិ
 ទិដ្ឋិភតំ ។ បេ ។ វិបរិយេសត្តាហោ អយំ វុច្ឆតិ
 កវទិដ្ឋិ ។ ឥត្ត ឥតតមា វិកវទិដ្ឋិ ។ ធន កវិស្សតិ
 អត្តា ច លោកោ ចាតិ យា ឯវរូចា ទិដ្ឋិ
 ទិដ្ឋិភតំ ។ បេ ។ វិបរិយេសត្តាហោ អយំ វុច្ឆតិ
 វិកវទិដ្ឋិ ។

ឧទ្ទេសក្តី ឧទ្ទេស

(១៤៦) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
 មិនដឹង ការមិនយល់ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា សេចក្តីវង្វេង
 ឫសគល់នៃអកុសល ណា នេះហៅ អវិជ្ជា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 កវត្តណា តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នាកត ក្នុងកតទាំងឡាយ
 តម្រេក ក្នុងកត សេចក្តីស្រីបស្រាល ក្នុងកត សេចក្តីប្រាថ្នា
 ក្នុងកត សេចក្តីស្នេហា ក្នុងកត សេចក្តីអន្ទះអវិជ្ជា ក្នុងកត សេចក្តីជ្រប់
 ក្នុងកត ការចុះចិត្តសិប ក្នុងកត ក្នុងកតទាំងឡាយ ណា នេះហៅថា
 កវត្តណា ។

(១៤៧) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ កវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ វិជ្ជា
 ដំណើរគឺវិជ្ជា ។ បេ ។ សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុងការស្វែងរកខុស មាន
 សភាពយ៉ាងនេះ ណា ថា ខ្លួនក្តី លោកក្តី នឹងមាន នេះ
 ហៅថា កវិជ្ជា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិកវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 វិជ្ជា ដំណើរគឺវិជ្ជា ។ បេ ។ សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុងការស្វែងរកខុស
 មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា ថា ខ្លួនក្តី លោកក្តី នឹងមិនមាន
 នេះហៅថា វិកវិជ្ជា ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[១៤៨] តត្ថ កតមា សស្សតទិដ្ឋិ ។ សស្ស-
តោ អត្តា ច លោកោ ចាតិ យា ឯវុចា ទិដ្ឋិ
ទិដ្ឋិកតំ ។ បេ ។ វិបរិយេសត្តាហោ អយំ វុច្ឆតិ
សស្សតទិដ្ឋិ ។ តត្ថ កតមា ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ។ ឧច្ឆិ-
ដ្ឋិស្សតិ អត្តា ច លោកោ ចាតិ យា ឯវុចា
ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិកតំ ។ បេ ។ វិបរិយេសត្តាហោ អយំ
វុច្ឆតិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ។

[១៤៩] តត្ថ កតមា អន្តរា ទិដ្ឋិ ។ អន្តរា
អត្តា ច លោកោ ចាតិ យា ឯវុចា ទិដ្ឋិ
ទិដ្ឋិកតំ ។ បេ ។ វិបរិយេសត្តាហោ អយំ វុច្ឆតិ
អន្តរា ទិដ្ឋិ ។ តត្ថ កតមា អនន្តរា ទិដ្ឋិ ។
អនន្តរា អត្តា ច លោកោ ចាតិ យា ឯវុចា
ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិកតំ ។ បេ ។ វិបរិយេសត្តាហោ អយំ
វុច្ឆតិ អនន្តរា ទិដ្ឋិ ។

[១៥០] តត្ថ កតមា វុច្ឆន្តាទិដ្ឋិ ។ វុច្ឆន្ត
អារត្ត យា ឧប្បជ្ជតិ ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិកតំ ។ បេ ។
វិបរិយេសត្តាហោ អយំ វុច្ឆតិ វុច្ឆន្តាទិដ្ឋិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

(១៤៨) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សស្សតទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។
 ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុងការស្វែងរកខុស
 មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា ថា ខ្លួនក្តី លោកក្តី ទៀង នេះ
 ហៅថា សស្សតទិដ្ឋិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទេវច្ឆទទិដ្ឋិ តើ
 ដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុង
 ការស្វែងរកខុស មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា ថា ខ្លួនក្តី លោកក្តី
 នឹងសូន្យ នេះហៅថា ទេវច្ឆទទិដ្ឋិ ។

(១៤៩) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អន្តរាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។
 ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុងការស្វែងរកខុស
 មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា ថា ខ្លួនក្តី លោកក្តី មានទីបំផុត
 នេះហៅថា អន្តរាទិដ្ឋិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អនន្តរាទិដ្ឋិ តើ
 ដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុង
 ការស្វែងរកខុស មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា ថា ខ្លួនក្តី លោកក្តី
 មិនមានទីបំផុត នេះហៅថា អនន្តរាទិដ្ឋិ ។

(១៥០) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បុព្វនាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។
 ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុងការស្វែងរកខុស
 ណា កើតឡើង ព្រោះពួកវាទីបំផុតខាងដើម នេះហៅថា បុព្វនាទិដ្ឋិ ។

ខ្នងក្បួនរំលឹក ក្បួនទ្រព្យ

តត្ថ កតមា អបរណ្ណនិទ្ទិ ។ អបរណ្ណំ អារត្ត យា
 ឧប្បជ្ជតិ និទ្ទិ និទ្ទិកតំ ។ បេ ។ វិបរិយេសត្តាហោ
 អយំ វុច្ចតិ អបរណ្ណនិទ្ទិ ។

(១៥១) តត្ថ កតមំ អហិកំ ។ យំ ន
 ហិរិយតិ ហិរិយិត្យេន ន ហិរិយតិ ចាបកានំ
 អកុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា ឥទំ វុច្ចតិ
 អហិកំ ។ តត្ថ កតមំ អនោត្តប្បំ ។ យំ ន
 ឌីត្តប្បតិ ឌីត្តប្បិត្យេន ន ឌីត្តប្បតិ ចាបកានំ
 អកុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា ឥទំ វុច្ចតិ
 អនោត្តប្បំ ។

(១៥២) តត្ថ កតមា ទោវចស្សតា ។ សហ-
 ធម្មិកេ វុច្ចមានេ ទោវចស្សយំ ទោវចស្សយំ
 ទោវចស្សតា វិប្បជីក្ខុលត្តាហិតា វិបច្ឆនិកសាតតា
 អនាទរិយំ អនាទរតា អការវតា អប្បជីស្សវតា អយំ
 វុច្ចតិ ទោវចស្សតា ។ តត្ថ កតមា ចាបមិត្តតា ។

ខ្សែកណ្តាប់ក្នុង ទុក្ខនិទ្ទេស

បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អបរន្តានុទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ
។ បេ ។ សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុងការស្វែងរកខុស ណា កើតឡើង
ប្រារព្ធនូវទីបំផុតខាងចុង នេះហៅថា អបរន្តានុទិដ្ឋិ ។

(១៥១) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមិនខ្មាសបាប តើដូច
ម្តេច ។ គ្រង់ដែលបុគ្គលមិនខ្មាស ដោយហេតុដែលគួរខ្មាស មិន
ខ្មាស ដោយការជួបប្រទះ នឹងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក នេះហៅថា
សេចក្តីមិនខ្មាសបាប ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមិនក្តៅនឹងបាប
តើដូចម្តេច ។ គ្រង់ដែលបុគ្គលមិនគក់ស្ងួត ដោយហេតុដែលគួរគក់
ស្ងួត មិនគក់ស្ងួត ដោយការជួបប្រទះ នឹងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក
នេះហៅថា សេចក្តីមិនក្តៅនឹងបាប ។

(១៥២) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការប្រដៅក្រ តើដូចម្តេច ។ ការ
ប្រដៅក្រ អាស្រ័យការប្រដៅក្រ ភាពនៃសេចក្តីប្រដៅក្រ ការកាន់យកនូវអំពើ
ដែលគួរខ្លើម (អំពើផ្ដេសផ្ដាស) ការពេញចិត្តក្នុងធម៌ជាសត្រូវ ការមិន
អើពើ សេចក្តីមិនអើពើ សេចក្តីមិនគោរព សេចក្តីមិនស្តាប់បង្គាប់
ចំពោះពាក្យប្រកបដោយធម៌ដែលគេពោល នេះហៅថា ការប្រដៅ
ក្រ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភាពអ្នកមានមិត្តភាពក្រ តើដូចម្តេច ។

អវិជ្ជាបិដកេ វិវត្តោ

យេ តេ បុត្តលា អស្សន្ទា ទុស្សន្ទលា អប្បស្សន្ទតា
 មច្ឆរិយោ ទុប្បត្តា យា តេសំ សេវនា វិសេវនា
 សំសេវនា កជនា សម្ពជនា ភត្តិ សម្ពត្តិ សម្ប-
 វត្តតា អយំ វុត្ថតិ ចាបមិត្តតា ។

[១៥៣] ភត្ត កតមោ អនាជ្ជវេ ។ យោ
 អនាជ្ជវេ អនាជ្ជវតា ជិម្ហតា វត្តតា កុដិលតា
 អយំ វុត្ថតិ អនាជ្ជវេ ។ ភត្ត កតមោ អមទ្កវេ ។
 យា អមុទុតា អមទ្កវតា កក្ខឡិយំ ដារុសិយំ
 កក្ខឡតា កថិនតា ឧដុច្ចតតា អមុទុតា អយំ
 វុត្ថតិ អមទ្កវេ ។

[១៥៤] ភត្ត កតមោ អត្ថន្តិ ។ យា អត្ថន្តិ
 អត្ថមនតា អនិច្ចរិសនតា ចណ្ឌិតំ អសុរោចោ
 អនត្ថមនតា ចិត្តស្ស អយំ វុត្ថតិ អត្ថន្តិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

បុគ្គលទាំងឡាយ ណា ជាអ្នកមិនមានសត្វ ទ្រុស្តសីល ចេះដឹងតិច
មានសេចក្តីកំណាញ់ ឥតបញ្ញា ការសេព ការសេពមិនដាច់ ការ
សេពរឿយ ។ ការគប់រក ការគប់រករឿយៗ ការកប់ប្រសព្វ ការ
កប់ប្រសព្វរឿយៗ ការបែររេ ទៅរកបុគ្គលទាំងឡាយនោះ ណា
នេះហៅថា ភាពនៃអ្នកមានមិត្តអាក្រក់ ។

[១៩៣] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អាការមិនត្រង់ តើដូចម្តេច ។
អាការមិនត្រង់ ភាពនៃអាការមិនត្រង់ ភាពនៃសេចក្តីរៀបរៃ ភាពនៃ
សេចក្តីកោង ភាពនៃសេចក្តីក្អកក្អក ណា នេះហៅថា អាការ
មិនត្រង់ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមិនទន់ភ្លន់ តើដូចម្តេច ។
សេចក្តីមិនទន់ភ្លន់ អាការនៃសេចក្តីមិនទន់ភ្លន់ សេចក្តីវង្សស សេចក្តី
អាក្រក់ ភាពនៃសេចក្តីវង្សស ភាពនៃបុគ្គលមានចិត្តគ្រីសត្រៀស
ភាពនៃបុគ្គលមានចិត្តវង្សស ភាពនៃបុគ្គលមានចិត្តមិនទោរទន់ ណា
នេះហៅថា សេចក្តីមិនទន់ភ្លន់ ។

[១៩៤] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមិនអត់សង្កត់ តើដូច
ម្តេច ។ សេចក្តីមិនអត់សង្កត់ ភាពនៃសេចក្តីមិនអត់ធន់ ភាព
នៃសេចក្តីមិនអត់ធន់ សេចក្តីកាច ការពោលពាក្យមិនល្អ សេចក្តី
មិនត្រេកអរនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា សេចក្តីមិនអត់សង្កត់ ។

ឧទ្ធករវត្ថុវិរាដ្ឋេ ទុក្ខនិទ្ទេសោ

តត្ថ កតមំ អសោរទ្ធី ។ កាយិកោ វីតិក្កមោ
 វាចសិកោ វីតិក្កមោ កាយិកាវាចសិកោ វីតិក្កមោ
 ឥទំ វុច្ឆតិ អសោរទ្ធី សព្វម្បំ ទុស្សីល្យំ អសោរទ្ធី ។

(១៥៥) តត្ថ កតមំ អសាខល្យំ ។ យា សា
 វាចា អណ្ណាកា កក្កសា បរកដុកា បរាភិសដ្ឋនិ
 កោធសាមន្តា អសមាធិសំវត្ថនិកា តថាវ្វបី វាចំ
 ភាសិតា ហោតិ យា តត្ថ អសណ្ណាវាចតា អស-
 ខិលវាចតា ដុសវាចតា ឥទំ វុច្ឆតិ អសាខល្យំ ។
 តត្ថ កតមោ អប្បដិសន្តារោ ។ ទ្វេ បដិសន្តារា
 អាមិសប្បដិសន្តារោ ច ធម្មប្បដិសន្តារោ ច ឥនេ-
 កោច្ឆោ អប្បដិសន្តារកោ ហោតិ អាមិសប្បដិ-
 សន្តារេន វា ធម្មប្បដិសន្តារេន វា អយំ វុច្ឆតិ
 អប្បដិសន្តារោ ។

ខ្នែកវត្តកែវ ទុក្ខទ្រព្យ

បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមិនស្ងួតបូត តើដូចម្តេច ។ ការប្រព្រឹត្តិ
កន្លងប្រកបដោយកាយ ការប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកបដោយវាចា ការប្រព្រឹត្តិ
កន្លងប្រកបដោយកាយនិងវាចា នេះហៅថា សេចក្តីមិនស្ងួតបូត សូម្បី
ការទ្រទ្រង់សីលទាំងអស់ ក៏ឈ្មោះថា សេចក្តីមិនស្ងួតបូតដែរ ។

(១៥៥) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សំដីមិនពីរោះ តើដូចម្តេច ។
វាចា ណា ជាវាចាដ៏បង្កើត គ្រោតគ្រោត ហើរក្តៅដល់ជនដទៃ ខ្លាំង
ខ្ជាប់ដល់ជនដទៃ ជិតសេចក្តីក្រោធ មិនប្រព្រឹត្តិទៅដើម្បីសមាធិ បុគ្គល
ពោលនូវវាចា មានសភាពដូច្នោះ ភាពនៃបុគ្គលមានវាចាមិនល្អិត ភាព
នៃបុគ្គលមានវាចាមិនពីរោះ ភាពនៃបុគ្គលមានវាចាអាក្រក់ ណា ក្នុង
វាចានោះ នេះហៅថា សំដីមិនពីរោះ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
ការមិនទទួលរាក់ទាក់ តើដូចម្តេច ។ ការទទួលរាក់ទាក់មាន ២
យ៉ាង គឺការទទួលរាក់ទាក់ដោយអាមិសៈ ១ ការទទួលរាក់ទាក់ដោយ
ធម៌ ១ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកមិនទទួលរាក់ទាក់ ដោយ
អាមិសប្បជីសន្តារៈក្តី ដោយធម្មប្បជីសន្តារៈក្តី នេះហៅថា ការមិន
ទទួលរាក់ទាក់ ។

អភិធម្មបិដកេ វិកង្កោ

(១៥៦) តត្ថ កតមា សង្ក្ខេយសុ អកុត្តន្ទារតា ។
 ឥនេកោច្ឆា ចត្តា រូបំ ទិស្វា និមិត្តត្ថាហី ហោតិ
 អនុព្យញ្ញនត្ថាហី យត្វាធិករណមេនំ ចក្កង្ក្រយំ
 អសំវុតំ វិហារន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា ចាបកា
 អកុសលា ធម្មា អប្បាស្សវេយ្យំ តស្ស សំវាយ
 ន បដិបជ្ជតិ ន រក្ខតិ ចក្កង្ក្រយំ ចក្កង្ក្រយេ ន
 សំវរំ អាបជ្ជតិ សោតេន សន្តិ សុត្វា ។ បេ ។
 យានេន កក្កំ យាយិត្វា ។ បេ ។ ជីវ្ហាយ រសំ
 សាយិត្វា ។ បេ ។ កាយេន ដោដ្ឋតំ ដុសិត្វា
 ។ បេ ។ មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ និមិត្តត្ថា-
 ហី ហោតិ អនុព្យញ្ញនត្ថាហី យត្វាធិករណមេនំ
 មនិង្ក្រយំ អសំវុតំ វិហារន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា
 ចាបកា អកុសលា ធម្មា អប្បាស្សវេយ្យំ តស្ស
 សំវាយ ន បដិបជ្ជតិ ន រក្ខតិ មនិង្ក្រយំ
 មនិង្ក្រយេ ន សំវរំ អាបជ្ជតិ យា ឥនេសំ
 ធន្តិ សង្ក្ខេយានំ អកុត្តិ អតោបនា អនារក្ខា
 អសំវរោ អយំ វុច្ចតិ សង្ក្ខេយសុ អកុត្តន្ទារតា ។

អភិធម្មបិដក វិវាទ

[១៨៦] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភាពនៃអ្នកមិនគ្រប់គ្រងទ្វារក្នុង
 ឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ បាន
 ឃើញនូវរូប ដោយចក្ខុហើយ កាន់យកនូវវិនិច្ឆ័យ កាន់យកនូវអនុ-
 ព្យញ្ជនៈ ឯអភិជ្ឈានិន្ទោមនស្ស ដែលជាអកុសលធម៌ដ៏លាមក តែង
 គ្របសង្កត់នូវបុគ្គលដែលមិនបានសង្រួមនូវចក្ខុន្ទ្រិយនេះ ព្រោះហេតុមិន
 សង្រួមនូវចក្ខុន្ទ្រិយ ណា ក៏មិនប្រតិបត្តិ ដើម្បីសង្រួមនូវចក្ខុន្ទ្រិយនោះ
 មិនរក្សានូវចក្ខុន្ទ្រិយ មិនដល់នូវសេចក្តីសង្រួម ក្នុងចក្ខុន្ទ្រិយ បាននូវ
 សំឡេង ដោយត្រចៀកហើយ ។ បេ ។ បានហិតក្លិន ដោយច្រមុះ
 ហើយ ។ បេ ។ បានដក់កំដៅប៉ះនូវវាស ដោយអណ្តាតហើយ ។ បេ ។
 បានពាល់ត្រូវផ្សព្វ ដោយកាយហើយ ។ បេ ។ បានជីងច្បាស់នូវធម្មា-
 រម្មណ៍ ដោយចិត្តហើយ កាន់យកនូវវិនិច្ឆ័យ កាន់យកនូវអនុព្យញ្ជនៈ
 ឯអភិជ្ឈានិន្ទោមនស្ស ដែលជាអកុសលធម៌ដ៏លាមក តែងគ្របសង្កត់
 នូវបុគ្គលដែលមិនបានសង្រួមនូវមន្ទ្រិយនេះ ព្រោះហេតុមិនបានសង្រួម
 នូវមន្ទ្រិយ ណា ក៏មិនប្រតិបត្តិ ដើម្បីសង្រួមនូវមន្ទ្រិយនោះ មិន
 រក្សានូវមន្ទ្រិយ មិនដល់នូវសេចក្តីសង្រួម ក្នុងមន្ទ្រិយ ការមិនបិទ
 ការមិនគ្រប់គ្រង ការមិនរក្សា ការមិនសង្រួមនូវឥន្ទ្រិយទាំង ៦ នេះ
 ណា នេះហៅថា ភាពនៃអ្នកមិនគ្រប់គ្រងទ្វារក្នុងឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ ។

ទុក្ខករិត្តវិវត្តោ ទុក្ខនិទ្ទេសោ

តត្ថ កតមា ភោជនេ អមត្តញ្ញាតា ។ ឥនេកេន្ទ្រា
 អប្បជិស្សត្ថា អយោនិសោ អាហារំ អាហារេតិ
 ទរាយ មនាយ មណ្ឌនាយ វិភូសនាយ យា តត្ថ
 អសន្តជិតា អមត្តញ្ញាតា អប្បជិស្សត្ថា ភោជនេ
 អយំ វុច្ចតិ ភោជនេ អមត្តញ្ញាតា ។

[១៥៧] តត្ថ កតមំ មុដ្ឋស្ស័ច្ចំ ។ យា
 អស្សតិ អនន្តស្សតិ អប្បជិស្សតិ អស្សតិ អសរណាតា
 អធារណាតា បិណ្ឌបន្តា សម្មសន្តា ឥទំ វុច្ចតិ
 មុដ្ឋស្ស័ច្ចំ ។ តត្ថ កតមំ អសម្បជញ្ញំ ។ យំ
 អញ្ញាណំ អនិស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្គំ មោហោ
 អកុសលមូលំ ឥទំ វុច្ចតិ អសម្បជញ្ញំ ។

[១៥៨] តត្ថ កតមា សីលវិបត្តិ ។
 កាយិកោ វីតិក្កមោ វាចសិកោ វីតិក្កមោ
 កាយិកាវាចសិកោ វីតិក្កមោ អយំ វុច្ចតិ
 សីលវិបត្តិ សព្វម្បំ ទុស្សីល្យំ សីលវិបត្តិ ។

ឧទ្ធករត្ថវិក្ខន្ធ ទុក្ខនិទ្ទេស

បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភាពនៃអ្នកមិនដឹងប្រមាណក្នុងគោដន តើដូចម្តេច ។
 បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ មិនពិចារណា ដោយឧបាយនៃបញ្ញា
 តែងលេបនូវអាហារ ដើម្បីលេង ដើម្បីស្រវឹង ដើម្បីតាក់តែង
 ដើម្បីស្អិតស្អាង ភាពនៃអ្នកមិនសន្តោស ភាពនៃអ្នកមិនដឹងប្រមាណ
 ការមិនពិចារណាគោដន ក្នុងសេចក្តីមិនដឹងប្រមាណ ក្នុងគោដននោះ
 ណា នេះហៅថា ភាពនៃអ្នកមិនដឹងប្រមាណក្នុងគោដន ។

(១៥៧) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភាពនៃអ្នកភ្លេចស្មារតី តើដូច
 ម្តេច ។ ការមិនមានស្មារតី ការមិនរព្វកឃើញ ការមិននឹកឃើញ
 ការមិនរព្វក សេចក្តីមិនរព្វក សេចក្តីមិនចងចាំ សេចក្តីភ្លេច
 ភ្លាំង សេចក្តីវង្វេង ណា នេះហៅថា ភាពនៃអ្នកភ្លេចស្មារតី ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភាពនៃអ្នកមិនដឹងខ្លួន តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 មិនដឹង សេចក្តីមិនយល់ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា សេចក្តីវង្វេង ឬស
 គល់នៃអកុសល ណា នេះហៅថា ភាពនៃអ្នកមិនដឹងខ្លួន ។

(១៥៨) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិបត្តិនៃសីល តើដូចម្តេច ។
 ការប្រព្រឹត្តិកន្លង ប្រកបដោយកាយ ការប្រព្រឹត្តិកន្លង ប្រកបដោយវាចា
 ការប្រព្រឹត្តិកន្លង ប្រកបដោយកាយនិងវាចា នេះហៅថា វិបត្តិនៃសីល
 សូម្បីភាពនៃការទ្រុស្តសីលទាំងអស់ ក៏ឈ្មោះថា វិបត្តិនៃសីលដែរ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

តត្ថ កតមា ទិដ្ឋិបត្តិ ។ នត្ថ ទិដ្ឋិ នត្ថ យិដ្ឋិ ។ បេ ។
 យេ ឥមញ្ច លោកំ បរញ្ច លោកំ សយំ អភិញ្ញា
 សច្ចិកត្វា បវេទន្តិកា យា ឯវុចា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិកត្ថ
 ។ បេ ។ វិបរិយេសត្តាហោ អយំ វុច្ឆតិ ទិដ្ឋិបត្តិ
 សញ្ញាបិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិបត្តិ ។

[១៥៩] តត្ថ កតមំ អជ្ឈតំ សញ្ញាជនំ ។
 បញ្ចោរម្បាកិយានិ សញ្ញាជនានិ អជ្ឈតំ សញ្ញាជនំ ។
 បញ្ចុទ្ធម្បាកិយានិ សញ្ញាជនានិ តហិទ្ធា សញ្ញាជនំ ។

។ ។

[១៦០] តត្ថ កតមានិ តីណី អកុសលម្ប-
 លានិ ។ លោភោ ខោសោ មោហោ ។ តត្ថ កត-
 មោ លោភោ ។ យោ រាគោ សារាគោ អនុនយោ
 អនុរោដោ ទន្ធិ ទន្ធិរាគោ ចិត្តស្ស សារាគោ

អភិធម្មបិដក វិវាទ

បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិបត្តិនៃទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺ
 ទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុងការស្វែងរកខុស មានសភាព
 យ៉ាងនេះ ណា ថា ទានដែលបុគ្គលឲ្យហើយ មិនមានផល ការ
 បូជា មិនមានផល ។ បេ ។ ពួកសមណព្រាហ្មណ៍ ដែលធ្វើឲ្យ
 ជាក់ច្បាស់នូវលោកនេះផង នូវលោកដទៃផង ដោយបញ្ញា របស់ខ្លួន
 ហើយប្រកាស មិនមានទេ នេះហៅថា វិបត្តិនៃទិដ្ឋិ សូម្បីមិច្ឆាទិដ្ឋិ
 ទាំងអស់ ក៏ឈ្មោះថា វិបត្តិនៃទិដ្ឋិដែរ ។

(១៩៩) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សញ្ញាជនៈ ខាងក្នុង តើដូច
 ម្តេច ។ សញ្ញាជនៈ ៥ ជាចំណែកខាងក្រោម ហៅថា សញ្ញាជនៈ
 ខាងក្នុង សញ្ញាជនៈ ៥ ជាចំណែកខាងលើ ហៅថា សញ្ញាជនៈ
 ខាងក្រៅ ។

ចប់ ពួកធម៌ទី ២ ។

(១៦០) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អកុសលមូល ៣ តើដូចម្តេច ។
 លោភៈ ទោសៈ មោហៈ ។ បណ្តាអកុសលមូល ៣ នោះ លោភៈ
 តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង សេចក្តីត្រេកអរ សេចក្តី
 ត្រេកត្រអាល សេចក្តីរីករាយ សេចក្តីស្រីបស្រាល តម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត

ខ្មែរវត្តវិរាដ្ឋ ពិភពិទ្ធលោ

ស្ថា ម្ពា អដ្ឋោសានំ កេតោ បលិកេតោ(១)

សង្កា បង្កា ឯជា មាយា ជនិកា សញ្ញានំ

សិទ្ធិនំ ជាលិនំ សរិតា វិសត្តិកា សុត្តំ វិសជា

អាយ្យហនំ ទុតិយា បណិដិ កវនេត្តំ វនំ វនេថា

សន្តោ សិនេហោ អបេក្ខា បដិពន្ធំ អាសា

អាសីសនា អាសីសិតត្តំ រូបាសា សទ្ធាសា កុដ្ឋាសា

រសាសា ដោដ្ឋញ្ញាសា លាភាសា ធនាសា បុត្តាសា

ជីវិតាសា ជប្បា បជប្បា អភិជប្បា ជប្បា ជប្បនា

ជប្បិតត្តំ លោលុប្បំ លោលុប្បាយនា លោលុប្បា-

យិតត្តំ បុញ្ញកតា(២) សាធុកម្យតា អធម្មកតោ

វិសមលោកោ និកន្តំ និកាមនា បត្តនា បិហនា

សម្បត្តនា កាមតណ្ហា កវតណ្ហា វិកវតណ្ហា

១ ម. បរិកេតោ ។ ២ ម. បុព្វញ្ញកតា ។

ខុទ្ទកវគ្គវិរាង តិកនិទ្ទេស

សេចក្តីប្រាថ្នា សេចក្តីលំបិនបំប្លែង សេចក្តីជ្រប់ សេចក្តីចង់បាន សេចក្តី
 ចង់បានខ្លាំង សេចក្តីជាប់បំពាក់គឺតណ្ហា គត់គឺតណ្ហា សេចក្តីស្វែងរក
 សេចក្តីបិទបាំង តណ្ហាជាគ្រឿងញ៉ាំងសត្វឲ្យកើត តណ្ហាជាគ្រឿង
 ញ៉ាំងសត្វឲ្យកើតព្រម តណ្ហាជាគ្រឿងចាក់ស្រែះ ធម្មជាតិមានបណ្តាញ
 ធម្មជាតិផ្សាយទៅ ធម្មជាតិដែលផ្សាយទៅផ្សេងៗ ធម្មជាតិជាគ្រឿង
 លក់ ធម្មជាតិដ៏ទូលាយ ធម្មជាតិជាគ្រឿងច្រមូល ធម្មជាតិជាគម្របព័រ
 សេចក្តីតាំងទុក ធម្មជាតិជាគ្រឿងនាំសត្វទៅកាន់ភព ព្រៃធិតតណ្ហា
 ព្រៃតូចគឺតណ្ហា សេចក្តីស្និទ្ធស្នាល សេចក្តីស្នេហា សេចក្តីអាឡោះ
 អាល័យ ដៅពង្សគឺតណ្ហា ការសង្ឃឹម អាការសង្ឃឹម ភាពនៃសេចក្តី
 សង្ឃឹម សេចក្តីប្រាថ្នារួប សេចក្តីប្រាថ្នាសំឡេង សេចក្តីប្រាថ្នាកូន
 សេចក្តីប្រាថ្នាស សេចក្តីប្រាថ្នាផ្សព្វ សេចក្តីប្រាថ្នាលាភ សេចក្តីប្រាថ្នា
 ទ្រព្យ សេចក្តីប្រាថ្នាកូន សេចក្តីប្រាថ្នាដីវិត ការប៉ុនប៉ង អាការប៉ុនប៉ង
 សេចក្តីប៉ង បំណង អាការបំណង ភាពនៃសេចក្តីប៉ង ការចង់បាន
 អាការចង់បាន ភាពនៃសេចក្តីចង់បាន សេចក្តីស្វិតស្វាញ សេចក្តី
 ប្រាថ្នាល្អ តម្រកក្នុងអធម៌ សេចក្តីលោភហួសហេតុ សេចក្តីអាល័យ
 ការផ្គុំផ្គុំត សេចក្តីប្រាថ្នា សេចក្តីស្រឡាញ់ សេចក្តីប្រាថ្នាខ្លាំង
 សេចក្តីប្រាថ្នាកាម សេចក្តីប្រាថ្នាភព សេចក្តីប្រាថ្នាប្រាសចាកភព

អភិធម្មបិដក វិរាត្តោ

រូបតណ្ហា អរូបតណ្ហា និរោធិតណ្ហា រូបតណ្ហា

សន្តតណ្ហា កន្តតណ្ហា រសតណ្ហា ដោដ្ឋតណ្ហា

ធម្មតណ្ហា ឌីយោ យោតោ កន្តោ ឧបាទានំ

អារវណំ នីវរណំ ធានំ តន្តំ ឧបក្កិលេសោ

អនុសយោ បរិយុដ្ឋានំ លតា វេរិច្ឆំ ទុក្ខម្វលំ

ទុក្ខនិទានំ ទុក្ខប្បករោ មារចាសោ មារពលីសំ

មារវិសយោ តណ្ហានិទំ តណ្ហាជាលំ តណ្ហាកន្តុលំ

តណ្ហាសមុទ្ទោ អភិជ្ឈា លោភោ អកុសល-

ម្វលំ អយំ វុច្ចតិ លោភោ ។ តត្ថ កតមោ

នោសោ ។ អនត្ថំ មេ អចរិតិ អាយាតោ

ជាយតិ អនត្ថំ មេ ចរិតិ អាយាតោ ជាយតិ

អភិធម្មបដិក វិវាដ្ត

សេចក្តីប្រាថ្នារូបភព សេចក្តីប្រាថ្នាអរូបភព សេចក្តីប្រាថ្នាការរំលត់
 សេចក្តីប្រាថ្នារូប សេចក្តីប្រាថ្នាសំឡេង សេចក្តីប្រាថ្នាក្លិន សេចក្តី
 ប្រាថ្នារស សេចក្តីប្រាថ្នាផ្សព្វ សេចក្តីប្រាថ្នាធម៌ ឧប្បាសៈ (ធម៌ញ៉ាំង
 សត្វឲ្យលង់នៅក្នុងវដ្តៈ) យោគៈ (ធម៌ញ៉ាំងសត្វឲ្យជាប់នៅក្នុងវដ្តៈ)
 តទ្ធៈ (ធម៌ដោតក្រងសត្វទុក្ខក្នុងវដ្តៈ ដោយអំណាចចិត្តនិងបដិសន្ធិ)
 សេចក្តីប្រកាន់មាំ ធម្មជាតិជាគ្រឿងរាំង ធម្មជាតិជាគ្រឿងឃាត់ ធម្ម-
 ជាតិជាគ្រឿងបិទ ធម្មជាតិជាគ្រឿងចង សភាពជាគ្រឿងចូលទៅធ្វើ
 ឲ្យសៅហ្មង កិលេសជាគ្រឿងដេកនៅរឿយ ។ កិលេសជាតិជា
 គ្រឿងគ្របសង្កត់នូវចិត្ត តណ្ហាដូចជាវល្លិ សេចក្តីស្មិតស្មាញ ឬស
 គល់នៃសេចក្តីទុក្ខ ធម្មជាតិជាហេតុនៃទុក្ខ សភាពមានទុក្ខជាដែនកើត
 មុន អន្តរក្ខតិមារ សន្ធិចតិមារ វិស័យគីមារ ស្ទឹងគីតណ្ហា សំណាញ់
 គីតណ្ហា ខ្នោះគីតណ្ហា សមុទ្រគីតណ្ហា សេចក្តីសំឡឹងរំពៃ សេចក្តី
 ចង់បាន ឬសគល់នៃអកុសល ណា នេះហៅថា សេចក្តីលោភ ។
 បណ្តាអកុសលមូលទាំងនោះ ទោសៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីគុំគួនតែង
 កើតឡើងថា បុគ្គលឯណោះ បានប្រព្រឹត្តហើយ នូវអំពើមិនជា
 ប្រយោជន៍ ដល់អាត្មាអញ សេចក្តីគុំគួនតែងកើតឡើងថា បុគ្គលឯ
 ណោះ កំពុងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើមិនជាប្រយោជន៍ ដល់អាត្មាអញ

ខ្មែរវត្តអារាម ភ្នំពេញ

អន្តរៈ មេ ចរិស្សត្ថិតិ អាហារតោ ជាយតិ
 បិយស្ស មេ មនាបស្ស អន្តរៈ អចរិ អន្តរៈ ចរតិ
 អន្តរៈ ចរិស្សត្ថិតិ អាហារតោ ជាយតិ អប្បយស្ស មេ
 អមនាបស្ស អត្ថំ អចរិ អត្ថំ ចរតិ អត្ថំ ចរិស្សត្ថិតិ
 អាហារតោ ជាយតិ អដ្ឋានេ វា បន អាហារតោ
 ជាយតិ យោ ឯវ្យោ ចិត្តស្ស អាហារតោ បដិយាតោ
 បដិយំ បដិវារោ កោចោ បកោចោ សម្បកោ-
 ចោ ខោសោ បខោសោ សម្បខោសោ ចិត្តស្ស
 ព្យាបត្ថិ មនាបខោសោ កោដោ កុដ្ឋនា កុដ្ឋិ-
 តត្ថំ ខោសោ ទ្វិសនា ទ្វិសតត្ថំ ព្យាបត្ថិ ព្យាបដ្ឋនា
 ព្យាបដ្ឋិតត្ថំ វិរោដោ បដិវារោ ចណ្ឌិត្តំ អសុរោចោ
 អន្តរៈ មនោ ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ ខោសោ ។

ទុក្ខវត្ថុវិភាង ពិភពិទ្ធស

សេចក្តីគំគូនតែងកើតឡើងថា បុគ្គលឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើមិន
 ជាប្រយោជន៍ ដល់អាត្មាអញ សេចក្តីគំគូនតែងកើតឡើងថា បុគ្គល
 ឯណោះ បានប្រព្រឹត្តហើយ នូវអំពើមិនជាប្រយោជន៍ កំពុងប្រព្រឹត្ត
 នូវអំពើមិនជាប្រយោជន៍ នឹងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើមិនជាប្រយោជន៍ ដល់
 បុគ្គលជាទីស្រឡាញ់ ជាទីពេញចិត្ត របស់អាត្មាអញ សេចក្តីគំគូន
 តែងកើតឡើងថា បុគ្គលឯណោះ បានប្រព្រឹត្តហើយ នូវអំពើជា
 ប្រយោជន៍ កំពុងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើជាប្រយោជន៍ នឹងប្រព្រឹត្ត នូវ
 អំពើជាប្រយោជន៍ ដល់បុគ្គលមិនជាទីស្រឡាញ់ មិនជាទីពេញចិត្ត
 របស់អាត្មាអញ មួយវិញទៀត សេចក្តីគំគូនតែងកើតឡើង ក្នុងទី
 មិនមែនជាហេតុ សេចក្តីគំគូននៃចិត្ត សេចក្តីចង្អៀតចង្អល់ សេចក្តី
 តានតឹង សេចក្តីបាំងប្លាក់ សេចក្តីខឹង សេចក្តីខឹងខ្លាំង សេចក្តីខឹង
 ក្រៃលែង សេចក្តីប្រឡូស្ត សេចក្តីប្រឡូស្តខ្លាំង សេចក្តីប្រឡូស្តក្រៃ
 លែង ការព្យាបាទនៃចិត្ត សេចក្តីប្រឡូស្តក្នុងចិត្ត ការក្រោធ អាការ
 ក្រោធ ភាពនៃសេចក្តីក្រោធ ការប្រឡូស្ត អាការប្រឡូស្ត ភាពនៃ
 សេចក្តីប្រឡូស្ត ការព្យាបាទ អាការព្យាបាទ ភាពនៃសេចក្តីព្យាបាទ
 ការពិរោធ ការពិរោធផ្សេងៗ សេចក្តីកាច ការខឹង សេចក្តី
 អាក់អន់ចិត្ត មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា ទោសៈ ។

អភិធម្មបិដក វិរាដ្ឋោ

តត្ថ កតមោ មោហោ ។ ទុក្ខេ អញ្ញាណំ
 ទុក្ខសមុទយេ អញ្ញាណំ ទុក្ខនិរោធ�េ អញ្ញាណំ
 ទុក្ខនិរោធភាមិនិយា បដិបទាយ អញ្ញាណំ បុព្វន្ត
 អញ្ញាណំ អបរន្តេ អញ្ញាណំ បុព្វតាបរន្តេ អញ្ញាណំ
 ឥទប្បព្វយតាបដិច្ចសមុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ អញ្ញាណំ
 យំ ឯវ្យុបំ អញ្ញាណំ អនិស្សន្នំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្ក័
 មោហោ អកុសលមូលំ អយំ វុច្ចតិ មោហោ ។
 ឥមាទិ តីណិ អកុសលមូលាទិ ។

[១៦០] តត្ថ កតមេ តយោ អកុសលវិភត្តោ ។
 កាមវិភត្តោ ព្យាបាទវិភត្តោ វិហឹសាវិភត្តោ ។
 តត្ថ កតមោ កាមវិភត្តោ ។ កាមប្បដិសំយុត្តោ
 តត្តោ វិភត្តោ ។ បេ ។ មិច្ឆាសង្កប្បោ អយំ
 វុច្ចតិ កាមវិភត្តោ ។ តត្ថ កតមោ ព្យាបាទវិ-
 ភត្តោ ។ ព្យាបាទប្បដិសំយុត្តោ តត្តោ វិភត្តោ
 ។ បេ ។ មិច្ឆាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ ព្យាបាទវិភត្តោ ។

អភិធម្មបដិក វិរាដ្ឋ

បណ្តាអកុសលមូលទាំង ៣ នោះ មោហាៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិន
 ដឹងក្នុងទុក្ខ សេចក្តីមិនដឹង ក្នុងហេតុដែលនាំឲ្យកើតទុក្ខ សេចក្តីមិន
 ដឹង ក្នុងការរំលត់ទុក្ខ សេចក្តីមិនដឹង ក្នុងបដិបទាជាដំណើរដល់ទូរការ
 រំលត់ទុក្ខ សេចក្តីមិនដឹង ក្នុងទីបំផុតខាងដើម សេចក្តីមិនដឹង ក្នុង
 ទីបំផុតខាងចុង សេចក្តីមិនដឹង ក្នុងទីបំផុតខាងដើម និងទីបំផុតខាងចុង
 សេចក្តីមិនដឹង ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ដែលកើតឡើងព្រោះអាស្រ័យធម៌
 នេះជាបច្ច័យ សេចក្តីមិនដឹង សេចក្តីមិនយល់ ។ បេ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា
 សេចក្តីវង្វេង ឫសគល់នៃអកុសល មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះ
 ហៅថា មោហាៈ ។ នេះ អកុសលមូល ៣ ។

[១៦១] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អកុសលវិតក្កៈ ៣ តើដូច
 ម្តេច ។ កាមវិតក្កៈ ១ ព្យាបាទវិតក្កៈ ១ វិហឹសាវិតក្កៈ ១ ។ បណ្តា
 អកុសលវិតក្កៈទាំង ៣ នោះ កាមវិតក្កៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រិះ
 រិះ សេចក្តីផ្តង្ហើនប្រកបដោយកាម ។ បេ។ សេចក្តីត្រិះរិះខុស នេះ
 ហៅថា កាមវិតក្កៈ ។ បណ្តាអកុសលវិតក្កៈទាំង ៣ នោះ ព្យាបាទ-
 វិតក្កៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រិះរិះ សេចក្តីផ្តង្ហើនប្រកបដោយ
 ព្យាបាទ ។ បេ។ សេចក្តីត្រិះរិះខុស នេះហៅថា ព្យាបាទវិតក្កៈ ។

ខ្មែរវិញ្ញាណក្ខន្ធ តិកនិទ្ទេសោ

តត្ថ កតមា វិហីសាវិតក្កោ ។ វិហីសាបដិសំ.

យុត្តោ តក្កោ វិតក្កោ ។ បេ ។ មិច្ឆាសង្កេត្យ

អយំ វុច្ឆតិ វិហីសាវិតក្កោ ។ ឥមេ តយោ

អកុសលវិតក្កោ ។

[១៦២] តត្ថ កតមា តិស្សោ អកុសល.

សញ្ញា ។ កាមសញ្ញា ព្យាបាទសញ្ញា វិហីសា.

សញ្ញា ។ តត្ថ កតមា កាមសញ្ញា ។ កាម.

ប្បដិសំយុត្តោ សញ្ញា សញ្ញាននា សញ្ញានិគតំ អយំ

វុច្ឆតិ កាមសញ្ញា ។ តត្ថ កតមា ព្យាបាទសញ្ញា ។

ព្យាបាទប្បដិសំយុត្តោ សញ្ញា សញ្ញាននា សញ្ញានិ.

គតំ អយំ វុច្ឆតិ ព្យាបាទសញ្ញា ។ តត្ថ កតមា

វិហីសាសញ្ញា ។ វិហីសាបដិសំយុត្តោ សញ្ញា សញ្ញា.

ននា សញ្ញានិគតំ អយំ វុច្ឆតិ វិហីសាសញ្ញា ។

ឥមា តិស្សោ អកុសលសញ្ញា ។

ខុទ្ទកវិចិត្រ តិកនិទ្ទេស

បណ្ណាអកុសលវិតក្កៈទាំង ៣ នោះ វិហឹសាវិតក្កៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីត្រិះរិះ សេចក្តីជំនឿប្រកបដោយការបៀតបៀន ។ បេ ។
 សេចក្តីត្រិះរិះខុស នេះហៅថា វិហឹសាវិតក្កៈ ។ នេះ អកុសល-
 វិតក្កៈ ៣ ។

[១៦២] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ អកុសលសញ្ញា ៣ តើដូច
 ម្តេច ។ កាមសញ្ញា ១ ព្យាបាទសញ្ញា ១ វិហឹសាសញ្ញា ១ ។ បណ្ណា
 អកុសលសញ្ញាទាំង ៣ នោះ កាមសញ្ញា តើដូចម្តេច ។ ការ
 សំគាល់ អាការសំគាល់ ភាពនៃសេចក្តីសំគាល់ ប្រកបដោយកាម
 នេះហៅថា កាមសញ្ញា ។ បណ្ណាអកុសលសញ្ញាទាំង ៣ នោះ
 ព្យាបាទសញ្ញា តើដូចម្តេច ។ ការសំគាល់ អាការសំគាល់ ភាព
 នៃសេចក្តីសំគាល់ប្រកបដោយព្យាបាទ នេះហៅថា ព្យាបាទសញ្ញា ។
 បណ្ណាអកុសលសញ្ញាទាំង ៣ នោះ វិហឹសាសញ្ញា តើដូចម្តេច ។
 ការសំគាល់ អាការសំគាល់ ភាពនៃសេចក្តីសំគាល់ ប្រកបដោយការ
 បៀតបៀន នេះហៅថា វិហឹសាសញ្ញា ។ នេះ អកុសល-
 សញ្ញា ៣ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[១៦៣] តត្ថ កតមា តិស្សោ អកុសលធាតុ-
 យោ ។ កាមធាតុ ព្យាបាទធាតុ វិហឹសាធាតុ ។
 តត្ថ កតមា កាមធាតុ ។ កាមវិតក្តោ កាមធាតុ ។
 ព្យាបាទវិតក្តោ ព្យាបាទធាតុ ។ វិហឹសាវិតក្តោ
 វិហឹសាធាតុ ។ តត្ថ កតមា កាមវិតក្តោ ។
 កាមប្បដិសំយុត្តោ តក្តោ វិតក្តោ ។ បេ ។
 មិច្ឆាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ កាមវិតក្តោ ។ តត្ថ
 កតមា ព្យាបាទវិតក្តោ ។ ព្យាបាទប្បដិសំយុត្តោ
 តក្តោ វិតក្តោ ។ បេ ។ មិច្ឆាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ
 ព្យាបាទវិតក្តោ ។ តត្ថ កតមា វិហឹសាវិតក្តោ ។
 វិហឹសាបដិសំយុត្តោ តក្តោ វិតក្តោ ។ បេ ។
 មិច្ឆាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ វិហឹសាវិតក្តោ ។ ឥមា
 តិស្សោ អកុសលធាតុយោ ។

[១៦៤] តត្ថ កតមា និ តីណិ ទុច្ចរិតានិ ។
 កាយទុច្ចរិតំ វច្ឆទុច្ចរិតំ មនោទុច្ចរិតំ ។ តត្ថ កតមំ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[១៦៣] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ អកុសលធាតុ ៣ តើដូចម្តេច ។
 កាមធាតុ ១ ព្យាបាទធាតុ ១ វិហឹសាធាតុ ១ ។ បណ្ណាអកុសលធាតុ
 ទាំង ៣ នោះ កាមធាតុ តើដូចម្តេច ។ ការដង្ហើងក្នុងកាម ឈ្មោះថា
 កាមធាតុ ។ ការដង្ហើងក្នុងព្យាបាទ ឈ្មោះថា ព្យាបាទធាតុ ។ ការ
 ដង្ហើងក្នុងសេចក្តីបៀតបៀន ឈ្មោះថា វិហឹសាធាតុ ។ បណ្ណាវិតក្កៈ
 ទាំង ៣ នោះ កាមវិតក្កៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រិះរិះ សេចក្តី
 ដង្ហើងប្រកបដោយកាម ។ បេ ។ សេចក្តីត្រិះរិះខុស នេះហៅថា
 កាមវិតក្កៈ ។ បណ្ណាវិតក្កៈទាំង ៣ នោះ ព្យាបាទវិតក្កៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីត្រិះរិះ សេចក្តីដង្ហើង ប្រកបដោយព្យាបាទ ។ បេ ។ សេចក្តី
 ត្រិះរិះខុស នេះហៅថា ព្យាបាទវិតក្កៈ ។ បណ្ណាវិតក្កៈទាំង ៣
 នោះ វិហឹសាវិតក្កៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រិះរិះ សេចក្តីដង្ហើង
 ប្រកបដោយការបៀតបៀន ។ បេ ។ សេចក្តីត្រិះរិះខុស នេះហៅថា
 វិហឹសាវិតក្កៈ ។ នេះ អកុសលធាតុ ៣ ។

[១៦៤] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ទុច្ចរិត ៣ តើដូចម្តេច ។
 កាយទុច្ចរិត ១ វចីទុច្ចរិត ១ មនោទុច្ចរិត ១ ។ បណ្ណាទុច្ចរិតទាំង ៣ នោះ

ឧទ្ធករវត្ថុវិវត្តេ តិកនិទ្ទេសោ

កាយទុច្ចរិតំ ។ ចាណាតិចារោ អនិច្ចាទានំ កាមេសុ
 មិច្ឆាចារោ សំទំ វុច្ចតិ កាយទុច្ចរិតំ ។ តត្ថ កតមំ
 វេទទុច្ចរិតំ ។ មុសាវាទោ មិសុណាវាចា ជរុសា-
 វាចា សម្មប្បលាចោ សំទំ វុច្ចតិ វេទទុច្ចរិតំ ។
 តត្ថ កតមំ មនោទុច្ចរិតំ ។ អភិជ្ឈា ព្យាចារោ
 មិច្ឆាទិដ្ឋិ សំទំ វុច្ចតិ មនោទុច្ចរិតំ ។ តត្ថ កតមំ
 កាយទុច្ចរិតំ ។ អកុសលំ កាយកម្មំ កាយទុច្ច-
 រិតំ ។ អកុសលំ វេទកម្មំ វេទទុច្ចរិតំ ។ អកុ-
 សលំ មនោកម្មំ មនោទុច្ចរិតំ ។ តត្ថ កតមំ អកុ-
 សលំ កាយកម្មំ ។ អកុសលា កាយសញ្ចេតនា
 អកុសលំ កាយកម្មំ ។ អកុសលា វេទសញ្ចេតនា
 អកុសលំ វេទកម្មំ ។ អកុសលា មនោសញ្ចេតនា
 អកុសលំ មនោកម្មំ ។ សមា ភីណិ ទុច្ចរិតានិ ។

ឧទ្ធករវត្ថុត្រៃវង្ស តិរិយិក

កាយទុច្ចរិត តើដូចម្តេច ។ ការសម្លាប់សត្វ ការកាន់យកទ្រព្យដែល
 គេមិនបានឱ្យ ការប្រព្រឹត្តិខុសក្នុងកាមទាំងឡាយ នេះហៅថា កាយ-
 ទុច្ចរិត ។ បណ្តាទុច្ចរិតទាំង ៣ នោះ វិចីទុច្ចរិត តើដូចម្តេច ។
 ការពោលពាក្យកុហក វាចាញះញង់ វាចាអាក្រក់ ការពោលពាក្យ
 រោយរាយ នេះហៅថា វិចីទុច្ចរិត ។ បណ្តាទុច្ចរិតទាំង ៣ នោះ
 មនោទុច្ចរិត តើដូចម្តេច ។ ការសំឡឹងរំពៃចំពោះទ្រព្យរបស់អ្នកដទៃ
 ការគំរាមគំរាម សេចក្តីយល់ខុស នេះហៅថា មនោទុច្ចរិត ។
 បណ្តាទុច្ចរិតទាំង ៣ នោះ កាយទុច្ចរិត តើដូចម្តេច ។ កាយកម្ម
 ជាអកុសល ឈ្មោះថា កាយទុច្ចរិត ។ វិចីកម្ម ជាអកុសល ឈ្មោះ
 ថា វិចីទុច្ចរិត ។ មនោកម្ម ជាអកុសល ឈ្មោះថា មនោទុច្ចរិត ។
 បណ្តាទុច្ចរិតទាំង ៣ នោះ កាយកម្ម ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។
 អាការវិក្កងដោយកាយ ជាអកុសល ឈ្មោះថា កាយកម្មជាអកុសល ។
 អាការវិក្កងដោយវាចា ជាអកុសល ឈ្មោះថា វិចីកម្មជាអកុសល ។
 អាការវិក្កងដោយចិត្ត ជាអកុសល ឈ្មោះថា មនោកម្មជាអកុសល ។
 នេះ ទុច្ចរិត ៣ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[១៦៥] តត្ថ កតមេ តយោ អាសវា ។
 កាមាសវោ ភវាសវោ អវិជ្ជាសវោ ។ តត្ថ កតមេ
 កាមាសវោ ។ យោ កាមេស្ស កាមច្ចន្តោ ។ បេ ។
 កាមជ្ឈេសាទំ អយំ វុច្ចតិ កាមាសវោ ។ តត្ថ
 កតមេ ភវាសវោ ។ យោ ភវេស្ស ភវច្ចន្តោ
 ។ បេ ។ ភវជ្ឈេសាទំ អយំ វុច្ចតិ ភវាសវោ ។
 តត្ថ កតមេ អវិជ្ជាសវោ ។ ទុក្ខេ អញ្ញាណំ
 ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្លំ មោហោ អតុសលម្បលំ អយំ
 វុច្ចតិ អវិជ្ជាសវោ ។ ឥមេ តយោ អាសវា ។

[១៦៦] តត្ថ កតមាទិ ភីណិ សញ្ញោជនាទិ។
 សក្កាយទិដ្ឋិ វិចិត្តិច្ឆា សីលព្វតបរាមាសោ ។ តត្ថ
 កតមា សក្កាយទិដ្ឋិ ។ ឥធម អស្សុតវា បុគ្គជ្ឈនោ
 អរិយាទំ អទស្សវី អរិយធម្មស្ស អកោវិទោ
 អរិយធម្ម អវិជិតោ សច្ចវិសាទំ អទស្សវី សច្ច-
 វិសធម្មស្ស អកោវិទោ សច្ចវិសធម្ម អវិជិតោ រូបំ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

(១៦៥) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អាសវៈ ព តើដូចម្តេច ។
 កាមាសវៈ ១ ភវាសវៈ ១ អវិជ្ជាសវៈ ១ ។ បណ្តាអាសវៈទាំង ព នោះ
 កាមាសវៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីពេញចិត្តនឹងកាម ក្នុងកាមទាំង
 ឡាយ ។ បេ ។ សេចក្តីជ្រប់ក្នុងកាម ណា នេះហៅថា កាមា-
 សវៈ ។ បណ្តាអាសវៈទាំង ព នោះ ភវាសវៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីពេញចិត្តនឹងភព ក្នុងភពទាំងឡាយ ។ បេ ។ សេចក្តីជ្រប់
 ក្នុងភព ណា នេះហៅថា ភវាសវៈ ។ បណ្តាអាសវៈទាំង ព
 នោះ អវិជ្ជាសវៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនដឹងក្នុងទុក្ខ ។ បេ ។
 ភវិទ្ធិភិក្ខុវិជ្ជា សេចក្តីវិជ្ជា ឫសគល់នៃអកុសល នេះហៅថា
 អវិជ្ជាសវៈ ។ នេះ អាសវៈ ព ។

(១៦៦) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សញ្ញាជនៈ ព តើដូចម្តេច ។
 សក្កាយទិដ្ឋិ ១ វិចិកិត្តា ១ សីលព្វតបរាមាសៈ ១ ។ បណ្តាសញ្ញាជនៈ
 ទាំង ព នោះ សក្កាយទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។ បុព្វជនក្នុងលោកនេះ
 ជាអ្នកមិនបានស្តាប់ មិនបានជួបប្រទះនឹងពួកព្រះអរិយៈ មិនឈ្លាស
 វៃក្នុងធម៌របស់ព្រះអរិយៈ មិនទូន្មានខ្លួនក្នុងធម៌របស់ព្រះអរិយៈ មិនបាន
 ជួបប្រទះនឹងពួកសប្បុរស មិនឈ្លាសវៃក្នុងធម៌របស់សប្បុរស មិន
 ទូន្មានខ្លួនក្នុងធម៌របស់សប្បុរស រមែងពិចារណាលើញទូរូបថា ជាខ្លួន

ឧទ្ធករវិញ្ញាណក្ខេប ពិភពឌីវ្យា

អត្តតោ សមនុបស្សតិ រូបវន្តំ វា អត្តានំ អត្តនំ
 វា រូបំ រូបស្មី វា អត្តានំ វេទនំ ។ បេ ។
 សញ្ញា ។ បេ ។ សង្ខារេ ។ បេ ។ វិញ្ញាណំ អត្តតោ
 សមនុបស្សតិ វិញ្ញាណវន្តំ វា អត្តានំ អត្តនំ វា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណស្មី វា អត្តានំ យា ឯវុចា ទិដ្ឋិ
 ទិដ្ឋិតតំ ។ បេ ។ វិបរិយេសត្តាហោ អយំ វុច្ឆតិ
 សក្កាយទិដ្ឋិ ។ តត្ថ កតតមា វិចិត្តិច្ឆា ។ សត្តវិ
 កង្ខតិ វិចិត្តិច្ឆតិ ធម្មេ កង្ខតិ វិចិត្តិច្ឆតិ សង្ខេ
 កង្ខតិ វិចិត្តិច្ឆតិ សក្កាយ កង្ខតិ វិចិត្តិច្ឆតិ
 បុព្វន្តេ កង្ខតិ វិចិត្តិច្ឆតិ អបរន្តេ កង្ខតិ វិចិត្តិច្ឆតិ
 បុព្វនាបរន្តេ កង្ខតិ វិចិត្តិច្ឆតិ ឥទប្បព្វយតាបដិច្ច-
 សមុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ កង្ខតិ វិចិត្តិច្ឆតិ យា ឯវុចា
 កង្ខា កង្ខាយនា កង្ខាយិតតំ ។ បេ ។ ចម្អិតតំ
 ចិត្តស្ស មនោវិលេខោ អយំ វុច្ឆតិ វិចិត្តិច្ឆា ។

ខ្មែរវត្តភ្នំ ពិភពលោក

ពិចារណាលើព្រះនូវខ្លួន ថាមានរូបខ្លះ ពិចារណាលើព្រះនូវរូប ថាមានក្នុង
 ខ្លួនខ្លះ ពិចារណាលើព្រះនូវខ្លួន ថាមានក្នុងរូបខ្លះ រមែងពិចារណាលើព្រះ
 នូវវេទនា ។ បេ ។ នូវសញ្ញា ។ បេ ។ នូវសង្ខារទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ នូវវិញ្ញាណ ថាជាខ្លួន ពិចារណាលើព្រះនូវខ្លួន ថាមានវិញ្ញាណ
 ខ្លះ ពិចារណាលើព្រះនូវវិញ្ញាណ ថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ពិចារណាលើព្រះ
 នូវខ្លួន ថាមានក្នុងវិញ្ញាណខ្លះ ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សេចក្តី
 ប្រកាន់ ក្នុងការស្វែងរកខុស មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា
 សក្កាយទិដ្ឋិ ។ បណ្តាសញ្ញាជនៈទាំងនោះ វិចិត្រា តើដូចម្តេច ។
 បុគ្គល ឆ្លើយឆ្លល់ សង្ស័យ ក្នុងព្រះសាស្តា ឆ្លើយឆ្លល់ សង្ស័យ
 ក្នុងព្រះធម៌ ឆ្លើយឆ្លល់ សង្ស័យ ក្នុងព្រះសង្ឃ ឆ្លើយឆ្លល់
 សង្ស័យ ក្នុងសិក្ខា ឆ្លើយឆ្លល់ សង្ស័យ ក្នុងទីបំផុតខាងដើម
 ឆ្លើយឆ្លល់ សង្ស័យ ក្នុងទីបំផុតខាងចុង ឆ្លើយឆ្លល់ សង្ស័យ
 ក្នុងទីបំផុតខាងដើមនិងខាងចុង ឆ្លើយឆ្លល់ សង្ស័យ ក្នុងធម៌ទាំង
 ឡាយ ដែលកើតឡើងអាស្រ័យនូវគ្នាទីនឹងគ្នាព្រោះធម៌នេះជាបច្ច័យ ការ
 ឆ្លើយឆ្លល់ ការការឆ្លើយឆ្លល់ ភាពនៃសេចក្តីឆ្លើយឆ្លល់ ។ បេ ។
 ភាពនៃចិត្តវិនិច្ឆ័យ គំនូសនៃចិត្ត មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះ
 ហៅថា វិចិត្រា ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

តត្ថ កតមោ សីលព្វតបរាមាសោ ។ ឥតោ ពហិទ្ធា
 សមណាព្រាហ្មណានំ សីលេន សុទ្ធិ វតេន សុទ្ធិ
 សីលព្វតេន សុទ្ធិតិ យា ឯវុតា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិតតំ ។ បេ ។
 វិបរិយេសត្តាហោ អយំ វុត្ថតិ សីលព្វតបរាមាសោ ។
 ឥមាទិ តិណិ សញ្ញោជនាទិ ។

(១៦៧) តត្ថ កតមា តិស្សោ តណ្ហា ។ កាមតណ្ហា
 ភវតណ្ហា វិភវតណ្ហា ។ តត្ថ កតមា ភវតណ្ហា ។
 ភវទិដ្ឋិសហគតោ រតោ សាររតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស
 សាររតោ អយំ វុត្ថតិ ភវតណ្ហា ។ តត្ថ កតមា
 វិភវតណ្ហា ។ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិសហគតោ រតោ សាររតោ
 ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សាររតោ អយំ វុត្ថតិ វិភវតណ្ហា ។
 អវសេសា តណ្ហា កាមតណ្ហា ។ តត្ថ កតមា កាម-
 តណ្ហា ។ កាមនាតុប្បដិសំយុត្តោ រតោ សាររតោ
 ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សាររតោ អយំ វុត្ថតិ កាមតណ្ហា ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

បណ្តាសញ្ញាជនៈទាំង ៣ នោះ សីលពូតបរាមាសៈ តើដូចម្តេច ។
 ពួកសមណព្រាហ្មណ៍ ខាងក្រៅសាសនានេះ មានទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ
 ។ បេ ។ សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុងការស្វែងរកខុស មានសភាពយ៉ាងនេះ
 ណា ថា សេចក្តីបរិសុទ្ធិ ព្រោះសីល សេចក្តីបរិសុទ្ធិ ព្រោះវត្ថុ
 សេចក្តីបរិសុទ្ធិ ព្រោះសីលនិងវត្ថុ នេះហៅថា សីលពូតបរាមាសៈ ។
 នេះ សញ្ញាជនៈ ៣ ។

(១៦៧) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ តណ្ហា ៣ តើដូចម្តេច ។
 កាមតណ្ហា ១ ភវតណ្ហា ១ វិភវតណ្ហា ១ ។ បណ្តាតណ្ហាទាំង ៣
 នោះ ភវតណ្ហា តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។
 តម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅមួយអន្លើ ដោយភវទិដ្ឋិ នេះហៅថា
 ភវតណ្ហា ។ បណ្តាតណ្ហាទាំង ៣ នោះ វិភវតណ្ហា តើដូចម្តេច ។
 តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅ
 មួយអន្លើ ដោយឧច្ឆេទទិដ្ឋិ នេះហៅថា វិភវតណ្ហា ។ តណ្ហា
 ដ៏សេស ឈ្មោះថា កាមតណ្ហា ។ បណ្តាតណ្ហាទាំង ៣ នោះ
 កាមតណ្ហា តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេក
 ខ្លាំងនៃចិត្ត ប្រកបដោយកាមធាតុ នេះហៅថា កាមតណ្ហា ។

ខ្ញុំកវីរុក្ខរង្គ ពិភពិទ្ធសោ

រូបជាតុអរូបជាតប្បដិសំយុត្តោ រាគោ សារាគោ
 ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារាគោ អយំ វុច្ចតិ កវតណ្ហា ។
 ឧប្បននិដ្ឋិសហគតោ រាគោ សារាគោ ។ បេ ។
 ចិត្តស្ស សារាគោ អយំ វុច្ចតិ វិកវតណ្ហា ។ ឥមា
 តិស្សោ តណ្ហា ។

[១៦៨] តត្ថ កតមា អបរាបិ តិស្សោ តណ្ហា ។
 កាមតណ្ហា រូបតណ្ហា អរូបតណ្ហា ។ តត្ថ កតមា
 កាមតណ្ហា ។ កាមជាតុប្បដិសំយុត្តោ រាគោ
 សារាគោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារាគោ អយំ វុច្ចតិ
 កាមតណ្ហា ។ តត្ថ កតមា រូបតណ្ហា ។ រូប-
 ជាតុប្បដិសំយុត្តោ រាគោ សារាគោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស
 សារាគោ អយំ វុច្ចតិ រូបតណ្ហា ។ តត្ថ កតមា
 អរូបតណ្ហា ។ អរូបជាតុប្បដិសំយុត្តោ រាគោ
 សារាគោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារាគោ អយំ វុច្ចតិ
 អរូបតណ្ហា ។ ឥមា តិស្សោ តណ្ហា ។

[១៦៩] តត្ថ កតមា អបរាបិ តិស្សោ តណ្ហា ។

ឧទ្ធករវត្ថុវិភង្គ តិកនិទ្ទេស

តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត ប្រកបដោយ
រូបធាតុ និងអរូបធាតុ នេះហៅថា ភវតណ្ហា ។ តម្រេក តម្រេក
ខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅមួយអន្លើ ដោយ
ឧបទេទិដ្ឋី នេះហៅថា វិភវតណ្ហា ។ នេះ តណ្ហា ៣ ។

(១៦៨) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ តណ្ហា ៣ ដទៃទៀត តើ
ដូចម្តេច ។ កាមតណ្ហា ១ រូបតណ្ហា ១ អរូបតណ្ហា ១ ។ បណ្ណា
តណ្ហាទាំង ៣ នោះ កាមតណ្ហា តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេក
ខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត ប្រកបដោយកាមធាតុ នេះ
ហៅថា កាមតណ្ហា ។ បណ្ណាតណ្ហាទាំង ៣ នោះ រូបតណ្ហា
តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំងនៃ
ចិត្ត ប្រកបដោយរូបធាតុ នេះហៅថា រូបតណ្ហា ។ បណ្ណា
តណ្ហាទាំង ៣ នោះ អរូបតណ្ហា តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេក
ខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត ប្រកបដោយអរូបធាតុ នេះហៅ
ថា អរូបតណ្ហា ។ នេះ តណ្ហា ៣ ។

(១៦៩) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ តណ្ហា ៣ ដទៃទៀត តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

រូបតណ្ហា អរូបតណ្ហា និរោធិតណ្ហា ។ តត្ថ កតតមា
 រូបតណ្ហា ។ រូបធាតុប្បដិសំយុត្តោ រាគោ សារាគោ
 ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារាគោ អយំ វុច្ចតិ រូបតណ្ហា ។
 តត្ថ កតតមា អរូបតណ្ហា ។ អរូបធាតុប្បដិសំយុត្តោ
 រាគោ សារាគោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារាគោ អយំ
 វុច្ចតិ អរូបតណ្ហា ។ តត្ថ កតតមា និរោធិតណ្ហា ។
 ឧប្បេទទិដ្ឋិសហគតោ រាគោ សារាគោ ។ បេ ។
 ចិត្តស្ស សារាគោ អយំ វុច្ចតិ និរោធិតណ្ហា ។
 ឥមា តិស្សោ តណ្ហា ។

[១៧០] តត្ថ កតតមា តិស្សោ ឯសនា ។
 កាមេសនា ភវេសនា ព្រហ្មចរិយេសនា ។ តត្ថ
 កតតមា កាមេសនា ។ យោ កាមេសុ កាមច្ចដ្ឋោ
 ។ បេ ។ កាមជ្ឈោសានំ អយំ វុច្ចតិ កាមេសនា ។
 តត្ថ កតតមា ភវេសនា ។ យោ ភវេសុ ភវច្ចដ្ឋោ
 ។ បេ ។ ភវជ្ឈោសានំ អយំ វុច្ចតិ ភវេសនា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

រូបតណ្ហា ១ អរូបតណ្ហា ១ និរោធតណ្ហា ១ ។ បណ្ណតណ្ហាទាំង ៣
នោះ រូបតណ្ហា តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេក
ខ្លាំងនៃចិត្ត ប្រកបដោយរូបធាតុ នេះហៅថា រូបតណ្ហា ។ បណ្ណ
តណ្ហាទាំង ៣ នោះ អរូបតណ្ហា តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេក
ខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត ប្រកបដោយអរូបធាតុ នេះហៅ
ថា អរូបតណ្ហា ។ បណ្ណតណ្ហាទាំង ៣ នោះ និរោធតណ្ហា តើដូច
ម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត ប្រព្រឹត្ត
ទៅមួយអង្គ ដោយទច្ចេន្ទ្រ ។ នេះហៅថា និរោធតណ្ហា ។ នេះ
តណ្ហា ៣ ។

[១៧០] បណ្ណធម៌ទាំងនោះ ការស្វែងរក ៣ តើដូចម្តេច ។
ការស្វែងរកកាម ១ ការស្វែងរកភព ១ ការស្វែងរកព្រហ្មចរិយៈ ១ ។
បណ្ណការស្វែងរកទាំង ៣ នោះ ការស្វែងរកកាម តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
ពេញចិត្តនឹងកាម ក្នុងកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ សេចក្តីជ្រប់ក្នុងកាម ណា
នេះហៅថា ការស្វែងរកកាម ។ បណ្ណការស្វែងរកទាំង ៣ នោះ ការ
ស្វែងរកភព តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីពេញចិត្តនឹងភព ក្នុងភពទាំងឡាយ
។ បេ ។ សេចក្តីជ្រប់ក្នុងភព ណា នេះហៅថា ការស្វែងរកភព ។

ទុក្ខវត្ថុវិវត្ត ពិភពិទ្ធលោ

តត្ថ កតមា ព្រហ្មចរិយេសនា ។ សស្សតោ
 លោកោតិ វា អសស្សតោ លោកោតិ វា ។ បេ។
 ទេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរម្មរណាតិ
 វា យា ឯវុចា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិកតំ ។ បេ ។ វិចរិយេ-
 សត្តាហោ អយំ វុច្ឆតិ ព្រហ្មចរិយេសនា ។ តត្ថ
 កតមា កាមេសនា ។ កាមរាតោ តទេកដ្ឋំ
 អកុសលំ កាយកម្មំ វេទកម្មំ មនោកម្មំ អយំ
 វុច្ឆតិ កាមេសនា ។ តត្ថ កតមា កវេសនា ។
 កវេរាតោ តទេកដ្ឋំ អកុសលំ កាយកម្មំ វេទកម្មំ
 មនោកម្មំ អយំ វុច្ឆតិ កវេសនា ។ តត្ថ កតមា
 ព្រហ្មចរិយេសនា ។ អន្តត្តាហិកា ទិដ្ឋិ តទេកដ្ឋំ
 អកុសលំ កាយកម្មំ វេទកម្មំ មនោកម្មំ អយំ
 វុច្ឆតិ ព្រហ្មចរិយេសនា ។ ឥមា តិស្សោ ឯសនា ។

ខ្មែរក្រហម តំណភ្ជាប់

បណ្តា ការស្វែងរកទាំង ៣ នោះ ការស្វែងរកព្រហ្មចរិយៈ តើដូចម្តេច ។

ទិដ្ឋ ដំណើរគឺទិដ្ឋ ។ បេ ។ សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុងការស្វែងរកខុស

មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា ដូច្នេះ ថា លោកទៀងខ្លះ ថា លោកមិន

ទៀងខ្លះ ។ បេ ។ ថា សត្វ ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ទៅ កើតទៀត

ក៏មិនមែន មិនកើតទៀតក៏មិនមែនខ្លះ នេះហៅថា ការស្វែងរកព្រហ្ម-

ចរិយៈ ។ បណ្តា ការស្វែងរកទាំង ៣ នោះ ការស្វែងរកកាម តើ

ដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរក្នុងកាម កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម

ជាអកុសល ដែលតាំងនៅក្នុងទីជាមួយគ្នា នឹងសេចក្តីត្រេកអរក្នុងកាម

នោះ នេះហៅថា ការស្វែងរកកាម ។ បណ្តា ការស្វែងរកទាំង ៣

នោះ ការស្វែងរកភព តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរក្នុងភព កាយ-

កម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ជាអកុសល ដែលតាំងនៅក្នុងទីជាមួយគ្នា

នឹងសេចក្តីត្រេកអរក្នុងភពនោះ នេះហៅថា ការស្វែងរកភព ។ បណ្តា

ការស្វែងរកទាំង ៣ នោះ ការស្វែងរកព្រហ្មចរិយៈ តើដូចម្តេច ។

អន្តត្ថាហិកទិដ្ឋ (ទិដ្ឋដែលកាន់យកនូវទីបំផុត) កាយកម្ម វចីកម្ម មនោ-

កម្ម ជាអកុសល ដែលតាំងនៅក្នុងទីជាមួយគ្នា នឹងអន្តត្ថាហិកទិដ្ឋនោះ

នេះហៅថា ការស្វែងរកព្រហ្មចរិយៈ ។ នេះ ការស្វែងរក ៣ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាត្តោ

[១៧១] តត្ថ កតមា តិស្សោ វិទា ។ សេ-

យ្យោហមស្ម័តិ វិទា សទិសោហមស្ម័តិ វិទា

ហំនោហមស្ម័តិ វិទា ។ ឥមា តិស្សោ វិទា ។

[១៧២] តត្ថ កតមាធិ តីណិ កយាធិ ។

ជាតិកយំ ជរាភយំ មរណភយំ ។ តត្ថ កតមំ

ជាតិកយំ ។ ជាតី បដិច្ច ភយំ កយានកំ

ធម្មិតតំ លោមហំសោ ចេតសោ ឧត្រាសោ ឥទំ

វុច្ចតិ ជាតិកយំ ។ តត្ថ កតមំ ជរាភយំ ។

ជរំ បដិច្ច ភយំ កយានកំ ធម្មិតតំ លោមហំសោ

ចេតសោ ឧត្រាសោ ឥទំ វុច្ចតិ ជរាភយំ ។ តត្ថ

កតមំ មរណភយំ ។ មរណំ បដិច្ច ភយំ

កយានកំ ធម្មិតតំ លោមហំសោ ចេតសោ

ឧត្រាសោ ឥទំ វុច្ចតិ មរណភយំ ។ ឥមាធិ

តីណិ កយាធិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[១៧១] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការឆ្លើងឆ្លៃ ៣ តើដូចម្តេច ។
 ការឆ្លើងឆ្លៃ ព្រោះតាំងខ្លួនថា អញប្រសើរជាងគេ ១ ការឆ្លើងឆ្លៃ
 ព្រោះតាំងខ្លួនថា អញស្មើនឹងគេ ១ ការឆ្លើងឆ្លៃ ព្រោះតាំងខ្លួនថា
 អញថោកទាបជាងគេ ១ ។ នេះ ការឆ្លើងឆ្លៃ ៣ ។

[១៧២] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភ័យ ៣ តើដូចម្តេច ។ ភ័យ
 ព្រោះជាតិ ១ ភ័យព្រោះផរា ១ ភ័យព្រោះមរណៈ ១ ។ បណ្តាភ័យ
 ទាំង ៣ នោះ ភ័យព្រោះជាតិ តើដូចម្តេច ។ ភ័យ ហេតុដែល
 គួរភ័យ សេចក្តីខ្លាច សេចក្តីព្រឺរោម សេចក្តីតក់ស្លុតនៃចិត្ត ព្រោះ
 អាស្រ័យជាតិ នេះហៅថា ភ័យព្រោះជាតិ ។ បណ្តាភ័យទាំង ៣
 នោះ ភ័យព្រោះផរា តើដូចម្តេច ។ ភ័យ ហេតុដែលគួរភ័យ
 សេចក្តីខ្លាច សេចក្តីព្រឺរោម សេចក្តីតក់ស្លុតនៃចិត្ត ព្រោះអាស្រ័យ
 ផរា នេះហៅថា ភ័យព្រោះផរា ។ បណ្តាភ័យទាំង ៣ នោះ ភ័យ
 ព្រោះមរណៈ តើដូចម្តេច ។ ភ័យ ហេតុដែលគួរភ័យ សេចក្តី
 ខ្លាច សេចក្តីព្រឺរោម សេចក្តីតក់ស្លុតនៃចិត្ត ព្រោះអាស្រ័យមរណៈ
 នេះហៅថា ភ័យព្រោះមរណៈ ។ នេះ ភ័យ ៣ ។

ខុទ្ទកវិញ្ញាបនបត្រ ពិភពលោក

[១៧៣] តត្ថ កតមាធិ តីណិ តមាធិ ។ អតីត
 អន្ធានំ អារត្ត កត្ថតិ វិចិត្តត្ថតិ ធានីមុត្ថតិ ន
 សម្បស័ទតិ អនាគតំ អន្ធានំ អារត្ត កត្ថតិ
 វិចិត្តត្ថតិ ធានីមុត្ថតិ ន សម្បស័ទតិ(១) បច្ចុប្បន្នំ
 អន្ធានំ អារត្ត កត្ថតិ វិចិត្តត្ថតិ ធានីមុត្ថតិ ន
 សម្បស័ទតិ តមាធិ តីណិ តមាធិ ។

[១៧៤] តត្ថ កតមាធិ តីណិ តត្ថាយតមាធិ ។
 ឥនេកោច្ឆា សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ឃរិវាជី
 ហោតិ ឃរិវាជី យត្តិញ្ញាយំ បុរិសបុគ្គលោ បដិសំវេ-
 ទេតិ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា សព្វន្តំ បុព្វ
 កតហេតុតិ ឥធម៌ បនេកោច្ឆា សមណោ វា ព្រាហ្ម-
 ណោ វា ឃរិវាជី ហោតិ ឃរិវាជី យត្តិញ្ញាយំ បុរិស-
 បុគ្គលោ បដិសំវេទេតិ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខម-
 សុខំ វា សព្វន្តំ ឥស្សរនិម្មានហេតុតិ ឥធម៌ បនេកោច្ឆា

១ ឧ. អ. ឯត្ថន្តរេ ឯពហិ វាគី ទិស្សតិ ។

ឧបទ្វីបភូមិភាគ ពិភពលោក

(១៧៣) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ឆ្លងកាត់ ៣ តើដូចម្តេច ។

បុគ្គល ឆ្លៀងឆ្ងល់ សង្ស័យ មិនចុះចិត្តស៊ប់ មិនជ្រះថ្លា ព្រោះប្រាជ្ញា
នូវកាលជាអតីត ១ បុគ្គល ឆ្លៀងឆ្ងល់ សង្ស័យ មិនចុះចិត្តស៊ប់ មិន
ជ្រះថ្លា ព្រោះប្រាជ្ញាបុគ្គលជាអនាគត ១ បុគ្គលឆ្លៀងឆ្ងល់ សង្ស័យ
មិនចុះចិត្តស៊ប់ មិនជ្រះថ្លា ព្រោះប្រាជ្ញាបុគ្គលជាបច្ចុប្បន្ន ១ នេះ
ឆ្លងកាត់ ៣ ។

(១៧៤) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ លទ្ធផលដូចជាកំពង់ ៣ តើដូច

ម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ជាសមណៈក្តី ជាព្រាហ្មណ៍ក្តី
រមែងពោលយ៉ាងនេះ យល់ឃើញយ៉ាងនេះថា បុរសបុគ្គល នេះរមែង
ទទួលនូវការម្ស៊ីណាមួយ ជាសុខក្តី ជាទុក្ខក្តី មិនមែនទុក្ខ មិនមែន
សុខក្តី ការម្ស៊ីទាំងអស់នោះ មានអំពើដែលខ្លួនធ្វើទុក ក្នុងកាលមុន
ជាហេតុ មួយទៀត បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ជាសមណៈក្តី
ជាព្រាហ្មណ៍ក្តី រមែងពោលយ៉ាងនេះ ឃើញយ៉ាងនេះថា បុរស
បុគ្គលនេះ រមែងទទួលនូវការម្ស៊ីណាមួយ ជាសុខក្តី ជាទុក្ខក្តី
មិនមែនទុក្ខ មិនមែនសុខក្តី ការម្ស៊ីទាំងអស់នោះ មានការតាក់តែង
របស់ព្រះឥសូរជាហេតុ មួយទៀត បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ឃុំវាដី ហោតិ
ឃុំវាដី យុត្តិញ្ចាយំ បុរិសបុគ្គលោ បដិសំវេទេតិ
សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា សព្វន្តំ
អបេតុអប្បដ្ឋយាតិ ឥមាជំ តីណិ តិត្តាយតនាជំ ។

[១៧៥] តត្ថ កតមេ តយោ កិញ្ចនា ។ វគោ
កិញ្ចនំ នោសោ កិញ្ចនំ មោហោ កិញ្ចនំ ឥមេ
តយោ កិញ្ចនា ។

[១៧៦] តត្ថ កតមាជំ តីណិ អង្គណាជំ ។
វគោ អង្គណំ នោសោ អង្គណំ មោហោ អង្គណំ
ឥមាជំ តីណិ អង្គណាជំ ។

[១៧៧] តត្ថ កតមាជំ តីណិ មលាជំ ។
វគោ មលំ នោសោ មលំ មោហោ មលំ
ឥមាជំ តីណិ មលាជំ ។

[១៧៨] តត្ថ កតមាជំ តីណិ វិសមាជំ ។
វគោ វិសមំ នោសោ វិសមំ មោហោ វិសមំ
ឥមាជំ តីណិ វិសមាជំ ។

អភិធម្មបិដក វិរាត្ត

ជាសមណៈក្តី ជាព្រាហ្មណ៍ក្តី រមែងពោលយ៉ាងនេះ យល់ឃើញ
យ៉ាងនេះថា បុរសបុគ្គលនេះ រមែងទទួលនូវការម្ស្នាក់ណាមួយ ជា
សុខក្តី ជាទុក្ខក្តី មិនមែនទុក្ខ មិនមែនសុខក្តី ការម្ស្នាក់ទាំងអស់នោះ
មិនមានហេតុ មិនមានបច្ច័យ នេះ លទ្ធិដូចជាកំពង់ ញ ។

[១៧៥] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ កង្វល់ ញ តើដូចម្តេច ។
ភគៈ ជាកង្វល់ ១ ទោសៈ ជាកង្វល់ ១ មោហៈ ជាកង្វល់ ១
នេះ កង្វល់ ញ ។

[១៧៦] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ទីទួល ញ តើដូចម្តេច ។
ភគៈ ជាទីទួល ១ ទោសៈ ជាទីទួល ១ មោហៈ ជាទីទួល ១
នេះ ទីទួល ញ ។

[១៧៧] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ មន្ទិល ញ តើដូចម្តេច ។
ភគៈ ជាមន្ទិល ១ ទោសៈ ជាមន្ទិល ១ មោហៈ ជាមន្ទិល ១
នេះ មន្ទិល ញ ។

[១៧៨] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ធម្មជាតិមិនរាបស្មើ ញ តើដូច
ម្តេច ។ ភគៈ ជាធម្មជាតិមិនរាបស្មើ ១ ទោសៈ ជាធម្មជាតិមិនរាប
ស្មើ ១ មោហៈ ជាធម្មជាតិមិនរាបស្មើ ១ នេះ ធម្មជាតិមិនរាប
ស្មើ ញ ។

ខ្មែរវត្តភ្នំ គំរូនិម្មេសោ

[១៧៩] ឥត្ថ កតមា និ អបរាជិបី ត្ថិណ្ឌ
វិសមា និ ។ កាយវិសមី វិចីវិសមី មនោវិសមី
ឥមា និ ត្ថិណ្ឌ វិសមា និ ។

[១៨០] ឥត្ថ កតមេ តយោ អត្ថំ ។ រាគត្ថិ
នោសត្ថិ មោហត្ថិ ឥមេ តយោ អត្ថំ ។

[១៨១] ឥត្ថ កតមេ តយោ កសាវា ។
រាគកសាវា នោសកសាវា មោហកសាវា ឥមេ
តយោ កសាវា ។

[១៨២] ឥត្ថ កតមេ អបរេបី តយោ កសាវា ។
កាយកសាវា វិចីកសាវា មនោកសាវា ឥមេ
តយោ កសាវា ។

[១៨៣] ឥត្ថ កតមា អស្សាទទិដ្ឋិ ។ ឥនេ-
ក ច្វា សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ឃីវាទិ
ហោតិ ឃីវិទិដ្ឋិ នត្ថិ កាមេសុ នោសោតិ សោ
កាមេសុ ចាតព្យតិ អាបជ្ជតិ អយំ វុត្ថតិ
អស្សាទទិដ្ឋិ ។ ឥត្ថ កតមា អត្តានុទិដ្ឋិ ។

ខុទ្ទកវិគ្គហន្ត ពិកធិដ្ឋេស

(១៧៩) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ធម្មជាតិមិនរាបស្មើ ៣ ដទៃ
ទៀត តើដូចម្តេច ។ ធម្មជាតិមិនរាបស្មើគឺកាយ ១ ធម្មជាតិមិនរាប
ស្មើគឺវារី ១ ធម្មជាតិមិនរាបស្មើគឺចិត្ត ១ នេះ ធម្មជាតិមិនរាបស្មើ ៣ ។

(១៨០) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ភ្លើង ៣ តើដូចម្តេច ។ ភ្លើង
គឺភក្តៈ ១ ភ្លើងគឺទោសៈ ១ ភ្លើងគឺមោហៈ ១ នេះ ភ្លើង ៣ ។

(១៨១) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ទឹកចត់ ៣ តើដូចម្តេច ។ ទឹក
ចត់គឺភក្តៈ ១ ទឹកចត់គឺទោសៈ ១ ទឹកចត់គឺមោហៈ ១ នេះ ទឹកចត់ ៣ ។

(១៨២) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ទឹកចត់ ៣ ដទៃទៀត តើដូចម្តេច ។
ទឹកចត់គឺកាយ ១ ទឹកចត់គឺវារី ១ ទឹកចត់គឺចិត្ត ១ នេះ ទឹកចត់ ៣ ។

(១៨៣) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីយល់ឃើញថា គួរត្រេក
អរ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ជាសមណៈក្តី
ជាព្រាហ្មណ៍ក្តី រមែងពោលយ៉ាងនេះ យល់ឃើញយ៉ាងនេះថា ទោស
ក្នុងកាមទាំងឡាយមិនមាន បុគ្គលនោះ តែងផល់ខ្លួនភាពជាអ្នកទ្វាក់ចុះ
ក្នុងកាមទាំងឡាយ នេះហៅថា សេចក្តីយល់ឃើញថា គួរត្រេកអរ ។
បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីយល់ឃើញថាជាខ្លួន តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដក វិរាដ្ឋោ

ឥធម៌ អស្សុតវា បុត្តជ្ឈនោ អរិយានំ អនិស្សវី
 អរិយធម្មស្ស អកោវិទោ អរិយធម្មេ អរិដ្ឋតោ
 សប្បវិសានំ អនិស្សវី សប្បវិសធម្មស្ស អកោវិទោ
 សប្បវិសធម្មេ អរិដ្ឋតោ រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ
 រូបវន្តំ វា អត្តានំ អត្តនិ វា រូបំ រូបស្មី វា
 អត្តានំ វេទនំ ។ បេ ។ សញ្ញា ។ បេ ។ សង្ខារ
 ។ បេ ។ វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ វិញ្ញាណវន្តំ
 វា អត្តានំ អត្តនិ វា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណស្មី វា
 អត្តានំ យា ឯវុចា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋកតំ ។ បេ ។ វិបរិយេ-
 សត្តាហោ អយំ វុច្ចតិ អត្តានុទិដ្ឋិ ។ តត្ថ កតតមា
 មិច្ឆាទិដ្ឋិ ។ នត្ថិ ទិដ្ឋិ នត្ថិ យិដ្ឋិ ។ បេ ។ យេ
 ឥមញ្ច លោកំ បរញ្ច លោកំ សយំ អភិញ្ញា សច្ចិ-
 កត្វា បវេទន្តតិ យា ឯវុចា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋកតំ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

បុថុជ្ជនក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកមិនចេះដឹង មិនជួបប្រទះនឹងពួកព្រះអរិយៈ
 មិនឈ្លាសវៃក្នុងធម៌របស់ព្រះអរិយៈ មិនទូន្មានខ្លួនក្នុងធម៌របស់ព្រះអរិយៈ
 មិនបានជួបប្រទះនឹងពួកសប្បុរស មិនឈ្លាសវៃ ក្នុងធម៌របស់សប្បុរស
 មិនទូន្មានខ្លួន ក្នុងធម៌របស់សប្បុរស រមែងពិចារណាលើញនូវរូប ថាជា
 ខ្លួន ពិចារណាលើញនូវខ្លួន ថាមានរូបខ្លះ ពិចារណាលើញនូវរូប ថា
 មានក្នុងខ្លួនខ្លះ ពិចារណាលើញនូវខ្លួន ថាមានក្នុងរូបខ្លះ រមែងពិចារ-
 ណាលើញនូវវេទនា ។ បេ ។ នូវសញ្ញា ។ បេ ។ នូវសង្ខារទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ នូវវិញ្ញាណ ថាជាខ្លួន ពិចារណាលើញនូវខ្លួន ថាមានវិញ្ញាណ
 ខ្លះ រមែងពិចារណាលើញនូវវិញ្ញាណ ថាមានក្នុងខ្លួនខ្លះ ពិចារណា
 លើញនូវខ្លួន ថាមានក្នុងវិញ្ញាណខ្លះ ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ ។ បេ ។
 សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុងការស្វែងរកខុស មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា
 នេះហៅថា សេចក្តីយល់ឃើញ ថាជាខ្លួន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 សេចក្តីយល់ឃើញខុស តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ ។ បេ ។
 សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុងការស្វែងរកខុស មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា ថា
 ទាន់វេលាបុគ្គលឲ្យហើយ មិនមានផល ការបូជា មិនមានផល ។ បេ ។

ខ្មែរវត្តវិក្កង្គ ពិពន្ធន្តរេស

វិបរិយេសត្តាហោ អយំ វុច្ឆតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ ។ សស្សៈ
 តទិដ្ឋិ អស្សាទិដ្ឋិ ។ សក្កាយទិដ្ឋិ អត្តានុទិដ្ឋិ ។
 ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ ។

[១៨៤] តត្ថ កតមា អរតិ ។ បន្ថេស្ម វា
 សេនាសនេស្ម អញ្ញាតរញ្ញាតរេស្ម វា អធិក្កុសលេស្ម
 ធម្មេស្ម អរតិ អរតិកា អនភិរតិ អនភិរមនា
 ឧក្កល្លិតា បរិតសិតា អយំ វុច្ឆតិ អរតិ ។ តត្ថ
 កតមា វិហេសា ។ ឥនេកកោ ហាលិយា វា
 លេខុនា វា ទណ្ឌេន វា សត្តេន វា រដ្ឋយា វា
 អញ្ញាតរញ្ញាតរេន សត្តេ វិហេមេតិ យា ឯវុច្ឆា
 ហេមេនា វិហេមេនា ហិសេនា វិហិសេនា រេសេនា
 វិរេសេនា បរុបយាតោ អយំ វុច្ឆតិ វិហេសា ។

ឧទ្ធករវិក្កង តិកនិទ្ទេស

ពួកសមណព្រាហ្មណ៍ ដែលបានធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់នូវលោកនេះផង នូវ
 លោកដទៃផង ដោយបញ្ជាក់របស់ខ្លួនហើយសំដែង មិនមានទេ នេះ
 ហៅថា សេចក្តីយល់ឃើញខុស ។ សស្សត្រទិដ្ឋិ ឈ្មោះថា អស្សទ-
 ទិដ្ឋិ ។ សក្កាយទិដ្ឋិ ឈ្មោះថា អត្តានុទិដ្ឋិ ។ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ឈ្មោះថា
 មិច្ឆាទិដ្ឋិ ។

(១៨២) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមិនត្រេកអរ តើដូចម្តេច ។
 ការមិនត្រេកអរ សេចក្តីមិនត្រេកអរ ការមិនរីករាយ សេចក្តីមិនរីក
 រាយ សេចក្តីអផ្សុក សេចក្តីរសាប់រសល់ ក្នុងសេនាសនៈដ៏ស្ងាត់ក្តី
 ក្នុងធម៌ជាកុសលដ៏លើសលុបដទៃទៀតក្តី នេះហៅថា សេចក្តីមិន
 ត្រេកអរ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីបៀតបៀន តើដូចម្តេច ។
 បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ តែងបៀតបៀន នូវសត្វទាំងឡាយ
 ដោយវត្ថុណាមួយ គឺដៃក្តី ជុំដីក្តី ដំបងក្តី គ្រឿងសស្រ្តាក្តី ខ្សែក្តី
 ការធ្វើឲ្យលំបាក ការធ្វើឲ្យលំបាកខ្លាំង ការបៀតបៀន ការបៀត
 បៀនខ្លាំង ការប្រឡូស្ត ការប្រឡូស្តខ្លាំង ការបៀតបៀននូវសត្វ
 ដទៃ មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីបៀតបៀន ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

តត្ថ កតមា អធម្មចរិយា ។ កាយេន អធម្មចរិយា
 វិសមចរិយា វាចាយ អធម្មចរិយា វិសមចរិយា
 មនសា អធម្មចរិយា វិសមចរិយា អយំ វុច្ចតិ
 អធម្មចរិយា ។

[១៨៥] តត្ថ កតមា ទោវចស្សតា ។ សហ-
 ធម្មិកេ វុច្ចមានេ ទោវចស្សយំ ទោវចស្សិយំ ទោវ-
 ចស្សតា វិប្បដិក្ខុលត្តហិតា វិបត្តដិកសាតតា អនា-
 ទរិយំ អនាទរតា អការវតា អប្បដិស្សវតា អយំ
 វុច្ចតិ ទោវចស្សតា ។ តត្ថ កតមា បាបមិត្តតា ។
 យេ តេ បុគ្គលា អស្សនា ទុស្សីលា អប្បស្ស-
 តា មន្ទរិយោ ទុប្បញ្ញា យា តេសំ សេវនា
 និសេវនា សំសេវនា ភជនា សម្ពជនា កត្តិ
 សម្ពត្តិ តំសម្បវដ្តតា អយំ វុច្ចតិ បាបមិត្តតា ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការប្រព្រឹត្តិទូរអំពើមិនមែនធម៌ តើដូចម្តេច ។
 ការប្រព្រឹត្តិមិនស្មើដោយកាយ ឈ្មោះថា ការប្រព្រឹត្តិទូរអំពើមិនមែន
 ធម៌ ការប្រព្រឹត្តិមិនស្មើដោយវាចា ឈ្មោះថា ការប្រព្រឹត្តិទូរអំពើ
 មិនមែនធម៌ ការប្រព្រឹត្តិមិនស្មើដោយចិត្ត ឈ្មោះថា ការប្រព្រឹត្តិទូរ
 អំពើមិនមែនធម៌ នេះហៅថា ការប្រព្រឹត្តិទូរអំពើមិនមែនធម៌ ។

[១៨៥] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការប្រដៅក្រ តើដូចម្តេច ។
 ការប្រដៅក្រ អាការប្រដៅក្រ ភាពនៃសេចក្តីប្រដៅក្រ ការកាន់
 យកទូរអំពើដែលគួរឆ្កើម (អំពើផ្ដេសផ្ដាស) ការពេញចិត្តក្នុងធម៌ជា
 សត្រូវ ការមិនអើពើ សេចក្តីមិនអើពើ សេចក្តីមិនគោរព សេចក្តី
 មិនស្តាប់បង្គាប់ ចំពោះពាក្យប្រកបដោយធម៌ ដែលគេពោល នេះ
 ហៅថា ការប្រដៅក្រ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភាពជាអ្នកមានមិត្ត
 អាក្រក់ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលទាំងឡាយណា ជាអ្នកមិនមានសង្ខារ
 ទ្រុស្តសីល ចេះជីវិតចំ មានសេចក្តីកំណាញ់ ឥតប្រាជ្ញា ការសេព
 ការសេពមិនដាច់ ការសេពរឿយៗ ការគប់រក ការគប់រករឿយៗ
 ការកប់ប្រសព្វ ការកប់ប្រសព្វរឿយៗ ទូរឬគ្គលទាំងឡាយនោះ ការ
 បែរទៅរកបុគ្គលនោះ ណា នេះហៅថា ភាពជាអ្នកមានមិត្តអាក្រក់ ។

ឧទ្ធករត្ថវិរដ្ឋ ពិភពិទ្ធសោ

តត្ថ កតមា នាទត្ថសញ្ញា ។ កាមសញ្ញា ព្យាបាទ-
សញ្ញា វិហាសាសញ្ញា អយំ វុច្ចតិ នាទត្ថសញ្ញា
សញ្ញាបិ អកុសលសញ្ញា នាទត្ថសញ្ញា ។

[១៨៦] តត្ថ កតមំ ឧទ្ធច្ចំ ។ យំ ចិត្តស្ស
ឧទ្ធច្ចំ អវ្កបសមោ ចេតសោ វិត្តោហោ កន្លតំ
ចិត្តស្ស ឥទំ វុច្ចតិ ឧទ្ធច្ចំ ។ តត្ថ កតមំ
កោសជ្ឈំ ។ កាយទុច្ចរិតោ វា វច្ឆិទុច្ចរិតោ វា
មនោទុច្ចរិតោ វា បញ្ចស្ស វា កាមកុណេស្ស
ចិត្តស្ស វេស្សតោ វេស្សតាទុច្ចរិយានំ កុសលានំ
វា ធម្មានំ ភាវនាយ អសក្កត្ថកិរិយតា អសាតត្ថ-
កិរិយតា អនិច្ឆិតកិរិយតា ឱល្លន្តវត្ថតា និក្ខត្តច្ចន្តតា
និក្ខត្តជ្ជតា អនាសេវនា អភាវនា អពហុល្ល-
កម្មំ អនិច្ឆានំ អនន្តរាយតោ បមាទោ ឥទំ
វុច្ចតិ កោសជ្ឈំ ។ តត្ថ កតមោ បមាទោ ។
កាយទុច្ចរិតោ វា វច្ឆិទុច្ចរិតោ វា មនោទុច្ចរិតោ វា

ខ្សែក្រវាញ តិកនិទ្ទេស

បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សញ្ញាផ្សេងៗ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីសំគាល់
ក្នុងកាម សេចក្តីសំគាល់ក្នុងព្យាបាទ សេចក្តីសំគាល់ក្នុងការបៀតបៀន
នេះហៅថា សញ្ញាផ្សេងៗ សូម្បីសេចក្តីសំគាល់ក្នុងអកុសលទាំងអស់
ក៏ឈ្មោះថា សញ្ញាផ្សេងៗដែរ ។

(១៨៦) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីរាយមាយ តើដូចម្តេច ។
សេចក្តីរាយមាយនៃចិត្ត ការមិនស្ងប់នៃចិត្ត ការរើរវាយនៃចិត្ត សេចក្តី
ប្រែប្រួលនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា សេចក្តីរាយមាយ ។ បណ្តាធម៌
ទាំងនោះ សេចក្តីខ្ជិល តើដូចម្តេច ។ ការបណ្តោយចិត្ត ការឲ្យកម្លាំង
ដល់ការបណ្តោយចិត្តទៅ ក្នុងកាយទុច្ចរិតក្តី ក្នុងវច្ចទុច្ចរិតក្តី ក្នុងមនោ-
ទុច្ចរិតក្តី ក្នុងកាមគុណទាំង ៥ ក្តី ឬការធ្វើដោយមិនគោរព ការធ្វើមិន
រឿយ ។ ការធ្វើមិនខ្ជាប់ខ្ជួន ការប្រព្រឹត្តិទំន់ ការដាក់ចុះនូវឆន្ទៈ ការ
ដាក់ចុះនូវធុរៈ ការមិនគប្បីរក ការមិនអប់រំ ការមិនធ្វើឲ្យច្រើន ការមិន
តាំងមាំ ការមិនប្រកបរឿយ ។ ការធ្វើសប្បហស ក្នុងការចំរើននូវធម៌
ជាតុសល នេះហៅថា សេចក្តីខ្ជិល ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តី
ប្រមាទ តើដូចម្តេច ។ ការបណ្តោយចិត្ត ការឲ្យកម្លាំងដល់ការ
បណ្តោយចិត្តទៅ ក្នុងកាយទុច្ចរិតក្តី ក្នុងវច្ចទុច្ចរិតក្តី ក្នុងមនោទុច្ចរិតក្តី

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

បញ្ចសុ វា កាមគុណេសុ ចិត្តស្ស វេស្សតោ
 វេស្សតោនុប្បនាទំ កុសលានំ វា ធម្មានំ ការាយ
 អសក្កត្ថកិរិយតា អសាត្ថត្ថកិរិយតា អនដ្ឋិតកិរិ-
 យតា ឌីលីនវុត្ថតា និក្ខត្ថន្ទតា និក្ខត្ថជ្ជតា
 អនាសេវនា អការនា អតហុលីកម្មំ អនធិដ្ឋានំ
 អននុយោគោ បមាទោ យោ ឯវុទោ បមាទោ
 បមជ្ជនា បមជ្ជិតតំ អយំ វុត្ថតិ បមាទោ ។

[១៨៧] តត្ថ កតមា អសន្តដ្ឋិតា ។ ឥតវីត-
 រច្ឆិវបិណ្ឌាចាតសេនាសនកិលានប្បច្ចយកេសជ្ជបរិក្ខា-
 រេហិ បញ្ចហិ វា កាមគុណេហិ អសន្តដ្ឋស្ស
 កិយ្យោកម្យតា យា ឯវុទោ ឥច្ឆា ឥច្ឆាភតិ
 អសន្តដ្ឋិតា រកោ សារកោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស
 សារកោ អយំ វុត្ថតិ អសន្តដ្ឋិតា ។ តត្ថ កតមា
 អសម្បជញ្ញតា ។ យំ អញ្ញាណំ អនុស្សនំ ។ បេ ។
 អវិជ្ជាលង្គំ មោហោ អកុសលមូលំ អយំ វុត្ថតិ
 អសម្បជញ្ញតា ។ តត្ថ កតមា មហិច្ឆតា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ក្នុងកាមគុណទាំង ៥ ក្តី ឬការធ្វើដោយមិនគោរព ការធ្វើមិនរឿយ ។
 ការធ្វើមិនខ្ជាប់ខ្ជួន ការប្រព្រឹត្តិទំរង់ ការដាក់ចុះនូវឆន្ទៈ ការដាក់ចុះនូវ
 ធុរៈ ការមិនគប្បីរក ការមិនអប់រំ ការមិនធ្វើឲ្យច្រើន ការមិនតាំងមាំ
 ការមិនប្រកបរឿយ ។ ការធ្វេសប្រហែស ក្នុងការចំរើននូវធម៌កុសល
 ការធ្វេសប្រហែស អាការធ្វេសប្រហែស ភាពខែសេចក្តីធ្វេសប្រហែស
 មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីប្រមាទ ។

(១៨៧) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមិនសន្តោស តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីប្រាថ្នាដ៏ក្រៃលែង នៃបុគ្គលមិនសន្តោស ដោយចីវរប្បច្ច័យ បិណ្ឌ-
 បាតប្បច្ច័យ សេនាសនប្បច្ច័យ និងគិលានប្បច្ច័យភេសជ្ជបរិក្ខារ តាម
 មានតាមប្រាថ្នា ឬដោយកាមគុណទាំង ៥ សេចក្តីប្រាថ្នា ការប្រព្រឹត្តិទៅ
 ដោយសេចក្តីប្រាថ្នា សេចក្តីមិនសន្តោស គម្រេក គម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។
 គម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តី
 មិនសន្តោស ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមិនដឹងខ្លួន តើដូច
 ម្តេច ។ សេចក្តីមិនដឹង សេចក្តីមិនយល់ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា
 សេចក្តីវង្វេង ឬសគល់នៃអកុសល ណា នេះហៅថា សេចក្តី
 មិនដឹងខ្លួន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រាថ្នាធំ តើដូចម្តេច ។

ខ្នងរាងកាយ ពិភពលោក

ឥតរតន្ត្រីបរិណិព្វានសេដ្ឋាននិលានប្បដ្ឋយកេសដ្ឋ-
 បរិក្ខារេហិ បញ្ចហិ វា កាមគុណេហិ អសន្តដ្ឋស្ស
 ភិយ្យោកម្យតា យា ឯវុចា ឥច្ឆា ឥច្ឆាគតំ មហិច្ឆតា
 រតោ សារតោ ។ បេ ។ ឥត្តស្ស សារតោ អយំ
 វុច្ឆតិ មហិច្ឆតា ។

[១៨៨] តត្ថ កតមំ អហិរិកំ ។ យំ ន ហិរិ-
 យតិ ហិរិយិតព្វេន ន ហិរិយតិ ចាបកានំ អកុ-
 សលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា ឥទំ វុច្ឆតិ អហិរិកំ ។
 តត្ថ កតមំ អនោត្ថប្បំ ។ យំ ន ធុត្ថប្បតិ
 ធុត្ថប្បតិព្វេន ន ធុត្ថប្បតិ ចាបកានំ អកុសលានំ
 ធម្មានំ សមាបត្តិយា ឥទំ វុច្ឆតិ អនោត្ថប្បំ ។
 តត្ថ កតមោ បមាទោ ។ កាយទុច្ឆរិតេ វា វច្ឆ-
 ទុច្ឆរិតេ វា មនោទុច្ឆរិតេ វា បញ្ចសុ កាមគុណេសុ

ខុណ្ឌវត្តរិក្ខុ តិក្ខិទ្រស

សេចក្តីប្រាថ្នាដ៏ក្រៃលែង នៃបុគ្គលមិនសន្តោស ដោយចីវរប្បច្ច័យ
 ចំណុចប្រាថ្នា រសនាសនប្បច្ច័យ និងគិលានប្បច្ច័យភេសជ្ជៈបរិក្ខារ
 តាមមានតាមបាន ឬដោយកាមគុណទាំង ៥ សេចក្តីប្រាថ្នា ការ
 ប្រព្រឹត្តិទៅដោយសេចក្តីប្រាថ្នា សេចក្តីប្រាថ្នាធំ តម្រេក តម្រេក
 ខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា
 នេះហៅថា សេចក្តីប្រាថ្នាធំ ។

(១៨៨) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមិនខ្មាសបាប តើដូច
 ម្តេច ។ ត្រង់ដែលបុគ្គលមិនខ្មាស ដោយវត្ថុដែលគួរខ្មាស មិនខ្មាស
 ដោយការជួបប្រទះ នឹងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក នេះហៅថា សេចក្តីមិន
 ខ្មាសបាប ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមិនក្តៅនឹងបាប តើដូចម្តេច ។
 ត្រង់ដែលបុគ្គល មិនតត់ស្លុត ដោយវត្ថុដែលគួរតត់ស្លុត មិនតត់ស្លុត
 ដោយការជួបប្រទះ នឹងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក នេះហៅថា សេចក្តី
 មិនក្តៅនឹងបាប ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រមាទ តើដូចម្តេច ។
 ការបណ្តោយចិត្ត ការឲ្យកម្លាំងដល់ការបណ្តោយចិត្តទៅ ក្នុងកាយ -
 ទេច្ចរិតក្តី ក្នុងវច្ចទេច្ចរិតក្តី ក្នុងមនោទេច្ចរិតក្តី ក្នុងកាមគុណទាំង ៥ ក្តី

អវិជ្ជាបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ចិត្តស្ស វេស្សកោ វេស្សត្តានុប្បនាមំ កុសលាមំ
 វា ធម្មានំ ភាវនាយ អសក្កត្តកិរិយតា អសាតច្ច-
 កិរិយតា អនដ្ឋិតកិរិយតា ឌីលីន្ទវុត្តិតា ធិត្ថិ-
 តច្ចនុតា ធិត្ថិតុជ្ជតា អនាសេវនា អភាវនា
 អតហុលីកម្មំ អនធិដ្ឋានំ អននុយោគោ បមាទោ
 យោ វេរុទោ បមាទោ បមជ្ឈនា បមជ្ឈិតតំ អយំ
 វុច្ចតិ បមាទោ ។

(១៨៩) តត្ថ កតមំ អនាទិយំ ។ យំ អនា-
 ទិយំ អនាទរតា អភាវតា អប្បជិស្សវតា អនាទា
 អនាទាយនា អនាទាយិតតំ អសីល្យំ អចិត្តិកាវេ
 ឥទំ វុច្ចតិ អនាទិយំ ។ តត្ថ កតមា ទោវចស្សតា ។
 សហធម្មិកេ វុច្ចមាទេ ទោវចស្សយំ ទោវចស្សីយំ
 ទោវចស្សតា វិប្បជិក្ខុលត្តាហិតា វិបច្ឆនីកសាតតា
 អនាទិយំ អនាទរតា អភាវតា អប្បជិស្សវតា
 អយំ វុច្ចតិ ទោវចស្សតា ។ តត្ថ កតមា

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ឬការធ្វើដោយមិនគោរព ការធ្វើមិនរឿយៗ ការធ្វើមិនខ្ជាប់ខ្ជួន ការប្រ-
 ព្រឹត្តិទំន់ ការដាក់ចុះនូវឆន្ទៈ ការដាក់ចុះនូវធុរៈ ការមិនគប្បរក ការមិន
 អប់រំ ការមិនធ្វើឲ្យច្រើន ការមិនតាំងមាំ ការមិនប្រកបរឿយៗ ការ
 ធ្វេសប្រហែស ក្នុងការចម្រើននូវធម៌ជាកុសល ការធ្វេសប្រហែស
 អាការធ្វេសប្រហែស ភាពនៃសេចក្តីធ្វេសប្រហែស មានសភាពយ៉ាង
 នេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីប្រមាទ ។

(១៨៧) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមិនអើពើ តើដូចម្តេច ។
 ការមិនអើពើ សេចក្តីមិនអើពើ សេចក្តីមិនគោរព ការមិនស្តាប់
 បង្គាប់ ការមិនកាន់យក អាការមិនកាន់យក ភាពនៃសេចក្តីមិនកាន់
 យក ការមិនមានប្រក្រតី ការមិនធ្វើនូវសេចក្តីទុនលំបោន ណា នេះ
 ហៅថា សេចក្តីមិនអើពើ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការប្រដៅក្រ
 តើដូចម្តេច ។ ការប្រដៅក្រ អាការប្រដៅក្រ ភាពនៃសេចក្តី
 ប្រដៅក្រ ការកាន់យកនូវអំពើដែលគួរខ្លើម (អំពើផ្ដេសផ្ដាស) ការ
 ពេញចិត្តក្នុងធម៌ជាសត្រូវ ការមិនអើពើ សេចក្តីមិនអើពើ សេចក្តីមិន
 គោរព សេចក្តីមិនស្តាប់បង្គាប់ ចំពោះពាក្យប្រកបដោយធម៌ ដែល
 គេពោល នេះហៅថា ការប្រដៅក្រ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ

ខ្មែរវត្តភ្នំ ព័ត៌មានស្នេហា

ចាបមិត្តតា ។ យេ តេ បុគ្គលា អស្សន្ទា ធុស្សីលា
 អប្បស្សតា មច្ឆរិយោ ធុប្បញ្ញា យា តេសំ សេវនា
 និសេវនា កដនា សម្បដនា កត្តិ សម្បត្តិ តំសម្ប-
 វត្តតា អយំ វត្តតិ ចាបមិត្តតា ។

(១៧០) តត្ថ កតមំ អស្សន្ទិយំ ។ ឥនេកន្ទោ
 អស្សន្ទោ ហោតិ ន សទ្ធិហតិ ពុទ្ធិ វា ធម្មំ វា
 សង្ឃំ វា យំ ឯវរុបំ អស្សន្ទិយំ អសទ្ធិហនា
 អនោកប្បនា អនកិប្បសាដោ ឥទំ វត្តតិ អស្ស-
 ន្ទិយំ ។ តត្ថ កតមា អវទព្វាតា ។ បញ្ចា មច្ឆរិ-
 យានិ អារាសមច្ឆរិយំ កុលមច្ឆរិយំ លាភមច្ឆរិយំ
 វណ្ណមច្ឆរិយំ ធម្មមច្ឆរិយំ យំ ឯវរុបំ មន្ទេរំ មច្ឆរា-
 យនា មច្ឆរាយិតតំ វេរីច្ឆំ កទរិយំ កដុកញ្ចកតា
 អក្កហិតតំ ចិត្តស្ស អយំ វត្តតិ អវទព្វាតា ។

ខុទ្ទករវគ្គវិភង្គ ចក្ខុវិស័យ

ភាពជាអ្នកមានមិត្តភាពក្រីក្រ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលទាំងឡាយណា ជាអ្នក
មិនមានសទ្ធា ទ្រុស្តសីល ចេះដឹងតិច មានសេចក្តីកំណាញ់ ឥតបញ្ញា
ការសេចក្តី ការសេចក្តីមិនដាច់ ការគប្បីក ការគប្បីករឿយៗ ការកប់
ប្រសព្វ ការកប់ប្រសព្វរឿយៗ ទ្វេបុគ្គលទាំងឡាយនោះ ការបែរ
ទៅរកបុគ្គលនោះ ណា នេះហៅថា ភាពជាអ្នកមានមិត្តភាពក្រីក្រ ។

(១៧០) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមិនជឿ តើដូចម្តេច ។
បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកមិនមានសទ្ធា មិនជឿព្រះពុទ្ធក៏
ព្រះធម៌ក្តី ព្រះសង្ឃក្តី សេចក្តីមិនជឿ ការមិនជឿ ការមិនចុះចិត្ត
ស៊ីប ការមិនជ្រះថ្លាខ្លាំង មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា
សេចក្តីមិនជឿ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការមិនធ្វើដឹងពួក (សូម)
តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីកំណាញ់ ៥ គឺកំណាញ់អាវាស ១ កំណាញ់
ត្រកូល ១ កំណាញ់លាភ ១ កំណាញ់សេចក្តីសរសើរ ១ កំណាញ់ធម៌ ១
ការកំណាញ់ អាការកំណាញ់ សេចក្តីកំណាញ់ សេចក្តីព្រាង្គផ្សេងៗ
សេចក្តីកំណាញ់រឹង សេចក្តីស្វិតស្វាញ ភាពនៃចិត្តមិនយកចិត្តទុក
មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះហៅថា ការមិនធ្វើដឹងពួក (សូម) ។

អភិធម្មបិដកេ វិរត្តោ

តត្ថ កតមំ កោសជ្ជំ កាយឧទ្ធច្ចរិតេ វា វេទឧទ្ធច្ចរិតេ
 វា មនោឧទ្ធច្ចរិតេ វា បញ្ចសុ វា កាមកុណេសុ
 ចិត្តស្ស វេស្សត្តោ វេស្សត្តានុប្បនាមំ កុសលាមំ
 វា ធម្មាមំ ភាវនាយ អសក្កច្ចករិយតា អសាតច្ច-
 ករិយតា អនជ្ជិតករិយតា ឱលីនុត្តតា និក្ខត្តច្ចន្តតា
 និក្ខត្តជុតតា អនាសេវនា អភាវនា អតហុលីកម្មំ
 អនិជ្ជាមំ អនុយោកោ បមាទោ ឥទំ វុត្ថតិ
 កោសជ្ជំ ។

(១៩១) តត្ថ កតមំ ឧទ្ធច្ច ។ យំ ចិត្តស្ស
 ឧទ្ធច្ច អរូបសមោ ចេតសោ វិត្តោចោ កន្តតំ
 ចិត្តស្ស ឥទំ វុត្ថតិ ឧទ្ធច្ច ។ តត្ថ កតមោ
 អសំវារេ ។ ឥនេកោចោ ចក្កា រូបំ ធិស្វា ធិមិត្ត-
 ត្តាហំ ហោតិ អនុញ្ញាណត្តាហំ យត្វាធិករណមេនំ
 ចក្កដ្រ្ឌយំ អសំវុតំ វិហារនំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា
 ចាបតា អកុសលា ធម្មា អប្បាស្សវេយ្យំ តស្ស
 សំវារយ ន បដិបជ្ជតិ ន វត្ថុតិ ចក្កដ្រ្ឌយំ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីខ្ជិល តើដូចម្តេច ។ ការបរណាយ
 ចិត្ត ការឱ្យកម្លាំងដល់ការបរណាយចិត្តទៅ ក្នុងកាយទុច្ចរិតក្តី វច្ចទុច្ចរិត
 ក្តី មនោទុច្ចរិតក្តី ក្នុងកាមគុណទាំង ៥ ក្តី ឬ ការធ្វើដោយមិនគោរព
 ការធ្វើមិនរឿយ ។ ការធ្វើមិនខ្ជាប់ខ្ជួន ការប្រព្រឹត្តិទំន់ ការដាក់ចុះ
 នូវធនៈ ការដាក់ចុះនូវធុរៈ ការមិនគប្បក ការមិនអប់រំ ការមិនធ្វើ
 ឱ្យច្រើន ការមិនតាំងមាំ ការមិនប្រកបរឿយ ។ ការធ្វេសប្រហែស
 ក្នុងការចម្រើននូវធម៌ជាតុសល នេះហៅថា សេចក្តីខ្ជិល ។

(១៩១) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីរាយមាយ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីរាយមាយនៃចិត្ត ការមិនស្ងប់ម្យ៉ាងនៃចិត្ត ការរើរវាយនៃចិត្ត
 សេចក្តីប្រែប្រួលនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា សេចក្តីរាយមាយ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមិនសង្រួម តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួក
 ខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ឃើញនូវរូបដោយចក្ខុ ហើយកាន់យកនូវនិមិត្ត
 កាន់យកនូវអនុព្យញ្ជនៈ ឯអភិជ្ឈាននិងចោមនស្ស ដែលជាអកុសល-
 ធម៌ដ៏លាមក តែងតែគ្របសង្កត់នូវបុគ្គល ដែលមិនបានសង្រួម នូវ-
 ចក្ខុន្ទ្រិយ⁺នេះ ព្រោះហេតុមិនបានសង្រួម នូវចក្ខុន្ទ្រិយ ណា ក៏
 មិនប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួម នូវចក្ខុន្ទ្រិយនោះ មិនរក្សា នូវចក្ខុន្ទ្រិយ

ទុក្ខវត្ថុវិវត្ត តិកនិទ្ទេសោ

ចក្កន្ទ្រិយេ ន សំវរំ អាបជ្ជតិ សោតេន សន្និ សុត្វា
 ។ បេ ។ ឃានេន កន្ធិ ឃាយិត្វា ។ បេ ។ ដ៏ក្លយ
 រសំ សាយិត្វា ។ បេ ។ កាយេន ដោជ្ជតំ ធុសិត្វា
 ។ បេ ។ មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ និមិត្តតាហិ ហោតិ
 អនុព្យាប្ភនត្តាហិ យត្វាជិតរណមេនំ មនិន្ទ្រិយំ
 អសំវតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា ចាបកា
 អកុសលា ធម្មា អន្ធាស្សវេយ្យំ តស្ស សំវរាយ
 ន បដិបជ្ជតិ ន រក្ខតិ មនិន្ទ្រិយំ មនិន្ទ្រិយេ
 ន សំវរំ អាបជ្ជតិ អយំ វុច្ចតិ អសំវរោ ។
 តត្ថ កតមំ ទុស្សីល្យំ ។ កាយិកោ វីតិក្កមោ
 វាចសិកោ វីតិក្កមោ កាយិកាវាចសិកោ វីតិក្កមោ
 វេទំ វុច្ចតិ ទុស្សីល្យំ ។

(០៧២) តត្ថ កតមា អរិយានំ អនុស្ស-

នកម្យតា ។ តត្ថ កតមេ អរិយា ។

អរិយា វុច្ចនិ ពុទ្ធា ច ពុទ្ធស្សាវកា ច

ខុណ្ឌវត្ថុវិវត្ត តិកនិទ្ទេស

មិនដល់នូវសេចក្តីសង្រួម ក្នុងចក្ខុន្ទ្រិយ ពួសម្លេងដោយត្រចៀក ។ បេ ។

គុំភ្លិនដោយច្រមុះ ។ បេ ។ ដញ្ចក់រសដោយអណ្តាត ។ បេ ។

ពាល់ត្រូវផ្សែងដោយកាយ ។ បេ ។ ដឹងច្បាស់នូវធម្មារម្មណ៍ដោយ
ចិត្ត ហើយកាន់យកនូវនិមិត្ត កាន់យកនូវអនុញ្ញាត្តិៈ ឯអភិជ្ឈានិង
ទោមនស្ស ដែលជាអកុសលធម៌ដ៏លាមក តែងតែគ្របសង្កត់នូវបុគ្គល
ដែលមិនបានសង្រួម នូវមន្ទ្រិយន្ត្រៈ ព្រោះហេតុមិនបានសង្រួម នូវ
មន្ទ្រិយ ណា ក៏មិនប្រតិបត្តិ ដើម្បីសង្រួមនូវមន្ទ្រិយនោះ មិន
រក្សា នូវមន្ទ្រិយ មិនដល់នូវសេចក្តីសង្រួមក្នុងមន្ទ្រិយ នេះហៅថា
សេចក្តីមិនសង្រួម ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីទ្រុស្តសីល តើ
ដូចម្តេច ។ ការប្រព្រឹត្តិកន្លង ប្រកបដោយកាយ ការប្រព្រឹត្តិកន្លង
ប្រកបដោយវាចា ការប្រព្រឹត្តិកន្លង ប្រកបដោយកាយ និងប្រកប
ដោយវាចា នេះហៅថា សេចក្តីទ្រុស្តសីល ។

[១៩២] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមិនប្រាថ្នាដើម្បីឃើញព្រះ
អរិយៈ តើដូចម្តេច ។ បណ្តាបុគ្គលទាំងនោះ ព្រះអរិយៈ តើដូច
ម្តេច ។ ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយក្តី សាវ័ករបស់ព្រះពុទ្ធក្តី ហៅថា ព្រះអរិយៈ

អភិធម្មបិដក វិរាដ្ឋោ

យា ឥមេសំ អរិយានំ អនុស្សនកម្មតា អនុជ្ជ-
 កម្មតា អសមេតុកម្មតា អសមាភន្តកម្មតា អយំ
 វុត្ថុតិ អរិយានំ អនុស្សនកម្មតា ។ ឥត្ត កតមា
 សទ្ធិម្ហំ អសោតុកម្មតា ។ ឥត្ត កតមោ សទ្ធិម្ហោ ។
 ចត្តារោ សតិប្បដ្ឋានា ចត្តារោ សម្មប្បដ្ឋានា ចត្តារោ
 ឥទ្ធិបាទា បញ្ចវិទ្យានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត
 ពោជ្ឈង្គា អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ អយំ វុត្ថុតិ
 សទ្ធិម្ហោ យា ឥមេស្ស សទ្ធិម្ហស្ស អសោតុកម្មតា
 អស្សនកម្មតា អនុគ្គហេតុកម្មតា អនារតុកម្មតា
 អយំ វុត្ថុតិ សទ្ធិម្ហំ អសោតុកម្មតា ។ ឥត្ត កតមា
 ឧបាវម្ពចិត្តតា ។ ឥត្ត កតមោ ឧបាវម្ពោ ។ យោ
 ឧបាវម្ពោ អនុបាវម្ពោ ឧបាវម្ពនា អនុបាវម្ពនា អនុ-
 បាវម្ពិត្តំ ឧញា អវញា បរិគលេ រន្ធករេសិតា អយំ
 វុត្ថុតិ ឧបាវម្ពចិត្តតា ។

អភិធម្មបិដក វិវត្ត

ការមិនប្រាថ្នាដើម្បីឃើញ ការមិនប្រាថ្នាដើម្បីជួប ការមិនប្រាថ្នាដើម្បី
 ទៅកាន់ទីជិត ការមិនប្រាថ្នាដើម្បីទៅជាមួយ នឹងព្រះអរិយៈទាំងឡាយ
 នេះ ណា នេះហៅថា សេចក្តីមិនប្រាថ្នាដើម្បីឃើញព្រះអរិយៈ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីមិនប្រាថ្នាដើម្បីស្តាប់នូវព្រះសទ្ធម្ម តើដូច
 ម្តេច ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ព្រះសទ្ធម្ម តើដូចម្តេច ។ សតិប្បដ្ឋាន ៤
 សម្មប្បធាន ៤ ឥទ្ធិបាទ ៤ ឥន្ទ្រិយ ៥ ពលៈ ៥ ពោជ្ឈង្គ ៧
 មគ្គប្រកបដោយអង្គ ៨ ដ៏ប្រសើរ នេះហៅថា ព្រះសទ្ធម្ម សេចក្តីមិន
 ប្រាថ្នាដើម្បីស្តាប់ សេចក្តីមិនប្រាថ្នាដើម្បីឮ សេចក្តីមិនប្រាថ្នាដើម្បី
 រៀន សេចក្តីមិនប្រាថ្នាដើម្បីទ្រទ្រង់ នូវព្រះសទ្ធម្មនេះ ណា នេះ
 ហៅថា សេចក្តីមិនប្រាថ្នាដើម្បីស្តាប់នូវព្រះសទ្ធម្ម ។ បណ្តាធម៌
 ទាំងនោះ ភាពនៃបុគ្គល មានចិត្តប្រណាំងប្រជែង តើដូចម្តេច ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រណាំងប្រជែង តើដូចម្តេច ។ ការ
 ប្រណាំងប្រជែង ការប្រណាំងប្រជែងរឿយៗ អាការប្រណាំងប្រជែង
 អាការប្រណាំងប្រជែងរឿយៗ ភាពនៃសេចក្តីប្រណាំងប្រជែងរឿយៗ
 ការឆ្លើងឆ្លៃ ការមើលងាយ ការពេបជ្រាយ ការស្វែងរកទោស ណា
 នេះហៅថា ភាពនៃបុគ្គលមានចិត្តប្រណាំងប្រជែង ។

ឧទ្ធករវត្ថុវិរុទ្ធី ពិភពធម្មសោ

(១៧៣) តត្ថ កតមំ មុជ្ជសង្កតំ ។ យា

អស្សតិ អនុស្សតិ អប្បដិស្សតិ អស្សតិ អសរណតា

អធារណតា បិណ្ឌបនតា សម្មសនតា ឥទ្ធិ វុច្ចតិ

មុជ្ជសង្កតំ ។ តត្ថ កតមំ អសម្បជញ្ញំ ។ យំ

អញ្ញាណំ អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្គំ មោហោ

អកុសលមូលំ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ អសម្បជញ្ញំ ។ តត្ថ

កតមោ ចេតសោ វិក្កេហោ ។ យំ ចិត្តស្ស

ឧទ្ធច្ចំ អរូបសមោ ចេតសោ វិក្កេហោ កន្តត្តំ

ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ ចេតសោ វិក្កេហោ ។

(១៧៤) តត្ថ កតមោ អយោធិសោ មនសិកា-

រោ ។ អនិច្ចេ ធិច្ចន្តំ អយោធិសោ មនសិការោ

ទុក្ខេ សុខន្តំ អយោធិសោ មនសិការោ អនត្តនិ

អត្តាតិ អយោធិសោ មនសិការោ អសុកេ សុកន្តំ

អយោធិសោ មនសិការោ សច្ចវិប្បដិក្ខុលេន វា

ខុទ្ទកវិក្កុរោ តិកនិទ្ទេស

(១៧៣) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ការភ្លេចស្មារតី តើដូចម្តេច ។
 ការមិនមានស្មារតី ការមិនរលឹកឃើញ ការមិននឹកឃើញ ការមិន
 រលឹក សេចក្តីមិនរលឹក សេចក្តីមិនចងចាំ សេចក្តីភ្លេចស្មារតី សេចក្តី
 វង្វេង ណា នេះហៅថា ការភ្លេចស្មារតី ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ
 សេចក្តីមិនដឹងខ្លួន តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនដឹង សេចក្តីមិនយល់
 ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា សេចក្តីវង្វេង ឫសគល់នៃអកុសល ណា
 នេះហៅថា សេចក្តីមិនដឹងខ្លួន ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីរាយ
 មាយនៃចិត្ត តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីអវិជ្ជា អណ្តូងនៃចិត្ត ការមិន
 ស្ងប់រម្ងាប់នៃចិត្ត សេចក្តីរាយមាយនៃចិត្ត ការប្រែប្រួលនៃចិត្ត ណា
 នេះហៅថា សេចក្តីរាយមាយនៃចិត្ត ។

(១៧៤) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ដោយខុស
 ធម៌ តើដូចម្តេច ។ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ដោយខុសធម៌ ក្នុង
 របស់ដែលមិនទៀងថា ទៀង ការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ដោយខុសធម៌
 ក្នុងរបស់ដែលជាទុក្ខថា សុខ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ដោយខុសធម៌
 ក្នុងរបស់ដែលមិនមែនខ្លួនថា ខ្លួន ការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ដោយខុសធម៌
 ក្នុងរបស់មិនស្អាតថា ស្អាត មួយទៀត ការរំពឹង ការរំពឹងរឿយ ។

អភិធម្មបិដក វិរាដ្ឋោ

ចិត្តស្ស អារដ្ឋនា អនារដ្ឋនា^(១) អាកោតោ សមដ្ឋា-
 ហារោ មនសិការោ អយំ វុច្ចតិ អយោនិសោ
 មនសិការោ ។ តត្ថ កតមា កុម្មត្ថសេវនា ។
 តត្ថ កតមោ កុម្មត្ថោ ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិ មិច្ឆាសង្កប្បោ
 មិច្ឆាវាទា មិច្ឆាកម្មតោ មិច្ឆាអាជីវោ មិច្ឆាវាយាមោ
 មិច្ឆាសតិ មិច្ឆាសមាធិ អយំ វុច្ចតិ កុម្មត្ថោ យា
 ឥមស្ស កុម្មត្ថស្ស សេវនា និសេវនា សំសេវនា
 កជនា សម្បជនា កត្តិ សម្បត្តិ តំសម្បវ័ន្តតា អយំ
 វុច្ចតិ កុម្មត្ថសេវនា ។ តត្ថ កតមំ ចេតសោ
 លីនត្ថំ ។ យា ចិត្តស្ស អកល្យតា អកម្មញ្ញតា
 ឌីលីយនា សលីយនា លីនំ លីយនា លីយតត្ថំ
 ដីនំ ដីយនា ដីយតត្ថំ ចិត្តស្ស ឥន្ទំ វុច្ចតិ ចេតសោ
 លីនត្ថំ ។

តិកំ ។

១ ១. ម. អារដ្ឋនា អនារដ្ឋនាទិ ទិស្សត្ថិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ការផ្គត់ចិត្តទុក ការតម្រង់ចិត្តទុក ការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ដោយខុសចាក
 សច្ចៈ នេះហៅថា ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយខុសធម្មតា ។ បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ ការសេពផ្លូវខុស តើដូចម្តេច ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 ផ្លូវខុស តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីយល់ខុស តម្រិះខុស វាចាខុស ការ
 ងារខុស ការចិញ្ចឹមជីវិតខុស ការព្យាយាមខុស សេចក្តីរលឹកខុស
 ការតម្កល់ចិត្តខុស នេះហៅថា ផ្លូវខុស ការសេព ការសេពមិន
 ដាច់ ការសេពព្រម ការគប្បក ការគប្បករឿយ ។ សេចក្តីគប្បក
 សេចក្តីគប្បករឿយ ។ នូវផ្លូវខុសនេះ ការបែររកទៅរកនូវផ្លូវខុសនេះ
 ណា នេះហៅថា ការសេពផ្លូវខុស ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភាព
 នៃចិត្តញ្ញា តើដូចម្តេច ។ ភាពមិនគួរ ភាពមិនគួរដល់ការងារ
 ការញ្ញាចយ ការញ្ញាចូល ការលឺបល អាការលឺបល ភាពនៃ
 សេចក្តីលឺបល ការក្រាញនៅ អាការក្រាញនៅ ភាពនៃសេចក្តី
 ក្រាញនៅ នៃចិត្ត ណា នេះហៅថា ភាពនៃចិត្តញ្ញា ។

ឧទ្ទកវិគ្គហិត្តេ ចតុក្កន្តិទ្ទេសោ

(១៩៥) តត្ថ កតមេ ចត្តារោ អាសវា ។
 កាមាសវោ ភវាសវោ ទិដ្ឋាសវោ អវិជ្ជាសវោ ។
 តត្ថ កតមោ កាមាសវោ ។ យោ កាមេស្ស
 កាមច្ចម្ពោ ។ បេ ។ កាមជ្ឈោសាទំ អយំ វុច្ចតិ
 កាមាសវោ ។ តត្ថ កតមោ ភវាសវោ ។ យោ
 ភវេស្ស ភវច្ចម្ពោ ។ បេ ។ ភវជ្ឈោសាទំ អយំ វុច្ចតិ
 ភវាសវោ ។ តត្ថ កតមោ ទិដ្ឋាសវោ ។ សស្សតោ
 លោកោតិ វា ។ បេ ។ នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ
 តថាកតោ បរម្មរណាតិ វា យា ឯវុច្ចា ទិដ្ឋិ
 ទិដ្ឋិតតិ ។ បេ ។ វិបរិយេសុត្តាហា អយំ វុច្ចតិ
 ទិដ្ឋាសវោ សព្វាបិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ ទិដ្ឋាសវោ ។ តត្ថ
 កតមោ អវិជ្ជាសវោ ។ ទុក្ខេ អញ្ញាណំ ។ បេ ។
 អវិជ្ជាលង្គំ មោហោ អភុសលម្បលំ អយំ វុច្ចតិ
 អវិជ្ជាសវោ ។ ឥមេ ចត្តារោ អាសវា ។

ខុទ្ទកវត្ថុវិវត្ត បព្ពត្តនិទ្ទេស

[១៧៥] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ អាសវៈ ៤ តើដូចម្តេច ។
 កាមាសវៈ ១ ភវាសវៈ ១ ទិដ្ឋាសវៈ ១ អវិជ្ជាសវៈ ១ ។ បណ្ណា
 អាសវៈទាំង៤ នោះ កាមាសវៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នាកាម ក្នុង
 កាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ការងារលង់បំផុតកាម ណា នេះហៅ
 ថា កាមាសវៈ ។ បណ្ណាអាសវៈទាំង ៤ នោះ ភវាសវៈ តើដូច
 ម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នាកត ក្នុងកតទាំងឡាយ ។ បេ ។ ការងារលង់បំ
 ផុតកត ណា នេះហៅថា ភវាសវៈ ។ បណ្ណាអាសវៈទាំង ៤
 នោះ ទិដ្ឋាសវៈ តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ ។ បេ ។
 ការប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុស មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា ដូច្នេះថា
 លោកទៀងក្តី ។ បេ ។ ថា សត្វខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ កើតទៀត
 ក៏មិនមែន មិនកើតទៀត ក៏មិនមែនក្តី នេះហៅថា ទិដ្ឋាសវៈ សូម្បី
 មិច្ឆាទិដ្ឋិទាំងអស់ ក៏ឈ្មោះថា ទិដ្ឋាសវៈ ។ បណ្ណាអាសវៈទាំង ៤
 នោះ អវិជ្ជាសវៈ តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹងក្នុងទុក្ខ ។ បេ ។ គន្លឹះ
 គឺអវិជ្ជា សេចក្តីវង្វេង ឬសគល់នៃអកុសល នេះហៅថា អវិជ្ជា-
 សវៈ ។ នេះ អាសវៈ ៤ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរដ្ឋោ

[១៩៦ តត្ថ កតមេ ចត្តារោ កន្តោ ។ អភិជ្ឈា
 កាយកន្តោ ព្យាបាទោ កាយកន្តោ សីលព្វតបរា-
 មាសោ កាយកន្តោ ឥន្ទ្រិយភិក្ខុវេសោ កាយ-
 កន្តោ ។ តត្ថ កតមោ អភិជ្ឈា កាយកន្តោ ។
 យោ រាគោ សារាគោ ។ បេ ។ អភិជ្ឈា លោកោ
 អកុសលមូលំ អយំ វុត្ថតិ អភិជ្ឈា កាយកន្តោ ។
 តត្ថ កតមោ ព្យាបាទោ កាយកន្តោ ។ អនត្ត-
 មេ អចរិតិ ។ បេ ។ ចណ្ឌិកំ អសុរោចោ អនត្ត-
 មនតា ចិត្តស្ស អយំ វុត្ថតិ ព្យាបាទោ កាយកន្តោ ។
 តត្ថ កតមោ សីលព្វតបរាមាសោ កាយកន្តោ ។
 ឥតោ ពហិទ្ធា សមណាប្រាជ្ញាណាមំ សីលេន
 សុទ្ធិ វេតេន សុទ្ធិ សីលព្វតេន សុទ្ធិតិ យា
 ឯវុត្ថា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិកតំ ។ បេ ។ វិបរិយេសត្តាហោ
 អយំ វុត្ថតិ សីលព្វតបរាមាសោ កាយកន្តោ ។
 តត្ថ កតមោ ឥន្ទ្រិយភិក្ខុវេសោ កាយកន្តោ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

(១៧៦) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ គន្លះ (ធម៌ជាគ្រឿងចាក់ស្រះ) ៤
 តើដូចម្តេច ។ អភិជ្ឈកាយគន្លះ ១ ព្យាបាទកាយគន្លះ ១ សីលពូត-
 បរាមាសកាយគន្លះ ១ ឥទ្ធិសប្បាកិនិវេសកាយគន្លះ ១ ។ បណ្ណាគន្លះ
 ទាំង ៤ នោះ អភិជ្ឈកាយគន្លះ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្វាំង
 ។ បេ ។ សេចក្តីសំឡឹងរំពៃ សេចក្តីលោភ ឫសគល់នៃអកុសល ណា
 នេះហៅថា អភិជ្ឈកាយគន្លះ ។ បណ្ណាគន្លះទាំង ៤ នោះ ព្យាបាទ-
 កាយគន្លះ តើដូចម្តេច ។ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្ត
 នូវអំពើមិនជាប្រយោជន៍ ដល់គាត់អញ ។ បេ ។ សេចក្តីកាច ការខឹង
 សេចក្តីមិនត្រេកអរនៃចិត្ត នេះហៅថា ព្យាបាទកាយគន្លះ ។ បណ្ណា
 គន្លះទាំង ៤ នោះ សីលពូតបរាមាសកាយគន្លះ តើដូចម្តេច ។ ពួកសម-
 ណាព្រាហ្មណ៍ ខាងក្រៅសាសនានេះ មានទិដ្ឋិ ដំណើរគំនិត ។ បេ ។
 សេចក្តីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុស មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា ដូច្នេះ
 ថា សេចក្តីបរិសុទ្ធ ព្រោះសីល សេចក្តីបរិសុទ្ធ ព្រោះវត្ថុ សេចក្តី
 បរិសុទ្ធ ព្រោះសីលនិងវត្ថុ នេះហៅថា សីលពូតបរាមាសកាយគន្លះ ។
 បណ្ណាគន្លះទាំង ៤ នោះ ឥទ្ធិសប្បាកិនិវេសកាយគន្លះ តើដូចម្តេច ។

ខ្មែរវត្តរំពៃ បុគ្គលិកខ្មែរ

សស្សតោ លោកោ ឥន្ទមេវ សង្ខំ មោយមញ្ញន្តិ
 វា អសស្សតោ លោកោ ឥន្ទមេវ សង្ខំ មោយមញ្ញន្តិ
 វា ។ បេ ។ នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ
 ចរម្មណា ឥន្ទមេវ សង្ខំ មោយមញ្ញន្តិ វា យា
 ឯវុចា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិកតំ ។ បេ ។ វិបរិយេសត្តាហោ
 អយំ វុច្ឆតិ ឥន្ទិសច្ចាភិនិវេសោ កាយកន្ថោ ។
 វេបេត្វា សីលព្វតបរាមាសំ កាយកន្ថំ សញ្ញាបិ
 មិច្ឆាទិដ្ឋិ ឥន្ទិសច្ចាភិនិវេសោ កាយកន្ថោ ។ ឥមេ
 ចត្តារោ កុដ្ឋា ។

(១៧៧) តត្ថ កតមេ ចត្តារោ ឱយា ។ បេ ។
 យោតា ។ បេ ។ ចត្តារិ ឱចាទាទានំ កាមុចាទានំ
 ទិដ្ឋចាទានំ សីលព្វតុចាទានំ អត្តវាទុចាទានំ ។ តត្ថ
 កតមំ កាមុចាទានំ ។ យោ កាមេសុ កាម-
 កន្ថោ ។ បេ ។ កាមជ្ឈោសានំ ឥន្ទំ វុច្ឆតិ
 កាមុចាទានំ ។ តត្ថ កតមំ ទិដ្ឋចាទានំ ។

ខុទ្ទកវគ្គវិភង្គ បក្កក្កនិទ្ទេស

ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សេចក្តីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុស មាន
 សភាពយ៉ាងនេះ ណា ដូច្នេះថា លោកទៀង សេចក្តីយល់នេះពិត
 សេចក្តីយល់ដទៃជាមោឃៈក្តី ថា លោកមិនទៀង សេចក្តីយល់នេះពិត
 សេចក្តីយល់ដទៃជាមោឃៈក្តី ។ បេ ។ ថា សត្វខាងមុខអំពីសេចក្តី
 ស្លាប់ កើតទៀតក៏មិនមែន មិនកើតទៀតក៏មិនមែន សេចក្តីយល់នេះ
 ពិត សេចក្តីយល់ដទៃជាមោឃៈក្តី នេះហៅថា ឥទ្ធិសញ្ញាកិច្ចវេសកាយ-
 គន្លះ ។ សូម្បីមិច្ឆាទិដ្ឋិតាំងអស់ លើកលែងតែសីលពូតបរាមាស-
 កាយគន្លះចេញ ក៏ឈ្មោះថា ឥទ្ធិសញ្ញាកិច្ចវេសកាយគន្លះដែរ ។ នេះ
 គន្លះ ៤ ។

(១៨៧) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ឈ្មោះ ៤ តើដូចម្តេច ។ បេ ។
 យោគៈ ។ បេ ។ ឧបាទាន ៤ គឺ កាមុបាទាន ១ ទិដ្ឋុបាទាន ១
 សីលពូតុបាទាន ១ អត្តវេទុបាទាន ១ ។ បណ្ណាឧបាទានទាំង ៤ នោះ
 កាមុបាទាន តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នានូវកាម ក្នុងកាមទាំង
 ឡាយ ។ បេ ។ ការរុំលង់បំផ្លាញកាម ណា នេះហៅថា កាមុបា-
 ទាន ។ បណ្ណាឧបាទានទាំង ៤ នោះ ទិដ្ឋុបាទាន តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

នត្ថំ ទិដ្ឋំ នត្ថំ យំដ្ឋំ ។ បេ ។ យេ ឥមញ្ច

លោកំ បរញ្ច លោកំ សយំ អភិញ្ញា សង្ខិកត្វា

បវេនេន្តត្ថំ យា ឯវរុចា ទិដ្ឋំ ទិដ្ឋិកតំ ។ បេ ។

វិបរិយេសត្តាហោ ឥទំ វុច្ឆតិ ទិដ្ឋចាទានំ ។

ឋបេត្វា សីលព្វតុចាទានញ្ច អត្តវាទុចាទានញ្ច

សញ្ញាបិ មិច្ឆាទិដ្ឋំ ទិដ្ឋចាទានំ ។ តត្ថ កតមំ

សីលព្វតុចាទានំ ។ ឥតោ ពហិម្ហា សមណាព្រាហ្ម-

ណានំ សីលេន សុទ្ធិ វតេន សុទ្ធិ សីលព្វតេន

សុទ្ធិត្ថំ យា ឯវរុចា ទិដ្ឋំ ទិដ្ឋិកតំ ។ បេ ។

វិបរិយេសត្តាហោ ឥទំ វុច្ឆតិ សីលព្វតុចាទានំ ។

តត្ថ កតមំ អត្តវាទុចាទានំ ។ ឥធ អស្សុតវា

កុដ្ឋជ្ជនោ អរិយានំ អនុស្សាវី អរិយធម្មស្ស អកោ-

វិនោ អរិយធម្ម អវិជិតោ សប្បវិសានំ អនុស្សាវី

សប្បវិសធម្មស្ស អកោវិនោ សប្បវិសធម្ម អវិជិតោ

អភិធម្មបិដក វិវាទ

ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សេចក្តីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុស
 មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា ដូច្នេះថា ទានដែលបុគ្គលឲ្យហើយ មិន
 មានផល ការបូជា មិនមានផល ។ បេ ។ សមណព្រាហ្មណ៍ទាំង
 ឡាយ ដែលធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវលោកនេះ និងលោកខាងមុខ ដោយ
 ប្រាជ្ញាដ៏ទុក្ខមន្ទនឯងហើយសំដែង មិនមានទេ នេះហៅថា ទិដ្ឋិ-
 បាទាន ។ សូម្បីមិច្ឆាទិដ្ឋិទាំងអស់ លើកតែសីលពូតុបាទាន និង
 អត្តវាទុបាទានចេញ ក៏ឈ្មោះថា ទិដ្ឋិបាទានដែរ ។ បណ្តាទុបាទាន
 ទាំង ៤ នោះ សីលពូតុបាទាន តើដូចម្តេច ។ សមណព្រាហ្មណ៍
 ទាំងឡាយខាងក្រៅសាសនានេះ មានទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ ។ បេ ។
 សេចក្តីប្រកាន់ ក្នុងការស្វែងរកខុស មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា
 ដូច្នេះថា សេចក្តីបរិសុទ្ធិ ព្រោះសីល សេចក្តីបរិសុទ្ធិ ព្រោះ
 វិត្ត សេចក្តីបរិសុទ្ធិ ព្រោះសីលនឹងវិត្ត នេះហៅថា សីលពូតុ-
 បាទាន ។ បណ្តាទុបាទានទាំង ៤ នោះ អត្តវាទុបាទាន តើដូច
 ម្តេច ។ បុថុជ្ជន ក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកមិនចេះដឹង មិនបានឃើញ
 ពួកព្រះអរិយៈ មិនឈ្លាស ក្នុងធម៌របស់ព្រះអរិយៈ មិនទូន្មានខ្លួន
 ក្នុងធម៌របស់ព្រះអរិយៈ មិនបានឃើញពួកសប្បុរស មិនឈ្លាស
 ក្នុងធម៌របស់ពួកសប្បុរស មិនទូន្មានខ្លួន ក្នុងធម៌របស់ពួកសប្បុរស

ឧទ្ធរវិគ្គវិវត្តេ បញ្ចក្ខន្ធហោ

រូបំ អត្ថតោ សមនុបស្សតិ រូបវន្តំ វា អត្តានំ
 អត្តនំ វា រូបំ រូបស្មី វា អត្តានំ វេទនំ
 ។ បេ ។ សញ្ញា ។ បេ ។ សម្មាវេ ។ បេ ។
 វិញ្ញាណំ អត្ថតោ សមនុបស្សតិ វិញ្ញាណវន្តំ វា
 អត្តានំ អត្តនំ វា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណស្មី វា អត្តានំ
 យោ ឯវុចា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិតតំ ។ បេ ។ វិបរិយេសត្តាហោ
 ឥទំ វុច្ឆតិ អត្តវាទុចាទានំ ។ ឥមាទិ ចត្តាវិ
 ទុចាទានានំ ។

(៣៨៨) តត្ថ កតមេ ចត្តារោ តណ្ហាចាទា ។
 ចីវរហេតុ វា ភិក្ខុនោ តណ្ហា ឧប្បជ្ឈមាណ
 ឧប្បជ្ឈតិ បិណ្ឌាចាតហេតុ វា ភិក្ខុនោ តណ្ហា
 ឧប្បជ្ឈមាណ ឧប្បជ្ឈតិ សេនាសនហេតុ វា ភិក្ខុនោ
 តណ្ហា ឧប្បជ្ឈមាណ ឧប្បជ្ឈតិ ឥតិកវាភវហេតុ វា
 ភិក្ខុនោ តណ្ហា ឧប្បជ្ឈមាណ ឧប្បជ្ឈតិ ឥមេ
 ចត្តារោ តណ្ហាចាទា ។

ខុទ្ទកវគ្គ បក្កនិទ្ទេស

រមែងតិចារណាឃើញនូវរូប ថា ជាខ្លួន តិចារណាឃើញនូវខ្លួន ថា មាន
 រូបខ្លះ តិចារណាឃើញនូវរូប ថា មានក្នុងខ្លួនខ្លះ តិចារណាឃើញនូវខ្លួន
 ថា មានក្នុងរូបខ្លះ តិចារណាឃើញនូវវេទនា ។ បេ ។ នូវសញ្ញា ។ បេ ។
 នូវសង្ខារទាំងឡាយ ។ បេ ។ នូវវិញ្ញាណ ថា ជាខ្លួន តិចារណាឃើញ
 នូវខ្លួន ថា មានវិញ្ញាណខ្លះ តិចារណាឃើញនូវវិញ្ញាណ ថា មានក្នុងខ្លួន
 ខ្លះ តិចារណាឃើញនូវខ្លួន ថា មានក្នុងវិញ្ញាណខ្លះ ទិដ្ឋិ ដំណើរគឺទិដ្ឋិ
 ។ បេ ។ សេចក្តីប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុស មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា
 នេះ ហៅថា អត្តវាទុបាទាន ។ នេះ ទុបាទាន ២ ។

[១៩៨] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ តណ្ហាបាទា ២ តើដូចម្តេច ។
 តណ្ហានៃភិក្ខុ កាលនឹងកើត រមែងកើតឡើង ព្រោះហេតុនៃបីវរខ្លះ
 តណ្ហានៃភិក្ខុ កាលនឹងកើត រមែងកើតឡើង ព្រោះហេតុនៃបីណ្ហា-
 បាតខ្លះ តណ្ហានៃភិក្ខុ កាលនឹងកើត រមែងកើតឡើង ព្រោះហេតុនៃ
 សេនាសនៈខ្លះ តណ្ហានៃភិក្ខុ កាលនឹងកើត រមែងកើតឡើង ព្រោះ
 ហេតុនៃសេចក្តីចម្រើននិងសេចក្តីវិនាសដូច្នេះ ។ ខ្លះ នេះ តណ្ហាបាទា ២ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរុដ្ឋោ

[១៩៩] តត្ថ កតមាធិ ចត្តារិ អកតិកមនាធិ ។

ធន្ទកតិ កច្ឆតិ ខោសាកតិ កច្ឆតិ មោហាកតិ
 កច្ឆតិ កយាកតិ កច្ឆតិ យា ឯវុទ្ធា អកតិ
 អកតិកមនំ ធន្ទកមនំ វត្ថុកមនំ វារិកមនំ សមាធិ
 ចត្តារិ អកតិកមនាធិ ។

[២០០] តត្ថ កតមេ ចត្តារោ វិបរិយេសា ។

អនិច្ចេ ធិច្ឆតិ សញ្ញាវិបរិយេសោ ចិត្តវិបរិយេសោ
 ធិដ្ឋវិបរិយេសោ ធិក្ខេ ធិច្ឆតិ សញ្ញាវិបរិយេសោ
 ចិត្តវិបរិយេសោ ធិដ្ឋវិបរិយេសោ អនត្តនិ អត្តាតិ
 សញ្ញាវិបរិយេសោ ចិត្តវិបរិយេសោ ធិដ្ឋវិបរិយេសោ
 អសុកេ សុកនិ សញ្ញាវិបរិយេសោ ចិត្តវិបរិយេសោ
 ធិដ្ឋវិបរិយេសោ សមេ ចត្តារោ វិបរិយេសា ។

[២០១] តត្ថ កតមេ ចត្តារោ អនិវិយោហាក ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[១៩៩] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការលុះក្នុងអគតិ ៤ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គល ដល់នូវការលំអៀង ព្រោះស្រឡាញ់ ១ ដល់នូវការលំអៀង ព្រោះស្អប់ ១ ដល់នូវការលំអៀង ព្រោះវង្វេង ១ ដល់នូវការលំអៀង ព្រោះខ្លាច ១ សេចក្តីលំអៀង ការលុះក្នុងសេចក្តីលំអៀង ការលុះដោយឆន្ទៈ ការលុះដោយពួក ការលុះដូចជាទឹក មានសភាពយ៉ាងនេះ ណា នេះ ការលុះក្នុងអគតិ ៤ ។

[២០០] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការស្វែងរកខុស ៤ តើដូចម្តេច ។ ការស្វែងរកខុសយេងសញ្ញា ការស្វែងរកខុសដោយចិត្ត ការស្វែងរកខុសដោយទិដ្ឋិ ក្នុងវត្ថុមិនទៀងថា ទៀង ១ ការស្វែងរកខុសដោយសញ្ញា ការស្វែងរកខុសដោយចិត្ត ការស្វែងរកខុសដោយទិដ្ឋិ ក្នុងវត្ថុជាទុក្ខថា សុខ ១ ការស្វែងរកខុសដោយសញ្ញា ការស្វែងរកខុសដោយចិត្ត ការស្វែងរកខុសដោយទិដ្ឋិ ក្នុងសភាវៈមិនមែនខ្លួន ថា ជាខ្លួន ១ ការស្វែងរកខុសដោយសញ្ញា ការស្វែងរកខុសដោយចិត្ត ការស្វែងរកខុសដោយទិដ្ឋិ ក្នុងវត្ថុមិនស្អាតថា ស្អាត ១ នេះ ការស្វែងរកខុស ៤ ។

[២០១] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វេហារមិនប្រសើរ ៤ តើដូចម្តេច ។

ខុទ្ទករគ្រិវិកង្គេ បញ្ចក្កនិទ្ទេសោ

អធិដ្ឋេ ធិដ្ឋវាធិតា អស្សុតេ ស្សុតវាធិតា អម្មុតេ
ម្មុតវាធិតា អវិញ្ញាតេ វិញ្ញាតវាធិតា ឥមេ ចត្តារោ
អនរិយវោហារា ។

(២០២) តត្ថ កតមេ អបរេប័ ចត្តារោ
អនរិយវោហារា ។ ធិដ្ឋេ អធិដ្ឋវាធិតា ស្សុតេ
អស្សុតវាធិតា ម្មុតេ អម្មុតវាធិតា វិញ្ញាតេ អវិញ្ញាត
វាធិតា ឥមេ ចត្តារោ អនរិយវោហារា ។

(២០៣) តត្ថ កតមាធិ ចត្តារិ ធុត្ថរិតាធិ ។
ចាលាតិចាតោ អធិដ្ឋាធានំ កាមេស្ស មិច្ឆាចារោ
មុសាវាទោ ឥមាធិ ចត្តារិ ធុត្ថរិតាធិ ។

(២០៤) តត្ថ កតមាធិ អបរាធិប័ ចត្តារិ
ធុត្ថរិតាធិ ។ មុសាវាទោ បិសុណា វាចា ជរុសា
វាចា សុម្ពប្បលាចោ ឥមាធិ ចត្តារិ ធុត្ថរិតាធិ ។

(២០៥) តត្ថ កតមាធិ ចត្តារិ កយាធិ ។
ជាតិកយំ ជរាភយំ ព្យាធិកយំ មរណកយំ ឥមាធិ
ចត្តារិ កយាធិ ។

ខ្នែកវត្តរោង ចក្កនិរ្ឫតិ

ការពោល ថា ឃើញ ក្នុងហេតុដែលមិនបានឃើញ ១ ការពោល ថា ឮ ក្នុងហេតុដែលមិនបានឮ ១ ការពោល ថា លឺទ្វក្ខក្ស ក្នុងហេតុ ដែលមិនបានលឺទ្វក្ខក្ស ១ ការពោល ថា ដឹង ក្នុងហេតុដែលមិន បានដឹង ១ នេះ វេហារមិនប្រសើរ ៤ ។

(២០២) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វេហារមិនប្រសើរ ៤ ដទៃ ទៀត តើដូចម្តេច ។ ការពោល ថា មិនឃើញ ក្នុងហេតុដែលបាន ឃើញ ១ ការពោល ថា មិនឮ ក្នុងហេតុដែលបានឮ ១ ការពោលថា មិនបានលឺទ្វក្ខក្ស ក្នុងហេតុដែលបានលឺទ្វក្ខក្ស ១ ការពោល ថា មិនបាន ដឹង ក្នុងហេតុដែលបានដឹង ១ នេះ វេហារមិនប្រសើរ ៤ ។

(២០៣) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទុច្ចរិត ៤ តើដូចម្តេច ។ បាណាតិបាត ១ អទិន្នាទាន ១ កាមេសុមិច្ឆាចារ ១ មុសាវាទ ១ នេះ ទុច្ចរិត ៤ ។

(២០៤) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទុច្ចរិត ៤ ដទៃទៀត តើដូច ម្តេច ។ មុសាវាទ ១ បិសុណាវាចា ១ ផុសាវាចា ១ សម្មប្ប- លាបៈ ១ នេះ ទុច្ចរិត ៤ ។

(២០៥) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភ័យ ៤ តើដូចម្តេច ។ ជាតិភ័យ ១ ផរភ័យ ១ ព្យាធិភ័យ ១ មរណភ័យ ១ នេះ ភ័យ ៤ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[២០៦] តត្ថ កតមាធិ អបរាធិបិ ចត្តារិ
កយាធិ ។ រាជកយំ ចោរកយំ អក្កិកយំ ឧទកកយំ
ឥមាធិ ចត្តារិ កយាធិ ។

[២០៧] តត្ថ កតមាធិ អបរាធិបិ ចត្តារិ
កយាធិ ។ ឧមិកយំ ក្បម្ភលកយំ អាវដ្ឋកយំ
សុសុកាកយំ ឥមាធិ ចត្តារិ កយាធិ ។

[២០៨] តត្ថ កតមាធិ អបរាធិបិ ចត្តារិ
កយាធិ ។ អត្តានុវាធិកយំ បរាធិវាធិកយំ ទណ្ឌកយំ
ទុក្ខតិកយំ ឥមាធិ ចត្តារិ កយាធិ ។

[២០៩] តត្ថ កតមា ចតស្សោ ទិដ្ឋិយោ ។
សយំកតំ សុខទុក្ខានិ សច្ចតោ វេតតោ ទិដ្ឋិ
ឧប្បជ្ជតិ បរកតំ សុខទុក្ខានិ សច្ចតោ វេតតោ
ទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ជតិ សយំកតញ្ច បរកតញ្ច សុខទុក្ខានិ
សច្ចតោ វេតតោ ទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ជតិ អសយំកតំ
អបរកតំ^(១) អធិច្ចសមុប្បជ្ជំ សុខទុក្ខានិ សច្ចតោ
វេតតោ ទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ជតិ ឥមា ចតស្សោ ទិដ្ឋិយោ ។

បញ្ចក្កំ ។

១ ទ.ម. អសយំ-ការ អបរកត្តិ ទិស្សត្តិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

(២៤៦) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភ័យ ៤ ដទៃទៀត តើដូចម្តេច ។ រាជភ័យ ១ ចោរភ័យ ១ អគ្គិភ័យ ១ ទទកភ័យ ១ នេះ ភ័យ ៤ ។

(២៤៧) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភ័យ ៤ ដទៃទៀត តើដូចម្តេច ។ ភ័យអំពីរលក ១ ភ័យអំពីក្រពើ ១ ភ័យអំពីអន្ទង់ទឹក ១ ភ័យអំពីត្រីសាហាវ ១ នេះ ភ័យ ៤ ។

(២៤៨) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភ័យ ៤ ដទៃទៀត តើដូចម្តេច ។ ភ័យអំពីសេចក្តីតិះដៀលខ្លួនឯង ១ ភ័យអំពីសេចក្តីតិះដៀលរបស់បុគ្គលដទៃ ១ ភ័យអំពីអាជ្ញា ១ ភ័យអំពីទុគ្គតិ ១ នេះ ភ័យ ៤ ។

(២៤៩) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទិដ្ឋិ ៤ តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិតែងកើតឡើង ដោយទៀងទាត់មាំមួនថា សុខនិងទុក្ខគឺខ្លួនឯងធ្វើ ១ ទិដ្ឋិតែងកើតឡើង ដោយទៀងទាត់មាំមួនថា សុខនិងទុក្ខគឺអ្នកដទៃធ្វើ ១ ទិដ្ឋិតែងកើតឡើង ដោយទៀងទាត់មាំមួនថា សុខនិងទុក្ខគឺខ្លួនឯងធ្វើផង អ្នកដទៃធ្វើផង ១ ទិដ្ឋិតែងកើតឡើង ដោយទៀងទាត់មាំមួនថា សុខនិងទុក្ខមិនមែនខ្លួនឯងធ្វើ មិនមែនអ្នកដទៃធ្វើ គឺកើតឡើងដោយអាស្រ័យហេតុ ១ នេះ ទិដ្ឋិ ៤ ។

ចប់ ព្យាគមន៍ ៤ ។

ឧទ្ទេសន្តិក្កោ បញ្ចកនិទ្ទេសោ

[២០០] តត្ថ កតមាធិ បញ្ចោរម្ភាភិយាធិ
 សញ្ញោជនាធិ ។ សញ្ញាយទិដ្ឋិ វិចិត្តោ សីលព្វ-
 តបរមាសោ កាមច្ឆន្ទោ ព្យាបាទោ ឥមាធិ
 បញ្ចោរម្ភាភិយាធិ សញ្ញោជនាធិ ។

[២០១] តត្ថ កតមាធិ បញ្ចុទ្ធភាភិយាធិ
 សញ្ញោជនាធិ ។ រូបរកោ អរូបរកោ មាណោ ឧទ្ធច្ចំ
 អវិជ្ជា ឥមាធិ បញ្ចុទ្ធភាភិយាធិ សញ្ញោជនាធិ ។

[២០២] តត្ថ កតមាធិ បញ្ច មច្ឆរិយាធិ ។
 អាវាសមច្ឆរិយំ កុលមច្ឆរិយំ លាភមច្ឆរិយំ វណ្ណមច្ឆ-
 រិយំ ធម្មមច្ឆរិយំ ឥមាធិ បញ្ច មច្ឆរិយាធិ ។

[២០៣] តត្ថ កតមេ បញ្ច សង្កា ។
 រាគសង្កោ ទោសសង្កោ មោហសង្កោ មាធសង្កោ
 ទិដ្ឋិសង្កោ ឥមេ បញ្ច សង្កា ។

[២០៤] តត្ថ កតមេ បញ្ច សល្លា ។
 រាគសល្លំ ទោសសល្លំ មោហសល្លំ មាធសល្លំ
 ទិដ្ឋិសល្លំ ឥមេ បញ្ច សល្លា ។

ខ្នែកវិញ្ញាណ បញ្ចកន្ត្រៃស

(២១០) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សំយោជនៈជាចំណែកខាងក្រោម ៥
តើដូចម្តេច ។ សក្កាយទិដ្ឋិ ១ វិចិត្រិច្ឆា ១ សីលពូតបរាមាសៈ ១
កាមច្ចន្ទៈ ១ ព្យាប្បាទៈ ១ នេះ សំយោជនៈជាចំណែកខាងក្រោម ៥ ។

(២១១) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សំយោជនៈជាចំណែកខាងលើ ៥
តើដូចម្តេច ។ រូបរាគៈ ១ អរូបរាគៈ ១ មានៈ ១ ទទ្ធច្ចៈ ១ អវិជ្ជា ១
នេះ សំយោជនៈជាចំណែកខាងលើ ៥ ។

(២១២) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មច្ចុរិយៈ ៥ តើដូចម្តេច ។
អាវាសមច្ចុរិយៈ ១ កុលមច្ចុរិយៈ ១ លាភមច្ចុរិយៈ ១ វណ្ណមច្ចុរិយៈ ១
ធម្មមច្ចុរិយៈ ១ នេះ មច្ចុរិយៈ ៥ ។

(២១៣) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ កិលេសជាគ្រឿងចំពាក់ ៥ តើ
ដូចម្តេច ។ កិលេសជាគ្រឿងចំពាក់គឺរាគៈ ១ កិលេសជាគ្រឿងចំពាក់
គឺទោសៈ ១ កិលេសជាគ្រឿងចំពាក់គឺមោហៈ ១ កិលេសជាគ្រឿង
ចំពាក់គឺមានៈ ១ កិលេសជាគ្រឿងចំពាក់គឺទិដ្ឋិ ១ នេះ កិលេសជា
គ្រឿងចំពាក់ ៥ ។

(២១៤) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សា ៥ តើដូចម្តេច ។ សភី
រាគៈ ១ សភីទោសៈ ១ សភីមោហៈ ១ សភីមានៈ ១ សភីទិដ្ឋិ ១
នេះ សា ៥ ។

អភិធម្មបដិកេ វិរាឡោ

[២១៥] តត្ថ កតមេ បញ្ច ចេតោទិលា ។

សត្តវិ កង្ខតិ វិចិត្តិកង្ខតិ នាធិមុកង្ខតិ ន សម្មសីទតិ
 ធម្មេ កង្ខតិ វិចិត្តិកង្ខតិ នាធិមុកង្ខតិ ន សម្ម-
 សីទតិ សង្ឃេ កង្ខតិ វិចិត្តិកង្ខតិ នាធិមុកង្ខតិ ន
 សម្មសីទតិ សិក្ខាយ កង្ខតិ វិចិត្តិកង្ខតិ នាធិមុកង្ខតិ
 ន សម្មសីទតិ សព្វហ្មចារីសុ កុបិតោ ហោតិ
 អនត្តមនោ អាហតចិត្តោ ទិលជាតោ ឥមេ បញ្ច
 ចេតោទិលា ។

[២១៦] តត្ថ កតមេ បញ្ច ចេតសោ

វិនិត្យោ ។ កាមេ អវិភវតោ ហោតិ អវិក-
 តច្ចន្តោ អវិកតប្បមោ អវិកតបិចាសោ អវិកត-
 បរិជ្ឈាហោ អវិកតតណ្ហោ កាយេ អវិភវតោ
 ហោតិ អវិកតច្ចន្តោ អវិកតប្បមោ អវិកតបិចាសោ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[២១៥] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ បង្ហាញចិត្ត ៥ តើដូចម្តេច ។

បុគ្គល សង្ស័យ ងឿងឆ្ងល់ មិនចុះចិត្តស៊ប់ មិនជ្រះថ្លា ក្នុងព្រះ
សាស្តា ១ បុគ្គល សង្ស័យ ងឿងឆ្ងល់ មិនចុះចិត្តស៊ប់ មិនជ្រះថ្លា
ក្នុងព្រះធម៌ ១ បុគ្គល សង្ស័យ ងឿងឆ្ងល់ មិនចុះចិត្តស៊ប់ មិន
ជ្រះថ្លា ក្នុងព្រះសង្ឃ ១ បុគ្គល សង្ស័យ ងឿងឆ្ងល់ មិនចុះចិត្តស៊ប់
មិនជ្រះថ្លា ក្នុងសិក្ខា ១ បុគ្គល ក្រោធ អាក់អន់ចិត្ត មានចិត្តចង់គំនុំ
មានចិត្តរឹងត្អឹង ចំពោះសព្វហូរិយបុគ្គលទាំងឡាយ ១ នេះ បង្ហាញ
ចិត្ត ៥ ។

[២១៦] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ចំណងរបស់ចិត្ត ៥ តើដូចម្តេច ។

បុគ្គល មិនទាន់ប្រាសចាកតម្រេក មិនទាន់ប្រាសចាកចំណង់ មិនទាន់
ប្រាសចាកសេចក្តីស្រឡាញ់ មិនទាន់ប្រាសចាកសេចក្តីស្រឡាត់ មិន
ទាន់ប្រាសចាកសេចក្តីក្រវល់ក្រវាយ មិនទាន់ប្រាសចាកសេចក្តីប្រាថ្នា
ក្នុងកាម ១ មិនទាន់ប្រាសចាកតម្រេក មិនទាន់ប្រាសចាកចំណង់ មិន
ទាន់ប្រាសចាកសេចក្តីស្រឡាញ់ មិនទាន់ប្រាសចាកសេចក្តីស្រឡាត់

ខុទ្ទកវគ្គវិរុទ្ធិ បញ្ចកនិទ្ទេសោ

អវិភត្តបរិឡាហោ អវិភត្តតណ្ហោ រូបេ អវិភត្តភគោ
 ហោតិ អវិភត្តក្ខន្ធា អវិភត្តប្បមោ អវិភត្តបិថាសោ
 អវិភត្តបរិឡាហោ អវិភត្តតណ្ហោ យាវទត្ថំ ឧទកវទេ-
 ហកំ កុញ្ញត្វា សេយ្យសុខំ បស្សសុខំ មិទ្ធសុខំ
 អនុយុត្តោ វិហារតិ អញ្ញាតំ ទេវកាយំ បណិជាយ
 ព្រហ្មចរិយំ ចរតិ ឥមិនាហំ សីលេន វា វតេន
 វា តថេន វា ព្រហ្មចរិយេន វា ទេវេ វា កវិស្សាមិ
 ទេវញ្ញាតរោ វាតិ ឥមេ បញ្ច ចេតសោ វិនិត្យា ។

(២០៧) តត្ថ កតមាធិ បញ្ច ជីវរណាធិ ។
 កាមច្ឆន្ទជីវរណំ ព្យាបាទជីវរណំ ជីនមិទ្ធជីវរណំ
 ឧទ្ធច្ឆកុក្កច្ឆជីវរណំ វិនិត្តច្ឆជីវរណំ ឥមាធិ បញ្ច
 ជីវរណាធិ ។

(២០៨) តត្ថ កតមាធិ បញ្ច កម្មាធិ
 អាទន្តវិកាធិ ។ មាតា ជីវិតា វេរេបិតា
 ហោតិ បិតា ជីវិតា វេរេបិតោ ហោតិ

ទុក្ខវត្ថុវិក័ត្ត បញ្ចកន្តិក

មិនទាន់ប្រាសចាកសេចក្តីក្រវល់ក្រវាយ មិនទាន់ប្រាសចាកសេចក្តីប្រា-
 ថ្នាក្នុងកាយ ១ មិនទាន់ប្រាសចាកតម្រេក មិនទាន់ប្រាសចាកចំណង់
 មិនទាន់ប្រាសចាកសេចក្តីស្រឡាញ់ មិនទាន់ប្រាសចាកសេចក្តីស្រេក
 ឃ្លាន មិនទាន់ប្រាសចាកសេចក្តីក្រវល់ក្រវាយ មិនទាន់ប្រាសចាក
 សេចក្តីប្រាថ្នា ក្នុងរូប ១ បរិភោគត្រាតែត្រួតពេញពោះ ហើយ
 ប្រកបរឿយៗ នូវសេចក្តីសុខ ក្នុងទីដេក នូវសេចក្តីសុខ (ក្នុងការ
 ដេកប្រែប្រួល) ទៅខាងស្តាំខាងឆ្វេង នូវសេចក្តីសុខ ក្នុងការដេក
 លក់ស៊ប់ ១ ប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយៈ ព្រោះប្រាថ្នា នូវពួកទេវតាណាមួយ
 ជាអាត្មាអញ្ជើញនឹងបានជាទេវតា (មានស័ក្តិធំ) ឬទេវតា (មានស័ក្តិតូច)
 ណាមួយ ដោយសីលនេះក្តី ដោយវ័ត្តនេះក្តី ដោយតបៈនេះក្តី ដោយ
 ព្រហ្មចរិយៈនេះក្តី នេះ ចំណង់របស់ចិត្ត ៥ ។

[២១៧] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ នីវរណៈ ៥ តើដូចម្តេច ។
 កាមច្ចនីវរណៈ ១ ព្យាបាទនីវរណៈ ១ បីដម្ចនីវរណៈ ១ ទុក្ខច្ច-
 កក្ខនីវរណៈ ១ វិចិត្តច្ចនីវរណៈ ១ នេះ នីវរណៈ ៥ ។

[២១៨] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អនុន្តរិយកម្ម ៥ តើដូច
 ម្តេច ។ បុគ្គល ផ្តាច់បង់មាតាចាកជីវិត ១ ផ្តាច់បង់បិតាចាកជីវិត ១

អភិធម្មបិដក វិរាដ្ឋោ

អរហា ជីវិតា វេរោមិតោ ហោតិ ទុដ្ឋេន ចិត្តេន
 តថាគតស្ស លោហិតំ ឧប្បាទិតំ ហោតិ សង្កេត
 ភិដ្ឋោ ហោតិ ឥមាទំ បញ្ច កម្មាទំ អាទន្តរិកាទំ ។

[២១៩] តត្ថ កតមា បញ្ច ទិដ្ឋិយោ ។ សញ្ញា
 អត្តា ហោតិ អរោតោ បរម្មណាតិ ឥត្តេកេ
 អភិវទន្តិ អសញ្ញា អត្តា ហោតិ អរោតោ បរម្ម-
 ណាតិ ឥត្តេកេ អភិវទន្តិ លោសញ្ញាសញ្ញា អត្តា
 ហោតិ អរោតោ បរម្មណាតិ ឥត្តេកេ អភិវទន្តិ
 សតោ វា បន សត្តស្ស ឧច្ឆេទំ វិនាសំ វិភវំ
 បញ្ចាបេន្តិ ទិដ្ឋិធម្មនិព្វានំ វា បនេកេ អភិវទន្តិ
 ឥមា បញ្ច ទិដ្ឋិយោ ។

[២២០] តត្ថ កតមេ បញ្ច វេរោ ។ ចាលា-
 តិចាតោ អទិដ្ឋាទានំ កាមេស្ស មិច្ឆាចារោ មុសា-
 វាទោ សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទដ្ឋានំ ឥមេ បញ្ច វេរោ ។

អភិធម្មបិដក វិវត្ត

ផ្កាចំបង់ព្រះអរហន្តចាកជីវិត ១ បុគ្គលមានចិត្តប្រទូស្ត ញ៉ាំងព្រះ
លោហិត របស់ព្រះតថាគត ឲ្យកើតឡើង ១ បំរែបកសង្ស ១ នេះ
អនន្តរិយកម្ម ៥ ។

(២១៩) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទិដ្ឋិ ៥ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គល
មួយពួក ប្រកាសយ៉ាងនេះថា ខ្លួនមានសញ្ញា មិនមានរោគ រាងមុខ
អំពីសេចក្តីស្លាប់ ១ បុគ្គលមួយពួក ប្រកាសយ៉ាងនេះថា ខ្លួនមិន
មានសញ្ញា មិនមានរោគ រាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ ១ បុគ្គលមួយពួក
ប្រកាសយ៉ាងនេះថា ខ្លួនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន
មិនមានរោគ រាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ ១ បុគ្គលមួយពួក បញ្ចតនូវ
សេចក្តីដាច់ស្ងួន សេចក្តីវិនាស សេចក្តីមិនចម្រើន របស់សត្វដែល
កើតមាន ១ បុគ្គលមួយពួក ប្រកាសនូវព្រះនិព្វាន ក្នុងបច្ចុប្បន្ន ១ នេះ
ទិដ្ឋិ ៥ ។

(២២០) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពៀវ ៥ តើដូចម្តេច ។
បាណាតិបាត ១ អទិន្នាន ១ ការមេស្ម មិច្ឆាចារ ១ មុសាវាទ ១
សុរាមេរយមជ្ជប្បមាទដ្ឋាន ១ នេះ ពៀវ ៥ ។

ខ្មែរវត្តអារាម បញ្ចកសិទ្ធភោ

(២២១) តត្ថ កតមេ បញ្ច ព្យសនា ។
ញាតិព្យសនំ ភោគព្យសនំ រោគព្យសនំ សីលព្យសនំ
ទិដ្ឋិព្យសនំ ឥមេ បញ្ច ព្យសនា ។

(២២២) តត្ថ កតមេ បញ្ច អក្ខន្តិយា
អាទិនវា ។ ពហុនោ ជនស្ស អប្បិយោ ហោតិ
អមនាថោ វេរពហុលោ ហោតិ វជ្ជពហុលោ
សម្មន្នោ កាលំ ករោតិ កាយស្ស ភេនា
បរម្មរណា អនាយំ ទុក្ខតិ វិនិច្ឆ័យំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ
ឥមេ បញ្ច អក្ខន្តិយា អាទិនវា ។

(២២៣) តត្ថ កតមាទិ បញ្ច កយាទិ ។
អាជីវកកយំ អសីលោកកយំ បរិសសារជ្ជកយំ
មរណកយំ ទុក្ខតិកយំ ឥមាទិ បញ្ច កយាទិ ។

(២២៤) តត្ថ កតមេ បញ្ច ទិដ្ឋធម្មទិព្វាន-
វនា ។ ឥនេកន្តោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ
វា ឯវិវាទំ ហោតិ ឯវិទិដ្ឋិ យតោ ខោ កោ

ខ្មែរវត្តភ្នំ បញ្ចកន្ថេស

(២២១) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីវិនាស ៥ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីវិនាសញាតិ ១ សេចក្តីវិនាសកោតៈ ១ សេចក្តីវិនាសគឺរោគ ១
 សេចក្តីវិនាសសីល ១ សេចក្តីវិនាសគឺទិដ្ឋិ ១ នេះ សេចក្តីវិនាស ៥ ។

(២២២) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ទោសនៃសេចក្តីមិនអត់ធន់ ៥
 តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលអ្នកមិនអត់ធន់ រមែងមិនជាទីស្រឡាញ់ មិន
 ជាទីពេញចិត្តនៃជនច្រើនគ្នា ១ ច្រើនដោយពៀរ ១ ច្រើនដោយ
 ទោស ១ រំធូងធ្វើមរណកាល ១ បែកប្លាយរាងកាយ ខាងមុខអំពី
 សេចក្តីស្លាប់ រមែងចូលទៅកាន់អបាយ ទុគ្គតិ វិនិបាត នរក ១ នេះ
 ទោសនៃការមិនអត់ធន់ ៥ ។

(២២៣) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ភ័យ ៥ តើដូចម្តេច ។
 ភ័យអំពីការចិញ្ចឹមជីវិត ១ ភ័យអំពីគេមិនសរសើរ ១ ភ័យអំពីសេចក្តី
 កោតញញើតក្នុងបរិស័ទ ១ ភ័យអំពីសេចក្តីស្លាប់ ១ ភ័យអំពីទុគ្គតិ ១
 នេះ ភ័យ ៥ ។

(២២៤) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ការពោលនូវព្រះនិព្វាន ក្នុងបច្ចុប្បន្ន
 ៥ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលពួកមួយ ក្នុងលោកនេះ ជាសមណៈ
 ឬព្រាហ្មណ៍ មានវេទៈយ៉ាងនេះ មានទិដ្ឋិយ៉ាងនេះថា ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន

អភិធម្មបិដកេ វិរុដ្តោ

អយំ អត្តា បញ្ចាហិ កាមគុណាហិ សមប្បតោ
 សមន្តក្ខតោ បរិចារេតិ ឯត្តាវតា ខោ ភោ អយំ
 អត្តា បរមទិដ្ឋធម្មនិព្វានប្បតោ ហោតីតិ វត្ថុកេ
 សតោ សត្តស្ស បរមទិដ្ឋធម្មនិព្វានំ បញ្ចាបេនី ។
 តមញ្ញោ ឯវមាហា អត្ថំ ខោ ភោ ឯសោ
 អត្តា យំ តំ វទេសិ នេសោ នត្ថិតិ វនាមិ
 មោ ច ខោ ភោ អយំ អត្តា ឯត្តាវតា បរម-
 ទិដ្ឋធម្មនិព្វានប្បតោ ហោតិ តំ កិស្ស ហេតុ
 កាមា ហិ ភោ អនិច្ចា ទុក្ខា វិបរិណាមធម្មា
 តេសំ វិបរិណាមញ្ញាថាភាវា ឧប្បជ្ឈន្តិ សោកបរិ-
 នេវទុក្ខនោមនស្សចាយាសា យតោ ខោ ភោ
 អយំ អត្តា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ
 ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ឯត្តាវតា ខោ ភោ
 អយំ អត្តា បរមទិដ្ឋធម្មនិព្វានប្បតោ ហោតីតិ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

កាលណាបើខ្លួននេះ ឆ្លើយស្តាប់ស្តាប់ ឲ្យគេបម្រើដោយកាមគុណ ៥
 ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះឯង ទើបខ្លួននេះ
 ឈ្មោះថាជាអត្តភាព ដល់នូវព្រះនិព្វាន ក្នុងបច្ចុប្បន្ន ដែលជាគុណជាត
 យ៉ាងក្រៃលែង សមណៈបុត្រាហ្មណ៍ពួកមួយ បញ្ចក្ខន្ធវិព្វាន ក្នុង
 បច្ចុប្បន្ន ថាជាគុណយ៉ាងក្រៃលែង របស់សត្វដែលមាននៅ ដោយ
 ប្រការដូច្នេះ ១ ។ មានបុគ្គលដទៃ ក្រៅអំពីបុគ្គលពួកនោះ និយាយ
 យ៉ាងនេះថា នៃអ្នកដ៏ចម្រើន អ្នកនិយាយថា ខ្លួនមាននិ្ករៈ ក៏មានមែន
 ឯខ្ញុំមិននិយាយថា ខ្លួននិ្ករៈមិនមានទេ នៃអ្នកដ៏ចម្រើន តែវាខ្លួននេះ
 មិនមែនដល់នូវព្រះនិព្វាន ក្នុងបច្ចុប្បន្ន ដែលជាគុណយ៉ាងក្រៃលែង
 ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះទេ ពាក្យដែលខ្ញុំថាដូច្នោះ តើព្រោះ
 ហេតុអ្វី ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន ព្រោះហេតុថា កាមទាំងឡាយមិនទៀងជាទុក្ខ
 មានសេចក្តីប្រែប្រួលជាធម្មតា មានសេចក្តីសោកខឹងក្លែងល្អ ទុក្ខចោម-
 នស្ស និងសេចក្តីចង្អៀតចង្អល់ចិត្ត រមែងកើតឡើង ព្រោះកាម
 ទាំងឡាយនោះ ប្រែប្រួលទៅ ប្រព្រឹត្តទៅ ដោយប្រការដទៃ ម្ចាស់អ្នក
 ដ៏ចម្រើន ខ្លួននេះឯង កាលណាបានស្ងប់ស្ងាត់ ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ។ បានដល់បឋមជ្ឈាន ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន ព្រោះហេតុមានប្រមាណ
 ប៉ុណ្ណោះ ទើបខ្លួននេះឈ្មោះថា បានដល់នូវព្រះនិព្វាន ក្នុងបច្ចុប្បន្ន

ខ្មែរវត្តអារាម បញ្ចកន្ត្រៃ

ឥត្ថេកេ សតោ សត្តស្ស បរមទិដ្ឋធម្មនិព្វានំ

បញ្ចបេន្តិ ។ តមញ្ញោ ឯវមាហា អត្ថំ ខោ

ភោ ឯសោ អត្តា យំ ភំ វិទេសំ នេសោ

នត្ថិតិ វិទាមិ នោ ច ខោ ភោ អយំ អត្តា

ឯត្តាវតា បរមទិដ្ឋធម្មនិព្វានប្បត្តោ ហោតិ ភំ

កិស្សំ ហេតុ យទេវ តត្ថ វិតក្កិតំ វិចារិតំ

ឯតេន ឯតំ ឌីឡ្យវិកំ អត្តាយតិ យតោ ខោ

ភោ អយំ អត្តា វិតក្កិវិចារានំ វ្របសមា ។ បេ ។

ទុតិយំ យានំ ឧបសម្ព័ជ្ជ វិហារតិ ឯត្តាវតា

ខោ ភោ អយំ អត្តា បរមទិដ្ឋធម្មនិព្វានប្បត្តោ

ហោតិ ឥត្ថេកេ សតោ សត្តស្ស បរមទិដ្ឋធម្ម-

និព្វានំ បញ្ចបេន្តិ ។ តមញ្ញោ ឯវមាហា អត្ថំ

ខ្មែរវត្តវិរាដ្ឋ បញ្ចកន្តិក្ខេស

ជាគុណយ៉ាងក្រៃលែង សមណៈបូព្រាហ្មណ៍ពួកមួយ បញ្ចកន្តិក្ខេស
 និព្វាន ជាគុណយ៉ាងក្រៃលែង របស់សត្វដែលមាននៅ ដោយប្រការ
 ដូច្នេះ ១ ។ មានបុគ្គលដទៃ ក្រៅអំពីបុគ្គលពួកនោះ និយាយយ៉ាង
 នេះថា ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន អ្នកនិយាយថា ខ្លួនមានន្ទៈ⁺ ក៏មាន
 មែន ឯខ្ញុំមិននិយាយថា ខ្លួនន្ទៈ⁺មិនមានទេ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន តែថា
 ខ្លួននេះ មិនមែនដល់នូវព្រះនិព្វាន ក្នុងបច្ចុប្បន្ន ដែលជាគុណជាតិ
 យ៉ាងក្រៃលែង ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះទេ ពាក្យដែលខ្ញុំថា
 ដូច្នោះ តើព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះហេតុថា ចិត្តដែលប្រកបដោយវិតក្កៈនិង
 វិចារៈមាននៅក្នុងបឋមជ្ឈាននោះ បឋមជ្ឈានន្ទៈ⁺នៅប្រាកដ ជាឈានគ្រោត
 គ្រោត ព្រោះមានវិតក្កៈនិងវិចារៈ⁺នៅឡើយ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន កាល
 ណាបើខ្លួននេះ បានរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈអស់ហើយ ។ បេ ។ បានដល់
 ទុតិយជ្ឈាន ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះ ទើបខ្លួន
 នេះឈ្មោះថា បានដល់នូវព្រះនិព្វាន ក្នុងបច្ចុប្បន្ន ដែលជាគុណជាតិយ៉ាង
 ក្រៃលែង សមណៈ បូព្រាហ្មណ៍ពួកមួយ បញ្ចកន្តិក្ខេសនិព្វានក្នុងបច្ចុប្បន្ន
 ថា ជាគុណជាតិយ៉ាងក្រៃលែង របស់សត្វដែលមាននៅ ដោយប្រការ
 ដូច្នេះ ១ ។ មានបុគ្គលដទៃក្រៅអំពីបុគ្គលពួកនោះ និយាយយ៉ាងនេះថា

អភិធម្មបិដក វិរាដ្ឋោ

ទោ ភោ ឯសោ អត្តា យំ ភំ វទេសិ នេសោ
 នត្ថិតិ វទាមិ នោ ច ទោ ភោ អយំ អត្តា
 ឯត្តាវតា បរមទិដ្ឋង្គនិព្វានប្បត្តោ ហោតិ ភំ កិស្ស
 ហេតុ យទេវ តត្ថ បីតិកតំ ចេតសោ ឧត្ថិលាវតំ
 អក្ខាយតិ យតោ ទោ ភោ អយំ អត្តា បីតិយា ច
 វិរាតា ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ
 ឯត្តាវតា ទោ ភោ អយំ អត្តា បរមទិដ្ឋង្គនិព្វាន-
 ប្បត្តោ ហោតិ ភំ ឥន្ទ្រេកេ សតោ សត្តស្ស បរម-
 ទិដ្ឋង្គនិព្វានំ បញ្ញាបេនំ ។ តមញ្ញោ ឯវមាហ អត្ថ
 ទោ ភោ ឯសោ អត្តា យំ ភំ វទេសិ នេសោ
 នត្ថិតិ វទាមិ នោ ច ទោ ភោ អយំ អត្តា ឯត្តាវតា
 បរមទិដ្ឋង្គនិព្វានប្បត្តោ ហោតិ ភំ កិស្ស ហេតុ

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន អ្នកនិយាយថា ខ្លួនមាន⁺នុ៎ះ ក៏មានមែន ខ្ញុំមិន
និយាយថា ខ្លួននុ៎ះមិនមានទេ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន តែថាខ្លួននេះ
មិនមែនបានដល់នូវព្រះនិព្វាន ក្នុងបច្ចុប្បន្ន ដែលជាគុណជាតយ៉ាង
ក្រៃលែង ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះទេ ពាក្យដែលខ្ញុំថាយ៉ាង
នោះ តើព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះហេតុថា បីតិ ជាទីកើតឡើងនៃចិត្ត
មានក្នុងទុតិយជ្ឈាននុ៎ះ នៅប្រាកដ ជាឈានគ្រោតគ្រោត ព្រោះមាន
បីតិ⁺នុ៎ះនៅឡើយ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន កាលណាបើខ្លួននេះ ព្រោះអស់
ទៅនៃបីតិ ។ បេ ។ ក៏បានដល់នូវតតិយជ្ឈាន ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន
ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះ ទើបខ្លួននេះ ឈ្មោះថា បានដល់
នូវព្រះនិព្វានក្នុងបច្ចុប្បន្ន ដែលជាគុណជាតយ៉ាងក្រៃលែង សមណៈបូ
ព្រាហ្មណ៍ពួកមួយ បញ្ចត្តនូវព្រះនិព្វាន ក្នុងបច្ចុប្បន្ន ថាជាគុណជាត
យ៉ាងក្រៃលែង របស់សត្វដែលមាននៅ ដោយប្រការដូច្នេះ ១ ។
មានបុគ្គលដទៃ ក្រៅអំពីបុគ្គលពួកនោះ និយាយយ៉ាងនេះថា ម្ចាស់អ្នក
ដ៏ចម្រើន អ្នកនិយាយថា ខ្លួនមាន⁺នុ៎ះ ក៏មានមែន ឯខ្ញុំមិននិយាយថា
ខ្លួន⁺នុ៎ះ មិនមានទេ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន តែថាខ្លួននេះ មិនមែនបានដល់
នូវព្រះនិព្វានក្នុងបច្ចុប្បន្ន ដែលជាគុណជាតយ៉ាងក្រៃលែង ព្រោះហេតុ
មានប្រមាណប៉ុណ្ណោះទេ ពាក្យដែលខ្ញុំនិយាយនោះ តើព្រោះហេតុអ្វី

ខ្មែរវត្តអារ៉ែ ឆក្កនិទ្ទេសោ

យទេវ តត្ថ សុខំ ចេតសោ អាគោតោ ឯតេន

ឯតំ ឌុំឡារតំ អក្ខាយតិ យតោ ទោ ភោ អយំ

អត្តា សុខស្ស ច បហាយា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ

ឈានំ ឧបសម្ពជ្ជ វិហារតិ ឯត្តារតា ទោ ភោ

អយំ អត្តា បរមទិដ្ឋធម្មនិព្វានប្បត្តោ ហោតីតិ

ឥន្ទ្រកេ សតោ សត្តស្ស បរមទិដ្ឋធម្មនិព្វានំ

បញ្ញាបេន្តំ ។ ឥមេ បញ្ច ទិដ្ឋធម្មនិព្វានវាទា ។

បញ្ចកំ ។

(២២៥) តត្ថ កតមាទិ ឆ វិវាទមូលានិ ។

កោដោ មក្ខោ ឥស្សា សាវេយ្យំ ចាបិច្ឆតា

សន្និដ្ឋិបរមាសិតា ឥមាទិ ឆ វិវាទមូលានិ ។

ខ្នងក្បាលរាង ឆក្កនិទ្ទេស

ព្រោះហេតុថា សេចក្តីអើពើ ឬសេចក្តីក្នុងកាន់នៃចិត្តថា សុខ រមែង
 មានក្នុងតតិយជ្ឈាននោះ ឯតតិយជ្ឈាននេះ នៅប្រាកដ ជាឈានគ្រោត
 គ្រោត ព្រោះមានសុខនៅឡើយ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន កាលណាបើខ្លួន
 នេះ បានលះបង់នូវសុខផង ។ បេ ។ ហើយបានដល់នូវចតុត្ថ-
 ជ្ឈាន ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះឯង ទើប
 ខ្លួនឈ្មោះថា បានដល់នូវព្រះនិព្វាន ក្នុងបច្ចុប្បន្ន ដែលជាគុណជាត
 យ៉ាងក្រៃលែង សមណៈឬព្រាហ្មណ៍ពួកមួយ បញ្ចត្តនូវព្រះនិព្វាន ក្នុង
 បច្ចុប្បន្ន ថាជាគុណជាតយ៉ាងក្រៃលែង របស់សត្វដែលមាននៅ ដោយ
 ប្រការដូច្នេះ ១ ។ នេះ ទិដ្ឋធម្មនិព្វានវេទ ៥ ។

ចប់ ពួកធម៌ទី ៥ ។

(២២៥) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មូលនៃវិវាទ ៦ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីក្រោធ ១ សេចក្តីលុបគុណ ១ សេចក្តីប្រណែន ១ សេចក្តី
 អួតអាង ១ សេចក្តីប្រាថ្នាដ៏លាមក ១ ការស្តាប់អង្គុយទិដ្ឋិរបស់ខ្លួន ១
 នេះ មូលនៃវិវាទ ៦ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[២២៦] តត្ថ កតមេ ឆ ឆន្ទរតា កេហសិតា
 ឆម្ពា ។ មធាបិកេសុ រូបេសុ កេហសិតោ រតោ
 សាររតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សាររតោ មធាបិកេសុ
 សន្ថេសុ ។ បេ ។ មធាបិកេសុ កន្ថេសុ ។ បេ ។
 មធាបិកេសុ រសេសុ ។ បេ ។ មធាបិកេសុ ដោដ្ឋ-
 ព្វេសុ ។ បេ ។ មធាបិកេសុ ធម្មេសុ កេហសិតោ
 រតោ សាររតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សាររតោ ឥមេ
 ឆ ឆន្ទរតា កេហសិតា ឆម្ពា ។

[២២៧] តត្ថ កតមាធិ ឆ វិរោធជត្តនិ ។ អម-
 ធាបិកេសុ រូបេសុ ចិត្តស្ស អាយាតោ បដិយាតោ
 ។ បេ ។ ចណ្ឌិកំ អសុរោចោ អនត្តមនតា ចិត្តស្ស
 អមធាបិកេសុ សន្ថេសុ ។ បេ ។ អមធាបិកេសុ
 កន្ថេសុ ។ បេ ។ អមធាបិកេសុ រសេសុ ។ បេ ។
 អមធាបិកេសុ ដោដ្ឋព្វេសុ ។ បេ ។ អមធាបិកេសុ
 ធម្មេសុ ចិត្តស្ស អាយាតោ បដិយាតោ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

(២២៦) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ឆន្ទរាគ ៦ ជាធម៌អាស្រ័យ
 នូវផ្ទះ គឺកាមគុណ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។
 តម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត ដែលអាស្រ័យនូវផ្ទះ គឺកាមគុណ ក្នុងរូបទាំងឡាយ
 ជាទីគាប់ចិត្ត ១ ។ បេ ។ ក្នុងសំឡេងទាំងឡាយ ជាទីគាប់ចិត្ត ១ ។ បេ ។
 ក្នុងក្លិនទាំងឡាយ ជាទីគាប់ចិត្ត ១ ។ បេ ។ ក្នុងរាសទាំងឡាយ ជាទី
 គាប់ចិត្ត ១ ។ បេ ។ ក្នុងផោដ្ឋព្វៈទាំងឡាយ ជាទីគាប់ចិត្ត ១ ។ បេ ។
 តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំងនៃចិត្ត ដែលអាស្រ័យនូវ
 ផ្ទះ គឺកាមគុណ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ជាទីគាប់ចិត្ត ១ នេះ ឆន្ទរាគ ៦
 ជាធម៌អាស្រ័យនូវផ្ទះ គឺកាមគុណ ។

(២២៧) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិរោធវត្ថុ (ហេតុនៃសេចក្តីក្រោធ)
 ៦ តើដូចម្តេច ។ គំនុំ ការចងគំនុំតបនៃចិត្ត ។ បេ ។ សេចក្តីកាច
 ការខឹង ការអាក់អន់ចិត្ត ក្នុងរូបទាំងឡាយមិនជាទីគាប់ចិត្ត ១ ក្នុងសំឡេង
 ទាំងឡាយមិនជាទីគាប់ចិត្ត ១ ។ បេ ។ ក្នុងក្លិនទាំងឡាយមិនជាទីគាប់
 ចិត្ត ១ ។ បេ ។ ក្នុងរាសទាំងឡាយមិនជាទីគាប់ចិត្ត ១ ។ បេ ។ ក្នុងផ្សព្វ
 ទាំងឡាយមិនជាទីគាប់ចិត្ត ១ ។ បេ ។ គំនុំ ការចងគំនុំនៃចិត្ត ។ បេ ។

ខ្មែរវត្តវិរាដ្ឋ ធម្មនិទ្ទេសោ

ចណ្ឌិកំ អស្សុរោហោ អនត្តមនតា ចិត្តស្ស ឥមាធិ
ធិ វិរោធជត្តនិ ។

(២២៨) តត្ថ កតមេ ធិ តណ្ហា កាយា ។

រូបតណ្ហា សទ្ធិតណ្ហា កទ្ធិតណ្ហា រសតណ្ហា
ដោជ្ជតណ្ហា ធម្មតណ្ហា ឥមេ ធិ តណ្ហា កាយា ។

(២២៩) តត្ថ កតមេ ធិ អតារវា ។ សត្តវិ

អតារវោ វិហារតិ អប្បដិស្សោ ធម្មេ ។ បេ ។ សង្ខេ
។ បេ ។ សិក្ខាយ ។ បេ ។ អប្បមាទេ ។ បេ ។
បដិសន្ធាវេ អតារវោ វិហារតិ អប្បដិស្សោ ឥមេ
ធិ អតារវា ។

(២៣០) តត្ថ កតមេ ធិ បរិហានិយា ធម្មា ។

កាមាភមតា កស្សាភមតា ទិដ្ឋាភមតា សង្ខណ៍-
កាភមតា សំសក្កភមតា បបញ្ញាភមតា ឥមេ ធិ
បរិហានិយា ធម្មា ។

ខ្សែវត្តវិវត្ត ធម្មនិទ្ទេស

សេចក្តីកាច ការពោលពាក្យអសុរោៈ ការពាក់អន់ចិត្ត ក្នុងធម៌
ទាំងឡាយ មិនជាទីគាប់ចិត្ត ១ នេះ វិរោធវត្ថ ៦ ។

[២២៨] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពួកនៃតណ្ហា ៦ តើដូចម្តេច ។
រូបតណ្ហា ១ សឡតណ្ហា ១ ឆន្ទតណ្ហា ១ វសតណ្ហា ១ ដោង្គតណ្ហា ១
ធម្មតណ្ហា ១ នេះ ពួកនៃតណ្ហា ៦ ។

[២២៩] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អតារវៈ (សេចក្តីមិនគោរព) ៦
តើដូចម្តេច ។ បុគ្គល មិនមានសេចក្តីគោរព កោតក្រែង ក្នុងព្រះ
សាស្តា ១ ក្នុងព្រះធម៌ ១ ។ បេ ។ ក្នុងព្រះសង្ឃ ១ ។ បេ ។ ក្នុង
សិក្ខា ១ ។ បេ ។ ក្នុងអប្បមាទ ១ ។ បេ ។ មិនមានសេចក្តីគោរព កោត
ក្រែង ក្នុងបដិសណ្ឋារៈ ១ នេះ អតារវៈ ៦ ។

[២៣០] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បរិហានិយធម៌ (ធម៌ដែលនាំ
ឲ្យសាបសូន្យ) ៦ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ក្នុងតាម ១ សេចក្តី
ត្រេកអរ ក្នុងការនិយាយពាក្យរោយរោយ ១ សេចក្តីត្រេកអរ ក្នុង
ការដេកលក់ ១ សេចក្តីត្រេកអរ ក្នុងការប្រឡូកប្រឡំដោយពួក ១
សេចក្តីត្រេកអរ ក្នុងការជាប់ចំពាក់ ១ សេចក្តីត្រេកអរ ក្នុងបបណ្ឌធម៌ ១
នេះ បរិហានិយធម៌ ៦ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរដ្ឋោ

[២៣១] តត្ថ កតមេ អបរេមី ឆ បរិហា-
និយា ធម្មា ។ កម្មារមតា កស្សារមតា និដ្ឋា-
រមតា សង្កណិការមតា ទោវចស្សតា ចាបមិត្តតា
ឥមេ ឆ បរិហានិយា ធម្មា ។

[២៣២] តត្ថ កតមេ ឆ សោមនស្សបរិចារា ។
ចក្កុនា រូបំ ទិស្វា សោមនស្សដ្ឋានិយំ រូបំ ឧប-
រិចរតិ សោតេន សទ្ធិំ សុត្វា ។ បេ ។ យានេន
កន្តំ ហាយិត្វា ។ បេ ។ ជិក្ខុយ រសំ សាយិត្វា
។ បេ ។ កាយេន ដោដ្ឋង្គំ ធុសិត្វា ។ បេ ។ មនសា
ធម្មំ វិញ្ញាយ សោមនស្សដ្ឋានិយំ ធម្មំ ឧបរិចរតិ
ឥមេ ឆ សោមនស្សបរិចារា ។

[២៣៣] តត្ថ កតមេ ឆ ទោមនស្សប-
រិចារា ។ ចក្កុនា រូបំ ទិស្វា ទោមនស្សដ្ឋានិយំ
រូបំ ឧបរិចរតិ សោតេន សទ្ធិំ សុត្វា ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

[២៣១] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បរិហានិយធម៌ ៦ ដទៃទៀត
 តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ក្នុងការងារ ១ សេចក្តីត្រេកអរ
 ក្នុងការនិយាយពាក្យរោយរាយ ១ សេចក្តីត្រេកអរ ក្នុងការដេកលក់ ១
 សេចក្តីត្រេកអរ ក្នុងការច្រឡកច្រឡំ (ដោយពួក) ១ សេចក្តីប្រដៅ
 ក្រ ១ ភាពអ្នកមានមិត្តភាពក្រក់ ១ នេះ បរិហានិយធម៌ ៦ ។

[២៣២] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ធម៌ជាទីពិបាកដោយ
 សោមនស្ស ៦ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលឃើញរូបដោយចក្ខុ ហើយ
 ពិបាកណាស់រូប ជាទីតាំងនៃសោមនស្ស ១ ឮសំឡេងដោយត្រចៀក ១
 ។ បេ ។ ធុំភ្លិនដោយច្រមុះ ១ ។ បេ ។ លិទ្ធកូក្សសដោយអណ្តាត ១
 ។ បេ ។ ប៉ះពាល់ផ្សព្វដោយកាយ ១ ។ បេ ។ ផ្គង់នូវធម៌ដោយ
 ចិត្ត ហើយពិបាកណាស់ធម៌ ជាទីតាំងនៃសោមនស្ស ១ នេះ ធម៌ជា
 ទីពិបាកដោយសោមនស្ស ៦ ។

[២៣៣] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ធម៌ជាទីពិបាកដោយទោម-
 នស្ស ៦ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលឃើញរូបដោយចក្ខុហើយ ពិបាកណា
 ស់រូប ជាទីតាំងនៃទោមនស្ស ១ ឮសំឡេងដោយត្រចៀក ១ ។ បេ ។

ឧទ្ទកវត្ថុវិវត្ត ធម្មនិទ្ទេសោ

យានេន កង្ខំ ហាយិត្វា ។ បេ ។ ជីហ្គយ រសំ
 សាយិត្វា ។ បេ ។ កាយេន ដោជ្ជតំ ដុសិត្វា ។ បេ ។
 មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ទោមនស្សដ្ឋានិយំ ធម្មំ
 ឧបវិចរតិ ឥមេ ធន ទោមនស្សបរិចារា ។

(២៣៤) ឧត្ត កតមេ ធន ឧបេក្ខបរិចារា ។
 ចក្កុនា រូបំ ទិស្វា ឧបេក្ខដ្ឋានិយំ រូបំ ឧបវិចរតិ
 សោតេន សង្ខំ សុត្វា ។ បេ ។ យានេន កង្ខំ
 ហាយិត្វា ។ បេ ។ ជីហ្គយ រសំ សាយិត្វា ។ បេ ។
 កាយេន ដោជ្ជតំ ដុសិត្វា ។ បេ ។ មនសា ធម្មំ
 វិញ្ញាយ ឧបេក្ខដ្ឋានិយំ ធម្មំ ឧបវិចរតិ ឥមេ ធន
 ឧបេក្ខបរិចារា ។

(២៣៥) ឧត្ត កតមាធន ធន កេហសិតានិ
 សោមនស្សានិ ។ មនាបិកេសុ រូបេសុ កេហសិតំ
 ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតោសម្មស្សជំ
 សាតំ សុខំ វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សជា សាតា
 សុខា វេទនា មនាបិកេសុ សន្តេសុ ។ បេ ។

ខ្នែកវត្តរំភ័យ ឆក្កនិទ្ទេស

ផុតនិរោធិយុគៈ ១ ។ បេ ។ លិខិត្យក្សរសដោយអណ្តាត ១ ។ បេ ។
ប៉ះពាល់ផ្សព្វដោយកាយ ១ ។ បេ ។ ដឹងច្បាស់នូវធម៌ដោយចិត្ត ហើយ
ពិចារណានូវធម៌ ជាទីតាំងនៃទោមនស្ស ១ នេះ ធម៌ជាទីពិចារណា
ដោយទោមនស្ស ៦ ។

(២៣៤) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ធម៌ជាទីពិចារណាដោយ
ទេវេន្ទ្រ ៦ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលឃើញរូបដោយចក្ខុ ហើយពិចារណា
នូវរូបជាទីតាំងនៃទេវេន្ទ្រ ១ ពួកសំឡេងដោយត្រចៀក ១ ។ បេ ។
ផុតនិរោធិយុគៈ ១ ។ បេ ។ លិខិត្យក្សរសដោយអណ្តាត ១ ។ បេ ។
ប៉ះពាល់ផ្សព្វដោយកាយ ១ ។ បេ ។ ដឹងច្បាស់នូវធម៌ដោយចិត្ត
ហើយពិចារណានូវធម៌ ជាទីតាំងនៃទេវេន្ទ្រ ១ នេះ ធម៌ជាទីពិចារណា
ដោយទេវេន្ទ្រ ៦ ។

(២៣៥) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សោមនស្ស ៦ ដែលអាស្រ័យ
នូវផ្ទះគីកាមគុណ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីធ្លាញ់ពីសា ប្រព្រឹត្តទៅ
ក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាក់ដ៏ធ្លាញ់
ពីសា ជាសុខ កើតអំពីសម្ផស្សនៃចិត្ត វេទនាដ៏ធ្លាញ់ពីសា ជាសុខ
កើតអំពីសម្ផស្សនៃចិត្ត ដែលអាស្រ័យនូវផ្ទះគីកាមគុណ ក្នុងរូបទាំង-
ឡាយជាទីគាប់ចិត្ត ១ ក្នុងសំឡេងទាំងឡាយជាទីគាប់ចិត្ត ១ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាត្តោ

មធាបិកេស្ក កន្ថេស្ក ។ បេ ។ មធាបិកេស្ក
 រសេស្ក ។ បេ ។ មធាបិកេស្ក ដោដ្ឋព្វេស្ក ។ បេ ។
 មធាបិកេស្ក ធម្មេស្ក កេហសិកំ ចេតសិកំ សាតំ
 ចេតសិកំ សុខំ ចេតោសម្មស្សដំ សាតំ សុខំ
 វេទយិកំ ចេតោសម្មស្សជា សាតា សុខា វេទនា
 ឥមាជំ ធម្ម កេហសិតាជំ សោមនស្សាជំ ។

(២៣៦) តត្ថ កតតមាជំ ធម្ម កេហសិតាជំ
 ទោមនស្សាជំ ។ អមធាបិកេស្ក រូបេស្ក កេហសិកំ
 ចេតសិកំ អសាតំ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតោសម្មស្សដំ
 អសាតំ ទុក្ខំ វេទយិកំ ចេតោសម្មស្សជា អសា.
 តា ទុក្ខា វេទនា អមធាបិកេស្ក សន្ថេស្ក ។ បេ ។
 អមធាបិកេស្ក កន្ថេស្ក ។ បេ ។ អមធាបិកេស្ក
 រសេស្ក ។ បេ ។ អមធាបិកេស្ក ដោដ្ឋព្វេស្ក ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ក្នុងក្នុងទាំងឡាយជាទីគាប់ចិត្ត ១ ។ បេ ។ ក្នុងរសទាំងឡាយជា
 ទីគាប់ចិត្ត ១ ។ បេ ។ ក្នុងផ្សព្វទាំងឡាយជាទីគាប់ចិត្ត ១ ។ បេ ។
 សេចក្តីធ្លាញ់ពីសា ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 ការទទួលអារម្មណ៍ ដ៏ធ្លាញ់ពីសា ជាសុខ កើតអំពីសម្ផស្សនៃចិត្ត
 វេទនា ដ៏ធ្លាញ់ពីសា ជាសុខ កើតអំពីសម្ផស្សនៃចិត្ត ដែលអាស្រ័យ
 នូវផ្ទះគីកាមគុណ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយជាទីគាប់ចិត្ត ១ នេះ សោមនស្ស៦
 ដែលអាស្រ័យនូវផ្ទះគីកាមគុណ ។

[២៣៦] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទោមនស្ស៦ ដែលអាស្រ័យនូវ
 ផ្ទះគីកាមគុណ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនធ្លាញ់ពីសា ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍មិនធ្លាញ់ពីសា
 ជាទុក្ខ កើតអំពីសម្ផស្សនៃចិត្ត វេទនាមិនធ្លាញ់ពីសា ជាទុក្ខ កើតអំពី
 សម្ផស្សនៃចិត្ត ដែលអាស្រ័យនូវផ្ទះគីកាមគុណ ក្នុងរូបទាំងឡាយមិន
 ជាទីគាប់ចិត្ត ១ ក្នុងសំឡេងទាំងឡាយមិនជាទីគាប់ចិត្ត ១ ។ បេ ។
 ក្នុងក្នុងទាំងឡាយមិនជាទីគាប់ចិត្ត ១ ។ បេ ។ ក្នុងរសទាំងឡាយមិនជាទី
 គាប់ចិត្ត ១ ។ បេ ។ ក្នុងផ្សព្វទាំងឡាយមិនជាទីគាប់ចិត្ត ១ ។ បេ ។

ឧទ្ទករវិគ្គវង្គេ ឆក្កនិទ្ទេសោ

អមនាបិកេសុ ធម្មេសុ កេហសិកំ ចេតសិកំ
 អសាតំ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតោសម្មស្សជំ អសាតំ
 ទុក្ខំ វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សជា អសាតា ទុក្ខា
 វេទនា វិមាជំ ធន កេហសិតាជំ ខោមនស្សាជំ ។

(២៣៧) តត្ថ កតមា ធន កេហសិតា ឧបេក្ខា ។

ឧបេក្ខដ្ឋានិកេសុ រូបេសុ កេហសិកំ ចេតសិកំ
 នេវ សាតំ នាសាតំ ចេតោសម្មស្សជំ អទុក្ខមស្សទំ
 វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សជា អទុក្ខមស្សទា វេទនា
 ឧបេក្ខដ្ឋានិកេសុ សន្នេសុ ។ បេ ។ ឧបេក្ខដ្ឋានិ-
 កេសុ កន្នេសុ ។ បេ ។ ឧបេក្ខដ្ឋានិកេសុ រូបេសុ
 ។ បេ ។ ឧបេក្ខដ្ឋានិកេសុ វេដ្ឋព្វេសុ ។ បេ ។
 ឧបេក្ខដ្ឋានិកេសុ ធម្មេសុ កេហសិកំ ចេតសិកំ
 នេវ សាតំ នាសាតំ ចេតោសម្មស្សជំ អទុក្ខមស្សទំ
 វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សជា អទុក្ខមស្សទា វេទនា

ឧទ្ធរណ៍ក្នុង ធម្មនិទ្ទេស

សេចក្តីមិនធ្លាញ់ពីសា ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក្ខប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត ការទទួលការម្នាក់មិនធ្លាញ់ពីសា ជាទុក្ខ កើតអំពីសម្ផស្សនៃចិត្ត
 វេទនាមិនធ្លាញ់ពីសា ជាទុក្ខ កើតអំពីសម្ផស្សនៃចិត្ត ដែលអាស្រ័យ
 នូវផ្ទះគឺកាមគុណ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ មិនជាទីតាំងចិត្ត ១ នេះ
 ពោមនស្ស ៦ អាស្រ័យនូវផ្ទះគឺកាមគុណ ។

(២៣៧) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទបេក្ខា ៦ ដែលអាស្រ័យ
 នូវផ្ទះគឺកាមគុណ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីធ្លាញ់ពីសា ក៏មិនមែន សេចក្តី
 មិនធ្លាញ់ពីសា ក៏មិនមែន ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាក់
 មិនមែនទុក្ខ មិនមែនសុខ កើតអំពីសម្ផស្សនៃចិត្ត វេទនាមិនមែនទុក្ខ
 មិនមែនសុខ កើតអំពីសម្ផស្សនៃចិត្ត ដែលអាស្រ័យនូវផ្ទះគឺកាមគុណ
 ក្នុងរូបទាំងឡាយដែលជាទីតាំងនៃទបេក្ខា ១ ក្នុងសំឡេងទាំងឡាយ
 ដែលជាទីតាំងនៃទបេក្ខា ១ ។ បេ ។ ក្នុងក្លិនទាំងឡាយដែលជាទីតាំង
 នៃទបេក្ខា ១ ។ បេ ។ ក្នុងរសទាំងឡាយដែលជាទីតាំងនៃទបេក្ខា ១
 ។ បេ ។ ក្នុងផ្សព្វទាំងឡាយដែលជាទីតាំងនៃទបេក្ខា ១ ។ បេ ។ សេចក្តី
 ធ្លាញ់ពីសាក៏មិនមែន សេចក្តីមិនធ្លាញ់ពីសាក៏មិនមែន ប្រព្រឹត្តទៅ
 ក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាក់ មិនមែនទុក្ខមិនមែនសុខ កើតអំពីសម្ផស្ស
 នៃចិត្ត វេទនាមិនមែនទុក្ខមិនមែនសុខ កើតអំពីសម្ផស្សនៃចិត្ត ដែល
 អាស្រ័យនូវផ្ទះគឺកាមគុណ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយដែលជាទីតាំងនៃទបេក្ខា ១

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ឥមា ន កេហសីតា ឧបេក្ខា ។

(២៣៨) តត្ថ កតតា ន ទិដ្ឋិយោ ។ អត្ថ
 មេ អត្ថាតិ វា អស្ស សច្ចតោ ថេតតោ ទិដ្ឋិ
 ឧប្បជ្ជតិ នត្ថិ មេ អត្ថាតិ វា អស្ស សច្ចតោ
 ថេតតោ ទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ជតិ អត្តនា អត្តនំ សញ្ញាជា
 មីតិ វា អស្ស សច្ចតោ ថេតតោ ទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ជតិ
 អត្តនា អនត្តនំ សញ្ញាជាមីតិ វា អស្ស សច្ចតោ
 ថេតតោ ទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ជតិ អនត្តនា អត្តនំ សញ្ញា-
 ជាមីតិ វា អស្ស សច្ចតោ ថេតតោ ទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ជតិ^(១)
 សោ មេ អយំ អត្តា វនោ វនេយ្យា^(២) តត្រ
 តត្រ ទីយវត្ថុំ កល្យាណចាបកានំ ធម្មានំ^(៣) វិចាកំ
 បទ្កុទ្ទកោតិ ន សោ ជាតោ នាយោសិ ន សោ
 ជាតោ ន ភវិស្សតិ និទ្ទោ ដុវោ សស្សតោ
 អវិបរិណាមធម្មោតិ វា អស្ស សច្ចតោ ថេតតោ
 ទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ជតិ ឥមា ន ទិដ្ឋិយោ ។

ធម្មំ ។

១ ឧ.ប. ឯវុទ្ធករ អបិវា បទស្ស ឯវុំ ទិដ្ឋិ ហោតីតិ ទិស្សន្តិ ។ ២ ឧ.ប. វេទេយ្យាតិ ។
 ៣ ឧ. កម្មានំ ។

អភិធម្មបដិក វិវត្ត

នេះ ឧបេក្ខា ៦ ដែលអាស្រ័យនូវផ្ទះគីកាមគុណ ។

(២៣៨) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទិដ្ឋិ ៦ តើដូចម្តេច ។

ទិដ្ឋិរបស់បុគ្គលនោះ តែងកើតឡើង ដោយទៀងទាត់មាំមួន ថា អញ
 មានខ្លួន ១ ទិដ្ឋិរបស់បុគ្គលនោះ តែងកើតឡើង ដោយទៀងទាត់មាំមួន
 ថា អញមិនមានខ្លួន ១ ទិដ្ឋិរបស់បុគ្គលនោះ តែងកើតឡើង ដោយ
 ទៀងទាត់មាំមួន ថា អញស្គាល់ច្បាស់នូវខ្លួន ដោយខ្លួន ១ ទិដ្ឋិរបស់
 បុគ្គលនោះ តែងកើតឡើង ដោយទៀងទាត់មាំមួន ថា អញស្គាល់
 ច្បាស់នូវសភាពមិនមែនខ្លួន ដោយខ្លួន ១ ទិដ្ឋិរបស់បុគ្គលនោះ តែង
 កើតឡើង ដោយទៀងទាត់មាំមួន ថា អញស្គាល់ច្បាស់នូវខ្លួន ដោយ
 សភាពមិនមែនខ្លួន ១ ទិដ្ឋិរបស់បុគ្គលនោះ តែងកើតឡើង ដោយ
 ទៀងទាត់មាំមួន ថា ខ្លួនរបស់អញនេះ ជាអ្នកពោល អ្នកទទួលផល
 រមែងទទួលនូវវិបាក នៃធម៌ល្អនិងអាក្រក់ អស់កាលដ៏វែង ក្នុង
 ការម្សាលនោះ ។ ខ្លួននោះមិនកើតឡើង ហើយក៏មិនមែន ខ្លួននោះនឹង
 មិនកើតឡើង ក៏មិនមែន ជាសភាវៈទៀង បិតថេរ មាំមួន មិនប្រែ
 ប្រួលជាធម្មតា ១ នេះ ទិដ្ឋិ ៦ ។

ចប់ ពួកធម៌ ៦ ។

ខ្មែរវត្តអារាម សង្កាត់ស្រែ

(២៣៧) តត្ថ កតមេ សត្ត អនុសយា ។
 កាមរាគានុសយោ បដិយានុសយោ មាណុសយោ
 ទិដ្ឋានុសយោ វិចិត្តានុសយោ កវរាគានុសយោ
 អវិជ្ជានុសយោ ឥមេ សត្ត អនុសយា ។

(២៤០) តត្ថ កតមាទិ សត្ត បរិយុដ្ឋានាទិ ។
 កាមរាគបរិយុដ្ឋានំ បដិយបរិយុដ្ឋានំ មាណបរិយុដ្ឋានំ
 ទិដ្ឋបរិយុដ្ឋានំ វិចិត្តបរិយុដ្ឋានំ កវរាគបរិយុដ្ឋានំ
 អវិជ្ជាបរិយុដ្ឋានំ ឥមាទិ សត្ត បរិយុដ្ឋានាទិ ។

(២៤១) តត្ថ កតមាទិ សត្ត សញ្ញោជនាទិ ។
 កាមរាគសញ្ញោជនំ បដិយសញ្ញោជនំ មាណសញ្ញោ-
 ជនំ ទិដ្ឋសញ្ញោជនំ វិចិត្តសញ្ញោជនំ កវរាគ-
 សញ្ញោជនំ អវិជ្ជាសញ្ញោជនំ ឥមាទិ សត្ត សញ្ញោ-
 ជនាទិ ។

(២៤២) តត្ថ កតមេ សត្ត អសន្តម្ហា ។ អស្ស-
 តោ ហោតិ អហិរិកោ ហោតិ អនោត្តម្មី ហោតិ
 អប្បស្សតោ ហោតិ កុសីតោ ហោតិ មុដ្ឋស្សតិ
 ហោតិ ធុប្បញ្ញោ ហោតិ ឥមេ សត្ត អសន្តម្ហា ។

ខ្នែកវត្តរោង សត្តកន្សៃស

[២៣៧] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ អនុសយក្កិលស ៧ តើ
 ដូចម្តេច ។ កាមរតានុស័យ ១ បដិយានុស័យ ១ មានានុស័យ ១
 ទិដ្ឋានុស័យ ១ វិចិត្តិញ្ញានុស័យ ១ កវរតានុស័យ ១ អវិជ្ជានុស័យ ១
 នេះ អនុស័យ ៧ ។

[២៤០] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ បរិយុដ្ឋានក្កិលស ៧ តើដូច
 ម្តេច ។ កាមរតបរិយុដ្ឋាន ១ បដិយបរិយុដ្ឋាន ១ មានបរិយុដ្ឋាន ១
 ទិដ្ឋបរិយុដ្ឋាន ១ វិចិត្តិញ្ញបរិយុដ្ឋាន ១ កវរតបរិយុដ្ឋាន ១ អវិជ្ជាបរិ-
 យុដ្ឋាន ១ នេះ បរិយុដ្ឋានក្កិលស ៧ ។

[២៤១] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ សញ្ញោជនៈ ៧ តើដូចម្តេច ។
 កាមរតសញ្ញោជនៈ ១ បដិយសញ្ញោជនៈ ១ មានសញ្ញោជនៈ ១
 ទិដ្ឋសញ្ញោជនៈ ១ វិចិត្តិញ្ញសញ្ញោជនៈ ១ កវរតសញ្ញោជនៈ ១
 អវិជ្ជាសញ្ញោជនៈ ១ នេះ សញ្ញោជនៈ ៧ ។

[២៤២] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ អសទ្ធម្ម (ធម៌របស់អសប្បវេស) ៧
 តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលមិនមានសទ្ធា ១ មិនមានហិរិ ១ មិនមាន
 ឥត្តប្បៈ ១ ចេះដឹងតិច ១ មានសេចក្តីខ្ជិល ១ ភ្លេចស្មារតី ១ មិន
 មានបញ្ញា ១ នេះ អសទ្ធម្ម ៧ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[២៤៣] តត្ថ កតមា និ សត្ត ទុច្ចរិតានិ ។
 ចាណាតិចាតោ អធិប្បាទានំ កាមេសុ មិច្ឆាចារោ
 មុសាវនោ បិសុណា វាចា វេសា វាចា សម្មប្ប-
 លាចោ ឥមា និ សត្ត ទុច្ចរិតានិ ។

[២៤៤] តត្ថ កតមេ សត្ត មាណ ។ មាណ
 អតិមាណោ មាណតិមាណោ ធុមាណោ អធិមាណោ
 អស្មិមាណោ មិច្ឆាមាណោ ឥមេ សត្ត មាណ ។

[២៤៥] តត្ថ កតមា សត្ត ទិដ្ឋិយោ ។
 ឥនេកច្ចោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ឯវិវាទិ
 ហោតិ ឯវិទិដ្ឋិ យតោ ចោ ភោ អយំ អត្តា
 រូបំ ចាតុម្មហាភូតិតោ មាតាបេតិកសម្ពុតោ កាយស្ស
 កេនា ឧច្ឆិដ្ឋតិ វិនិស្សតិ ន ហោតិ បរម្មរណា
 ឯត្តាវតា ចោ ភោ អយំ អត្តា សម្មា សម្មាសម្មា
 ហោតិ ឥន្ទ្រេកេ សតោ សត្តស្ស ឧច្ឆេទំ វិនាសំ
 វិភវំ បញ្ចាបេតិ ។ តមញ្ញោ ឯវមាហ អត្តិ ចោ ភោ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[២២៣] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ទុច្ចរិត ៧ តើដូចម្តេច ។
 បាណាតិបាត ១ អទិន្នាន ១ កាមេសុមិច្ឆាចារ ១ មុសាវាទ ១
 បិសុណាវាចា ១ ផុសវាចា ១ សម្មប្បលាបៈ ១ នេះ ទុច្ចរិត ៧ ។

[២២៤] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ មានៈ ៧ តើដូចម្តេច ។
 មានៈ ១ អតីមានៈ ១ មានាតីមានៈ ១ ធុមានៈ ១ អធិមានៈ ១
 អស្មីមានៈ ១ មិច្ឆាមានៈ ១ នេះ មានៈ ៧ ។

[២២៥] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ទិដ្ឋិ ៧ តើដូចម្តេច ។
 បុគ្គលពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ជាសមណៈបុព្វប្រាហ្មណ៍ មានវេទៈ
 យ៉ាងនេះ មានទិដ្ឋិយ៉ាងនេះថា ម្នាលអ្នកដ៏ចម្រើន ខ្លួននេះ មានរូប
 កើតអំពីមហាក្ខត្រូប កកើតអំពីមាតាបិតា លុះកាយបែកឆ្ងាយទៅកាល
 ណា រមែងដាច់សូន្យ រមែងវិនាស ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ទៅ
 រមែងមិនមាន ម្នាលអ្នកដ៏ចម្រើន ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះ
 ទើបខ្លួននេះឯង ឈ្មោះថា ដាច់សូន្យប្រាកដ ។ សមណៈបុព្វប្រាហ្មណ៍
 ពួកមួយ បញ្ចត្តនវសេចក្តីដាច់សូន្យ នូវសេចក្តីវិនាស នូវសេចក្តីមិន
 កើតទៀត នៃសត្វដែលមាននៅ ដោយប្រការដូច្នេះ ១ ។ មានបុគ្គល
 ដទៃ ក្រៅអំពីបុគ្គលពួកនោះ និយាយយ៉ាងនេះថា ម្នាលអ្នកដ៏ចម្រើន

ឧទ្ទកវិគ្គវិរុទ្ធី សត្តកនិទ្ទេសោ

ឯសោ អត្តា យំ ភំ វិទេសិ នេសោ នត្ថិតិ វិទាមិ
 នោ ច ខោ ភោ អយំ អត្តា ឯត្តាវតា សម្មា
 សមុច្ឆិន្នោ ហោតិ អត្ថំ ខោ ភោ អញ្ញោ អត្តា
 ទិញោ រូបំ កាមាវចរោ កតទ្បីកាវហាវកត្វា^(១)
 តំ ភំ ន ជាទាសិ ន បស្សសិ តមហំ ជាទាមិ
 បស្សមិ សោ ខោ ភោ អត្តា យតោ កាយស្ស
 ភេទា ឧច្ឆិជ្ជតិ វិនិស្សតិ ន ហោតិ បរម្មរណា
 ឯត្តាវតា ខោ ភោ អយំ អត្តា សម្មា សមុច្ឆិន្នោ
 ហោតិ ឥត្ថេកេ សតោ សត្តស្ស ឧច្ឆេទំ វិទាសំ
 វិករំ បញ្ញាបេនិ ។ តមញ្ញោ ឯវមាហ អត្ថំ ខោ
 ភោ ឯសោ អត្តា យំ ភំ វិទេសិ នេសោ
 នត្ថិតិ វិទាមិ នោ ច ខោ ភោ អយំ អត្តា
 ឯត្តាវតា សម្មា សមុច្ឆិន្នោ ហោតិ អត្ថំ ខោ ភោ
 អញ្ញោ អត្តា ទិញោ រូបំ មនោមយោ សព្វដ្ឋប្បត្ថន្តិ

១ ម. កតទ្បីកាវហាវកត្វា ។

ទុក្ខវិភង្គ សត្វកន្តិក

អ្នកនិយាយថា ខ្លួនមានន្ទុះក៏មានមែន ឯខ្ញុំមិននិយាយថា ខ្លួនន្ទុះមិនមានទេ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចំរើន តែថាខ្លួននេះ មិនមែនជាសកាវៈដាច់ស្វ័យដោយពិត ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះឡើយ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចំរើន មានខ្លួន ដទៃទៀត មានរូបជាទិព្វ ជាភាមាវចរទេវតា (គ្រូចរទៅក្នុងភព) មានកវឡីង្គិកហារជាចំណី អ្នកមិនដឹង មិនឃើញ នូវខ្លួននោះឡើយ ឯខ្ញុំទើប ដឹងទើបឃើញ នូវខ្លួននោះ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចំរើន ខ្លួននោះ ឯង លុះកាយបែកធ្លាយទៅកាលណា រមែងដាច់ស្វ័យ រមែងវិនាស ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ទៅ មិនកើតទៀតទេ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចំរើន ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះ ទើបខ្លួននេះ ឈ្មោះថា ជាសកាវៈ ដាច់ស្វ័យដោយពិត សមណៈឬព្រាហ្មណ៍ពួកមួយ បញ្ចត្តនូវសេចក្តី ដាច់ស្វ័យ នូវសេចក្តីវិនាស នូវសេចក្តីមិនកើតទៀត នៃសត្វដែល មាននៅ ដោយប្រការដូច្នេះ ១ ។ មានបុគ្គលដទៃ ក្រៅអំពីបុគ្គល ពួកនោះ និយាយយ៉ាងនេះថា ម្ចាស់អ្នកដ៏ចំរើន អ្នកនិយាយថា ខ្លួន មានន្ទុះ ក៏មានមែន ឯខ្ញុំមិននិយាយថា ខ្លួនន្ទុះ មិនមានទេ ម្ចាស់អ្នកដ៏ ចំរើន តែថាខ្លួននេះ មិនមែនជាសកាវៈដាច់ស្វ័យដោយពិត ព្រោះ ហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះឡើយ នៃអ្នកដ៏ចំរើន មានខ្លួនដទៃទៀត មានរូបជាទិព្វ សម្រេចដោយឈានចិត្ត មានអវយវៈធំតូចគ្រប់សព្វ

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

អហំនិម្ព្រិយោ តំ ភំ ន ជានាសិ ន បស្សសិ
 តមហំ ជានាមិ បស្សមិ សោ ខោ ភោ អត្តា
 យតោ កាយស្ស ភេទា ឧត្តជ្ជតិ វិនស្សតិ ន
 ហោតិ បរម្មរណា ឯត្តាវតា ខោ ភោ អយំ អត្តា
 សម្មា សមុត្តិដ្ឋោ ហោតីតិ ឥត្ថេកេ សតោ សត្តស្ស
 ឧត្តេទំ វិនាសំ វិករំ បញ្ចាបេន្តិ ។ តមញ្ញោ
 ឯវមាហ អត្តំ ខោ ភោ ឯសោ អត្តា យំ ភំ
 វិនេសិ នេសោ ឯត្តតិ វិនាមិ នោ ច ខោ ភោ
 អយំ អត្តា ឯត្តាវតា សម្មា សមុត្តិដ្ឋោ ហោតិ
 អត្តំ ខោ ភោ អញ្ញោ អត្តា សព្វសោ រូបសញ្ញំ
 សមតិក្កមា បជ្ជយសញ្ញំ អត្តជ្ជមា នានត្ត-
 សញ្ញំ អមនសិកាវា អនន្តោ អាកាសោតិ
 អាកាសានុញ្ញាយតន្តបតោ តំ ភំ ន ជានាសិ ន

អភិធម្មចំណក វិភង្គ

មានឥន្ទ្រិយមិនថាកតាប គឺមានឥន្ទ្រិយពេញលេញ អ្នកមិនដឹង មិន
 ឃើញ នូវខ្លួននោះឡើយ ឯខ្ញុំទើបដឹង ទើបឃើញ នូវខ្លួននោះ ម្ចាស់
 អ្នកដ៏ចម្រើន ខ្លួននោះឯង លុះកាយបែកផ្ចាយទៅកាលណា រមែង
 ដាច់សូន្យ រមែងវិនាស រាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ទៅ មិនកើតទៀតទេ
 ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះ ទើបខ្លួននេះ ឈ្មោះ
 ថា ជាសភាវៈដាច់សូន្យដោយពិត សមណព្រាហ្មណ៍ពួកមួយ បញ្ចាត
 នូវសេចក្តីដាច់សូន្យ នូវសេចក្តីវិនាស នូវសេចក្តីមិនកើតទៀត នៃ
 សត្វដែលមាននៅ ដោយប្រការដូច្នេះ១ ។ មានបុគ្គលដទៃ ក្រៅ
 អំពីបុគ្គលនោះ និយាយយ៉ាងនេះថា ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន អ្នក
 និយាយថា ខ្លួនមានន្ទៈ⁺ ក៏មានមែន ឯខ្ញុំមិននិយាយថា ខ្លួនន្ទៈ⁺មិន
 មានទេ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន តែថាខ្លួននេះ មិនមែនជាសភាវៈដាច់សូន្យ
 ដោយពិត ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះឡើយ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន
 មានខ្លួនដទៃ ដែលចូលទៅកាន់អាគាសានញ្ជួយតនភព មានអារម្មណ៍
 ថា អាគាសមិនមានទីបំផុតដូច្នេះ ព្រោះកន្លងនូវរូបសញ្ញា គឺសេចក្តី
 សំគាល់ក្នុងរូប ព្រោះអស់ទៅនៃបដិយសញ្ញា គឺសេចក្តីសំគាល់ក្នុង
 អារម្មណ៍ដែលជាទីឆ្ងាំងខ្ពស់ចិត្ត ព្រោះមិនធ្វើទុកក្នុងចិត្តនូវនានត្ថសញ្ញា
 គឺសេចក្តីសំគាល់ ក្នុងអារម្មណ៍ផ្សេងៗ ដោយសព្វគ្រប់ អ្នកមិនដឹង

ខ្មែរវត្តភ្នំ សត្វកំណើត

បស្សសិ តមហំ ជាធម៌ បស្សមិ សោ ខោ ភោ
 អត្តា យតោ កាយស្ស ភេទា ឧច្ឆិជ្ជតិ វិនិស្សតិ ន
 ហោតិ បរម្មរណា ឯត្តាវតា ខោ ភោ អយំ អត្តា
 សម្មា សមុច្ឆិន្ទោ ហោតីតិ ឥន្ទ្រកេ សតោ
 សត្តស្ស ឧច្ឆេទំ វិនាសំ វិភវំ បញ្ញាបេន្តិ ។
 តមញ្ញោ ឯវមាហា អត្ថំ ខោ ភោ ឯសោ អត្តា
 យំ ភំ វទេសិ នេសោ នត្ថតិ វធម៌ នោ ច
 ខោ ភោ អយំ អត្តា ឯត្តាវតា សម្មា សមុច្ឆិន្ទោ
 ហោតិ អត្ថំ ខោ ភោ អញ្ញោ អត្តា សព្វសោ
 អាគាសាន្តាយតនំ សមតិក្កម្ម អនន្តំ វិញ្ញាណិន្តិ
 វិញ្ញាណញ្ញាយតន្ធបតោ តំ ភំ ន ជាធម៌ ន
 បស្សសិ តមហំ ជាធម៌ បស្សមិ សោ ខោ
 ភោ អត្តា យតោ កាយស្ស ភេទា ឧច្ឆិជ្ជតិ
 វិនិស្សតិ ន ហោតិ បរម្មរណា ឯត្តាវតា

ទុក្ខករិត្យវិវាទ សត្វកន្តិក

មិនឃើញ នូវខ្លួននោះឡើយ ខ្ញុំទើបដឹង ទើបឃើញ នូវខ្លួននោះ ម្ចាស់អ្នក
 ដ៏ចម្រើន ខ្លួននោះឯង លុះកាយបែកផ្ចាយទៅកាលណា រមែងដាច់ស្ងួន
 រមែងវិនាស ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ទៅ មិនកើតទៀតទេ ម្ចាស់អ្នកដ៏
 ចម្រើន ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះ ទើបខ្លួននេះ ឈ្មោះថា ជា
 សភាវៈដាច់ស្ងួនដោយពិត សមណព្រាហ្មណ៍ពួកមួយ បញ្ញត្តិនូវសេចក្តី
 ដាច់ស្ងួន នូវសេចក្តីវិនាស នូវសេចក្តីមិនកើតទៀត នៃសត្វដែលមាននៅ
 ដោយប្រការដូច្នេះ១ ។ មានបុគ្គល៨៤ ក្រៅអំពីបុគ្គលនោះ និយាយ
 យ៉ាងនេះថា ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន អ្នកនិយាយថា ខ្លួនមានន្ទុះ⁺ ក៏មានមែន
 ឯខ្ញុំមិននិយាយថា ខ្លួនន្ទុះ⁺មិនមានទេ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន តែថាខ្លួននេះ
 មិនមែនជាសភាវៈដាច់ស្ងួនដោយពិត ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះ
 ឡើយ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន មានខ្លួន៨៤ ដែលកន្លងចង់នូវភាសានញ្ចា-
 យតនជ្ឈាន ដោយសព្វគ្រប់ ហើយចូលទៅកាន់វិញ្ញាណញ្ចាយតនកត
 មានការម្នាស់ថា វិញ្ញាណមិនមានទីបំផុតដូច្នេះ អ្នកមិនដឹង មិនឃើញ
 នូវខ្លួននោះឡើយ ខ្ញុំទើបដឹង ទើបឃើញ នូវខ្លួននោះ ម្ចាស់អ្នកដ៏
 ចម្រើន ខ្លួននោះឯង លុះកាយបែកផ្ចាយទៅកាលណា រមែងដាច់
 ស្ងួន រមែងវិនាស ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ទៅ មិនកើតទៀតឡើយ

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ខោ ភោ អយំ អត្តា សម្មា សម្មាសម្ពុទ្ធនោ ហោត្តតិ
 ឥត្ថេកេ សតោ សត្តស្ស ឧប្បទំ វិនាសំ វិករំ
 បញ្ចាបេន្តិ ។ តមញ្ញោ ឯវមាហ អត្តំ ខោ ភោ
 ឯសោ អត្តា យំ ភំ វិទេសិ នេសោ នត្តតិ
 វនាមិ នោ ច ខោ ភោ អយំ អត្តា ឯត្តាវតា
 សម្មា សម្មាសម្ពុទ្ធនោ ហោតិ អត្តំ ខោ ភោ អញ្ញោ
 អត្តា សព្វសោ វិញ្ញាណញ្ញាយតនំ សមតិកម្ម នត្តិ
 តិព្វតិ អាតិញ្ញាយតន្ធបតោ តំ ភំ ន ជានាសិ
 ន បស្សសិ តមហំ ជានាមិ បស្សមិ សោ ខោ
 ភោ អត្តា យតោ កាយស្ស ភេនា ឧប្បជ្ជតិ
 វិនស្សតិ ន ហោតិ បរម្មរណា ឯត្តាវតា ខោ ភោ
 អយំ អត្តា សម្មា សម្មាសម្ពុទ្ធនោ ហោត្តតិ ឥត្ថេកេ
 សតោ សត្តស្ស ឧប្បទំ វិនាសំ វិករំ បញ្ចាបេន្តិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាទ

ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះ ទើបខ្លួននេះ ឈ្មោះ
 ថា ជាសកាវៈដាច់ស្ងួនដោយពិត សមណព្រាហ្មណ៍ពួកមួយ បញ្ចត្ត
 នូវសេចក្តីដាច់ស្ងួន នូវសេចក្តីវិនាស នូវសេចក្តីមិនកើតទៀត នៃសត្វ
 ដែលមាននៅ ដោយប្រការដូច្នេះ ១ ។ មានបុគ្គលដទៃ ក្រៅអំពី
 បុគ្គលនោះ និយាយយ៉ាងនេះថា ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន អ្នកនិយាយថា
 ខ្លួនមាន⁺និ្ទៈ ក៏មានមែន ឯខ្ញុំមិននិយាយថា ខ្លួន⁺និ្ទៈមិនមានទេ ម្ចាស់
 អ្នកដ៏ចម្រើន តែថាខ្លួននេះ មិនមែនជាសកាវៈដាច់ស្ងួន ព្រោះ
 ហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះឡើយ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន មានខ្លួនដទៃ
 ដែលកន្លងបង់ នូវវិញ្ញាណញាយតនៈដោយសព្វគ្រប់ ហើយចូលទៅ
 កាន់អាភិញ្ញាញាយតនកត មានការម្នាស់ថា អ្វីតិចតួច ក៏មិនមានដូច្នេះ
 អ្នកមិនដឹង មិនឃើញ នូវខ្លួននោះឡើយ ឯខ្ញុំទើបដឹង ទើបឃើញ នូវ
 ខ្លួននោះ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន ខ្លួននោះឯង លុះកាយបែកឆ្ងាយទៅកាល
 ណា រមែងដាច់ស្ងួន រមែងវិនាស ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ទៅ មិន
 កើតទៀតឡើយ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន ខ្លួននេះ ឈ្មោះថា ជាសកាវៈ
 ដាច់ស្ងួនដោយពិត ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះឯង សមណ-
 ព្រាហ្មណ៍ពួកមួយ បញ្ចត្តនូវសេចក្តីស្ងួន នូវសេចក្តីវិនាស នូវ
 សេចក្តីមិនកើតទៀត នៃសត្វដែលមាននៅ ដោយប្រការដូច្នេះ ១ ។

ខ្មែរវត្តវិរាដ្ឋ អដ្ឋកថាខ្មែរ

តម្រា ឃ្លា ឃ្លា អត្ថ ខេ គោ ឃ្លា អត្ថ
 យំ ត្រំ វិទេសិ នេសោ នត្ថតិ វិទាមិ ឆោ ច
 ខេ គោ អយំ អត្ថា ឃ្លាវតា សម្មា សម្មាឆ្នោ
 ហោតិ អត្ថ ខេ គោ អញ្ញា អត្ថា សព្វសោ
 អាត្មញ្ញាយតនំ សមតិកម្ម នេសញ្ញាសញ្ញា
 យតន្តបតោ តំ ត្រំ ន ជាតាសិ ន បស្សសិ
 តមហំ ជាតាមិ បស្សមិ សោ ខេ គោ អត្ថា
 យតោ កាយស្ស ភេតា ឧច្ឆិដ្ឋតិ វិទស្សតិ ន
 ហោតិ បរម្មណា ឃ្លាវតា ខេ គោ អយំ អត្ថា
 សម្មា សម្មាឆ្នោ ហោតិ ឥត្តោកេ សតោ
 សត្តស្ស ឧច្ឆិដ្ឋំ វិទាសំ វិករំ បញ្ញាបេតិ ។
 ឥមា សត្ត ទិដ្ឋិយោ ។

សព្វកំ ។

[២២៦] តត្ថ កតមាទិ អដ្ឋ កិលេសវត្ថុនិ ។
 លោកោ នោសោ មោហោ មាឆោ ទិដ្ឋិ វិចិត្តិ
 ដំនំ ឧទ្ធច្ឆំ ឥមាទិ អដ្ឋ កិលេសវត្ថុនិ ។

ខុទ្ទកវត្ថុវិភង្គ អដ្ឋកថិខេស

មានបុគ្គលដទៃ ក្រៅអំពីបុគ្គលនោះ និយាយយ៉ាងនេះថា ម្ចាស់អ្នកដ៏
 ចម្រើន អ្នកនិយាយថា ខ្លួនមានន្ទៈ⁺ ក៏មានមែន ឯខ្ញុំមិននិយាយថា
 ខ្លួនន្ទៈ⁺មិនមានទេ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចំរើន តែថាខ្លួននេះ មិនមែនជាសកាវៈ
 ដាច់ស្មុំដោយពិត ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះឡើយ ម្ចាស់
 អ្នកដ៏ចម្រើន មានខ្លួនដទៃ ដែលកន្លងបង់ នូវភាគិញញាយតនជ្ឈាន
 ដោយសព្វគ្រប់ ហើយចូលទៅកាន់នូវសញ្ញានាសញ្ញាយតនភព អ្នក
 មិនដឹង មិនឃើញ នូវខ្លួននោះឡើយ ឯខ្ញុំទើបដឹង ទើបឃើញ នូវខ្លួន
 នោះ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន ខ្លួននោះឯង លុះកាយបែកធ្លាយទៅកាលណា
 វេមន៍ដាច់ស្មុំ នូវវេមន៍វិនាស ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ មិនកើតទៀត
 ឡើយ ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន ខ្លួននេះ ឈ្មោះថា ជាសកាវៈដាច់ស្មុំ
 ដោយពិត ព្រោះហេតុមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះឯង សមណក្រាហ្មណ៍ពួក
 មួយ បញ្ញត្តិនូវសេចក្តីដាច់ស្មុំ នូវសេចក្តីវិនាស នូវសេចក្តីមិនកើត
 ទៀតនៃសត្វដែលមាននៅ ដោយប្រការដូច្នេះ ១ ។ នេះ ទិដ្ឋិ ៧ ។

ចប់ ព្វកថា ៧ ។

(២២៦) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ កិលេសវត្ថុ ៨ តើដូចម្តេច ។
 លោភៈ ១ ពោសៈ ១ មោហៈ ១ មានៈ ១ ទិដ្ឋិ ១ វិចិកិត្តា ១
 បីនៈ ១ ទទ្ធច្ចៈ ១ នេះ កិលេសវត្ថុ ៨ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

(២២៧) តត្ថ កតមាជិ អដ្ឋ កុស្ថវត្ថុនិ ។
 ឥធិ ភិក្ខុនា កម្មំ កត្តំ ហោតិ តស្ស ឃំ ហោតិ
 កម្មំ ខោ មេ កត្តំ ភវិស្សតិ កម្មំ ខោ បន
 មេ ករោន្តស្ស កាយោ តិលមិស្សតិ ហន្តនាហំ
 និបជ្ជាមីតិ សោ និបជ្ជតិ ន វីរិយំ អារកតិ
 អប្បត្តស្ស បតិយា អនជិតតស្ស អជិតមាយ
 អសច្ចិកតស្ស សច្ចិកិរិយាយ ឥទំ បឋមំ កុស្ថវត្ថុ-
 វត្ថុ ។ បុន ច បរំ ភិក្ខុនា កម្មំ កតំ ហោតិ
 តស្ស ឃំ ហោតិ អហំ ខោ កម្មំ អកាសំ កម្មំ
 ខោ បន មេ ករោន្តស្ស កាយោ តិលន្តោ ហន្ត-
 នាហំ និបជ្ជាមីតិ សោ និបជ្ជតិ ន វីរិយំ អារកតិ
 អប្បត្តស្ស បតិយា អនជិតតស្ស អជិតមាយ អសច្ចិ-
 កតស្ស សច្ចិកិរិយាយ ឥទំ នុតិយំ កុស្ថវត្ថុ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

(២២៧) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ កុសីនវត្ថុ (ហេតុនៃបុគ្គល
 ខ្លួន) ៨ តើដូចម្តេច ។ ការងារ (មានវាស់កាត់ចំវែរជាដើម)
 ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះត្រូវធ្វើ ភិក្ខុនោះមានសេចក្តីត្រិះរិះយ៉ាងនេះថា ការ
 ងារដែលអញត្រូវធ្វើ មុខជាទីនឹងមាន តែកាលបើអញធ្វើការងារ(នោះ)
 កាយទីនឹងលំបាក បើដូច្នោះ មានតែអញដេកសិន ភិក្ខុនោះ ក៏ដេក
 មិនប្រារព្ធព្យាយាម ដើម្បីដល់ នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់ដល់ ដើម្បីត្រាស់
 ដឹង នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់ត្រាស់ដឹង ដើម្បីធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ នូវធម៌
 ដែលខ្លួនមិនទាន់ធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ នេះ កុសីនវត្ថុទី ១ ។ មួយ
 ទៀត ការងារ ភិក្ខុធ្វើរួចហើយ ភិក្ខុនោះមានសេចក្តីត្រិះរិះយ៉ាងនេះ
 ថា អញបានធ្វើការងាររួចហើយ តែកាលដែលអញកំពុងធ្វើការងារ
 កាយលំបាកទៅហើយ បើដូច្នោះ មានតែអញដេកសិន ភិក្ខុនោះ ក៏
 ដេក មិនប្រារព្ធព្យាយាម ដើម្បីដល់ នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់ដល់
 ដើម្បីត្រាស់ដឹង នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់ត្រាស់ដឹង ដើម្បីធ្វើឲ្យជាក់
 ច្បាស់ នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់ធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ នេះ កុសីនវត្ថុទី ២ ។

ទុក្ខករុក្ខិកោ អដ្ឋកថាទេសោ

បុន ច បរំ ភិក្ខុនា មត្តោ កន្តោ ហោតិ តស្ស
 ឯវំ ហោតិ មត្តោ ទោ មេ កន្តោ ភវិស្សតិ មក្ខំ
 ទោ បន មេ កច្ឆន្ទស្ស កាយោ កិលមិស្សតិ
 ហន្តនាហំ និបជ្ជាមីតិ សោ និបជ្ជតិ ន វីរិយំ អារកតិ
 អប្បត្តស្ស បត្តិយា អននិកតស្ស អនិកមាយ អសច្ចិ-
 កតស្ស សច្ចិកិរិយាយ ឥទំ តតិយំ កុសីនវត្ថុំ ។
 បុន ច បរំ ភិក្ខុនា មត្តោ កតោ ហោតិ តស្ស
 ឯវំ ហោតិ អហំ ទោ មក្ខំ អកមាសី មក្ខំ ទោ
 បន មេ កច្ឆន្ទស្ស កាយោ កិលត្តោ ហន្តនាហំ
 និបជ្ជាមីតិ សោ និបជ្ជតិ ន វីរិយំ អារកតិ
 អប្បត្តស្ស បត្តិយា អននិកតស្ស អនិកមាយ អសច្ចិ-
 កតស្ស សច្ចិកិរិយាយ ឥទំ ចតុត្ថំ កុសីនវត្ថុំ ។
 បុន ច បរំ ភិក្ខុ តាមំ វា និកមំ វា បិណ្ឌាយ
 ចរត្តោ ន លកតិ លូខស្ស វា បណ្ឌិតស្ស វា
 ភោជនស្ស យាវទត្ថំ ចារិប្បវី តស្ស ឯវំ ហោតិ

ខុទ្ទកវគ្គ អដ្ឋកថាខុទ្ទក

មួយទៀត ភិក្ខុត្រូវដើរផ្លូវ ភិក្ខុនោះមានសេចក្តីត្រិះរិះ យ៉ាងនេះថា
 អាត្មាអញនឹងត្រូវដើរផ្លូវ តែបើអាត្មាអញដើរផ្លូវ កាយនឹងលំបាក បើ
 ដូច្នោះ មានតែអញដេកសិន ភិក្ខុនោះ ក៏ដេក មិនប្រារព្ធភ្យាយាម
 ដើម្បីដល់ នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់ដល់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង នូវធម៌ដែល
 ខ្លួនមិនទាន់ត្រាស់ដឹង ដើម្បីធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់ធ្វើ
 ឲ្យជាក់ច្បាស់ នេះ កុសីនវត្ថុទី ៣ ។ មួយទៀត ភិក្ខុដើរផ្លូវរួចហើយ
 ភិក្ខុនោះ មានសេចក្តីត្រិះរិះយ៉ាងនេះថា អាត្មាអញបានដើរផ្លូវរួចហើយ
 តែកាលដែល អាត្មាអញដើរផ្លូវ កាយលំបាកទៅហើយ បើដូច្នោះ មាន
 តែអាត្មាអញដេកសិន ភិក្ខុនោះ ក៏ដេក មិនប្រារព្ធភ្យាយាម ដើម្បីដល់
 នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់ដល់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់
 ត្រាស់ដឹង ដើម្បីធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់ធ្វើឲ្យជាក់
 ច្បាស់ នេះ កុសីនវត្ថុទី ៤ ។ មួយទៀត ភិក្ខុត្រាច់ទៅកាន់ស្រុកភ្នំ
 និគមភ្នំ ដើម្បីបិណ្ឌបាត តែមិនបានកោដនដីសៅហ្មង ឬថ្មថ្មី ឲ្យ
 បរិបូណ៌ ដរាបដល់ថ្ងៃត្រង់ ភិក្ខុនោះ មានសេចក្តីត្រិះរិះយ៉ាងនេះថា

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

អហំ ខោ តាមំ វា និកមំ វា បិណ្ឌាយ ចរន្តោ
 លាភត្ថំ ល្ងទស្ស វា បណ្ឌិតស្ស វា ភោជនស្ស
 យាវនត្ថំ ចារិប្បី តស្ស មេ កាយោ កិលន្តោ
 អកម្មតោ ហន្តនាហំ និបជ្ជាមិតំ សោ និបជ្ជតំ
 ន វីរិយំ អារកតំ អប្បត្តស្ស បត្តិយា អនធិកតស្ស
 អធិកមាយ អសច្ច្រកតស្ស សច្ច្រកិរិយាយ ឥទ្ធំ
 បញ្ចមំ កុស្ថតវត្ថំ ។ បុន ច បរំ ភិក្ខុ តាមំ
 វា និកមំ វា បិណ្ឌាយ ចរន្តោ លកតិ ល្ងទស្ស វា
 បណ្ឌិតស្ស វា ភោជនស្ស យាវនត្ថំ ចារិប្បី តស្ស
 ឯវំ ហោតិ អហំ ខោ តាមំ វា និកមំ វា បិណ្ឌាយ
 ចរន្តោ អលត្ថំ ល្ងទស្ស វា បណ្ឌិតស្ស វា ភោជនស្ស
 យាវនត្ថំ ចារិប្បី តស្ស មេ កាយោ កុកោ(១)
 អកម្មតោ មាសាចិតំ មញ្ញោ ហន្តនាហំ និបជ្ជាមិតំ
 សោ និបជ្ជតំ ន វីរិយំ អារកតំ អប្បត្តស្ស
 បត្តិយា អនធិកតស្ស អធិកមាយ អសច្ច្រក-
 តស្ស សច្ច្រកិរិយាយ ឥទ្ធំ ធម្មំ កុស្ថតវត្ថំ ។

១ ម. កិលន្តោ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

អាត្មាអញ កាលដែលដើរទៅកាន់ស្រុក ឬនិគមក្តី ដើម្បីបិណ្ឌបាត
 មិនបានកោជន ដ៏សៅហ្មង ឬថ្លៃថ្នូរ ឲ្យបរិច្ចណ៍ ដរាបដល់ឆ្នែតសោះ
 កាយរបស់អាត្មាអញនោះ លំបាកទៅហើយ ធ្វើការងារមិនកើតទេ បើ
 ដូច្នោះ មានតែអាត្មាអញដេកសិន ភិក្ខុនោះ ក៏ដេក មិនប្រារព្ធព្យាយាម
 ដើម្បីដល់ នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់ដល់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង នូវធម៌ដែលខ្លួន
 មិនទាន់ត្រាស់ដឹង ដើម្បីធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់ធ្វើឲ្យ
 ជាក់ច្បាស់ នេះ កុស័តវត្ថុទី ៥ ។ មួយទៀត ភិក្ខុដើរទៅកាន់ស្រុក
 ឬនិគម ដើម្បីបិណ្ឌបាត បានកោជនដ៏សៅហ្មង ឬថ្លៃថ្នូរ បរិច្ចណ៍
 ដរាបដល់ឆ្នែត ភិក្ខុនោះ មានសេចក្តីត្រិះរិះយ៉ាងនេះថា អាត្មាអញ
 កាលដែលដើរទៅកាន់ស្រុក ឬនិគម ដើម្បីបិណ្ឌបាត បានកោជន
 ដ៏សៅហ្មង ឬថ្លៃថ្នូរ បរិច្ចណ៍ ដរាបដល់ឆ្នែតដៃហើយ តែកាយ
 របស់អាត្មាអញនោះធ្ងន់ ធ្វើការងារមិនកើត ទំនងដូចជាសណ្តែកដែល
 ត្រូវទឹក បើដូច្នោះ មានតែអាត្មាអញដេកសិន ភិក្ខុនោះ ក៏ដេក មិន
 ប្រារព្ធព្យាយាម ដើម្បីដល់ នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់ដល់ ដើម្បីត្រាស់
 ដឹង នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់បានត្រាស់ដឹង ដើម្បីធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ នូវ
 ធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់បានធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ នេះ កុស័តវត្ថុទី ៦ ។

ឧទ្ទកវត្ថុវិកង្គេ អដ្ឋកនិទ្ទេសោ

បុន ច បរិ ភិក្ខុនោ ឧប្បន្នោ ហោតិ អប្បមត្តកោ
 អាពាសោ តស្ស ឯវំ ហោតិ ឧប្បន្នោ ទោ មេ
 អយំ អប្បមត្តកោ អាពាសោ អត្ថំ កល្យាណំ ធិបជ្ជតិ
 ហន្តនាហំ ធិបជ្ជមីតិ សោ ធិបជ្ជតិ ន វីរិយំ អារ-
 ភតិ អប្បត្ថស្ស បតិយា អនធិកតស្ស អធិកមាយ
 អសច្ចិកតស្ស សច្ចិកិរិយាយ ឥទំ សត្តមំ កុស្ថ-
 តវត្ថំ ។ បុន ច បរិ ភិក្ខុ កិលានា វុដ្ឋិតោ
 ហោតិ អចិវុដ្ឋិតោ កេលញ្ចា តស្ស ឯវំ ហោតិ
 អហំ ទោ កិលានា វុដ្ឋិតោ អចិវុដ្ឋិតោ កេលញ្ចា
 តស្ស មេ កាយោ ទុក្ខលោ អកម្មញ្ចា ហន្តនាហំ
 ធិបជ្ជមីតិ សោ ធិបជ្ជតិ ន វីរិយំ អារភតិ
 អប្បត្ថស្ស បតិយា អនធិកតស្ស អធិកមាយ
 អសច្ចិកតស្ស សច្ចិកិរិយាយ ឥទំ អដ្ឋមំ កុស្ថ-
 តវត្ថំ ។ ឥមាធិ អដ្ឋ កុស្ថតវត្ថុនិ ។

ខុទ្ទកវត្ថុរិក្ខ អដ្ឋកថាខ្មែរ

មួយទៀត ភិក្ខុកើតអាពាធបន្តិចបន្តិច ភិក្ខុនោះ មានសេចក្តីត្រិះរិះយ៉ាង
 នេះថា អាត្មាអញកើតអាពាធបន្តិចបន្តិចនេះហើយ អាត្មាអញគួរតែដេក
 បើដូច្នោះ អាត្មាអញដេកសិន ភិក្ខុនោះ ក៏ដេក មិនប្រារព្ធព្យាយាម ដើម្បី
 ដល់នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់ដល់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង នូវធម៌ដែលខ្លួនមិន
 ទាន់បានត្រាស់ដឹង ដើម្បីធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់បាន
 ធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ នេះ កុសីតវត្ថុទី ៧ ។ មួយទៀត ភិក្ខុជាសះស្បើយ
 អំពីដម្លឹះហើយ តែទើបនឹងសះស្បើយមិនយូរប៉ុន្មាន ភិក្ខុនោះមានសេចក្តី
 ត្រិះរិះយ៉ាងនេះថា អាត្មាអញសះស្បើយអំពីដម្លឹះហើយ តែសះស្បើយ
 មិនទាន់យូរប៉ុន្មាន កាយរបស់អាត្មាអញនោះនៅមិនទាន់មានកម្លាំង ធ្វើ
 ការងារមិនទាន់កើត បើដូច្នោះ អាត្មាអញដេកសិន ភិក្ខុនោះ ក៏ដេក
 មិនប្រារព្ធព្យាយាម ដើម្បីដល់ នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់ដល់ ដើម្បីត្រាស់
 ដឹង នូវធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់បានត្រាស់ដឹង ដើម្បីធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ នូវ
 ធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់បានធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ នេះ កុសីតវត្ថុទី ៨ ។ នេះ
 កុសីតវត្ថុ ៨ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរត្តោ

(២៤៨) តត្ថ កកមេស្ស អដ្ឋស្ស លោកធម្មេស្ស
 ចិត្តស្ស បដិយានោ ។ លានេ សារាតោ អលានេ
 បដិវិរោដោ យសេ សារាតោ អយសេ បដិវិរោដោ
 បសំសាយ សារាតោ វិញ្ញាយ បដិវិរោដោ សុខេ
 សារាតោ ទុក្ខេ បដិវិរោដោ ឥមេស្ស អដ្ឋស្ស
 លោកធម្មេស្ស ចិត្តស្ស បដិយានោ ។

(២៤៩) តត្ថ កកមេ អដ្ឋ អនិយវេហារា ។
 អទិដ្ឋេ ទិដ្ឋវាទិតា អសុតេ សុតវាទិតា អមុតេ មុត-
 វាទិតា អវិញ្ញាតេ វិញ្ញាតវាទិតា ទិដ្ឋេ អទិដ្ឋវាទិតា
 សុតេ អសុតវាទិតា មុតេ អមុតវាទិតា វិញ្ញាតេ
 អវិញ្ញាតវាទិតា ឥមេ អដ្ឋ អនិយវេហារា ។

(២៥០) តត្ថ កកមេ អដ្ឋ មិច្ឆតា ។
 មិច្ឆាទិដ្ឋិ មិច្ឆាសង្កប្បោ មិច្ឆាវាចា មិច្ឆាកម្មតោ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

(២២៥) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីចង្អៀតចង្អល់ចិត្ត ព្រោះ
លោកធម៌ ៨ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកត្រអាល ក្នុងលាភ (ការ
បាន) ១ សេចក្តីថ្លាំងថ្លាក់ ក្នុងអលាភ (ការមិនបាន) ១ សេចក្តី
ត្រេកត្រអាល ក្នុងយស ១ សេចក្តីថ្លាំងថ្លាក់ ក្នុងអយស (ការមិនមាន
យស) ១ សេចក្តីត្រេកត្រអាល ក្នុងពាក្យសរសើរ ១ សេចក្តីថ្លាំង
ថ្លាក់ ក្នុងពាក្យតិរដៀល ១ សេចក្តីត្រេកត្រអាល ក្នុងសុខ ១ សេចក្តី
ថ្លាំងថ្លាក់ ក្នុងទុក្ខ ១ នេះសេចក្តីចង្អៀតចង្អល់ចិត្ត ព្រោះលោកធម៌ ៨ ។

(២២៧) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វេហារមិនប្រសើរ ៨ តើដូច
ម្តេច ។ ការពោលថា ឃើញក្នុងហេតុដែលមិនបានឃើញ ១ ការ
ពោលថា បានឮក្នុងហេតុដែលមិនបានឮ ១ ការពោលថា បានលឺខ្លួន
ភ្នក្សក្នុងហេតុដែលមិនបានលឺខ្លួនភ្នក្ស ១ ការពោលថា បានដឹងក្នុងហេតុ
ដែលមិនបានដឹង ១ ការពោលថា មិនបានឃើញក្នុងហេតុដែលបាន
ឃើញ ១ ការពោលថា មិនបានឮក្នុងហេតុដែលបានឮ ១ ការ
ពោលថា មិនបានលឺខ្លួនភ្នក្សក្នុងហេតុដែលបានលឺខ្លួនភ្នក្ស ១ ការពោលថា
មិនបានដឹងក្នុងហេតុដែលបានដឹង ១ នេះ វេហារមិនប្រសើរ ៨ ។

(២៥០) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មិច្ឆត្តធម៌ (សេចក្តីខុស) ៨ តើ
ដូចម្តេច ។ ការយល់ខុស ១ ត្រិះរិះខុស ១ វាចាខុស ១ ការងារខុស ១

ខ្មែរវត្តភ្នំ អដ្ឋកថាខ្មែរ

មិច្ឆាអាជីវេ មិច្ឆាវាយាមោ មិច្ឆាសតិ មិច្ឆាសមាធិ
ឥមេ អដ្ឋ មិច្ឆតា ។

(២៥០) តត្ថ កតមេ អដ្ឋ បុរិសនោសោ ។

ឥធ ភិក្ខុ ភិក្ខុំ អាបត្តិយា ចោទេន្តំ សោ ភិក្ខុ
ភិក្ខុហិ អាបត្តិយា ចោទិយមាណោ ន សវមំ ន
សវមីតិ អស្សតិយា និព្វេបេតិ អយំ បឋមោ
បុរិសនោសោ ។ បុន ច បរំ ភិក្ខុ ភិក្ខុំ អាបត្តិយា
ចោទេន្តំ សោ ភិក្ខុ ភិក្ខុហិ អាបត្តិយា ចោទិ-
យមាណោ ចោទក្កិយេវ បដិប្បតិ កំណុំ ខោ តុយំ
ពាលស្ស អព្យតស្ស កណ៌តេន ភ្ជុំបិ ឆាម មំ
កណ៌តតំ មពាសីតិ អយំ នុតិយោ បុរិសនោសោ ។
បុន ច បរំ ភិក្ខុ ភិក្ខុំ អាបត្តិយា ចោទេន្តំ
សោ ភិក្ខុ ភិក្ខុហិ អាបត្តិយា ចោទិយមាណោ
ចោទក្កិយេវ បច្ចារេបេតិ ភ្ជុំបិ ខោសិ ឥត្តន្ទាមំ
អាបត្តិ អាបន្នោ ភ្ជុំ តាវ បឋមំ បដិកកេហិតិ
អយំ តតិយោ បុរិសនោសោ ។ បុន ច បរំ ភិក្ខុ

ខុទ្ទកវត្ថុក្រៃ អដ្ឋកថាខុទ្ទក

ការចិញ្ចឹមជីវិតខុស ១ ព្យាយាមខុស ១ ការរលឹកខុស ១ ការគិតល់
ចិត្តខុស ១ នេះ មច្ចុត្តធម៌ ៨ ។

(២៨១) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទោសរបស់បុរស ៨ តើដូចម្តេច ។

ពួកភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចោទភិក្ខុផងគ្នាដោយអាបត្តិ ភិក្ខុនោះ កាលបើ
ត្រូវពួកភិក្ខុ ចោទដោយអាបត្តិ ក៏ដោះស្រាយដោយអស្សតិ (ការគ្មាន
ស្មារតី) ថា ខ្ញុំនឹកមិនឃើញ ខ្ញុំនឹកមិនឃើញ នេះ ទោសរបស់បុរស
ទី ១ ។ មួយទៀត ពួកភិក្ខុចោទភិក្ខុផងគ្នាដោយអាបត្តិ ភិក្ខុនោះ កាល
បើត្រូវពួកភិក្ខុ ចោទដោយអាបត្តិ ក៏និយាយគេចកែនឹងភិក្ខុអ្នកចោទវិញ
ថា ប្រយោជន៍អ្វី អ្នកជាមនុស្សល្ងង់ មិនឈ្លាស មកស្តីថាឲ្យយើង
អម្បាលយ៉ាងអ្នក ហ៊ានសម្គាល់យើងថា គួរនឹងស្តីថាបាន នេះ ទោស
របស់បុរសទី ២ ។ មួយទៀត ពួកភិក្ខុចោទភិក្ខុផងគ្នាដោយអាបត្តិ ភិក្ខុ
នោះ កាលបើត្រូវពួកភិក្ខុ ចោទដោយអាបត្តិ ក៏ត្រឡប់លើកពាក្យ
របស់អ្នកចោទវិញថា លោកឯងត្រូវអាបត្តិឈ្មោះនេះ ចូរលោកសំដែង
មុនសិនទៅ នេះ ទោសរបស់បុរសទី ៣ ។ មួយទៀត ពួកភិក្ខុចោទ

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

ភិក្ខុំ អាបត្តិយា ចោទេន្តិ សោ ភិក្ខុ ភិក្ខុហិ
 អាបត្តិយា ចោទិយមាណោ អញ្ញោញ្ញំ បដិចរតិ
 តហិទ្ធា កថំ អបនាមេតិ កោបញ្ច ឆោសញ្ច
 អប្បច្ចយញ្ច ចាតុកកោតិ អយំ ភតុត្ថោ បុរិស-
 ឆោសោ ។ បុន ច បរំ ភិក្ខុ ភិក្ខុំ អាបត្តិយា
 ចោទេន្តិ សោ ភិក្ខុ ភិក្ខុហិ អាបត្តិយា ចោទិយ-
 មាណោ សង្ឃមជ្ឈេ ពាហារិក្ខេបកំ កណាតិ អយំ
 បញ្ចមោ បុរិសឆោសោ ។ បុន ច បរំ ភិក្ខុ
 ភិក្ខុំ អាបត្តិយា ចោទេន្តិ សោ ភិក្ខុ ភិក្ខុហិ
 អាបត្តិយា ចោទិយមាណោ^(១) តុល្លាភតោ សង្ឃំ
 វិហោសេតិ អយំ ឆដ្ឋោ បុរិសឆោសោ ។ បុន
 ច បរំ ភិក្ខុ ភិក្ខុំ អាបត្តិយា ចោទេន្តិ សោ
 ភិក្ខុ ភិក្ខុហិ អាបត្តិយា ចោទិយមាណោ អនាទយិត្វា
 សង្ឃំ អនាទយិត្វា ចោទកំ សាបត្តិកោរ^(២) យេន
 កាមំ បក្កមតិ អយំ សត្តមោ បុរិសឆោសោ ។

១ ម. ឯត្ថន្តរេ ឆោហំ អាបត្តោម្ហិ ន បតាហំ អតាបត្តោម្ហិទិ ទិស្សន្តំ ។ ២ ម. អាបត្តិកោរ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ភិក្ខុផងគ្នាដោយ អាបត្តិ ភិក្ខុនោះ កាលបើត្រូវពួកភិក្ខុ ចោទដោយ អាបត្តិ
 ក៏បិទបាំងនូវហេតុដទៃ ដោយហេតុដទៃ យកពាក្យខាងក្រៅ មកបញ្ចេញ
 ធ្វើនូវសេចក្តីក្រោធ ខឹង មិនត្រេកអរ ឲ្យប្រាកដឡើង នេះ គោសរបស់
 បុរសទី ៤ ។ មួយទៀត ពួកភិក្ខុចោទភិក្ខុផងគ្នាដោយ អាបត្តិ ភិក្ខុនោះ
 កាលបើត្រូវពួកភិក្ខុចោទដោយ អាបត្តិ ក៏និយាយឆ្លាតវៃក្នុងកណ្តាលសង្ឃ
 នេះ គោសរបស់បុរសទី ៥ ។ មួយទៀត ពួកភិក្ខុចោទភិក្ខុផងគ្នាដោយ
 អាបត្តិ ភិក្ខុនោះ កាលបើត្រូវពួកភិក្ខុចោទដោយ អាបត្តិ ក៏នៅស្ងៀម
 ធ្វើសង្ឃឲ្យលំបាក នេះ គោសរបស់បុរសទី ៦ ។ មួយទៀត ពួកភិក្ខុ
 ចោទភិក្ខុផងគ្នាដោយ អាបត្តិ ភិក្ខុនោះ កាលបើត្រូវពួកភិក្ខុចោទដោយ
 អាបត្តិ ក៏មិនអើពើនឹងសង្ឃ មិនអើពើនឹងភិក្ខុអ្នកចោទ ជាបុគ្គលមាន
 អាបត្តិ ដើរចៀសចេញទៅតាមប្រាថ្នា នេះ គោសរបស់បុរសទី ៧ ។

ទុក្ខវត្ថុវិវត្តន៍ អដ្ឋកថាទ្វេសោ

បុន ច បរិ ភិក្ខុ ភិក្ខុ អាបត្តិយា ចោទេន្ត
 សោ ភិក្ខុ ភិក្ខុហិ អាបត្តិយា ចោទិយមាសោ
 ឯវមាហ កិច្ចខោ តុម្រេ អាយស្មន្តោ អត្ថពាទ្ធិ
 មយំ ព្យាវដា សធានាហំ សិក្ខំ បដ្ឋក្ខាយ ហំនា-
 យាវត្ថុស្សម័តិ សោ សិក្ខំ បដ្ឋក្ខាយ ហំនា-
 យាវត្ថុតា ឯវមាហ សធានិ ខោ តុម្រេ អាយស្មន្តោ
 អត្ថមនា ហោជាតិ អយំ អដ្ឋមោ បុរិសនោសោ
 សមេ អដ្ឋ បុរិសនោសា ។

(២៥២) តត្ថ កតមេ អដ្ឋ អសញ្ញាវាទា ។ រូបំ

អត្តា ហោតិ អរោតោ បរម្មណាតិ អសញ្ញាតិ នំ
 បញ្ចាបេន្តិ អរូបំ អត្តា ហោតិ អរោតោ បរម្មណាតិ
 អសញ្ញាតិ នំ បញ្ចាបេន្តិ រូបំ ច អរូបំ ច អត្តា
 ហោតិ អរោតោ បរម្មណាតិ អសញ្ញាតិ នំ បញ្ចាបេន្តិ

ខ្មែរវត្តកែវ អង្គនិទ្ទេស

មួយទៀត ពួកភិក្ខុ ចោទភិក្ខុផងគ្នាដោយអាបត្តិ ភិក្ខុនោះ កាលបើ
 ត្រូវពួកភិក្ខុ ចោទដោយអាបត្តិ ក៏និយាយយ៉ាងនេះថា បពិត្រលោក
 មានអាយុទាំងឡាយ លោកខ្វល់ខ្វាយនឹងខ្ញុំ ហួសប្រមាណ ធ្វើអ្វី
 ឥឡូវនេះ ខ្ញុំនឹងលាសិក្ខា វិលត្រឡប់ទៅកាន់ភេទថាគឺជាបរិញ្ញា ភិក្ខុ
 នោះលុះលាសិក្ខា វិលត្រឡប់ទៅកាន់ភេទថាគឺជាបរិញ្ញា ក៏និយាយ
 យ៉ាងនេះថា បពិត្រលោកមានអាយុទាំងឡាយ ឥឡូវនេះ លោក
 ទាំងឡាយ ចូរជាអ្នកមានចិត្តត្រេកអរចុះ នេះ ខោសរបស់បុរសទី៨
 នេះ ខោសរបស់បុរស ៨ ។

(២៥២) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អស់ពីរទី ៨ តើដូចម្តេច ។
 ខ្លួនមានរូប^(១) មិនមានរោគ ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ ព្រោះហេតុ
 នោះ បុគ្គលទាំងឡាយ បញ្ចត្តនូវខ្លួននោះថា មិនមានសញ្ញា ១
 ខ្លួនមិនមានរូប^(២) មិនមានរោគ ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ ព្រោះ
 ហេតុនោះ បុគ្គលទាំងឡាយ បញ្ចត្តនូវខ្លួននោះថា មិនមានសញ្ញា ១
 ខ្លួនមានរូបខ្លះមិនមានរូបខ្លះ^(៣) មិនមានរោគ ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់
 ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលទាំងឡាយ បញ្ចត្តនូវខ្លួននោះថា មិនមានសញ្ញា ១

១ សំដៅយករូបកសិណ ។ ២ និមិត្តរូបសំអូរបសមាបត្តិ ។ ៣ រូបដ្ឋានរូបដ្ឋាន ។
 អង្គកថា ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ទេវ៌ រូប៌ ធារូប៌ អត្តា ហោតិ អរោគោ បរ-
 ម្មរណាតិ អសញ្ញាតិ ទំ បញ្ញាបេន្តិ អន្តរា
 អត្តា ហោតិ អរោគោ បរម្មរណាតិ អសញ្ញាតិ
 ទំ បញ្ញាបេន្តិ អន្តរា អត្តា ហោតិ អរោគោ
 បរម្មរណាតិ អសញ្ញាតិ^(១) ទំ បញ្ញាបេន្តិ អន្តរា ច
 អន្តរា ច អត្តា ហោតិ អរោគោ បរម្មរណាតិ
 អសញ្ញាតិ^(១) ទំ បញ្ញាបេន្តិ ទេវ៌ ធារូប៌ អត្តា
 ហោតិ អរោគោ បរម្មរណាតិ អសញ្ញាតិ^(១) ទំ បញ្ញា-
 បេន្តិ ឥមេ អដ្ឋ អសញ្ញាតិ ។

[២៥៣] តត្ថ តតមេ អដ្ឋ ទេវសញ្ញាសញ្ញា-

វា ។ រូប៌ អត្តា ហោតិ អរោគោ បរម្មរណាតិ

១ ម. អសញ្ញាតិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាទ

ខ្លួនមានរូបក៏មិនមែន មិនមានរូបក៏មិនមែន (១) មិនមានរោគ ខាងមុខអំ-
 ពីសេចក្តីស្លាប់ ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលទាំងឡាយ បញ្ចត្តនូវខ្លួននោះ
 ថា មិនមានសញ្ញា ១ ខ្លួនមានទីបំផុត (២) មិនមានរោគ ខាង
 មុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលទាំងឡាយ បញ្ចត្តនូវ
 ខ្លួននោះថា មិនមានសញ្ញា ១ ខ្លួនមិនមានទីបំផុត (៣) មិនមានរោគ
 ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលទាំងឡាយ បញ្ចត្ត
 នូវខ្លួននោះថា មិនមានសញ្ញា ១ ខ្លួនមានទីបំផុតខ្លះ មិនមានទីបំផុតខ្លះ (៤)
 មិនមានរោគ ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គល
 ទាំងឡាយ បញ្ចត្តនូវខ្លួននោះថា មិនមានសញ្ញា ១ ខ្លួនមានទីបំផុត
 ក៏មិនមែន មិនមានទីបំផុត ក៏មិនមែន (៥) មិនមានរោគ ខាងមុខអំពី
 សេចក្តីស្លាប់ ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលទាំងឡាយ បញ្ចត្តនូវខ្លួននោះ
 ថា មិនមានសញ្ញា ១ នេះ អសញ្ញាវេទ ៨ ។

[២៥៣] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ នៅសញ្ញានាសញ្ញាវេទ ៨
 ត្រីដូចម្តេច ។ ខ្លួនមានរូប មិនមានរោគ ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់

១ ការយល់ឃើញដោយការគ្រិះរិះតែម្យ៉ាង ។ ២ កសិណតូច ។ ៣ កសិណធំ ។
 ៤ កសិណមានទីបំផុតនិងមិនមានទីបំផុត ។ ៥ ការយល់ឃើញដោយការគ្រិះរិះ ។ អដ្ឋកថា ។

ខ្មែរវត្តភ្នំ អង្គរវត្តខ្មែរ

ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលទាំងឡាយ បញ្ចត្តនូវខ្លួននោះថា មានសញ្ញា
 ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន ខ្លួនមិនមានរូប មិនមានរោគ
 ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលទាំងឡាយ បញ្ចត្ត
 នូវខ្លួននោះថា មានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន ខ្លួន
 មិនមានរូបខ្លះ មិនមានរូបខ្លះ មិនមានរោគ ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់
 ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលទាំងឡាយ បញ្ចត្តនូវខ្លួននោះថា មានសញ្ញា
 ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន ខ្លួនមានរូប ក៏មិនមែន មិនមាន
 រូបក៏មិនមែន មិនមានរោគ ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ ព្រោះហេតុនោះ
 បុគ្គលទាំងឡាយ បញ្ចត្តនូវខ្លួននោះថា មានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិន
 មានសញ្ញា ក៏មិនមែន ខ្លួនមានទីបំផុត មិនមានរោគ ខាងមុខអំពី
 សេចក្តីស្លាប់ ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលទាំងឡាយ បញ្ចត្តនូវខ្លួននោះ
 ថា មានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន ខ្លួនមិនមាន
 ទីបំផុត មិនមានរោគ ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ ព្រោះហេតុនោះ
 បុគ្គលទាំងឡាយ បញ្ចត្តនូវខ្លួននោះថា មានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមាន
 សញ្ញាក៏មិនមែន ខ្លួនមានទីបំផុតខ្លះ មិនមានទីបំផុតខ្លះ មិនមានរោគ
 ខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលទាំងឡាយ បញ្ចត្ត
 នូវខ្លួននោះថា មានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន ខ្លួន

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

នេវន្តរំ នានន្តរំ អត្ថា ហោតិ អរោតោ បរម្មរ-

ណាតិ នេវ សញ្ញា នាសញ្ញាតិ នំ បញ្ញាបេនិ

សមេ អជ្ជេ នេវសញ្ញានាសញ្ញាវិនា ។

អដ្ឋកំ ។

(២៥៤) តត្ថ កតមាទំ នវ អាយាតវត្ថុទំ ។

អនត្ថំ មេ អចរិតិ អាយាតោ ជាយតិ អនត្ថំ មេ ចរតិ-

តិ អាយាតោ ជាយតិ អនត្ថំ មេ ចរិស្សតិ អាយា-

តោ ជាយតិ ចរិស្ស មេ មនាបស្ស អនត្ថំ អចរិ

អនត្ថំ ចរតិ អនត្ថំ ចរិស្សតិ អាយាតោ ជាយតិ

អប្បយស្ស មេ អមនាបស្ស អត្ថំ អចរិ អត្ថំ ចរតិ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ខ្លួនមានមានទីបំផុត ក៏មិនមែន មិនមានទីបំផុត ក៏មិនមែន មិនមានភោគ
 ខាងមុខអំពីសចក្តីស្លាប់ ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលទាំងឡាយ បញ្ចត្តនូវ
 ខ្លួននោះថា មានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន ១ នេះ
 នៅសញ្ញាសញ្ញាទី ៨ ។

ចប់ ពួកធម៌ ៨ ។

(២៥២) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អាយាត្រៃត្ថុ (ហេតុនៃគំនុំ) ៧ តើ
 ដូចម្តេច ។ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តហើយ នូវ
 អំពើមិនមានប្រយោជន៍ ដល់អញ ១ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ
 កំពុងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើមិនមានប្រយោជន៍ ដល់អញ ១ គំនុំកើតឡើង
 ថា ជនឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើមិនមានប្រយោជន៍ ដល់អញ ១
 គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តហើយ នូវអំពើមិនមានប្រ-
 យោជន៍ ដល់ជនជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្តរបស់អញ ១ ជនឯណោះ
 កំពុងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើមិនមានប្រយោជន៍ ដល់ជនជាទីស្រឡាញ់ពេញ
 ចិត្តរបស់អញ ១ ជនឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើមិនមានប្រយោជន៍
 ដល់ជនជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្តរបស់អញ ១ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯ
 ណោះ បានប្រព្រឹត្តហើយ នូវអំពើមានប្រយោជន៍ ដល់ជនមិនជាទី
 ស្រឡាញ់ មិនជាទីពេញចិត្តរបស់អញ ១ ជនឯណោះ កំពុងប្រព្រឹត្ត

ឧទ្ធរណ៍ក្នុងរឿង នរកនិទ្ទេសោ

អត្ថំ ចរិស្សត្ថិតិ អាយាតោ ជាយតិ ឥមាធិ នវ
អាយា តវត្ថុនិ ។

[២៥៥] តត្ថ កតតមាធិ នវ បុរិសមលាធិ ។
កោដោ មក្ខោ ឥស្សា មច្ឆរិយំ មាយា សា.
ថេយ្យំ មុសាវាទោ ចាបិច្ឆា មិច្ឆាទិដ្ឋិ ឥមាធិ
នវ បុរិសមលាធិ ។

[២៥៦] តត្ថ កតតមេ នវវិជា មាធា ។ សេយ្យស្ស
សេយ្យោបាមស្ម័តិ មាធា សេយ្យស្ស សទិសោហា-
មស្ម័តិ មាធា សេយ្យស្ស ហីនោបាមស្ម័តិ មាធា
សទិសស្ស សេយ្យោបាមស្ម័តិ មាធា សទិសស្ស
សទិសោបាមស្ម័តិ មាធា សទិសស្ស ហីនោបា-
មស្ម័តិ មាធា ហីនស្ស សេយ្យោបាមស្ម័តិ មាធា

ឧទ្ធករវត្ថុវិភង្គ នវិកតិទ្ទេស

នូវអំពើមានប្រយោជន៍ ដល់ជនមិនជាទីស្រឡាញ់ មិនជាទីពេញចិត្ត
របស់អញ ១ ជនឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើមានប្រយោជន៍
ដល់ជន មិនជាទីស្រឡាញ់ មិនជាទីពេញចិត្ត របស់អញ ១ នេះ
អាយាតវត្ថុ ៧ ។

(២៥៥) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មន្ទិលរបស់បុរស ៧ តើដូច
ម្តេច ។ សេចក្តីក្រោធ ១ សេចក្តីលុបគុណ ១ សេចក្តីប្រណែន ១
សេចក្តីកំណាញ់ ១ ការលាក់ពុតគ្បុត ១ សេចក្តីអួតអាង ១ ការ
ពោលពាក្យមិនពិត ១ សេចក្តីប្រាថ្នាដ៏លាមក ១ សេចក្តីយល់ឃើញ
ខុស ១ នេះ មន្ទិលរបស់បុរស ៧ ។

(២៥៦) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មានយ៉ាង ៧ តើដូចម្តេច ។
សេចក្តីប្រកាន់ របស់បុគ្គលប្រសើរជាងគេថា អញប្រសើរជាងគេ ១
សេចក្តីប្រកាន់ របស់បុគ្គលប្រសើរជាងគេថា អញស្មើនឹងគេ ១
សេចក្តីប្រកាន់ របស់បុគ្គលប្រសើរជាងគេថា អញថោកទាបជាងគេ ១
សេចក្តីប្រកាន់ របស់បុគ្គលស្មើនឹងគេថា អញប្រសើរជាងគេ ១
សេចក្តីប្រកាន់ របស់បុគ្គលស្មើនឹងគេថា អញស្មើនឹងគេ ១ សេចក្តី
ប្រកាន់ របស់បុគ្គលស្មើនឹងគេថា អញថោកទាបជាងគេ ១ សេចក្តី
ប្រកាន់ របស់បុគ្គលថោកទាបជាងគេថា អញប្រសើរជាងគេ ១

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ប៉ានស្ស ឥន្ទសោហមស្មិតិ មាណោ ប៉ានស្ស

ប៉ានោហមស្មិតិ មាណោ ឥមេ ឈរិយោ មាណោ ។

(២៥៧) តត្ថ កតមេ ឈរ តណ្ហាម្ភលកា

ធម្មា ។ តណ្ហំ បដិច្ច បរិយេសនា បរិយេសនំ

បដិច្ច លាភោ លាភំ បដិច្ច វិនិច្ឆយោ វិនិច្ឆយំ

បដិច្ច ធន្តរកោ ធន្តរកំ បដិច្ច អន្លោសានំ

អន្លោសានំ បដិច្ច បរិក្កហោ បរិក្កហំ បដិច្ច

មច្ឆរិយំ មច្ឆរិយំ បដិច្ច អារក្ខោ អារក្ខាធិការណំ

បដិច្ច ទណ្ឌានានំ សត្តានានំ កលហោ វិក្កហោ

វិវាទោ តុរិយំ បេសុញ្ញំ មុសាវាទោ អនេកោ

បាបកា អកុសលា ធម្មា សម្ពុទ្ធិ ឥមេ ឈរ

តណ្ហាម្ភលកា ធម្មា ។

(២៥៨) តត្ថ កតមាធិ ឈរ ឥញ្ញតានិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាទ

សេចក្តីប្រកាន់ របស់បុគ្គលថោកទាបជាងគេ ថា អញស្មើនឹងគេ ១
 សេចក្តីប្រកាន់ របស់បុគ្គលថោកទាបជាងគេ ថា អញថោកទាបជាង
 គេ ១ នេះ មាន៖ ៧ ។

(២៥៧) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ធម៌មានតណ្ហាជាមូល ៧ តើ
 ដូចម្តេច ។ ការស្វែងរក (កើតមាន) ព្រោះអាស្រ័យតណ្ហា ១
 លាភ (កើតមាន) ព្រោះអាស្រ័យការស្វែងរក ១ សេចក្តីត្រិះរិះ
 (កើតមាន) ព្រោះអាស្រ័យលាភ ១ ធន្ទរាគ (កើតមាន) ព្រោះ
 អាស្រ័យសេចក្តីត្រិះរិះ ១ សេចក្តីចូលចិត្តខ្លាំង (កើតមាន) ព្រោះ
 អាស្រ័យធន្ទរាគ ១ សេចក្តីប្រកាន់ (កើតមាន) ព្រោះអាស្រ័យ
 សេចក្តីចូលចិត្តខ្លាំង ១ សេចក្តីកំណាញ់ (កើតមាន) ព្រោះអាស្រ័យ
 សេចក្តីប្រកាន់ ១ ការរក្សា (កើតមាន) ព្រោះអាស្រ័យសេចក្តី
 កំណាញ់ ១ ការកាន់ដង្ហែង កាន់សស្រ្តាវុធ ឈ្លោះចាស់វែង ជជែក
 គ្នាថា ឯង។ ការពោលពាក្យញុះញង់ ការពោលពាក្យកុហក អកុ-
 សលធម៌ដ៏លាមកដ៏ច្រើន (កើតមាន) ព្រោះការរក្សាជាហេតុ ១ នេះ
 ធម៌មានតណ្ហាជាមូល ៧ ។

(២៥៨) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីញាប់ញ័រ^(១) ៧ តើដូចម្តេច ។

១ សេចក្តីញាប់ញ័រ ៧ យ៉ាងនេះ សំដែងតាមប្រធានរបស់មាន៖ ។ អដ្ឋកថា ។

ខ្ញុំកវីក្នុងរង្វង់ នវិកនិទ្ទេសោ

អស្ម័តិ ឥញ្ញាតមេតិ អហមស្ម័តិ ឥញ្ញាតមេតិ
អយមហមស្ម័តិ ឥញ្ញាតមេតិ កវិស្សន្តិ ឥញ្ញាតមេតិ
រូបី កវិស្សន្តិ ឥញ្ញាតមេតិ អរូបី កវិស្សន្តិ ឥញ្ញាត-
មេតិ សញ្ញា កវិស្សន្តិ ឥញ្ញាតមេតិ អសញ្ញា កវិស្សន្តិ
ឥញ្ញាតមេតិ លេសញ្ញា ឥញ្ញាតមេតិ កវិស្សន្តិ ឥញ្ញាតមេតិ
ឥមាធិ លេសញ្ញាតាធិ ។

(២៥៧) តត្ថ កតមាធិ លេសញ្ញាតាធិ លេស
ធិតាធិ លេសបឋមញ្ញាតាធិ លេសសង្ខតាធិ ។ អស្ម័តិ
សង្ខតមេតិ អហមស្ម័តិ សង្ខតមេតិ^(១) អយមហមស្ម័តិ
សង្ខតមេតិ កវិស្សន្តិ សង្ខតមេតិ^(២) រូបី កវិស្សន្តិ
សង្ខតមេតិ អរូបី កវិស្សន្តិ សង្ខតមេតិ សញ្ញា
កវិស្សន្តិ សង្ខតមេតិ អសញ្ញា កវិស្សន្តិ សង្ខតមេតិ

១ ឧ. ឥមេ បាហិ ន ទិស្សន្តិ ។ ២ ឧ. ធិតត្ថយ ន ភវិស្សន្តិ សង្ខតមេតិ ទិស្សន្តិ ។

ទុក្ខវត្ថុវិវដ្ត នវិកនិទ្ទេស

ពាក្យថា មាន នេះជាសេចក្តីញាប់ញ័រ ១ ពាក្យថា អញមាន នេះជា
 សេចក្តីញាប់ញ័រ ១ ពាក្យថា អញនេះមាន នេះជាសេចក្តីញាប់ញ័រ ១
 ពាក្យថា អញនឹងមាន នេះជាសេចក្តីញាប់ញ័រ ១ ពាក្យថា អញនឹង
 មានរូប នេះជាសេចក្តីញាប់ញ័រ ១ ពាក្យថា អញនឹងមិនមានរូប នេះ
 ជាសេចក្តីញាប់ញ័រ ១ ពាក្យថា អញនឹងមានសញ្ញា នេះជាសេចក្តី
 ញាប់ញ័រ ១ ពាក្យថា អញនឹងមិនមានសញ្ញា នេះជាសេចក្តីញាប់ញ័រ ១
 ពាក្យថា អញនឹងមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន
 នេះជាសេចក្តីញាប់ញ័រ ១ នេះ សេចក្តីញាប់ញ័រ ៧ ។

(២៥៧) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីសំគាល់ ៧ សេចក្តី
 យូងៈយូង ៧ ដំណើរយឺតយូរ ៧ សង្ខតធម៌ (ធម៌ដែលបច្ច័យ
 ប្រជុំគ្នាក៏តែង) ៧ តើដូចម្តេច ។ ពាក្យថា មាន នេះជាសង្ខត-
 ធម៌ ១ ពាក្យថា អញមាន នេះជាសង្ខតធម៌ ១ ពាក្យថា អញនេះ
 មាន នេះជាសង្ខតធម៌ ១ ពាក្យថា អញនឹងមាន នេះជាសង្ខតធម៌ ១
 ពាក្យថា អញនឹងមានរូប នេះជាសង្ខតធម៌ ១ ពាក្យថា អញនឹង
 មិនមានរូប នេះជាសង្ខតធម៌ ១ ពាក្យថា អញនឹងមានសញ្ញា នេះ
 ជាសង្ខតធម៌ ១ ពាក្យថា អញនឹងមិនមានសញ្ញា នេះជាសង្ខតធម៌ ១

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

នេវសញ្ញាណសញ្ញា កវិស្សនិ សង្ខតមេតំ ឥមា និ
នវ សង្ខតានិ ។

នវកំ ។

[២៦០] តត្ថ កតមា និ ទស កិលេសវត្ថុនិ ។

លោកោ នោសោ មោហោ មាធា ទិដ្ឋំ វិចិត្តា
ដំនំ ឧទ្ធចំ អហិរិកំ អនោត្តប្បំ ឥមា និ ទស
កិលេសវត្ថុនិ ។

[២៦១] តត្ថ កតមា និ ទស អាយាតវត្ថុនិ ។

អនត្តំ មេ អចរិកំ អាយាតោ ជាយតិ អនត្តំ មេ
ចរិកំ អាយាតោ ជាយតិ អនត្តំ មេ ចរិស្សតិកំ
អាយាតោ ជាយតិ បិយស្ស មេ មនាបស្ស
អនត្តំ អចរិ អនត្តំ ចរិកំ អនត្តំ ចរិស្សតិកំ

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ពាក្យថា អញ្ញនឹងមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន
នេះជាសង្ខតធម៌ ១ នេះ សង្ខតធម៌ ៩ ។

ចប់ ពួកធម៌ ៩ ។

[២៦០] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ កិលេសវត្ថុ ១០ តើដូចម្តេច ។
លោភៈ ១ ទោសៈ ១ មោហៈ ១ មានៈ ១ ទិដ្ឋិ ១ វិចិក្ខុ ១
បីនៈ ១ ឧទ្ធច្ចៈ ១ អហិរិកៈ ១ អនោគ្គប្បៈ ១ នេះ កិលេសវត្ថុ ១០ ។

[២៦១] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ អាយាតវត្ថុ ១០ យ៉ាង តើដូច
ម្តេច ។ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តហើយ នូវ
អំពើមិនមានប្រយោជន៍ ដល់អញ ១ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ
កំពុងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើមិនមានប្រយោជន៍ ដល់អញ ១ គំនុំកើតឡើង
ថា ជនឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើមិនមានប្រយោជន៍ ដល់
អញ ១ គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្តហើយ នូវ
អំពើមិនមានប្រយោជន៍ ដល់បុគ្គលជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្តរបស់អញ ១
ជនឯណោះ កំពុងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើមិនមានប្រយោជន៍ ដល់បុគ្គល
ជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្តរបស់អញ ១ ជនឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្ត នូវ
អំពើមិនមានប្រយោជន៍ ដល់បុគ្គលជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្តរបស់អញ ១

ខ្មែរវត្តភ្នំ ទស្សនៈទេសា

អាយាតោ ជាយតិ អប្បយស្ស មេ អមនាបស្ស
 អន្តំ អចរិ អន្តំ ចរតិ អន្តំ ចរិស្សតិ អាយាតោ
 ជាយតិ អដ្ឋានេ វា បន អាយាតោ ជាយតិ ឥមាជិ
 ទស អាយាតវត្ថុនិ ។

[២៦២] តត្ថ កតមេ ទស អកុសលកម្ម-
 បថា ។ ចាណាតិចាតោ អទិដ្ឋានានំ កាមេស្ស
 មិច្ឆាទារោ មុសាវាទោ មិសុណា វាចា ធម្មសា
 វាចា សម្មប្បលាថោ អភិជ្ឈា ព្យាចាទោ មិច្ឆាទិដ្ឋិ
 ឥមេ ទស អកុសលកម្មបថា ។

[២៦៣] តត្ថ កតមាជិ ទស សញ្ញោជនានិ ។
 កាមរាគសញ្ញោជនំ បដិយសញ្ញោជនំ មាទសញ្ញា-
 ជនំ ទិដ្ឋិសញ្ញោជនំ វិចិត្តាសញ្ញោជនំ សីលត្វ-
 តបរាមាសសញ្ញោជនំ កវរាគសញ្ញោជនំ ឥស្សា-
 សញ្ញោជនំ មច្ឆរិយសញ្ញោជនំ អវិជ្ជាសញ្ញោជនំ
 ឥមាជិ ទស សញ្ញោជនានិ ។

[២៦៤] តត្ថ កតមេ ទស មិច្ឆត្តា ។
 មិច្ឆាទិដ្ឋិ មិច្ឆាសង្កប្បោ មិច្ឆាវាចា មិច្ឆាកម្មនោ

ខុទ្ទកវគ្គវិភង្គ ទសកនិទ្ទេស

គំនុំកើតឡើងថា ជនឯណោះ បានប្រព្រឹត្ត នូវអំពើមានប្រយោជន៍
 ដល់បុគ្គលមិនជាទីស្រឡាញ់មិនជាទីពេញចិត្តរបស់អញ ១ ជនឯណោះ
 កំពុងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើមានប្រយោជន៍ ដល់បុគ្គលមិនជាទីស្រឡាញ់មិន
 ជាទីពេញចិត្តរបស់អញ ១ ជនឯណោះ នឹងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើមាន
 ប្រយោជន៍ ដល់បុគ្គលមិនជាទីស្រឡាញ់ មិនជាទីពេញចិត្តរបស់អញ ១
 ឬថា គំនុំកើតឡើង ក្នុងទីមិនគួរ ១ នេះ អាឃាតវត្ថុ ១០ ។

[២៦២] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អកុសលកម្មបថ ១០ តើដូចម្តេច ។
 បាណាតិបាត ១ អទិន្នាទាន ១ កាមេសុមិច្ឆាចារ ១ មុសា-
 វាទ ១ បិសុណាវាចា ១ ផុសវាចា ១ សម្ពប្បលាបៈ ១ អភិជ្ឈា ១
 ព្យាបាទ ១ មិច្ឆាទិដ្ឋិ ១ នេះ អកុសលកម្មបថ ១០ ។

[២៦៣] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សុញ្ញាជនៈ ១០ តើដូចម្តេច ។
 កាមរាគសុញ្ញាជនៈ ១ បដិយសុញ្ញាជនៈ ១ មានសុញ្ញាជនៈ ១
 ទិដ្ឋិសុញ្ញាជនៈ ១ វិចិត្តិចារសុញ្ញាជនៈ ១ សីលព្វតបរាមាសុញ្ញា-
 ជនៈ ១ ភវរាគសុញ្ញាជនៈ ១ ឥស្សាសុញ្ញាជនៈ ១ មច្ឆរិយសុញ្ញា-
 ជនៈ ១ អវិជ្ជាសុញ្ញាជនៈ ១ នេះ សុញ្ញាជនៈ ១០ ។

[២៦៤] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មិច្ឆត្តធម៌ (សេចក្តីសុខ) ១០
 តើដូចម្តេច ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិ ១ មិច្ឆាសង្កប្បៈ ១ មិច្ឆាវាចា ១ មិច្ឆាកម្មនៈ ១

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

មិច្ឆាភាជីវោ មិច្ឆាវាយាមោ មិច្ឆាសតិ មិច្ឆាសមាធិ
មិច្ឆាញាណំ មិច្ឆាវិមុត្តិ ឥមេ ទស មិច្ឆតា ។

[២២៥] ឥត្ត កតមា ទសវត្ថុកា មិច្ឆាទិដ្ឋិ ។
នត្ថំ ទិដ្ឋំ នត្ថំ យិដ្ឋំ នត្ថំ ហុតំ នត្ថំ សុកដ-
ទុក្កដានំ កម្មានំ ដលវិចារកោ នត្ថំ អយំ លោកោ
នត្ថំ បរោ លោកោ នត្ថំ មាតា នត្ថំ បិតា
នត្ថំ សត្វា ធុបចាតិកា នត្ថំ លោកេ សមណ-
ព្រាហ្មណា សម្មក្កតា សម្មាបដិបន្នា យេ ឥមញ្ច
លោកំ បរញ្ច លោកំ សយំ អភិញ្ញា សង្ខតត្វា
បវេទេន្តិ អយំ ទសវត្ថុកា មិច្ឆាទិដ្ឋិ ។

[២២៦] ឥត្ត កតមា ទសវត្ថុកា អន្ធគា-
ហិកា ទិដ្ឋិ ។ សស្សតោ លោកោតិ វា អ-
សស្សតោ លោកោតិ វា អន្ធពា លោកោតិ វា
អន្ធពា លោកោតិ វា តំ ជីវំ តំ សវ័រន្តិ វា
អញ្ចំ ជីវំ អញ្ចំ សវ័រន្តិ វា ហោតិ តថាគតោ
បរម្មណាតិ វា ន ហោតិ តថាគតោ បរម្មណាតិ វា

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

មិច្ឆាភាវីៈ ១ មិច្ឆាវាយាមៈ ១ មិច្ឆាសតិ ១ មិច្ឆាសមាធិ ១ មិច្ឆា-
ញ្ញាណ ១ មិច្ឆាវិមុត្តិ ១ នេះ មិច្ឆត្ថធម៌ ១០ ។

[៤៦៥] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មិច្ឆាទិដ្ឋិ មានវត្ថុ ១០ តើដូច
ម្តេច ។ ទានដែលបុគ្គលឲ្យហើយ មិនមានផល ១ ការបូជាធំ មិន
មានផល ១ ការបូជាតូច មិនមានផល ១ ផលវិបាកនៃកម្មដែលសត្វធ្វើល្អ
និងធ្វើអាក្រក់ មិនមាន ១ លោកនេះ មិនមាន ១ លោកដទៃ មិនមាន ១
មាតា មិនមានគុណ ១ បិតា មិនមានគុណ ១ សត្វជាតិបុគ្គលិកៈកំណើត
មិនមាន ១ សមណព្រាហ្មណ៍ទាំងឡាយ ក្នុងលោក អ្នកប្រព្រឹត្តល្អ
ប្រតិបត្តិល្អ ដែលបានធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ដោយប្រាជ្ញាដ៏ទុក្ខមន្ទូលឯង
នូវលោកនេះ និងលោកខាងមុខ ហើយប្រកាស មិនមាន ១ នេះ
មិច្ឆាទិដ្ឋិ មានវត្ថុ ១០ ។

[៤៦៦] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អនុគ្គាហិកទិដ្ឋិ (ទិដ្ឋិដែល
ប្រកាន់ថា លោកមានទីបំផុត) មានវត្ថុ ១០ តើដូចម្តេច ។ លោក
ទៀង ១ លោកមិនទៀង ១ លោកមានទីបំផុត ១ លោកមិនមាន
ទីបំផុត ១ ជីវិតក៏គឺសរីរៈ ១ ជីវិតដទៃ សរីរៈដទៃ ១ សត្វខាងមុខអំពី
សេចក្តីស្លាប់កើតទៀត ១ សត្វខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់មិនកើតទៀត ១

ខ្មែរវត្តរំពង អដ្ឋារសកនិទ្ទេសោ

ហោតិ ច ន ច ហោតិ តថាគតោ បរម្មរណាតិ
 វា នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរម្ម-
 រណាតិ វា អយំ និស្សត្តកា អន្តត្ថាហិតា ទិដ្ឋិ ។

សេកំ ។

[២៦៧] តត្ថ កតមាធិ អដ្ឋារស តណ្ហាវិច-
 រិតាធិ អជ្ឈត្តកស្ស ឧបាទាយ ។ អស្មីតិ ហោតិ
 ឥត្ថស្មីតិ ហោតិ ឯវស្មីតិ ហោតិ អញ្ញាស្មីតិ
 ហោតិ ភវិស្សន្តិ ហោតិ ឥត្ថំ ភវិស្សន្តិ ហោតិ
 ឯវំ ភវិស្សន្តិ ហោតិ អញ្ញាស្មីតិ ភវិស្សន្តិ ហោតិ
 អសស្មីតិ ហោតិ សាតស្មីតិ ហោតិ សិយន្តិ ហោតិ
 ឥត្ថំ សិយន្តិ ហោតិ ឯវំ សិយន្តិ ហោតិ អញ្ញាស្មីតិ
 សិយន្តិ ហោតិ អថាហំ សិយន្តិ ហោតិ អថាហំ
 ឥត្ថំ សិយន្តិ ហោតិ អថាហំ ឯវំ សិយន្តិ ហោតិ

ឧទ្ធករវិញ្ញាណ អដ្ឋារសនិទ្ទេស

សត្វខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ កើតទៀតក៏មាន មិនកើតទៀតក៏មាន ១
 សត្វខាងមុខអំពីសេចក្តីស្លាប់ កើតទៀត ក៏មិនមែន មិនកើតទៀតក៏
 មិនមែន ១ នេះ អនុត្តាហិកទិដ្ឋិ មានវត្ថុ ១០ ។

ចប់ ពួកធម៌ ១០ ។

(២៦៧) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ តណ្ហាវិចរិត (ការប្រព្រឹត្តិនៃ
 តណ្ហា) ១៨ អាស្រ័យខន្ធបញ្ចកៈខាងក្នុង តែដូចម្តេច ។ តណ្ហា-
 វិចរិតថា អញមាន ១ តណ្ហាវិចរិតថា អញមាន ដោយប្រការនេះ ១
 តណ្ហាវិចរិតថា អញមាន យ៉ាងនេះ ១ តណ្ហាវិចរិតថា អញមាន ដោយ
 ប្រការដទៃ ១ តណ្ហាវិចរិតថា អញនឹងមាន ១ តណ្ហាវិចរិតថា
 អញនឹងមាន ដោយប្រការនេះ ១ តណ្ហាវិចរិតថា អញនឹងមាន យ៉ាង
 នេះ ១ តណ្ហាវិចរិតថា អញនឹងមាន ដោយប្រការដទៃ ១ តណ្ហា-
 វិចរិតថា អញទៀង ១ តណ្ហាវិចរិតថា អញសុខស្រួល ១ តណ្ហា-
 វិចរិតថា អញគួរមាន ១ តណ្ហាវិចរិតថា អញគួរមាន ដោយប្រការ
 នេះ ១ តណ្ហាវិចរិតថា អញគួរមាន យ៉ាងនេះ ១ តណ្ហាវិចរិតថា
 អញគួរមាន ដោយប្រការដទៃ ១ តណ្ហាវិចរិតថា អម្បាលយ៉ាងអញ
 គួរមាន ១ តណ្ហាវិចរិតថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន ដោយប្រការ
 នេះ ១ តណ្ហាវិចរិតថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន យ៉ាងនេះ ១

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋាន

អថាហំ អញ្ញាថា សិយន្តិ ហោតិ ។

(២២៨) កថញ្ច អស្មតិ ហោតិ ។ កញ្ច
 ធម្មំ អនុការី ករិត្តា រូបំ វេទនំ សញ្ញា សង្ខារ
 វិញ្ញាណំ អស្មតិ ធម្មំ បដិលកតិ អស្មតិ មាណ
 បដិលកតិ អស្មតិ ទិដ្ឋិ បដិលកតិ តស្មី សតិ
 ឥមាណិ បបញ្ចតានិ ហោន្តិ ឥត្តស្មតិ វា ឃុំស្មតិ
 វា អញ្ញាថាស្មតិ វា ។

(២២៩) កថញ្ច ឥត្តស្មតិ ហោតិ ។ ខត្ត-
 យោស្មតិ វា ព្រាហ្មណោស្មតិ វា វេស្មោស្មតិ វា
 សុទ្ធោស្មតិ វា កហដ្ឋោស្មតិ វា បព្វជិតោស្មតិ វា
 ទេវោស្មតិ វា មនុស្សោស្មតិ វា រូបីស្មតិ វា
 អរូបីស្មតិ វា សញ្ញាស្មតិ វា អសញ្ញាស្មតិ វា លោ-
 សញ្ញាសញ្ញាស្មតិ វា ឃុំ ឥត្តស្មតិ ហោតិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

តណ្ហាវិចរិតថា អម្បាលយាងអញ គួរមាន ដោយប្រការដទៃ ។

(២៦៨) ចុះតណ្ហាវិចរិតថា អញមាន តើដូចម្តេច ។

បុគ្គលធ្វើនូវធម៌ណាមួយ គឺរូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ មិនឲ្យបែកចេញពីគ្នាហើយ បាននូវឆន្ទៈ ថា អញមាន បាននូវមានៈ ថា អញមាន បាននូវទិដ្ឋិ ថា អញមាន កាលបើធម៌មានឆន្ទៈជាដើម នោះ មាន ដំណើរយឺតយូរនេះ ក៏មានថា អញមាន ដោយប្រការ នេះខ្លះ ថា អញមានយាងនេះខ្លះ ថា អញមាន ដោយប្រការដទៃខ្លះ ។

(២៦៩) ចុះតណ្ហាវិចរិតថា អញមានដោយប្រការនេះ តើ ដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃតណ្ហា ថា អញ ជាក្សត្រ ឬថា អញ ជា ព្រាហ្មណ៍ ថា អញ ជាអ្នកជំនួញ ឬថា អញ ជាអ្នកគ្រូ ថា អញ ជាគ្រហស្ថ ឬថា អញ ជាបព្វជិត ថា អញ ជាទេវតា ឬថា អញ ជា មនុស្ស ថា អញ មានរូប ឬថា អញ មិនមានរូប ថា អញ មានសញ្ញា ឬថា អញ មិនមានសញ្ញា ថា អញ មានសញ្ញាក៏មិនមែន មិនមាន សញ្ញាក៏មិនមែន យាងនេះ ឈ្មោះថា តណ្ហាវិចរិត ថា អញមាន ដោយប្រការនេះ ។

ខ្មែរវត្តភ្នំ អដ្ឋកថាសម្ភោស

[២៧០] កថា ឯស្ម័តិ ហោតិ ។ បរិ
 បុត្តលំ ឧបនិទាយ យថា សោ ខត្តិយោ តថាហំ
 ខត្តិយោស្ម័តិ វា យថា សោ ព្រាហ្មណោ តថាហំ
 ព្រាហ្មណោស្ម័តិ វា យថា សោ វេស្សោ តថាហំ
 វេស្សោស្ម័តិ វា យថា សោ សុទ្ធោ តថាហំ
 សុទ្ធោស្ម័តិ វា យថា សោ កហដ្ឋោ តថាហំ
 កហដ្ឋោស្ម័តិ វា យថា សោ បព្វជិតោ តថាហំ
 បព្វជិតោស្ម័តិ វា យថា សោ ទេវោ តថាហំ
 ទេវោស្ម័តិ វា យថា សោ មនុស្សោ តថាហំ
 មនុស្សោស្ម័តិ វា យថា សោ រូបំ តថាហំ
 រូបំស្ម័តិ វា យថា សោ អរូបំ តថាហំ អរូបំស្ម័តិ
 វា យថា សោ សញ្ញំ តថាហំ សញ្ញំស្ម័តិ វា
 យថា សោ អសញ្ញំ តថាហំ អសញ្ញំស្ម័តិ
 វា យថា សោ លោកសញ្ញំនាសញ្ញំ តថាហំ លោ-
 សញ្ញំនាសញ្ញំស្ម័តិ វា ឯវិ ឯស្ម័តិ ហោតិ ។

ខ្នងក្បាល អង្គរសាសនា

(២៧០) ចុះតណ្ហាវិចិត្រ ថា អញមាន យ៉ាងនេះ តើដូចម្តេច ។

ដំណើរនៃតណ្ហា ព្រោះយកខ្លួនទៅប្រៀបនឹងបុគ្គលដទៃ ថា បុគ្គល
នោះ ជាក្សត្រ យ៉ាងណា អញ ក៏ជាក្សត្រ យ៉ាងនោះដែរ ឬថា
បុគ្គលនោះ ជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងណា អញក៏ជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងនោះ
ដែរ ថា បុគ្គលនោះ ជាអ្នកជំនួញ យ៉ាងណា អញ ក៏ជាអ្នកជំនួញ
យ៉ាងនោះដែរ ឬថា បុគ្គលនោះជាអ្នកគ្រូ យ៉ាងណា អញក៏ជាអ្នកគ្រូ
យ៉ាងនោះដែរ ថា បុគ្គលនោះជាគ្រូហស្ថ យ៉ាងណា អញក៏ជាគ្រូហស្ថ
យ៉ាងនោះដែរ ឬថា បុគ្គលនោះជាបព្វជិត យ៉ាងណា អញក៏ជាបព្វជិត
យ៉ាងនោះដែរ ថា បុគ្គលនោះជាទេវតា យ៉ាងណា អញក៏ជាទេវតា
យ៉ាងនោះដែរ ឬថា បុគ្គលនោះជាមនុស្ស យ៉ាងណា អញក៏ជាមនុស្ស
យ៉ាងនោះដែរ ថា បុគ្គលនោះមានរូប យ៉ាងណា អញក៏មានរូប យ៉ាង
នោះដែរ ឬថា បុគ្គលនោះមិនមានរូប យ៉ាងណា អញក៏មិនមានរូប
យ៉ាងនោះដែរ ថា បុគ្គលនោះមានសញ្ញា យ៉ាងណា អញក៏មាន
សញ្ញា យ៉ាងនោះដែរ ឬថា បុគ្គលនោះមិនមានសញ្ញា យ៉ាងណា
អញក៏មិនមានសញ្ញា យ៉ាងនោះដែរ ថា បុគ្គលនោះមានសញ្ញា ក៏មិន
មែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងណា អញជាបុគ្គលមានសញ្ញា
ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងនោះដែរ យ៉ាងនេះ
ឈ្មោះថា តណ្ហាវិចិត្រ ថា អញមានយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

(២៧០) កថញ្ច អភាវាស្មីតិ ហោតិ ។ បរិ
 បុគ្គលំ ឧបទិដាយ យថា សោ ខត្តិយោ នាហំ
 តថា ខត្តិយោស្មីតិ វា យថា សោ ព្រាហ្មណោ
 នាហំ តថា ព្រាហ្មណោស្មីតិ វា យថា សោ
 វេស្សោ នាហំ តថា វេស្សោស្មីតិ វា យថា
 សោ សុទ្ធោ នាហំ តថា សុទ្ធោស្មីតិ វា យថា
 សោ កហដ្ឋោ នាហំ តថា កហដ្ឋោស្មីតិ វា
 យថា សោ បព្វជិតោ នាហំ តថា បព្វជិតោស្មីតិ
 វា យថា សោ ទេវោ នាហំ តថា ទេវោស្មីតិ
 វា យថា សោ មនុស្សោ នាហំ តថា មនុស្សោស្មីតិ
 វា យថា សោ រូបំ នាហំ តថា រូបំស្មីតិ វា
 យថា សោ អរូបំ នាហំ តថា អរូបំស្មីតិ វា
 យថា សោ សញ្ញា នាហំ តថា សញ្ញាស្មីតិ វា
 យថា សោ អសញ្ញា នាហំ តថា អសញ្ញាស្មីតិ វា

អភិធម្មបទិក វិភង្គ

(២.៧១) ចុះគណ្ណាវិចារិកថា អញមាន ដោយប្រការដទៃ តើ
 ដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃគណ្ណា ព្រោះយកខ្លួនទៅប្រៀបនឹងបុគ្គលដទៃ
 ថា បុគ្គលនោះជាក្សត្រ យ៉ាងណា អញមិនមែនជាក្សត្រ យ៉ាង
 នោះទេ ឬថា បុគ្គលនោះជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងណា អញមិនមែន
 ជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងនោះទេ ថា បុគ្គលនោះជាអ្នកជំនួញ យ៉ាង
 ណា អញមិនមែនជាអ្នកជំនួញ យ៉ាងនោះទេ ឬថា បុគ្គលនោះ
 ជាអ្នកគ្រូ យ៉ាងណា អញមិនមែនជាអ្នកគ្រូ យ៉ាងនោះទេ ថា បុគ្គល
 នោះជាគ្រហស្ថ យ៉ាងណា អញមិនមែនជាគ្រហស្ថ យ៉ាងនោះទេ
 ឬថា បុគ្គលនោះជាបព្វជិត យ៉ាងណា អញមិនមែនជាបព្វជិត យ៉ាង
 នោះទេ ថា បុគ្គលនោះជាទេវតា យ៉ាងណា អញមិនមែនជាទេវតា
 យ៉ាងនោះទេ ឬថា បុគ្គលនោះជាមនុស្ស យ៉ាងណា អញមិនមែន
 ជាមនុស្ស យ៉ាងនោះទេ ថា បុគ្គលនោះមានរូប យ៉ាងណា អញ
 មិនមានរូប យ៉ាងនោះទេ ឬថា បុគ្គលនោះមិនមានរូប យ៉ាងណា
 អញមិនមែនមិនមានរូប យ៉ាងនោះទេ ថា បុគ្គលនោះមានសញ្ញា
 យ៉ាងណា អញមិនមានសញ្ញា យ៉ាងនោះទេ ឬថា បុគ្គលនោះមិន
 មានសញ្ញា យ៉ាងណា អញមិនមែនមិនមានសញ្ញា យ៉ាងនោះទេ ថា

ខុទ្ទកវត្ថុវិវដ្តន្ត អដ្ឋកថាសមុទ្ទេសោ

យថា សោ នេវ សញ្ញំ នាសញ្ញំ នាហំ តថា នេវ
សញ្ញំ នាសញ្ញំស្មីតិ វា ឯវំ អញ្ញាថាស្មីតិ ហោតិ ។

(២៧២) កថញ្ញា ភវិស្សន្តិ ហោតិ ។ កញ្ញា

ធម្មំ អនុវត្តារី កាវត្វា រូបំ វេទនំ សញ្ញំ សង្ខារ
វិញ្ញាណំ ភវិស្សន្តិ ធម្មំ បដិលកតិ ភវិស្សន្តិ មាណិ
បដិលកតិ ភវិស្សន្តិ ទិដ្ឋិ បដិលកតិ តស្មី សតិ
ឥមាណិ បបញ្ចតាណិ ហោន្តិ ឥត្ថំ ភវិស្សន្តិ វា ឯវំ
ភវិស្សន្តិ វា អញ្ញាថា ភវិស្សន្តិ វា ។

(២៧៣) កថញ្ញា ឥត្ថំ ភវិស្សន្តិ ហោតិ ។ ឧត្ត-

យោ ភវិស្សន្តិ វា ព្រាហ្មណោ ភវិស្សន្តិ វា វេស្សោ
ភវិស្សន្តិ វា សុប្បោ ភវិស្សន្តិ វា កហដ្ឋោ ភវិស្សន្តិ វា
បព្វជិតោ ភវិស្សន្តិ វា ទេវោ ភវិស្សន្តិ វា មនុស្សោ
ភវិស្សន្តិ វា រូបំ ភវិស្សន្តិ វា អរូបំ ភវិស្សន្តិ វា

ខ្មែរក្រហម អង្គការសកល

បុគ្គលនោះមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងណា អញមិនមែនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងនោះទេ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា តណ្ហាវិចិត្រថា អញមានដោយប្រការដទៃ ។

(២៧២) ចុះតណ្ហាវិចិត្រថា អញនឹងមាន តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលធ្វើទូរ័សមណមួយ គឺរូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ មិនឲ្យបែកចេញពីគ្នា ហើយបានទូរ័សនេះថា អញនឹងមាន បានទូរ័មានថា អញនឹងមាន បានទូរ័ទិដ្ឋថា អញនឹងមាន កាលបើធម៌មានឆន្ទៈជាដើមនោះមាន ដំណើរយឺតយូរនេះក៏មាន ថា អញនឹងមាន ដោយប្រការនេះខ្លះ ថា អញនឹងមាន យ៉ាងនេះខ្លះ ថា អញនឹងមាន ដោយប្រការដទៃខ្លះ ។

(២៧៣) ចុះតណ្ហាវិចិត្រថា អញនឹងមាន ដោយប្រការនេះ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃតណ្ហាថា អញនឹងជាក្បួន ឬថា អញនឹងជាព្រាហ្មណ៍ ថា អញនឹងជាអ្នកជំនួញ ឬថា អញនឹងជាអ្នកគ្រូ ថា អញនឹងជាគ្រហស្ថ ឬថា អញនឹងជាបព្វជិត ថា អញនឹងជាទេវតា ឬថា អញនឹងជាមនុស្ស ថា អញនឹងជាបុគ្គលមិនមានរូប ឬថា អញនឹងជាបុគ្គលមានរូប ថា

អរិយធម៌បំណង វិរាជ្យ

សញ្ញា ករិស្សន្ត វា អសញ្ញា ករិស្សន្ត វា នៅ
 សញ្ញា ឆាសញ្ញា ករិស្សន្ត វា ឃុំ ឥត ករិស្សន្ត
 ហេតុ ។

(២៧៤) កថញ្ញា ឃុំ ករិស្សន្ត ហេតុ ។ បរិ
 បុគ្គលំ ឧបនិធាយ យថា សោ ខត្តិយោ តថាហំ
 ខត្តិយោ ករិស្សន្ត វា យថា សោ ព្រាហ្មណោ
 តថាហំ ព្រាហ្មណោ ករិស្សន្ត វា ។ បេ ។ យថា
 សោ នៅ សញ្ញា ឆាសញ្ញា តថាហំ នៅ សញ្ញា ឆា-
 សញ្ញា ករិស្សន្ត វា ឃុំ ឃុំ ករិស្សន្ត ហេតុ ។

(២៧៥) កថញ្ញា អញ្ញា ករិស្សន្ត ហេតុ ។
 បរិ បុគ្គលំ ឧបនិធាយ យថា សោ ខត្តិយោ ឆាហំ
 តថា ខត្តិយោ ករិស្សន្ត វា យថា សោ ព្រាហ្មណោ
 ឆាហំ តថា ព្រាហ្មណោ ករិស្សន្ត វា ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

អញ្ញនឹងជាបុគ្គលមានសញ្ញា ឬថា អញ្ញនឹងជាបុគ្គលមិនមានសញ្ញា ថា
អញ្ញនឹងជាបុគ្គលមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន
យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា គណ្ណាវិចារិកថា អញ្ញនឹងមាន ដោយប្រការនេះ ។

(២៧៤) ចុះគណ្ណាវិចារិកថា អញ្ញនឹងមាន យ៉ាងនេះ តើដូច
ម្តេច ។ ដំណើរនៃគណ្ណា ព្រោះយកខ្លួនទៅប្រៀបនឹងបុគ្គលដទៃ
ថា បុគ្គលនោះជាក្សត្រ យ៉ាងណា អញ្ញនឹងបានជាក្សត្រ យ៉ាង
នោះដែរ ឬថា បុគ្គលនោះជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងណា អញ្ញនឹងបាន
ជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងនោះដែរ ។ បេ ។ ថា បុគ្គលនោះមានសញ្ញា
ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងណា អញ្ញនឹងមានសញ្ញា
ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងនេះដែរ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះ
ថា គណ្ណាវិចារិកថា អញ្ញនឹងមាន យ៉ាងនេះ ។

(២៧៥) ចុះគណ្ណាវិចារិកថា អញ្ញនឹងមាន ដោយប្រការ
ដទៃ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃគណ្ណា ព្រោះយកខ្លួន ទៅ
ប្រៀបនឹងបុគ្គលដទៃថា បុគ្គលនោះជាក្សត្រ យ៉ាងណា អញ
នឹងមិនមែនជាក្សត្រ យ៉ាងនោះទេ ឬថា បុគ្គលនោះជាព្រាហ្មណ៍
យ៉ាងណា អញ្ញនឹងមិនមែនជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងនោះទេ ។ បេ ។

ខុទ្ទករក្រិយត្ថេ អដ្ឋារសកនិទ្ទេសោ

យថា សោ នេវ សញ្ញា នាសញ្ញា នាហំ តថា នេវ
សញ្ញា នាសញ្ញា ភវិស្សនំ វា ឃំ អញ្ញថា ភវិស្សនំ
ហោតិ ។

[២៧២] កថញ្ច អសស្ម័តិ ហោតិ ។ កញ្ច
ធម្មំ អនុភារី ករិត្តា រូបំ វេទនំ សញ្ញា សង្ខារ
វិញ្ញាណំ និទ្ទោស្មិ ធុរោស្មិ សស្សតោស្មិ អវិច-
ណាមធម្មោស្ម័តិ ឃំ អសស្ម័តិ ហោតិ ។

[២៧៣] កថញ្ច សាតស្ម័តិ ហោតិ ។ កញ្ច
ធម្មំ អនុភារី ករិត្តា រូបំ វេទនំ សញ្ញា សង្ខារ
វិញ្ញាណំ ឧច្ឆិដ្ឋស្សាបិ វិនស្ស័ស្សាបិ ន ភវិស្សាម័តិ
ឃំ សាតស្ម័តិ ហោតិ ។

[២៧៤] កថញ្ច សិយន្តិ ហោតិ ។ កញ្ច
ធម្មំ អនុភារី ករិត្តា រូបំ វេទនំ សញ្ញា សង្ខារ
វិញ្ញាណំ សិយន្តិ ធម្មំ បដិលភតិ សិយន្តិ មា នំ

ខ្មែរវិចិត្រក្នុង អង្គរសករិទ្ធិស

ថា បុគ្គលនោះមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន
យ៉ាងណា អញនឹងមិនមែនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា
ក៏មិនមែន យ៉ាងនោះទេ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា តណ្ហាវិចិត្រថា
អញនឹងមាន ដោយប្រការដទៃ ។

(២៧៦) ចុះតណ្ហាវិចិត្រថា អញទៀង តើដូចម្តេច ។
ដំណើរនៃតណ្ហា ព្រោះធ្វើនូវធម៌ណាមួយ គឺរូប វេទនា សញ្ញា
សង្ខារ វិញ្ញាណ មិនឲ្យបែកចេញពីគ្នា ថា អញជាបុគ្គលទៀង មាំ
មួន ប្រាកដ មិនប្រែប្រួលជាធម្មតា យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា តណ្ហា-
វិចិត្រថា អញទៀង ។

(២៧៧) ចុះតណ្ហាវិចិត្រថា អញសុខស្រួល តើដូចម្តេច ។
ដំណើរនៃតណ្ហា ព្រោះធ្វើនូវធម៌ណាមួយ គឺរូប វេទនា សញ្ញា
សង្ខារ វិញ្ញាណ មិនឲ្យបែកចេញពីគ្នា ថា អញនឹងដាច់សូន្យ នឹង
វិនាស នឹងមិនកើតទៀត យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា តណ្ហាវិចិត្រថា អញ
សុខស្រួល ។

(២៧៨) ចុះតណ្ហាវិចិត្រថា អញគួរមាន តើដូចម្តេច ។
បុគ្គលធ្វើនូវធម៌ណាមួយ គឺរូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ មិន
ឲ្យបែកចេញពីគ្នា ហើយបាននូវឆន្ទៈថា អញគួរមាន បាននូវមានថា

អភិធម្មបទិកា វិរាដ្ឋោ

បដិលភតិ សិយន្តិ ទិដ្ឋិ បដិលភតិ តស្មី សតិ
 ឥនាទិ បបញ្ចតាទិ ហោតិ ឥន្តំ សិយន្តិ វា ឃំ
 សិយន្តិ វា អញ្ញា វា សិយន្តិ វា ។

(២៧៩) កថញ្ច ឥន្តំ សិយន្តិ ហោតិ ។
 ខត្តិយោ សិយន្តិ វា ព្រាហ្មណោ សិយន្តិ វា
 វេស្សោ សិយន្តិ វា សុរោ សិយន្តិ វា កហោជ្ជោ
 សិយន្តិ វា បព្វជិតោ សិយន្តិ វា ទេវោ សិយន្តិ
 វា មនុស្សោ សិយន្តិ វា រូបី សិយន្តិ វា អរូបី
 សិយន្តិ វា សញ្ញា សិយន្តិ វា អសញ្ញា សិយន្តិ វា
 លោកសញ្ញា លោកសញ្ញា សិយន្តិ វា ឃំ ឥន្តំ សិយន្តិ
 ហោតិ ។

(២៨០) កថញ្ច ឃំ សិយន្តិ ហោតិ ។ បរិ
 បុគ្គលំ ឧបនិធាយ យថា សោ ខត្តិយោ តថាហំ
 ខត្តិយោ សិយន្តិ វា យថា សោ ព្រាហ្ម-
 ណោ តថាហំ ព្រាហ្មណោ សិយន្តិ វា ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

អញ្ញត្ថរមាន បាននូវទិដ្ឋិថា អញ្ញត្ថរមាន កាលបើធម៌មានឆន្ទៈជាដើម
នោះមាន ដំណើរយឺតយូរនេះ គឺមាន ថា អញ្ញត្ថរមាន ដោយប្រការនេះ
ខ្លះ ថា អញ្ញត្ថរមាន យ៉ាងនេះខ្លះ ថា អញ្ញត្ថរមាន ដោយប្រការដទៃខ្លះ ។

[២៧៩] ចុះតណ្ហាវិចារិតថា អញ្ញត្ថរមាន ដោយប្រការនេះ តើ
ដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃតណ្ហា ថា អញ្ញត្ថរតែជាក្សត្រ ឬថា អញ
ត្ថរតែជាព្រាហ្មណ៍ ថា អញ្ញត្ថរតែជាអ្នកជំនួញ ឬថា អញ្ញត្ថរតែជា
អ្នកគ្រូ ថា អញ្ញត្ថរតែជាគ្រូហស្ថ ឬថា អញ្ញត្ថរតែជាបព្វជិត ថា
អញ្ញត្ថរតែជាទេវតា ឬថា អញ្ញត្ថរតែជាមនុស្ស ថា អញ្ញត្ថរតែ
ជាបុគ្គលមានរូប ឬថា អញ្ញត្ថរតែជាបុគ្គលមិនមានរូប ថា អញ្ញត្ថរតែ
ជាបុគ្គលមានសញ្ញា ឬថា អញ្ញត្ថរតែជាបុគ្គលមិនមានសញ្ញា ថា អញ
ត្ថរតែជាបុគ្គលមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាង
នេះ ឈ្មោះថា តណ្ហាវិចារិតថា អញ្ញត្ថរមាន ដោយប្រការនេះ ។

[២៨០] ចុះតណ្ហាវិចារិតថា អញ្ញត្ថរមាន យ៉ាងនេះ តើដូចម្តេច ។
ដំណើរនៃតណ្ហា ព្រោះយកខ្លួនទៅប្រៀបនឹងបុគ្គលដទៃ ថា បុគ្គលនោះ
ជាក្សត្រ យ៉ាងណា អញ្ញត្ថរតែជាក្សត្រ យ៉ាងនោះដែរ ឬថា បុគ្គលនោះ
ជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងណា អញ្ញត្ថរតែជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងនោះដែរ ។ បេ។

ខុទ្ទករ្តីកន្តោ អដ្ឋាសកនិទ្ទេសោ

យថា សោ នេវ សញ្ញា នាសញ្ញា តថាហំ នេវ សញ្ញា
នាសញ្ញា សិយន្តំ វា ឯវំ ឯវំ សិយន្តំ ហោតិ ។

(២៨០) កថញ្ច អញ្ញថា សិយន្តំ ហោតិ ។

បរំ បុគ្គលំ ឧបនិធាយ យថា សោ ខត្តិយោ
នាហំ តថា ខត្តិយោ សិយន្តំ វា យថា សោ
ព្រាហ្មណោ នាហំ តថា ព្រាហ្មណោ សិយន្តំ វា
។ ថេ ។ យថា សោ នេវ សញ្ញា នាសញ្ញា នាហំ
តថា នេវ សញ្ញា នាសញ្ញា សិយន្តំ វា ឯវំ អញ្ញថា
សិយន្តំ ហោតិ ។

(២៨២) កថញ្ច អថាហំ សិយន្តំ ហោតិ ។

កញ្ចំ ធម្មំ អនុភារី កវិត្តា រូបំ វេទនំ សញ្ញា
សង្ខារេ វិញ្ញាណំ អថាហំ សិយន្តំ ធម្មំ បដិលកតិ
អថាហំ សិយន្តំ មាណំ បដិលកតិ អថាហំ សិយន្តំ

ទុកវត្ថុក្នុង អដ្ឋារសកន្ត្រៃស

ថា បុគ្គលនោះ មានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងណា អញ្ញត្ថវត្ថុជាបុគ្គលមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងនោះដែរ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា តណ្ហាវិចារិក ថា អញ្ញត្ថវត្ថុមាន យ៉ាងនេះ ។

[២៨១] ចុះតណ្ហាវិចារិកថា អញ្ញត្ថវត្ថុមាន ដោយប្រការដទៃ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃតណ្ហា ព្រោះយកខ្លួនពេញប្រៀបនឹងបុគ្គល ដទៃថា បុគ្គលនោះជាក្បួន យ៉ាងណា អញ្ញត្ថវត្ថុមិនមែនជាក្បួន យ៉ាងនោះទេ ឬថា បុគ្គលនោះជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងណា អញ្ញត្ថវត្ថុមិនមែនជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងនោះទេ ។ បេ ។ ថា បុគ្គលនោះ មានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងណា អញ្ញត្ថវត្ថុមិនមែនជាបុគ្គលមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងនោះទេ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា តណ្ហាវិចារិកថា អញ្ញត្ថវត្ថុមាន ដោយប្រការដទៃ ។

[២៨២] ចុះតណ្ហាវិចារិកថា អម្បាលយ៉ាងអញ្ញ ត្ថវត្ថុមាន តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលធ្វើនូវធម៌ណាមួយ គឺរូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ មិនឲ្យបែកចេញពីគ្នា ហើយបាននូវឆន្ទៈថា អម្បាលយ៉ាងអញ្ញ ត្ថវត្ថុមាន បាននូវមានថា អម្បាលយ៉ាងអញ្ញ ត្ថវត្ថុមាន

អភិធម្មបទិកា វិរាត្តោ

ទិដ្ឋិ បដិលភតិ តស្មី សតិ ឥមាទិ បបញ្ចតាទិ
 ហោន្តិ អថាហំ ឥត្ថំ សិយន្តិ វា អថាហំ ឃរំ
 សិយន្តិ វា អថាហំ អញ្ញាថា សិយន្តិ វា ។

[២៨៣] កថញ្ច អថាហំ ឥត្ថំ សិយន្តិ
 ហោតិ ។ អថាហំ ខត្តិយោ សិយន្តិ វា អថាហំ
 ព្រាហ្មណោ សិយន្តិ វា អថាហំ វេស្សោ សិយន្តិ
 វា អថាហំ សុទ្ធោ សិយន្តិ វា អថាហំ កហដ្ឋោ
 សិយន្តិ វា អថាហំ បព្វជិតោ សិយន្តិ វា អថាហំ
 ទេវោ សិយន្តិ វា អថាហំ មនុស្សោ សិយន្តិ
 វា អថាហំ រូបំ សិយន្តិ វា អថាហំ អរូបំ
 សិយន្តិ វា អថាហំ សញ្ញំ សិយន្តិ វា អថាហំ
 អសញ្ញំ សិយន្តិ វា អថាហំ នេវ សញ្ញំ នាសញ្ញំ
 សិយន្តិ វា ឃរំ អថាហំ ឥត្ថំ សិយន្តិ ហោតិ ។

[២៨៤] កថញ្ច អថាហំ ឃរំ សិយន្តិ ហោតិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

បាននូវទិដ្ឋិ ថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន កាលបើធម៌មានឆន្ទៈជាដើម
នោះមាន ដំណើរយឺតយូរនេះ ក៏មាន ថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរ
មាន ដោយប្រការនេះខ្លះ ថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន យ៉ាងនេះ
ខ្លះ ថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន ដោយប្រការដទៃខ្លះ ។

(២៨៣) ចុះគណ្តាវិចារិតថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន
ដោយប្រការនេះ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃគណ្តាថា អម្បាល
យ៉ាងអញ គួរតែជាក្សត្រ ឬថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរតែជាព្រាហ្មណ៍
ថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរតែជាអ្នកជំនួញ ឬថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរ
តែជាអ្នកគ្រូ ថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរតែជាគ្រហស្ថ ឬថា
អម្បាលយ៉ាងអញ គួរតែជាបព្វជិត ថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរតែជាទេវតា
ឬថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរតែជាមនុស្ស ថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរ
តែជាបុគ្គលមានរូប ឬថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរតែជាបុគ្គលមិនមានរូប
ថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរតែជាបុគ្គលមានសញ្ញា ឬថា អម្បាល
យ៉ាងអញ គួរតែជាបុគ្គលមិនមានសញ្ញា ថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរតែ
ជាបុគ្គលមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងនេះ
ឈ្មោះថា គណ្តាវិចារិតថា អញគួរមាន ដោយប្រការនេះ ។

(២៨៤) ចុះគណ្តាវិចារិតថា អញគួរមាន យ៉ាងនេះ តើដូចម្តេច ។

ឧទ្ទក្កលំ ឧបនិទាយ យថា សោ ខត្តិយោ

បរំ ឧទ្ទក្កលំ ឧបនិទាយ យថា សោ ខត្តិយោ
 អថាហំ តថា ខត្តិយោ សិយន្តិ វា យថា
 សោ ព្រាហ្មណោ អថាហំ តថា ព្រាហ្មណោ
 សិយន្តិ វា ។ បេ ។ យថា សោ នេវ សញ្ញា
 នាសញ្ញា អថាហំ តថា នេវ សញ្ញា នាសញ្ញា សិយន្តិ
 វា វរំ អថាហំ វរំ សិយន្តិ ហោតិ ។

(២៨៥) កថញ្ច អថាហំ អញ្ញថា សិយន្តិ
 ហោតិ ។ បរំ ឧទ្ទក្កលំ ឧបនិទាយ យថា សោ
 ខត្តិយោ អថាហំ ន តថា ខត្តិយោ សិយន្តិ វា
 យថា សោ ព្រាហ្មណោ អថាហំ ន តថា
 ព្រាហ្មណោ សិយន្តិ វា ។ បេ ។ យថា សោ
 នេវ សញ្ញា នាសញ្ញា អថាហំ ន តថា នេវ
 សញ្ញា នាសញ្ញា សិយន្តិ វា វរំ អថាហំ អញ្ញថា
 សិយន្តិ ហោតិ ។

ភីមា និ អដ្ឋាស តណ្ហាវចរិតា និ អដ្ឋត្ថិតស្ស
 ឧទាធាយ ។

ខ្នែកវត្តវិវាទ អដ្ឋកថាសិទ្ធិស

ដំណើរនៃតណ្ហា ព្រោះយកខ្លួនទៅប្រៀបនឹងបុគ្គលដទៃ ថា បុគ្គលនោះ
 ជាក្សត្រ យ៉ាងណា អម្បាលយ៉ាងអញ ក៏គួរជាក្សត្រ យ៉ាងនោះដែរ
 ឬថា បុគ្គលនោះជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងណា អម្បាលយ៉ាងអញ ក៏គួរជា
 ព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងនោះដែរ ។ បេ ។ ថាបុគ្គលនោះមានសញ្ញា ក៏មិនមែន
 មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងណា អម្បាលយ៉ាងអញ ក៏គួរជាបុគ្គល
 មានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងនោះដែរ យ៉ាង
 នេះ ឈ្មោះថា តណ្ហាវិចារិតថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន យ៉ាងនេះ ។

(២៨៥) ចុះតណ្ហាវិចារិតថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមានដោយ
 ប្រការដទៃ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃតណ្ហា ព្រោះយកខ្លួនទៅ
 ប្រៀបនឹងបុគ្គលដទៃថា បុគ្គលនោះជាក្សត្រ យ៉ាងណា អម្បាលយ៉ាង
 អញ គួរតែមិនមែនជាក្សត្រ យ៉ាងនោះទេ ឬថា បុគ្គលនោះជា
 ព្រាហ្មណ៍យ៉ាងណា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរតែមិនមែនជាព្រាហ្មណ៍
 យ៉ាងនោះទេ ។ បេ ។ ថា បុគ្គលនោះមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមាន
 សញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងណា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរតែមិនមែនមាន
 សញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងនោះទេ យ៉ាងនេះ
 ឈ្មោះថាតណ្ហាវិចារិតថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមានដោយប្រការដទៃ ។

នេះតណ្ហាវិចារិត ១៨ អាស្រ័យខន្ធបញ្ចកៈខាងក្នុង ។

អភិធម្មប្បដិកេ វិរាជោ

(២៨២) តត្ថ កតមាធិ អដ្ឋាស តណ្ហារិចរិ-

តាធិ ពាហិរស្ស ឧបាទាយ ។ ឥមំនា អស្ម័តិ

ហោតិ ឥមំនា ឥត្ថស្ម័តិ ហោតិ ឥមំនា ឯស្ម័តិ

ហោតិ ឥមំនា អញ្ញាស្ម័តិ ហោតិ ឥមំនា

ករិស្សន្តិ ហោតិ ឥមាធិ ឥត្ថំ ករិស្សន្តិ ហោតិ

ឥមំនា ឯវំ ករិស្សន្តិ ហោតិ ឥមំនា អញ្ញា

ករិស្សន្តិ ហោតិ ឥមំនា អសស្ម័តិ ហោតិ ឥមំនា

សាតស្ម័តិ ហោតិ ឥមំនា សិយន្តិ ហោតិ ឥមំនា

ឥត្ថំ សិយន្តិ ហោតិ ឥមំនា ឯវំ សិយន្តិ ហោតិ

ឥមំនា អញ្ញាស្ម័តិ សិយន្តិ ហោតិ ឥមំនា អទាហំ

សិយន្តិ ហោតិ ឥមំនា អទាហំ ឥត្ថំ សិយន្តិ ហោតិ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

[២៨៦] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ តណ្ហាវិចិត្រ ១៨ អាស្រ័យ
 ខន្ធបញ្ចកៈយាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ តណ្ហាវិចិត្រថា អញមាន
 ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ១ តណ្ហាវិចិត្រថា អញមាន ដោយប្រការនេះ
 ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ១ តណ្ហាវិចិត្រថា អញមាន យ៉ាងនេះ ដោយ
 ខន្ធបញ្ចកៈនេះ ១ តណ្ហាវិចិត្រថា អញមាន ដោយប្រការដទៃ
 ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ១ តណ្ហាវិចិត្រថា អញនឹងមាន ដោយខន្ធ-
 បញ្ចកៈនេះ ១ តណ្ហាវិចិត្រថា អញនឹងមាន ដោយប្រការនេះ ដោយ
 ខន្ធបញ្ចកៈនេះ ១ តណ្ហាវិចិត្រថា អញនឹងមាន យ៉ាងនេះ ដោយខន្ធ-
 បញ្ចកៈនេះ ១ តណ្ហាវិចិត្រថា អញនឹងមាន ដោយប្រការដទៃ
 ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ១ តណ្ហាវិចិត្រថា អញទៀង ដោយខន្ធបញ្ចកៈ
 នេះ ១ តណ្ហាវិចិត្រថា អញសុខស្រួល ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ១
 តណ្ហាវិចិត្រថា អញគួរមាន ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ១ តណ្ហាវិចិត្រថា
 អញគួរមាន ដោយប្រការនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ១ តណ្ហាវិចិត្រ
 ថា អញគួរមាន យ៉ាងនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ១ តណ្ហាវិចិត្រថា
 អញគួរមាន ដោយប្រការដទៃ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ១ តណ្ហាវិចិត្រថា
 អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ១ តណ្ហាវិចិត្រថា
 អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន ដោយប្រការនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ១

ខ្នងក្បូរកង្កែប អដ្ឋារសកន្ត្រៃសោ

ឥមិនា អថាហំ ឃំរំ សិយន្តិ ហោតិ ឥមិនា

អថាហំ អញ្ញាហំ សិយន្តិ ហោតិ ។

[២៨៧] កថញ្ចា ឥមិនា អស្មិតិ ហោតិ ។

កញ្ចា ធម្មំ អវកាវំ កវិត្តា រូបំ វេទនំ សញ្ញា

សង្ខារេ វិញ្ញាណំ ឥមិនា អស្មិតិ ធម្មំ បដិលកតិ

ឥមិនា អស្មិតិ មាណំ បដិលកតិ ឥមិនា អស្មិតិ

ធិដ្ឋំ បដិលកតិ តស្មិ សតិ ឥមាណំ បបញ្ចតានិ

ហោន្តិ ឥមិនា ឥត្តស្មិតិ វា ឥមិនា ឃរស្មិតិ វា

ឥមិនា អញ្ញាហំស្មិតិ វា ។

[២៨៨] កថញ្ចា ឥមិនា ឥត្តស្មិតិ ហោតិ ។

ឥមិនា ខត្តិយោស្មិតិ វា ឥមិនា ព្រាហ្មណោស្មិតិ

វា ឥមិនា វេស្សោស្មិតិ វា ឥមិនា សុទ្ធោស្មិតិ

វា ឥមិនា កហោដ្ឋោស្មិតិ វា ឥមិនា បព្វជិតោស្មិតិ វា

ខ្មែរក្រហម អង្គការសកល

តណ្ហាវិចិត្រថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន យ៉ាងនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈ
នេះ ១ តណ្ហាវិចិត្រថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន ដោយប្រការដទៃ
ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ១ ។

[២៨៧] ចុះតណ្ហាវិចិត្រថា អញមាន ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ
តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលធ្វើទូរធម៌ណាមួយ គឺប្រ វេទនា សញ្ញា
សង្ខារ វិញ្ញាណ ឲ្យបែកចេញពីគ្នាហើយ បានទូរធម៌ថា អញមាន
ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ បានទូរមានថា អញមាន ដោយខន្ធបញ្ចកៈ
នេះ បានទូរទិដ្ឋថា អញមាន ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ កាលបើធម៌មាន
ធម៌ជាដើមនោះមាន ដំណើរយឺតយូរនេះក៏មាន ថា អញមាន ដោយ
ប្រការនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះខ្លះ ថា អញមាន យ៉ាងនេះ ដោយ
ខន្ធបញ្ចកៈនេះខ្លះ ថា អញមាន ដោយប្រការដទៃ ដោយខន្ធបញ្ចកៈ
នេះខ្លះ ។

[២៨៨] ចុះតណ្ហាវិចិត្រថា អញមាន ដោយប្រការនេះ ដោយ
ខន្ធបញ្ចកៈនេះ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃតណ្ហាថា អញជាក្សត្រ
ដោយហេតុនេះ ឬថា អញជាព្រាហ្មណ៍ ដោយហេតុនេះ ថា អញ
ជាអ្នកជំនួញ ដោយហេតុនេះ ឬថា អញជាអ្នកគ្រូ ដោយហេតុនេះ ថា
អញជាគ្រូហស្ត ដោយហេតុនេះ ឬថា អញជាបព្វជិត ដោយហេតុនេះ

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋាន

ឥមំនា ទេវេស្មីតំ វា ឥមំនា មនុស្សេស្មីតំ វា
 ឥមំនា រុប្បេស្មីតំ វា ឥមំនា អរុប្បេស្មីតំ វា ឥមំនា
 សញ្ញេស្មីតំ វា ឥមំនា អសញ្ញេស្មីតំ វា ឥមំនា នេវ
 សញ្ញេ នាសញ្ញេស្មីតំ វា ឯវំ ឥមំនា ឥត្តេស្មីតំ
 ហោតិ ។

(២៨៧) កថញ្ច ឥមំនា ឯវេស្មីតំ ហោតិ ។

បរិ បុគ្គលំ ឧបនិធាយ យថា សោ ខត្តិយោ
 ឥមំនា តថាហំ ខត្តិយេស្មីតំ វា យថា សោ
 ព្រាហ្មណោ ឥមំនា តថាហំ ព្រាហ្មណេស្មីតំ វា
 ។ បេ ។ យថា សោ នេវ សញ្ញេ នាសញ្ញេ ឥមំនា
 តថាហំ នេវ សញ្ញេ នាសញ្ញេស្មីតំ វា ឯវំ ឥមំនា
 ឯវេស្មីតំ ហោតិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ថា អញជាទេវតា ដោយហេតុនេះ ឬថា អញជាមនុស្ស ដោយហេតុ
 នេះ ថា អញមានរូប ដោយហេតុនេះ ឬថា អញមិនមានរូប ដោយ
 ហេតុនេះ ថា អញមានសញ្ញា ដោយហេតុនេះ ឬថា អញមិនមាន
 សញ្ញា ដោយហេតុនេះ ថា អញមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមាន
 សញ្ញា ក៏មិនមែន ដោយហេតុនេះ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា គណ្ណា-
 វិចរិតថា អញមាន ដោយប្រការនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ។

(២៨៩) ចុះគណ្ណាវិចរិតថា អញមានយ៉ាងនេះ ដោយខន្ធ-
 បញ្ចកៈនេះ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃគណ្ណា ព្រោះយកខន្ធពៅ
 ប្រៀបនឹងបុគ្គលដទៃថា បុគ្គលនោះជាក្ស័ត្រ យ៉ាងណា អញក៏ជា
 ក្ស័ត្រ យ៉ាងនោះ ដោយហេតុនេះដែរ ឬថា បុគ្គលនោះជា
 ព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងណា អញក៏ជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងនោះ ដោយហេតុ
 នេះដែរ ។ បេ ។ ថា បុគ្គលនោះ មានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិន
 មានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងណា អញក៏ជាបុគ្គលមានសញ្ញា ក៏មិន
 មែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងនោះ ដោយហេតុនេះដែរ
 យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា គណ្ណាវិចរិតថា អញមាន យ៉ាងនេះ ដោយ
 ខន្ធបញ្ចកៈនេះ ។

ខ្នងក្រវាញ អដ្ឋាសកន្តិក

(២៧០) កថញ្ច សមីទា អញ្ញាថាស្ម័គ្រិ ហោតិ ។

ឃរំ កុក្កលំ ឧបនិទាយ យថា សោ ខត្តិយោ
 សមីទា នាហំ តថា ខត្តិយោស្ម័គ្រិ វា យថា សោ
 ព្រាហ្មណោ សមីទា នាហំ តថា ព្រាហ្មណោស្ម័គ្រិ
 វា ។ បេ ។ យថា សោ នេវ សញ្ញា នាសញ្ញា
 សមីទា នាហំ តថា នេវ សញ្ញា នាសញ្ញាស្ម័គ្រិ វា
 ឃរំ សមីទា អញ្ញាថាស្ម័គ្រិ ហោតិ ។

(២៧១) កថញ្ច សមីទា កវិស្សន្តិ ហោតិ ។

កញ្ចិ ធម្មំ អវកាវី កវិត្វា រូបំ វេទនំ សញ្ញា
 សង្ខារេ វិញ្ញាណំ សមីទា កវិស្សន្តិ ធម្មំ បដិលកតិ
 សមីទា កវិស្សន្តិ មាណំ បដិលកតិ សមីទា កវិស្សន្តិ
 ទិដ្ឋិ បដិលកតិ តស្មី សតិ សមាធិ បបញ្ចតានិ
 ហោន្តិ សមីទា ឥត្ថំ កវិស្សន្តិ វា សមីទា ឃរំ
 កវិស្សន្តិ វា សមីទា អញ្ញាថា កវិស្សន្តិ វា ។

ខ្មែរវត្តភ្នំ អង្គារសកន្តែង

(២៩០) ចុះតណ្ហាវិចិត្រថា អញមាន ដោយប្រការដទៃ ដោយខន្ធ-
 បញ្ចកៈនេះ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃតណ្ហា ព្រោះយកខ្លួនទៅប្រៀប
 នឹងបុគ្គលដទៃថា បុគ្គលនោះជាក្សត្រ យ៉ាងណា អញមិនមែនជាក្សត្រ
 យ៉ាងនោះ ដោយហេតុនេះទេ ឬថា បុគ្គលនោះជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាង
 ណា អញមិនមែនជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងនោះ ដោយហេតុនេះទេ ។ បើ
 ថា បុគ្គលនោះមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន
 យ៉ាងណា អញមិនមែនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏
 មិនមែន យ៉ាងនោះ ដោយហេតុនេះទេ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា តណ្ហា-
 វិចិត្រថា អញមាន ដោយប្រការដទៃ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ។

(២៩១) ចុះតណ្ហាវិចិត្រថា អញនឹងមាន ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ
 តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលធ្វើនូវធម៌ណាមួយ គឺរូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ
 វិញ្ញាណ ឲ្យបែកចេញពីគ្នាហើយ បាននូវឆន្ទៈថា អញនឹងមាន ដោយ
 ហេតុនេះ បាននូវមានថា អញនឹងមាន ដោយហេតុនេះ បាននូវទិដ្ឋ
 ថា អញនឹងមានដោយហេតុនេះ កាលបើធម៌មានឆន្ទៈជាដើមនោះមាន
 ដំណើរយឺតយូរនេះក៏មាន ថា អញនឹងមាន ដោយប្រការនេះ ដោយ
 ខន្ធបញ្ចកៈនេះខ្លះ ថា អញនឹងមាន យ៉ាងនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ
 ខ្លះ ថា អញនឹងមាន ដោយប្រការដទៃ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះខ្លះ ។

អភិធម្មបទិកា វិរាដ្ឋោ

(២៧២) កថញ្ចា សមីទា សន្តំ ភវិស្សន្តិ ហោតិ ។

សមីទា ខត្តិយោ ភវិស្សន្តិ វា សមីទា ព្រាហ្មណោ
 ភវិស្សន្តិ វា សមីទា វេស្សោ ភវិស្សន្តិ វា សមីទា
 សុទ្ធោ ភវិស្សន្តិ វា សមីទា កហដ្ឋោ ភវិស្សន្តិ
 វា សមីទា បព្វជិតោ ភវិស្សន្តិ វា សមីទា ទេវោ
 ភវិស្សន្តិ វា សមីទា មនុស្សោ ភវិស្សន្តិ វា សមីទា
 រូបំ ភវិស្សន្តិ វា សមីទា អរូបំ ភវិស្សន្តិ វា សមីទា
 សញ្ញំ ភវិស្សន្តិ វា សមីទា អសញ្ញំ ភវិស្សន្តិ វា
 សមីទា លោ សញ្ញំ ធាសញ្ញំ ភវិស្សន្តិ វា ឃំ
 សមីទា សន្តំ ភវិស្សន្តិ ហោតិ ។

(២៧៣) កថញ្ចា សមីទា ឃំ ភវិស្សន្តិ ហោតិ ។

បរិ បុគ្គលំ ឧបនិធាយ យថា សោ ខត្តិយោ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

(២៧២) ចុះតណ្ហាវិចិត្រថា អញ្ញនឹងមាន ដោយប្រការនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃតណ្ហាថា អញ្ញ នឹងបានជាក្សត្រ ដោយហេតុនេះ ឬថា អញ្ញនឹងបានជាព្រាហ្មណ៍ ដោយហេតុនេះ ថា អញ្ញនឹងបានជាអ្នកជំនួញ ដោយហេតុនេះ ឬថា អញ្ញនឹងបានជាអ្នកគ្រូ ដោយហេតុនេះ ថា អញ្ញនឹងបានជា គ្រហស្ថ ដោយហេតុនេះ ឬថា អញ្ញនឹងបានជាបព្វជិត ដោយ ហេតុនេះ ថា អញ្ញនឹងបានជាខេត្តា ដោយហេតុនេះ ឬថា អញ្ញ នឹងបានជាមនុស្ស ដោយហេតុនេះ ថា អញ្ញនឹងជាបុគ្គលមានរូប ដោយហេតុនេះ ឬថា អញ្ញនឹងជាបុគ្គលមិនមានរូប ដោយហេតុនេះ ថា អញ្ញនឹងជាបុគ្គលមានសញ្ញា ដោយហេតុនេះ ឬថា អញ្ញនឹង ជាបុគ្គលមិនមានសញ្ញា ដោយហេតុនេះ ថា អញ្ញនឹងជាបុគ្គលមាន សញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន ដោយហេតុនេះ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា តណ្ហាវិចិត្រថា អញ្ញនឹងមាន ដោយប្រការ នេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ។

(២៧៣) ចុះតណ្ហាវិចិត្រថា អញ្ញនឹងមាន យ៉ាងនេះ ដោយ ខន្ធបញ្ចកៈនេះ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃតណ្ហា ព្រោះយក ខន្ធតៅប្រៀបនឹងបុគ្គលដទៃថា បុគ្គលនោះជាក្សត្រ យ៉ាងណា

ឧទ្ធករត្តិកដ្ឋេ អដ្ឋិសកនិទ្ទេសោ

ឥមិនា តថាហំ ខត្តិយោ ករិស្សន្តិ វា យថា
 សោ ព្រាហ្មណោ ឥមិនា តថាហំ ព្រាហ្មណោ
 ករិស្សន្តិ វា ។ បេ ។ យថា សោ នេវ សញ្ញា
 នាសញ្ញា ឥមិនា តថាហំ នេវ សញ្ញា នាសញ្ញា
 ករិស្សន្តិ វា ឃំ ឥមិនា ឃំ ករិស្សន្តិ ហោតិ ។

(២៧៤) កថញ្ចា ឥមិនា អញ្ចថា ករិស្សន្តិ
 ហោតិ ។ បរិ បុគ្គលំ ឧបនិទាយ យថា សោ
 ខត្តិយោ ឥមិនា នាហំ តថា ខត្តិយោ ករិស្សន្តិ
 វា យថា សោ ព្រាហ្មណោ ឥមិនា នាហំ តថា
 ព្រាហ្មណោ ករិស្សន្តិ វា ។ បេ ។ យថា សោ
 នេវ សញ្ញា នាសញ្ញា ឥមិនា នាហំ តថា នេវ
 សញ្ញា នាសញ្ញា ករិស្សន្តិ វា ឃំ ឥមិនា អញ្ចថា
 ករិស្សន្តិ ហោតិ ។

ខ្ញុំឮវត្តកែវ អង្គារសករិទ្ធស

អញ្ជើញបានជាក្សត្រ យ៉ាងនោះ ដោយហេតុនេះដែរ ឬថា បុគ្គល
 នោះជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងណា អញ្ជើញបានជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងនោះ
 ដោយហេតុនេះដែរ ។ បេ ។ ថា បុគ្គលនោះមានសញ្ញា ក៏មិនមែន
 មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងណា អញ្ជើញបានជាបុគ្គលមានសញ្ញា
 ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងនោះ ដោយហេតុនេះដែរ
 យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា គណ្ឌាវិចារិកថា អញ្ជើញមាន យ៉ាងនេះ ដោយ
 ខន្ធបញ្ចកៈនេះ ។

(២៧៤) ចុះគណ្ឌាវិចារិកថា អញ្ជើញមាន ដោយប្រការដទៃ
 ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃគណ្ឌា ព្រោះ
 យកខ្លួនទៅប្រៀបនឹងបុគ្គលដទៃថា បុគ្គលនោះជាក្សត្រ យ៉ាងណា
 អញ្ជើញមិនមែនជាក្សត្រ យ៉ាងនោះ ដោយហេតុនេះទេ ឬថា
 បុគ្គលនោះជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងណា អញ្ជើញមិនមែនជាព្រាហ្មណ៍
 យ៉ាងនោះ ដោយហេតុនេះទេ ។ បេ ។ ថា បុគ្គលនោះមាន
 សញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងណា អញ្ជើញ
 មិនមែនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាង
 នោះ ដោយហេតុនេះទេ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា គណ្ឌាវិចារិកថា អញ
 ញើញមាន ដោយប្រការដទៃ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

(២៩៥) កថញ្ច សមីនា អសស្មីតិ ហោតិ ។
 កញ្ចំ ធម្មំ អវកាវី កវិត្វា រូបំ វេទនំ សញ្ញា
 សង្ខារេ វិញ្ញាណំ សមីនា និរោស្មិ ធុរោស្មិ
 សស្សតោស្មិ អវិបរិណាមធម្មោស្មីតិ ឯវំ សមីនា
 អសស្មីតិ ហោតិ ។

(២៩៦) កថញ្ច សមីនា សាតស្មីតិ ហោតិ ។
 កញ្ចំ ធម្មំ អវកាវី កវិត្វា រូបំ វេទនំ សញ្ញា
 សង្ខារេ វិញ្ញាណំ សមីនា ឧត្តង្គិស្សាមិ វិនស្សិស្សាមិ
 ន ភវិស្សាមីតិ ឯវំ សមីនា សាតស្មីតិ ហោតិ ។

(២៩៧) កថញ្ច សមីនា សិយន្តិ ហោតិ ។
 កញ្ចំ ធម្មំ អវកាវី កវិត្វា រូបំ វេទនំ សញ្ញា
 សង្ខារេ វិញ្ញាណំ សមីនា សិយន្តិ ធន្តំ បដិលភតិ
 សមីនា សិយន្តិ មាណំ បដិលភតិ សមីនា សិយន្តិ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

(២៩៥) ចុះតណ្ហាវិចរិតថា អញ្ញទៀង ដោយខន្ធបញ្ចកៈ
នេះ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃតណ្ហា ព្រោះធ្វើនូវធម៌ណាមួយ គឺរូប
វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ ឲ្យបែកចេញពីគ្នាថា អញ្ញជាបុគ្គល
ទៀងទាត់ មាំមួន ប្រាកដ មិនប្រែប្រួលជាធម្មតា ដោយហេតុនេះ
យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា តណ្ហាវិចរិតថា អញ្ញជាបុគ្គលទៀង ដោយ
ខន្ធបញ្ចកៈនេះ ។

(២៩៦) ចុះតណ្ហាវិចរិតថា អញ្ញសុខស្រួល ដោយខន្ធបញ្ចកៈ
នេះ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃតណ្ហា ព្រោះធ្វើនូវធម៌ណាមួយ
គឺរូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ ឲ្យបែកចេញពីគ្នាថា
អញ្ញនឹងដាច់ស្បែក នឹងវិនាស នឹងមិនកើតទៀត ដោយហេតុនេះ
យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា តណ្ហាវិចរិតថា អញ្ញសុខស្រួល ដោយ
ខន្ធបញ្ចកៈនេះ ។

(២៩៧) ចុះតណ្ហាវិចរិតថា អញ្ញគួរមាន ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ
តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលធ្វើនូវធម៌ណាមួយ គឺរូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ
វិញ្ញាណ ឲ្យបែកចេញពីគ្នាហើយ បាននូវធម៌ថា អញ្ញគួរមាន ដោយ
ខន្ធបញ្ចកៈនេះ បាននូវមានថា អញ្ញគួរមាន ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ

ឧទ្ទកវត្ថុវិវត្ត អដ្ឋាសកនិទ្ទេសោ

ទិដ្ឋិ បដិលភតិ តស្មី សតិ ឥមាធិ បបញ្ចតាធិ
 ហោន្តិ ឥមិនា ឥត្ថំ សិយន្តិ វា ឥមិនា ឯវំ
 សិយន្តិ វា ឥមិនា អញ្ញថា សិយន្តិ វា ។

(២៨៨) កថញ្ញា ឥមិនា ឥត្ថំ សិយន្តិ
 ហោតិ ។ ឥមិនា ខត្តិយោ សិយន្តិ វា ឥមិនា
 ព្រាហ្មណោ សិយន្តិ វា ឥមិនា វេស្សោ សិយន្តិ
 វា ឥមិនា សុទ្ធោ សិយន្តិ វា ឥមិនា កហដ្ឋោ
 សិយន្តិ វា ឥមិនា បព្វជិតោ សិយន្តិ វា ឥមិនា
 ទេវោ សិយន្តិ វា ឥមិនា មនុស្សោ សិយន្តិ វា
 ឥមិនា រូបំ សិយន្តិ វា ឥមិនា អរូបំ សិយន្តិ វា
 ឥមិនា សញ្ញំ សិយន្តិ វា ឥមិនា អសញ្ញំ សិយន្តិ
 វា ឥមិនា ឈរំ សញ្ញំ ធាសញ្ញំ សិយន្តិ វា ឯវំ
 ឥមិនា ឥត្ថំ សិយន្តិ ហោតិ ។

ខុទ្ទកវគ្គ អដ្ឋវស្សនិទ្ទេស

បានន្ទ្រិះថា អញ្ញត្ថមាន ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ កាលបើធម៌មាន
ឆន្ទៈជាដើមនោះមាន ដំណើរយឺតយូរនេះ ក៏កើតមាន ថា អញ្ញត្ថ
មាន ដោយប្រការនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះខ្លះ ថា អញ្ញត្ថមាន
យ៉ាងនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះខ្លះ ថា អញ្ញត្ថមានដោយប្រការដទៃ
ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះខ្លះ ។

(២៩៨) ចុះតណ្ហាវិចិត្រថា អញ្ញត្ថមាន ដោយប្រការនេះ
ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃតណ្ហាថា អញ្ញត្ថ
ជាក្បួន ដោយហេតុនេះ ឬថា អញ្ញត្ថជាព្រាហ្មណ៍ ដោយហេតុនេះ
ថា អញ្ញត្ថជាអ្នកជំនួញ ដោយហេតុនេះ ឬថា អញ្ញត្ថជាអ្នកគ្រូ
ដោយហេតុនេះ ថា អញ្ញត្ថជាគ្រូហស្តដោយហេតុនេះ ឬថា អញ្ញត្ថ
ជាបព្វជិត ដោយហេតុនេះ ថា អញ្ញត្ថជាទេវតា ដោយហេតុនេះ
ឬថា អញ្ញត្ថជាមនុស្ស ដោយហេតុនេះ ថា អញ្ញត្ថជាបុគ្គលមានរូប
ដោយហេតុនេះ ឬថា អញ្ញត្ថជាបុគ្គលមិនមានរូប ដោយហេតុនេះ
ថា អញ្ញត្ថជាបុគ្គលមានសញ្ញា ដោយហេតុនេះ ឬថា អញ្ញត្ថជាបុគ្គល
មិនមានសញ្ញា ដោយហេតុនេះ ថា អញ្ញត្ថជាបុគ្គលមានសញ្ញា ក៏មិន
មែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន ដោយហេតុនេះ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា
តណ្ហាវិចិត្រថា អញ្ញត្ថមាន ដោយប្រការនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ។

អភិធម្មបិដក វិវត្តោ

[២៩៩] កថញ្ច សមីនា ឯវំ សិយន្តិ ហោតិ ។

បរំ បុគ្គលំ ឧបនិធាយ យថា សោ ខត្តិយោ
 សមីនា តថាហំ ខត្តិយោ សិយន្តិ វា យថា សោ
 ព្រាហ្មណោ សមីនា តថាហំ ព្រាហ្មណោ សិយន្តិ
 វា ។ បេ ។ យថា សោ នេវ សញ្ញំ នាសញ្ញំ
 សមីនា តថាហំ នេវ សញ្ញំ នាសញ្ញំ សិយន្តិ វា ឯវំ
 សមីនា ឯវំ សិយន្តិ ហោតិ ។

[៣០០] កថញ្ច សមីនា អញ្ញថា សិយន្តិ
 ហោតិ ។ បរំ បុគ្គលំ ឧបនិធាយ យថា សោ
 ខត្តិយោ សមីនា នាហំ តថា ខត្តិយោ សិយន្តិ វា
 យថា សោ ព្រាហ្មណោ សមីនា នាហំ តថា ព្រាហ្ម-
 ណោ សិយន្តិ វា ។ បេ ។ យថា សោ នេវ សញ្ញំ
 នាសញ្ញំ សមីនា នាហំ តថា នេវ សញ្ញំ នាសញ្ញំ

អភិធម្មបិដក វិក័ត្ត

(២៩៩) ចុះតណ្ហាវិចិត្តថា អញ្ញគួរមាន យ៉ាងនេះ ដោយ
 ខន្ធបញ្ចកៈនេះ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃតណ្ហា ព្រោះយកខ្លួនទៅ
 ប្រៀបនឹងបុគ្គលដទៃថា បុគ្គលនោះជាក្សត្រ យ៉ាងណា អញ្ញគួរតែ
 ជាក្សត្រ យ៉ាងនោះ ដោយហេតុនេះដែរ ឬថា បុគ្គលនោះជាព្រាហ្មណ៍
 យ៉ាងណា អញ្ញគួរតែជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងនោះ ដោយហេតុនេះដែរ
 ។ បេ ។ ថា បុគ្គលនោះមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិន
 មែន យ៉ាងណា អញ្ញគួរតែជាបុគ្គលមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមាន
 សញ្ញាក៏មិនមែន យ៉ាងនោះ ដោយហេតុនេះដែរ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះ
 ថា តណ្ហាវិចិត្តថា អញ្ញ គួរមាន យ៉ាងនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ។

(៣០០) ចុះតណ្ហាវិចិត្តថា អញ្ញគួរមាន ដោយប្រការដទៃ
 ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃតណ្ហា ព្រោះយក
 ខ្លួនទៅប្រៀបនឹងបុគ្គលដទៃថា បុគ្គលនោះជាក្សត្រ យ៉ាងណា អញ្ញ
 គួរតែមិនមែនជាក្សត្រ យ៉ាងនោះ ដោយហេតុនេះទេ ឬថា បុគ្គល
 នោះជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងណា អញ្ញគួរតែមិនមែនជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាង
 នោះ ដោយហេតុនេះទេ ។ បេ ។ ថា បុគ្គលនោះមានសញ្ញា
 ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងណា អញ្ញគួរតែមិនមែន
 មានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងនោះ

ខុទ្ទកវិក្កុរវង្គេ អដ្ឋិកលក្ខណ៍សោ

សិយន្តិ វា ឯវំ ឥមិនា អញ្ញាថា សិយន្តិ ហោតិ ។

(៣០០) កថញ្ច ឥមិនា អថាហំ សិយន្តិ

ហោតិ ។ កញ្ច ធម្មំ អវកាវំ កវិត្តា រូបំ វេទនំ

សញ្ញំ សង្ខារេ វិញ្ញាណំ ឥមិនា អថាហំ សិយន្តិ

ធន្តំ បដិលកតិ ឥមិនា អថាហំ សិយន្តិ មាណំ

បដិលកតិ ឥមិនា អថាហំ សិយន្តិ ទិដ្ឋិ បដិលកតិ

តស្មី សតិ ឥមិនា បបញ្ចតានិ ហោន្តិ ឥមិនា

អថាហំ ឥត្ថំ សិយន្តិ វា ឥមិនា អថាហំ ឯវំ

សិយន្តិ វា ឥមិនា អថាហំ អញ្ញាថា សិយន្តិ វា ។

(៣០២) កថញ្ច ឥមិនា អថាហំ ឥត្ថំ សិយន្តិ

ហោតិ ។ ឥមិនា អថាហំ ខត្តិយោ សិយន្តិ វា

ខ្មែរក្រហម អង្គរសកន្តែង

ដោយហេតុនេះទេ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា គណ្ឌាវិចិត្រថា អញគួរមាន
ដោយប្រការដទៃ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ។

[៣០១] ចុះគណ្ឌាវិចិត្រថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន
ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលធ្វើនូវធម៌ណាមួយ គឺរូប
វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ ឲ្យបែកចេញពីគ្នាហើយ បាន
នូវឆន្ទៈថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន ដោយហេតុនេះ បាននូវមានៈ
ថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន ដោយហេតុនេះ បាននូវទិដ្ឋិថា
អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន ដោយហេតុនេះ កាលបើធម៌មានឆន្ទៈជា
ដើមនោះមាន ដំណើរយឺតយូរនេះក៏មាន ថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរ
មាន ដោយប្រការនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះខ្លះ ថា អម្បាលយ៉ាង
អញ គួរមាន យ៉ាងនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះខ្លះ ថា អម្បាលយ៉ាង
អញ គួរមាន ដោយប្រការដទៃ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះខ្លះ ។

[៣០២] ចុះគណ្ឌាវិចិត្រថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន
ដោយប្រការនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរ
នៃគណ្ឌា ថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរតែជាក្បួន ដោយហេតុនេះ
ឬថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរតែជាព្រាហ្មណ៍ ដោយហេតុនេះ ថា

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ឥមិនា អថាហំ ព្រាហ្មណោ សិយន្តិ វា ឥមិនា
 អថាហំ វេស្សោ សិយន្តិ វា ឥមិនា អថាហំ
 សុទ្ធោ សិយន្តិ វា ឥមិនា អថាហំ កហដ្ឋោ
 សិយន្តិ វា ឥមិនា អថាហំ បព្វជិតោ សិយន្តិ
 វា ឥមិនា អថាហំ ទេវោ សិយន្តិ វា ឥមិនា
 អថាហំ មនុស្សោ សិយន្តិ វា ឥមិនា អថាហំ
 រូបំ សិយន្តិ វា ឥមិនា អថាហំ អរូបំ សិយន្តិ
 វា ឥមិនា អថាហំ សញ្ញំ សិយន្តិ វា ឥមិនា
 អថាហំ អសញ្ញំ សិយន្តិ វា ឥមិនា អថាហំ
 ឆេវ សញ្ញំ ឆាសញ្ញំ សិយន្តិ វា ឯវំ ឥមិនា អថាហំ
 ឥត្ថំ សិយន្តិ ហោតិ ។

(៣០៣) កថញ្ច ឥមិនា អថាហំ ឯវំ សិយន្តិ
 ហោតិ ។ បរិ បុគ្គលំ ឧបទិធាយ យថា សោ
 ឧត្តិយោ ឥមិនា អថាហំ តថា ឧត្តិយោ សិយន្តិ

អភិធម្មប្បណិក វិក្ក-

អម្បាលយាងអញ គួរតែជាអ្នកជំនួញ ដោយហេតុនេះ ឬថា អម្បាល
 យាងអញ គួរតែជាអ្នកគ្រូ ដោយហេតុនេះ ថា អម្បាលយាងអញ គួរ
 តែជាគ្រូហស្ថ ដោយហេតុនេះ ឬថា អម្បាលយាងអញ គួរតែជាបព្វជិត
 ដោយហេតុនេះ ថា អម្បាលយាងអញ គួរតែជាទេវតា ដោយហេតុនេះ
 ឬថា អម្បាលយាងអញ គួរតែជាមនុស្ស ដោយហេតុនេះ ថា អម្បាល
 យាងអញ គួរតែជាបុគ្គលមានរូប ដោយហេតុនេះ ឬថា អម្បាល
 យាងអញ គួរតែជាបុគ្គលមិនមានរូប ដោយហេតុនេះ ថា អម្បាល
 យាងអញ គួរតែជាបុគ្គលមានសញ្ញា ដោយហេតុនេះ ឬថា អម្បាល
 យាងអញ គួរតែជាបុគ្គលមិនមានសញ្ញា ដោយហេតុនេះ ថា អម្បាល
 យាងអញ គួរតែជាបុគ្គលមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិន
 មែន ដោយហេតុនេះ យាងនេះ ឈ្មោះថា គណ្ណាវិចារិកថា អម្បាល
 យាងអញ គួរមាន ដោយប្រការនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ។

(៣០៣) ចុះគណ្ណាវិចារិកថា អម្បាលយាងអញ គួរមាន
 យាងនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃគណ្ណា
 ព្រោះយកខ្លួនទៅប្រៀបនឹងបុគ្គលដទៃថា បុគ្គលនោះជាក្ស័ត្រ យាង
 ណា អម្បាលយាងអញ គួរតែជាក្ស័ត្រ យាងនោះ ដោយហេតុនេះដែរ

ទុក្ខវិភិក្ខុ អដ្ឋារសកនិទ្ទេសោ

វា យថា សោ ព្រាហ្មណោ ឥមិនា អទាហំ
 តថា ព្រាហ្មណោ សិយន្តិ វា ។ បេ ។ យថា
 សោ នេវ សញ្ញំ នាសញ្ញំ ឥមិនា អទាហំ តថា
 នេវ សញ្ញំ នាសញ្ញំ សិយន្តិ វា ឯវំ ឥមិនា
 អទាហំ ឯវំ សិយន្តិ ហោតិ ។

[៣០៤] កថត្តា ឥមិនា អទាហំ អញ្ញថា
 សិយន្តិ ហោតិ ។ បរំ បុគ្គលំ ឧបនិធាយ យថា
 សោ ខត្តិយោ ឥមិនា អទាហំ ន តថា ខត្តិយោ
 សិយន្តិ វា យថា សោ ព្រាហ្មណោ ឥមិនា
 អទាហំ ន តថា ព្រាហ្មណោ សិយន្តិ វា ។ បេ ។
 យថា សោ នេវ សញ្ញំ នាសញ្ញំ ឥមិនា អទាហំ
 ន តថា នេវ សញ្ញំ នាសញ្ញំ សិយន្តិ វា
 ឯវំ ឥមិនា អទាហំ អញ្ញថា សិយន្តិ ហោតិ ។
 ឥមិនំ អដ្ឋារស តណ្ហាវិចរិតានិ ពាហិរស្ស
 ឧទាធាយ ។

ខុទ្ទកវិក្កិវង្គ អដ្ឋារសកនិទ្ទេស

ឬថា បុគ្គលនោះ ជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងណា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរតែ
 ជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងនោះ ដោយហេតុនេះដែរ បេ ។ ថា បុគ្គលនោះ
 មានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងណា អម្បាល
 យ៉ាងអញ គួរតែជាបុគ្គលមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិន
 មែន យ៉ាងនោះ ដោយហេតុនេះដែរ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា តណ្ហាវិច-
 រិតថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន យ៉ាងនេះ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ ។

(៣០៤) ចុះតណ្ហាវិចរិតថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន ដោយ
 ប្រការដទៃ ដោយខន្ធបញ្ចកៈនេះ តើដូចម្តេច ។ ដំណើរនៃតណ្ហា
 ព្រោះយកខ្លួនទៅប្រៀបនឹងបុគ្គលដទៃថា បុគ្គលនោះជាក្សត្រ យ៉ាងណា
 អម្បាលយ៉ាងអញ គួរតែមិនមែនជាក្សត្រ យ៉ាងនោះ ដោយហេតុ
 នេះទេ ឬថា បុគ្គលនោះជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងណា អម្បាលយ៉ាងអញ
 គួរតែមិនមែនជាព្រាហ្មណ៍ យ៉ាងនោះ ដោយហេតុនេះទេ ។ បេ ។ ថា
 បុគ្គលនោះមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន យ៉ាងណា
 អម្បាលយ៉ាងអញ គួរតែមិនមែនមានសញ្ញា ក៏មិនមែន មិនមានសញ្ញា
 ក៏មិនមែន យ៉ាងនោះ ដោយហេតុនេះទេ យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា
 តណ្ហាវិចរិតថា អម្បាលយ៉ាងអញ គួរមាន ដោយប្រការដទៃ ដោយខន្ធបញ្ចកៈ
 នេះ ។ នេះ តណ្ហាវិចរិតខ្លះ អាស្រ័យខន្ធបញ្ចកៈខាងក្រៅ ។

អភិធម្មបិដក វិរាដ្ឋ

[៣០៥] ឥមា និ អដ្ឋាវស តណ្ហាវិចរិតានិ អដ្ឋត្ថ-
 កស្ស ឧបាទាយ ឥមា និ អដ្ឋាវស តណ្ហាវិចរិតានិ
 ពាហិរស្ស ឧបាទាយ តទេកជ្ឈំ អភិសញ្ញាហិត្វា
 អភិសង្ខិបិត្វា ធន្តីស តណ្ហាវិចរិតានិ ហោតិ ។
 ឥតិ ឯវរុទានិ អតីតានិ ធន្តីស តណ្ហាវិចរិតានិ
 អនាគតានិ ធន្តីស តណ្ហាវិចរិតានិ បច្ចុប្បន្នានិ
 ធន្តីស តណ្ហាវិចរិតានិ តទេកជ្ឈំ អភិសញ្ញាហិត្វា
 អភិសង្ខិបិត្វា អដ្ឋសតំ តណ្ហាវិចរិតំ ហោតិ ។

[៣០៦] តត្ថ កតមា និ ប្រាសដ្ឋិនិដ្ឋិតតានិ ។
 ព្រហ្មជាលេ វេយ្យាករណេ វុត្ថានិ កកវតា ចត្តារោ
 សស្សតវនា ចត្តារោ ឯកក្ខសស្សតិកា ចត្តារោ
 អន្តានន្តិកា ចត្តារោ អមរវិត្តិកា ទ្វេ អនិច្ច-
 សមុប្បន្និកា សោឡស សញ្ញវនា អដ្ឋ អសញ្ញវនា
 អដ្ឋ ទេវសញ្ញាសញ្ញវនា សត្ត ឧច្ឆេទវនា បញ្ច
 ទិដ្ឋធម្មនិព្វានវនា ឥមា និ ប្រាសដ្ឋិនិដ្ឋិតតានិ ព្រហ្ម-
 ជាលេ វេយ្យាករណេ វុត្ថានិ កកវតាតិ ។

ឧទ្ធកវត្ថុវិរាដ្ឋ សមត្តោ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

[៣០៥] គណ្ណាវិចារិក ១៨ នេះ អាស្រ័យនូវខន្ធបញ្ចកៈខាង
 ក្នុង គណ្ណាវិចារិក ១៨ នេះ អាស្រ័យនូវខន្ធបញ្ចកៈខាងក្រៅ ត្រូវជា
 គណ្ណាវិចារិក ៣៦ ព្រោះប្រមូលរូបរួមគណ្ណាវិចារិកទាំងពីរពួកនោះ ក្នុង
 ទីជាមួយគ្នា ។ គណ្ណាវិចារិក ៣៦ ខាងអតីត គណ្ណាវិចារិក ៣៦
 ខាងអនាគត គណ្ណាវិចារិក ៣៦ ខាងបច្ចុប្បន្ន មានសភាពយ៉ាងនេះ
 ត្រូវជាគណ្ណាវិចារិក ១០៨ ព្រោះប្រមូលរូបរួមគណ្ណាវិចារិកទាំងអស់នោះ
 ក្នុងទីជាមួយគ្នា ដូចបានរៀបរាប់មកនេះ ។

[៣០៦] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ទិដ្ឋិ ៦២ តើដូចម្តេច ។

(ទិដ្ឋិ ៦២) ដែលព្រះមានព្រះភាគសំដែងហើយ ក្នុងវេយ្យាករណ៍
 ឈ្មោះព្រហ្មជាលសូត្រ គឺសស្សតវរាទ ២ ឯកចូសស្សតិកវរាទ ២ អន្តា-
 នន្តិកវរាទ ២ អមរវិក្ខេបិកវរាទ ២ អធិចូសមុប្បនិកវរាទ ២ សញ្ញាវរាទ ១៦
 អសញ្ញាវរាទ ៨ នៅសញ្ញានាសញ្ញាវរាទ ៨ ទេវច្ឆេទវរាទ ៧ ទិដ្ឋធម្មនិព្វាន-
 វរាទ ៥ នេះ ទិដ្ឋិ ៦២ ដែលព្រះមានព្រះភាគសំដែងហើយ ក្នុង
 វេយ្យាករណ៍ ឈ្មោះព្រហ្មជាលសូត្រ ។

ចប់ ខុទ្ទកវិចារិក ។

ធម្មហឡយវិភង្គោ

(៣០៧) កតិ ខន្ធ កតិ អាយតនានិ កតិ
ធាតុយោ កតិ សន្ធានិ កតិ ឥន្ទ្រិយានិ កតិ
ហេតុ កតិ អាហារា កតិ ជស្សា កតិ វេទនា
កតិ សញ្ញា កតិ ចេតនា កតិ ចិត្តានិ ។

(៣០៨) បញ្ចក្ខន្ធា ប្បាទសាយតនានិ អដ្ឋា-
រស ធាតុយោ ចត្តារិ សន្ធានិ ពារីសតិទ្រិយានិ នវ
ហេតុ ចត្តារោ អាហារា សត្ត ជស្សា សត្ត វេទនា
សត្ត សញ្ញា សត្ត ចេតនា សត្ត ចិត្តានិ ។

(៣០៩) តត្ថ កតមេ បញ្ចក្ខន្ធា ។ រូបក្ខន្ធា
វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខ-
ន្ធា ឥមេ វុច្ឆន្តិ បញ្ចក្ខន្ធា ។

(៣១០) តត្ថ កតមានិ ប្បាទសាយតនានិ ។
ចក្ខុយាននំ រូចាយាននំ សោតាយាននំ សន្ធាយាននំ
យានាយាននំ កន្ធាយាននំ ជីវ្ហាយាននំ រសាយាននំ
កាយាយាននំ ដោដ្ឋញ្ញាយាននំ មនាយាននំ ធម្មាយ-
ាននំ ឥមានិ វុច្ឆន្តិ ប្បាទសាយតនានិ ។

(៣១១) តត្ថ កតមា អដ្ឋារស ធាតុយោ ។

ធម្មហិរិក្ខ

(៣០៧) ខន្ធប្បន្នាន អាយតនៈប្បន្នាន ធាតុប្បន្នាន សច្ចៈ
ប្បន្នាន ឥន្ទ្រិយប្បន្នាន ហេតុប្បន្នាន អាហារប្បន្នាន ផស្សៈប្បន្នាន
វេទនាប្បន្នាន សញ្ញាប្បន្នាន ចេតនាប្បន្នាន ចិត្តប្បន្នាន ។

(៣០៨) ខន្ធ ៥ អាយតនៈ ១២ ធាតុ ១៨ សច្ចៈ ៤
ឥន្ទ្រិយ ២២ ហេតុ ៧ អាហារ ៤ ផស្សៈ ៧ វេទនា ៧ សញ្ញា ៧
ចេតនា ៧ ចិត្ត ៧ ។

(៣០៩) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ខន្ធ ៥ តើដូចម្តេច ។
រូបក្ខន្ធ ១ វេទនាខន្ធ ១ សញ្ញាខន្ធ ១ សង្ខារក្ខន្ធ ១ វិញ្ញាណក្ខន្ធ ១
នេះ ហៅថា ខន្ធ ៥ ។

(៣១០) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ អាយតនៈ ១២ តើដូចម្តេច ។
ចក្ខុយតនៈ ១ រូបាយតនៈ ១ សោតាយតនៈ ១ សង្ខាយតនៈ ១
យានាយតនៈ ១ គន្ធាយតនៈ ១ ជីវ្ហាយតនៈ ១ វេសាយតនៈ ១
កាយាយតនៈ ១ វេដ្ឋាយតនៈ ១ មនាយតនៈ ១ ធម្មាយតនៈ ១
នេះ ហៅថា អាយតនៈ ១២ ។

(៣១១) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ធាតុ ១៨ តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ចក្ខុជាតុ រូបជាតុ ចក្ខុវិញ្ញាណជាតុ សោតជាតុ
 សន្តិជាតុ សោតវិញ្ញាណជាតុ យានជាតុ កន្ធជាតុ
 យានវិញ្ញាណជាតុ ជីវាជាតុ រាសជាតុ ជីវាវិញ្ញាណ-
 ជាតុ កាយជាតុ ដោដ្ឋង្វជាតុ កាយវិញ្ញាណជាតុ
 មនោជាតុ ធម្មជាតុ មនោវិញ្ញាណជាតុ ឥមា
 វុច្ឆន្តិ អដ្ឋារស ជាតុយោ ។

(៣០២) តត្ថ កតមាធិ ចត្តារិ សច្ចាធិ ។
 ទុក្ខសច្ចំ សមុទយសច្ចំ មគ្គសច្ចំ និរោធសច្ចំ
 ឥមាធិ វុច្ឆន្តិ ចត្តារិ សច្ចាធិ ។

(៣០៣) តត្ថ កតមាធិ ពារីសតិទ្រិយាធិ ។
 ចក្ខុទ្រិយំ សោតិទ្រិយំ យានិទ្រិយំ ជីវិទ្រិយំ
 កាយិទ្រិយំ មនិទ្រិយំ ឥន្តិទ្រិយំ បុរិសិទ្រិយំ
 ជីវិតិទ្រិយំ សុខិទ្រិយំ ទុក្ខិទ្រិយំ សោមនស្សិទ្រិយំ
 ទោមនស្សិទ្រិយំ ឧបេក្ខិទ្រិយំ សន្តិទ្រិយំ វិរិយិទ្រិយំ
 សតិទ្រិយំ សមាធិទ្រិយំ បញ្ញាទ្រិយំ អនញ្ញាតញ្ញ-
 ស្សាមិតិទ្រិយំ អញ្ញាទ្រិយំ អញ្ញាតាវិទ្រិយំ ឥមាធិ
 វុច្ឆន្តិ ពារីសតិទ្រិយាធិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ចក្ខុធាតុ ១ រូបធាតុ ១ ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុ ១ សោតធាតុ ១
 ស្គមធាតុ ១ សោតវិញ្ញាណធាតុ ១ យានធាតុ ១ គន្ធិធាតុ ១
 យានវិញ្ញាណធាតុ ១ ជីវ្ហធាតុ ១ វសធាតុ ១ ជីវ្ហវិញ្ញាណធាតុ ១
 កាយធាតុ ១ ផោជ្ជត្វធាតុ ១ កាយវិញ្ញាណធាតុ ១ មនោធាតុ ១
 ធម្មធាតុ ១ មនោវិញ្ញាណធាតុ ១ នេះ ហៅថា ធាតុ ១៨ ។

[៣១២] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ សច្ចៈ ៤ តើដូចម្តេច ។

ទុក្ខសច្ច ១ សមុទេយសច្ច ១ មគ្គសច្ច ១ និរោធសច្ច ១ នេះ
 ហៅថា សច្ចៈ ៤ ។

[៣១៣] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ឥន្ទ្រិយ ២២ តើដូចម្តេច ។

ចក្ខុន្ទ្រិយ ១ សោតន្ទ្រិយ ១ យានន្ទ្រិយ ១ ជីវ្ហន្ទ្រិយ ១ កាយន្ទ្រិយ ១
 មនន្ទ្រិយ ១ ឥត្តិន្ទ្រិយ ១ បុរិសន្ទ្រិយ ១ ជីវិតន្ទ្រិយ ១ សុខន្ទ្រិយ ១
 ទុក្ខន្ទ្រិយ ១ សោមនស្សន្ទ្រិយ ១ ទោរនស្សន្ទ្រិយ ១ ទុរេក្ខន្ទ្រិយ ១
 សុទ្ធិន្ទ្រិយ ១ វិវេកន្ទ្រិយ ១ សត្តន្ទ្រិយ ១ សមាធិន្ទ្រិយ ១ បញ្ញា-
 ន្ទ្រិយ ១ អនេកាភិក្ខុសាម្ពុទ្ធិន្ទ្រិយ ១ អញ្ញន្ទ្រិយ ១ អញ្ញាតាន្ទ្រិយ ១
 នេះ ហៅថា ឥន្ទ្រិយ ២២ ។

ធម្មហេតុយវិកង្គេ សព្វសង្គាហិកវារោ

[៣០៤] តត្ថ កតមេ នវ ហេតុ ។ តយោ
 កុសលហេតុ តយោ អកុសលហេតុ តយោ
 អព្យាកតហេតុ ។ តត្ថ កតមេ តយោ កុស-
 លហេតុ ។ អលោភោ កុសលហេតុ អនោសោ
 កុសលហេតុ អមោហោ កុសលហេតុ ឥមេ
 តយោ កុសលហេតុ ។ តត្ថ កតមេ តយោ
 អកុសលហេតុ ។ លោភោ អកុសលហេតុ នោ-
 សោ អកុសលហេតុ មោហោ អកុសលហេតុ
 ឥមេ តយោ អកុសលហេតុ ។ តត្ថ កតមេ
 តយោ អព្យាកតហេតុ ។ កុសលានំ វា ធម្មា-
 នំ វិហិតតោ កិរិយាព្យាកតេសុ វា ធម្មេសុ
 អលោភោ អនោសោ អមោហោ ឥមេ តយោ
 អព្យាកតហេតុ ។ ឥមេ វុច្ឆន្តិ នវ ហេតុ ។

[៣០៥] តត្ថ កតមេ ចត្តារោ អាហារោ ។
 កតធម្មីការោ អាហារោ ជស្ស្ឋហារោ មនោសញ្ចេ-
 តនាហារោ វិញ្ញាណហារោ ឥមេ វុច្ឆន្តិ ចត្តារោ
 អាហារោ ។

ធម្មហឧយវិក្កង្គ សព្វសង្ខាហិកវារៈ

[៣១៤] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ហេតុ ៧ តើដូចម្តេច ។

កុសលហេតុ ៣ អកុសលហេតុ ៣ អព្យាកតហេតុ ៣ ។ បណ្ណា
ហេតុទាំងនោះ កុសលហេតុ ៣ តើដូចម្តេច ។ អលោកៈ ជា
កុសលហេតុ ១ អទោសៈ ជាកុសលហេតុ ១ អមោហៈ ជា
កុសលហេតុ ១ នេះ កុសលហេតុ ៣ ។ បណ្ណាហេតុទាំងនោះ
អកុសលហេតុ ៣ តើដូចម្តេច ។ លោកៈ ជាអកុសលហេតុ ១
ទោសៈ ជាអកុសលហេតុ ១ មោហៈ ជាអកុសលហេតុ ១ នេះ
អកុសលហេតុ ៣ ។ បណ្ណាហេតុទាំងនោះ អព្យាកតហេតុ ៣
តើដូចម្តេច ។ អលោកៈ ១ អទោសៈ ១ អមោហៈ ១ ក្នុង
វិបាកនៃកុសលធម៌ទាំងឡាយ ឬ ក្នុងកិរិយាព្យាកតធម៌ទាំងឡាយ នេះ
អព្យាកតហេតុ ៣ ។ នេះ ហៅថា ហេតុ ៧ ។

[៣១៥] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ អាហារ ៤ តើដូចម្តេច ។

ភពឡឺង្គិកាហារ ១ ផស្សាហារ ១ មនោសញ្ចេតនាហារ ១ វិញ្ញា-
ណាហារ ១ នេះ ហៅថា អាហារ ៤ ។

အဂ္ဂိယဗျူဟာ ဝိသုဒ္ဓိ

[၈၀၆] ဣန္ဒြေ ကဏ္ဍေ ဟန္တ ဝိသုဒ္ဓိ ၇ ဣန္ဒြေ-
 ဟန္တဗျူဟာ ဟန္တဗျူဟာ ဟန္တဗျူဟာ ဝိသုဒ္ဓိ-
 ဟန္တဗျူဟာ ဟန္တဗျူဟာ ဟန္တဗျူဟာ ဟန္တဗျူဟာ
 ဝိသုဒ္ဓိ ဟန္တဗျူဟာ ဟန္တဗျူဟာ ဟန္တဗျူဟာ ဟန္တဗျူဟာ
 ဝိသုဒ္ဓိ ဟန္တဗျူဟာ ဟန္တဗျူဟာ ဟန္တဗျူဟာ ဟန္တဗျူဟာ

[၈၀၇] ဣန္ဒြေ ကဏ္ဍေ ဟန္တ ဝိသုဒ္ဓိ ၇
 ဣန္ဒြေဟန္တဗျူဟာ ဝိသုဒ္ဓိ ဟန္တဗျူဟာ ဝိသုဒ္ဓိ
 ဟန္တဗျူဟာ ဝိသုဒ္ဓိ ဝိသုဒ္ဓိ ဝိသုဒ္ဓိ ဝိသုဒ္ဓိ
 ဟန္တဗျူဟာ ဝိသုဒ္ဓိ ဝိသုဒ္ဓိ ဝိသုဒ္ဓိ ဝိသုဒ္ဓိ
 ဝိသုဒ္ဓိ ဝိသုဒ္ဓိ ဝိသုဒ္ဓိ ဝိသုဒ္ဓိ ဝိသုဒ္ဓိ

[၈၀၈] ဣန္ဒြေ ကဏ္ဍေ ဟန္တ ဟန္တ ၇
 ဣန္ဒြေဟန္တဗျူဟာ ဟန္တ ဟန္တ ဟန္တ ဟန္တ
 ဟန္တဗျူဟာ ဟန္တ ဟန္တ ဟန္တ ဟန္တ
 ဟန္တဗျူဟာ ဟန္တ ဟန္တ ဟန္တ ဟန္တ
 ဟန္တဗျူဟာ ဟန္တ ဟန္တ ဟန္တ ဟန္တ
 ဟန္တဗျူဟာ ဟန္တ ဟန္တ ဟန္တ ဟန္တ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

(៣១៦) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ផស្សៈ ៧ តើដូចម្តេច ។

ចក្ខុសម្ពុស្ស ១ សោតសម្ពុស្ស ១ យានសម្ពុស្ស ១ ជីវ្ហសម្ពុស្ស ១
កាយសម្ពុស្ស ១ មនោធាតុសម្ពុស្ស ១ មនោវិញ្ញាណធាតុសម្ពុស្ស ១
នេះហៅថា ផស្សៈ ៧ ។

(៣១៧) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វេទនា ៧ តើដូចម្តេច ។

វេទនាកើតអំពីចក្ខុសម្ពុស្ស ១ វេទនាកើតអំពីសោតសម្ពុស្ស ១ វេទនា
កើតអំពីយានសម្ពុស្ស ១ វេទនាកើតអំពីជីវ្ហសម្ពុស្ស ១ វេទនាកើតអំពី
កាយសម្ពុស្ស ១ វេទនាកើតអំពីមនោធាតុសម្ពុស្ស ១ វេទនាកើតអំពី
មនោវិញ្ញាណធាតុសម្ពុស្ស ១ នេះហៅថា វេទនា ៧ ។

(៣១៨) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សញ្ញា ៧ តើដូចម្តេច ។

សញ្ញាកើតអំពីចក្ខុសម្ពុស្ស ១ សញ្ញាកើតអំពីសោតសម្ពុស្ស ១ សញ្ញា
កើតអំពីយានសម្ពុស្ស ១ សញ្ញាកើតអំពីជីវ្ហសម្ពុស្ស ១ សញ្ញាកើតអំពី
កាយសម្ពុស្ស ១ សញ្ញាកើតអំពីមនោធាតុសម្ពុស្ស ១ សញ្ញាកើតអំពី
មនោវិញ្ញាណធាតុសម្ពុស្ស ១ នេះហៅថា សញ្ញា ៧ ។

ធម្មបទយវិកង្គេ ខុទ្ទកនិកាយ

[៣០៧] តត្ថ កកមា សត្ត ចេតនា ។

ចក្កសម្មស្សជា ចេតនា សោតសម្មស្សជា ចេតនា
 យានសម្មស្សជា ចេតនា ជីវ្ហសម្មស្សជា ចេតនា
 កាយសម្មស្សជា ចេតនា មនោសម្មស្សជា ចេតនា
 មនោវិញ្ញាណធាតុសម្មស្សជា ចេតនា ឥមា វច្ឆន្តិ
 សត្ត ចេតនា ។

[៣២០] តត្ថ កកមាជិ សត្ត ចិត្តាជិ ។

ចក្កវិញ្ញាណំ សោតវិញ្ញាណំ យានវិញ្ញាណំ ជីវ្ហ-
 វិញ្ញាណំ កាយវិញ្ញាណំ មនោធាតុ មនោវិញ្ញាណ-
 ធាតុ ឥមាជិ វច្ឆន្តិ សត្ត ចិត្តាជិ ។

[៣២១] កាមធាតុយា កតិ ខន្ធ ។ បេ ។

កតិ ចិត្តាជិ ។ កាមធាតុយា បញ្ចក្ខន្ធា ប្រាជ-
 សាយតនាជិ អដ្ឋាវស ធាតុយោ តីណិ សច្ចាជិ
 ពាវីសតិទ្រ្ទិយាជិ នវ ហេតុ ចត្តារោ អាហារា សត្ត
 ជស្សា សត្ត វេទនា សត្ត សញ្ញា សត្ត ចេតនា
 សត្ត ចិត្តាជិ ។ តត្ថ កកមេ កាមធាតុយា

ធម្មហេយវិក្ក ឧប្បត្តាធម្មត្ថិវៈ

[៣១៩] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ចេតនា ៧ តើដូចម្តេច ។

ចេតនាកើតអំពីចក្ខុសម្ពុស្ស៍ ១ ចេតនាកើតអំពីសោតសម្ពុស្ស៍ ១ ចេតនាកើតអំពីយានសម្ពុស្ស៍ ១ ចេតនាកើតអំពីដំរីសម្ពុស្ស៍ ១ ចេតនាកើតអំពីកាយសម្ពុស្ស៍ ១ ចេតនាកើតអំពីមនោសម្ពុស្ស៍ ១ ចេតនាកើតអំពីមនោវិញ្ញាណធាតុសម្ពុស្ស៍ ១ នេះហៅថា ចេតនា ៧ ។

[៣២០] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត ៧ តើដូចម្តេច ។

ចក្ខុវិញ្ញាណ ១ សោតវិញ្ញាណ ១ យានវិញ្ញាណ ១ ដំរីវិញ្ញាណ ១ កាយវិញ្ញាណ ១ មនោធាតុ ១ មនោវិញ្ញាណធាតុ ១ នេះហៅថា ចិត្ត ៧ ។

[៣២១] ក្នុងកាមធាតុ មានខន្ធច្រើន ។ បេ ។ មានចិត្ត

ច្រើន ។ ក្នុងកាមធាតុ មានខន្ធ ៥ កាយគនៈ ១២ ធាតុ ១៨ សច្ចៈ ៣ ឥន្ទ្រិយ ២២ ហេតុ ៩ អាហារ ៤ ផស្សៈ ៧ វេទនា ៧ សញ្ញា ៧ ចេតនា ៧ ចិត្ត ៧ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងកាមធាតុ

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋាន

បញ្ចក្ខន្ធា ។ រូបក្ខន្ធា ។ បេ ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធា
 ឥមេ វុច្ឆន្តិ កាមធាតុយា បញ្ចក្ខន្ធា ។ តត្ថ កត-
 មាជិ កាមធាតុយា ប្រាជសាយតមាជិ ។ ចក្កា-
 យតនំ រូបាយតនំ ។ បេ ។ មនោយតនំ ធម្មាយតនំ
 ឥមាជិ វុច្ឆន្តិ កាមធាតុយា ប្រាជសាយតមាជិ ។ តត្ថ
 កតមា កាមធាតុយា អដ្ឋាស ធាតុយោ ។ ចក្ក-
 ធាតុ រូបធាតុ ចក្កវិញ្ញាណធាតុ ។ បេ ។ មនោធាតុ
 ធម្មធាតុ មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥមា វុច្ឆន្តិ កាមធាតុ-
 យា អដ្ឋាស ធាតុយោ ។ តត្ថ កតមាជិ កាម-
 ធាតុយា តីណិ សច្ចាជិ ។ ទុក្ខសច្ចំ សមុទយ-
 សច្ចំ មគ្គសច្ចំ ឥមាជិ វុច្ឆន្តិ កាមធាតុយា តីណិ
 សច្ចាជិ ។ តត្ថ កតមាជិ កាមធាតុយា ពាវីស-
 តិន្ទ្រិយាជិ ។ ចក្កន្ទ្រិយំ ។ បេ ។ អញ្ញាតាវិន្ទ្រិយំ ឥ-
 មាជិ វុច្ឆន្តិ កាមធាតុយា ពាវីសតិន្ទ្រិយាជិ ។ តត្ថ
 កតមេ កាមធាតុយា នវំ ហេតុ ។ តយោ កុ-
 សលហេតុ តយោ អកុសលហេតុ តយោ អព្យា-
 កតហេតុ ឥមេ វុច្ឆន្តិ កាមធាតុយា នវំ ហេតុ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

មានខន្ធ ៥ តើដូចម្តេច ។ រូបកន្ធ ១ ។ បេ ។ វិញ្ញាណកន្ធ ១
 នេះហៅថា ក្នុងកាមធាតុ មានខន្ធ ៥ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 ក្នុងកាមធាតុ មានអាយតនៈ ១២ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុយតនៈ ១
 រូបាយតនៈ ១ ។ បេ ។ មនាយតនៈ ១ ធម្មាយតនៈ ១ នេះហៅ
 ថា ក្នុងកាមធាតុ មានអាយតនៈ ១២ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុង
 កាមធាតុ មានធាតុ ១៨ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុធាតុ ១ រូបធាតុ ១
 ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុ ១ ។ បេ ។ មនោធាតុ ១ ធម្មធាតុ ១ មនោ-
 វិញ្ញាណធាតុ ១ នេះហៅថា ក្នុងកាមធាតុ មានធាតុ ១៨ ។ បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ ក្នុងកាមធាតុ មានសច្ចៈ ៣ តើដូចម្តេច ។ ទុក្ខសច្ចៈ ១
 សមុទយសច្ចៈ ១ មគ្គសច្ចៈ ១ នេះហៅថា ក្នុងកាមធាតុ មាន
 សច្ចៈ ៣ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងកាមធាតុ មានឥន្ទ្រិយ ២២
 តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុន្ទ្រិយ ១ ។ បេ ។ អញ្ញាតាន្ទ្រិយ ១ នេះហៅថា
 ក្នុងកាមធាតុ មានឥន្ទ្រិយ ២២ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងកាមធាតុ
 មានហេតុ ៨ តើដូចម្តេច ។ កុសលហេតុ ៣ អកុសលហេតុ ៣
 អព្យាករហេតុ ២ នេះហៅថា ក្នុងកាមធាតុ មានហេតុ ៨ ។

ធម្មបទយវិកង្គ ឧប្បត្តាឧប្បត្តិកោ

តត្ថ កតមេ កាមធាតុយា ចត្តារោ អាហារា ។
 កតធម្មិកាវោ អាហារោ ដស្សហារោ មនោសញ្ចេ-
 តនាហារោ វិញ្ញាណាហារោ ឥមេ វុច្ឆន្តិ កាមធាតុយា
 ចត្តារោ អាហារា ។ តត្ថ កតមេ កាមធាតុយា
 សត្ត ដស្ស ។ ចក្កុសម្មស្ស ។ បេ ។ មនោ-
 វិញ្ញាណធាតុសម្មស្ស ឥមេ វុច្ឆន្តិ កាមធាតុយា
 សត្ត ដស្ស ។ តត្ថ កតមា កាមធាតុយា សត្ត
 វេទនា សត្ត សញ្ញា សត្ត ចេតនា សត្ត ចិត្តានិ ។
 ចក្កុវិញ្ញាណំ ។ បេ ។ មនោធាតុ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ឥមានិ វុច្ឆន្តិ កាមធាតុយា សត្ត ចិត្តានិ ។

(៣២២) រូបធាតុយា កតិ ទន្ធា ។ បេ ។ កតិ
 ចិត្តានិ ។ រូបធាតុយា បញ្ចក្ខន្ធា ធម៌ អាយតនានិ
 ធម៌ ធាតុយោ ភីណិ សទ្ធានិ ចុទ្ធសិទ្ធិយានិ
 អដ្ឋ ហេតុ តយោ អាហារា ចត្តារោ ដស្ស
 ចតស្ស វេទនា ចតស្ស សញ្ញា ចតស្ស
 ចេតនា ចត្តារិ ចិត្តានិ ។ តត្ថ កតមេ រូបធាតុយា
 បញ្ចក្ខន្ធា ។ រូបក្ខន្ធា ។ បេ ។ វិញ្ញាណក្ខន្ធា

ធម្មហរយវិក្ក ឧប្បត្តានុប្បត្តិវារៈ

បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងកាមធាតុ មានអាហារ ៤ តើដូចម្តេច ។
 កតទ្បិញ្ញាហារ ១ ផស្សៈហារ ១ មនោសញ្ចេតនាហារ ១ វិញ្ញាណ-
 ហារ ១ នេះហៅថា ក្នុងកាមធាតុ មានអាហារ ៤ ។ បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ ក្នុងកាមធាតុ មានផស្សៈ ៧ តើដូចម្តេច ។
 ចក្ខុសម្ពុស្ស ១ ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុសម្ពុស្ស ១ នេះហៅថា
 ក្នុងកាមធាតុ មានផស្សៈ ៧ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងកាមធាតុ
 មានវេទនា ៧ សញ្ញា ៧ ចេតនា ៧ ចិត្ត ៧ តើដូចម្តេច ។
 ចក្ខុវិញ្ញាណ ១ ។ បេ ។ មនោធាតុ ១ មនោវិញ្ញាណធាតុ ១
 នេះហៅថា ក្នុងកាមធាតុ មានចិត្ត ៧ ។

[៣២២] ក្នុងរូបធាតុ មានខន្ធប៉ុន្មាន ។ បេ ។ មានចិត្ត
 ប៉ុន្មាន ។ ក្នុងរូបធាតុ មានខន្ធ ៥ អាយតនៈ ៦ ធាតុ ៧ សច្ចៈក
 ត្រ្រៃយ ១២ ហេតុ ៨ អាហារ ៣ ផស្សៈ ៤ វេទនា ៤ សញ្ញា ៤
 ចេតនា ៤ ចិត្ត ៤ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងរូបធាតុ មាន
 ខន្ធ ៥ តើដូចម្តេច ។ រូបកុន្ធ ១ ។ បេ ។ វិញ្ញាណកុន្ធ ១

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋាន

ឥមេ វុច្ឆន្តិ រូបធាតុយា បញ្ចក្ខន្ធា ។ តត្ថ កតតមាធិ
 រូបធាតុយា ធម៌ អាយតនាធិ ។ ចក្ខុយតនំ រូបាយតនំ
 សោតាយតនំ សង្ខាយតនំ មនាយតនំ ធម្មាយតនំ
 ឥមាធិ វុច្ឆន្តិ រូបធាតុយា ធម៌ អាយតនាធិ ។ តត្ថ
 កតតមា រូបធាតុយា ធម៌ ធាតុយោ ។ ចក្ខុធាតុ
 រូបធាតុ ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុ សោតធាតុ សង្ខធាតុ
 សោតវិញ្ញាណធាតុ មនោធាតុ ធម្មធាតុ មនោវិញ្ញា-
 ណធាតុ ឥមា វុច្ឆន្តិ រូបធាតុយា ធម៌ ធាតុយោ ។
 តត្ថ កតតមាធិ រូបធាតុយា តីណិ សច្ចាធិ ។
 ទុក្ខសច្ចំ សមុទយសច្ចំ មគ្គសច្ចំ ឥមាធិ វុច្ឆន្តិ
 រូបធាតុយា តីណិ សច្ចាធិ ។ តត្ថ កតតមាធិ រូប-
 ធាតុយា ចុទ្ធសិទ្ធិយាធិ ។ ចក្ខុទ្ធិយំ សោតទ្ធិយំ
 មនទ្ធិយំ ជីវិតទ្ធិយំ សោមនស្សទ្ធិយំ ឧបេក្ខទ្ធិយំ
 សទ្ធិទ្ធិយំ វិរិយទ្ធិយំ សតិទ្ធិយំ សមាធិទ្ធិយំ
 បញ្ញទ្ធិយំ អនុញតញ្ញស្សាមិតិទ្ធិយំ អញ្ញទ្ធិយំ
 អញ្ញាតាវិទ្ធិយំ ឥមាធិ វុច្ឆន្តិ រូបធាតុយា ចុទ្ធសិទ្ធិ-
 យាធិ ។ តត្ថ កតតមេ រូបធាតុយា អដ្ឋ ហេតុ ។

អភិធម្មបិដក វិក័ត្ត

នេះហៅថា ក្នុងរូបធាតុ មានខន្ធ ៥ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងរូប-
 ធាតុ មានអាយតនៈ ៦ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុយតនៈ ១ រូបាយតនៈ ១
 សោតាយតនៈ ១ សង្ខាយតនៈ ១ មនាយតនៈ ១ ធម្មាយតនៈ ១
 នេះហៅថា ក្នុងរូបធាតុ មានអាយតនៈ ៦ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 ក្នុងរូបធាតុ មានធាតុ ៧ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុធាតុ ១ រូបធាតុ ១
 ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុ ១ សោតធាតុ ១ សង្ខធាតុ ១ សោតវិញ្ញាណធាតុ ១
 មនោធាតុ ១ ធម្មធាតុ ១ មនោវិញ្ញាណធាតុ ១ នេះហៅថា ក្នុង
 រូបធាតុ មានធាតុ ៧ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងរូបធាតុ មាន
 សច្ចៈ ៣ តើដូចម្តេច ។ ទុក្ខសច្ចៈ ១ សមុទេយសច្ចៈ ១ មគ្គសច្ចៈ ១
 នេះហៅថា ក្នុងរូបធាតុ មានសច្ចៈ ៣ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 ក្នុងរូបធាតុ មានឥន្ទ្រិយ ១២ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុន្ទ្រិយ ១
 សោតន្ទ្រិយ ១ មនិន្ទ្រិយ ១ ជីវិតន្ទ្រិយ ១ សោមនស្សន្ទ្រិយ ១
 ទេវភូន្ទ្រិយ ១ សង្ខន្ទ្រិយ ១ វិរិយន្ទ្រិយ ១ សត្តន្ទ្រិយ ១ សមា-
 ធិន្ទ្រិយ ១ បញ្ញាន្ទ្រិយ ១ អនេកាតព្វាស្សមត្តិន្ទ្រិយ ១ អញ្ញន្ទ្រិយ ១
 អញ្ញាតាវិន្ទ្រិយ ១ នេះហៅថា ក្នុងរូបធាតុ មានឥន្ទ្រិយ ១២ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងរូបធាតុ មានហេតុ ៨ តើដូចម្តេច ។

ធម្មបាយវិកង្គេ ឧប្បត្តនុប្បត្តិវារោ

តយោ កុសលហេតុ ទ្វេ អកុសលហេតុ
 តយោ អព្យាកតហេតុ ។ តត្ថ កតមេ តយោ
 កុសលហេតុ ។ អលោកោ កុសលហេតុ អនោ-
 សោ កុសលហេតុ អមោហោ កុសលហេតុ ឥមេ
 តយោ កុសលហេតុ ។ តត្ថ កតមេ ទ្វេ
 អកុសលហេតុ ។ លោកោ អកុសលហេតុ មោ-
 ហោ អកុសលហេតុ ឥមេ ទ្វេ អកុសលហេតុ ។
 តត្ថ កតមេ តយោ អព្យាកតហេតុ ។ កុសលានិ
 វា ធម្មានិ វិចារកតោ កិរិយាព្យាកតេសុ វា ធម្មេសុ
 អលោកោ អនោសោ អមោហោ ឥមេ តយោ
 អព្យាកតហេតុ ។ ឥមេ វុច្ឆន្តិ រូបធាតុយា អដ្ឋ
 ហេតុ ។ តត្ថ កតមេ រូបធាតុយា តយោ អាហារា ។
 ជស្សាហារោ មនោសញ្ចេតនាហារោ វិញ្ញាណាហារោ
 ឥមេ វុច្ឆន្តិ រូបធាតុយា តយោ អាហារា ។
 តត្ថ កតមេ រូបធាតុយា ចត្តារោ ជស្សា ។

ធម្មបាយវិក្កង ឧប្បន្តានុប្បន្តិកៈ

កុសលហេតុ ៣ អកុសលហេតុ ២ អព្យាកតហេតុ ៣ ។ បណ្តា
ហេតុទាំងនោះ កុសលហេតុ ៣ តើដូចម្តេច ។ អលោកៈ ជាកុសល-
ហេតុ ១ អទោសៈ ជាកុសលហេតុ ១ អមោហៈ ជាកុសលហេតុ ១
នេះហៅថា កុសលហេតុ ៣ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អកុសលហេតុ ២
តើដូចម្តេច ។ លោកៈ ជាអកុសលហេតុ ១ មោហៈ ជាអកុសល-
ហេតុ ១ នេះហៅថា អកុសលហេតុ ២ ។ បណ្តាហេតុទាំងនោះ
អព្យាកតហេតុ ៣ តើដូចម្តេច ។ អលោកៈ ១ អទោសៈ ១
អមោហៈ ១ ក្នុងវិបាកនៃកុសលធម៌ទាំងឡាយ ឬក្នុងភិរិយាព្យាកតធម៌
ទាំងឡាយ នេះហៅថា អព្យាកតហេតុ ៣ ។ នេះហៅថា ក្នុង
រូបធាតុ មានហេតុ ៨ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងរូបធាតុ មាន
អាហារ ៣ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ១ មនោសញ្ចេតនាហារ ១
វិញ្ញាណហារ ១ នេះហៅថា ក្នុងរូបធាតុ មានអាហារ ៣ ។
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងរូបធាតុ មានផស្សៈ ២ តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដក វិវត្តោ

ចក្កសម្មស្សោ សោតសម្មស្សោ មនោធាតុសម្មស្សោ
 មនោវិញ្ញាណធាតុសម្មស្សោ ឥមេ វុច្ឆន្តិ រូបធាតុ-
 យា ចត្តារោ ជស្សោ ។ តត្ថ កតមា រូបធាតុយា
 ចតស្សោ វេទនា ។ ចតស្សោ សញ្ញា ចតស្សោ
 ចេតនា ចត្តារិ ចិត្តានិ ចក្កវិញ្ញាណំ សោតវិញ្ញាណំ
 មនោធាតុ មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥមាជិ វុច្ឆន្តិ រូប-
 ធាតុយា ចត្តារិ ចិត្តានិ ។

(៣២៣) អរូបធាតុយា កតិ ខន្ធោ ។ បេ។ កតិ
 ចិត្តានិ ។ អរូបធាតុយា ចត្តារោ ខន្ធោ ទ្វេ អាយត-
 នានិ ទ្វេ ធាតុយោ ភីណិ សទ្ធានិ ឯកាទសិទ្ធិ-
 យានិ អដ្ឋ ហេតុ តយោ អាហារា ឯកោ ជស្សោ
 ឯកា វេទនា ឯកា សញ្ញា ឯកា ចេតនា ឯកំ
 ចិត្តំ ។ តត្ថ កតមេ អរូបធាតុយា ចត្តារោ ខន្ធោ ។
 វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ វិញ្ញាណ-
 ក្ខន្ធោ ឥមេ វុច្ឆន្តិ អរូបធាតុយា ចត្តារោ ខន្ធោ ។
 តត្ថ កតមាជិ អរូបធាតុយា ទ្វេ អាយតនានិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ចក្ខុសម្ពុស្ស ១ សោតសម្ពុស្ស ១ មនោធាតុសម្ពុស្ស ១ មនោវិញ្ញាណ-
 ធាតុសម្ពុស្ស ១ នេះហៅថា ក្នុងរូបធាតុ មានផស្សៈ ៤ ។ បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ ក្នុងរូបធាតុ មានវេទនា ៤ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញាបួន ១
 ចេតនាបួន ១ ចិត្តបួន ១ ចក្ខុវិញ្ញាណ សោតវិញ្ញាណ មនោធាតុ
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ១ នេះហៅថា ក្នុងរូបធាតុ មានចិត្ត ៤ ។

[៣២៣] ក្នុងអរូបធាតុ មានខន្ធប៉ុន្មាន ។ បេ ។ មានចិត្ត
 ប៉ុន្មាន ។ ក្នុងអរូបធាតុ មានខន្ធ ៤ កាយតនៈ ៤ ធាតុ ៤
 សច្ចៈ ៣ ឥន្ទ្រិយ ១១ ហេតុ ៨ កាហារ ៣ ផស្សៈ ១ វេទនា ១
 សញ្ញា ១ ចេតនា ១ ចិត្ត ១ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងអរូប-
 ធាតុ មានខន្ធ ៤ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ ១ សញ្ញាខន្ធ ១
 សង្ខារក្ខន្ធ ១ វិញ្ញាណខន្ធ ១ នេះហៅថា ក្នុងអរូបធាតុ មានខន្ធ ៤ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងអរូបធាតុ មានកាយតនៈ ៤ តើដូចម្តេច ។

ធម្មបទយវិរុទ្ធ ឧប្បន្តាធម្មនិកាយ

មនាយតនំ ធម្មាយតនំ សមាធិ វុច្ឆន្តិ អរូបធាតុយា
 ទ្វេ អាយតនានិ ។ តត្ថ កតមា អរូបធាតុយា
 ទ្វេ ធាតុយោ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ធម្មធាតុ
 សមា វុច្ឆន្តិ អរូបធាតុយា ទ្វេ ធាតុយោ ។ តត្ថ ក-
 តមាធិ អរូបធាតុយា តីណិ សច្ចានិ ។ ទុក្ខសង្ខ-
 សមុទយសង្ខំ មគ្គសង្ខំ សមាធិ វុច្ឆន្តិ អរូបធា-
 តុយា តីណិ សច្ចានិ ។ តត្ថ កតមាធិ អរូប-
 ធាតុយា ឯកានិស្ស័យានិ ។ មនិជ្ឈិយំ ជីវិត្តិ-
 យំ សោមនស្ស័យំ ឧបេក្ខិត្តិយំ សន្ធិត្តិយំ
 វិរិយ័យំ សត្តិយំ សមាធិយំ បញ្ញិត្តិយំ
 អញ្ញិត្តិយំ អញ្ញាតាវិត្តិយំ សមាធិ វុច្ឆន្តិ អរូប-
 ធាតុយា ឯកានិស្ស័យានិ ។ តត្ថ កតមេ
 អរូបធាតុយា អដ្ឋ ហេតុ ។ តយោ កុសល-
 ហេតុ ទ្វេ អកុសលហេតុ តយោ អព្យាកត-
 ហេតុ សមេ វុច្ឆន្តិ អរូបធាតុយា អដ្ឋ ហេតុ ។
 តត្ថ កតមេ អរូបធាតុយា តយោ អាហារា ។

ធម្មហឧយវិរាដ្ឋ ឧប្បត្តានុប្បត្តិវារៈ

មនាយតនៈ ១ ធម្មាយតនៈ ១ នេះហៅថា ក្នុងអរូបធាតុ មាន
 អាយតនៈ ២ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងអរូបធាតុ មានធាតុ ២
 តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ១ ធម្មធាតុ ១ នេះហៅថា
 ក្នុងអរូបធាតុ មានធាតុ ២ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងអរូបធាតុ
 មានសច្ចៈ ៣ តើដូចម្តេច ។ ទុក្ខសច្ចៈ ១ សមុទេយសច្ចៈ ១
 មគ្គសច្ចៈ ១ នេះហៅថា ក្នុងអរូបធាតុ មានសច្ចៈ ៣ ។ បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ ក្នុងអរូបធាតុ មានឥន្ទ្រិយ ១១ តើដូចម្តេច ។
 មន្ត្រិយ ១ ជីវិត្រិយ ១ សោមនស្ស្រិយ ១ ឧបេក្ខ្រិយ ១
 សង្ខ្រិយ ១ វិរិយ្រិយ ១ សត្តិ្រិយ ១ សមាធិ្រិយ ១ បញ្ញា-
 ្រិយ ១ អញ្ញា្រិយ ១ អញ្ញាតាវ្រិយ ១ នេះហៅថា ក្នុងអរូប-
 ធាតុ មានឥន្ទ្រិយ ១១ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងអរូបធាតុ
 មានហេតុ ៨ តើដូចម្តេច ។ កុសលហេតុ ៣ អកុសលហេតុ ២
 អព្យាកតហេតុ ៣ នេះហៅថា ក្នុងអរូបធាតុ មានហេតុ ៨ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងអរូបធាតុ មានអាហារ ៣ តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដក វិវដ្តន្ត

ដស្សហារោ មនោសញ្ចេតនាហារោ វិញ្ញាណា-
 ហារោ ឥមេ វុត្ថន្តិ អរូបធាតុយា តយោ អាហារា ។
 តត្ថ កតមា អរូបធាតុយា ឯកោ ដស្ស ។
 មនោវិញ្ញាណធាតុសម្មស្ស អយំ វុត្ថន្តិ អរូបធាតុ-
 យា ឯកោ ដស្ស ។ តត្ថ កតមា អរូបធាតុយា
 ឯកា វេទនា ឯកា សញ្ញា ឯកា ចេតនា ឯកំ
 ចិន្តំ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុត្ថន្តិ អរូបធាតុយា
 ឯកំ ចិន្តំ ។

[៣២២] អបរិយាបន្នេ កតិ ខន្ធ ។ បេ ។
 កតិ ចិន្តានិ ។ អបរិយាបន្នេ ចត្តារោ ខន្ធ ទ្វេ
 អាយតនានិ ទ្វេ ធាតុយោ ទ្វេ សទ្ធានិ ទ្វាទសិទ្ធិ-
 យានិ ធ ហេតុ តយោ អាហារា ឯកោ ដស្ស
 ឯកា វេទនា ឯកា សញ្ញា ឯកា ចេតនា ឯកំ
 ចិន្តំ ។ តត្ថ កតមេ អបរិយាបន្នេ ចត្តារោ ខន្ធ ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណ-
 ក្ខន្ធ ឥមេ វុត្ថន្តិ អបរិយាបន្នេ ចត្តារោ ខន្ធ ។
 តត្ថ កតមានិ អបរិយាបន្នេ ទ្វេ អាយតនានិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ផស្សៈហារ ១ មនោសញ្ចេតនាហារ ១ វិញ្ញាណហារ ១ នេះហៅ
 ថា ក្នុងអរូបធាតុ មានអាហារ ៣ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុង
 អរូបធាតុ មានផស្សៈ ១ តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុសម្ព័ន្ធស្ស
 នេះហៅថា ក្នុងអរូបធាតុ មានផស្សៈ ១ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 ក្នុងអរូបធាតុ មានវេទនា ១ សញ្ញា ១ ចេតនា ១ ចិត្ត ១ តើ
 ដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ នេះហៅថា ក្នុងអរូបធាតុ មាន
 ចិត្ត ១ ។

(៣២២) ក្នុងអបរិយាបន្នធម៌ (លោកុត្តរភូមិ) មានខន្ធ
 ប៉ុន្មាន ។ បេ ។ មានចិត្តប៉ុន្មាន ។ ក្នុងអបរិយាបន្នធម៌ មាន
 ខន្ធ ៤ កាយតនៈ ២ ធាតុ ២ សច្ចៈ ២ ឥន្ទ្រិយ ១២ ហេតុ ៦
 អាហារ ៣ ផស្សៈ ១ វេទនា ១ សញ្ញា ១ ចេតនា ១ ចិត្ត ១ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងអបរិយាបន្នធម៌ មានខន្ធ ៤ តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ ១ សញ្ញាខន្ធ ១ សង្ខារខន្ធ ១ វិញ្ញាណខន្ធ ១
 នេះ ហៅថា ក្នុងអបរិយាបន្នធម៌ មានខន្ធ ៤ ។ បណ្តាធម៌
 ទាំងនោះ ក្នុងអបរិយាបន្នធម៌ មានកាយតនៈ ២ តើដូចម្តេច ។

ធម្មហឫទ័យវិក័ត្តោ ឧប្បត្តានុប្បត្តិវិហោ

មនាយតនំ ធម្មាយតនំ ឥមា និ វុច្ចនិ អបរិយា-
 បន្នេ ទ្វេ អាយតនានិ ។ តត្ថ កកតមា និ
 អបរិយាបន្នេ ទ្វេ ធាតុយោ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ធម្មធាតុ ឥមា វុច្ចនិ អបរិយាបន្នេ ទ្វេ ធាតុយោ ។
 តត្ថ កកតមា និ អបរិយាបន្នេ ទ្វេ សច្ចានិ ។ មក្កសច្ចំ
 និរោធសច្ចំ ឥមា និ វុច្ចនិ អបរិយាបន្នេ ទ្វេ
 សច្ចានិ ។ តត្ថ កកតមា និ អបរិយាបន្នេ ទ្វាទសិទ្ធិ-
 យានិ ។ មនិទ្ធិយំ ជីវិតិទ្ធិយំ សោមនស្សិទ្ធិយំ
 ឧបេក្ខិទ្ធិយំ សទ្ធិទ្ធិយំ រិយិទ្ធិយំ សតិទ្ធិយំ
 សមាធិទ្ធិយំ បញ្ញិទ្ធិយំ អនញ្ញតញ្ញស្សមិតិទ្ធិយំ
 អញ្ញិទ្ធិយំ អញ្ញាតាវិទ្ធិយំ ឥមា និ វុច្ចនិ អបរិយា-
 បន្នេ ទ្វាទសិទ្ធិយានិ ។ តត្ថ កកតមេ អបរិយាបន្នេ
 ធិ ហេតុ ។ តយោ កុសលហេតុ តយោ អព្យា-
 កតហេតុ ។ តត្ថ កកតមេ តយោ កុសលហេតុ ។

ធម្មហេតុយិក្ខន្ត ឧប្បត្តានុប្បត្តិវិវាទៈ

មនាយតនៈ ១ ធម្មាយតនៈ ១ នេះហៅថា ក្នុងអបរិយាបន្នធម៌ មាន
 អាយតនៈ ២ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងអបរិយាបន្នធម៌ មានធាតុ ២
 តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ១ ធម្មធាតុ ១ នេះហៅថា ក្នុង
 អបរិយាបន្នធម៌ មានធាតុ ២ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងអបរិយាបន្ន-
 ធម៌ មានសច្ចៈ ២ តើដូចម្តេច ។ មគ្គសច្ចៈ ១ និរោធសច្ចៈ ១ នេះ
 ហៅថា ក្នុងអបរិយាបន្នធម៌ មានសច្ចៈ ២ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 ក្នុងអបរិយាបន្នធម៌ មានឥន្ទ្រិយ ១២ តើដូចម្តេច ។ មន្ទ្រិយ ១
 ជីវិត្រិយ ១ សោមនស្ស្រិយ ១ ឧបេក្ខ្រិយ ១ សង្ខ្រិយ ១
 រិយ្រិយ ១ សត្រិយ ១ សមាធិ្រិយ ១ បញ្ញា្រិយ ១ អនត្តា-
 ភញ្ញាស្សម្ភិក្រិយ ១ អញ្ញា្រិយ ១ អញ្ញាតាវ្រិយ ១ នេះហៅថា
 ក្នុងអបរិយាបន្នធម៌ មានឥន្ទ្រិយ ១២ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងអបរិ-
 យាបន្នធម៌ មានហេតុ ៦ តើដូចម្តេច ។ កុសលហេតុ ៣ អព្យាកត-
 ហេតុ ៣ ។ បណ្តាហេតុទាំងនោះ កុសលហេតុ ៣ តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដកេ វិរដ្ឋោ

អលោកោ កុសលហេតុ អនោសោ កុសលហេតុ
 អមោហោ កុសលហេតុ ឥមេ តយោ កុសល-
 ហេតុ ។ តត្ថ កតមេ តយោ អព្យាកតហេតុ ។
 កុសលានំ ធម្មានំ វិចាកតោ អលោកោ អនោសោ
 អមោហោ ឥមេ តយោ អព្យាកតហេតុ ។ ឥមេ
 វុច្ចន្តិ អបរិយាបន្នេ ន ហេតុ ។ តត្ថ កតមេ
 អបរិយាបន្នេ តយោ អាហារា ។ ដស្សហារោ
 មនោសញ្ចេតនាហារោ វិញ្ញាណាហារោ ឥមេ វុច្ចន្តិ
 អបរិយាបន្នេ តយោ អាហារា ។ តត្ថ កតមេ
 អបរិយាបន្នេ ឯកោ ដស្សា ។ មនោវិញ្ញាណា-
 តុសម្មស្សោ អយំ វុច្ចន្តិ អបរិយាបន្នេ ឯកោ
 ដស្សា ។ តត្ថ កតមា អបរិយាបន្នេ ឯកោ
 វេទនា ឯកា សញ្ញា ឯកា ចេតនា ឯកំ ចិត្តំ ។
 មនោវិញ្ញាណាតុ ឥទំ វុច្ចន្តិ អបរិយាបន្នេ ឯកំ
 ចិត្តំ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

អលោកៈ ជាភុសលហេតុ ១ អទោសៈ ជាភុសលហេតុ ១ អមោហៈ
 ជាភុសលហេតុ ១ នេះហៅថា ភុសលហេតុ ៣ ។ បណ្តាហេតុ
 ទាំងនោះ អព្យាកតហេតុ ៣ តើដូចម្តេច ។ អលោកៈ ១ អទោសៈ ១
 អមោហៈ ១ ក្នុងវិបាកនៃភុសលធម៌ទាំងឡាយ នេះហៅថា អព្យាក-
 តហេតុ ៣ ។ នេះហៅថា ក្នុងអបរិយាបន្នធម៌ មានហេតុ ៦ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងអបរិយាបន្នធម៌ មានអាហារ ៣ តើដូច
 ម្តេច ។ ផស្ស្សហារ ១ មនោសញ្ចេតនាហារ ១ វិញ្ញាណហារ ១
 នេះហៅថា ក្នុងអបរិយាបន្នធម៌ មានអាហារ ៣ ។ បណ្តាធម៌
 ទាំងនោះ ក្នុងអបរិយាបន្នធម៌ មានផស្សៈ ១ តើដូចម្តេច ។
 មនោវិញ្ញាណធាតុសម្ផស្ស ១ នេះហៅថា ក្នុងអបរិយាបន្នធម៌ មាន
 ផស្សៈ ១ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ក្នុងអបរិយាបន្នធម៌ មានវេទនា ១
 សញ្ញា ១ ចេតនា ១ ចិត្ត ១ តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណ-
 ធាតុ នេះហៅថា ក្នុងអបរិយាបន្នធម៌ មានចិត្ត ១ ។

ធម្មបទយវិកង្កេ បរិយាបន្តាបរិយាបន្តាហេ

(៣២៥) បញ្ចន្ធិំ ខន្ធានំ កតិ កាមធាតុបរិយា-
 បន្តា កតិ ន កាមធាតុបរិយាបន្តា ។ បេ ។ សត្តន្ធិ
 ចិត្តានំ កតិ កាមធាតុបរិយាបន្តា កតិ ន កាម-
 ធាតុបរិយាបន្តា ។ រូបត្ថន្ធា កាមធាតុបរិយាបន្តា
 ចិត្តាហេ ខន្ធា សិយា កាមធាតុបរិយាបន្តា សិយា ន
 កាមធាតុបរិយាបន្តា ។ ទសាយតនា កាមធាតុបរិ-
 យាបន្តា ទ្វេ អាយតនា សិយា កាមធាតុបរិយាបន្តា
 សិយា ន កាមធាតុបរិយាបន្តា ។ សោឡុស ធាតុ-
 យោ កាមធាតុបរិយាបន្តា ទ្វេ ធាតុយោ សិយា កាម-
 ធាតុបរិយាបន្តា សិយា ន កាមធាតុបរិយាបន្តា ។
 សមុទយសត្វំ កាមធាតុបរិយាបន្តំ ទ្វេ សត្វា ន
 កាមធាតុបរិយាបន្តា ទុក្ខសត្វំ សិយា កាមធាតុ-
 បរិយាបន្តំ សិយា ន កាមធាតុបរិយាបន្តំ ។
 ទសិជ្ឈិយា កាមធាតុបរិយាបន្តា តិណិជ្ឈិយា ន
 កាមធាតុបរិយាបន្តា ទវិជ្ឈិយា សិយា កាមធាតុ-
 បរិយាបន្តា សិយា ន កាមធាតុបរិយាបន្តា ។
 តយោ អកុសលហេតុ កាមធាតុបរិយាបន្តា

ធម្មបទយវិកង្គ បរិយាបន្តាបរិយាបន្តាវៈ

(៣២៥) បណ្ណាខន្ធាំនំ ៥ ខន្ធប្បន្នាន រាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ
 ខន្ធប្បន្នាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ ។ បេ ។ បណ្ណាចិត្តតាំង ៧
 ចិត្តប្បន្នាន រាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ ចិត្តប្បន្នាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងកាម-
 ធាតុ ។ រូបកន្ធិ រាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ ខន្ធ ៤ រាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ
 ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ ក៏មាន ។ អាយតនៈ ១០ រាប់
 បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ អាយតនៈ ២ រាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ ក៏មាន
 មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ ក៏មាន ។ ធាតុ ១៦ រាប់បញ្ចូលក្នុង
 កាមធាតុ ធាតុ ២ រាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូល
 ក្នុងកាមធាតុ ក៏មាន ។ សមុទយសច្ច រាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ
 សច្ចៈ ២ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ ទុក្ខសច្ច រាប់បញ្ចូលក្នុងកាម-
 ធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ ក៏មាន ។ ឥន្ទ្រិយ ១០
 រាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ ឥន្ទ្រិយ ៣ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ
 ឥន្ទ្រិយ ៨ រាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងកាម-
 ធាតុ ក៏មាន ។ អកុសលវេហតុ ៣ រាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

ន ហេតុ សិយា កាមធាតុបរិយាបន្នា សិយា ន
 កាមធាតុបរិយាបន្នា ។ កតត្ថំ កា រោ អាហារ-
 រោ កាមធាតុបរិយាបន្នា តយោ អាហារា សិយា
 កាមធាតុបរិយាបន្នា សិយា ន កាមធាតុបរិយា-
 បន្នា ។ ន ជស្សា កាមធាតុបរិយាបន្នា មនោ-
 វិញ្ញាណធាតុសម្មស្សោ សិយា កាមធាតុបរិយាបន្នា
 សិយា ន កាមធាតុបរិយាបន្នា ។ ន វេទនា ន
 សញ្ញា ន ចេតនា ន ចិត្តា កាមធាតុបរិយាបន្នា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ សិយា កាមធាតុបរិយាបន្នា
 សិយា ន កាមធាតុបរិយាបន្នា ។

(៣២៦) បញ្ចន្ធិំ ខន្ធនំ កតតិ រូបធាតុបរិ-
 យាបន្នា កតតិ ន រូបធាតុបរិយាបន្នា ។ បេ ។
 សត្តន្ធិំ ចិត្តនំ កតតិ រូបធាតុបរិយាបន្នា កតតិ
 ន រូបធាតុបរិយាបន្នា ។ រូបក្ខន្ធា ន រូប-
 ធាតុបរិយាបន្នា ចត្តារោ ខន្ធា សិយា រូប-
 ធាតុបរិយាបន្នា សិយា ន រូបធាតុបរិយាបន្នា ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ហេតុ ៦ រាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ
 ក៏មាន ។ កតទ្បិញ្ញាភហារ រាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ អាហារ ៣
 រាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ ក៏មាន ។
 ផស្សៈ ៦ រាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ មនោវិញ្ញាណធាតុសម្ព័ន្ធស្យ រាប់
 បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ ក៏មាន ។
 វេទនា ៦ សញ្ញា ៦ ចេតនា ៦ ចិត្ត ៦ រាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ
 មនោវិញ្ញាណធាតុ រាប់បញ្ចូលក្នុងកាមធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូល
 ក្នុងកាមធាតុ ក៏មាន ។

(៣២៦) បណ្តាខន្ធាំនំ ៥ ខន្ធប្មនាន រាប់បញ្ចូលក្នុង
 រូបធាតុ ខន្ធប្មនាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ។ បេ ។ បណ្តាចិត្ត
 ចំនំ ៧ ចិត្តប្មនាន រាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ចិត្តប្មនាន មិនរាប់
 បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ។ រូបខន្ធ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ខន្ធ ២
 រាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ក៏មាន ។

ធម្មបទយកង្កែ បរិយាបន្តាបរិយាបន្តាវារ

និសាយតនា ន រូបធាតុបរិយាបន្តា ទ្វេ អាយតនា
 សិយា រូបធាតុបរិយាបន្តា សិយា ន រូបធាតុបរិយា-
 បន្តា ។ សោឡស ធាតុយោ ន រូបធាតុបរិយាបន្តា
 ទ្វេ ធាតុយោ សិយា រូបធាតុបរិយាបន្តា សិយា ន
 រូបធាតុបរិយាបន្តា ។ តីណិ សត្វា ន រូបធាតុ-
 បរិយាបន្តា ទុក្ខសង្ខំ សិយា រូបធាតុបរិយាបន្តា
 សិយា ន រូបធាតុបរិយាបន្តា ។ តេសិស្ត្រិយា ន រូប-
 ធាតុបរិយាបន្តា និស្ត្រិយា សិយា រូបធាតុបរិយាបន្តា
 សិយា ន រូបធាតុបរិយាបន្តា ។ តយោ អក្កសន-
 ហេតុ ន រូបធាតុបរិយាបន្តា ន ហេតុ សិយា
 រូបធាតុបរិយាបន្តា សិយា ន រូបធាតុបរិយាបន្តា ។
 កតតធើកាវោ អាហារាវោ ន រូបធាតុបរិយាបន្តា
 តយោ អាហារាវោ សិយា រូបធាតុបរិយាបន្តា សិយា
 ន រូបធាតុបរិយាបន្តា ។ ន ជស្សា ន រូបធាតុ-
 បរិយាបន្តា មនោវិញ្ញាណធាតុសម្មស្សោ សិយា
 រូបធាតុបរិយាបន្តា សិយា ន រូបធាតុបរិយាបន្តា ។

ធម្មបទយវិភង្គ បរិយាបន្តាបរិយាបន្តាវរៈ

អាយតនៈ ១០ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ អាយតនៈ ២ រាប់បញ្ចូល
ក្នុងរូបធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ក៏មាន ។ ធាតុ ១៦
មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ធាតុ ២ រាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ក៏មាន
មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ក៏មាន ។ សច្ចៈ ៣ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុង
រូបធាតុ ទុក្ខសច្ច រាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុង
រូបធាតុ ក៏មាន ។ ឥន្ទ្រិយ ១៣ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ឥន្ទ្រិយ ៧
រាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ក៏មាន ។
អកុសលហេតុ ៣ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ហេតុ ៦ រាប់បញ្ចូល
ក្នុងរូបធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ក៏មាន ។
កតទ្បិក្ខិកហារ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ អាហារ ៣ រាប់បញ្ចូល
ក្នុងរូបធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ក៏មាន ។
ផស្សៈ ៦ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ មនោវិញ្ញាណធាតុសម្ផស្ស រាប់
បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ក៏មាន ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

ន វេទនា ន សញ្ញា ន ចេតនា ន ចិត្តា ន
 រូបធាតុបរិយាបន្នា មនោវិញ្ញាណធាតុ សិយា រូប-
 ធាតុបរិយាបន្នា សិយា ន រូបធាតុបរិយាបន្នា ។

[៣២៧] បញ្ចន្ធិំ ខន្ធនំ កតិ អរូបធាតុបរិយា-
 បន្នា កតិ ន អរូបធាតុបរិយាបន្នា ។ បេ ។ សត្តន្ធិំ
 ចិត្តនំ កតិ អរូបធាតុបរិយាបន្នា កតិ ន អរូប-
 ធាតុបរិយាបន្នា ។ រូបក្កន្ធា ន អរូបធាតុបរិយា-
 បន្នា ចត្តារោ ខន្ធនំ សិយា អរូបធាតុបរិយាបន្នា
 សិយា ន អរូបធាតុបរិយាបន្នា ។ ទសាយតនា
 ន អរូបធាតុបរិយាបន្នា ទ្វេ អាយតនា សិយា
 អរូបធាតុបរិយាបន្នា សិយា ន អរូបធាតុបរិយា-
 បន្នា ។ សោឡុស ធាតុយោ ន អរូបធាតុបរិយា
 បន្នា ទ្វេ ធាតុយោ សិយា អរូបធាតុបរិយាបន្នា
 សិយា ន អរូបធាតុបរិយាបន្នា ។ តីណិ
 សប្បា ន អរូបធាតុបរិយាបន្នា ទុក្ខសន្ធិំ សិយា
 អរូបធាតុបរិយាបន្នំ សិយា ន អរូបធាតុបរិយា-
 បន្នំ ។ ចុទ្ធសិទ្ធិយា ន អរូបធាតុបរិយាបន្នា

អភិធម្មបិដក វិវាដ

វេទនា ៦ សញ្ញា ៦ ចេតនា ៦ ចិត្ត ៦ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុង
 រូបធាតុ មេនាវិញ្ញាណធាតុ រាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ក៏មាន មិន
 រាប់បញ្ចូលក្នុងរូបធាតុ ក៏មាន ។

(៣២៧) បណ្តាខន្ធាន៍ ៥ ខន្ធប៉ុន្មាន រាប់បញ្ចូលក្នុងអរូប-
 ធាតុ ខន្ធប៉ុន្មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ។ បេ ។ បណ្តាចិត្ត
 ចាំន៍ ៧ ចិត្តប៉ុន្មាន រាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ចិត្តប៉ុន្មាន មិនរាប់
 បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ។ រូបខន្ធ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ខន្ធ ៤
 រាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ក៏មាន ។
 អាយតនៈ ១០ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ អាយតនៈ ២ រាប់បញ្ចូល
 ក្នុងអរូបធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ក៏មាន ។ ធាតុ ១៦
 មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ធាតុ ២ រាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ក៏មាន
 មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ក៏មាន ។ សច្ចៈ ៣ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុង
 អរូបធាតុ ទឹកសច្ចៈ រាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូល
 ក្នុងអរូបធាតុ ក៏មាន ។ ឥន្ទ្រិយ ១២ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ

ធម្មហេតុយុទ្ធគោល បរិយាបន្តបរិយាបន្តវិញ

អដ្ឋង្គិយា សិយា អរូបធាតុបរិយាបន្តា សិយា ន
អរូបធាតុបរិយាបន្តា ។ តយោ អកុសលហេតុ ន
អរូបធាតុបរិយាបន្តា ន ហេតុ សិយា អរូបធាតុ-
បរិយាបន្តា សិយា ន អរូបធាតុបរិយាបន្តា ។
កតធឿកាហោ អាហារោ ន អរូបធាតុបរិយាបន្តោ
តយោ អាហារោ សិយា អរូបធាតុបរិយាបន្តា
សិយា ន អរូបធាតុបរិយាបន្តា ។ ន ជស្សោ ន
អរូបធាតុបរិយាបន្តា មនោវិញ្ញាណធាតុសម្មស្សោ
សិយា អរូបធាតុបរិយាបន្តោ សិយា ន អរូបធាតុ-
បរិយាបន្តោ ។ ន វេទនា ន សញ្ញា ន ចេតនា
ន ចិត្តា ន អរូបធាតុបរិយាបន្តា មនោវិញ្ញាណធាតុ
សិយា អរូបធាតុបរិយាបន្តា សិយា ន អរូបធាតុ-
បរិយាបន្តា ។

(៣២៨) បញ្ចន្ធិ ទន្ធិនំ កតិ បរិយាបន្តា កតិ
អបរិយាបន្តា ។ បេ។ សុត្តន្ធិ ចិត្តានំ កតិ បរិយាបន្តា
កតិ អបរិយាបន្តា ។ រូបក្ខន្ធា បរិយាបន្តោ ចត្តារោ
ទន្ធា សិយា បរិយាបន្តា សិយា អបរិយាបន្តា ។

ធម្មហេតុយវិវត្ត បរិយាបន្ទាបរិយាបន្តវារៈ

ឥន្ទ្រិយ ៨ រាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងអរូប
 ធាតុ ក៏មាន ។ អកុសលហេតុ ៣ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ
 ហេតុ ៦ រាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ
 ក៏មាន ។ កតឡីវិញ្ញាណហារ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ អាហារ ៣
 រាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ក៏មាន ។
 ផស្សៈ ៦ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ មនោវិញ្ញាណធាតុសម្ផស្ស
 រាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ក៏មាន ។
 វេទនា ៦ សញ្ញា ៦ ចេតនា ៦ ចិត្ត ៦ មិនរាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ
 មនោវិញ្ញាណធាតុ រាប់បញ្ចូលក្នុងអរូបធាតុ ក៏មាន មិនរាប់បញ្ចូល
 ក្នុងអរូបធាតុ ក៏មាន ។

(៣២៨) បណ្តាខន្ធាំន៍ ៥ ខន្ធប្ម័ន្ទាន ជាបរិយាបន្នៈ
 ខន្ធប្ម័ន្ទាន ជាអបរិយាបន្នៈ ។ បេ ។ បណ្តាចិត្តាំន៍ ៧ ចិត្តប្ម័ន្ទាន
 ជាបរិយាបន្នៈ ចិត្តប្ម័ន្ទាន ជាអបរិយាបន្នៈ ។ រូបត្ថន្ធ ជាបរិយា-
 បន្នៈ ខន្ធ ៤ ជាបរិយាបន្នៈ ក៏មាន ជាអបរិយាបន្នៈ ក៏មាន ។

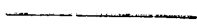
អភិធម្មបិដកេ វិរត្តោ

និសាយតនា បរិយាបន្នា ទ្វេ អាយតនា សិយា
 បរិយាបន្នា សិយា អបរិយាបន្នា ។ សោឡិស
 ឆាតុយោ បរិយាបន្នា ទ្វេ ឆាតុយោ សិយា
 បរិយាបន្នា សិយា អបរិយាបន្នា ។ ទ្វេ សច្ចា
 បរិយាបន្នា ទ្វេ សច្ចា អបរិយាបន្នា ។ និសិទ្ធិយា
 បរិយាបន្នា ភិណ្ឌិយា អបរិយាបន្នា ធូរិយា
 សិយា បរិយាបន្នា សិយា អបរិយាបន្នា ។ តយោ
 អកុសលហេតុ បរិយាបន្នា ធន ហេតុ សិយា
 បរិយាបន្នា សិយា អបរិយាបន្នា ។ កតត្បិកាហ
 អាហារោ បរិយាបន្នា តយោ អាហារោ សិយា
 បរិយាបន្នា សិយា អបរិយាបន្នា ។ ធន ជស្សោ
 បរិយាបន្នា មនោវិញ្ញាណឆាតុសម្មស្សោ សិយា
 បរិយាបន្នា សិយា អបរិយាបន្នា ។ ធន វេទនា
 ធន សញ្ញា ធន ចេតនា ធន ចិត្តា បរិយាបន្នា
 មនោវិញ្ញាណឆាតុ សិយា បរិយាបន្នា សិយា
 អបរិយាបន្នា ។

អភិធម្មបិដក វិរាត្ត

អាយតនៈ ១០ ជាបរិយាបន្នៈ អាយតនៈ ២ ជាបរិយាបន្នៈ ក៏មាន
 ជាអបរិយាបន្នៈ ក៏មាន ។ ធាតុ ១៦ ជាបរិយាបន្នៈ ធាតុ ២
 ជាបរិយាបន្នៈ ក៏មាន ជាអបរិយាបន្នៈ ក៏មាន ។ សច្ចៈ ២ ជា
 បរិយាបន្នៈ សច្ចៈ ២ ជាអបរិយាបន្នៈ ។ ឥន្ទ្រិយ ១០ ជាបរិយា-
 បន្នៈ ឥន្ទ្រិយ ៣ ជាអបរិយាបន្នៈ ឥន្ទ្រិយ ៧ ជាបរិយាបន្នៈ
 ក៏មាន ជាអបរិយាបន្នៈ ក៏មាន ។ អកុសលហេតុ ៣ ជាបរិយា-
 បន្នៈ ហេតុ ៦ ជាបរិយាបន្នៈ ក៏មាន ជាអបរិយាបន្នៈ ក៏មាន ។
 កតខ្សឹញ្ញាតហារ ជាបរិយាបន្នៈ អាហារ ៣ ជាបរិយាបន្នៈ ក៏មាន
 ជាអបរិយាបន្នៈ ក៏មាន ។ ផស្សៈ ៦ ជាបរិយាបន្នៈ មនោ-
 វិញ្ញាណធាតុសម្ផស្ស ជាបរិយាបន្នៈ ក៏មាន ជាអបរិយាបន្នៈ ក៏មាន ។
 វេទនា ៦ សញ្ញា ៦ ចេតនា ៦ ចិត្ត ៦ ជាបរិយាបន្នៈ មនោ-
 វិញ្ញាណធាតុ ជាបរិយាបន្នៈ ក៏មាន ជាអបរិយាបន្នៈ ក៏មាន ។

ធម្មបាយវិក្កេ វិជ្ជាមាតិកា

(៣២៩) កាមជាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កតិ
 ខន្ធា ចាតុក្កវន្តិ ។ បេ ។ កតិ ចិត្តានិ ចាតុក្កវន្តិ ។
 កាមជាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ សព្វេសំ បញ្ចក្ខន្ធា
 ចាតុក្កវន្តិ ។ កស្សចិ ឯកាទសាយតនានិ ចាតុ-
 ក្កវន្តិ កស្សចិ ទសាយតនានិ ចាតុក្កវន្តិ កស្សចិ
 អបរាទិ ទសាយតនានិ ចាតុក្កវន្តិ កស្សចិ ទរា-
 យតនានិ ចាតុក្កវន្តិ កស្សចិ សត្តាយតនានិ
 ចាតុក្កវន្តិ ។ កស្សចិ ឯកាទស ជាតុយោ
 ចាតុក្កវន្តិ កស្សចិ ទស ជាតុយោ ចាតុក្កវន្តិ
 កស្សចិ អបរា ទស ជាតុយោ ចាតុក្កវន្តិ កស្សចិ
 ទរា ជាតុយោ ចាតុក្កវន្តិ កស្សចិ សត្ត ជាតុយោ
 ចាតុក្កវន្តិ ។ សព្វេសំ ឯកំ សត្វំ ចាតុក្កវន្តិ ។
 កស្សចិ ត្ថុទ្ធសិទ្ធិយានិ ចាតុក្កវន្តិ កស្សចិ
 តេរសិទ្ធិយានិ ចាតុក្កវន្តិ កស្សចិ អបរាទិ
 តេរសិទ្ធិយានិ ចាតុក្កវន្តិ កស្សចិ ទ្វាទសិទ្ធិ-
 យានិ ចាតុក្កវន្តិ កស្សចិ ទសិទ្ធិយានិ ចាតុក្កវន្តិ

ធម្មហេតុវិភង្គ វិជ្ជាមាតាវិជ្ជាមាតាវា:

(៣២៨) ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ខន្ធប៉ុន្មាន
 កើតប្រាកដ ។ បេ ។ ចិត្តប៉ុន្មាន កើតប្រាកដ ។ ក្នុងខណៈនៃ
 បដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ខន្ធ ៥ នៃសត្វទាំងពួង កើតប្រាកដ ។
 អាយតនៈ ១១ នៃសត្វពួកខ្លះ កើតប្រាកដ អាយតនៈ ១០ នៃសត្វ
 ពួកខ្លះ កើតប្រាកដ អាយតនៈ ១០ នៃសត្វពួកខ្លះ ដទៃទៀត
 កើតប្រាកដ អាយតនៈ ៨ នៃសត្វពួកខ្លះ កើតប្រាកដ អាយតនៈ ៧
 នៃសត្វពួកខ្លះ កើតប្រាកដ ។ ធាតុ ១១ នៃសត្វពួកខ្លះ កើត
 ប្រាកដ ធាតុ ១០ នៃសត្វពួកខ្លះ កើតប្រាកដ ធាតុ ១០ នៃសត្វ
 ពួកខ្លះ ដទៃទៀត កើតប្រាកដ ធាតុ ៨ នៃសត្វពួកខ្លះ កើត
 ប្រាកដ ធាតុ ៧ នៃសត្វពួកខ្លះ កើតប្រាកដ ។ សច្ចៈ ១
 នៃសត្វទាំងពួង កើតប្រាកដ ។ ឥន្ទ្រិយ ១៤ នៃសត្វពួកខ្លះ កើត
 ប្រាកដ ឥន្ទ្រិយ ១៣ នៃសត្វពួកខ្លះ កើតប្រាកដ ឥន្ទ្រិយ ១៣
 នៃសត្វពួកខ្លះ ដទៃទៀត កើតប្រាកដ ឥន្ទ្រិយ ១២ នៃសត្វពួក
 ខ្លះ កើតប្រាកដ ឥន្ទ្រិយ ១០ នៃសត្វពួកខ្លះ កើតប្រាកដ

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

កស្សចិ នវ្ថ្រិយានិ ចាតុក្កវន្តិ កស្សចិ អបរាជិ
 នវ្ថ្រិយានិ ចាតុក្កវន្តិ កស្សចិ អដ្ឋ្រិយានិ ចាតុ-
 ក្កវន្តិ កស្សចិ អបរាជិ អដ្ឋ្រិយានិ ចាតុក្កវន្តិ
 កស្សចិ សត្តិវ្ថ្រិយានិ ចាតុក្កវន្តិ កស្សចិ បញ្ចវ្ថ្រិ-
 យានិ ចាតុក្កវន្តិ កស្សចិ ចត្តាវ្ថ្រិយានិ ចាតុក្កវន្តិ ។
 កស្សចិ តយោ ហេតុ ចាតុក្កវន្តិ កស្សចិ ទ្វេ ហេតុ
 ចាតុក្កវន្តិ កេចិ អហេតុកា ចាតុក្កវន្តិ ។ សព្វេសំ
 ចត្តារោ អាហារា ចាតុក្កវន្តិ ។ សព្វេសំ ឯកោ
 ជស្សោ ចាតុក្កវន្តិ ។ សព្វេសំ ឯកោ វេទនា
 ឯកោ សញ្ញា ឯកោ ចេតនា ឯកំ ចិត្តំ ចាតុក្កវន្តិ ។

[៣៣០] កាមធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ សព្វេសំ
 កតមេ បញ្ចក្ខន្ធា ចាតុក្កវន្តិ ។ រូបក្ខន្ធា ។ រេ ។
 វិញ្ញាណក្ខន្ធា កាមធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ សព្វេ-
 សំ ឥមេ បញ្ចក្ខន្ធា ចាតុក្កវន្តិ ។ កាមធាតុយា ឧប-
 បត្តិក្ខណោ កស្ស ឯកាទសាយតនានិ ចាតុក្កវន្តិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ឥន្ទ្រិយ ៧ នៃសត្វពួកខ្លះ កើតប្រាកដ ឥន្ទ្រិយ ៧ ដទៃទៀត
 នៃសត្វពួកខ្លះ កើតប្រាកដ ឥន្ទ្រិយ ៨ នៃសត្វពួកខ្លះ កើតប្រាកដ
 ឥន្ទ្រិយ ៨ ដទៃទៀត នៃសត្វពួកខ្លះ កើតប្រាកដ ឥន្ទ្រិយ ៧ នៃ
 សត្វពួកខ្លះ កើតប្រាកដ ឥន្ទ្រិយ ៥ នៃសត្វពួកខ្លះ កើតប្រាកដ
 ឥន្ទ្រិយ ៤ នៃសត្វពួកខ្លះ កើតប្រាកដ ។ ហេតុ ៣ នៃសត្វពួក
 ខ្លះ កើតប្រាកដ ហេតុ ២ នៃសត្វពួកខ្លះ កើតប្រាកដ សត្វពួក
 ខ្លះ ជាអហេតុកៈ កើតប្រាកដ ។ អាហារ ៤ នៃសត្វទាំងពួង
 កើតប្រាកដ ។ ផស្សៈ ១ នៃសត្វទាំងពួង កើតប្រាកដ ។
 វេទនា ១ សញ្ញា ១ បេតនា ១ ចិត្ត ១ នៃសត្វទាំងពួង កើត
 ប្រាកដ ។

(៣៣០) ខន្ធ ៥ នៃសត្វទាំងពួង កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈ
 នៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ តើដូចម្តេច ។ រូបទុន្ធ ១ ។ បេ ។
 វិញ្ញាណទុន្ធ ១ ខន្ធទាំង ៥ នេះ នៃសត្វទាំងពួង កើតប្រាកដ
 ក្នុងខណៈ នៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះអាយតនៈ ១១ នៃ
 សត្វណា កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។

ធម្មបាយវិក្កេ វិជ្ជាមាតាវិជ្ជាមាតាវា

កាមាវចរានំ នេវានំ បឋមកប្បិកានំ មនុស្សានំ
 ឱបចាតិកានំ បេតានំ ឱបចាតិកានំ អសុរានំ
 ឱបចាតិកានំ តិរច្ឆានុកតានំ នេរយិកានំ បរិ-
 បុណ្ណាយតនានំ ឧបបត្តិក្ខណោ ឯកានុសាយតនានំ
 ចានុក្កវន្តំ ចក្ខាយតនំ រូចាយតនំ សោតាយតនំ
 យានាយតនំ កម្មាយតនំ ជីវ្ហាយតនំ រសាយតនំ
 កាយាយតនំ ដោដ្ឋញ្ញាយតនំ មនាយតនំ ធម្មា-
 យតនំ កាមជាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ ឯតេសំ
 ភមានំ ឯកានុសាយតនានំ ចានុក្កវន្តំ ។ កាម-
 ជាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កស្ស ទសាយតនានំ
 ចានុក្កវន្តំ ។ ឱបចាតិកានំ បេតានំ ឱបចាតិកានំ
 អសុរានំ ឱបចាតិកានំ តិរច្ឆានុកតានំ នេរយិ-
 កានំ ជច្ឆន្ទានំ ឧបបត្តិក្ខណោ ទសាយតនានំ
 ចានុក្កវន្តំ រូចាយតនំ សោតាយតនំ យានាយត-
 នំ កម្មាយតនំ ជីវ្ហាយតនំ រសាយតនំ កាយា-
 យតនំ ដោដ្ឋញ្ញាយតនំ មនាយតនំ ធម្មាយតនំ

ធម្មហរយវិក្កង វិជ្ជាមាតាវិជ្ជាមាតវារៈ

អាយតនៈ ១១ គឺ ចក្ខុយតនៈ ១ រូបាយតនៈ ១ សោតាយតនៈ ១
 ឃានាយតនៈ ១ គន្ធាយតនៈ ១ ជីវ្ហយតនៈ ១ រសាយតនៈ ១
 កាយាយតនៈ ១ ផោដ្ឋញ្ញាយតនៈ ១ មនាយតនៈ ១ ធម្មាយតនៈ ១
 នៃពួកទេវតា ជាតាមាវចរ នៃមនុស្សដែលកើតក្នុងបឋមកប្ប នៃប្រេត
 ជាឧបបាតិកៈ នៃអសុរ ជាឧបបាតិកៈ នៃតិរច្ឆាន ជាឧបបាតិកៈ នៃ
 សត្វនរក ជាសត្វដែលមានអាយតនៈគ្រប់គ្រាន់ តែងកើតប្រាកដ ក្នុង
 ខណៈនៃបដិសន្ធិ នេះ អាយតនៈ ១១ នៃសត្វតាំងនុ៎ះ កើតប្រាកដ
 ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះអាយតនៈ ១០ នៃសត្វ
 ណា កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ អាយ-
 តនៈ ១០ គឺរូបាយតនៈ ១ សោតាយតនៈ ១ ឃានាយតនៈ ១
 គន្ធាយតនៈ ១ ជីវ្ហយតនៈ ១ រសាយតនៈ ១ កាយាយតនៈ ១
 ផោដ្ឋញ្ញាយតនៈ ១ មនាយតនៈ ១ ធម្មាយតនៈ ១ នៃប្រេត ជាឧប-
 បាតិកៈ នៃអសុរ ជាឧបបាតិកៈ នៃតិរច្ឆាន ជាឧបបាតិកៈ នៃសត្វ
 នរក ជាសត្វដែលខ្វាក់អំពីកំណើត តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ ឯតេសំ ឥមា និ ទសា-
 យតនា និ ចាតុក្កវន្តំ ។ កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វ-
 លោ កស្ស អបរា និ ទសាយតនា និ ចាតុក្កវន្តំ ។
 ឌីបចាតិកានំ បេតានំ ឌីបចាតិកានំ អសុរា នំ ឌីប-
 ចាតិកានំ តិរច្ឆានកតានំ នេរយិកានំ ជញ្ជុពធិរា នំ
 ឧបបត្តិត្វលោ ទសាយតនា និ ចាតុក្កវន្តំ ចក្ខា-
 យតនំ រូចាយតនំ យាធាយតនំ កណ្តាយតនំ
 ជីវ្ហាយតនំ រសាយតនំ កាយាយតនំ ដោដ្ឋញ្ញាយតនំ
 មធាយតនំ ធម្មាយតនំ កាមធាតុយា ឧបបត្តិ-
 ត្វលោ ឯតេសំ ឥមា និ ទសាយតនា និ ចាតុ-
 ក្កវន្តំ ។ កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ កស្ស
 នវាយតនា និ ចាតុក្កវន្តំ ។ ឌីបចាតិកានំ បេតានំ
 ឌីបចាតិកានំ អសុរា នំ ឌីបចាតិកានំ តិរច្ឆាន-
 កតានំ នេរយិកានំ ជញ្ជុពធិរា នំ ឧបបត្តិត្វលោ
 នវាយតនា និ ចាតុក្កវន្តំ រូចាយតនំ យាធាយ-
 តនំ កណ្តាយតនំ ជីវ្ហាយតនំ រសាយតនំ កាយា-
 យតនំ ដោដ្ឋញ្ញាយតនំ មធាយតនំ ធម្មាយតនំ

អភិធម្មបិដក វិវាដ

នេះ អាយតនៈ ១០ នៃសត្វទាំងនេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
 ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះអាយតនៈ ១០ ដទៃទៀត នៃសត្វណា កើត
 ប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ អាយតនៈ ១០ គឺ
 ចក្ខុយតនៈ ១ រូបាយតនៈ ១ ឃានាយតនៈ ១ គន្ធាយតនៈ ១ ជីវ្ហ-
 យតនៈ ១ វសាយតនៈ ១ កាយាយតនៈ ១ ផោដ្ឋញ្ចាយតនៈ ១ មនា-
 យតនៈ ១ ធម្មាយតនៈ ១ នៃប្រេត ជាឧបបាតិកៈ នៃអសុរជាឧប-
 បាតិកៈ នៃតិរច្ឆាន ជាឧបបាតិកៈ នៃសត្វនរក ជាសត្វដែលប្លង់អំពី
 កំណើត តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ នេះ អាយតនៈ ១០
 នៃសត្វទាំងនេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។
 ចុះអាយតនៈ ៧ នៃសត្វណា កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុង
 កាមធាតុ ។ អាយតនៈ ៧ គឺ រូបាយតនៈ ១ ឃានាយតនៈ ១
 គន្ធាយតនៈ ១ ជីវ្ហយតនៈ ១ វសាយតនៈ ១ កាយាយតនៈ ១ ផោដ្ឋញ្ច-
 យតនៈ ១ មនាយតនៈ ១ ធម្មាយតនៈ ១ នៃប្រេត ជាឧបបាតិកៈ
 នៃអសុរ ជាឧបបាតិកៈ នៃតិរច្ឆាន ជាឧបបាតិកៈ នៃសត្វនរក ជាសត្វ
 ដែលខ្វាក់និងប្លង់អំពីកំណើត តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ

ធម្មបទយវិកង្កេ វិជ្ជាមាតិកា

កាមជាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ ឯតេសំ ឥមាជំ នវា-
 យតនាជំ ចាតុក្កវន្តំ ។ កាមជាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ
 កស្ស សត្តាយតនាជំ ចាតុក្កវន្តំ ។ កត្តសេយ្យកានំ
 សត្តានំ ឧបបត្តិក្ខណោ សត្តាយតនាជំ ចាតុក្កវន្តំ
 រូបាយតនំ កម្មាយតនំ រសាយតនំ កាយាយតនំ
 ដោជ្ជញ្ញាយតនំ មនាយតនំ ធម្មាយតនំ កាមជាតុយា
 ឧបបត្តិក្ខណោ ឯតេសំ ឥមាជំ សត្តាយតនាជំ
 ចាតុក្កវន្តំ ។ កាមជាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កស្ស
 ឯកានិស ជាតុយោ ចាតុក្កវន្តំ ។ កាមាវចរានំ
 ទេវានំ បឋមកប្បកានំ មនុស្សានំ ឌីបចាតិកានំ
 បេតានំ ឌីបចាតិកានំ អសុរានំ ឌីបចាតិកានំ
 តិរច្ឆាននតានំ ទេវយិកានំ បរិបុណ្ណាយតនាជំ ឧប-
 បត្តិក្ខណោ ឯកានិស ជាតុយោ ចាតុក្កវន្តំ ចក្ខុជាតុ
 រូបជាតុ សោតជាតុ ឃានជាតុ កន្ធជាតុ ជីវ្ហជាតុ
 រសជាតុ កាយជាតុ ដោជ្ជញ្ញជាតុ មនោវិញ្ញាណ-
 ជាតុ ធម្មជាតុ កាមជាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ
 ឯតេសំ ឥមា ឯកានិស ជាតុយោ ចាតុក្កវន្តំ ។

ធម្មហេយវិវត្ត វិជ្ជាមាតាវិជ្ជាមាតាវៈ

នេះ អាយតនៈ ៨ នៃសត្វតាំង⁺នេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
 ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះអាយតនៈ ៧ នៃសត្វណា កើតប្រាកដ
 ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ អាយតនៈ ៧ គឺ
 រូបាយតនៈ ១ ឆន្ទាយតនៈ ១ វេសាយតនៈ ១ កាយាយតនៈ ១
 ផោដ្ឋាយតនៈ ១ មនាយតនៈ ១ ធម្មាយតនៈ ១ នៃសត្វដេកក្នុងភិ
 តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ នេះ អាយតនៈ ៧ នៃសត្វតាំង⁺
 នេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះធាតុ ១១
 នៃសត្វណា កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។
 ធាតុ ១១ គឺ ចក្ខុធាតុ ១ រូបធាតុ ១ សោតធាតុ ១ យានធាតុ ១
 ឆន្ទធាតុ ១ ជីវ្ហធាតុ ១ វេសធាតុ ១ កាយធាតុ ១ ផោដ្ឋធាតុ ១
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ១ ធម្មធាតុ ១ នៃទេវតា ជាតាមាវចរ នៃមនុស្ស
 ដែលកើតក្នុងបឋមកប្ប នៃប្រេត ជាឧបបាតិកៈ នៃអសុរ ជាឧបបាតិកៈ
 នៃតិរច្ឆាន ជាឧបបាតិកៈ នៃសត្វទរក ជាសត្វដែលមានអាយតនៈគ្រប់
 គ្រាន់ តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ នេះ ធាតុ ១១ នៃ
 សត្វតាំង⁺នេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។

អភិធម្មបទិកា វិរាដ្ឋោ

កាមធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កស្សំ ទស ធាតុយោ
 ចាតុក្កវន្តំ ។ ឌីបចាតិកានំ បេតានំ ឌីបចាតិកានំ
 អស្សរានំ ឌីបចាតិកានំ តិរច្ឆានកតានំ នេរយិ-
 កានំ ជច្ឆន្ទានំ ឧបបត្តិក្ខណោ ទស ធាតុយោ
 ចាតុក្កវន្តំ រូបធាតុ សោតធាតុ យានធាតុ កន្ធុធាតុ
 ជីវ្ហាធាតុ រាសធាតុ កាយធាតុ ដោដ្ឋព្វធាតុ មនោ-
 វិញ្ញាណធាតុ ធម្មធាតុ កាមធាតុយា ឧបបត្តិក្ខ-
 ណោ ឯតេសំ ឥមា ទស ធាតុយោ ចាតុក្កវន្តំ ។
 កាមធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កស្សំ អបរា ទស
 ធាតុយោ ចាតុក្កវន្តំ ។ ឌីបចាតិកានំ បេតានំ ឌីប-
 ចាតិកានំ អស្សរានំ ឌីបចាតិកានំ តិរច្ឆានកតានំ នេរ-
 យិកានំ ជច្ឆតិកានំ ឧបបត្តិក្ខណោ ទស ធាតុយោ
 ចាតុក្កវន្តំ ចក្ខុធាតុ រូបធាតុ យានធាតុ កន្ធុធាតុ
 ជីវ្ហាធាតុ រាសធាតុ កាយធាតុ ដោដ្ឋព្វធាតុ មនោ-
 វិញ្ញាណធាតុ ធម្មធាតុ កាមធាតុយា ឧបបត្តិក្ខ-
 ណោ ឯតេសំ ឥមា ទស ធាតុយោ ចាតុក្កវន្តំ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

ចុះធាតុ ១០ នៃសត្វណា កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុង
 កាមធាតុ ។ ធាតុ ១០ គឺ រូបធាតុ ១ សោភធាតុ ១ យានធាតុ ១
 គន្ធុធាតុ ១ ជីវ្ហធាតុ ១ រសធាតុ ១ កាយធាតុ ១ ផោដ្ឋព្វធាតុ ១
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ១ ធម្មធាតុ ១ នៃប្រេត ជាឧបបាតិកៈ នៃអសុរ
 ជាឧបបាតិកៈ នៃតិរច្ឆាន ជាឧបបាតិកៈ នៃសត្វនរក ជាសត្វដែលខ្វាក់
 អំពកំណើត តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ នេះ ធាតុ ១០
 នៃសត្វទាំងនេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះ
 ធាតុ ១០ ដទៃទៀត នៃសត្វណា កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
 ក្នុងកាមធាតុ ។ ធាតុ ១០ គឺចក្ខុធាតុ ១ រូបធាតុ ១ យានធាតុ ១
 គន្ធុធាតុ ១ ជីវ្ហធាតុ ១ រសធាតុ ១ កាយធាតុ ១ ផោដ្ឋព្វធាតុ ១
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ១ ធម្មធាតុ ១ នៃប្រេត ជាឧបបាតិកៈ នៃអសុរ
 ជាឧបបាតិកៈ នៃតិរច្ឆាន ជាឧបបាតិកៈ នៃសត្វនរក ជាសត្វដែលថ្លង់
 អំពកំណើត តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ នេះ ធាតុ ១០
 នៃសត្វទាំងនេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។

ធម្មបទយវិកង្កេ វិជ្ជាមាតិវិជ្ជាមាតិវិ

កាមធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កស្ស ឈ ធាតុយោ
 ចាតុក្កវន្តំ ។ ឌីបចាតិកានំ បេតានំ ឌីបចាតិកានំ អ-
 ស្សានំ ឌីបចាតិកានំ តិរច្ឆានកតានំ លេយិកានំ ជច្ឆន្ត-
 តិវរណំ ឧបបត្តិក្ខណោ ឈ ធាតុយោ ចាតុក្កវន្តំ រូបធាតុ
 យានធាតុ កន្ធុធាតុ ជីវ្ហាធាតុ រាសធាតុ កាយធាតុ
 ដោដ្ឋព្វធាតុ មលោវិញ្ញាណធាតុ ធម្មធាតុ កាម-
 ធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ ឯតេសំ ឥមា ឈ ធាតុយោ
 ចាតុក្កវន្តំ ។ កាមធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កស្ស
 សត្ត ធាតុយោ ចាតុក្កវន្តំ ។ កត្តសេយ្យកានំ
 សត្តានំ ឧបបត្តិក្ខណោ សត្ត ធាតុយោ ចាតុក្កវន្តំ
 រូបធាតុ កន្ធុធាតុ រាសធាតុ កាយធាតុ ដោដ្ឋព្វធាតុ
 មលោវិញ្ញាណធាតុ ធម្មធាតុ កាមធាតុយា ឧប-
 បត្តិក្ខណោ ឯតេសំ ឥមា សត្ត ធាតុយោ ចាតុក្កវន្តំ ។
 កាមធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ សព្វេសំ កតមំ
 ឯកំ សង្ខំ ចាតុក្កវន្តំ ។ ទុក្ខសង្ខំ កាមធាតុយា
 ឧបបត្តិក្ខណោ សព្វេសំ ឥទំ ឯកំ សង្ខំ ចាតុក្កវន្តំ ។

ធម្មបាយវិក្កង វិជ្ជាមាតាវិជ្ជាហារៈ

ចុះធាតុ ៧ នៃសត្វណា កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាម-
ធាតុ ។ ធាតុ ៧ គឺ រូបធាតុ ១ ឃានធាតុ ១ គន្ធនធាតុ ១ ជីវ្ហាធាតុ ១
រសធាតុ ១ កាយធាតុ ១ ដោជ្ឈត្វធាតុ ១ មនោវិញ្ញាណធាតុ ១ ធម្ម-
ធាតុ ១ នៃប្រេត ជាឧបបាតិកៈ នៃអសុរ ជាឧបបាតិកៈ នៃតិរច្ឆាន
ជាឧបបាតិកៈ នៃសត្វនរក ជាសត្វដែលខ្វាក់និងថ្លង់អំពីកំណើត តែងកើត
ប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ នេះ ធាតុ ៧ នៃសត្វទាំងនេះ កើតប្រាកដ
ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះធាតុ ៧ នៃសត្វណា កើត
ប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ធាតុ ៧ គឺ រូបធាតុ ១
គន្ធនធាតុ ១ រសធាតុ ១ កាយធាតុ ១ ដោជ្ឈត្វធាតុ ១ មនោវិញ្ញាណធាតុ ១
ធម្មធាតុ ១ នៃសត្វដេកក្នុងគភី តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
នេះ ធាតុ ៧ នៃសត្វទាំងនេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុង
កាមធាតុ ។ ចុះសច្ចៈ ១ នៃសត្វទាំងពួង កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈ
នៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ តើដូចម្តេច ។ ទុក្ខសច្ចៈ នេះ សច្ចៈ ១
នៃសត្វទាំងពួង កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។

អភិធម្មបិដក វិរាដ្ឋោ

កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ កស្ស ចុទ្ធសិទ្ធិយា-
 និ ចាតុក្កវន្តំ ។ កាមាវចរានំ ទេវានំ សហេតុកានំ
 ញាណាសម្បយុត្តានំ ឧបបត្តិត្វលោ ចុទ្ធសិទ្ធិយានិ
 ចាតុក្កវន្តំ ចក្ខុទ្ធិយំ សោតិទ្ធិយំ យានិទ្ធិយំ
 ជីវិទ្ធិយំ កាយិទ្ធិយំ មនិទ្ធិយំ ឥន្ទ្រិទ្ធិយំ វា
 បុរិសិទ្ធិយំ វា ជីវិតិទ្ធិយំ សោមនស្សិទ្ធិយំ វា
 ឧបេក្ខិទ្ធិយំ វា សទ្ធិទ្ធិយំ រិយិទ្ធិយំ សតិទ្ធិយំ
 សមាធិទ្ធិយំ បញ្ញិទ្ធិយំ កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វ-
 លោ ឯតេសំ ឥមា និ ចុទ្ធសិទ្ធិយានិ ចាតុក្កវន្តំ ។
 កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ កស្ស តេរសិទ្ធិយានិ
 ចាតុក្កវន្តំ ។ កាមាវចរានំ ទេវានំ សហេតុកានំ
 ញាណាសម្បយុត្តានំ ឧបបត្តិត្វលោ តេរសិទ្ធិយានិ
 ចាតុក្កវន្តំ ចក្ខុទ្ធិយំ សោតិទ្ធិយំ យានិទ្ធិយំ ជីវិទ្ធិ-
 យំ កាយិទ្ធិយំ មនិទ្ធិយំ ឥន្ទ្រិទ្ធិយំ វា បុរិសិទ្ធិយំ
 វា ជីវិតិទ្ធិយំ សោមនស្សិទ្ធិយំ វា ឧបេក្ខិទ្ធិយំ
 វា សទ្ធិទ្ធិយំ រិយិទ្ធិយំ សតិទ្ធិយំ សមាធិទ្ធិយំ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ចុះឥន្ទ្រិយ ១៤ នៃសត្វណា កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
 ក្នុងកាមធាតុ ។ ឥន្ទ្រិយ ១៤ គឺ ចក្ខុន្ទ្រិយ ១ សោត្តន្ទ្រិយ ១
 យានីន្ទ្រិយ ១ ជីវិន្ទ្រិយ ១ កាយិន្ទ្រិយ ១ មនិន្ទ្រិយ ១ ឥន្ទ្រិយ
 ឬ បុរិសិន្ទ្រិយ ១ ជីវិតិន្ទ្រិយ ១ សោមនស្សិន្ទ្រិយ ឬ ទេវតិន្ទ្រិយ ១
 សន្និទ្ធិន្ទ្រិយ ១ រិយិន្ទ្រិយ ១ សត្តិន្ទ្រិយ ១ សមាធិន្ទ្រិយ ១
 បញ្ញិន្ទ្រិយ ១ នៃការងារចរទេវតា ជាសហេតុកៈ^(១) ជាញាណសម្បយុត្ត^(២)
 តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ នេះឥន្ទ្រិយ ១៤ នៃទេវតាទាំងនេះ
 កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះឥន្ទ្រិយ ១៣
 នៃសត្វណា កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។
 ឥន្ទ្រិយ ១៣ គឺ ចក្ខុន្ទ្រិយ ១ សោត្តន្ទ្រិយ ១ យានីន្ទ្រិយ ១
 ជីវិន្ទ្រិយ ១ កាយិន្ទ្រិយ ១ មនិន្ទ្រិយ ១ ឥន្ទ្រិយ ឬ បុរិសិន្ទ្រិយ ១
 ជីវិតិន្ទ្រិយ ១ សោមនស្សិន្ទ្រិយ ឬ ទេវតិន្ទ្រិយ ១ សន្និទ្ធិន្ទ្រិយ ១
 រិយិន្ទ្រិយ ១ សត្តិន្ទ្រិយ ១ សមាធិន្ទ្រិយ ១ នៃការងារចរទេវតា
 ជាសហេតុកៈ ជាញាណវិប្បយុត្ត តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ

១ ប្រកបដោយហេតុមានអលោកៈជាដើម ។ ២ មានកុសលចិត្តប្រកបដោយបញ្ញា ។

ធម្មបទយវិកង្គេ វិជ្ជាមាតាវិជ្ជាមាតាវិកេ

កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វណោ ឯតេសំ ឥមាធិ តេរ-
សិទ្ធិយាធិ ចាតុក្កវន្តំ ។ កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វ-
ណោ កស្ស អបរាធិ តេរសិទ្ធិយាធិ ចាតុក្កវន្តំ ។
បឋមកប្បកាធិ មនុស្សាធិ សហេតុកាធិ ញាណ-
សម្បយុត្តាធិ ឧបបត្តិត្វណោ តេរសិទ្ធិយាធិ ចាតុក-
វន្តំ ចក្ខុទ្ធិយំ សោតិទ្ធិយំ យាធិទ្ធិយំ ជីវិត្វទ្ធិយំ
កាយិទ្ធិយំ មនិទ្ធិយំ ជីវិត្វទ្ធិយំ សោមនស្សិ-
ទ្ធិយំ វា ឧបេក្ខិត្វទ្ធិយំ វា សទ្ធិទ្ធិយំ វិរិយិទ្ធិយំ
សតិទ្ធិយំ សមាធិទ្ធិយំ បញ្ញាទ្ធិយំ កាមធាតុយា
ឧបបត្តិត្វណោ ឯតេសំ ឥមាធិ តេរសិទ្ធិយាធិ
ចាតុក្កវន្តំ ។ កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វណោ កស្ស
ទ្វាធិសិទ្ធិយាធិ ចាតុក្កវន្តំ ។ បឋមកប្បកាធិ
មនុស្សាធិ សហេតុកាធិ ញាណវិប្បយុត្តាធិ ឧប-
បត្តិត្វណោ ទ្វាធិសិទ្ធិយា ចាតុក្កវន្តំ ចក្ខុទ្ធិយំ
សោតិទ្ធិយំ យាធិទ្ធិយំ ជីវិត្វទ្ធិយំ កាយិទ្ធិយំ មនិ-
ទ្ធិយំ ជីវិត្វទ្ធិយំ សោមនស្សិទ្ធិយំ វា ឧបេក្ខិត្វទ្ធិយំ
វា សទ្ធិទ្ធិយំ វិរិយិទ្ធិយំ សតិទ្ធិយំ សមាធិទ្ធិយំ

ធម្មហឫយវិក្កង វិទ្យុមាតាវិទ្យុមាតវិរា:

នេះឥន្ទ្រិយ ១៣ នៃខេត្តតាទាំងនេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិ-
សន្និ ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះឥន្ទ្រិយ ១៣ ដទៃទៀត នៃសត្វណា
កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្និ ក្នុងកាមធាតុ ។ ឥន្ទ្រិយ ១៣
គឺ ចក្ខុន្ទ្រិយ ១ សោតិន្ទ្រិយ ១ យានិន្ទ្រិយ ១ ជីវិន្ទ្រិយ ១
កាយន្ទ្រិយ ១ មនិន្ទ្រិយ ១ ជីវិតិន្ទ្រិយ ១ សោមនស្សន្ទ្រិយ ឬ
ទេវេន្ទ្រិយ ១ សង្ខន្ទ្រិយ ១ វិរិយន្ទ្រិយ ១ សត្តិន្ទ្រិយ ១ សមា-
ធិន្ទ្រិយ ១ បញ្ញាទ្រិយ ១ នៃមនុស្សដែលកើតក្នុងបឋមកប្ប ជាស-
ហេតុកៈ ជាញាណសម្បយុត្ត តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្និ
នេះឥន្ទ្រិយ ១៣ នៃមនុស្សទាំងនេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិ-
សន្និ ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះឥន្ទ្រិយ ១២ នៃសត្វណា កើតប្រាកដ
ក្នុងខណៈនៃបដិសន្និ ក្នុងកាមធាតុ ។ ឥន្ទ្រិយ ១២ គឺ ចក្ខុន្ទ្រិយ ១
សោតិន្ទ្រិយ ១ យានិន្ទ្រិយ ១ ជីវិន្ទ្រិយ ១ កាយន្ទ្រិយ ១ មនិន្ទ្រិយ ១
ជីវិតិន្ទ្រិយ ១ សោមនស្សន្ទ្រិយ ឬ ទេវេន្ទ្រិយ ១ សង្ខន្ទ្រិយ ១ វិរិយ-
ន្ទ្រិយ ១ សត្តិន្ទ្រិយ ១ សមាធិន្ទ្រិយ ១ នៃមនុស្សដែលកើតក្នុងបឋមកប្ប
ជាសហេតុកៈ ជាញាណវិប្បយុត្ត តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្និ

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋាន

កាមធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ ឯតេសំ ឥមាធិ
 ទ្វាទសិទ្ធិយានិ ចាតុក្កវន្តិ ។ កាមធាតុយា ឧប-
 បត្តិក្ខណោ កស្ស ទសិទ្ធិយានិ ចាតុក្កវន្តិ ។
 កត្តសេយ្យកានំ សត្តានំ សហេតុកានំ ញាណ-
 សម្បយុត្តានំ ឧបបត្តិក្ខណោ ទសិទ្ធិយានិ ចាតុក្កវន្តិ
 កាយិទ្ធិយំ មនិទ្ធិយំ ឥន្ទ្រិទ្ធិយំ វា បុរិសិទ្ធិយំ
 វា ជីវិតិទ្ធិយំ សោមនស្សិទ្ធិយំ វា ឧបេក្ខិទ្ធិយំ
 វា សទ្ធិទ្ធិយំ វិរិយិទ្ធិយំ សតិទ្ធិយំ សមាធិទ្ធិយំ
 បញ្ចិទ្ធិយំ កាមធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ ឯតេសំ
 ឥមាធិ ទសិទ្ធិយានិ ចាតុក្កវន្តិ ។ កាមធាតុយា
 ឧបបត្តិក្ខណោ កស្ស នវិទ្ធិយានិ ចាតុក្កវន្តិ ។
 កត្តសេយ្យកានំ សត្តានំ សហេតុកានំ ញាណ-
 វិប្បយុត្តានំ ឧបបត្តិក្ខណោ នវិទ្ធិយានិ ចាតុក្កវន្តិ
 កាយិទ្ធិយំ មនិទ្ធិយំ ឥន្ទ្រិទ្ធិយំ វា បុរិសិទ្ធិយំ
 វា ជីវិតិទ្ធិយំ សោមនស្សិទ្ធិយំ វា ឧបេក្ខិទ្ធិយំ
 វា សទ្ធិទ្ធិយំ វិរិយិទ្ធិយំ សតិទ្ធិយំ សមាធិទ្ធិយំ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

នេះឥន្ទ្រិយ ១២- នៃមនុស្សទាំងនេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃ
 បដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះឥន្ទ្រិយ ១០ នៃសត្វណា
 កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ឥន្ទ្រិយ ១០
 គឺ កាយន្ទ្រិយ ១ មនិន្ទ្រិយ ១ ឥន្ទ្រិយ ឬ បុរិសន្ទ្រិយ ១ ជីវិត-
 ន្ទ្រិយ ១ សោមនស្សន្ទ្រិយ ឬ ទេវត្តន្ទ្រិយ ១ សង្ខន្ទ្រិយ ១ វិរិយ-
 ន្ទ្រិយ ១ សត្តិន្ទ្រិយ ១ សមាធិន្ទ្រិយ ១ បញ្ញាន្ទ្រិយ ១ នៃសត្វដែល
 ដេកក្នុងគភ៌ ជាសហេតុកៈ ជាញាណសម្បយុត្ត តែងកើតប្រាកដ
 ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ នេះឥន្ទ្រិយ ១០ នៃសត្វទាំងនេះ កើតប្រាកដ
 ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះឥន្ទ្រិយ ៨ នៃសត្វណា
 កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ឥន្ទ្រិយ ៨
 គឺ កាយន្ទ្រិយ ១ មនិន្ទ្រិយ ១ ឥន្ទ្រិយ ឬ បុរិសន្ទ្រិយ ១ ជីវិត-
 ន្ទ្រិយ ១ សោមនស្សន្ទ្រិយ ឬ ទេវត្តន្ទ្រិយ ១ សង្ខន្ទ្រិយ ១ វិរិយ-
 ន្ទ្រិយ ១ សត្តិន្ទ្រិយ ១ សមាធិន្ទ្រិយ ១ នៃសត្វដែលដេកក្នុងគភ៌ ជា
 សហេតុកៈ ជាញាណវិប្បយុត្ត តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ

ធម្មបទយវិក្កេ វិជ្ជាមាតាវិជ្ជាមាតាវិក្កេ

កាមធាតុយា ឧបបតិក្ខណោ ឯតេសំ ឥមាជិ
នវិន្ទ្រយានិ ចាតុក្កវន្តិ ។ កាមធាតុយា ឧប-
បតិក្ខណោ កស្ស អបរាជិ នវិន្ទ្រយានិ ចាតុ-
ក្កវន្តិ ។ ឱបចាតិកានំ បេតានំ ឱបចាតិកានំ
អសុរាជំ ឱបចាតិកានំ តិរច្ឆានកតានំ នេរយិកានំ
បរិបុណ្ណាយតនានំ ឧបបតិក្ខណោ នវិន្ទ្រយានិ
ចាតុក្កវន្តិ ធម្មត្រ្យំ សោត្រ្យំ ឃានត្រ្យំ
ជីវិត្រ្យំ កាយត្រ្យំ មនិត្រ្យំ ឥន្ទ្រិត្រ្យំ វា
បុរិសិត្រ្យំ វា ជីវិត្រ្យំ ឧបេក្ខិត្រ្យំ កាម-
ធាតុយា ឧបបតិក្ខណោ ឯតេសំ ឥមាជិ នវិន្ទ្រ-
យានិ ចាតុក្កវន្តិ ។ កាមធាតុយា ឧបបតិ-
ក្ខណោ កស្ស អដ្ឋិន្ទ្រយានិ ចាតុក្កវន្តិ ។ ឱបចា-
តិកានំ បេតានំ ឱបចាតិកានំ អសុរាជំ ឱបចាតិ-
កានំ តិរច្ឆានកតានំ នេរយិកានំ ជច្ឆន្ទានំ ឧបបតិ-
ក្ខណោ អដ្ឋិន្ទ្រយានិ ចាតុក្កវន្តិ សោត្រ្យំ ឃាន-
ត្រ្យំ ជីវិត្រ្យំ កាយត្រ្យំ មនិត្រ្យំ ឥន្ទ្រិត្រ្យំ
វា បុរិសិត្រ្យំ វា ជីវិត្រ្យំ ឧបេក្ខិត្រ្យំ

ធម្មបទយវិរាដ្ឋ វិជ្ជាមាតាវិជ្ជាមាតាវា:

នេះឥន្ទ្រិយ ៧ នៃសត្វទាំងនុ៎ះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
 ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះឥន្ទ្រិយ ៧ ដទៃទៀត នៃសត្វណា កើត
 ប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ឥន្ទ្រិយ ៧ គឺ
 ចក្ខុន្ទ្រិយ ១ សោតន្ទ្រិយ ១ ឃានន្ទ្រិយ ១ ជីវ្ហន្ទ្រិយ ១ កាយន្ទ្រិយ ១
 មនិន្ទ្រិយ ១ ឥន្ទ្រិយ ឬ បុរិសន្ទ្រិយ ១ ជីវិតន្ទ្រិយ ១ ទេវេន្ទ្រិយ ១
 នៃប្រេត ជាឧបបាតិកៈ នៃអសុរ ជាឧបបាតិកៈ នៃតិរច្ឆាន ជាឧបបាតិកៈ
 នៃសត្វនរក ជាសត្វដែលមានអាយតនៈគ្រប់គ្រាន់ តែងកើតប្រាកដ
 ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ នេះឥន្ទ្រិយ ៧ នៃសត្វទាំងនុ៎ះ កើតប្រាកដ ក្នុង
 ខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះឥន្ទ្រិយ ៨ នៃសត្វណា កើត
 ប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ឥន្ទ្រិយ ៨ គឺ
 សោតន្ទ្រិយ ១ ឃានន្ទ្រិយ ១ ជីវ្ហន្ទ្រិយ ១ កាយន្ទ្រិយ ១ មនិន្ទ្រិយ ១
 ឥន្ទ្រិយ ឬ បុរិសន្ទ្រិយ ១ ជីវិតន្ទ្រិយ ១ ទេវេន្ទ្រិយ ១ នៃប្រេត
 ជាឧបបាតិកៈ នៃអសុរ ជាឧបបាតិកៈ នៃតិរច្ឆាន ជាឧបបាតិកៈ នៃសត្វ
 នរកជាសត្វដែលខ្វះកំណើត តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ

អភិធម្មបិដក វិវត្តោ

កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ ឯតេសំ សមាជិ អដ្ឋ-
 ង្គិយានិ ចាតុក្កវន្តិ ។ កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ
 កស្ស អបរាជិ អដ្ឋង្គិយានិ ចាតុក្កវន្តិ ។ ឱប-
 ចាតិកានំ បេតានំ ឱបចាតិកានំ អសុរាជំ ឱបចាតិ-
 កានំ តិរច្ឆានកតានំ នេរយិកានំ ជន្ធពតិរាជំ ឧបប-
 ត្តិត្វលោ អដ្ឋង្គិយានិ ចាតុក្កវន្តិ ចត្តង្គិយំ ឃានិ-
 ង្គិយំ ជីវិង្គិយំ កាយិង្គិយំ មនិង្គិយំ ឥន្ទ្រិយំ វា
 បុរិសិង្គិយំ វា ជីវិតិង្គិយំ ឧបេត្តិង្គិយំ កាម-
 ធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ ឯតេសំ សមាជិ អដ្ឋង្គិ-
 យានិ ចាតុក្កវន្តិ ។ កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ
 កស្ស សត្តិង្គិយានិ ចាតុក្កវន្តិ ។ ឱបចាតិកានំ
 បេតានំ ឱបចាតិកានំ អសុរាជំ ឱបចាតិកានំ
 តិរច្ឆានកតានំ នេរយិកានំ ជន្ធពតិរាជំ ឧបបត្តិត្វ-
 លោ សត្តិង្គិយានិ ចាតុក្កវន្តិ ឃានិង្គិយំ ជីវិង្គិយំ
 កាយិង្គិយំ មនិង្គិយំ ឥន្ទ្រិយំ វា បុរិសិង្គិយំ វា
 ជីវិតិង្គិយំ ឧបេត្តិង្គិយំ កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វ-
 លោ ឯតេសំ សមាជិ សត្តិង្គិយានិ ចាតុក្កវន្តិ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

នេះឥន្ទ្រិយ ៨ នៃសត្វទាំងនេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
 ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះឥន្ទ្រិយ ៨ ដទៃទៀត នៃសត្វណា កើត
 ប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ឥន្ទ្រិយ ៨ គឺ ចក្ខុ-
 ន្ទ្រិយ ១ ឃានន្ទ្រិយ ១ ដ្បិតន្ទ្រិយ ១ កាយន្ទ្រិយ ១ មនិន្ទ្រិយ ១
 ឥន្ទ្រិយ ១ ឬ បុរិសន្ទ្រិយ ១ ជីវិតន្ទ្រិយ ១ ទេវតន្ទ្រិយ ១ នៃប្រេត
 ជាឧបបាតិកៈ នៃអសុរ ជាឧបបាតិកៈ នៃតិរច្ឆាន ជាឧបបាតិកៈ នៃសត្វ
 នរក ជាសត្វដែលប្លង់អំពីកំណើត តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិ-
 សន្ធិ នេះឥន្ទ្រិយ ៨ នៃសត្វទាំងនេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិ-
 សន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះឥន្ទ្រិយ ៧ នៃសត្វណា កើតប្រាកដ ក្នុង
 ខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ឥន្ទ្រិយ ៧ គឺ ឃានន្ទ្រិយ ១
 ដ្បិតន្ទ្រិយ ១ កាយន្ទ្រិយ ១ មនិន្ទ្រិយ ១ ឥន្ទ្រិយ ១ ឬ បុរិសន្ទ្រិយ ១
 ជីវិតន្ទ្រិយ ១ ទេវតន្ទ្រិយ ១ នៃប្រេត ជាឧបបាតិកៈ នៃអសុរ
 ជាឧបបាតិកៈ នៃតិរច្ឆាន ជាឧបបាតិកៈ នៃសត្វនរក ជាសត្វដែលខ្វាក់និង
 ប្លង់អំពីកំណើត តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ នេះឥន្ទ្រិយ ៧
 នៃសត្វទាំងនេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។

ធម្មបទយវិវត្ត វិជ្ជាមាតាវិជ្ជាមាតាវា

កាមធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កស្ស បញ្ចន្ទ្រិយានិ
 ចាតុក្កវន្តំ ។ កត្តសេយ្យកានំ សត្តានំ អហេតុកានំ
 វេបេត្វា នប្បិសកានំ ឧបបត្តិក្ខណោ បញ្ចន្ទ្រិយានិ
 ចាតុក្កវន្តំ កាយិន្ទ្រិយំ មនិន្ទ្រិយំ ឥន្ទ្រិយំ វា បុរិ-
 សិន្ទ្រិយំ វា ជីវិតិន្ទ្រិយំ ឧបេក្ខិន្ទ្រិយំ កាមធាតុយា
 ឧបបត្តិក្ខណោ ឯតេសំ ឥមា និ បញ្ចន្ទ្រិយា ចាតុក-
 វន្តំ ។ កាមធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កស្ស ចត្តារិន្ទ្រិ-
 យានិ ចាតុក្កវន្តំ ។ កត្តសេយ្យកានំ អហេតុកានំ
 នប្បិសកានំ ឧបបត្តិក្ខណោ ចត្តារិន្ទ្រិយានិ ចាតុក្កវន្តំ
 កាយិន្ទ្រិយំ មនិន្ទ្រិយំ ជីវិតិន្ទ្រិយំ ឧបេក្ខិន្ទ្រិយំ កាម-
 ធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ ឯតេសំ ឥមា និ ចត្តារិន្ទ្រិយា-
 និ ចាតុក្កវន្តំ ។ កាមធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កស្ស
 តយោ ហេតុ ចាតុក្កវន្តំ ។ កាមាវចរានំ នេវានំ
 បឋមកប្បិកានំ មនុស្សានំ កត្តសេយ្យកានំ សត្តានំ
 សហេតុកានំ ញាណសម្មយុត្តានំ ឧបបត្តិក្ខណោ
 តយោ ហេតុ ចាតុក្កវន្តំ អលោកោ វិចាកហេតុ
 អនោសោ វិចាកហេតុ អមោហោ វិចាកហេតុ

ធម្មបាយវិក្កង វិជ្ជាមាតាវិជ្ជាមាតាវៈ

ចុះឥន្ទ្រិយ ៥ នៃសត្វណា កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុង
 កាមធាតុ ។ ឥន្ទ្រិយ ៥ គឺ កាយិន្ទ្រិយ ១ មនិន្ទ្រិយ ១ ឥន្ទ្រិយ ឬ
 បុរិសិន្ទ្រិយ ១ ជីវិតិន្ទ្រិយ ១ ទេវតិន្ទ្រិយ ១ នៃសត្វដែលដេកក្នុងគភ៌
 ជាអហេតុកៈ វៀរលែងតែពួកសត្វខ្លីយចេញ តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈ
 នៃបដិសន្ធិ នេះឥន្ទ្រិយ ៥ នៃសត្វទាំងនេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈ
 នៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះឥន្ទ្រិយ ៤ នៃសត្វណា កើតប្រាកដ
 ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ឥន្ទ្រិយ ៤ គឺ កាយិន្ទ្រិយ ១
 មនិន្ទ្រិយ ១ ជីវិតិន្ទ្រិយ ១ ទេវតិន្ទ្រិយ ១ នៃពួកសត្វខ្លីយដែលដេក
 ក្នុងគភ៌ ជាអហេតុកៈ តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ នេះ
 ឥន្ទ្រិយ ៤ នៃសត្វទាំងនេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុង
 កាមធាតុ ។ ចុះហេតុ ៣ នៃសត្វណា កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃ
 បដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ហេតុ ៣ គឺ អរោហៈ ជាវិបាកហេតុ ១
 អរោសៈ ជាវិបាកហេតុ ១ អមោហៈ ជាវិបាកហេតុ ១ នៃកាមាវចរ-
 ទេវតា នៃមនុស្សដែលកើតក្នុងបឋមកប្ប នៃសត្វជាសហេតុកៈ ជាញាណ-
 សម្បយុត្ត ដែលដេកក្នុងគភ៌ តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ ឯតេសំ ឥមេ តយោ
 ហេតុ ចាតុកវន្តំ ។ កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ
 កស្ស ទ្វេ ហេតុ ចាតុកវន្តំ ។ កាមាវចរនំ ទេវនំ
 បឋមកប្បីកានំ មនុស្សនំ កត្តសេយ្យកានំ សត្តា-
 នំ សហេតុកានំ ញាណវិប្បយត្តានំ ឧបបត្តិត្វលោ
 ទ្វេ ហេតុ ចាតុកវន្តំ អលោកា វិចាកហេតុ
 អនោសា វិចាកហេតុ កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ
 ឯតេសំ ឥមេ ទ្វេ ហេតុ ចាតុកវន្តំ ។ អវសេសានំ
 សត្តានំ អហេតុកា ចាតុកវន្តំ ។ កាមធាតុយា
 ឧបបត្តិត្វលោ សព្វេសំ កតមេ ចត្តារោ អាហារា
 ចាតុកវន្តំ ។ កតឡីការោ អាហារោ ជស្សហារោ
 មនោសញ្ចេតនាហារោ វិញ្ញាណាហារោ កាមធាតុ-
 យា ឧបបត្តិត្វលោ សព្វេសំ ឥមេ ចត្តារោ អាហារា
 ចាតុកវន្តំ ។ កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ សព្វេសំ
 កតមោ ឯកោ ជស្សោ ចាតុកវន្តំ ។ មនោ-
 វិញ្ញាណាធាតុសម្មស្សោ កាមធាតុយា ឧបបត្តិត្វ-
 លោ សព្វេសំ អយំ ឯកោ ជស្សោ ចាតុកវន្តំ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

នេះហេតុ ៣ នៃសត្វទាំងនេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុង
 កាមធាតុ ។ ចុះហេតុ ២ នៃសត្វណា កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃ
 បដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ហេតុ ២ គឺ អលោកៈ ជាវិបាក-
 ហេតុ ១ អនេកៈ ជាវិបាកហេតុ ១ នៃកាមាចារ្យទេវតា នៃមនុស្ស
 ដែលកើតក្នុងបឋមកប្ប នៃសត្វជាសហេតុកៈ ជាញាណវិប្បយុត្ត ដែល
 ជេកក្នុងគភ៌ តែងកើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ នេះហេតុ ២
 នៃសត្វទាំងនេះ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។
 អហេតុកៈ នៃពួកសត្វដ៏សេស កើតប្រាកដ ។ ចុះអាហារ ៤
 នៃសត្វទាំងពួង កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ
 តើដូចម្តេច ។ កពាទ្ធិវិញ្ញាណហារ ១ ផស្សៈហារ ១ មនោសញ្ចេត-
 នាហារ ១ វិញ្ញាណាហារ ១ នេះអាហារ ៤ នៃសត្វទាំងពួង
 កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។ ចុះផស្សៈ ១
 នៃសត្វទាំងពួង កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ
 តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុសម្ផស្សៈ នេះផស្សៈ ១ នៃសត្វ
 ទាំងពួង កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ ។

ធម្មបទយុទ្ធគ្រិះ វិជ្ជាមាតិកាវិជ្ជាមាតិកា

កាមធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ សព្វេសំ កតមា
 ឯកា វេទនា ឯកា សញ្ញា ឯកា ចេតនា ឯកំ
 ចិត្តំ ចាតុក្កវតិ ។ មលោវិញ្ញាណធាតុ កាមធាតុយា
 ឧបបត្តិក្ខណោ សព្វេសំ ឥទំ ឯកំ ចិត្តំ ចាតុក្កវតិ ។

[៣៣០] រូបធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កតិ
 ខន្ធា ចាតុក្កវតិ ។ បេ ។ កតិ ចិត្តានិ ចាតុក្កវតិ ។
 រូបធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ វេយ្យា អសញ្ញាសត្តានិ
 ទេវានិ បញ្ចក្ខន្ធា ចាតុក្កវតិ បញ្ចាយតនានិ
 ចាតុក្កវតិ បញ្ច ធាតុយោ ចាតុក្កវតិ ឯកំ សច្ចំ
 ចាតុក្កវតិ ទស្សន្ត្រីយានិ ចាតុក្កវតិ តយោ ហេតុ
 ចាតុក្កវតិ តយោ អាហារា ចាតុក្កវតិ ឯកោ
 ដស្សោ ចាតុក្កវតិ ឯកា វេទនា ឯកា សញ្ញា
 ឯកា ចេតនា ឯកំ ចិត្តំ ចាតុក្កវតិ ។

[៣៣២] រូបធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កតមេ
 បញ្ចក្ខន្ធា ចាតុក្កវតិ ។ រូបក្ខន្ធា វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា រូបធាតុ-
 យា ឧបបត្តិក្ខណោ ឥមេ បញ្ចក្ខន្ធា ចាតុក្កវតិ ។

ធម្មបាយវិក្កង វិជ្ជាមាតាវិជ្ជាមាតាវៈ

វេទនា ១ សញ្ញា ១ ចេតនា ១ ចិត្ត ១ នៃសត្វទាំងពួង កើតប្រាកដ
ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងកាមធាតុ តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
នេះចិត្ត ១ នៃសត្វទាំងពួង កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុង
កាមធាតុ ។

(៣៣១) ខន្ធប៉ុន្មាន កើតប្រាកដ ។ បេ ។ ចិត្តប៉ុន្មាន កើត
ប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងរូបធាតុ ។ វៀវលេងតែពួកទេវតា
ជាអសញ្ញាសត្វចេញ ខន្ធ៥ កើតប្រាកដ អាយតនៈ៥ កើតប្រាកដ ធាតុ
៥ កើតប្រាកដ សច្ចៈ ១ កើតប្រាកដ ផន្ទ្រិយ ១០ កើតប្រាកដ
ហេតុ ៣ កើតប្រាកដ អាហារ ៣ កើតប្រាកដ ផស្សៈ ១ កើត
ប្រាកដ វេទនា ១ សញ្ញា ១ ចេតនា ១ ចិត្ត ១ កើតប្រាកដ ក្នុង
ខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងរូបធាតុ ។

(៣៣២) ប៉ុន្មាន ៥ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងរូបធាតុ
តើដូចម្តេច ។ រូបកន្ធ ១ វេទនាខន្ធ ១ សញ្ញាខន្ធ ១ សង្ខារកន្ធ ១ វិញ្ញា-
ណកន្ធ ១ នេះខន្ធ ៥ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងរូបធាតុ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដិក

រូបជាតុយា ឧបបត្តិត្វណោ កកតមាធិ បញ្ចាយតនាធិ
 ចាតុក្កវន្តំ ។ ចក្ខុយតនំ រូបាយតនំ សោតាយតនំ
 មនាយតនំ ធម្មាយតនំ រូបជាតុយា ឧបបត្តិត្វណោ
 ឥមាធិ បញ្ចាយតនាធិ ចាតុក្កវន្តំ ។ រូបជាតុយា
 ឧបបត្តិត្វណោ កកតមា បញ្ច ជាតុយោ ចាតុក្កវន្តំ ។
 ចក្ខុជាតុ រូបជាតុ សោតជាតុ មនោវិញ្ញាណជាតុ
 ធម្មជាតុ រូបជាតុយា ឧបបត្តិត្វណោ ឥមា បញ្ច
 ជាតុយោ ចាតុក្កវន្តំ ។ រូបជាតុយា ឧបបត្តិត្វណោ
 កកតមំ ឯកំ សច្ចំ ចាតុក្កវតិ ។ ធិក្ខុសច្ចំ
 រូបជាតុយា ឧបបត្តិត្វណោ ឥនំ ឯកំ សច្ចំ
 ចាតុក្កវតិ ។ រូបជាតុយា ឧបបត្តិត្វណោ កកតមាធិ
 ធិស្សន្តិយាធិ ចាតុក្កវន្តំ ។ ចក្ខុជ្រៀយំ សោតជ្រៀយំ
 មន្តជ្រៀយំ វិជ្ជាជ្រៀយំ សោមនស្សជ្រៀយំ វា ឧបេ-
 ត្តិជ្រៀយំ វា សង្ខជ្រៀយំ វិយជ្រៀយំ សតិជ្រៀយំ
 សមាធិជ្រៀយំ បញ្ចជ្រៀយំ រូបជាតុយា ឧបបត្តិត្វណោ
 ឥមាធិ ធិស្សន្តិយាធិ ចាតុក្កវន្តំ ។ រូបជាតុយា
 ឧបបត្តិត្វណោ កកតមេ តយោ ហេតុ ចាតុក្កវន្តំ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ចុះកាយគនៈ ៥ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងរូបធាតុ តើ
ដូចម្តេច ។ ចក្ខុកាយគនៈ ១ រូបកាយគនៈ ១ សោតកាយគនៈ ១ មនាយ-
គនៈ ១ ធម្មកាយគនៈ ១ នេះ កាយគនៈ ៥ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃ
បដិសន្ធិ ក្នុងរូបធាតុ ។ ចុះធាតុ ៥ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
ក្នុងរូបធាតុ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុធាតុ ១ រូបធាតុ ១ សោតធាតុ ១
មនោវិញ្ញាណធាតុ ១ ធម្មធាតុ ១ នេះ ធាតុ ៥ កើតប្រាកដ ក្នុង
ខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងរូបធាតុ ។ ចុះសច្ចៈ ១ កើតប្រាកដ ក្នុង
ខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងរូបធាតុ តើដូចម្តេច ។ ទុក្ខសច្ចៈ នេះ
សច្ចៈ ១ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងរូបធាតុ ។ ចុះ
ឥន្ទ្រិយ ១០ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងរូបធាតុ តើដូច
ម្តេច ។ ចក្ខុន្ទ្រិយ ១ សោតន្ទ្រិយ ១ មនិន្ទ្រិយ ១ ជីវិតន្ទ្រិយ ១
សោមនស្សន្ទ្រិយ ឬ ទេវតន្ទ្រិយ ១ សន្ធិន្ទ្រិយ ១ វិរិយន្ទ្រិយ ១
សត្តន្ទ្រិយ ១ សមាធិន្ទ្រិយ ១ បញ្ញាន្ទ្រិយ ១ នេះ ឥន្ទ្រិយ ១០
កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងរូបធាតុ ។ ចុះហេតុ ៣
កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងរូបធាតុ តើដូចម្តេច ។

ធម្មហេតុយុទ្ធគិល វិជ្ជាមាតាវិជ្ជាមាតាវិជ្ជា

អនោគោ វិចារកោតុ អនោសោ វិចារកោតុ
អមោហោ វិចារកោតុ រូបជាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ
ឥមេ តយោ ហេតុ ចាតុក្កវន្តំ ។ រូបជាតុយា
ឧបបត្តិក្ខណោ កតមេ តយោ អាហារា ចាតុក្កវន្តំ ។
ជស្សាហារោ មនោសញ្ចេតនាហារោ វិញ្ញាណាហារោ
រូបជាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ ឥមេ តយោ អាហារា
ចាតុក្កវន្តំ ។ រូបជាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កតមោ
ឯកោ ជស្សោ ចាតុក្កវន្តំ ។ មនោវិញ្ញាណាជាតុ-
សម្មស្សោ រូបជាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ អយំ ឯកោ
ជស្សោ ចាតុក្កវន្តំ ។ រូបជាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ
កតមា ឯកា វេទនា ឯកា សញ្ញា ឯកា ចេតនា
ឯកំ ចិត្តំ ចាតុក្កវន្តំ ។ មនោវិញ្ញាណាជាតុ រូបជាតុ-
យា ឧបបត្តិក្ខណោ ឥទំ ឯកំ ចិត្តំ ចាតុក្កវន្តំ ។

[៣៣៣] អសញ្ញាសត្វានំ ខេវនំ ឧបបត្តិក្ខណោ
កតិ ខុទ្ទា ចាតុក្កវន្តំ ។ បេ។ កតិ ចិត្តានំ ចាតុក្កវន្តំ ។

ធម្មហរេយវិក្កង វិជ្ជាមាតាវិជ្ជាមាតាវា:

អលោកៈ ជាវិបាកហេតុ ១ អនោសៈ ជាវិបាកហេតុ ១ អមេហាៈ
 ជាវិបាកហេតុ ១ នេះ ហេតុ ៣ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
 ក្នុងរូបធាតុ ។ ចុះអាហារ ៣ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
 ក្នុងរូបធាតុ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ១ មនោសញ្ចេតនាហារ ១
 វិញ្ញាណាហារ ១ នេះ អាហារ ៣ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
 ក្នុងរូបធាតុ ។ ចុះផស្សៈ ១ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
 ក្នុងរូបធាតុ តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុសម្ផស្ស នេះ ផស្សៈ ១
 កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងរូបធាតុ ។ ចុះវេទនា ១
 សញ្ញា ១ ចេតនា ១ ចិត្ត ១ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
 ក្នុងរូបធាតុ តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ នេះ ចិត្ត ១ កើត
 ប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងរូបធាតុ ។

[៣៣៣] ចុះខន្ធច្បុន្តាន ។ បេ ។ ចិត្តច្បុន្តាន នៃ

ទេវតា ជាអសញ្ញាសត្វ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរត្តោ

អសញ្ញាសត្តានំ នេវនំ ឧបបត្តិត្វក្ខណោ ឯកោ
 ខន្ធា ចាតុក្កវតិ រូបក្ខន្ធា ។ ទ្វេ អាយតនានិ
 ចាតុក្កវត្ថុ រូបាយតនំ ធម្មាយតនំ ។ ទ្វេ ធាតុយោ
 ចាតុក្កវត្ថុ រូបធាតុ ធម្មធាតុ ។ ឯកំ សង្ខំ
 ចាតុក្កវតិ ទុក្ខសង្ខំ ។ ឯកំ ជ្រ័យំ ចាតុក្កវតិ
 រូបជីវិត្រ័យំ ។ អសញ្ញាសត្តា នេវ អហេតុកា
 អហហារា អសង្កតា អវេទនកា អសញ្ញកា
 អចេតនកា អចិត្តកា ចាតុក្កវត្ថុ ។

(៣៣៤) អរូបធាតុយា ឧបបត្តិត្វក្ខណោ កតិ
 ខន្ធា ។ បេ ។ កតិ ចិត្តានិ ចាតុក្កវត្ថុ ។ អរូប-
 ធាតុយា ឧបបត្តិត្វក្ខណោ ចត្តារោ ខន្ធា ចាតុក្កវត្ថុ
 ទ្វេ អាយតនានិ ចាតុក្កវត្ថុ ទ្វេ ធាតុយោ ចាតុក្កវត្ថុ
 ឯកំ សង្ខំ ចាតុក្កវតិ អដ្ឋជ្រ័យានិ ចាតុក្កវត្ថុ
 តយោ ហេតុ ចាតុក្កវត្ថុ តយោ អាហារា ចាតុក្កវត្ថុ
 ឯកោ ជស្សោ ចាតុក្កវតិ ឯកា វេទនា ឯកា
 សញ្ញា ឯកា ចេតនា ឯកំ ចិត្តំ ចាតុក្កវតិ ។

អភិធម្មបដិក វិភង្គ

ទេវតាជាអសញ្ញាសត្វ មានខន្ធ ១ គឺរូបខន្ធ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃ
បដិសន្ធិ ។ មានអាយតនៈ ២ គឺ វិញ្ញាណតនៈ ១ ធម្មាយតនៈ ១ កើត
ប្រាកដ ។ មានធាតុ ២ គឺ រូបធាតុ ១ ធម្មធាតុ ១ កើតប្រាកដ ។
មានសច្ចៈ ១ គឺ ទុក្ខសច្ចៈ ១ កើតប្រាកដ ។ មានឥន្ទ្រិយ ១ គឺ
រូបធីត្តិឥន្ទ្រិយ កើតប្រាកដ (ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ) ។ ពួកទេវតា
ជាអសញ្ញាសត្វ មិនមានហេតុ មិនមានអាហារ មិនមានផស្សៈ មិន
មានវេទនា មិនមានសញ្ញា មិនមានចេតនា មិនមានចិត្ត កើត
ប្រាកដ (ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ) ។

(៣៣២) ចុះខន្ធប៉ុន្មាន ។ បេ ។ ចិត្តប៉ុន្មាន កើតប្រាកដ
ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងអរូបធាតុ ។ ខន្ធ ៤ កើតប្រាកដ
អាយតនៈ ២ កើតប្រាកដ ធាតុ ២ កើតប្រាកដ សច្ចៈ ១ កើត
ប្រាកដ ឥន្ទ្រិយ ៤ កើតប្រាកដ ហេតុ ៣ កើតប្រាកដ
អាហារ ៣ កើតប្រាកដ ផស្សៈ ១ កើតប្រាកដ វេទនា ១
សញ្ញា ១ ចេតនា ១ ចិត្ត ១ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
ក្នុងអរូបធាតុ ។

ធម្មបទយុទ្ធិវិញ្ញាណវិជ្ជាសាសនា

[៣៣៥] អរូបធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កតមេ
 ចត្តារោ ខន្ធា ចាតុក្កវន្តំ ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញា-
 ខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា អរូបធាតុយា
 ឧបបត្តិក្ខណោ ឥមេ ចត្តារោ ខន្ធា ចាតុក្កវន្តំ ។
 អរូបធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កតមាជំ ទ្វេ អាយត-
 នាជំ ចាតុក្កវន្តំ ។ មនាយតនំ ធម្មាយតនំ
 អរូបធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ ឥមាជំ ទ្វេ អាយតនាជំ
 ចាតុក្កវន្តំ ។ អរូបធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កតមា
 ទ្វេ ធាតុយោ ចាតុក្កវន្តំ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ធម្មធាតុ
 អរូបធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ ឥមា ទ្វេ ធាតុយោ
 ចាតុក្កវន្តំ ។ អរូបធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កតមំ
 ឯកំ សច្ចំ ចាតុក្កវន្តំ ។ ទុក្ខសច្ចំ អរូបធាតុយា
 ឧបបត្តិក្ខណោ ឥទំ ឯកំ សច្ចំ ចាតុក្កវន្តំ ។
 អរូបធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ កតមាជំ អដ្ឋង្គិយាជំ
 ចាតុក្កវន្តំ ។ មនិច្ឆ័យំ ជីវិតិច្ឆ័យំ ឧបេក្ខិច្ឆ័យំ
 សន្តិច្ឆ័យំ វិរិយិច្ឆ័យំ សតិច្ឆ័យំ សមាធិច្ឆ័យំ

ធម្មបាយវិក្កង វិជ្ជមានវិជ្ជមានវារៈ

(៣៣៥) ចុះខន្ធ ៤ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
 ក្នុងអរូបធាតុ តើដូចម្តេច ។ គឺ វេទនាខន្ធ ១ សញ្ញាខន្ធ ១
 សង្ខារខន្ធ ១ វិញ្ញាណខន្ធ ១ នេះ ខន្ធ ៤ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈ
 នៃបដិសន្ធិ ក្នុងអរូបធាតុ ។ ចុះអាយតនៈ ២ កើតប្រាកដ ក្នុង
 ខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងអរូបធាតុ តើដូចម្តេច ។ គឺ មាយតនៈ ១
 ធម្មាយតនៈ ១ នេះ អាយតនៈ ២ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
 ក្នុងអរូបធាតុ ។ ចុះធាតុ ២ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
 ក្នុងអរូបធាតុ តើដូចម្តេច ។ គឺ មនោវិញ្ញាណធាតុ ១ ធម្មធាតុ ១
 នេះ ធាតុ ២ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងអរូបធាតុ ។
 ចុះសច្ចៈ ១ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងអរូបធាតុ តើដូច
 ម្តេច ។ គឺ ទុក្ខសច្ចៈ នេះសច្ចៈ ១ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
 ក្នុងអរូបធាតុ ។ ចុះឥន្ទ្រិយ ៨ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ
 ក្នុងអរូបធាតុ តើដូចម្តេច ។ គឺ មនិឥន្ទ្រិយ ១ ជីវិត្តន្ទ្រិយ ១ វេទក្ខ-
 ត្រិយ ១ សន្ធិត្រិយ ១ វិរិយត្រិយ ១ សត្តត្រិយ ១ សមាធិត្រិយ ១

អភិធម្មបិដកេ វិរាត្តោ

បញ្ចង្គិយំ អរូបធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ ឥមា និ
 អដ្ឋង្គិយានិ ចាតុក្កវន្តំ ។ អរូបធាតុយា ឧបបត្តិត្វ-
 លោ កតមេ តយោ ហេតុ ចាតុក្កវន្តំ ។ អលោ-
 កោ វិចាកហេតុ អនោសោ វិចាកហេតុ អមោហោ
 វិចាកហេតុ អរូបធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ ឥមេ
 តយោ ហេតុ ចាតុក្កវន្តំ ។ អរូបធាតុយា ឧបបត្តិត្វ-
 លោ កតមេ តយោ អាហារា ចាតុក្កវន្តំ ។
 ដស្សាហារោ មនោសញ្ចេតនាហារោ វិញ្ញាណាហារោ
 អរូបធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ ឥមេ តយោ អាហារា
 ចាតុក្កវន្តំ ។ អរូបធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ កតមោ
 ឯកោ ដស្សោ ចាតុក្កវន្តំ ។ មនោវិញ្ញាណាធាតុ-
 សម្មស្សោ អរូបធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ អយំ ឯកោ
 ដស្សោ ចាតុក្កវន្តំ ។ អរូបធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ
 កតមា ឯកា វេទនា ឯកា សញ្ញា ឯកា ចេតនា
 ឯកំ ចិត្តំ ចាតុក្កវន្តំ ។ មនោវិញ្ញាណាធាតុ អរូប-
 ធាតុយា ឧបបត្តិត្វលោ ឥទំ ឯកំ ចិត្តំ ចាតុក្កវន្តំ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

បញ្ញត្តិយ ១ នេះ ឥន្ទ្រិយ ៨ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុង
អរូបធាតុ ។ ចុះហេតុណា កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុង
អរូបធាតុ តើដូចម្តេច ។ គឺ អាលោកៈ ជាវិបាកហេតុ ១ អទោសៈ
ជាវិបាកហេតុ ១ អមោហៈ ជាវិបាកហេតុ ១ នេះ ហេតុ ៣
កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងអរូបធាតុ ។ ចុះអាហារ ៣
កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងអរូបធាតុ តើដូចម្តេច ។
គឺ ផស្សៈ ១ មនោសញ្ចេតនាហារ ១ វិញ្ញាណាហារ ១ នេះ
អាហារ ៣ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងអរូបធាតុ ។
ចុះផស្សៈ ១ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងអរូបធាតុ តើដូច
ម្តេច ។ គឺ មនោវិញ្ញាណធាតុសម្ផស្ស នេះ ផស្សៈ ១ កើតប្រាកដ
ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងអរូបធាតុ ។ ចុះវេទនា ១ សញ្ញា ១
ចេតនា ១ ចិត្ត ១ កើតប្រាកដ ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងអរូបធាតុ
តើដូចម្តេច ។ គឺ មនោវិញ្ញាណធាតុ នេះ ចិត្ត ១ កើតប្រាកដ
ក្នុងខណៈនៃបដិសន្ធិ ក្នុងអរូបធាតុ ។

ធម្មហទយវិវត្តោ រាជ្យនិកាយោ

[៣៣៦] កាមាវចរា ធម្មា ន កាមាវចរា
 ធម្មា រូចាវចរា ធម្មា ន រូចាវចរា ធម្មា អរូចាវចរា
 ធម្មា ន អរូចាវចរា ធម្មា បរិយាបដ្ឋា ធម្មា អបរិ-
 យាបដ្ឋា ធម្មា ។

[៣៣៧] កតមេ ធម្មា កាមាវចរា ។
 ហេដ្ឋតោ អវិច្ចារីយំ បរិយន្តំ ករិត្វា ឧបរិតោ
 បរិម្ពិតវិសុត្តំ ទេវេ អន្តោ ករិត្វា យំ ឯតស្មី
 អន្តរេ ឯត្តាវចរា ឯត្ត បរិយាបដ្ឋា ខន្ធនាតុភាយតនា
 រូបំ វេទនា សញ្ញា សង្ខារា វិញ្ញាណំ ឥមេ ធម្មា
 កាមាវចរា ។ កតមេ ធម្មា ន កាមាវចរា ។
 រូចាវចរា អរូចាវចរា អបរិយាបដ្ឋា ឥមេ ធម្មា ន
 កាមាវចរា ។ កតមេ ធម្មា រូចាវចរា ។ ហេដ្ឋ-
 តោ ព្រហ្មលោកំ បរិយន្តំ ករិត្វា ឧបរិតោ អក-
 រិដ្ឋេ ទេវេ អន្តោ ករិត្វា យំ ឯតស្មី អន្តរេ
 ឯត្តាវចរា ឯត្ត បរិយាបដ្ឋា សមាបដ្ឋស្ស វា ឧបបដ្ឋស្ស
 វា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារិស្ស វា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា
 ឥមេ ធម្មា រូចាវចរា ។ កតមេ ធម្មា ន រូចាវចរា ។

ធម្មបាយវិគ្គ រាជ្យនិកាយៈ

[៣៣៦] ពួកធម៌ ជាតាមាវចរ ពួកធម៌ មិនមែនជា
 តាមាវចរ ពួកធម៌ ជាអូបាវចរ ពួកធម៌ មិនមែនជាអូបាវចរ
 ពួកធម៌ ជាអូបាវចរ ពួកធម៌ មិនមែនជាអូបាវចរ ពួកធម៌
 ជាបរិយាបន្នៈ ពួកធម៌ ជាអបរិយាបន្នៈ ។

[៣៣៧] ពួកធម៌ ជាតាមាវចរ តើដូចម្តេច ។ ខាងក្រោម
 រាប់តាំងអំពីអវិចិត្រកជាទីបំផុត ខាងលើ រាប់តាំងអំពីបរិនិម្មិតវស្សត្តិទៅ-
 តាជាទីបំផុត ខន្ធ ធាតុ អាយតនៈ រូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ
 ណា ក្នុងចន្លោះនេះ គ្រាប់ចុះក្នុងចន្លោះនេះ រាប់បញ្ចូលក្នុងចន្លោះនេះ
 នេះពួកធម៌ ជាតាមាវចរ ។ ពួកធម៌ មិនមែនជាតាមាវចរ តើដូចម្តេច ។
 (ពួកធម៌) ជាអូបាវចរ ជាអូបាវចរ ជាអបរិយាបន្នៈ នេះពួកធម៌
 មិនមែនជាតាមាវចរ ។ ពួកធម៌ ជាអូបាវចរ តើដូចម្តេច ។ ខាងក្រោម
 រាប់តាំងអំពីព្រហ្មលោកជាទីបំផុត ខាងលើ រាប់តាំងអំពីអកនិដ្ឋទៅតា
 ជាទីបំផុត ពួកធម៌ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្តនិងចេតសិក ណា របស់បុគ្គល
 ដែលចូលឈានក្តី ដែលទៅកើតហើយក្តី ដែលនៅជាសុខក្នុងចូលប្បន្ន
 ក្តី ក្នុងចន្លោះនេះ គ្រាប់ចុះក្នុងចន្លោះនេះ រាប់បញ្ចូលក្នុងចន្លោះនេះ នេះ
 ពួកធម៌ ជាអូបាវចរ ។ ចុះពួកធម៌ មិនមែនជាអូបាវចរ តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

តាមាវចរា អរូចាវចរា អបរិយាបន្នា សមេ ធម្មា
ន រូចាវចរា ។ កតមេ ធម្មា អរូចាវចរា ។
ហេដ្ឋតោ អាតាសានញ្ចាយនន្ទបតេ ទេវេ បរិយន្ត
ករិត្វា ឧបរិតោ លេ សញ្ញានាសញ្ញាយនន្ទបតេ
ទេវេ អន្តោ ករិត្វា យំ ឯតស្មី អន្តរេ ឯត្តាវចរា
ឯត្ត បរិយាបន្នា សមាបន្នស្ស វា ឧបបន្នស្ស
វា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារិស្ស វា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា
សមេ ធម្មា អរូចាវចរា ។ កតមេ ធម្មា ន
អរូចាវចរា ។ តាមាវចរា រូចាវចរា អបរិយាបន្នា
សមេ ធម្មា ន អរូចាវចរា ។ កតមេ ធម្មា បរិយា-
បន្នា ។ សាសវា តុសលាតុសលាព្យាកតា ធម្មា
តាមាវចរា រូចាវចរា អរូចាវចរា រូបត្ថន្ទោ វេទនា-
ឡន្ទោ សញ្ញាឡន្ទោ សង្ខារត្ថន្ទោ វិញ្ញាណត្ថន្ទោ
សមេ ធម្មា បរិយាបន្នា ។ កតមេ ធម្មា អបរិ-
យាបន្នា ។ មក្កា ច មក្កវលានិ ច អសង្ខតា ច
ធាតុ សមេ ធម្មា អបរិយាបន្នា ។

អភិធម្មបិដក វិវាទ

(ពួកធម៌) ជាតាមាវចរ ជាអប្បបរមា ជាអបរិយាបន្នៈ នេះពួកធម៌
មិនមែនជាអប្បបរមា ។ ចុះពួកធម៌ ជាអប្បបរមា តើដូចម្តេច ។
ខាងក្រោម រាប់តាំងអំពីភាសានិយាយតទៅតាមទីបំផុត ខាងលើ
រាប់តាំងអំពីនេសញ្ញានិយាយតទៅតាមទីបំផុត ពួកធម៌ ប្រព្រឹត្ត
ទៅក្នុងចិត្តនិងចេតសិក ណា របស់បុគ្គលដែលចូលឈានក្តី ដែលទៅ
កើតហើយក្តី ដែលនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្នក្តី ក្នុងចន្លោះនេះ គ្រាប់ចុះ
ក្នុងចន្លោះនេះ រាប់បញ្ចូលក្នុងចន្លោះនេះ នេះពួកធម៌ ជាអប្បបរមា ។
ចុះពួកធម៌ មិនមែនជាអប្បបរមា តើដូចម្តេច ។ (ពួកធម៌) ជា
តាមាវចរ ជាអប្បបរមា ជាអបរិយាបន្នៈ នេះពួកធម៌ មិនមែនជា
អប្បបរមា ។ ចុះពួកធម៌ ជាអបរិយាបន្នៈ តើដូចម្តេច ។ ពួក
ធម៌ ជាកុសល ជាអកុសល ជាអព្យាក្រឹត ប្រកបដោយអាសវៈ
ជាតាមាវចរ ជាអប្បបរមា ជាអប្បបរមា និងរូបក្ខន្ធ វេទនាខន្ធ
សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះពួកធម៌ ជាអបរិយាបន្នៈ ។
ពួកធម៌ ជាអបរិយាបន្នៈ តើដូចម្តេច ។ មគ្គផ្សំ ផលនៃមគ្គផ្សំ
ជាតុមិនមានបច្ច័យតាក់តែងផង នេះពួកធម៌ ជាអបរិយាបន្នៈ ។

ធម្មបទយវិកង្គេ ឧប្បទកម្មអាយុប្បមណវិហ

[៣៣៨] ទេវតិ តយោ ទេវា សម្មតិទេវា
 ឧបបត្តិទេវា វិសុទ្ធិទេវា ។ សម្មតិទេវា ឆាម
 រាជាណោ ទេវិយោ កុមារា ។ ឧបបត្តិទេវា ឆាម
 ចាតុម្ពហារាជិកេ ទេវេ ឧបាទាយ តទុបវិ ទេវា ។
 វិសុទ្ធិទេវា ឆាម អវហន្តោ វុច្ឆន្តិ ។

[៣៣៩] ទានំ ទត្វា សីលំ សមាទយិត្វា
 ឧបោសថកម្មំ កត្វា កត្ត ឧបបជ្ជន្តិ ។ ទានំ
 ទត្វា សីលំ សមាទយិត្វា ឧបោសថកម្មំ កត្វា
 អប្បេកក្ខេ ខត្តិយមហាសាលានំ សហព្យតំ ឧប-
 បជ្ជន្តិ អប្បេកក្ខេ ព្រាហ្មណមហាសាលានំ សហ-
 ព្យតំ ឧបបជ្ជន្តិ អប្បេកក្ខេ កហបតិមហាសាលានំ
 សហព្យតំ ឧបបជ្ជន្តិ អប្បេកក្ខេ ចាតុម្ពហារាជិកានំ
 ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជន្តិ អប្បេកក្ខេ តាវត្ថិ-
 សានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជន្តិ អប្បេកក្ខេ
 យាមានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជន្តិ អប្បេកក្ខេ
 តុសិតានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជន្តិ អប្បេកក្ខេ
 ទិប្បានវតីនំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជន្តិ អប្បេកក្ខេ

ធម្មហឧយវិភង្គ ឧប្បទកម្មអាយុប្បមាណវារៈ

[៣៣៨] ទេវតា ៣ ពួក គឺ សម្មតិទេវតា ១ ទបបត្តិ-

ទេវតា ១ វិសុទ្ធិទេវតា ១ ឈ្មោះថាទេវតា ២ ពួកស្តេច ពួក

ព្រះរាជទេពី ពួករាជកុមារ ឈ្មោះថាសម្មតិទេវតា ២ ពួកទេវតា

រាប់តាំងអំពីទេវតា ជាន់ចាតុម្បហារាជិកៈ ទៅទល់នឹងទេវតា ជាន់លើនោះៗ

ឈ្មោះថាទបបត្តិទេវតា ២ ពួកព្រះអរហន្ត ហៅថា វិសុទ្ធិទេវតា ២

[៣៣៩] បុគ្គល ឲ្យទាន សមាទានសីល ធ្វើទុបោ-

សថកម្ម តើកើតក្នុងទីណា ២ បុគ្គល ឲ្យទាន សមាទានសីល

ធ្វើទុបោសថកម្ម ពួកខ្លះ កើតជាមួយនឹងខត្តិយមហាសាល ពួកខ្លះ

កើតជាមួយនឹងពួកព្រាហ្មណមហាសាល ពួកខ្លះ កើតជាមួយនឹងពួក

គហបតិមហាសាល ពួកខ្លះ កើតជាមួយនឹងពួកទេវតាជាន់ចាតុម្ប-

ហារាជិកៈ ពួកខ្លះ កើតជាមួយនឹងពួកទេវតាជាន់តាវត្តិវ្យ ពួកខ្លះ

កើតជាមួយនឹងពួកទេវតា ជាន់យាមៈ ពួកខ្លះ កើតជាមួយនឹងពួក

ទេវតាជាន់តុសិតៈ ពួកខ្លះ កើតជាមួយនឹងពួកទេវតាជាន់ម្ខាងរតី

អភិធម្មបំជីពេ វិរាដ្ឋោ

បរិនិច្ឆ័ត្តវសវត្ថុនំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជន្តិ ។

[៣៤០] មនុស្សានំ កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។
 វស្សសតំ អប្បំ វា ភិយ្យេកា វា ។ ចាតុម្ពហារាជិ-
 កានំ ទេវានំ កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។ យានិ
 មាណុសកានិ បញ្ញាសវស្សានិ ចាតុម្ពហារាជិកានំ
 ទេវានំ ឯសោ ឯកោ វត្ថុន្តិវេ តាយ វត្ថុយា
 តីសវត្ថុយោ មាសោ តេន មាសេន ទ្វាធសមាសិ-
 យោ សំវច្ឆវេ តេន សំវច្ឆវេន ទិព្វានិ បញ្ច
 វស្សសតានិ ចាតុម្ពហារាជិកានំ ទេវានំ អាយុប្ប-
 មាណំ ។ មនុស្សានំ កណ្ណាយ កិត្តកំ ហោតិ ។
 នុវត្តវស្សសតសហស្សានំ ។ តាវត្ថីសានំ ទេវានំ
 កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។ យំ មាណុសកំ វស្ស-
 សតំ តាវត្ថីសានំ ទេវានំ ឯសោ ឯកោ វត្ថុន្តិវេ
 តាយ វត្ថុយា តីសវត្ថុយោ មាសោ តេន មាសេន
 ទ្វាធសមាសិយោ សំវច្ឆវេ តេន សំវច្ឆវេន ទិព្វំ
 វស្សសហស្សំ តាវត្ថីសានំ ទេវានំ អាយុប្បមាណំ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ពួកខ្លះ កើតជាមួយនឹងពួកទេវតា ជាន់បរនិម្មិតវិសុត្តិ ។

(៣៤០) ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់មនុស្ស តើប៉ុន្មាន ។

កំណត់មួយរយឆ្នាំ ឬ តិចជាង ឬក៏ ច្រើនជាង មួយរយឆ្នាំ ។

ប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា ជាន់ចាតុម្ពហារាជិកៈ តើប៉ុន្មាន ។

៥០ ឆ្នាំ ណា ជាប់របស់នៃមនុស្ស ៥០ ឆ្នាំ⁺នេះ ជាមួយយប់មួយថ្ងៃ

នៃទេវតា ជាន់ចាតុម្ពហារាជិកៈ ៣០ រាត្រី ដោយរាត្រីនោះ ជាមួយ

ខែ ១២ ខែ ដោយខែនោះ ជាមួយឆ្នាំ ៥ រយឆ្នាំទិព្វ ដោយ

ឆ្នាំនោះ ជាប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា ជាន់ចាតុម្ពហារាជិកៈ ។

(ចុះបើ) រាប់ជាឆ្នាំ របស់មនុស្សវិញ តើត្រូវជាប៉ុន្មានឆ្នាំ ។ ត្រូវ

ជា ៨ លានឆ្នាំ ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា ជាន់តាវត្តិវ្យ

តើប៉ុន្មាន ។ មួយរយឆ្នាំ ណា ជាប់របស់នៃមនុស្ស មួយរយឆ្នាំ⁺នេះ

ជាមួយយប់មួយថ្ងៃ របស់ទេវតា ជាន់តាវត្តិវ្យ ៣០ រាត្រី ដោយរាត្រី

នោះ ជាមួយខែ ១២ ខែ ដោយខែនោះ ជាមួយឆ្នាំ មួយពាន់ឆ្នាំទិព្វ

ដោយឆ្នាំនោះ ជាប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា ជាន់តាវត្តិវ្យ ។

ធម្មបទយវិរុទ្ធ ឧប្បាទកម្មអាយុប្បមាណវារោ

មនុស្សានំ កណាឆាយ កិត្តកំ ហោតិ ។ តិស្សោ
 ច វស្សកោដិយោ សង្ខិញ្ច វស្សសតសហស្សានិ ។
 យាមានំ ទេវានំ កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។
 យានិ មាណុសកានិ ទ្វេ វស្សសតានិ យាមានំ
 ទេវានំ ឯសោ ឯកោ រត្តិន្ទរោ តាយ រត្តិយា
 តីសរត្តិយោ មាសោ តេន មាសេន ទ្វាទស-
 មាសិយោ សំវច្ឆរោ តេន សំវច្ឆរេន ទិព្វានិ ទ្វេ
 វស្សសហស្សានិ យាមានំ ទេវានំ អាយុប្បមាណំ ។
 មនុស្សានំ កណាឆាយ កិត្តកំ ហោតិ ។ ចុទ្ធស
 ច វស្សកោដិយោ ចត្តាឡីសញ្ញា វស្សសតសហស្សា-
 និ ។ តុសិតានំ ទេវានំ កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។
 យានិ មាណុសកានិ ចត្តារិ វស្សសតានិ តុសិតានំ
 ទេវានំ ឯសោ ឯកោ រត្តិន្ទរោ តាយ រត្តិយា
 តីសរត្តិយោ មាសោ តេន មាសេន ទ្វាទសមា-
 សិយោ សំវច្ឆរោ តេន សំវច្ឆរេន ទិព្វានិ ចត្តារិ
 វស្សសហស្សានិ តុសិតានំ ទេវានំ អាយុប្បមា-
 ណំ ។ មនុស្សានំ កណាឆាយ កិត្តកំ ហោតិ ។

ធម្មហិកាយវិភង្គ ឧប្បាទកម្មអាយុប្បមាណវិវា:

(ចុះបើ) រាប់ជាឆ្នាំមនុស្ស តើត្រូវជាប៉ុន្មានឆ្នាំ ។ ត្រូវជា ៣ កោដិ
 ៦ លានឆ្នាំ ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុរបស់ទេវតា ជាន់យាមៈ តើ
 ប៉ុន្មាន ។ ពីររយឆ្នាំ ណា ជារបស់នៃមនុស្ស ពីររយឆ្នាំ⁺ ជា
 មួយយប់មួយថ្ងៃ នៃទេវតា ជាន់យាមៈ ៣០ ពត្រី ដោយពត្រីនោះ
 ជាមួយខែ ១២ ខែ ដោយខែនោះ ជាមួយឆ្នាំ ពីរពាន់ឆ្នាំទិព្វ
 ដោយឆ្នាំនោះ ជាប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា ជាន់យាមៈ ។

(ចុះបើ) រាប់ជាឆ្នាំមនុស្សវិញ តើត្រូវជាប៉ុន្មានឆ្នាំ ។ ត្រូវជា ១២ កោដិ
 ៤ លានឆ្នាំ ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតាជាន់តុសិត តើ
 ប៉ុន្មាន ។ បួនរយឆ្នាំ ណា ជារបស់នៃមនុស្ស បួនរយឆ្នាំ⁺ ជា
 មួយយប់មួយថ្ងៃ នៃទេវតា ជាន់តុសិត ៣០ ពត្រី ដោយពត្រីនោះ
 ជាមួយខែ ១២ ខែ ដោយខែនោះ ជាប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា
 ជាន់តុសិត ។ (ចុះបើ) រាប់ជាឆ្នាំរបស់មនុស្សវិញ តើត្រូវជាប៉ុន្មានឆ្នាំ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋាន

សត្តបញ្ញាសវស្សកោដិយោ សដ្ឋិត្តា វស្សសតស-
 ហស្សានិ ។ និម្មានតំនំ ទេវំនំ កិត្តកំ អាយុប្ប-
 មាណំ ។ យានិ មាណុសកានិ អដ្ឋ វស្សសតានិ
 និម្មានតំនំ ទេវំនំ ឯសោ ឯកោ វត្ថុទ្ធិវោ តាយ
 វត្ថុយា តិសរត្ថិយោ មាសោ តេន មាសេន ប្បាទ-
 សមាសិយោ សំវច្ឆរេន តេន សំវច្ឆរេន និព្វានិ អដ្ឋ
 វស្សសហស្សានិ និម្មានតំនំ ទេវំនំ អាយុប្បមាណំ ។
 មនុស្សានំ កណ្តាយ កិត្តកំ ហោតិ ។ ទ្វេ វស្ស-
 កោដិសតានិ តិសញ្ច^(១) វស្សកោដិយោ ចត្តាឡិ-
 សញ្ច^(២) វស្សសតសហស្សានិ ។ បរិនិម្មិតវសវត្ថុនំ
 ទេវំនំ កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។ យានិ មាណុស-
 កានិ សោឡុស វស្សសតានិ បរិនិម្មិតវសវត្ថុនំ
 ទេវំនំ ឯសោ ឯកោ វត្ថុទ្ធិវោ តាយ វត្ថុយា តិស-
 រត្ថិយោ មាសោ តេន មាសេន ប្បាទសមាសិយោ
 សំវច្ឆរេន តេន សំវច្ឆរេន និព្វានិ សោឡុស វស្សស-
 ហស្សានិ បរិនិម្មិតវសវត្ថុនំ ទេវំនំ អាយុប្បមាណំ ។

១ ឧ. ម. ពិស្សោ ច ។ ២ ឧ. ម. ចត្តាឡិសញ្ច ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ត្រូវជា ៥៧ កោដិ ៦ លានឆ្នាំ ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា
 ជាន់និម្មានរតី តើប៉ុន្មាន ។ ៨ រយឆ្នាំ ណា ជារបស់នៃមនុស្ស
 ៨ រយឆ្នាំ⁺ ជាមួយយប់មួយថ្ងៃ នៃទេវតា ជាន់និម្មានរតី ៣០ កត្រី
 ដោយកត្រីនោះ ជាមួយខែ ១២ ខែ ដោយខែនោះ ជាមួយឆ្នាំ
 ៨ ពាន់ឆ្នាំទិព្វ ដោយឆ្នាំនោះ ជាប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា
 ជាន់និម្មានរតី ។ (ចុះបើ)រាប់ជាឆ្នាំមនុស្សវិញ តើត្រូវជាប៉ុន្មានឆ្នាំ ។
 ត្រូវជា ២៣០ កោដិ ៤ លានឆ្នាំ ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់
 ទេវតា ជាន់បរិនិម្មិតវសវត្ថុ តើប៉ុន្មាន ។ ១៦ រយឆ្នាំ (១៦០០)
 ណា ជារបស់នៃមនុស្ស ១៦ រយឆ្នាំ⁺ ជាមួយយប់មួយថ្ងៃ នៃទេវតា
 ជាន់បរិនិម្មិតវសវត្ថុ ៣០ កត្រី ដោយកត្រីនោះ ជាមួយខែ ១២ ខែ
 ដោយខែនោះ ជាមួយឆ្នាំ ១៦ ពាន់ឆ្នាំទិព្វ (១ ម៉ឺន ៦ ពាន់ឆ្នាំ)
 ដោយឆ្នាំនោះ ជាប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា ជាន់បរិនិម្មិតវសវត្ថុ ។

ធម្មបទយវិកង្គេ ឧប្បទកម្មអាយុប្បមាណវិហារ

មនុស្សានំ កលាឆាយ កិត្តកំ ហោតិ ។ នវ
ច វស្សកោដិសតានិ ឯកវសញ្ច វស្សកោដិយោ
សដ្ឋិត្តា វស្សសតសហស្សានិភិ ។

ធម្មំ តេ(១) កាមាវចរា សព្វកាមសមិទ្ធិនោ
សព្វេសំ ឯកសង្ខតោ អាហុ កវតិ កិត្តកោ
ទ្វាទសកោដិសតំ តេសំ អដ្ឋវសញ្ច កោដិយោ
បញ្ញាសសតសហស្សានំ វស្សក្កេន បកាសិតាតិ។

[៣៤០] បឋមំ ឈានំ បវត្តំ ភាវេត្វា កត្ត
ឧបបជ្ឈន្តិ ។ បឋមំ ឈានំ បវត្តំ ភាវេត្វា ព្រហ្ម-
ចារិសជ្ឈានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ឈន្តិ ។ តេសំ
កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។ កប្បស្ស តតិយោ
ចតុត្ថោ(២) ភាកោ ។ បឋមំ ឈានំ មជ្ឈិមំ ភាវេត្វា
កត្ត ឧបបជ្ឈន្តិ ។ បឋមំ ឈានំ មជ្ឈិមំ ភាវេត្វា
ព្រហ្មបរោហិតានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ឈន្តិ ។
តេសំ កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។ ឧបឡកប្បោ ។

១ ឧ. ម. ៨ ឯតេ ។ ២ ឧ. ម. អយំ បាលោ ន ទិស្សតិ ។

ធម្មហេទយវិក្ខុ ឧប្បទេកម្មអាយុប្បមាណវារៈ

(ចុះថ្ងៃ) រាប់ជាឆ្នាំមនុស្សវិញ តើត្រូវជាប៉ុន្មានឆ្នាំ ។ ត្រូវជា ៩០០
កោដិផង ២១ កោដិផង ៦ លានឆ្នាំផង ។

ពួកទេវតា ដែលបិតនៅ ក្នុងកាមាវចរស្នូតទាំង ៦ ជាន់នោះ
ជាអ្នកសម្រេច នូវកាមទាំងពួង ។ អាយុរបស់ពួកទេវតា
ទាំងអស់ ដែលបណ្ឌិត រាប់ដោយរបរម តើប៉ុន្មានឆ្នាំ
១២ រយកោដិផង ២៨ កោដិផង ៥ សែនឆ្នាំផង ជា
អាយុរបស់ទេវតាទាំងនោះ ដែលបណ្ឌិត ប្រកាសហើយ
ដោយទីបំផុតនៃឆ្នាំ ។

(៣២១) ចុះបុគ្គល ចំរើនបឋមជ្ឈាន យ៉ាងឧនថយ តើកើតក្នុង
ទីណា ។ បុគ្គល ចំរើនបឋមជ្ឈាន យ៉ាងឧនថយ កើតជាមួយ
នឹងពួកទេវតា ជាន់ព្រហ្មបុរិសផ្ទះ ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់
ទេវតាជាន់នោះ តើប៉ុន្មាន ។ កប្ប ១ ចែកជា ៣ ភាគ ឬ ២
ភាគ (យកមួយភាគ ជាអាយុរបស់ទេវតាជាន់នោះ) ។ ចុះបុគ្គល
ចំរើនបឋមជ្ឈាន យ៉ាងកណ្តាល តើកើតក្នុងទីណា ។ បុគ្គល ចំ-
រើនបឋមជ្ឈាន យ៉ាងកណ្តាល កើតជាមួយនឹងពួកទេវតាជាន់ព្រហ្ម-
បរោហិត ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា ជាន់នោះ តើ
ប៉ុន្មាន ។ ពាក់កណ្តាលកប្ប (ជាអាយុរបស់ទេវតាជាន់នោះ) ។

អភិធម្មបិដកេ វិរត្តោ

បឋមំ ឈានំ បណ្ឌិតំ ភាវេត្វា កត្ត ឧបបជ្ជន្តិ ។
 បឋមំ ឈានំ បណ្ឌិតំ ភាវេត្វា មហាព្រហ្មានំ
 ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជន្តិ ។ តេសំ កិត្តកំ
 អាយុប្បមាណំ ។ ឯកោ កក្កោ ។ ទុតិយំ
 ឈានំ បរិតំ ភាវេត្វា កត្ត ឧបបជ្ជន្តិ ។ ទុតិយំ
 ឈានំ បរិតំ ភាវេត្វា បរិត្តានានំ ទេវានំ សហព្យតំ
 ឧបបជ្ជន្តិ ។ តេសំ កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។
 ទ្វេ កក្កោ ។ ទុតិយំ ឈានំ មជ្ឈិមំ ភាវេត្វា
 កត្ត ឧបបជ្ជន្តិ ។ ទុតិយំ ឈានំ មជ្ឈិមំ ភាវេត្វា
 អប្បមាណានានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជន្តិ ។
 តេសំ កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។ ចត្តារោ
 កក្កោ ។ ទុតិយំ ឈានំ បណ្ឌិតំ ភាវេត្វា កត្ត
 ឧបបជ្ជន្តិ ។ ទុតិយំ ឈានំ បណ្ឌិតំ ភាវេត្វា
 អាកស្សរានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជន្តិ ។
 តេសំ កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។ អដ្ឋ កក្កោ ។
 តតិយំ ឈានំ បរិតំ ភាវេត្វា កត្ត ឧបបជ្ជន្តិ ។

អភិធម្មបិដក វិវដ្ត

ចុះបុគ្គល ចំរើនបឋមជ្ឈាន ជាខ្ពស់ តើកើត ក្នុងទីណា ។
 បុគ្គល ចំរើនបឋមជ្ឈាន ជាខ្ពស់ កើតជាមួយនឹងពួកទេវតា ជាទីមហា .
 ព្រហ្ម ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតាជាទីនោះ តើប៉ុន្មាន ។
 មួយកប្ប (ជាអាយុនៃទេវតាជាទីនោះ) ។ ចុះបុគ្គល ចំរើន
 ទុតិយជ្ឈាន យ៉ាងឧបថយ តើកើត ក្នុងទីណា ។ បុគ្គល ចំរើន
 ទុតិយជ្ឈាន យ៉ាងឧបថយ កើតជាមួយនឹងពួកទេវតា ជាទីបរិត្តាកៈ ។
 ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា ជាទីនោះ តើប៉ុន្មាន ។ ពីរកប្ប
 (ជាអាយុរបស់ទេវតា ជាទីនោះ) ។ ចុះបុគ្គល ចំរើនទុតិយជ្ឈាន
 យ៉ាងកណ្តាល តើកើត ក្នុងទីណា ។ បុគ្គល ចំរើនទុតិយជ្ឈាន យ៉ាង
 កណ្តាល កើតជាមួយនឹងពួកទេវតា ជាទីអប្បមាណាកៈ ។ ចុះប្រមាណ
 នៃអាយុ របស់ទេវតា ជាទីនោះ តើប៉ុន្មាន ។ ៤ កប្ប (ជាអាយុ
 របស់ទេវតា ជាទីនោះ) ។ ចុះបុគ្គល ចំរើនទុតិយជ្ឈាន ជាខ្ពស់
 តើកើតក្នុងទីណា ។ បុគ្គល ចំរើនទុតិយជ្ឈាន ជាខ្ពស់ កើតជាមួយ
 នឹងពួកទេវតា ជាទីអាកសវ្យាៈ ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា
 ជាទីនោះ តើប៉ុន្មាន ។ ៨ កប្ប (ជាអាយុរបស់ទេវតាជាទីនោះ) ។
 ចុះបុគ្គល ចំរើនតតិយជ្ឈាន យ៉ាងឧបថយ តើកើត ក្នុងទីណា ។

ធម្មហេយវិកង្កេ ឧប្បាទកម្មអាយុប្បមាណវិហ

តតិយំ ឈានំ បរិត្តំ ភាវេត្វា បរិត្តសុភានំ ទេវានំ
 សហព្យតំ ឧបបជ្ឈន្តិ ។ តេសំ កិត្តកំ អាយុប្ប-
 មាណំ ។ សោឡស កប្បា ។ តតិយំ ឈានំ
 មជ្ឈិមំ ភាវេត្វា កត្ត ឧបបជ្ឈន្តិ ។ តតិយំ ឈានំ
 មជ្ឈិមំ ភាវេត្វា អប្បមាណសុភានំ ទេវានំ សហ-
 ព្យតំ ឧបបជ្ឈន្តិ ។ តេសំ កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។
 ទ្វិត្តិស កប្បា ។ តតិយំ ឈានំ បណីតំ ភាវេត្វា
 កត្ត ឧបបជ្ឈន្តិ ។ តតិយំ ឈានំ បណីតំ ភាវេត្វា
 សុភកក្កិណ្ណានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ឈន្តិ ។
 តេសំ កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។ ចតុស្សដ្ឋ
 កប្បា ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ភាវេត្វា អារម្មណានន្តតា
 មនសិការានន្តតា ធន្ធានន្តតា បណិធិនន្តតា
 អធិមោក្ខនន្តតា អភិជីហារនន្តតា បញ្ញាណ-
 នន្តតា អប្បេកក្ខេ អសញ្ញសន្តានំ ទេវានំ សហ-
 ព្យតំ ឧបបជ្ឈន្តិ អប្បេកក្ខេ វេហប្បឈានំ ទេវានំ

ធម្មហិរយវិក្កន្ត ឧប្បាទកម្មអាយុប្បមាណវាៈ

បុគ្គល ចំរើនតតិយជ្ឈាន យ៉ាងឧបាយ កើតជាមួយនឹងពួកទេវតា
 ជាន់បរិត្តសុភៈ ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា ជាន់នោះ
 តើប៉ុន្មាន ។ ១៦ កប្ប (ជាអាយុរបស់ទេវតាជាន់នោះ) ។
 ចុះបុគ្គល ចំរើនតតិយជ្ឈាន យ៉ាងកណ្តាល តើកើត ក្នុងទីណា ។
 បុគ្គល ចំរើនតតិយជ្ឈាន យ៉ាងកណ្តាល កើតជាមួយនឹងពួកទេវតា
 ជាន់អប្បមាណសុភៈ ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុរបស់ទេវតាជាន់នោះ តើ
 ប៉ុន្មាន ។ ៣២ កប្ប (ជាអាយុរបស់ទេវតាជាន់នោះ) ។ ចុះ
 បុគ្គល ចំរើនតតិយជ្ឈាន ជាន់ខ្ពស់ តើកើត ក្នុងទីណា ។ បុគ្គល
 ចំរើនតតិយជ្ឈាន ជាន់ខ្ពស់ កើតជាមួយនឹងពួកទេវតា ជាន់សុភៈ-
 កិណ្ឌៈ ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា ជាន់នោះ តើប៉ុន្មាន ។
 ៦៤ កប្ប (ជាអាយុរបស់ទេវតាជាន់នោះ) ។ បុគ្គល ចំរើនចតុត្ថជ្ឈាន
 ព្រោះមានការម្ស្នាក់ផ្សេងគ្នា ព្រោះមានមនសិការផ្សេងគ្នា ព្រោះមាន
 ធន្នៈផ្សេងគ្នា ព្រោះមានបណ្ឌិធិ (ការតម្កល់) ផ្សេងគ្នា ព្រោះមាន
 អធិមោក្ខ (ការចុះចិត្ត) ផ្សេងគ្នា ព្រោះមានអភិវិហារ (ការកសាង)
 ផ្សេងគ្នា ព្រោះមានបញ្ញាផ្សេងគ្នា ពួកខ្លះ កើតជាមួយនឹងពួកទេវតា
 ជាន់អសញ្ញាសត្វ ពួកខ្លះ កើតជាមួយនឹងពួកទេវតា ជាន់វេហប្បលៈ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

សហព្យាគំ ឧបបជ្ជន្តិ អប្បេកក្ខេ អវិហានំ ទេវានំ
 សហព្យាគំ ឧបបជ្ជន្តិ អប្បេកក្ខេ អតប្បានំ ទេវានំ
 សហព្យាគំ ឧបបជ្ជន្តិ អប្បេកក្ខេ សុទិស្សានំ ទេវានំ
 សហព្យាគំ ឧបបជ្ជន្តិ អប្បេកក្ខេ សុទិស្សនំ ទេវានំ
 សហព្យាគំ ឧបបជ្ជន្តិ អប្បេកក្ខេ អភិជ្ជានំ ទេវានំ
 សហព្យាគំ ឧបបជ្ជន្តិ អប្បេកក្ខេ អាកាសានុញ្ញា-
 យតន្តបតានំ ទេវានំ សហព្យាគំ ឧបបជ្ជន្តិ អប្បេ-
 កក្ខេ វិញ្ញាណញ្ញាយតន្តបតានំ ទេវានំ សហព្យាគំ
 ឧបបជ្ជន្តិ អប្បេកក្ខេ អាកិញ្ញញ្ញាយតន្តបតានំ ទេ-
 វានំ សហព្យាគំ ឧបបជ្ជន្តិ អប្បេកក្ខេ ទេវ សញ្ញាណ-
 សញ្ញាយតន្តបតានំ ទេវានំ សហព្យាគំ ឧបបជ្ជន្តិ ។
 អសញ្ញាសត្តានញ្ច វេហប្បលានញ្ច ទេវានំ តិវុត្តកំ
 អាយុប្បមាណំ ។ បញ្ច កប្បសតានិ ។ អវិហានំ
 ទេវានំ តិវុត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។ កប្បសហស្សំ ។
 អតប្បានំ ទេវានំ តិវុត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។ ទ្វេ
 កប្បសហស្សានិ ។ សុទិស្សានំ ទេវានំ តិវុត្តកំ
 អាយុប្បមាណំ ។ ចត្តារិ កប្បសហស្សានិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ពួកខ្លះ កើតជាមួយ នឹងពួកទេវតា ជាន់អវិហៈ ពួកខ្លះ កើតជាមួយ
 នឹងពួកទេវតា ជាន់អតប្បៈ ពួកខ្លះ កើតជាមួយ នឹងពួកទេវតាជាន់
 សុទ្ធស្បៈ ពួកខ្លះ កើតជាមួយ នឹងពួកទេវតា ជាន់សុទ្ធស្បៈ ពួកខ្លះ
 កើតជាមួយ នឹងពួកទេវតា ជាន់អកនិដ្ឋៈ ពួកខ្លះ កើតជាមួយនឹងពួក
 ទេវតា ជាន់អាកាសានញ្ចាយគនៈ ពួកខ្លះ កើតជាមួយ នឹងពួកទេវតា
 ជាន់វិញ្ញាណញ្ចាយគនៈ ពួកខ្លះ កើតជាមួយនឹងពួកទេវតា ជាន់អា-
 កិញ្ចញ្ចាយគនៈ ពួកខ្លះ កើតជាមួយនឹងពួកទេវតា ជាន់ទេវសញ្ញានា-
 សញ្ចាយគនៈ ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា ជាន់អសញ្ញាសត្វក្តី
 ជាន់វេហប្បលៈក្តី តើប៉ុន្មាន ។ ៥ រយកប្ប (ជាអាយុរបស់ទេវតាជាន់
 នោះ) ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា ជាន់អវិហៈ តើប៉ុន្មាន ។
 មួយពាន់កប្ប (ជាអាយុរបស់ទេវតាជាន់នោះ) ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ
 របស់ទេវតា ជាន់អតប្បៈ តើប៉ុន្មាន ។ ពីរពាន់កប្ប (ជាអាយុរបស់
 ទេវតាជាន់នោះ) ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតាជាន់សុទ្ធស្បៈ
 តើប៉ុន្មាន ។ ៤ ពាន់កប្ប (ជាអាយុរបស់ទេវតាជាន់នោះ) ។

ធម្មហេយវិកង្កេ ឧប្បាទកម្មអាយុប្បមាណវិហ

សុទ្ធសង្ឃនំ ទេវនំ កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។
 អដ្ឋ កប្បសហស្សនំ ។ អកង្ខដ្ឋានំ ទេវនំ
 កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។ សោឡស កប្បស-
 ហស្សនំ ។ អាកាសានញ្ញាយតន្តបតានំ ទេវនំ
 កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។ វីសតិ កប្បស-
 ហស្សនំ ។ វិញ្ញាណញ្ញាយតន្តបតានំ ទេវនំ
 កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។ ចត្តាឡីស កប្បស-
 ហស្សនំ ។ អាកញ្ញញ្ញាយតន្តបតានំ ទេវនំ
 កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។ សដ្ឋី កប្បសហស្ស-
 នំ ។ លេសញ្ញាយតន្តបតានំ ទេវនំ
 កិត្តកំ អាយុប្បមាណំ ។ ចតុរាសីតិ កប្បស-
 ហស្សនីតិ ។

ឧត្តតា បុញ្ញតេជេន កាម្រូបកតី កតា

កវ៌កំ វាបិ សម្បត្តា បុន កង្ខន្តិ^(១) ទុកតី

១ ម. បុតាគប្បន្តិ ។

ធម្មបទយវិក្កន្ត ឧប្បទកម្មអាយុប្បមាណវិរៈ

ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតាជាន់សុខស្សី តើប៉ុន្មាន ។ ៨ ពាន់កប្ប
 (ជាអាយុរបស់ទេវតាជាន់នោះ) ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា
 ជាន់អកនិដ្ឋៈ តើប៉ុន្មាន ។ ១៦ ពាន់កប្ប (ជាអាយុរបស់ទេវតា
 ជាន់នោះ) ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា ជាន់អាកា-
 សានញ្ចាយគនៈ តើប៉ុន្មាន ។ ៤០ ពាន់កប្ប (ជាអាយុរបស់
 ទេវតាជាន់នោះ) ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុរបស់ទេវតា ជាន់វិញ្ញា-
 ណញ្ចាយគនៈ តើប៉ុន្មាន ។ ៤០ ពាន់កប្ប (ជាអាយុរបស់ទេវតាជាន់
 នោះ) ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា ជាន់អាកិញ្ញញ្ញ-
 យគនៈ តើប៉ុន្មាន ។ ៦០ ពាន់កប្ប (ជាអាយុរបស់ទេវតាជាន់
 នោះ) ។ ចុះប្រមាណនៃអាយុ របស់ទេវតា ជាន់នេវសញ្ញានា-
 សញ្ញាយគនៈ តើប៉ុន្មាន ។ ៨៤ ពាន់កប្ប (ជាអាយុរបស់ទេវតា
 ជាន់នោះ) ។

ពួកសត្វ ដែលគេដោះតុល្យស្វយេហ៊ីយ រមែងទៅកាន់ កាបគតិ
 និងរូបគតិ ឬឲ្យដល់កវគ្គព្រហ្ម ក៏ដង្ហែងបែប កាន់ទុគ្គតិវិញ

អភិធម្មបិដកេ វិវត្តោ

តាវ មីយាយុកា សត្តា ចរុន្តិ អាយុសន្និយា
 នត្ថិ កោចិ ភវេ និព្វា ឥតិ វុត្ថំ មហេសិនា
 តស្មា ហិ ជីវា និបកា និបុណា អត្ថចិន្តកា
 ជីវាមរណមោក្ខាយ ភាវេន្តិ បក្កមុត្ថមំ
 ភាវយិត្វា សុច្ឆិ មក្កំ និព្វានោកធាតមិនំ
 សព្វាសវេ បរិញាយ បរិនិព្វន្តិ អនាសវានំ ។

[៣៤២] បញ្ចន្ធិ ខន្ធនំ កតិ អភិញ្ញេយ្យា
 កតិ បរិញ្ញេយ្យា កតិ បហាតព្វា កតិ ភាវេ-
 តព្វា កតិ សច្ចិកាតព្វា កតិ ន បហាតព្វា ន
 ភាវេតព្វា ន សច្ចិកាតព្វា ។ បេ ។ សត្តន្ធិ
 ចិត្តានំ កតិ អភិញ្ញេយ្យា កតិ បរិញ្ញេយ្យា កតិ
 បហាតព្វា កតិ ភាវេតព្វា កតិ សច្ចិកាតព្វា
 កតិ ន បហាតព្វា ន ភាវេតព្វា ន សច្ចិកា-
 តព្វា ។ រូបក្ខន្ធា អភិញ្ញេយ្យោ បរិញ្ញេយ្យោ
 ន បហាតព្វា ន ភាវេតព្វា ន សច្ចិកាតព្វា

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ពួកសត្វដែលមានអាយុវែងដល់ម្ល៉ោះ ក៏គង់ច្បុក ដោយ
 អស់អាយុ ព្រះមហេសី ត្រាស់ថា គ្មានកតណាទីមួយទៀត
 ទេ ព្រោះហេតុនោះ អ្នកប្រាជ្ញមានប្រាជ្ញាវក្សខ្លួន មាន
 ប្រាជ្ញាល្អិត អ្នកគិតនូវអត្ត តែងចំរើន នូវមគ្គដ៏ប្រសើរ
 ដើម្បីដោះខ្លួន ចាកជំងឺនិងមរណៈ លុះចំរើននូវមគ្គដ៏ស្អាត
 សម្រាប់ធ្វើដំណើរ ទៅកាន់អមតនិព្វានហើយ រមែងជា
 អ្នកមិនមានអាសវៈ កំណត់នូវអាសវៈទាំងពួង ហើយបរិ-
 និព្វាន ។

(៣២២) បណ្តាខន្ធទាំង៥ ខន្ធប៉ុន្មាន គួរគេដឹងច្បាស់ ខន្ធប៉ុន្មាន
 គួរកំណត់ដឹង ខន្ធប៉ុន្មាន គួរលះបង់ ខន្ធប៉ុន្មាន គួរចំរើន ខន្ធប៉ុន្មាន
 គួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ខន្ធប៉ុន្មាន មិនគួរលះបង់ មិនគួរចំរើន មិនគួរធ្វើ
 ឲ្យជាក់ច្បាស់ ។ បេ ។ បណ្តាចិត្តទាំង៧ ចិត្តប៉ុន្មាន គួរដឹងច្បាស់
 ចិត្តប៉ុន្មាន គួរកំណត់ដឹង ចិត្តប៉ុន្មាន គួរលះបង់ ចិត្តប៉ុន្មាន គួរចំរើន
 ចិត្តប៉ុន្មាន គួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ចិត្តប៉ុន្មាន មិនគួរលះបង់ មិនគួរ
 ចំរើន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ។ រូបក្ខន្ធ គេគួរដឹងច្បាស់ គួរ
 កំណត់ដឹង តែមិនគួរលះបង់ មិនគួរចំរើន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ទេ

ធម្មហេតុយនិរុទ្ធ អភិញ្ញេយ្យវិវាទ

ចត្តារោ ខន្ធ អភិញ្ញេយ្យ បរិញ្ញេយ្យ សិយា
 បហានត្វា សិយា ភាវេតត្វា សិយា សង្ខតានត្វា
 សិយា ន បហានត្វា ន ភាវេតត្វា ន សង្ខតា-
 នត្វា ។ ឧសាយតនា អភិញ្ញេយ្យ បរិញ្ញេយ្យ
 ន បហានត្វា ន ភាវេតត្វា ន សង្ខតានត្វា
 ទ្វេ អាយតនា អភិញ្ញេយ្យ បរិញ្ញេយ្យ សិយា
 បហានត្វា សិយា ភាវេតត្វា សិយា សង្ខតានត្វា
 សិយា ន បហានត្វា ន ភាវេតត្វា ន សង្ខ-
 តានត្វា ។ សោឡុស ធាតុយោ អភិញ្ញេយ្យ
 បរិញ្ញេយ្យ ន បហានត្វា ន ភាវេតត្វា ន សង្ខ-
 តានត្វា ទ្វេ ធាតុយោ អភិញ្ញេយ្យ បរិញ្ញេយ្យ
 សិយា បហានត្វា សិយា ភាវេតត្វា សិយា សង្ខ-
 តានត្វា សិយា ន បហានត្វា ន ភាវេតត្វា ន
 សង្ខតានត្វា ។ សមុទយសង្ខំ អភិញ្ញេយ្យំ បរិ-
 ញ្ញេយ្យំ បហានតំ ន ភាវេតតំ ន សង្ខតានតំ
 មន្តសង្ខំ អភិញ្ញេយ្យំ បរិញ្ញេយ្យំ ន បហានតំ ភាវេតតំ
 ន សង្ខតានតំ និរោធសង្ខំ អភិញ្ញេយ្យំ បរិញ្ញេយ្យំ

ធម្មបាយវិក្កង អភិញ្ញយុទិវារៈ

ខន្ធ ២ គួរដឹងច្បាស់ គួរកំណត់ដឹង គួរលះបង់ ក៏មាន គួរចំរើន
 ក៏មាន គួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន មិនគួរលះបង់ មិនគួរចំរើន
 មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន ។ អាយតនៈ ១០ គួរដឹងច្បាស់
 គួរកំណត់ដឹង តែមិនគួរលះបង់ មិនគួរចំរើន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់
 អាយតនៈ ២ គួរដឹងច្បាស់ គួរកំណត់ដឹង គួរលះបង់ ក៏មាន គួរចំ-
 រើន ក៏មាន គួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន មិនគួរលះបង់ មិនគួរចំរើន
 មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន ។ ធាតុ ១៦ គួរដឹងច្បាស់ គួរ
 កំណត់ដឹង តែមិនគួរលះបង់ មិនគួរចំរើន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ទេ
 ធាតុ ២ គួរដឹងច្បាស់ គួរកំណត់ដឹង គួរលះបង់ ក៏មាន គួរចំរើន ក៏
 មាន គួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន មិនគួរលះបង់ មិនគួរចំរើន មិនគួរធ្វើ
 ឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន ។ សមុទយសច្ច គួរដឹងច្បាស់ គួរ
 កំណត់ដឹង គួរលះបង់ តែមិនគួរចំរើន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ទេ
 មគ្គសច្ច គួរដឹងច្បាស់ គួរកំណត់ដឹង តែមិនគួរលះបង់ គួរចំរើន
 តែមិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ទេ និរោធសច្ច គួរដឹងច្បាស់ គួរកំណត់ដឹង

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ន បហាតតំ ន ភាវេតតំ សង្ខតានតំ ទុក្ខសង្ខតំ
អភិញ្ញេយ្យំ បរិញ្ញេយ្យំ សិយា បហាតតំ ន ភាវេ-
តតំ ន សង្ខតានតំ សិយា ន បហាតតំ ។
នវិន្និយា អភិញ្ញេយ្យា បរិញ្ញេយ្យា ន បហាតតា
ន ភាវេតតា ន សង្ខតានតា នោមនស្សវិន្និយំ
អភិញ្ញេយ្យំ បរិញ្ញេយ្យំ បហាតតំ ន ភាវេតតំ
ន សង្ខតានតំ អនត្តានត្តាស្សាមតិវិន្និយំ អភិញ្ញេយ្យំ
បរិញ្ញេយ្យំ ន បហាតតំ ភាវេតតំ^(១) ន សង្ខតា-
តតំ អត្ថវិន្និយំ អភិញ្ញេយ្យំ បរិញ្ញេយ្យំ ន បហា-
តតំ សិយា ភាវេតតំ សិយា សង្ខតានតំ អញ្ញា-
តវិន្និយំ អភិញ្ញេយ្យំ បរិញ្ញេយ្យំ ន បហាតតំ
ន ភាវេតតំ សង្ខតានតំ តិណ្ឌវិន្និយា អភិញ្ញេយ្យា
បរិញ្ញេយ្យា ន បហាតតា សិយា ភាវេតតា សិយា
សង្ខតានតា សិយា ន ភាវេតតា ន សង្ខតានតា
ន វិន្និយា អភិញ្ញេយ្យា បរិញ្ញេយ្យា សិយា បហា-
តតា សិយា ភាវេតតា សិយា សង្ខតានតា សិយា
ន បហាតតា ន ភាវេតតា ន សង្ខតានតា ។

១ ឧ. ន ភាវេតតំ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

តែមិនគួរលះបង់ មិនគួរចំរើន គួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ទុកសច្ច គួរដឹង
 ច្បាស់ គួរកំណត់ដឹង គួរលះបង់ មិនគួរចំរើន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់
 ច្បាស់ ក៏មាន មិនគួរលះបង់ ក៏មាន ។ ឥន្ទ្រិយ ៨ គួរដឹងច្បាស់
 គួរកំណត់ដឹង តែមិនគួរលះបង់ មិនគួរចំរើន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ទេ
 ពោមសង្ខ្រិយ គួរដឹងច្បាស់ គួរកំណត់ដឹង គួរលះបង់ មិនគួរចំរើន
 មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ទេ អនញ្ញាតញ្ញាស្យាមិត្តិយ គួរដឹងច្បាស់ គួរ
 កំណត់ដឹង តែមិនគួរលះបង់ គួរចំរើន តែមិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ទេ
 អញ្ញាតិយ គួរដឹងច្បាស់ គួរកំណត់ដឹង មិនគួរលះបង់ គួរចំរើន
 ក៏មាន គួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន អញ្ញាតាវិទ្យិយ គួរដឹងច្បាស់
 គួរកំណត់ដឹង តែមិនគួរលះបង់ មិនគួរចំរើន គួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់
 ឥន្ទ្រិយ ៣ គួរដឹងច្បាស់ គួរកំណត់ដឹង តែមិនគួរលះបង់ គួរចំរើន
 ក៏មាន គួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន មិនគួរចំរើន មិនគួរធ្វើ
 ឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន ឥន្ទ្រិយ ៦ គួរដឹងច្បាស់ គួរកំណត់ដឹង
 គួរលះបង់ ក៏មាន គួរចំរើន ក៏មាន គួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន
 មិនគួរលះបង់ មិនគួរចំរើន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន ។

ធម្មបាយវិកង្គេ អភិញ្ញយ្យទិវិហ

នយោ អកុសលហេតុ អភិញ្ញយ្យ បរិញ្ញយ្យ
 បហាតត្ថា ន ភាវេតត្ថា ន សង្ខតានត្ថា នយោ
 កុសលហេតុ អភិញ្ញយ្យ បរិញ្ញយ្យ ន បហា-
 តត្ថា សិយា ភាវេតត្ថា ន សង្ខតានត្ថា សិយា
 ន ភាវេតត្ថា នយោ អព្យាកតហេតុ អភិញ្ញយ្យ
 បរិញ្ញយ្យ ន បហាតត្ថា ន ភាវេតត្ថា សិយា
 សង្ខតានត្ថា សិយា ន សង្ខតានត្ថា ។ កត-
 ជ្ឈីការោ អាហារោ អភិញ្ញយ្យ បរិញ្ញយ្យ ន
 បហាតត្ថោ ន ភាវេតត្ថោ ន សង្ខតានត្ថោ នយោ
 អាហារោ អភិញ្ញយ្យ បរិញ្ញយ្យ សិយា បហាតត្ថោ
 សិយា ភាវេតត្ថោ សិយា សង្ខតានត្ថោ សិយា ន
 បហាតត្ថោ ន ភាវេតត្ថោ ន សង្ខតានត្ថោ ។ ធន-
 ដស្សោ អភិញ្ញយ្យ បរិញ្ញយ្យ ន បហាតត្ថោ ន
 ភាវេតត្ថោ ន សង្ខតានត្ថោ មនោវិញ្ញាណានុសង្ខ-
 វេស្សោ អភិញ្ញយ្យ បរិញ្ញយ្យ សិយា បហាតត្ថោ
 សិយា ភាវេតត្ថោ សិយា សង្ខតានត្ថោ សិយា
 ន បហាតត្ថោ ន ភាវេតត្ថោ ន សង្ខតានត្ថោ ។

ធម្មហឧយវិភង្គ អភិញ្ញយុទ្ធិវារៈ

អកុសលហេតុ ៣ គួរដឹងច្បាស់ គួរកំណត់ដឹង គួរលះបង់ តែមិន
 គួរចំរើន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ទេ កុសលហេតុ ៣ គួរដឹងច្បាស់
 គួរកំណត់ដឹង តែមិនគួរលះបង់ គួរចំរើន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់
 ក៏មាន មិនគួរចំរើន ក៏មាន អព្យាកតហេតុ ៣ គួរដឹងច្បាស់
 គួរកំណត់ដឹង តែមិនគួរលះបង់ មិនគួរចំរើន គួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏
 មាន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន ។ កតទ្បិក្កវាហារ គួរដឹងច្បាស់
 គួរកំណត់ដឹង តែមិនគួរលះបង់ មិនគួរចំរើន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់
 ទេ អាហារ ៣ គួរដឹងច្បាស់ គួរកំណត់ដឹង គួរលះបង់ ក៏មាន
 គួរចំរើន ក៏មាន គួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន មិនគួរលះបង់ មិន
 គួរចំរើន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន ។ ផស្សៈ ៦ គួរដឹងច្បាស់
 គួរកំណត់ដឹង តែមិនគួរលះបង់ មិនគួរចំរើន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់
 ទេ មនោវិញ្ញាណធាតុសម្ផស្ស គួរដឹងច្បាស់ គួរកំណត់ដឹង គួរ
 លះបង់ ក៏មាន គួរចំរើន ក៏មាន គួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន
 មិនគួរលះបង់ មិនគួរចំរើន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន ។

អភិធម្មបិដក វិវត្តោ

ន វេទនា ន សញ្ញា ន ចេតនា ន ចិត្តា
 អភិញ្ញោយ្យា បរិញ្ញោយ្យា ន បហាតត្វា ន ភាវេតត្វា
 ន សង្ខតានត្វា មនោវិញ្ញាណនាតុ អភិញ្ញោយ្យា
 បរិញ្ញោយ្យា សិយា បហាតត្វា សិយា ភាវេតត្វា
 សិយា សង្ខតានត្វា សិយា ន បហាតត្វា ន
 ភាវេតត្វា ន សង្ខតានត្វា ។

[៣៤៣] បញ្ចន្ធិំ ខន្ធនំ កតិ សារម្មណា
 កតិ អនាមម្មណា ។ បេ ។ សន្តន្ធិំ ចិត្តន្ធិំ
 កតិ សារម្មណា កតិ អនាមម្មណា ។ រូបក្ខន្ធា
 អនាមម្មណា ចត្តារោ ខន្ធនំ សារម្មណា ។ ទសា-
 យតនា អនាមម្មណា មនាយតនំ សារម្មណំ ធម្មា-
 យតនំ សិយា សារម្មណំ សិយា អនាមម្មណំ ។
 ទស ធាតុយោ អនាមម្មណា សត្ត ធាតុយោ
 សារម្មណា ធម្មធាតុ សិយា សារម្មណា សិយា
 អនាមម្មណា ។ ទ្វេ សច្ចា សារម្មណា និរោធី-
 សន្តំ អនាមម្មណំ ទុក្ខសន្តំ សិយា សារម្មណំ

អភិធម្មបិដក វិក្ក

វេទនា ៦ សញ្ញា ៦ ចេតនា ៦ ចិត្ត ៦ គួរដឹងច្បាស់ គួរ
កំណត់ដឹង តែមិនគួរលះបង់ មិនគួរបំរើន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ទេ
មនោវិញ្ញាណធាតុ គួរដឹងច្បាស់ គួរកំណត់ដឹង គួរលះបង់ ក៏មាន
គួរបំរើន ក៏មាន គួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន មិនគួរលះបង់
មិនគួរបំរើន មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏មាន ។

[៣២៣] បណ្តាខន្ធចាំង ៥ ខន្ធប៉ុន្មាន មានការម្ស្នាក់
ខន្ធប៉ុន្មាន មិនមានការម្ស្នាក់ ។ ចេ ។ បណ្តាចិត្តចាំង ៧ ចិត្ត
ប៉ុន្មាន មានការម្ស្នាក់ ចិត្តប៉ុន្មាន មិនមានការម្ស្នាក់ ។ រូបក្ខន្ធ
មិនមានការម្ស្នាក់ ខន្ធ ៤ មានការម្ស្នាក់ ។ កាយភនៈ ១០ មិន
មានការម្ស្នាក់ មនាយភនៈ មានការម្ស្នាក់ ធម្មាយភនៈ មាន
ការម្ស្នាក់ ក៏មាន មិនមានការម្ស្នាក់ ក៏មាន ។ ធាតុ ១០ មិនមាន
ការម្ស្នាក់ ធាតុ ៧ មានការម្ស្នាក់ ធម្មធាតុ មានការម្ស្នាក់ ក៏មាន
មិនមានការម្ស្នាក់ ក៏មាន ។ សច្ចៈ ៤ មានការម្ស្នាក់ និរោធន៍
សច្ចៈ មិនមានការម្ស្នាក់ ទុក្ខសច្ចៈ មានការម្ស្នាក់ ក៏មាន

ធម្មបាយវិក្កេ អាម្មណវិហ

សិយា អនាម្បណំ ។ សត្តិទ្រ្ទិយា អនាម្បណា
 តុទ្ធសិទ្រ្ទិយា សារម្បណា ជីវិតិទ្រ្ទិយំ សិយា
 សារម្បណំ សិយា អនាម្បណំ ។ នវ ហេតុ
 សារម្បណា ។ កតទ្ធិកាហោ អាហារោ អនាម្ប-
 ណោ តយោ អាហារោ សារម្បណា ។ សត្ត
 ធិស្សោ សត្ត វេទនា សត្ត សញ្ញា សត្ត
 ចេតនា សត្ត ចិត្តា សារម្បណា ។

[៣៤៤] បញ្ចន្ធិំ ខន្ធានំ កតិ សារម្បណា-
 រម្បណា កតិ អនាម្បណារម្បណា កតិ អនាម្ប-
 ណារម្បណា កតិ អនាម្បណា ។ បេ ។ សត្តន្ធិ
 ចិត្តានំ កតិ សារម្បណារម្បណា កតិ អនាម្ប-
 ណារម្បណា កតិ អនាម្បណា ។ រូបក្ខន្ធា
 អនាម្បណោ ចត្តាហោ ខន្ធា សិយា សារម្បណា-
 រម្បណា សិយា អនាម្បណារម្បណា ។ ទសាយ-
 តនា អនាម្បណា មនាយតនំ សិយា សារម្បណា-
 រម្បណំ សិយា អនាម្បណារម្បណំ ធម្មាយតនំ

ធម្មបាយវិក្ក័ត អារម្មណវារៈ

មិនមានអារម្មណ៍ ក៏មាន ។ ឥន្ទ្រិយ ៧ មិនមានអារម្មណ៍
 ឥន្ទ្រិយ ១៤ មានអារម្មណ៍ ជីវិតន្ទ្រិយ មានអារម្មណ៍ ក៏មាន មិន
 មានអារម្មណ៍ ក៏មាន ។ ហេតុ ៨ មានអារម្មណ៍ ។ ភពឡើងក-
 ហារ មិនមានអារម្មណ៍ អាហារ ៣ មានអារម្មណ៍ ។ ផស្សៈ ៧
 វេទនា ៧ សុញ្ញា ៧ ចេតនា ៧ ចិត្ត ៧ មានអារម្មណ៍ ។

(៣៤៤) បណ្តាខន្ធចាំង ៥ ខន្ធច្រុន្ទាន ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងអារម្មណ៍ ចាំងជាអារម្មណ៍ ខន្ធច្រុន្ទាន មិនមានអារម្មណ៍ តែ
 ជាអារម្មណ៍ ខន្ធច្រុន្ទាន មិនមានអារម្មណ៍ ។ បេ ។ បណ្តាចិត្តចាំង
 ៧ ចិត្តច្រុន្ទាន ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអារម្មណ៍ ចាំងជាអារម្មណ៍
 ចិត្តច្រុន្ទាន មិនមានអារម្មណ៍ តែជាអារម្មណ៍ ចិត្តច្រុន្ទាន មិនមាន
 អារម្មណ៍ ។ រូបក្ខន្ធ មិនមានអារម្មណ៍ ខន្ធ ៤ ប្រព្រឹត្តទៅជា
 មួយនឹងអារម្មណ៍ ចាំងជាអារម្មណ៍ ក៏មាន មិនមានអារម្មណ៍
 តែជាអារម្មណ៍ ក៏មាន ។ អាយតនៈ ១០ មិនមានអារម្មណ៍
 មនាយតនៈ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអារម្មណ៍ ចាំងជាអារម្មណ៍
 ក៏មាន មិនមានអារម្មណ៍ តែជាអារម្មណ៍ ក៏មាន ធម្មាយតនៈ

អភិធម្មបិដកេ វិរដ្ឋោ

សិយា សារម្មណារម្មណំ សិយា អនារម្មណារម្មណំ
 សិយា អនារម្មណំ ។ ទស ឆានុយោ អនារម្មណា
 ឆ ឆានុយោ អនារម្មណារម្មណា មនោវិញ្ញាណឆានុ
 សិយា សារម្មណារម្មណា សិយា អនារម្មណា-
 រម្មណា ធម្មឆានុ សិយា សារម្មណារម្មណា
 សិយា អនារម្មណារម្មណា សិយា អនារម្មណា ។
 ធិរោធសត្ថំ អនារម្មណំ មគ្គសត្ថំ អនារម្មណា-
 រម្មណំ សមុទយសត្ថំ សិយា សារម្មណារម្មណំ
 សិយា អនារម្មណារម្មណំ ទុក្ខសត្ថំ សិយា
 សារម្មណារម្មណំ សិយា អនារម្មណារម្មណំ សិយា
 អនារម្មណំ ។ សត្តិវ្រ្មយា អនារម្មណា មញ្ជៈ-
 វ្រ្មយា អនារម្មណារម្មណា ធិវ្រ្មយា សិយា
 សារម្មណារម្មណា សិយា អនារម្មណារម្មណា
 ជីវិតវ្រ្មយំ សិយា សារម្មណារម្មណំ សិយា
 អនារម្មណារម្មណំ សិយា អនារម្មណំ ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងការម្នាក់ ទាំងជាការម្នាក់ ក៏មាន មិនមាន
 ការម្នាក់ តែជាការម្នាក់ ក៏មាន មិនមានការម្នាក់ ក៏មាន ។
 ធាតុ ១០ មិនមានការម្នាក់ ធាតុ ៦ មិនមានការម្នាក់ តែជាការម្នាក់
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងការម្នាក់ ទាំងជាការម្នាក់
 ក៏មាន មិនមានការម្នាក់ តែជាការម្នាក់ ក៏មាន ធម្មធាតុ
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងការម្នាក់ ទាំងជាការម្នាក់ ក៏មាន មិនមាន
 ការម្នាក់ តែជាការម្នាក់ ក៏មាន មិនមានការម្នាក់ ក៏មាន ។
 និរោធសច្ច មិនមានការម្នាក់ មគ្គសច្ច មិនមានការម្នាក់ តែជា
 ការម្នាក់ សមុទេយសច្ច ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងការម្នាក់ ទាំងជា
 ការម្នាក់ ក៏មាន មិនមានការម្នាក់ តែជាការម្នាក់ ក៏មាន ទុក្ខ-
 សច្ច ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងការម្នាក់ ទាំងជាការម្នាក់ ក៏មាន
 មិនមានការម្នាក់ តែជាការម្នាក់ ក៏មាន មិនមានការម្នាក់ ក៏មាន ។
 ឥន្ទ្រិយ ៧ មិនមានការម្នាក់ ឥន្ទ្រិយ ៥ មិនមានការម្នាក់ តែជា
 ការម្នាក់ ឥន្ទ្រិយ ៩ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងការម្នាក់ ទាំងជា
 ការម្នាក់ ក៏មាន មិនមានការម្នាក់ តែជាការម្នាក់ ក៏មាន ជីវិតឥន្ទ្រិយ
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងការម្នាក់ ទាំងជាការម្នាក់ ក៏មាន មិនមាន
 ការម្នាក់ តែជាការម្នាក់ ក៏មាន មិនមានការម្នាក់ ក៏មាន ។

ធម្មហរយវិរុទ្តេ ទិដ្ឋាទិវារា

នវ ហេតុ សិយា សារម្មណារម្មណា សិយា អនា-
 រម្មណារម្មណា ។ កតត្បីកាពេ អាហារាពេ អនារម្ម-
 ណា នយោ អាហារា សិយា សារម្មណារម្មណា
 សិយា អនារម្មណារម្មណា ។ ឆ ឆស្សា អនារម្ម-
 ណារម្មណា មនោវិញ្ញាណាតុសម្មស្សោ សិយា សា-
 រម្មណារម្មណា សិយា អនារម្មណារម្មណា ។ ឆ
 វេទនា ឆ សញ្ញា ឆ ចេតនា ឆ ចិត្តា អនា-
 រម្មណារម្មណា មនោវិញ្ញាណាតុ សិយា សារម្ម-
 ណារម្មណា សិយា អនារម្មណារម្មណា ។

(៣៤៥) បញ្ចន្ធិ ទន្ធិ កតិ ទិដ្ឋា កតិ
 សុតា កតិ មុតា កតិ វិញ្ញាតា កតិ ន ទិដ្ឋា
 ន សុតា ន មុតា ន វិញ្ញាតា ។ បេ ។ សុតន្ធិ
 ចិត្តន្ធិ កតិ ទិដ្ឋា កតិ សុតា កតិ មុតា កតិ
 វិញ្ញាតា កតិ ន ទិដ្ឋា ន សុតា ន មុតា ន វិញ្ញាតា ។

ធម្មបទយវិក្កុ ទិដ្ឋាទិវរៈ

ហេតុ ៩ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងការម្នាក់ ទាំងជាអារម្មណ៍ ក៏មាន
 មិនមានអារម្មណ៍ តែជាអារម្មណ៍ ក៏មាន ។ កតទ្បិក្ខាវហារ
 មិនមានអារម្មណ៍ អាហារ ៣ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងការម្នាក់ ទាំង
 ជាអារម្មណ៍ ក៏មាន មិនមានអារម្មណ៍ តែជាអារម្មណ៍ ក៏មាន ។
 ផស្សៈ ៦ មិនមានអារម្មណ៍ តែជាអារម្មណ៍ មនោវិញ្ញាណធាតុ-
 សម្ផស្ស ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងការម្នាក់ ទាំងជាអារម្មណ៍ ក៏មាន
 មិនមានអារម្មណ៍ តែជាអារម្មណ៍ ក៏មាន ។ វេទនា ៦ សព្វា ៦
 ចេតនា ៦ ចិត្ត ៦ មិនមានអារម្មណ៍ តែជាអារម្មណ៍ មនោវិញ្ញាណ-
 ធាតុ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងការម្នាក់ ទាំងជាអារម្មណ៍ ក៏មាន
 មិនមានអារម្មណ៍ តែជាអារម្មណ៍ ក៏មាន ។

(៣២៥) បណ្តា ខន្ធ ៥ ខន្ធប៉ុន្មាន ដែលបុគ្គលឃើញ
 ខន្ធប៉ុន្មាន ដែលបុគ្គលឮ ខន្ធប៉ុន្មាន ដែលបុគ្គលពាល់ត្រូវ ខន្ធ
 ប៉ុន្មាន ដែលបុគ្គលដឹងច្បាស់ ខន្ធប៉ុន្មាន ដែលបុគ្គល មិនឃើញ
 មិនឮ មិនពាល់ត្រូវ មិនដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ បណ្តាចិត្តទាំង ៧
 ចិត្តប៉ុន្មាន ដែលបុគ្គលឃើញ ចិត្តប៉ុន្មាន ដែលបុគ្គលឮ ចិត្តប៉ុន្មាន
 ដែលបុគ្គលពាល់ត្រូវ ចិត្តប៉ុន្មាន ដែលបុគ្គល ដឹងច្បាស់ ចិត្ត
 ប៉ុន្មាន ដែលបុគ្គល មិនឃើញ មិនពាល់ត្រូវ មិនដឹងច្បាស់ ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

រូបក្ខត្រោ សិយា ទិដ្ឋា សិយា សុតោ សិយា
 មុតោ សិយា ន ទិដ្ឋា ន សុតោ ន មុតោ
 វិញ្ញាណោ (១) ចត្តារោ ទន្ធា ន ទិដ្ឋា ន សុតោ
 ន មុតោ វិញ្ញាណោ ។ រូបាយតនំ ទិដ្ឋំ ន សុតំ
 ន មុតំ វិញ្ញាណំ (២) សទ្ទាយតនំ ន ទិដ្ឋំ សុតំ
 ន មុតំ វិញ្ញាណំ កន្ធាយតនំ រសាយតនំ ដោដ្ឋព្វា-
 យតនំ ន ទិដ្ឋំ ន សុតំ មុតំ វិញ្ញាណំ សត្តាយតនា
 ន ទិដ្ឋា ន សុតោ ន មុតោ វិញ្ញាណោ ។ រូបធាតុ
 ទិដ្ឋា ន សុតោ ន មុតោ វិញ្ញាណោ សទ្ធិធាតុ
 ន ទិដ្ឋា សុតោ ន មុតោ វិញ្ញាណោ កន្ធិធាតុ រស-
 ធាតុ ដោដ្ឋព្វធាតុ ន ទិដ្ឋា ន សុតោ មុតោ វិញ្ញាណោ
 តេរស ធាតុយោ ន ទិដ្ឋា ន សុតោ ន មុតោ
 វិញ្ញាណោ ។ តីណិ សទ្ធា (៣) ន ទិដ្ឋា ន
 សុតោ ន មុតោ វិញ្ញាណោ ទុក្ខសង្ខំ សិយា ទិដ្ឋំ

អភិធម្មបំណិក វិភង្គ

រូបក្ខន្ធ ដែលបុគ្គលឃើញ ក៏មាន ឮ ក៏មាន ពាល់ត្រូវ ក៏មាន
 មិនឃើញ មិនឮ មិនពាល់ត្រូវ តែដឹងច្បាស់ ក៏មាន ខន្ធ ៤
 ដែលបុគ្គល មិនឃើញ មិនឮ មិនពាល់ត្រូវ តែដឹងច្បាស់ ។
 រូបាយភនៈ ដែលបុគ្គល ឃើញ តែមិនឮ មិនពាល់ត្រូវ តែដឹង
 ច្បាស់ សទ្ធាយភនៈ ដែលបុគ្គល មិនឃើញ តែឮ មិនពាល់ត្រូវ
 តែដឹងច្បាស់ គន្ធាយភនៈ រសាយភនៈ ផោដ្ឋព្វាយភនៈ ដែល
 បុគ្គលមិនឃើញ មិនឮ តែពាល់ត្រូវ ដឹងច្បាស់ អាយភនៈ ៧
 ដែលបុគ្គល មិនឃើញ មិនឮ មិនពាល់ត្រូវ តែដឹងច្បាស់ ។
 រូបធាតុ ដែលបុគ្គល ឃើញ តែមិនឮ មិនពាល់ត្រូវ តែដឹងច្បាស់
 សទ្ធាធាតុ ដែលបុគ្គល មិនឃើញ តែឮ មិនពាល់ត្រូវ តែដឹងច្បាស់
 គន្ធាធាតុ រសធាតុ ផោដ្ឋព្វធាតុ ដែលបុគ្គល មិនឃើញ មិនឮ តែ
 ពាល់ត្រូវ ដឹងច្បាស់ ធាតុ ១៣ ដែលបុគ្គល មិនឃើញ មិនឮ
 មិនពាល់ត្រូវ តែដឹងច្បាស់ ។ សច្ចៈ ៣ ដែលបុគ្គល មិនឃើញ
 មិនឮ មិនពាល់ត្រូវ តែដឹងច្បាស់ ទុក្ខសច្ចៈ ដែលបុគ្គលឃើញ ក៏មាន

ធម្មហេតុយវិកង្គេ កុសលត្ថិកទិវិហ

សិយា សុតំ សិយា មុតំ^(១) សិយា ន ទិដ្ឋំ ន សុតំ
 ន មុតំ វិញ្ញាតំ ។ ពាវីសត្រ័យ្យាន ន ទិដ្ឋា ន
 សុតា ន មុតា វិញ្ញាតា ។ ឈ ហេតុ ន ទិដ្ឋា
 ន សុតា ន មុតា វិញ្ញាតា ។ ចត្តារោ អាហារា
 ន ទិដ្ឋា ន សុតា ន មុតា វិញ្ញាតា ។ សត្ត
 ធម្មា ន ទិដ្ឋា ន សុតា ន មុតា វិញ្ញាតា ។
 សត្ត វេទនា សត្ត សញ្ញា សត្ត ចេតនា
 សត្ត ចិត្តា ន ទិដ្ឋា ន សុតា ន មុតា
 វិញ្ញាតា ។

(៣៤៦) បញ្ចន្ធិំ ខន្ធនំ កតិ កុសលា
 កតិ អកុសលា កតិ អព្យាកតា ។ បេ ។
 សត្តន្ធិំ ចិត្តន្ធិំ កតិ កុសលា កតិ អកុ-
 សលា កតិ អព្យាកតា ។ រូបក្ខន្ធា អ-
 ព្យាកតោ ចត្តារោ ខន្ធា សិយា កុសលា
 សិយា អកុសលា សិយា អព្យាកតា ។

១ ម. ឯត្ថន្តរេ សិយា វិញ្ញាតត្ថិ ទិស្សត្ថិ ។

ធម្មហេតុយវិភង្គ កុសលត្ថិកាទិវរៈ

ឮ ក៏មាន ពាល់ត្រូវ ក៏មាន មិនឃើញ មិនឮ មិនពាល់ត្រូវ
 តែដឹងច្បាស់ ក៏មាន ។ ឥន្ទ្រិយ ២២ ដែលបុគ្គល មិនឃើញ មិនឮ
 មិនពាល់ត្រូវ តែដឹងច្បាស់ ។ ហេតុ ៩ ដែលបុគ្គល មិនឃើញ
 មិនឮ មិនពាល់ត្រូវ តែដឹងច្បាស់ ។ អាហារ ៤ ដែលបុគ្គល
 មិនឃើញ មិនឮ មិនពាល់ត្រូវ តែដឹងច្បាស់ ។ ផស្សៈ ៧
 ដែលបុគ្គល មិនឃើញ មិនឮ មិនពាល់ត្រូវ តែដឹងច្បាស់ ។
 វេទនា ៧ សញ្ញា ៧ ចេតនា ៧ ចិត្ត ៧ ដែលបុគ្គល មិនឃើញ
 មិនឮ មិនពាល់ត្រូវ តែដឹងច្បាស់ ។

(៣៤៦) បណ្តាខន្ធតាំង ៥ ខន្ធប៉ុន្មាន ជាកុសល ខន្ធ
 ប៉ុន្មាន ជាអកុសល ខន្ធប៉ុន្មាន ជាអព្យាក្រឹត ។ បេ ។ បណ្តា
 ចិត្តតាំង ៧ ចិត្តប៉ុន្មាន ជាកុសល ចិត្តប៉ុន្មាន ជាអកុសល ចិត្ត
 ប៉ុន្មាន ជាអព្យាក្រឹត ។ ប្រកួន ជាអព្យាក្រឹត ខន្ធ ៤ ជា
 កុសល ក៏មាន ជាអកុសល ក៏មាន ជាអព្យាក្រឹត ក៏មាន ។

អរិយធម៌ពិភព វិរាជ្យ

និសាយតនា អព្យាកតា ទ្វេ អាយតនា សិយា
 កុសលា សិយា អកុសលា សិយា អព្យាកតា ។
 សោឡុស ធាតុយោ អព្យាកតា ទ្វេ ធាតុយោ
 សិយា កុសលា សិយា អកុសលា សិយា
 អព្យាកតា ។ សមុទយសង្ខំ អកុសលំ មគ្គសង្ខំ
 កុសលំ និរោធសង្ខំ អព្យាកតំ ទុក្ខសង្ខំ សិយា
 កុសលំ សិយា អកុសលំ សិយា អព្យាកតំ ។
 និសង្ខ្រិយា អព្យាកតា នោមនស្សង្ខ្រិយំ អកុសលំ
 អនត្តានត្តានស្សមង្ខ្រិយំ កុសលំ ចត្តាន្ត្រិយា
 សិយា កុសលា សិយា អព្យាកតា ធន្ត្រិយា
 សិយា កុសលា សិយា អកុសលា សិយា
 អព្យាកតា ។ តយោ អកុសលហេតុ អកុសលា
 តយោ កុសលហេតុ កុសលា តយោ អព្យាកតា-
 ហេតុ អព្យាកតា ។ កតត្ថ្នីកាពេ អាហារេ
 អព្យាកតោ តយោ អាហារេ សិយា កុសលា
 សិយា អកុសលា សិយា អព្យាកតា ។

អភិធម្មបិដក វិវាដ

អាយតនៈ ១០ ជាអព្យាក្រឹត អាយតនៈ ២ ជាភុសល ក៏មាន ជាអកុ-
 សល ក៏មាន ជាអព្យាក្រឹត ក៏មាន ។ ធាតុ ១៦ ជាអព្យាក្រឹត ធាតុ ២
 ជាភុសល ក៏មាន ជាអកុសល ក៏មាន ជាអព្យាក្រឹត ក៏មាន ។
 សមុទេយសច្ច ជាអកុសល មគ្គសច្ច ជាភុសល និរោធសច្ច ជា
 អព្យាក្រឹត ទុក្ខសច្ច ជាភុសល ក៏មាន ជាអកុសល ក៏មាន ជា
 អព្យាក្រឹត ក៏មាន ។ ឥន្ទ្រិយ ១០ ជាអព្យាក្រឹត ចោមនស្សឥន្ទ្រិយ ជា
 អកុសល អនោតពាស្សមិត្តឥន្ទ្រិយ ជាភុសល ឥន្ទ្រិយ ៤ ជា
 ភុសល ក៏មាន ជាអព្យាក្រឹត ក៏មាន ឥន្ទ្រិយ ៦ ជាភុសល
 ក៏មាន ជាអកុសល ក៏មាន ជាអព្យាក្រឹត ក៏មាន ។ អកុសល-
 ហេតុ ៣ ជាអកុសល ភុសលហេតុ ៣ ជាភុសល អព្យាក្រឹតហេតុ ៣
 ជាអព្យាក្រឹត ។ កតឡើង្អាវហារ ជាអព្យាក្រឹត អាហារ ៣ ជា
 ភុសល ក៏មាន ជាអកុសល ក៏មាន ជាអព្យាក្រឹត ក៏មាន ។

ធម្មបទយវិរដ្ឋ កុសលត្ថិកវិវាហ

ឆ ឆស្ស អព្យាកតា មនោវិញ្ញាណាតុសម្មស្ស
សិយា កុសលា សិយា អកុសលា សិយា
អព្យាកតា ។ ឆ វេទនា ឆ សញ្ញា ឆ ចេតនា
ឆ ចិត្តា អព្យាកតា មនោវិញ្ញាណាតុ សិយា
កុសលា សិយា អកុសលា សិយា អព្យាកតា ។

(៣៤៧) បញ្ចន្ធិ ខន្ធិ កតិ សុខាយ
វេទនាយ សម្មយុត្តា កតិ ទុក្ខាយ វេទនាយ
សម្មយុត្តា កតិ អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ
សម្មយុត្តា ។ បេ ។ សន្ធិន្ធិ ចិត្តន្ធិ កតិ សុខាយ
វេទនាយ សម្មយុត្តា កតិ ទុក្ខាយ វេទនាយ
សម្មយុត្តា កតិ អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ
សម្មយុត្តា ។ ទ្វេ ខន្ធិ ន វត្ថុញ្ច សុខាយ
វេទនាយ សម្មយុត្តានិបិ ទុក្ខាយ វេទនាយ
សម្មយុត្តានិបិ អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្ម-
យុត្តានិបិ នយោ ខន្ធិ សិយា សុខាយ វេទនាយ
សម្មយុត្តា សិយា ទុក្ខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា
សិយា អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា ។

ធម្មបាយវិក័ត្ត កុសលត្ថិកាទិវរៈ

ផស្សៈ ៦ ជាអព្យាក្រឹត មនោវិញ្ញាណធាតុសម្ផស្ស ជាកុសល
ក៏មាន ជាអកុសល ក៏មាន ជាអព្យាក្រឹត ក៏មាន ។ វេទនា ៦
សញ្ញា ៦ ចេតនា ៦ ចិត្ត ៦ ជាអព្យាក្រឹត មនោវិញ្ញាណធាតុ
ជាកុសល ក៏មាន ជាអកុសល ក៏មាន ជាអព្យាក្រឹត ក៏មាន ។

(៣៤៧) បណ្តាខន្ធចាំង ៥ ខន្ធប៉ុន្មាន ប្រកបដោយសុខ-
វេទនា ខន្ធប៉ុន្មាន ប្រកបដោយទុក្ខវេទនា ខន្ធប៉ុន្មាន ប្រកបដោយ
អទុក្ខមសុខវេទនា ។ បេ ។ បណ្តាចិត្តចាំង ៧ ចិត្តប៉ុន្មាន ប្រកប
ដោយសុខវេទនា ចិត្តប៉ុន្មាន ប្រកបដោយទុក្ខវេទនា ចិត្តប៉ុន្មាន
ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនា ។ ខន្ធ ២ មិនគួរពោល ថា ប្រកប
ដោយសុខវេទនាផង ថា ប្រកបដោយទុក្ខវេទនាផង ថា ប្រកបដោយ
អទុក្ខមសុខវេទនាផងទេ ខន្ធ ៣ ប្រកបដោយសុខវេទនា ក៏មាន
ប្រកបដោយទុក្ខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនា ក៏មាន ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

កាយតនៈ ១០ មិនគួរពោល ថា ប្រកបដោយសុខវេទនាផង ថា
 ប្រកបដោយទុក្ខវេទនាផង ថា ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនាផងឡើយ
 មនាយតនៈ ប្រកបដោយសុខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយទុក្ខវេទនា
 ក៏មាន ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនា ក៏មាន ធម្មាយតនៈ ប្រកបដោយ
 សុខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយទុក្ខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយ
 អទុក្ខមសុខវេទនា ក៏មាន មិនគួរពោល ថា ប្រកបដោយសុខវេទនា
 ផង ថា ប្រកបដោយទុក្ខវេទនាផង ថា ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនា
 ផង ក៏មាន ។ ធាតុ ១០ មិនគួរពោល ថា ប្រកបដោយសុខវេទនា
 ផង ថា ប្រកបដោយទុក្ខវេទនាផង ថា ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនា
 ផងទេ ធាតុ ៥ ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនា កាយវិញ្ញាណធាតុ
 ប្រកបដោយសុខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយទុក្ខវេទនា ក៏មាន

ធម្មហេតុយវិភង្គ កុសលត្ថិកាទី១៖

មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រកបដោយសុខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយ
ទុក្ខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនា ក៏មាន ធម្មធាតុ
ប្រកបដោយសុខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយទុក្ខវេទនា ក៏មាន
ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនា ក៏មាន មិនគួរពោល ថា ប្រកបដោយ
សុខវេទនាផង ថា ប្រកបដោយទុក្ខវេទនាផង ថា ប្រកបដោយអទុក្ខ-
មសុខវេទនាផង ក៏មាន ។ សច្ចៈ ២ ប្រកបដោយសុខវេទនា ក៏
មាន ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនា ក៏មាន និរោធសច្ចៈ មិនគួរ
ពោល ថា ប្រកបដោយសុខវេទនាផង ថា ប្រកបដោយទុក្ខវេទនាផង
ថា ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនាផងទេ ទុក្ខសច្ចៈ ប្រកបដោយសុខ-
វេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយទុក្ខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយអទុក្ខ-
មសុខវេទនា ក៏មាន មិនគួរពោល ថា ប្រកបដោយសុខវេទនាផង

អភិធម្មបិដកេ វិរាត្តោ

ទុក្ខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តន្តិមិ អទុក្ខម-
 សុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តន្តិមិ ។ ទ្វាទសិជ្ឈិយា
 ន វត្ថុញ្ចំ សុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តាភិមិ
 ទុក្ខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តាភិមិ អទុក្ខមសុខាយ
 វេទនាយ សម្បយុត្តាភិមិ ន វត្ថុជ្ឈិយា សិយា
 សុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា សិយា អទុក្ខ-
 មសុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា តិណិជ្ឈិយា
 សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា សិយា ទុក្ខា-
 យ វេទនាយ សម្បយុត្តា សិយា អទុក្ខមសុខាយ
 វេទនាយ សម្បយុត្តា ជីវិតិជ្ឈិយំ សិយា សុខាយ
 វេទនាយ សម្បយុត្តំ សិយា ទុក្ខាយ វេទនាយ
 សម្បយុត្តំ សិយា អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ
 សម្បយុត្តំ សិយា ន វត្ថុញ្ចំ សុខាយ វេទនាយ
 សម្បយុត្តន្តិមិ ទុក្ខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តន្តិមិ
 អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តន្តិមិ ។ ខោសោ
 អក្កសលហេតុ ទុក្ខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តោ
 សត្ត ហេតុ សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា

អភិធម្មបិដក វិវាដ

ថា ប្រកបដោយទុក្ខវេទនាផង ថា ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនាផង
 ក៏មាន ។ សង្ខ្រឹយ ១២ មិនគួរពោល ថា ប្រកបដោយសុខវេទនាផង
 ថា ប្រកបដោយទុក្ខវេទនាផង ថា ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនាផង
 ឡើយ សង្ខ្រឹយ ៦ ប្រកបដោយសុខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយ
 អទុក្ខមសុខវេទនា ក៏មាន សង្ខ្រឹយ ៣ ប្រកបដោយសុខវេទនា ក៏មាន
 ប្រកបដោយទុក្ខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនា ក៏មាន
 ដ៏វិនិច្ឆ័យ ប្រកបដោយសុខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយទុក្ខវេទនា
 ក៏មាន ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនា ក៏មាន មិនគួរពោល ថា ប្រ-
 កបដោយសុខវេទនាផង ថា ប្រកបដោយទុក្ខវេទនាផង ថា ប្រកប
 ដោយអទុក្ខមសុខវេទនាផង ក៏មាន ។ ពោសៈ ជាអកុសលហេតុ
 ប្រកបដោយទុក្ខវេទនា ហេតុ ៧ ប្រកបដោយសុខវេទនា ក៏មាន

ធម្មបទយវិរុទ្ធិ កុសលត្ថិកាទិវារោ

សិយា អនុត្តមសុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា
 មោហោ អកុសលមោត្ត សិយា សុខាយ
 វេទនាយ សម្មយុត្តោ សិយា ធិក្ខាយ វេទ-
 នាយ សម្មយុត្តោ សិយា អនុត្តមសុខាយ
 វេទនាយ សម្មយុត្តោ ។ កតត្ថិកាវោ អាហារោ
 ន វត្តញ្ចោ សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោតិច្ចិ ធិ-
 ក្ខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោតិច្ចិ អនុត្តមសុខាយ
 វេទនាយ សម្មយុត្តោតិច្ចិ តយោ អាហារោ សិយា
 សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ សិយា ធិក្ខាយ
 វេទនាយ សម្មយុត្តោ សិយា អនុត្តមសុខាយ
 វេទនាយ សម្មយុត្តោ ។ បញ្ច ជស្សោ អនុត្តម-
 សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ កាយសម្មស្សោ
 សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ សិយា
 ធិក្ខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ មនោវិញ្ញាណាតុ-
 សម្មស្សោ សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្ម-
 យុត្តោ សិយា ធិក្ខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ
 សិយា អនុត្តមសុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ ។

ធម្មហរយវិវត្ត កុសលត្ថិការិវរៈ

ប្រកបដោយអទ្ធកម្មសុខវេទនា ក៏មាន មោហៈ ជាអកុសលហេតុ ប្រកប
ដោយសុខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយទុក្ខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយ
អទ្ធកម្មសុខវេទនា ក៏មាន ។ កតញ្ញិក្ការហារ មិនគួរគោល ថា
ប្រកបដោយសុខវេទនាផង ថា ប្រកបដោយទុក្ខវេទនាផង ថា ប្រកប
ដោយអទ្ធកម្មសុខវេទនាផងទេ អាហារ ៣ ប្រកបដោយសុខវេទនា
ក៏មាន ប្រកបដោយទុក្ខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយអទ្ធកម្មសុខវេទនា
ក៏មាន ។ ផស្សៈ ៥ ប្រកបដោយអទ្ធកម្មសុខវេទនា កាយសម្ព័ស្ស
ប្រកបដោយសុខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយទុក្ខវេទនា ក៏មាន
មនោវិញ្ញាណធាតុសម្ព័ស្ស ប្រកបដោយសុខវេទនា ក៏មាន ប្រកប
ដោយទុក្ខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយអទ្ធកម្មសុខវេទនា ក៏មាន ។

អភិធម្មបិដក វិវត្តោ

សត្ត វេទនា ន វត្តញ្ច សុខាយ វេទនាយ
 សម្បយុត្តាភិបិ ទុក្ខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តាភិបិ
 អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តាភិបិ ។ បញ្ច
 សញ្ញា បញ្ច ចេតនា បញ្ច ចិត្តា អទុក្ខមសុខាយ
 វេទនាយ សម្បយុត្តា កាយវិញ្ញាណំ^(១) សិយា
 សុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តំ^(២) សិយា ទុក្ខាយ
 វេទនាយ សម្បយុត្តំ^(២) មនោវិញ្ញាណជាតុ សិយា
 សុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា សិយា ទុក្ខាយ
 វេទនាយ សម្បយុត្តា សិយា អទុក្ខមសុខាយ
 វេទនាយ សម្បយុត្តា ។

(៣៤៨) បញ្ចន្ទំ ខន្ទានំ កតិ វិចារកា
 កតិ វិចារកធម្មធម្មា កតិ នេវ វិចារកធនវិចារក-
 ធម្មធម្មា ។ បេ ។ សត្តន្ទំ ចិត្តានំ កតិ វិចារកា
 កតិ វិចារកធម្មធម្មា កតិ នេវ វិចារកធនវិចារកធម្ម-
 ធម្មា ។ រូបក្ខន្ទោ នេវ វិចារកធនវិចារកធម្មធម្មា
 ចិត្តារោ ខន្ទា សិយា វិចារកា សិយា វិចារក-
 ធម្មធម្មា សិយា នេវ វិចារកធនវិចារកធម្មធម្មា ។

១ ម. កាយវិញ្ញាណជាតុ ។ ២ ម. សម្បយុត្តា ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

វេទនា ៧ មិនគួរពោលថា ប្រកបដោយសុខវេទនាផង ថា ប្រកប
 ដោយទុក្ខវេទនាផង ថា ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនាផងទេ ។
 សញ្ញា ៥ ចេតនា ៥ ចិត្ត ៥ ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនា កាយ-
 វិញ្ញាណ ប្រកបដោយសុខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយទុក្ខវេទនា
 ក៏មាន មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រកបដោយសុខវេទនា ក៏មាន ប្រកប
 ដោយទុក្ខវេទនា ក៏មាន ប្រកបដោយអទុក្ខមសុខវេទនា ក៏មាន ។

(៣៤៨) បណ្ណាខន្ធាំន៍ ៥ ខន្ធឫ្មន្ទាន ជាវិបាក ខន្ធ
 ឫន្ទាន មានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី ខន្ធឫ្មន្ទាន មិនមែនជាវិបាក ទាំង
 មិនមែនមានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី ។ បេ ។ បណ្ណាចិត្តទាំង ៧ ចិត្ត
 ឫន្ទាន ជាវិបាក ចិត្តឫន្ទាន មានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី ចិត្តឫន្ទាន
 មិនមែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី ។ ប្រទូន្ទ
 មិនមែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី ខន្ធ ៤
 ជាវិបាក ក៏មាន មានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី ក៏មាន មិនមែន
 ជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី ក៏មាន ។

ធម្មបាយវិវដ្ត កុសលត្ថិកាវិវាហ

ទសាយតនា នេវ វិចាកនវិចាកធម្មធម្មា ទ្វេ អា-
 យតនា សិយា វិចាកា សិយា វិចាកធម្មធម្មា
 សិយា នេវ វិចាកនវិចាកធម្មធម្មា ។ ទស ធាតុ-
 យោ នេវ វិចាកនវិចាកធម្មធម្មា បញ្ច ធាតុយោ
 វិចាកា មនោធាតុ សិយា វិចាកា សិយា នេវ
 វិចាកនវិចាកធម្មធម្មា ទ្វេ ធាតុយោ សិយា វិចា-
 កា សិយា វិចាកធម្មធម្មា សិយា នេវ វិចាក-
 នវិចាកធម្មធម្មា ។ ទ្វេ សទ្ធា វិចាកធម្មធម្មា
 ជិរោសត្ថំ នេវ វិចាកនវិចាកធម្មធម្មំ ទុក្ខសត្ថំ
 សិយា វិចាកំ សិយា វិចាកធម្មធម្មំ សិយា នេវ
 វិចាកនវិចាកធម្មធម្មំ ។ សត្តិវ្រ្មយោ នេវ វិចាក-
 នវិចាកធម្មធម្មា តីណិវ្រ្មយោ វិចាកា ទ្វិវ្រ្មយោ
 វិចាកធម្មធម្មា អញ្ញវ្រ្មយំ សិយា វិចាកំ សិយា
 វិចាកធម្មធម្មំ នវិវ្រ្មយោ សិយា វិចាកា សិយា
 វិចាកធម្មធម្មា សិយា នេវ វិចាកនវិចាកធម្មធម្មា ។
 ឆ ហេតុ វិចាកធម្មធម្មា តយោ អព្យាកតហេតុ
 សិយា វិចាកា សិយា នេវ វិចាកនវិចាកធម្មធម្មា ។

ធម្មហោយវិវត្តំ កុសលត្ថិកាទី១៖

អាយតនៈ ១០ មិនមែនជាវិបាក តាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី
អាយតនៈ ២ ជាវិបាក ក៏មាន មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន មិនមែន
ជាវិបាក តាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី ក៏មាន ។ ធាតុ ១០
មិនមែនជាវិបាក តាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ធាតុ ៥ ជាវិបាក
មនោធាតុ ជាវិបាក ក៏មាន មិនមែនជាវិបាក តាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌
ជាប្រក្រតី ក៏មាន ធាតុ ២ ជាវិបាក ក៏មាន មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី
ក៏មាន មិនមែនជាវិបាក តាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន ។
សច្ចៈ ២ មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី និរោធសច្ច មិនមែនជាវិបាក តាំង
មិនមែនមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ទុក្ខសច្ច ជាវិបាក ក៏មាន មានវិបាក-
ធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន មិនមែនជាវិបាក តាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ ជា
ប្រក្រតី ក៏មាន ។ ឥន្ទ្រិយ ៧ មិនមែនជាវិបាក តាំងមិនមែនមាន
វិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ឥន្ទ្រិយ ៣ ជាវិបាក ឥន្ទ្រិយ ២ មានវិបាកធម៌
ជាប្រក្រតី អញ្ញាឥន្ទ្រិយ ជាវិបាក ក៏មាន មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន
ឥន្ទ្រិយ ៧ ជាវិបាក ក៏មាន មានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី ក៏មាន
មិនមែនជាវិបាក តាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី ក៏មាន ។
ហេតុ ៦ មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី អព្យាកតៈហេតុ ៣ ជាវិបាក ក៏មាន
មិនមែនជាវិបាក តាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី ក៏មាន ។

អភិធម្មបិដកេ វិវាដោ

កតតធឿកាហោ អាហារាហោ នេវ វិចារកនវិចារកនធម្មធម្មោ
 តយោ អាហារា សិយា វិចារកា សិយា វិចារក-
 ធម្មធម្មោ សិយា នេវ វិចារកនវិចារកនធម្មធម្មោ ។
 បញ្ច សស្សា វិចារកា មនោធាតុសម្មស្សោ សិយា
 វិចារកា សិយា នេវ វិចារកនវិចារកនធម្មធម្មោ ម-
 នោវិញ្ញាណធាតុសម្មស្សោ សិយា វិចារកា សិយា
 វិចារកនធម្មធម្មោ សិយា នេវ វិចារកនវិចារកនធម្ម-
 ធម្មោ ។ បញ្ច វេទនា បញ្ច សញ្ញា បញ្ច ចេតនា
 បញ្ច ចិត្តា វិចារកា មនោធាតុ សិយា វិចារកា
 សិយា នេវ វិចារកនវិចារកនធម្មធម្មោ មនោវិញ្ញាណ-
 ធាតុ សិយា វិចារកា សិយា វិចារកនធម្មធម្មោ សិយា
 នេវ វិចារកនវិចារកនធម្មធម្មោ ។

[៣៥៧] បញ្ចន្ទំ ខន្ទាន្ទំ កតិ ឧបាទិទ្ទនា-
 នានិយា កតិ អនុបាទិទ្ទនានានិយា កតិ អនុ-
 បាទិទ្ទនានុបាទានិយា ។ បេ ។ សត្តន្ទំ ចិត្តាន្ទំ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

កតទ្បិញ្ញាភហារ មិនមែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី
 ភហារ ៣ ជាវិបាក ក៏មាន មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន មិនមែន
 ជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី ក៏មាន ។ ផស្សៈ៥
 ជាវិបាក មនោធាតុសម្ផស្ស ជាវិបាក ក៏មាន មិនមែនជាវិបាក ទាំង
 មិនមែនមានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី ក៏មាន មនោវិញ្ញាណធាតុសម្ផស្ស
 ជាវិបាក ក៏មាន មានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី ក៏មាន មិនមែនជាវិបាក
 ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ក៏មាន ។ វេទនា៥ សញ្ញា៥
 ចេតនា៥ ចិត្ត៥ ជាវិបាក មនោធាតុ ជាវិបាក ក៏មាន មិន
 មែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី ក៏មាន មនោ-
 វិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ក៏មាន មានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី ក៏មាន
 មិនមែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ ជាប្រក្រតី ក៏មាន ។

(៣៤៩) បណ្តាខន្ធទាំង ៥ ខន្ធឫ្មន្ត មានកម្មប្រកបដោយ
 កិលេស មានតណ្ហាជាដើម កាន់យក ទាំងជាប្រយោជន៍ ដល់
 ទុប្បាទន ខន្ធឫ្មន្ត មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជា
 ដើម មិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទន ខន្ធឫ្មន្ត
 មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យក ទាំង
 មិនជាប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទន ។ បេ ។ បណ្តាចិត្តទាំង ៧

ធម្មហទយវិរុទ្តេ កុសលត្ថិកាទិវា

កតិ ឧបាទិដ្ឋតាណិយា កតិ អនុបាទិដ្ឋតា-

ណិយា កតិ អនុបាទិដ្ឋតាណិយា ។ រូប-

ក្ខន្ធា សិយា ឧបាទិដ្ឋតាណិយា សិយា អនុ-

បាទិដ្ឋតាណិយា ចត្តារា ខន្ធា សិយា ឧបា-

ទិដ្ឋតាណិយា សិយា អនុបាទិដ្ឋតាណិយា សិ-

យា អនុបាទិដ្ឋតាណិយា ។ បញ្ចាយតនា

ឧបាទិដ្ឋតាណិយា សញ្ញាយតនំ អនុបាទិដ្ឋតា-

ណិយំ ចត្តារាយតនា សិយា ឧបាទិដ្ឋតាណិយា

ធម្មបទយវិវត្ត កុសលត្ថិកាទិវៈ

ចិត្តប្បន្នាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម កាន់យក
 តាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុបាទាន ចិត្តប្បន្នាន មានកម្មប្រកបដោយ
 កិលេស មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ ដល់ទុបាទាន
 ចិត្តប្បន្នាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យក
 តាំងមិនជាប្រយោជន៍ ដល់ទុបាទាន ។ រូបទុន្ធ មានកម្មប្រកបដោយ
 កិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យក តាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុបាទាន
 ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យក
 តែជាប្រយោជន៍ ដល់ទុបាទាន ក៏មាន ខន្ធ ៤ មានកម្មប្រកបដោយ
 កិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យក តាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុបាទាន
 ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យក
 តែជាប្រយោជន៍ ដល់ទុបាទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស
 មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យក តាំងមិនជាប្រយោជន៍ ដល់ទុបាទាន
 ក៏មាន ។ អាយតនៈ ៥ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហា
 ជាដើមកាន់យក តាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុបាទាន សព្វាយតនៈ មាន
 កម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យក តែជាប្រ-
 យោជន៍ ដល់ទុបាទាន អាយតនៈ ៤ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មាន
 តណ្ហាជាដើមកាន់យក តាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុបាទាន ក៏មាន

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

សិយា អនុចានិទ្ធិចានានិយា ទ្វេ អាយតនា សិយា

ឧចានិទ្ធិចានានិយា សិយា អនុចានិទ្ធិចានានិយា

សិយា អនុចានិទ្ធិចានានិយា ។ ឧស ឆានុយោ

ឧចានិទ្ធិចានានិយា សទ្ធិឆានុ អនុចានិទ្ធិចានានិយា

បញ្ច ឆានុយោ សិយា ឧចានិទ្ធិចានានិយា សិយា

អនុចានិទ្ធិចានានិយា ទ្វេ ឆានុយោ សិយា

ឧចានិទ្ធិចានានិយា សិយា អនុចានិទ្ធិចានានិយា

សិយា អនុចានិទ្ធិចានានិយា ។ សមុទយសទ្ធិ

អភិធម្មបិដក វិក័ត្ត

មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យក តែជា
 ប្រយោជន៍ ដល់ទុក្ខទាន ក៏មាន អាយតនៈ ២ មានកម្មប្រកបដោយ
 កិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យក ទាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុក្ខទាន
 ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យក
 តែជាប្រយោជន៍ ដល់ទុក្ខទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស
 មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យក ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ ដល់ទុក្ខទាន
 ក៏មាន ។ ធាតុ ១០ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម
 កាន់យក ទាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុក្ខទាន សទ្ធិធាតុ មានកម្មប្រកប
 ដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍
 ដល់ទុក្ខទាន ធាតុ ៥ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម
 កាន់យក ទាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុក្ខទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកប
 ដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ ដល់
 ទុក្ខទាន ក៏មាន ធាតុ ២ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជា
 ដើម កាន់យក ទាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុក្ខទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកប
 ដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ដល់ទុក្ខ-
 ទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់
 យក ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ ដល់ទុក្ខទាន ក៏មាន ។ សមុទយសច្ច

ធម្មហេតុវិវដ្តិ កុសលត្ថិកទិវាហ

អនុចាទិន្នចាទានិយំ ទ្វេ សទ្ធា អនុចាទិន្នាទុចាទា-

និយា ទុក្ខសត្វំ សិយា ឧចាទិន្នចាទានិយំ សិយា

អនុចាទិន្នចាទានិយំ ។ នវិន្ទ្រិយា ឧចាទិន្នចាទានិយា

នោមនស្សិន្ទ្រិយំ អនុចាទិន្នចាទានិយំ តីណិន្ទ្រិយា

អនុចាទិន្នាទុចាទានិយា នវិន្ទ្រិយា សិយា ឧចា-

ទិន្នចាទានិយា សិយា អនុចាទិន្នចាទានិយា សិយា

អនុចាទិន្នាទុចាទានិយា ។ តយោ អកុសល-

ហេតុ អនុចាទិន្នចាទានិយា តយោ កុសលហេតុ

ធម្មបទយុទ្ធសាស្ត្រ ក្នុងលក្ខណៈទិវៈ

មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ដល់ទុក្ខទាន សច្ចៈ ២ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់ទុក្ខទាន ទុក្ខសច្ចៈ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម កាន់យក ទាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុក្ខទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ ដល់ទុក្ខទាន ក៏មាន ។

ឥន្ទ្រិយ ៩ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម កាន់យក ទាំងជាប្រយោជន៍ដល់ទុក្ខទាន ទោមនស្សឥន្ទ្រិយ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ដល់ទុក្ខទាន

ឥន្ទ្រិយ ១០ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ ដល់ទុក្ខទាន ឥន្ទ្រិយ ៩ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យក ទាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុក្ខទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ ដល់ទុក្ខទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យក ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ ដល់ទុក្ខទាន ក៏មាន ។

អកុសលហេតុ ១១ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ ដល់ទុក្ខទាន កុសលហេតុ ១២

អភិធម្មបទិកា វិរាដ្ឋោ

សិយា អនុចាទិន្នចាទានិយា សិយា អនុចាទិន្នា-

នុចាទានិយា តយោ អព្យាកតហេតុ សិយា ឧចា-

ទិន្នចាទានិយា សិយា អនុចាទិន្នចាទានិយា សិយា

អនុចាទិន្នានុចាទានិយា ។ កតត្ថីកា អាហារោ

សិយា ឧចាទិន្នចាទានិយោ សិយា អនុចាទិន្នចាទា-

និយោ តយោ អាហារោ សិយា ឧចាទិន្នចាទានិយា

សិយា អនុចាទិន្នចាទានិយា សិយា អនុចាទិន្នានុ-

ចាទានិយា ។ បញ្ច ដស្សា ឧចាទិន្នចាទានិយា

អភិធម្មបិដក វិវាដ្ឋ

មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យក ទាំង
 ជាប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស
 មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យក ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទាន
 ក៏មាន អព្យាកតហេតុញ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជា
 ដើមកាន់យក ទាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកប
 ដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ ដល់
 ទុប្បាទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមមិន
 កាន់យក ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់ទុប្បាទាន ក៏មាន ។ កតទ្បិញ្ញាហារ
 មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម កាន់យក ទាំងជាប្រ-
 យោជន៍ដល់ទុប្បាទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហា
 ជាដើមមិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទាន ក៏មាន អាហារ
 ៣ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម កាន់យក ទាំងជា
 ប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មាន
 តណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទាន ក៏មាន មាន
 កម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យក ទាំងមិនជា
 ប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទាន ក៏មាន ។ ផស្សៈ ៥ មានកម្មប្រកបដោយ
 កិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យក ទាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទាន

ធម្មបទយវិរុទ្ធ កុសលត្ថិកវិរុទ្ធ

មោក្ខតាតុសម្មស្សោ សិយា ឧបាទិទ្ធពាទានិយោ

សិយា អនុបាទិទ្ធពាទានិយោ មោក្ខវិញ្ញាណតាតុ-

សម្មស្សោ សិយា ឧបាទិទ្ធពាទានិយោ សិយា អនុ-

បាទិទ្ធពាទានិយោ សិយា អនុបាទិទ្ធពាទានិយោ ។

បញ្ច វេទនា បញ្ច សញ្ញា បញ្ច ចេតនា បញ្ច

ចិត្តា ឧបាទិទ្ធពាទានិយោ មោក្ខតាតុ សិយា ឧបា-

ទិទ្ធពាទានិយោ សិយា អនុបាទិទ្ធពាទានិយោ មោក្ខ-

វិញ្ញាណតាតុ សិយា ឧបាទិទ្ធពាទានិយោ សិយា អនុ-

បាទិទ្ធពាទានិយោ សិយា អនុបាទិទ្ធពាទានិយោ ។

ធម្មបទយវិក្ខន្ធ កុសលត្ថិកាទិវៈ

មនោធាតុសម្ព័ស្ស មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់
 យក ទាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយ
 កិលេស មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ដល់ទុប្បាទាន
 ក៏មាន មនោវិញ្ញាណធាតុសម្ព័ស្ស មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មាន
 តណ្ហាជាដើមកាន់យក ទាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទាន ក៏មាន មាន
 កម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យក តែជាប្រ-
 យោជន៍ ដល់ទុប្បាទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មាន
 តណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទាន ក៏មាន ។

វេទនា ៥ សញ្ញា ៥ ចេតនា ៥ ចិត្ត ៥ មានកម្មប្រកបដោយ
 កិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យក ទាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទាន
 មនោធាតុ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើមកាន់យក
 ទាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស
 មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទាន ក៏មាន
 មនោវិញ្ញាណធាតុ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម
 កាន់យក ទាំងជាប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកប
 ដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម មិនកាន់យក តែជាប្រយោជន៍
 ដល់ទុប្បាទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានតណ្ហាជា
 ដើម មិនកាន់យក ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ ដល់ទុប្បាទាន ក៏មាន ។

អភិធម្មបិដកេ វិរាដ្ឋោ

[៣៥០] បញ្ចន្ធិ ខន្ធានំ កតិ សវិតក្កសវីចារា
 កតិ អវិតក្កវិចារមត្តា កតិ អវិតក្កាវិចារា ។ បេ ។
 សត្តន្ធិ ចិត្តន្ធិ កតិ សវិតក្កសវីចារា កតិ អវិ-
 តក្កវិចារមត្តា កតិ អវិតក្កាវិចារា ។ វ្យបក្ខន្ធា
 អវិតក្កាវិចារោ នយោ ខន្ធា សិយា សវិតក្កស-
 វីចារា សិយា អវិតក្កវិចារមត្តា សិយា អវិតក្កា-
 វិចារា សម្ព័ន្ធាក្ខន្ធា សិយា សវិតក្កសវីចារោ
 សិយា អវិតក្កវិចារមត្តា សិយា អវិតក្កាវិចារោ
 សិយា ន វត្ថុញ្ចោ សវិតក្កសវីចារោតិបិ អវិតក្ក-
 វិចារមត្តាតិបិ អវិតក្កាវិចារោតិបិ ។ ទសាយតនា
 អវិតក្កាវិចារា មនាយតនំ សិយា សវិតក្កសវីចារំ
 សិយា អវិតក្កវិចារមត្តំ សិយា អវិតក្កាវិចារំ ធម្មាយ-
 តនំ សិយា សវិតក្កសវីចារំ សិយា អវិតក្កវិចារមត្តំ

អភិធម្មប្បដិក វិវាទ

(៣៥០) បណ្តាខន្ធចាំង៥ ខន្ធប៉ុន្មាន ប្រកបដោយវិតក្កៈ ចាំង
 ប្រកបដោយវិចារៈ ខន្ធប៉ុន្មាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ ខន្ធ
 ប៉ុន្មាន មិនមានវិតក្កៈ ចាំងមិនមានវិចារៈ ។ បេ ។ បណ្តាចិត្តចាំង ៧
 ចិត្តប៉ុន្មាន ប្រកបដោយវិតក្កៈ ចាំងប្រកបដោយវិចារៈ ចិត្តប៉ុន្មាន
 មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ ចិត្តប៉ុន្មាន មិនមានវិតក្កៈ ចាំងមិន
 មានវិចារៈ ។ រូបក្ខន្ធ មិនមានវិតក្កៈ ចាំងមិនមានវិចារៈ ខន្ធ ៣
 ប្រកបដោយវិតក្កៈ ចាំងប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ
 មានត្រឹមតែវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ ចាំងមិនមានវិចារៈ ក៏មាន
 សង្ខារក្ខន្ធ ប្រកបដោយវិតក្កៈ ចាំងប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិន
 មានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ ចាំងមិនមានវិចារៈ
 ក៏មាន មិនគួរពោលថា ប្រកបដោយវិតក្កៈ ចាំងប្រកបដោយវិចារៈ
 ផង ថា មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈផង ថា មិនមានវិតក្កៈ
 ចាំងមិនមានវិចារៈផង ក៏មាន ។ កាយភនៈ ១០ មិនមានវិតក្កៈ ចាំង
 មិនមានវិចារៈ មនាយភនៈ ប្រកបដោយវិតក្កៈ ចាំងប្រកបដោយ
 វិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ
 ចាំងមិនមានវិចារៈ ក៏មាន ធម្មាយភនៈ ប្រកបដោយវិតក្កៈ ចាំង
 ប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ ក៏មាន

ធម្មបាយវិកង្គេ កុសលត្ថិកាទី៣

សិយា អវិភក្កាវិចារំ សិយា ន វត្ថុញ្ចំ សវិ-
តក្កសវិចារនិមិ អវិភក្កាវិចារមត្តនិមិ អវិភក្កា-
វិចារនិមិ ។ បណ្ណាសធាតុយោ អវិភក្កាវិចារ
មេវាធាតុ សវិភក្កសវិចារ មេវាវិញ្ញាណធាតុ
សិយា សវិភក្កសវិចារ សិយា អវិភក្កាវិចារ-
មត្តា សិយា អវិភក្កាវិចារ ធម្មធាតុ សិយា
សវិភក្កសវិចារ សិយា អវិភក្កាវិចារមត្តា សិយា
អវិភក្កាវិចារ សិយា ន វត្ថុញ្ចំ សវិភក្កសវិចារតិមិ
អវិភក្កាវិចារមត្តាតិមិ អវិភក្កាវិចារតិមិ ។ សមុ-
ធយសច្ចំ សវិភក្កសវិចារំ និរោធសច្ចំ អវិភក្កា-
វិចារំ មត្តសច្ចំ សិយា សវិភក្កសវិចារំ សិយា
អវិភក្កាវិចារមត្តំ សិយា អវិភក្កាវិចារំ ទុក្ខសច្ចំ
សិយា សវិភក្កសវិចារំ សិយា អវិភក្កាវិចារមត្តំ

ធម្មហេតុយវិភង្គ កុសលត្ថិកាទី១៖

មិនមានវិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈ ក៏មាន មិនគួរពោលថា ប្រកប
 ដោយវិតក្កៈ ទាំងប្រកបដោយវិចារៈផង ថា មិនមានវិតក្កៈ មាន
 ត្រឹមតែវិចារៈផង ថា មិនមានវិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈផង ក៏
 មាន ។ ធាតុ ១៨ មិនមានវិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈ មនោធាតុ
 ប្រកបដោយវិតក្កៈ ទាំងប្រកបដោយវិចារៈ មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រកប
 ដោយវិតក្កៈ ទាំងប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មាន
 ត្រឹមតែវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈ ក៏មាន
 ធម្មធាតុ ប្រកបដោយវិតក្កៈ ទាំងប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិន
 មានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈ
 ក៏មាន មិនគួរពោលថា ប្រកបដោយវិតក្កៈ ទាំងប្រកបដោយវិចារៈ
 ផង ថា មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈផង ថា មិនមាន
 វិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈផង ក៏មាន ។ សមុទយសច្ច ប្រកប
 ដោយវិតក្កៈ ទាំងប្រកបដោយវិចារៈ និរោធសច្ច មិនមានវិតក្កៈ
 ទាំងមិនមានវិចារៈ មគ្គសច្ច ប្រកបដោយវិតក្កៈ ទាំងប្រកបដោយ
 វិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ ក៏មាន មិនមាន
 វិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈ ក៏មាន ទុក្ខសច្ច ប្រកបដោយវិតក្កៈ ទាំង
 ប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ ក៏មាន

អវិជ្ជាបដិកា វិវត្តោ

សិយា អវិគត្តាវិចារំ សិយា ន វត្ថុញ្ចំ សវិគត្ត-
 សវិចារន្តិបំ អវិគត្តាវិចារមត្តន្តិបំ អវិគត្តាវិចារន្តិបំ ។
 នវិទ្ធិយា អវិគត្តាវិចារា នោមនស្ស្រិយំ សវិគត្ត-
 សវិចារំ ឧបេត្តិទ្ធិយំ សិយា សវិគត្តសវិចារំ
 សិយា អវិគត្តាវិចារំ ឯកានុសិទ្ធិយា សិយា
 សវិគត្តសវិចារា សិយា អវិគត្តាវិចារមត្តា សិយា
 អវិគត្តាវិចារា ។ តយោ អត្ថុសលហេតុ សវិគត្ត-
 សវិចារា ន ហេតុ សិយា សវិគត្តសវិចារា សិយា
 អវិគត្តាវិចារមត្តា សិយា អវិគត្តាវិចារា ។ កតជ្ជី-
 កាវោ អាហារោ អវិគត្តាវិចារោ តយោ អាហារា
 សិយា សវិគត្តសវិចារា សិយា អវិគត្តាវិចារមត្តា
 សិយា អវិគត្តាវិចារា ។ បញ្ច ជស្សោ អវិគត្តា-
 វិចារា មនោតតុសម្មស្សោ សវិគត្តសវិចារោ មនោ-
 វិញ្ញាណតតុសម្មស្សោ សិយា សវិគត្តសវិចារោ

អភិធម្មបដិក វិចិត្រ

មិនមានវិតក្កៈ តាំងមិនមានវិចារៈ ក៏មាន មិនគួរពោលថា ប្រកបដោយ
 វិតក្កៈ តាំងប្រកបដោយវិចារៈផង ថា មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ
 ផង ថា មិនមានវិតក្កៈ តាំងមិនមានវិចារៈផង ក៏មាន ។ ឥន្ទ្រិយ ៩
 មិនមានវិតក្កៈ តាំងមិនមានវិចារៈ គេមិនស្ស្ទ្រិយ ប្រកបដោយវិតក្កៈ
 តាំងប្រកបដោយវិចារៈ ទម្រង់ន្ទ្រិយ ប្រកបដោយវិតក្កៈ តាំង
 ប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ តាំងមិនមានវិចារៈ ក៏មាន
 ឥន្ទ្រិយ ១១ ប្រកបដោយវិតក្កៈ តាំងប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិន
 មានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ តាំងមិនមានវិចារៈ
 ក៏មាន ។ អកុសលហេតុ ៣ ប្រកបដោយវិតក្កៈ តាំងប្រកបដោយ
 វិចារៈ ហេតុ ៦ ប្រកបដោយវិតក្កៈ តាំងប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន
 មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ តាំងមិនមាន
 វិចារៈ ក៏មាន ។ កតទ្បិញ្ញាណា មិនមានវិតក្កៈ តាំងមិនមានវិចារៈ
 អាហារ ៣ ប្រកបដោយវិតក្កៈ តាំងប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិនមាន
 វិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ តាំងមិនមានវិចារៈ
 ក៏មាន ។ ផស្សៈ ៥ មិនមានវិតក្កៈ តាំងមិនមានវិចារៈ មនោធាតុ-
 សម្ផស្ស ប្រកបដោយវិតក្កៈ តាំងប្រកបដោយវិចារៈ មនោវិញ្ញាណ-
 ធាតុសម្ផស្ស ប្រកបដោយវិតក្កៈ តាំងប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន

ធម្មបទយវិរដ្ឋេ កុសលត្ថិកវិវាហ

សិយា អវិតក្កាវិចារមត្តា សិយា អវិតក្កាវិចារោ ។
 បញ្ច វេទនា បញ្ច សញ្ញា បញ្ច ចេតនា បញ្ច
 ចិត្តា អវិតក្កាវិចារា មនោធាតុ សវិតក្កសវិចារា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ សិយា សវិតក្កសវិចារា សិយា
 អវិតក្កាវិចារមត្តា សិយា អវិតក្កាវិចារា ។

[៣៥០] បញ្ចន្នំ ខន្ធន្នំ កតិ រូចា កតិ
 អរូចា ។ បេ ។ សត្តន្នំ ចិត្តាន្នំ កតិ រូចា កតិ
 អរូចា ។ រូបក្ខន្ធា រូបំ ចត្តារោ ខន្ធា អរូចា ។
 ធនាយតនា រូចា មនាយតនំ អរូបំ ធម្មាយតនំ
 សិយា រូបំ សិយា អរូបំ ។ ធន ធាតុយោ
 រូចា សត្ត ធាតុយោ អរូចា ធម្មធាតុ សិយា
 រូចា សិយា អរូចា ។ ភីណិ សច្ចា
 អរូចា ទុក្ខសង្ខំ សិយា រូបំ សិយា អរូបំ ។
 សត្តិជ្ឈិយា រូចា ចុទ្ធសិជ្ឈិយា អរូចា ជីវិតិជ្ឈិយំ
 សិយា រូបំ សិយា អរូបំ ។ នវ ហេតុ អរូចា ។

ធម្មហេយវិរាដ្ឋ កុសលត្ថិកាទិវា:

មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ ទាំងមិន
 មានវិចារៈ ក៏មាន ។ វេទនា ៥ សញ្ញា ៥ ចេតនា ៥ ចិត្ត ៥
 មិនមានវិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈ មនោធាតុ ប្រកបដោយវិតក្កៈ
 ទាំងប្រកបដោយវិចារៈ មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រកបដោយវិតក្កៈ ទាំង
 ប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ ក៏
 មាន មិនមានវិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈ ក៏មាន ។

(៣៥១) បណ្តាខន្ធទាំង ៥ ខន្ធឫន្ទាន មានរូប ខន្ធឫន្ទាន
 មិនមានរូប ។ រូប ។ បណ្តាចិត្តទាំង ៧ ចិត្តប្តីន្ទាន មានរូប
 ចិត្តប្តីន្ទាន មិនមានរូប ។ រូបក្នុង មានរូប ខន្ធ ៤ មិន
 មានរូប ។ កាយតនៈ ១០ មានរូប មនាយតនៈ មិនមានរូប
 ធម្មាយតនៈ មានរូប ក៏មាន មិនមានរូប ក៏មាន ។
 ធាតុ ១០ មានរូប ធាតុ ៧ មិនមានរូប ធម្មធាតុ មានរូប
 ក៏មាន មិនមានរូប ក៏មាន ។ សច្ចៈ ៣ មិនមានរូប
 ទុក្ខសច្ចៈ មានរូប ក៏មាន មិនមានរូប ក៏មាន ។ ឥន្ទ្រិយ ៧
 មានរូប ឥន្ទ្រិយ ១៤ មិនមានរូប ជីវិតន្ទ្រិយ មានរូប
 ក៏មាន មិនមានរូប ក៏មាន ។ ហេតុ ៨ មិនមានរូប ។

ធម្មបាយវិក្កេ វិក្កោ

កតត្ថធម្មកា អាយា រូបំ តយោ អាយា រា
អរូតា ។ សត្តំ ធម្មំ អរូតា ។ សត្តំ វេទនា
សត្តំ សញ្ញា សត្តំ ចេតនា សត្តំ ចិត្តា
អរូតា ។

(៣៥២) បញ្ចន្ធិំ ខន្ធានំ កតិ លោកិយា
កតិ លោកុត្តរា ។ បេ ។ សត្តន្ធិំ ចិត្តានំ កតិ
លោកិយា កតិ លោកុត្តរា ។ រូបក្ខត្រោ លោ-
កិយោ ចត្តារោ ខន្ធា សិយា លោកិយា សិយា
លោកុត្តរា ។ ទសាយតនា លោកិយា ទ្វេ
អាយតនា សិយា លោកិយា សិយា លោកុត្ត-
រា ។ សោឡាស ធាតុយោ លោកិយា ទ្វេ
ធាតុយោ សិយា លោកិយា សិយា លោកុត្តរា ។
ទ្វេ សុច្ឆា លោកិយា ទ្វេ សុច្ឆា លោកុត្តរា ។
ទសិទ្ធិយា លោកិយា តីណិទ្ធិយា លោកុត្តរា
និទ្ធិយា សិយា លោកិយា សិយា លោកុត្តរា ។
តយោ អក្កុសលបោត្ថ លោកិយា ឆ បោត្ថ
សិយា លោកិយា សិយា លោកុត្តរា ។

អភិធម្មបិដក វិវដ្ត

កតាឡិដ្ឋាវហារ មានរូប អាហារ ៣ មិនមានរូប ។ ផស្សៈ ៧
មិនមានរូប ។ វេទនា ៧ សញ្ញា ៧ ចេតនា ៧ ចិត្ត ៧
មិនមានរូប ។

(៣៥២) បណ្តា ខន្ធចាំង ៥ ខន្ធប៉ុន្មាន ជាលោកិយ ខន្ធ
ប៉ុន្មាន ជាលោកុត្តរ ។ ចេ ។ បណ្តា ចិត្តចាំង ៧ ចិត្តប៉ុន្មាន
ជាលោកិយ ចិត្តប៉ុន្មាន ជាលោកុត្តរ ។ រូបខន្ធ ជាលោកិយ
ខន្ធ ៤ ជាលោកិយ ក៏មាន ជាលោកុត្តរ ក៏មាន ។ អាយ-
តនៈ ១០ ជាលោកិយ អាយតនៈ ៤ ជាលោកិយ ក៏មាន ជា
លោកុត្តរ ក៏មាន ។ ធាតុ ១៦ ជាលោកិយ ធាតុ ៤ ជា
លោកិយ ក៏មាន ជាលោកុត្តរ ក៏មាន ។ សច្ចៈ ៤ ជា
លោកិយ សច្ចៈ ៤ ជាលោកុត្តរ ។ វិញ្ញ័យ ១០ ជាលោកិយ
វិញ្ញ័យ ៣ ជាលោកុត្តរ វិញ្ញ័យ ៧ ជាលោកិយ ក៏មាន
ជាលោកុត្តរ ក៏មាន ។ អកុសលហេតុ ៣ ជាលោកិយ
ហេតុ ៦ ជាលោកិយ ក៏មាន ជាលោកុត្តរ ក៏មាន ។

ធម្មហទយវិកង្កោ កុសលត្ថិកាទិវារោ

កតត្ថិកា កា អាហារោ លោកិយោ តយោ អាហារា
សិយា លោកិយា សិយា លោកុត្តរា ។ ធន
ដស្សោ លោកិយា មនោវិញ្ញាណធាតុសម្មស្សោ
សិយា លោកិយោ សិយា លោកុត្តរោ ។ ធន
វេទនា ធន សញ្ញា ធន ចេតនា ធន ចិត្តា លោកិ-
យា មនោវិញ្ញាណធាតុ សិយា លោកិយា សិយា
លោកុត្តរាតិ ។

អភិញ្ញា ទ្វេ អារម្មណា ទិដ្ឋា កុសលវេទនា
វិចារកា ធន ឧបាទិដ្ឋា វិតក្ករូបលោកិយាតិ ។

ធម្មហទយវិកង្កោ សមត្តោ ។

វិកង្កប្បករណំ និដ្ឋិតំ ។

ធម្មហទយវិវាទ្តំ កុសលត្ថិកាទិវារៈ

កតទ្បិញ្ញាបហារ ជាលោកិយ អាហារ ព ជាលោកិយ ក៏មាន
 ជាលោកុត្តរ ក៏មាន ។ ផស្សៈ ៦ ជាលោកិយ មានវិញ្ញាណ-
 ធាតុសម្ផស្ស ជាលោកិយ ក៏មាន ជាលោកុត្តរ ក៏មាន ។
 វេទនា ៦ សញ្ញា ៦ ចេតនា ៦ ចិត្ត ៦ ជាលោកិយ
 មានវិញ្ញាណធាតុ ជាលោកិយ ក៏មាន ជាលោកុត្តរ ក៏មាន ។
 ខន្ធដែលបុគ្គលដឹងច្បាស់ ខន្ធដែលមានការម្នាក់ទៀត
 ខន្ធដែលបុគ្គលឃើញហើយ ខន្ធដែលជាកុសល ខន្ធ
 ដែលប្រកបដោយវេទនា ខន្ធដែលជាវិបាក ខន្ធដែល
 មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់យក ខន្ធ
 ដែលប្រកបដោយវិតក្កៈ ខន្ធដែលមានរូប ខន្ធដែលជា
 លោកិយ ។

ចប់ ធម្មហទយវិវាទ្តំ ។

ចប់ វិវាទ្តប្បករណៈ ។

អភិធម្មបិដកេ
វិភង្គស្ស តតិយោ ភាគោ
មាតិកាបត្តានិ

មាតិកា	អង្កេ

សិក្ខាបទវិភង្គោ

សិក្ខាបទវិភង្គោ	អភិធម្មភាជនីយំ	១
	បញ្ញាបុច្ចកំ	១៦

បដិសម្មទាវិភង្គោ

បដិសម្មទាវិភង្គោ	សុត្តន្តភាជនីយំ	២០
	អភិធម្មភាជនីយំ	២២
	បញ្ញាបុច្ចកំ	២៨

ញាណវិភង្គោ

ញាណវិភង្គោ	មាតិកា	៥៦
	ឯកកនិទ្ទេសោ	៧៥
	ទុក្ខនិទ្ទេសោ	៨៣
	តិកនិទ្ទេសោ	៨៧
	ចតុក្កនិទ្ទេសោ	៩៨

អភិធម្មបិដក
វិវាដ្ឋ តតិយភាគ
សន្លឹកប្រាប់មាតិកា

មាតិកា ទំព័រ

សិក្ខាបទវិវាដ្ឋ

សិក្ខាបទវិវាដ្ឋ	អភិធម្មភាគនីយ	១
	បញ្ញាបុគ្គលៈ	១៦

បដិសម្ពិទ្ធាវិវាដ្ឋ

បដិសម្ពិទ្ធាវិវាដ្ឋ	សុត្តន្តភាគនីយ	២០
	អភិធម្មភាគនីយ	២២
	បញ្ញាបុគ្គលៈ	៤៨

ញាណវិវាដ្ឋ

ញាណវិវាដ្ឋ	មាតិកា	៥៦
	ឯកកន្ថិទ្ធីស	៧៥
	ទុក្ខនិទ្ធីស	៨៧
	តិក្ខនិទ្ធីស	៨៩
	ចក្កនិទ្ធីស	៩៨

មាតិកាបញ្ជី

មាតិកា អង្កេត

បញ្ជីកន្លែង	បញ្ជីកន្លែងទេសា	១១៣
	ឆកន្លែងទេសា	១១៥
	សត្វកន្លែងទេសា	"
	អង្គកន្លែងទេសា	១១៧
	នវកន្លែងទេសា	"
	ទេសកន្លែងទេសា	១១៨

ខ្នងកន្លែងកន្លែង

ខ្នងកន្លែងកន្លែង	មាតិកា	១៤.៣
	ឯកកន្លែងទេសា	១៥០
	ទុកន្លែងទេសា	១៧៤
	ភកន្លែងទេសា	១៨៤
	បត្តកន្លែងទេសា	២១៥
	បញ្ជីកន្លែងទេសា	២២៣
	ឆកន្លែងទេសា	២៣១
	សត្វកន្លែងទេសា	២៣៧
	អង្គកន្លែងទេសា	២៤៥

សន្លឹកប្រាប់មាតិកា

មាតិកា	ទំព័រ
ញាណវិភង្គ	
បញ្ចកនិទ្ទេស	១១៣
ឆក្កនិទ្ទេស	១១៥
សត្តកនិទ្ទេស	"
អដ្ឋកនិទ្ទេស	១១៧
នវកនិទ្ទេស	"
ទសកនិទ្ទេស	១១៨

ខុទ្ទកវត្ថុវិភង្គ

ខុទ្ទកវត្ថុវិភង្គ	មាតិកា	១៤៣
	ឯកកនិទ្ទេស	១៥០
	ទុកនិទ្ទេស	១៧៤
	តិកនិទ្ទេស	១៨៤
	ចតុកនិទ្ទេស	២១៥
	បញ្ចកនិទ្ទេស	២២៣
	ឆក្កនិទ្ទេស	២៣១
	សត្តកនិទ្ទេស	២៣៧
	អដ្ឋកនិទ្ទេស	២៤៥

មាតិកាបត្រានី

មាតិកា	រង្វង់
ខ្នែកវត្តកែវ	២៥៦
ខ្នែកវត្តកែវ	២៦០
ខ្នែកវត្តកែវ	២៦៣
ខ្នែកវត្តកែវ	២៦៦

ធម្មបទយុទ្ធសាស្ត្រ

ធម្មបទយុទ្ធសាស្ត្រ	២៨៧
ធម្មបទយុទ្ធសាស្ត្រ	២៩១
ធម្មបទយុទ្ធសាស្ត្រ	៣០១
ធម្មបទយុទ្ធសាស្ត្រ	៣០៧
ធម្មបទយុទ្ធសាស្ត្រ	៣២៧
ធម្មបទយុទ្ធសាស្ត្រ	៣២៨
ធម្មបទយុទ្ធសាស្ត្រ	៣៣៨
ធម្មបទយុទ្ធសាស្ត្រ	៣៤២
ធម្មបទយុទ្ធសាស្ត្រ	៣៤៥
ធម្មបទយុទ្ធសាស្ត្រ	៣៤៧

សង្ខេបប្រាប់មាតិកា

មាតិកា

ទំព័រ

ខ្លឹមសារក្នុង	នវកនិទ្ទេស	២៥៦
	ទសកនិទ្ទេស	២៦០
	អដ្ឋកថាសកនិទ្ទេស	២៦៣
	ទ្វាសដ្ឋកថាសកនិទ្ទេស	២៨៦

ធម្មហធម្មវិក័ត

ធម្មហធម្មវិក័ត	សព្វសង្ខហិកវរៈ	២៨៧
	ទប្បត្តានុប្បត្តិវរៈ	២៩១
	បរិយាបន្ទាបរិយាបន្ទវរៈ	៣០១
	វិជ្ជមានវិជ្ជមានវរៈ	៣០៧
	ភម្មនវរៈ	៣២៧
	ទប្បទកម្មកាយប្បមាណវរៈ	៣២៨
	អភិញ្ញាប្បទិវរៈ	៣៣៨
	ការម្មណវរៈ	៣៤២
	ទិដ្ឋាទិវរៈ	៣៤៥
	កុសលត្ថិតាទិវរៈ	៣៤៧

វិវិទុវិវិទុបត្តិ

វិវិទុបាហោ

អវិវិទុបាហោ

អង្កេ រជ្ជលេខាយំ

អភិម្មបដកេ

អភិធម្មបដកេ

៣០

១

ឧបន្នា

ឧប្បន្នា

៣៤

១៧

ញាណសម្បយុត្តា

ញាណសម្បយុត្តា

៣៧

៤

សោមនស្សហគតា

សោមនស្សសហគតា

"

៦

ឧបេក្ខាសហគតា

ឧបេក្ខាសហគតា

"

៧

នាកុលា

នាកុសលា

៤៤

៥

បដិគាណប្បដិសមិតា

បដិគាណប្បដិសម្ពិតា

៤៦

៦

បដិសម្ពិតាវិកង្គ

បដិសម្ពិតាវិកង្គ

៤៧

១

អនុបាទិន្នាអនុបាទា

អនុបាទិន្នាអនុបាទា

៤៧

២

ទស្សនាប្បដិយា

ទស្សនាប្បដិយា

៥១

១៦

នសវិតក្កសវិចារា

ន សវិតក្កសវិចារា

៥៦

៨

នអវិតក្កវិចារមត្តា

ន អវិតក្កវិចារមត្តា

"

៧

ញាណវិកង្គ

ញាណវិកង្គ

៦៥

១

កម្មសមាទានំ

កម្មសមាទានំ

៧១

១៧

"

"

៧២

៣

នេវចយតាមិនា-

នេវចយតាមីនា-

៧៦

៦

នេវ សេត្តនាសេត្តមេវ

នេវ សេត្ត នាសេត្តមេវ

៧៦

៥

វិវត្តាវិវត្តបត្តិ

វិវត្តបាហ្ម	អវិវត្តបាហ្ម	អង្កេ រដ្ឋលេខាយ	
និព្វេជគាមិនី ញា	និព្វេជគាមិនី បញ្ញា	១០៦	១១
អភិញ្ញាសុបញ្ញា	អភិញ្ញាសុ បញ្ញា	១១៥	៨
វិញ្ញាណញាយនសមាបត្តិយា	វិញ្ញាណញាយតនសមាបត្តិយា	១១៨	៣
អនេញ្ញាភិសង្ខារោ	អនេញ្ញាភិសង្ខារោ	១៣២	១២
ឥក្ខមភ័ក្ត្រ	ឥក្ខមភ័ក្ត្រ	១៣៨	១១
សេយ្យោហមស្ម័តិ	សេយ្យោហមស្ម័តិ	១៤៤	៨
កាមគុណហិ	កាមគុណហិ	១៥៣	៤
យោ ឯវុបុត្តា	យោ ឯវុបុត្តា	១៦១	៤
សេយ្យោហមស្ម័តិ	សេយ្យោហមស្ម័តិ	១៦២	៤
យុគ្គាហោ	យុគ្គាហោ	១៧៥	៦
សញ្ញានិគត្ត	សញ្ញានិគត្ត	១៨៧	៧
ម នាទុច្ចរិត	ម នាទុច្ចរិត	១៨៩	៦
ក ប្តា	ក ប្តា	២០១	១២
វត្ថុច្ចិ	វត្ថុច្ចិ	២០៣	១៣
សមនុបស្សតិ	សមនុបស្សតិ	២១៧	៥
ចេតោវិលា	ចេតោវិលា	២២៤	៤
នាធិមុច្ចតិ	នាធិមុច្ចតិ	"	៣
វិចិត្តិច្ចតិ	វិចិត្តិច្ចតិ	"	៤

វិវិទុវិវិទុបត្តិ

វិវិទុបាហោ

អវិវិទុបាហោ

អង្កេ រជ្ជលេខាយ៍

នាធិមុច្ឆតិ

នាធិមុច្ឆតិ

២២៤

៥

"

"

"

៦

វិលជាតោ

វិលជាតោ

.

៨

ចេតោវិលា

ចេតោវិលា

"

៩

ខា ភោ

ខា ភោ

២៣០

១១

សំសត្តរាមតា

សំសត្តរាមតា

២៣៣

១២

អសុភវិទិតា

អសុភវិទិតា

២៤០

១១

កាមនាគុបរិយាបន្ទា

កាមនាគុបរិយាបន្ទា

៣០១

១៨

អរូបនាគុបរិយា

អរូបនាគុបរិយា -

៣០២

១៣

ឧបបត្តិក្ខណ

ឧបបត្តិក្ខណ

៣១៧

១១

"

"

៣១៨

៣

ឧបបាតកាន់

ឧបបាតកាន់

"

៥

ញាណវិប្បយុត្តានំ

ញាណវិប្បយុត្តានំ

៣២០

៦

បាតុភវន្តិ

បាតុភវន្តិ

៣២១

៧

បាតុភវន្តិ

បាតុភវន្តិ

៣២៣

១៦

ខន្ធនំ

ខន្ធនំ

៣៤៦

១២

អវិគត្តវិចារមត្តា

អវិគត្តវិចារមត្តា

៣៦៥

៦

សន្និកម្មប្រាប់ពាក្យខុស-ត្រូវ

ពាក្យខុស	ពាក្យត្រូវ	ទំព័រ	បន្ទាប់
រឺរយៈ	រឺរយៈ	១២	១៦
ចិត្តជាតាមាវចរកុសល	ចិត្តជាតាមាវចរកុសល	២២	៤
អព្យាក្រឹត	អព្យាក្រឹត	៣២	៧
មានបរិកសិណ	មានបរិកសិណ	៣៨	១២
ជីវិតន្ទ្រិយ	ជីវិតន្ទ្រិយ	៤៤	១០
ជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ	ជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ	៦៥	៤
តែបរាមសៈស្តាបអវ័ន្តល	តែបរាមសៈស្តាបអវ័ន្តល	៨៥	១៦
ក្នុងកុសលនិងអព្យាក្រឹត	ក្នុងកុសលនិងអព្យាក្រឹត	៨៦	៨
យ៉ាងនេះ	យ៉ាងនេះ ណា	៨៨	៦
ដើម្បីធំទូលាយ	ដើម្បីភាពដ៏ធំទូលាយ	៩២	៤
"	"	"	១៤
ដល់ទុប្បាទ	ដល់ទុប្បាទ	៩៣	១១
ការមិនវង្វេង	ការមិនវង្វេង	៩៥	៧
ត្រឹមត្រូវ	ត្រឹមត្រូវ	៩៧	៥
ការច្បុក	ការច្បុក	១១៥	៨
សេចក្តីដឹងថា	សេចក្តីដឹងថា	១១៦	១៣
ធម្មដ៏តិរោក្ខណៈនា	ធម្មដ៏តិរោក្ខណៈនា	១១៧	៥

សង្ខេបត្រាប័ណ្ណខុស-ត្រូវ

ពាក្យខុស	ពាក្យត្រូវ	ទំព័រ	បន្ទាត់
គ្រង់ដែលបុគ្គលដល់ព្រម	គ្រង់ដែលបុគ្គលដល់ព្រម	១១៧	១៦
ប្របដោយមនោសុចរិត	ប្រកបដោយមនោសុចរិត	១២២	១៧
កងធម៌ទាំងឡាយនោះ	កងធម៌ទាំងឡាយនោះ	"	១៥
ព្រោះអាស្រ័យ	ព្រោះអាស្រ័យ	១២៦	១២
អនេញ្ញាកិសង្ខារ	អានេញ្ញាកិសង្ខារ	១៣២	១៣
ក៏ចូលវិញ្ញាណញ្ញាយតនៈ	ក៏ចូលវិញ្ញាណញ្ញាយតនៈ	១៣៨	៤
នៅសញ្ញានាយតនសមាបត្តិ នៅសញ្ញានាយតន-			
	សមាបត្តិ	១៣៧	៣
នេះឈ្មោះថា	នេះឈ្មោះថា	១៤២	៨
នេះហៅ	នេះហៅ	១៦២	១២
នេះហៅថា	នេះហៅថា	១៦៦	១៥
សេចក្តីសំគាល់	សេចក្តីសំគាល់	១៧០	១០
ចប់ពួកធម៌ទី ១	ចប់ពួកធម៌ ១	១៧៤	៥
ការចុះចិត្តស៊ីបក្នុងកតក្នុងកតទាំងឡាយ ការចុះចិត្តស៊ីបក្នុងកត ១៧៧ ៨			
ចប់ពួកធម៌ទី ២	ចប់ពួកធម៌ ២	១៨៤	១៣
សេចក្តីខ្លួន	សេចក្តីខ្លួន	២០៥	៧
នូវមន្ត្រីយ	នូវមន្ត្រីយ	២១១	៧

សង្ខេបកថាពាក្យខុស-ត្រូវ

ពាក្យខុស	ពាក្យត្រូវ	ទំព័រ	បន្ទាត់
ចប់ ពួកធម៌ទី ៣	ចប់ ពួកធម៌ ៣	២១៤	១៥
ការស្វែងរកខុសយោងសញ្ញា	ការស្វែងរកខុសដោយសញ្ញា	២២០	៩
ដល់នូវព្រះនិព្វាន	ដល់នូវព្រះនិព្វាន	២២៨	៤
ចប់ ពួកធម៌ទី ៥	ចប់ ពួកធម៌ ៥	២៣១	១១
សាស្តា ១	សាស្តា ១ ។ បេ ។	២៣៣	៩
ក្នុងអប្បមាទ ១ ។ បេ ។	ក្នុងអប្បមាទ ១	"	១០
នូវវិញ្ញាណញាយគនៈ	នូវវិញ្ញាណញាយគនៈ	២៤៤	១០
មិនទាន់ត្រាស់ដឹង	មិនទាន់ត្រាស់ដឹង	២៤៦	៨
ខ្លួនមានមាទិបំផុត	ខ្លួនមានទិបំផុត	២៥៦	២
កម្មនិមន	កម្មនិមន	២៧១	២
គណ្ណាវិចារិកថា	គណ្ណាវិចារិកថា	២៧៤	៥
"	"	២៧៨	១៤
បណ្ណា	បណ្ណា	២៩២	៩
ភិក្ខុបុគ្គល	ភិក្ខុបុគ្គល	៣២៤	២
ខាងក្រោម	ខាងក្រោម	៣២៧	១២
ក្នុងបន្ទោះនោះ	ក្នុងបន្ទោះនោះ	"	១៦
មិនមានការម្នាក់	មិនមានការម្នាក់	៣៤៤	១៦
ទាំងប្រកបដោយវិចារៈ	ទាំងប្រកបដោយវិចារៈ	"	១៧

